هەرێمی كوردستان - عێراق
پەرلەمانی
كوردستان - عێراق

پرۆتۆكۆلەكان
104

ساڵی/ 2015 – بەرگی سەدو چوار

چاپی یەكەم/ ساڵی 2019

پێرِیست

پرۆتۆکـۆلی دانیشـتنی ژمـاره (7) ی خـولی چـواره‌می هه‌ڵبـژاردن – چـوار شـه‌ممه 2015/4/7 ل 5
پرۆتۆکـۆلی دانیشـتنی ژمـاره (8) خـولی چـواره‌می هه‌ڵبـژاردن – چـوار شـه‌ممه 2015/4/13 ل73 پرۆتۆکـۆلی دانیشـتنی ژمـاره (9) ی خـولی چـواره‌می هه‌ڵبـژاردن – چوار شه‌ممه 2015/4/21 ل`211
پرۆتۆکـۆلی دانیشـتنی ژمـاره (10)ی خـولی چـواره‌می هه‌ڵبـژاردن – چـوار شـه‌ممه 2015/4/29 ل 315
پرۆتۆکۆلی دانیشـتنی (11) خـولی چواره‌می هه‌ڵبـژاردن – چـوار شـه‌ممه 2015/4/25 ل 357

مامۆستا هەورامان فەلسەفەی سزادان جیاوازە ، ئەوە پەیوەندی بە فەلسەفەی سزادانەوە هەیە، فەلسەفەی سزادان لە قۆناغێکەوە بۆ قۆناغێکی تر ، لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی تر گۆڕانکاری بەسەردا دێت، لە زەمەنێکەوە بۆ زەمەنێکی تر گۆڕانکاری بەسەر دادێت، ئەمە زۆرێك لە موفەکیرە ئیسلامییەکانیش باسیانکردووە ناکرێ ئەمە ئێستا بخەینە دەنگدانەوە لە پەرلەمانی کوردستان ، بەڵێ فەرموو ئێڤارخان.

بەڕێز ئێڤار ابراهیم حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تکایە قسەکانی مامۆستا هەورامان لە پڕۆتۆکۆل بسڕێتەوە ، لەبەر ئەوەی بێ ڕێزییە بەرامبەر بە ژن دەکرێت بەڕاستی....

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

نا ، نا تەنها ڕای خۆی وتووە ، ئەتوانێ ڕای خۆی بڵێ ئەویش...

بەڕێز د. هەورامان حەمە شریف (هەورامان گەچێنەی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەدجار لە پڕۆتۆکۆل بیسڕەوە، قسەکە قسەی خودایە کردوومە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە ، سوپاس ، ئەو دوو پێشنیارە یەکیان ئەوەیە کە وەکو خۆی بمێنێتەوە ، ئەوەی تریان ئەوەیە کە (3)مانگ بۆ (3)ساڵ بێ وایە؟ ئەی چی گەشەخان فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پێمان باشە لە (3) مانگ کەمتر نەبێ ، لە (2)ساڵ زیاتر نەبێ ، تەعدیلمان کرد یەعنی لە پێشا وتمان ساڵێك بەس ئێستا کردمان بە دوو ئیتر موراعاتمان بکەن ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لێرەیا ڕەچاوی ئەوە بکەن هەمو عقوبەیەك تەنها بۆ ژن نییە بۆ پیاویشە کە خیانەت ئەکات لە ژنەکەی ، یەعنی مەسەلەکە ئەوە نییە بەس تەنها لێرە ژن عقوبەی بدەی ، پیاوێکیش خیانەتی کردووە لە ژنەکەی خۆی ئەبێ سزایەك وەربگرێ پیاو خیانەت نەکا لە ژنەکەی؟

بەڕێز گەشە دارار جلال:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
ئێمەش هۆكاری بەر تەسك كردنەوەی سولَّەتی تەقدیری بەڕێز دادوەرەكانمان باسكرد بۆ بەڕێز ئەندامانی پەرلەمان كە جیاكاریكراوە ، بۆیە ئەو سولَّتە تەقدیرییە تەسك بكرێتەوە ، بچووك بكرێتەوە ئەویش ئەو جیاكارییە كەمتر ئەكات لە جیاتی ئەوەی (3)ساڵ ژنەكە عقوبە بدات و (3) مانگ پیاوەكە (2)ساڵ ژنەكە عقوبە ئەدات ئەگەر ئەو جیاكاریە بكا ، بۆیە مودە زەمەنییەكە بچووك بكرێتەوە باشترە ، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
سوپاس ، ئێڤارخان فەرموو.
بەڕێز ئێڤار ابراهیم حسین:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
ڕەئی لیژنەی ئێمەش (3)مانگ كەمتر نەبێ و لە (2)ساڵ زیاتر نەبێ.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
باشە ، كەواتە ئێستا دوو ڕا هەیە ، بەڕێز دكتۆر فرست فەرموو.
بەڕێز د. فرست صۆفی علی:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
حەپس، خۆی دوو حەپسمان هەیە ، حەپسی شەدیدمان هەیە ، بەسیتیشمان هەیە ، حەپسی بەسیت لە (24)سەعاتەوە دەست پێدەكات ، بۆیە ئەتۆ لە ئێستاوە قەرارتدا دەڵێی با عقوبەی كەم كەین ، لە ئێستاوە قەرارتدا ئەتۆ زەرفی موشەدەدت دایە ، حەپسی شەدیدت دایتێ ، ئەگەر (3)مانگی دابنێی حەپسی شەدیدتدایە ، بۆیە لێبگەڕێن حەپس لە مەسڵەحەتی ژن دایە ، لە مەسڵەحەتی پیاویشدایە حاڵەتەكە دیارە ، ئێستا ئەتۆ موتڵەقەن بڕیارتدا حاڵەتەكە زەرفێكی موشەدەدە لەبەر ئەوەی كردتە (3)مانگ ، چونكە (24) سەعتیشمان هەیە.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
بەس خیانەی زەوجی ئایا خۆی زەرفێكی موشەدەد نییە؟ پێموابێ موناقەشەی زۆرتر هەڵناگرێ دوو ڕامان هەیە ڕایەكی ئەوەیە كە وەكو یاسای سزادان بمێنێتەوە كە لە ڕاپۆرتەكەدا هاتووە ، ڕاكەی تر ئەوەیە كە مودەكە دیاری بكرێ ، سولَّتەی تەقدیری حاكم دیاری بكرێ كە بەڕێزان داوادەكەن لە (3)مانگ بۆ (2)ساڵ بێ ، ڕای ئەندامانی پەرلەمان خۆتان سەرپشك بكەن كە كام ڕایە ئیختیار دەكەن ، ئەگەر ڕای یەكەم دەنگی نەهێنا ڕای دووەم ئەخەینە دەنگدانەوە ، ڕای یەكەم ئەوەیە كە لە ڕاپۆرتە هاوبەشەكەدا هاتووە دوایی دیسان مەیكەنەوە بە قەزییەیەك لەسەرمان خۆتان یەكلا\بكەنەوە دەنگ بە كامەیان دەدەن ، ڕای ڕاپۆرتی هاوبەش ئەوەیە كە وەكو خۆی بمێنێتەوە لە یاسای سزادانی عیراقی ، واتە سولَّتەی تەقدیری وەكو خۆی بمێنێتەوە كە بە حەپس هاتووە (3)مانگ بۆ (5)ساڵە ، كێ لەگەڵیەتی؟ كێ لەگەڵ ڕاپۆرتی هاوبەشە؟ (35)كەس لەگەڵیەتی ، كێ دژیەتی؟ (25)كەس دژیەتی كەواتە پەسەندكرا ، بچینە سەر ماددەی دووەم.
بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:
دووەم" ماددەی (408):
سزاكە ئاستی نزمی بۆ دابنرێ بەمشێوەیە:

(لا تقل عن (3)سنوات و لا تزيد على سبع سنوات من) لەبەر ئەوەی ئەم ماددەیە زۆربەی قوربانییەکان ئافرەتن بەتایبەتی ئەو کەسانەی خۆیان دەسوتێنن بەهۆی هاندانەوە ، بۆیە پێویستە ئاستی نزمی سزایەکە دیاری بکرێ.

ماددەی (408):

(اولاً: يعاقب بالسجن مدة لا تزيد على سبع سنوات من حرض شخصا او ساعده باية وسيلة على الانتحار اذا ما تم الانتحار بناءاً على ذلك وتكون العقوبة الحبس اذا لم يتم الانتحار ولكن شرع فيه.

ثانياً: اذا كان المنتحر لم يتم الثامنة عشر من عمره او كان ناقص الادراك او الاراده عند ذلك ضرفاً مشدداً ويعاقب الجاني بعقوبة القتل عمداً او شروع فيه بحسب الاحوال اذا كان المنتحر فاقد الادراك او الارادة.

ثالثاً: لا عقاب على من شرع في الانتحار.

ماددەی (408) بڕگەی یەکەمی تەعدیل کراوە:

(اولاً: يعاقب بالسجن مدة لا تزيد على سبع سنوات من حرض شخصاً او ساعده بايه وسيله على الانتحار او تسبب فيه اذا ما تم الانتحار بناءاً على ذلك وتكون العقوبة الحبس في حالة الشروع.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ڕاپۆرتی هاوبەشیش بخوێننەوە.

بەڕێز د. ڤالا فريد ابراهيم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (2): ڕاپۆرتی هاوبەش:

ماددەی (408) لە یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (111)ی ساڵی 1969ی هەموار کراو وەك خۆی دەمێنێتەوە بەو شێوەیەی کە لە یاسای ناوبراودا هاتووە.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ باناوی خۆی بنووسێ ، مامۆستا هەورامان نوقتەی نیزامیت هەبوو؟

بەڕێز د. هەورامان حەمە شەریف (هەورامان گەچێنەیی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن کە دەنگمـدا ، دەنگـم بـۆ ئەوە دا کە دژی ئەوەی پێشـووم نەك لەگەڵ ئەمەی تریشیان بم بۆیە وازیح بێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە ، سوپاس ، بەڕێز دکتۆر فرست صۆفی فەرموو.

بەڕێز د. فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن پاڵپشـتی ڕای لیـژنە هاوبەشـەکان دەکەم ، لەبەر چـی؟ چـونکە بـۆ ئەو تاوانـانە کاتێك کە دەڵێ سجن یەعنی وازیحە (5)ساڵ بەسەرەوەیە واتە پۆلین کراوە، ناکرێ جەریمەیەك بینی لە هەمان حاڵەتدا سجن کە لە (7)ساڵ زیاتر نەبێ ، لەو کاتەشدا بینــیەوە دایبەزێنــین بــۆ حەپــس کە (3) ســاڵە ، بــۆیە کە دەڵــێ ســجن مانــای ئۆتۆماتیکییەن لە (5)ساڵ کەمتر نییە ئیتر لە (7)ساڵیش زیاتر نییە ، بۆیە من تەسەور دەکەم ماددەکە وەکـو خـۆی دیـارە هەموارکردنیشی بەسـەر داهـاتییە ئەوەی دواتـر دکتـۆرە بەهـاریش خوێنـدییەوە وەکـو خـۆی بمێنێـتەوە باشـترە لەوەی کە ئەسـڵی پڕۆژەکە پێشکەشکراوە هاتووە ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس ، کاك بەهزاد دەروێش فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەروێش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاستی ئاشکرایە کو کوشتن ، خۆ کوشتن تاوانەکا مەزنە جا هەرکەسەك هۆکار بیتن چـاوا خـۆ دکـوژیتیش یـانیش پاڵـدەربێتن ، لێـرەدا گەلەکـا پێتقیـیە ڕادعێکـێ ئـاینی و یاسایی هەبیتن ب ڤێ چەندێ حەدی ئەدنا هەبێتن ، لبەر هەندێ رادعـی ئاینی بـۆ ئەو کەسە هەیە خۆ دکوژیت ئەم دزانین ئان حەتا هاندەربیت یەعنـی ل شـەریعەتێ ئیسـلامێدا هـاتییە هەرکەسـێ کـو نیـڤ کەلـیمەش هاوکـارێ ئێکـی بکـات کە ئێکـی بکوژیت یەعنـی نیڤ کەلیمەکە چییە با دل بێژیـت بکوژە، یەعنـی مەعنـای تاوانبارە ئەمە نـاحییە ئـاینی ، نـاحییە شـەرعی لێرە بەحسێ یاسـاینە بەڕاسـتی پێتقیـیە ئەگەر ئەوە هەمـوارکردنێ (5)سـاڵ دا نەبیـت هەروەسـا دمینیـت کـو (3)سـالا زۆرتـر نەبیـت ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس ، کاك عمر عینایەت فەرموو.

بەڕێز عمر عينايەت حەمە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

قسەكانی من بەڕێز دكتۆر فرسەت كردی و پشتگیری قسەكانی ئەكەم ، سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە ، سوپاس ، بەڕێز خاتوو تەلار فەرموو.

بەڕێز تەلار لطيف محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو ماددەيەی ئێستا زۆربەی ژنانیش كە وەكو لە پرۆژەكەشا ئاماژەمان پێكردووە بەهۆی ئەو هاندانەوە تووشی خۆ سووتاندن و خۆ كوشتن بوون ، بۆیە دیاری كردنی حەدی (الادنى و الاعلى) زۆر باشە، بەڵام بەڕاستی ئێمە كێشەكەمان لەوێدایە، زۆرجار كە ڕوون ئەكرێتەوە بە هەندێك باری تردا دەبرێت كە دوور لە لایەنە یاسایی و پاراستنی مافی ژنانیش، كە ئێمە قسە لەسەر ئەوە دەكەین زۆربەی زۆری كێشەكان لە تەتبیقاتدا دیومانە، كێشەكانمان بینیوە كە تا ئێستا لە هەرێمی كوردستاندا یەك كەس لەسەر ماددەی (408)عقوبە درا، كە هاتە مەحكەمەی تەمیز ڕاستەوخۆ ئەو بڕیارەش هەڵوەشێندرایەوە، یەعنی ئەو ماددەیە حەدی ئەعلاو ئەدنای بۆ دیاری بكرێت زۆر باشە، بۆ ئەوەی كێشەكان ئەوەی كە (408) ئەچێتە دادگای جینایات، بەلانی كەمەوە حاكم بتوانێت بڕیارێكی دادپەروەرانە بدات، سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە سوپاس، ڕای لیژنە پەیوەندیدارەكان چیە لەسەر ئەم بابەتە، دكتۆرە بەهار فەرموو.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەوەی كە دكتۆر فرسەت و كاك عەمەر باسیان كرد، ڕێك لە شوێنی خۆیدایە، ئەوەی لە پرۆژەكەدا هاتووە داوای ئەوە دەكات ئاستی نزمی بۆ دابندرێت، بەڵام بۆ خۆی ئاستە نزمەكەی دیارە كە وتت سجن، لە پێنج ساڵەوە دەست پێ دەكات، بۆیە ئەو تەعدیلەی كە داوا كراوە ئەصڵەن موبەڕیری نامێنێت، سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز دكتۆر سراج، فەرموو.

بەڕێز د. سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ڕای ئێمەش هەروەهایە، كە باسی سجن ئەكات، سجن بۆ خۆی لە پێنج ساڵەوە دەست پێ دەكات، كە لەوەوە دەستی پێكرد، خۆی حەدی ئەدنای بۆ داناوە كە پێنج ساڵە، ئەعلاشی بۆ داناوە كە حەوت ساڵە، بەڕای ئێمەش وەكو خۆی بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، شیلان خان، فەرموو.

بەڕێز شيلان جعفر على:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئـێمەش هـاوڕاین لەگەڵ لیـژنەی ئەوقـاف و کاروبـاری یاسـایی، کە وەك خـۆی بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دکتۆرە ڤالا، فەرموو.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیـژنە پەیوەندیـدارەکان داواکـارن کە مـاددەکە وەکـو ئەوەی لە ڕاپـۆرتەکەدا هـاتووە بمێنێتەوەو بخرێتە دەنگدانەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، خاتوو ئێڤار، فەرموو.

بەڕێز ئێڤار ابراهیم حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش هاوڕاین کەوەك خۆی بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، باشە ئێستا دوو ڕا هەیە، یەکێکیان ئەوەیە کە وەکـو خـۆی بمێنێتەوە، وەکـو ئەوەی کە لە ڕاپـۆرتی هـاوبەش هـاتووە، ڕاکەی تـریش ئەوەیە کە دەڵێـت بـا تەحدیـد بکرێـت لە نێـوان سـێ سـاڵ بـۆ حەوت سـاڵ، کـێ لەگەڵ ئەوەدایە کە وەك خـۆی بمێنێتەوە، تکایە با دەستی بڵند بکات؟، 41 کەسی لەگەڵدایە؟، کێی لەگەڵـدا نییە؟، 5 کەس دژیەتی، کەواتە بەزۆرینەی دەنگ پەسەند کرا؟، بۆ ماددەی دواتر، فەرموون.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی سێیەم: ماددەی (409):

ئەم مـاددەیە هەڵبگیرێـت لەبەر ئەوەی ئەم مـاددەیە دەبێـتە هـۆی زیـاد بـوونی کوشتنی ژنان بە ناوی شەرەف پارێزییەوە، بۆیە دەتوانین لە ماددەکانی کوشتنی بە ئەنقەست یان کوشتنی بە هەڵە جێگەی ئەم ماددەیە بگرێتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دکتۆر سراج، فەرموو.

بەڕێز د. سراج شێخ احمد:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
نەسی عەرەبیەكەش لە یاسای عقوباتی عێراقی،
مادده (409):
(یعاقب بالحبس مدة لا تزید علی ثلاث سنوات من فاجئة زوجته او احدی محارمه في حالة تلبسها بزنی او وجودها في فراش واحد مع شریكها فقتلهما في الحال او قتل احدهما او اعتدی علیهما او علی احدهما اعتداءآ افضی الی الموت او الی عاهة مستدیمة ولایجوز استعمال حق الدفاع الشرعي ضد من یستفید من هذا العذر ولا تطبق ضده احكام الظروف المشددة).
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
سوپاس، فەرموو دكتۆرە بەهار.
بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
ئێمە دوو پرۆژەمان هەیە، یەك ڕاپۆرتمان بۆ نووسیوە، لەیەكەمیان داوای لابردنی ئەكات، لە دووەم، بەجۆرێكی تر داوای دەكات، با ئەوەش بخوێنمەوە، ماددەی(409)ی ئەم یاسایە هەموار دەكرێت بەزیاد كردنی یەك بڕگە، بەهەمان شێوازی پیاو دەرحەق بە ئافرەت، حوكم بە بارودۆخی توندكاری سزا ناكارێت، ئەگەر كەسی لەناكاو ئافرەت بوو، واتە یەكەمیان داوای یەكسانی عقوبەكە ئەكات، ئەوی تریان داوای لابردنی دەكات، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
باشە ڕوونكردنەوە بدەن بە ئەندامانی پەرلەمان، دەقی ماددەكە لە یاسای سزادان چیە؟، هەمواری یەكەم داوای چی ئەكات؟، هەمواری دووەم داوای چی ئەكات؟، ڕاپۆرتی هاوبەش چی ئەڵێت؟، ڕوونكردنەوە بدەن بۆ ئەوەی ئەندامان بەرضاو ڕوون بن لە كاتی دەنگدان، فەرموو دكتۆرە ڤاڵا.
بەڕێز د. ڤاڵا فرید ابراهیم:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
ماددەی سێیەم: ماددەی (409) لە یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (111)ی ساڵی 1969ی هەموار كراو لە هەرێمی كوردستان – عێراق، لەكار دەخرێت، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
سوپاس، دكتۆر سراج، فەرموو.

بەڕێز د. سراج شێخ احمد:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
تەوزیح و بەرضاو ڕوونی بۆ ئەندامانی بەڕێز، تەبیعی ماددەی(409) باس لە نەوعێك لە نەوعەكان ڕێپێدان یان كار ئاسانی داناوە، بۆ ئەو كەسەی كە خێزانی خۆی یان ئافرەتی خۆی ئەكوژێت بە پاساوی شەرەف پارێزی، یەعنی عقوبەكەی وا داناوە كەوا لە سێ ساڵ كەمتر نەبێت لەسەرەوەی سێ ساڵیش حاكم دەستی كراوەیە كە چی ئەكات، بەڕاستی بەڕای ئێمە وەكو لیژنەی ئەوقاف سەر ئەكێشێت بۆ زیاتر ئافرەتان بە پاساوی شەرەف پارێزی بكوژرێن، بۆیە ئێمە داوا دەكەین ئەو ماددەیە لەناو یاسای سزادانی عێراقی ئیلغا بكرێت و كاری پێ نەكرێت، لەبەر ئەوەی موخالیفی یاساو شەرعە، بۆیە دەڵێین موخالفی یاسایە، چونكە لە ساڵی 2002 یاسای ژمارە (14) هاتووە ئەڵێت هەر پاساوێك بەناوی شەرەف پارێزی ئەبێت لەكار بخرێت، چونكە دەبێتە هۆكاری زیاتر ژن كوشتن، تەبیعی ماددەی (409) موتەناقیز ئەبێت لەگەڵ ئەو بڕیارە، ئەمە لەڕووی یاساییەوە، لە ڕووی شەرعیشەوە تەبیعی هیچ دەقێكی ئاینیمان نییە بەناوی شەرەف پارێزی، كە پیاو دەستی بچێتە خوێنی ئافرەتی خۆی، بۆیە ئێمە وەكو لیژنە ئەوقاف بەهەموو شێوازێك داوا دەكەین ئەو ماددەیە لە یاسای عقوباتی عێراقی و لە هەرێمی كوردستان كاری پێ نەكرێت، كە هەم موخالیفی یاساكانی پێشووی پەرلەمانە، هەم موخالیفی دەقەكانی شەریعەت و نەسەكانی قورئانی پیرۆزە، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
سوپاس، خاتوو گەشە، فەرموو.
بەڕێز گەشە دارا جلال:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ئێمەش وەكو لیژنەی كۆمەڵایەتی، لەگەڵ ئەوەداین كە بەپێی ماددەی(115، 121) ئێمە لەپەرلەمان ئەتوانین ئیقافی، ڕاگرتنی كار كردن بەو ماددەیە بكەین، چونكە وەكو ئەوەی كە جۆرێك لە شەرعیەت دانە بە كوشتن، ئێمە یاسایەكی ترمان هەیە، (قتل بدافع شريفه) ئەوە لابراوە، بەڵام لێرەدا جۆرێك لە شەرعیەتی دەدەیتێ بە تەخفیف كردنی عقوبەكە، بۆیە هەر لەگەڵ ئەو یاسایەی پێشووشدا موتەناقیزە، لەگەڵ ئەوەداین كە كار كردن بەو ماددانە ڕابگیرێت، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
سوپاس، خاتوو كەژاڵ، فەرموو.
بەڕێز كەژاڵ هادی فەقێ:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ئێمەش وەكو لیژنەی داكۆكی كردن لەمافەكانی ئافرەتان، لەگەڵ ڕای ڕاپۆرتی هاوبەشین كە ئەو ماددەیە لەكار بخرێت، چونكە بووە بە پاساوێك بۆ زیاد بوونی كوشتنی ژنان، هەروەها ئەبێت ئەوەشمان لەبیر بێت كە هەرێمی كوردستان، كۆمەڵێك ڕێك كەوتن نامەی نێودەوڵەتی واژوو كردووە، بەپێی ئەو ڕێككەوتننامانە نابێت پێچەوانەی كار بكات، لەگەڵ ئەوەین كە لە كار بخرێت، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
سوپاس، ئەندامانی پەرلەمان كێ دەیەوێت قسە بكات لەسەر ئەم ماددەیە با ناوی خۆی بنووسێت؟، فەرموو كاك فخر الدين.

بەڕێز فخر الدين قادر عارف:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
ئەم ئەندامە بەڕێزانە ناوی خۆیان نووسیوە كە قسە لەسەر ئەم ماددەیە بكەن، (شكريه اسماعيل، حاجی كاروان، تەلار لطيف، فرسەت سۆفی، مامۆستا مەروان، بەهار عبدالرحمن، بەهزاد دەروێش، پەروا علی، جوان اسماعيل، شێركۆ جەودەت، شێركۆ حەمە امين، غريب مصطفى ، د. شوان قەلادزەیی، عمر عينايەت)، سوپاس.
بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
سوپاس، خاتوو شكريه، فەرموو.
بەڕێز شكريه اسماعيل مصطفى :
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
لەڕاستیدا ئێمە دەڵێین كوشتنی ئافرەتان بە پاساوی شەرەف تاوانە، بەڵام جیاوازی لە كوشتنی بە ئەنقەست كە لەماددەی (405)ی سزادانی عێراقی هاتووە، هەر ئەگەرێك بۆ لكاندنی ماددەی (405) بەڕاستی ئێمە بە نایاسایی دەزانین، ئێمە لەم پڕۆژە یاسایە داوای یەكسانیمان كردووە، بەڕاستی من زۆر لام سەیرە یەعنی هەر شتێك كە باس دەكرێت، باسی كوشتنی ئافرەت دەكرێت، ئەی لەحاڵەتێكدا ئەگەر پێچەوانە ببێتەوە، ئەگەر ئافرەتێك بچێتە ماڵەوە پیاوەكەی لەگەڵ ئافرەتێكی تر ببینێت، لەو حاڵەتە لەم یاسایەدا باسی ئەوەی نەكردووە، لەو حاڵەتە باسی توندكاری یاسا بۆ ئافرەت كراوە، واتە سجنی هەتا هەتایی بۆ ئافرەت دانراوە، بۆیە من بە پێویستی دەزانم دوو بڕگە بۆ ئەو ماددەیە زیاد بكرێت و لا نەبرێت، بڕگەی یەكەم: ئەگەر لەحاڵەتێكدا شتەكە پێچەوانە بوو كە لەم ماددەیە باس نەكرایە، ئەوا بەم شێوازەی لێ بكرێت، بەهەمان شێوازی پیاو دەرحەق بە ئافرەت حوكم بە بارودۆخی توند كاری سزا ناكرێت، ئەگەر كەسی لەناكاو ئافرەت بوو، واتە ئەگەر بۆ ئافرەتەكەش بەهەمان شێواز عقوبەكەی وەك پیاو بێت، یەعنی ئێمە لێرەدا دادگەری سزاكە ئیسپات دەكەین، دووەم: سەبارەت بە جمهوری فوقەها، لەگەڵ ڕێزم بۆ قسەكانی دكتۆر سراج، خوای گەورە لە قورئانی پیرۆز لە سورەتی نوور، ئەمەی چارەسەر كردووە، بەشێوازێكی تر ئێمە ئایەتی لعانمان هەیە، بەڵام ئێمە ناكرێت لەم كات و ساتەدا باسی جێبەجێ كردنی ئەو ئایەتە بكەین، بەڵام ناشكرێت، بەڕاستی لەم حاڵەتەدا وەكو قەتلی عەمد باس دەكرێت، ئیمام ابو حنيفە ڕەئیەكی زۆر جوانی هەیە سەبارەت بەم بابەتە، ئەو دەڵێت بە (شبه عمد) حساب بكرێت، سێ مەرجی داناوە، ئەگەر ئەو سێ مەرجەی تێدا بوو بە (شبه عمد) حساب بكرێت، مەرجی یەكەم: ئەگەر هاتوو بەڵگەی تەواو لەبەردەستدا بوو، كە ئەم پیاوە یان ئەو ئافرەتە، پیاوەكەی خۆی لەسەر مەسەلەی شەرەف كوشتووە، ئەوە سجنی هەتا هەتایی، یان لە سێدارەدانی بۆ دانەنرێت، بەڵكو بە (شبه عمد) حساب بكرێت، مەرجی دووەم: ئەگەر هاتوو كەسی كوژراو محصن نەبوو، واتە پرۆسەی هاوسەرگیری كردبوو، چونكە لە شەرعدا جیاوازی لەنێوان كەسێكدا كراوە كە هاوسەرگیری كردبێت، یان نەیكردبێت، مەرجی سێیەم: ئەگەر ئەهلی مردووەكە ئامادە بوون بكوژەكە عەفوو بكەن، یاخود ئامادە بوون دیەی لێ وەربگرن، لەسەردەمی ئیمامی عومەر(ڕەزای خوای لێ بێت)، حاڵەتێكی وا ڕوویدا ئیمامی عومەر ئەو كەسەی نەكوشتەوە، بەڵكو ئەهلەكەی موخەیەر كرد نیوەی ئەهلەكەی وتیان ئێمە ئامادەین دیە وەربگرین، واتە خوێن وەربگرین، بۆیە ئیمامی عومەر دیەكەی وەرگرت و دای بەو كەسانەی

کەخوێنیان وەر دەگرت، بۆیە ئێمەش بڵێین ئەگەر نیوەی ئەهلەکە کەسەکەیان عەفو کرد، ئەوە قەتلەکە بە (شبه عمد) حساب بکرێت، چونکە ئێمە نابێت شتێك لە بیر بکەین، ئەگەر ئەو دوو هاوسەرە یەکێکیان کوژراو ئەوی تریان کرا بە سجنی موئەبەد، ئایا بۆ نموونە (5) منداڵیان هەبوو، مەسیری ئەو منداڵانە چۆن دەبێت، ئەی نابێت حساب بۆ ئەو منداڵانە بکەین؟، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز حاجی کاروان، لێرە نییە؟، خاتوو تەلار، فەرموو.

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر ماددەی (409) هەڵگرتنەکەی ئەو موبەڕیرە قانونیانەیە کە ئێمە پێویست ناکات باس لەیەکسانی بکەین، بڵێین با ژنانیش هەمان ئەو مافەیان هەبێت، چونکە ناکرێت ئێمە بە یاسا ئیباحەی قەتل بکەین، بۆیە پێویستە ئەو ماددەیە هەڵبگیرێت، وە زۆرترین ئەو کوشتنانەی کە بەرامبەر بە ژنان کراوە پاڵپشت بووە بەم ماددەی(409)یە بۆیە ئەگەر بێت و ماددەکە هەڵبگیرێت دەبێتە هۆیەك بۆ کەم کردنەوەی توونددوتیژی بەرامبەر بە ژنان تا حەدی کوشتن، هەروەها ئەو نایەکسانی و نا تەباییەش نامێنێت کە لە سزاکاندا هەیە بەرامبەر بە ژن و پیاو، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز دکتۆر فرست فەرموو.

بەڕێز د. فرست صۆفی:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
پاڵپشتی هەم راپۆرتی لیژنە هاوبەشەکان هەم نەسی یەك لە پرۆژەکان، چونکە یەکێکیان داوای هەمواری کردیە دەکەم کە ئەم ماددەیە هەڵبگیرێ، بەڵام یەك روونکردنەوەی کورت پێم وایە کاتێك کە دەگەڕێنەوە بۆ ماددەی چوارسەد و پێنج (405) کە وەکو قەتلێکی عام حیسابی بۆ دەکرێت ئەوەش یا سیجنی موئەبەدە یان سیجنی موئەقەتە، بەڵام ئەوە بەو مانایە نییە ئەو حاڵەتە نەسێکمان هەیە ماددەی سەد و بیست و هەشت (128) کە نەسێکی عامە لۆ هەموو حاڵەتەکان دەگونجێ، ئەویش ئەوەیە دەکرێ ئەگەر ئەو حاڵەتەی باس دەکرێت کەسێك جا چ ژن بچێتە سەر پیاوی خۆیدا یان پیاو بچیتەوە سەر ژنی خۆیدا وەکو حاڵەتێکی ئیستیفزاز حیساب دەکرێت، بۆیە دەکرێ لەو حاڵەتە وەکو بە ئیعزار حیساب بکرێت جا مەعفی بیت یان موخەفەف بیت، یەعنی مانای ئەوە نییە کاتێك کە ماددەی چوارسەد و نۆ (409) هەڵدەگیرێ دەگەڕێنەوە چوارسەد و پێنج (405) ئیلا سیجنی موئەقەتە یان سیجنی موئەبەدە دەکرێت، ئەوە وەکو ئیستیفزاز حیسابی لە سەری بکرێت، چونکە ماددەی سەد و بیست و هەشت (128) مایە و لەوێش باسی ئیستیفزاز کراوە، بۆیە لەوێ دەکرێ وەکو عوزرێکی مەعفی یان عوزرێکی موخەفەف مامەڵە لە گەڵ ئەو حاڵەتە بکرێ، زۆر سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە، زۆر سوپاس، بەڕێز مامۆستا مەروان فەرموو.
بەڕێز حسین اسماعیل (مەروان گەڵاڵی):
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
پشتگیری لە راکەی برای بەڕێزم کاك دکتۆر سیراج دەکەم، چونکە پێچەوانەی هەم ئیسلام هەم پێچەوانەی دەستووری عێراقیشە، لە ئیسلامدا لە قورئاندا ئەو حاڵەتە هاتووە، بەڵام بە مولاعەنە کۆتایی دێتن بە سوێند خواردن، کەواتە لە گەڵ ئەوەدامە کە ئەو عقوبەیە نەمێنێت و دەستان خۆش بێت.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە، سوپاس، بەڕێز دکتۆر شوان قەڵادزەیی فەرموو.
بەڕێز عمر مصطفی (د. شوان قەڵادزەیی):
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
من لە گەڵ هەموو ئەوانەدام ئەوەی کە بەو هۆیەوە دەبێتە مایەی لەکەدار کردنی ئافرەتان وەکو بڕینی هەندێك جسمی ئەوانە ئەو پەڕی کاری نامرۆڤانەیە، بەڵام ناشکرێت بە راستی بڵێین لە کۆمەڵگەدا یەعنی ئەو شتە کە لە حەدیسدا هاتووە (من قتل دون ماله و عرچه و وگنه فهو شهید) ئەمن ناڵیم لە گەڵ ئەوەدام ئینسان بە عەشوائی بەربێت و کوشتن لای ئاسان بێت، بەڵام لە رووی کۆمەڵایەتییەوە بێنە بەر چاوی خۆی لە رووی ئیجتیماعییەوە شکۆمەندی هەم ئافرەت هەم پیاو دەگاتە چ ئاستێك کە بگاتە ئەو رادەیەی کە یەکێك بچێتەوە سەلام عەلێك لە ماڵەوە بکات، یەعنی بە واقیعی ببینی ئەمە چەند شتێکی سەختە، ئایا پەرلەمانی کوردستان لەم رووەوە هیچ شتێك نەماوە کە پرۆژەیە یاسایەکی وا هەموار بکات کە دەبێتە فەوزایەکی کۆمەڵایەتی لە ناو هەموو ماڵیکدا وەکو خولی رابردووی لێ دێت.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

رای خۆت بڵێ بەڕێز دکتۆر شوان تەعن لە رای ئەندامانی پەرلەمان و ئەو پرۆژە یاسانەی لە لایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کراون تەعنیان لێ مەدە، جەنابت رای خۆت هەیە جەنابت رای خۆت باس بکە ئەمەش مەوزوعێکی ئەساسیە، مەوزوعی کوشتن بە دافعی شەرەف یەکێکە ئێستا لە کێشەرە بنچینەکانی لە وڵاتی ئێمە هەیە، مەسەلەی توند و تیژی بەرامبەر بە ژنان ئەمەش دیسانەوە عەیبەیەکی گەورەیە لە کۆمەڵگای ئێمە قابیلی موعالەجە کردنە پێویست ئەکات موعالەجە بکرێ.

بەڕێز عمر مصطفى (د. شوان قەڵادزەیی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەس ئەوە پێویستە ئێمە لیژنەی فەتوا هەیە لە کوردستان، نابێ شتێك پێچەوانەی شەریعەت بێت با لە رێگەی شەریعەتەوە چارەسەر بکرێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا لە قانوندا هەیە پەیوەندی بە شەریعەتەوە نییە، لە قانون پێویست ئەکات موعالەجە بکرێت.

بەڕێز عمر مصطفى (د. شوان قەلادزەیی):

لە شەریعەتەوە ئەو شتانە نەهاتووە جەنابی مامۆستا باسی کرد، (الزاني والزانية والسارق و السارقة) هەمووی هاتووە وەکو یەك.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ باشە، سوپاس، خاتوو منیرە عثمان نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز منیرە عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرسیارەکە ئەوەیە ئایا ئەی ئەگەر ژنێك چوو بۆ ماڵەوە پیاوەکە لە گەڵ ژنێکی تر خەوتبوو ئەو کاتە ئەبێت ژنەکە چ بڕیارێك بدات؟ و ئەو کاتە ئەو ژنە ڕەد فیعلی ئەبێ چی بێت؟ بۆیە هیوادارم زۆر یەکسانیانە مامەڵە لە گەڵ ئەم دۆخەدا بکەن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز دکتۆرە ڕێواز فائق نوقتەی نیزامی؟ فەرموو.

بەڕێز د. ڕێواز فائق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من داوا ئەکەم ئاخیری قسەی کاك شوان قەلادزەیی لە پرۆتۆکۆڵ بسڕێتەوە، چونکە ئەڵێت ئەمە دەبێتە فەوزا لە هەموو ماڵێکدا، یەعنی لە هەموو ماڵێکی هەرێمی کوردستاندا ئەمە هەیە؟ بە تەعن یەعنی.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، خاتوو بەهار عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز بەهار عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەم ئەم یاسایە تەحریز و هەندانێکی ئاشکرای تێدایە بۆ کوشتنی ژنان و هەمووش ئەو واقیعە ئەزانین بە ناوی شەرەف پارێزییەوە چ ستەمێك لە ژن ئەکرێ، دووەم بە شێوەیەکی گشتی دوو جۆر قەتل لە قانونی عقوباتدا هاتووە قەتلی خگأ و عەمد ئەم یاسایە هاتووە بۆ ئەوەی کە مامەڵەی لە گەڵ هیچیان ئەو عقوبە قورسەی کە بۆ خەتەئیش و عەمدیش دانراوە کە قورسترە ئەو هاتووە، تەخفیفی کردووە، هەندێك موبەریری هێناوە بۆ ئەوەی کە ئەمە قەتلی خەتەعە لە بەر ئەوەی

ئەو کەسە لە حاڵەتێکی نائاساییدایە، توورە بووندایە موبەریری بۆ هێناوە، بەڵام هەر حاڵەتێکیان بێت ئەمە هاتووە تەخفیفی ئەو عقوبەیە کردووە بۆ پیاوان بۆیە لە گەڵ لابردنی ئەو ماددەیەم، و سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز کاك بەهزاد دەروێش فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەروێش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددا سێ، ماددا چوارسەد و نەه (409) یا پێدڤی یە هاوسەنگییەك هەبێت مابەینا سێ تشتان، رەدع بۆ کوشتنێ هەبێت ئێرەدا و هەروەسا هەمان دەمدا رەدع بۆ زینا کو زۆر ببیت کو وەلێ نەهێت، یەعنی ئەڤ بابەتە ببیتە دەرگەهەك دزانین زەرەرێن زینای چەندن ل جیهانێ خرێ مەسەلا ئایدزێ و هەروەسا مەوزوعێ ئێرە یێ موفاجئە کە دکتۆر فرست بەحس کر و حاڵەتێ غەزەبێ و ئیستیفزازێ دڤێت موراعاتا ڤێ خاڵێ ژی بێتە کرن، ژبەر هندێ یا ئاشکرایە دەستووری عێراقێ ماددا دوو کو دبێژیت بەحسێ ڤان هەر سێ تشتان دکەت نابیت چ یاسایەك دەر بچیت موخالفێ بنەماییێت مافێ مرۆڤ بن، موخالفێ بنەماییێت دیموکراسیەتێ بن، هەروەسا موخالفێ نەگورێت شەریعەتێ ئیسلامێ بن، رەش نڤیسێ دەستووری ماددا شەش هەر هندە، ژبەر هندێ ئەز دگەڵ ڤێ رەئیێ مە راستی هاوسەنگیەگ بێتە دروست کرن هەر بێژنێ لابەین ب راستی ئەز بێژم ئەڤە دێ بیتە کێماسیەك و هەر وەکو خۆ دمینیتەڤە وەکو یاسای سزادانا عێراقێ دا.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، ئەمە پێچەوانەی ئایەتی قورئان و شەرعی ئیسلام نییە؟ هەر کەس بە ئارەزووی خۆی بیەوێ قانون جێبەجێ بکات عقوبە جێبەجێ بکات بە ئارەزووی خۆی بیەوێ خەڵك بکوژێ ئەمە پێچەوانە شەرعی ئیسلام نییە؟ بۆ وای لێ ئەکەن کە ئەمە پێچەوانەی شەرعی ئیسلام بێت.

بەڕێز بەهزاد دەروێش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مەقسەدا من ئەو نەبی، ئەز دگەل هندێ نیمە، شەریعەتێ ئیسلامێ یا دیار کری سورەت نور ئایەتا شەشێ (6) هەتا ئایەتا حەفتێ (7) من یا نڤیسیە بەس وەخت نییە بخوێنمەڤە، یەعنی حوکمەکەی ئاشکرایە لەعانە پشتی هنگی تەفریقە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ناوت ئەنووسم، باشە.

بەڕێز بەهزاد دەروێش:

یەعنی حوکمەکەی لەعان پشتی هنگی دبیتە تەلاق **بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.**

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، باشە سوپاس، خاتوو پەروا فەرموو.

بەڕێز پەروا علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ئەوەی کە ئەگوزەرێت لە کۆمەڵگای ئێمە بە داخەوە هەتا وەکو ئێستا مەسەلەی ژن کوشتن ئەوەندە بە ئاسانی باس ئەکرێ خەریکە ئەبێ بە دیاردە ئەگەر حەفتانە نەبێ مانگانە روو ئەدات، و زۆرترینی بە داخەوە زۆر

جار ئەبیندرێت، یەعنی من لەو باوەڕەدام کە سزادانی ژن کوژان زۆر کەمتر بێت لە سزادانی کوشتنی ئاژەڵێك بۆ ژینگە پارێزی، یەعنی بە شێوازێك وا لێ ئەکرێت کە هیچ مافی ئازادی بۆتان دانەنرێت و بە موڵکی خۆیان بزاندرێت لە حاڵەتێکدا ئەگەر هەمـــوو کەس ئـــازادە لەوەی کە چـــۆن هەڵســـوکەوتەکە و خـــۆی ســـنووری خـــۆی ئەپارێزێت بـۆ شێوازی هەڵسوکەوت کردن، بە بڕوای من ئەگەر گەیشتە ئەوەی کە خێزانێـك بگاتە ئەوەی کە زینـا رووبـدات لە نێوانیانـدا جیـابوونەوەی باشـترین شـتە، یەعنی بۆ بە زۆر وەکو موڵکی خۆت یان ئەبێ بیکوژێ یان ئەبێ بکوژرێت لە لایەن خـۆمەوە بێـت یـان لە لـایەن عەشـیرەتەکەمەوە بێـت، و بە داخەوە زۆر جـار ئەوە ئەبیندرێت کە لە لایەن زۆرێك لە گرۆپەکان و لە لایەن زۆرێك لە بەڕێزانەوە شـەرەفی ژن واتە شەرەفی عائیلە واتە شەرەفی عەشیرەت لە بەر ئەوە منی عەزیم هەمیشـە ئەبێت تو بچووك کەمەوە بە کوشتن پێم وایە هیچ کاتێك، هیچ ئینسانێك ئەو مافەی پێ نادرێت کە بەرامبەرەکەی بکوژێت، ئەکرێت و جیا بکرێتەوە، لە بەر ئەوە من لە گەڵ هەڵگرتنی ئەم ماددەیەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز دکتۆرە جوان فەرموو.

بەڕێز د. جوان اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەمـان رای بەڕێـز دکتـۆر سراج و مامۆسـتا مەڕوان گەڵاڵی و لە گەڵ گەشـە خان و تەلار خانیمە کە ئەو ماددەیە لە چوارسەد و نۆ (409) لە قانونی عقوبات بە وردی بخـوێنەوە، بە راسـتی تەشـجیعی کوشـتن و تونـد و تیـژی دەکـات، لە گەڵ ئەوەدام ئەو ماددەیە هەڵبگیرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز د. شێرکۆ فەرموو.

بەڕێز د. شێرکۆ جودت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێـزان ئەنـدامانی پەرلەمـان، لە چەنـد خاڵێکـدا ئەمەوێ عەرزی ئەوە بـکەم کە مەسـەلەی حـوکم لە شـەرعدا لە گەڵ دەقـی ئایەتـدا ئەبـێ وریـا بـین، یەعنـی کە ئایەتێکمان بینی گەیشتنە خزمەتی ئایەتێك حـوکم شامیلترە، فراوانتـرە، مورعاتیشی ئەکرێت، بـۆیە شـت نییە کە ئایەتێکمـان خوێنـدەوە ئیتـر بڵێین ئەوە کەلامی خـوایە، تەواو، ئەبێ تەنفیـز بکرێ ئیلا لە روانـگەی مـوختەص نەبـێ لە حـوکم دەر کـردن بە ئایەتەکە بە سیرە بە سوننەتی پێغەمبەر (علیه صلاه و السلام) بەمان، بۆ نموونە خوای گەورە کە ئەفەرمووێ (وَاللَّاتِي يَأْتِينَ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسَائِكُمْ فَاسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِنْكُمْ ۖ فَإِنْ شَهِدُوا فَأَمْسِكُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ حَتَّىٰ يَتَوَفَّاهُنَّ الْمَوْتُ أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا) مەسـەلەی قەتل بۆ زینا باسی لێوە نەکراوە ئینجا موبەریراتی لابردنی ئەم چوارسەد و نۆیە (409) چییە؟ ئەم ماددەیە، ئەوە باسی ئیتیجاهی موعاکس کرا، واتە ئەوە تێدا بـاس نەکـراوە کە ئەگەر بێـت و بە عەکسـەوە بـێ ئـافرەت پیـاوەکەی بینی ئەمە یەك، دوو، ماددەی چوارسەد و نۆ (409) کوشتنی ئافرەت ئاسانتر ئەکات، یەعنـی موبەررێـك ئەدا بەوەی کە کـابرا ئەڵێـت ئەیکـوژم و چەنـد سـاڵێك ئەچـمە حەبسـەوە تەحەمـولی ئەکەم، بەڵام من ئەیکـوژم بەو تـوورەییە و بەو ئیسـتیفزازیە، هەروەهـا لەو عـوزرەی کە بـاس ئەکرێـت موراعـاتی ئیسـتیفزاز و تـوورە بـوون و

هەڵچوونی پیاوەکە ئەکرێ ئەمە لە ماددەی چوارسەدو پێنجدا (405) ئەویش حەلکراوە لە بەر ئەوە لە چوارسەد و نۆدا (409) ئەم مەسەلەی ئستیفزاز زوو هاندان و تەحفیزی پیاوەکە و تووڕە بوونی بۆ ئەوەی کە ئەو حالەتەی بینیوە موبەرێر نییە، چونکە لە چوارسەد و پێنجدا (405) باس لە حوکمی پێنج ساڵ تا، یەعنی باس لە موەقەت ئەکات، لە ئاخیر کەلیمەدا لە چوار سەد و پێنجدا (405) ئەڵێت حوکمی موەقەت، حوکمی موەقەت یەعنی وەقتی بۆ دیاری کراوە کە ئەوە لە پێنجەوە تا بیست و پینج ساڵ (25) دیاری کراوە، بۆیە چوارسەد و نۆ (409) موبەرڕێکی تر بۆ لابردنی ئەمەیە کە پێویست ناکات بمێنێت، چونکە لە چوارسەد و پێنجدا (405) قەتل باس کراوە و حوکمێکی وازیحی هەیە زۆر جار ئەم تومەتە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، لە لایەن پیاوەوە دروست ئەکرێت بۆ ئافرەتی بەریئ، یەعنی چەندین جار دیراسەمان کردووە لەم مەجالەدا بە تایبەتی چەندین حاڵەت هەبووە ئافرەتەکە دەوڵەمەند بووە، میراتێکی گەورەی بە جێی هێشتووە، ئەگەر بمرێت پیاوەکە چووە تەلفیقی تومەتێکی وای بۆ کردووە بۆ ئەوەی کە میراتەکە بۆ خۆی و بۆ مناڵەکانی بمێنێتەوە، بەو عوزری سێ ساڵ حەبس بوونە، یەعنی بەو سێ ساڵ حەبس بوونە سێ ساڵی تەحەمولی کردووە، بەڵام لە پێناوی ئەوەی کە سەروەتێکی زۆری بۆ بمێنێتەوە و خۆشی وتوویەتی من دیومە کە مومارسەی زینای کردووە لە ماڵەکەم و زانیاکەریش رای کردووە، دەرچووە لە دەست عەدالەت، خاڵی ئەخیرم ئەوەیە بۆ مەبەرێری لابردنی چوارسەد و نۆ (409) لە رووی سەروەری یاساوە ئایا ئێمە ئەبێ تەشجیعی ئەوە بکەین کە خەڵك حەقی خۆی بە دەستی خۆی وەربگرێتەوە؟ ئەی کوا سەروەری یاسا؟ ئەی کوا مومارەسەی قانون؟ ئەی کوا دەوڵەتداری؟ لە بەر ئەوە پێم وایە چوارسەد و نۆ (409) لابرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز دکتۆر شێرکۆ حەمە امین فەرموو.

بەڕێز د. شێرکۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پشتیوانی لە هەموو ئەو رایانە ئەکەم کە لە گەڵ هەڵگرتنی ماددەکان بە تایبەتی ئەوەی کاك دکتۆر شێرکۆ جودت، لە راستیدا هەمان هەم وەکو بەڕێزیان روونیان کردەوە هانی توند و تیژی ئەدات هەم ناشکرێ ئێمە بە یاسا بڵێین بڕۆن خەڵك بکوژن، هەمیش ناکرێت لە راستیدا کوشتن بە کوشتن چارەسەر بکرێت و حاڵەتی زیناش بە هیچ جۆرێك بە کوشتن چارەسەر ناکرێت، هەرچەندە ئەمە لە راستیدا زۆر دەگمەنیشە رەنگە ئەمەی کە باسی ئەکات هەر لە حاڵەتی دەگمەن ئەبێ لە کوردستاندا، بەڵام ئەوەی کە دکتۆر شێرکۆ جودت روونی کردووە، زۆر روون بوو، من پشتیوانی ئەوە ئەکەم نەمێنێ و پشتیوانی لەو قسەی خاتوو دکتۆر رێوازیش ئەکەم کە وتی ناکرێ وای لێك بدرێتەوە هەموو کوردستانی فەوزای تێدایە لە گەڵ ئەوەی ئەویشم کە وتی لابرێ، و سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز مامۆستا غریب مصطفى فەرموو.

بەڕێز غريب مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەڵبەت منیش لە گەڵ رای هەموو ئەو بەڕێزانەم کە داکۆکی لەوە ئەکەن هێشتنەوەی ماددەی چوارسەد و نۆ (409) ئەبێتە هۆی هاندانی زیاتر بۆ کوشتنی ئافرەتان بە تایبەت لە کۆمەڵگای ئێمە هەمیشە ئەو گلە و گازندانە ئەکرێ کە پیاوان بە ناحەق ئافرەتان ئەکوژن، جا فیعلەن ناحەقە کە کەسێك ئەچێت ئافرەتێك بکوژێت یان ئافرەتەکە ناچار ئەکرێت خۆی لە ترسی ئەوەی کە نەیکوژن خۆی پەنا بباتە بەر خۆ کوشتن، ئەگەر قاتیل بزانێ بە سێ ساڵ، بە پێنج ساڵ، بە حەوت ساڵ نەجاتێ ئەبێ لە سیجن ئەوە زۆر ئاسان دەستی ئەچێتە سەر خوشکی یان هاوسەری یان کچی خۆی ئەیکوژێت و دوایی وەکو بەرزەکی با نان قورتار ئەبێ ئەمە لە کاتێکدا لە هیچ قانونێکی وڵاتانی دونیا لە سەر خیانەتی زەوجی ئافرەت ناکوژرێت، لە دەقی شەریعەتیشدا وەکو ئەو بەڕێزانەی تر ئاماژەیان پێکرد قەتعەن ئافرەت ناکوژرێت، یەعنی لە سەر مەسەلەی خیانەتی زەوجی، چونکە مەسەلەی موتەهەم کردنی کەسێك بە مەسەلەی زینا پێویست بە چوار شاهید ئایەتەکە روونە وەکو دکتۆر ئاماژەی بە ئایەتێکدا دکتۆر شێرکۆ ئەو ئایەتەی تریش هەر لە سورەتی نور (وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً) یەعنی ئەو کەسە کە نەیتوانی چوار شاهید بێنێ کە درێژایی مێژووی ئیسلامیدا ئەوەندەی من ئاگادار بم کەس نەیتوانیە حاڵەتێکی لەو جۆرە بیسەلمێنێت کە پێویست بکات چوار شاهید بێنێ، چوار شاهیدی دەست نەکەوتووە سێ شاهیدیش دەست بکەوێ خۆشی و هەر سێ شاهیدەکەشی ئەبێ سزا بخۆن، لە بەر ئەوە شتی وا هەر روو نادات، بەڵام ئەو حاڵەتەی کە پیاوێك خێزانەکەی خۆی موتەهەم بکات بە مەسەلەی زینا، ئەویش ئەبێ دیسان ئایەتی مولاعەنە روونە کە دەبێت چوار جار خۆی سوێند بخوات لە بەر دەمی قازیدا شتەکە بیسەلمێنیت.

هێشتا مافی دیفاع کردن دراوە بە ئافرەتەکە لە ئایەتەکە، دوای ئەوە (ويضري عنه عذاب ان تشهد 4 شهادات بالله انه لمن كاذبين)، ئافرەتەکەش دەتوانێت دیفاع لەخۆی بکات لەبەردەمی قازی و لەیەکتری جیا دەبنەوە تا قەریەی قیامەت ئیتر بە یە کتری حەرام دەبن ئەو ژن و مێردە، ئیتر ئەو پیاوە بۆی نییە خێزانەکەی خۆی بکوژێت، بۆیە من دەمەوێ ئەوە بڵێم هەرچی کوشتن ڕوودەدات لە کۆمەڵگای کوردەواری ئێمە، کە باوك کچی خۆی دەکوژێت، برا خوشکی خۆی دەکوژێت، پیاو هاوسەرەکەی خۆی دەکوژێت، ئەوە زاڵبوونی عورفی کۆمەڵایەتی ئێمەیە کە وا دەکات پیاو ئەوە بکات، هەروەها هەر کەسێکیش پەنجەی تۆمەت بۆ ئیسلا درێژ دەکات بەڕاستی بێئاگاییتی لە دەقەکانی شەریعەت بەتایبەتی دەقەکەنی ئایەتی قورئان، ئەگینا هیچ کەسێك ناتوانێ ئەو تۆمەتە بخاتە ئەستۆی ئیسلام، کۆتای قسەکەم ئەوەیە پێویستە ئەو ماددەیە هەڵبگیرێت، چونکە لە قانونی قەتلدا جێگای کراوەتەوە بەوردی، سوپاس

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕای من پرۆسەی هاوسەرگیری پرۆسەیەکی ئارەزوومەندانەیە، هەر کاتێك یەکێك لەو دوو کەسە خیلافی ئەو گرێبەستە جوولانەوە مافی ئەوەیان هەیە لێك جیاببنەوەو، هیچ کەسێك مافی ئەوەی نییە کەسێکی تر بکوژێت، لەبەرئەوە من پشتگیری قسەکانی خاتوو تەلار، دکتۆر سراج کاك مەڕوان و دکتۆر شێرکۆ و مامۆستا مەلا غریب دەکەم و هیوادارم ئەم ماددەیە هەڵبگیرێت، هیچ کەس مافی ئەوەی نییە کەسێك بکوژێت، جگە لە خوای گەورە نەبێ، کەس مافی ئەوەی نییە کەسی تر بکوژێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو منیرە فەرموو.

بەڕێز منیرە عثمان علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری قسەکانی بەڕێز دکتۆر شێرکۆ جودت دەکەم بە تەواوەتی، من دەمەوێ ئەوە ڕوون بکەمەوە بۆ هاوڕێکانم لە پەرلەمانی کوردستان هەموو ئەو پیاوانەی کە تاوانبارن بە کوشتنی ژنان، بەوەی بە تۆمەتی پاراستنی شەرەفپارێزی مامۆستا مەلا غریب زۆر بە وردی باسی ئەوەی کرد کە ئاینی ئیسلام کۆمەڵێك مەرجی داناوە، بۆئەوەی پیاوێك بیسەلمێنی کە ژنەکەی فیعلەن زینای کردووە، بەڵام ئێمە بەپێی هەموو ئەو بەدواداچوونانەی ئێستا ئەو پیاوە ژن کوژانە دەبینین لەناو زیندانەکاندا هیچیان نەیانتوانیوە ئەو خاڵەو ئەو بەندانەی کە لە ئاینی ئیسلامدا ئاماژەی پێدراوە جێبەجێ بکەن، بەڵام بەداخەوە ڕۆژ بەڕۆژ کوشتنی ژنان لە زیادبووندایە، بۆیە داوا دەکەم وەکو هەموو هاوڕێکانم ئەم ماددەیە هەڵبگیرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

مامۆستا عمر فەرموو.

بەڕێز عمر صالح عمر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز حەز دەکەم هەندێك تەوزیحاتە بدەم، چونکە ئەڤ ماددەو ئەڤ قانونە نە بەس قانونێ عیراقی قانونە ئیماراتی و ئەڤە هەمی وڵاتە دا هەی، یەعنی نە بەس ئەڤێ پاساوێ بکەینە ڤێ ئیتارێ دا بابەت ئەڤە هاندانە و ئەڤە هاریکرنە بۆ کوشتنا ژنان دێ نەصێ خوێنم قانونا ئیماراتی مەخرەجەکێ باش بۆ دیتی و مەوزوع ئەز بخۆ دڤێ قەیناعەتێ دامە ڤی بابەتی راکەین ژی ئەڤ مەوزوعێ کوشتنا ژنان دڤێت جدی دیراسە بکەین وەك پەرلەمان، وەك دەزگەهێ حکومەتێ و موئەسەسات هەمی چارەسەر بکەین وەکی مامۆستا غریبی ئیشارەت کری و مامۆستا سیراجی مەوزوعێ ئیسلامێ نە دگەل کوشتنێ یە، ئەڤا دهێتە کرن ئەبەد مەوزوعەکێ عورفی و عەشائیری یە، تشتەکێ دیارە ئیسلام ئێك ڤێ حاڵەتی ژی ببینیت موعەرەزی ڤی حاڵەتی ببیت وەکە دکتۆر شێرکۆی مەوزوعێ ئایەتا مولاعەنا یا هەی و تەفریقە ل دویماهێکێ و پێغەمبەری (صلی اللّٰه علیه واله وسلم) یا تەفریق کری و تەلاق یا چێکری، ئەڤە هەمی یا ئاشکرایە ئەڤ ماددە یا ئینای موشەریعە یا ئینای موشەریع یەعنی یا غافل بوویە نەزانیە ئەڤ ماددە بۆچی دانایە، نە؟، مەوزوع هوسا نینە، ئێمە یاسا دانین د وڵاتیدا بۆ بەرژەوەندیا هەر واقعەکی نە مەسەلەن بەس موجەڕەد بزانین ئەڤ ماددە دێ موساعەدا کوشتنێ کەت یان نا؟، ئەڤ ماددە وەختێ هاتیە دانان ب قناعەتا من ئاریشەکێ چارەسەر دکەت و یا تەحدید کریە ژی

و ئیماراتی پتر تەفصیل یا کریە تێدا، تەحدید کریە ئەڤ حاڵەتە رویدا ئینسانەکە دحاڵەتەکێ نەفسی و ئیستیفزادیدا تەحدید کریە زەوج (مع زوجتی) مەسەلەن زەلامەکا دگەل ژنکا وی، ئینسان خۆ موعەرەز کەت و ئەڤ حاڵەتە قەتل چێبوو، دڤی حاڵەتیدا وەکی قەتل عەمد حیساب بیت و جارەکا دی ژی دێ هەر قەتلێ کەی ئەڤ مرۆڤە دێ هێتە کوشتن مەسەلەن ئیعدام کرن، چونکی قەتل عەمدە ئەگەر تە ئەڤ ماددە لادا تە بەس قەتل عەمد هێلا بتنێ مەعنا لادانا ڤی ماددەی ئەڤە پتر بۆ یاسای دزانن ژبەر هندێ ئەز دێ نەصێ قانونێ ئیماراتی خوێنم ئەڤ ئیشکالە ڤی رەنگی عیلاج کریە (يعاقب بالسجن مؤقت من فجأ بمشاهدة زوجته او ابنته او اخته) تەحدید کرینە (حالة تلبسها بجريمة زنا فقتلها في الحالة وقتل من يزني بها قتلهما معا ويعاقب بالحبس اذا اعتدي عليها و عليهما اعتداوا افضي الي موت او عاهة و تعاقب نفس مادة بالسجن مؤقت الزوجة التي فجأت بالمشاهدة زوجها حالة تلبسة بجريمة زناْ في مسكن الزوجية فقتله في الحال) یەعنی حالەتەکی نەفسی دەروونی دروست دبیتن (قتلت من يزني بها او قتلهما معا وتعاقب بالحبس اذا اعتدي عليها او عليهما اعتداواً افضي الي الموت و لا يجوز استعمال حق الدفاع الشرعي ضد من يستفيد من هذا العذر) یەعنی هەم حاڵەتەکێ نەفسی و ئیستیفزائی دروست دبیت ژنك ژی ئیحتیمالە زەلامێ خۆ بکوژیت ماڵا ویدا زینا هاتە کرن، یەعنی ئەو ئیشارەتا هاتیە کرن دڤێت تو ڤی مەزوعی ژی بەرضاڤ وەربگری حاڵەتێ زینا حاشا دگەڵ ژنکا تە، دگەڵ کچا تە، دگەڵ خویشکا تە بێتە کرن د ماڵا تەدا ئەڤە مەسەلا جینایەتێ دچیتە جونحێ بێن، قانونی پتر ژ من دزانن ژ ڤی حاڵەتی ئەگەر تو وەکی قەتل عام حیساب بکەی ئەڤ زەرەرە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو نجیبە فەرموو.

بەڕێز نجيبه لطيف احمد:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
قسەكانی من كرا پشتگیری تەواو لە قسەكانی بەهار خان و پەروا خان و دكتۆر شێركۆ جودت و مامۆستا غریب دەكەم، كە ئەو ماددەیە لاببرێت بەڕاستی هیچ موبەریرێك نییە بۆ كوشتن ژن بێ یان پیاو، وەك دكتۆر شێركۆ ئاماژەی پێدا زۆرجار بە توهمە ئەوە دەكرێت، بۆیە لەگەڵ لابردنی ماددەكەم، سوپاس.
بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
كاك حاجی كاروان فەرمووو.
بەڕێز كنعان نجم الدين (حاجی كاروان):
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
زۆر بەكورتی یەعنی بە عەمەلی ئەو حاڵەتە ڕوویداوە، لە خزمەتی پێغەمبەر (ص) كە كاتێك ئەم ئایەتە دێتە خوارەوە سەعد یەكێكە لە صحابەكان دەڵێت یا رسول الله من چۆن تەحەمولی ئەوە بكەم كە پیاوێك ببینم لەگەڵ ژنی خۆمدا، یەعنی ئایەتەكەش دابەزیوە بە مەنع كردنی كوشتن دەڵێت من هەر دەیكوژم، صحابەیەكی تر دەڵێت (یارسول الله) ئەوە سەعد بە غیرەتە، پێغەمبەر (ص) دەڵێت (الله اغير من السعد)، خوا بەغیرەتترە لە سەعد، یەعنی ئەگەر مەسەلەی كوشتن بووایە خوا شەرم لە كەس ناكات، دەی وت بیكوژن، بەڵام لێرە حاڵەتەكە دروست بوو چی بكرێت، ئێستا دروست بوو كوشتی ئێمە چی بكەین؟، حاڵەتەكە دروست بوو چی بكرێت؟ دەبێ عقوبەیەكی دیاریكراو هەبێ ئەگەر لە حاڵەتی دەبێ حاكم، دەكەوێتە سەر حاكم، حاڵەتەكە دروست بوو یان لەكاتەكەدا دروست بوو فەرقی هەیە لەكاتی شێنەییە، لەكاتی شێنەیی پیاوەكە زانی یان ئافرەتەكە زانی كە پیاوەكە وای كرد لەدوایی بیكوژێ، حوكمەكەی فەرقی هەیە لەوكاتەی حادیسەكە ڕوودەدات ئەوە دەبێ ئیختساس بكرێتەوە، سوپاس.
بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
ئێستا بەكورتی لیژنە پەیوەندیدارەكان ڕای خۆتان بڵێن، بەڵام تكایە بەكورتی، چونكە وابزانم ڕایەكان وازیحە و، دەیخەینە دەنگەوە مامۆستا هەورامان قسەیەكت هەبوو؟ فەرمووو.
بەڕێز د. هەورامان حەمە شريف (هەورامان گەچێنەیی) :
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
وەڵلا قسەكەم مامۆستا غریب و مامۆستایانی بەڕێز كردیان، هەر تەئكید كردنەوەیە لەسەر ئەوەی كە بەهیچ جۆرێك بۆ پیاویش و بۆ ژنیش دروست نییە لەو حاڵەتانە كە باسكرا، تەنانەت قسەیەكیشی پێ بڵێت، تەنانەت زللەیەكیشی لێ بدات نەك كوشتن، شەرعی خوا ئا ئەوەیە، ئەوەی كە دەوترێت پێچەوانەی شەرعی خوایە كوشتن و بیكوژێ و ئەوانە، چونكە ئەوە لە خزمەتی پێغەمبەری خوا (ص) ئەوە ڕوویداوە، صەحابە هاتووە فەرموویەتی ئەی پێغەمبەر (ص) من خێزانەكەم زینای كردووە، نە زللەیەكی لێ دابوو، نە دەری كرد بوو، نە هیچ مەحاولەی كوشتنی كرد بوو، پێغەمبەر (ص) ئایەتی مولاعەنە هاتە خوارێ، زۆر بەشێوەیەكی ڕێك و پێك تەلاقی موئەبەدی خستە نێوانیانەوە، تەواو كۆتایی، لەبەرئەوەی ئێمەش لەگەڵ ئەوەین بە هیچ جۆرێك ئەو پاساوە دروست نییە بە هیچ جۆرێك، ئەو ماددەیە لاببرێت، سەبارەت بەوەی كوشتی بە واقیع، تەبعەن تۆ ئەگەر قانونێك دادەنێی بە واقعێك

ئەگەر کوشتی ئەوە قەتلەکە قەتلی عەمدە خۆ قەتلی (خطأ) نییە، ئەوکەسەی کە خێزانەکەی خۆی دەکوژێت، بەوەی کە بینیویەتی زینای کردووە، قەتلی عەمدی کردووە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو ئێڤار فەرموو.

بەڕێز ئێڤار ابراهیم حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

راپۆرتی هاوبەشی هەر چوار لیژنە لەگەڵ ئەوەیە ئەم ماددەیە لابدرێت و تەواو، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. سراج فەرموو.

بەڕێز د.سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر شت باسکرا، یەکێك لەوانە باسی هاوسەنگی کرا کەوا ئەگەر ماددەکە لاببرێتن هاوسەنگی تێدانییە، بیلعەکس ئەوپەڕی هاوسەنگی تێدایە ، ئەگەر بێتو ئەو ماددەیە لابدرێتن، ماددەی (405) شوێنی بگرێتەوە، لەبەرئەوەی ماددەی (405) زۆر بە ڕاشکاوی هیچ فەرق ناکات لەنێوان ئافرەت و پیاو، بە هەر پاساوێك بێ، بە پاساوی شەرەف بێ، یاخود پاساوی دزین بێ، هەر پاساوێك بێتن ماددەی (405) موعالەجە دەکات، ئیجاب ناکات ئەوە زەرفی موخەففەف لە بۆ حاڵەتێك دابنێین کە بەڕاستی کە جەریمەیەکی تێدایە، نە شەرع پێی ڕازیەو نە قانون پێی ڕازیە، مامۆستا باسی ئەوەی کرد (من قتل دون عرضه فهو شهید) نەوعەن ما پاساوی لە بۆ دیتەوە کەوا بەو فەرموودەیە ڕێگری نەکرێتن لە بۆ کوشتن، بیلعەکس لە شەریعەت باسی ئەوەش کراوە بە لیعان چارەی کردووە هەتا لە فیقهی شافیعی، لە مینهەجی ئیمامی نەوەوی بە ڕاشکاوی باس دەکاتن ئەوانەی کە شارەزاییان هەیە، دەڵێت هەر کەسێ: ئەگەر هاتو خێزانی خۆی کوشت بەو شێوازە، لەبەرئەوە ئیشی ئەو نییە کوشتن بکاتن ئیشی سوڵتەی تەنفیزیە، دەبێ حاکم ئەو پیاوەش بکوژێتەوە کە ژنەکەی خۆی کوشتییە، دەبێ بیکوژێتەوە، بەڵام ئەو پیاوە پلەی شەهیدی دەدرێتێ، لەبەرئەوەی وەکی مامۆستا باسی کرد (من قتل دون عرضه فهو شهید) لەو بابەتە ئیمامی نەوەوی زۆر بەڕاشکاوی باسی کردیە، کەواتە لێرە ئیجاب ناکاتن ئێمە مەوزوعەکەی بورووژێنین، هەم موخالیفی قانونە، هەم موخالیفی شەرعە مەوزوعەکە کۆتایی پێ بێنێ، حەق نییە ئەو بابەتە لەو ماددەیە بمێنێ و ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی قسەیەکتان هەیە؟ نیتانە؟، لیژنەی کاروباری کۆمەڵایەتی فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەگەڵ راپۆرتەکەین ئێمەش.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دوو ڕا هەیە، ڕایەکیان ئەوەیە کە ماددەی (409) هەڵبگیرێت بە تەواوەتی، ڕای دووەم ئەوەیە کە لە ماددەی (409) هاوسەنگی بکرێت لەنێوان پیاوو ژن، بە هەمان شێوازی پیاو دەرحەق بە ئافرەت حوکم بە بارودۆخی توندکاری سزا ناکرێت، ئەگەر

کەسی لەناکاو ئافرەت بوو، ڕای یەکەم ڕای لیژنەی پەیوەندیدارەکانە کە راپۆرتی هاوبەشیان ئامادە کردووە کە هەڵبگیرێت، قسەیەکت هەیە خاتوو گەشە؟ فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاگرتن بە کارکردن، چونکە ئێمە توانای ئیلغا کردنمان نییە، تەعەمول لەگەڵ یاسای سزادانی عیراقی دەکەین، (ایقاف العمل) دەتوانین واتە ڕاگرتن بە کارکردن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. بەهار فەرموو.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش (ایقاف العمل)مان بەکارهێناوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

یەعنی ڕاگرتن بە کارکردن بە ماددەی (409) کێ لەگەڵ ئەوەیە کە ئەو ماددەیە ڕابگیرێت؟ 56 کەس لەگەڵییەتی، کێ دژیەتی؟ 1 کەس لەگەڵی نییە، کەواتە پەسەند کرا، دەڕۆینە سەرماددەی چوار، فەرموو.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی چوار:

ماددەی (413) بڕگەی یەك لە ماددەی (413)

بڕی غەرامە زیاد بکرێت بەمشێوەیە لە (500) هەزار دینار کەمتر نەبێت و لە (3) ملیۆن دینار زیاتر نەبێت، لەبەرئەوەی زۆربەی زۆری لێدانەکان بەرامبەر ژن دەکرێت، هەرچەندە یاسای بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژی خێزانی سزای داناوە، بەڵام ئەو کەسانە دەگرێتەوە کە لەچوارچێوەی خێزاندان و تا پلە چوارە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەقی ئەسڵی ماددەکە، فەرموو.

بەڕێز د.سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادده (413)

(اولآ: من اعتدي عمدآ علي اخر بالجرح او بالضرب او بالعنف او بارتكاب اي فعل اخر مخالف للقانون فسبب له اذي او مرضا يعاقب بالحبس مدة لا تزيد علي سنة وبغرامة لا تزيد علي مائة الف ومائتين وخمسين الف دينار وباحدي هاتين العقوبتين وتكون عقوبة الحبس مدة لا تزيد علي ثلاث سنوات والغرامة التي تزيد علي نفس الغرامة دينار او باحدي هاتين العقوبتين:

أ/ اذا نشأ عن الاعتداو كسر عظم.

ب/ اذا نشأ عن الاعتداو اذي او مرض اعجز المجني عليه من القيام باشغاله المعتادة مدة لا تزيد علي عشرين يوماً.

ثالثآ: وتكون عقوبة الحبس اذا حدث الايذاو باستعمال سلاح ناري او الة معدة لغرض الايذاو او مادة محرقة...........)

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. سراج پێویست ناكات بڕگەكانی تر بخوێنیتەوە، تەنها داوای هەموار كردنی بڕگەی یەك كراوە، كەواتە بڕگەكانی تری پێویست ناكات بخوێندرێتەوە، راپۆرتی هاوبەش فەرموو.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی (4): راپۆرتی هاوبەش:

ماددەی (413) لە یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (111)ی ساڵی 1969ی هەموار كراو وەك خۆی دەمێنێتەوە بەو شێوەیەی كە لە یاسای ناوبراودا هاتووە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كێ قسەی هەیە لەسەر ئەوە؟ بەڵێ.

بەڕێز د. ڤالا فريد ابراهيم:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ئەگەر ڕێگامـان بـدەن ڕوونکردنەوەیەکـی یاسـایی بـدەین ، پـێش ئەوەی ئەنـدامانی پەرلەمان تێبینییەکانیان بڵێن، سوپاسی بەڕێزتان دەکەین.
بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
فەرموون ڕوونکردنەوە بدەن.
بەڕێز د. ڤالا فريد ابراهيم:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ڕوونکـردنەوە یاساییەکەمان ئەوەیە، ئێمە لە لیـژنەی یاسایی کاتێك کە بڕیـاردرا ئەو مــاددەیە وەکــو خــۆی بمێنێــتەوە، واتە غەرامەکە زیــاد نەکــرێتن، بەربەســتەکە بەربەستێکی یاسـایی بـوو، لەبەرئەوەی لە پەرلەمـانی کوردسـتان یاسـای ژمـارە (6) ســاڵی (2003) دەرچــووە، ئەو یاســایە لە مــاددەیی یەکەمیــدا دەڵێــت بــڕی ئەو غەرامانەی کە دەقەکانیان لە یاسای سزادانی ژمارەی (111)ی ساڵی (1969) هەمـوار کراو دا هاتووە بەوشێوەیەی خوارەوە دەبن،
یەکەم: سەرپێچییەکان لە (50) دینار کەمتر نەبێ و لە (300) دینار زیاتر نەبێ.
دووەم: کەتن واتە (الجنح) لە 301 دینار کەمتر نەبێ و لە (1500) دینار زیاتر نەبێ.
سێیەم: جینایەت لە (1051) دینار کەمتر نەبێ و لە (5000) زیاتر نەبێ.
ئەو یاسـایە لە مـاددەی یەکەمـی دا تەحدیـدی غەرامـاتی کـردووە بـۆ موخـالەفە، بـۆ (جنح)، بـۆ (جنايات)، بـۆیە هەر تەعـدیلێك کە بکرێ لە قانونی عقوبات سـەبارەت بە غەرامــات، پێویســتە یەکەم جــار ئەو یاســایە تەعــدیل بکــرێ، واتــا پــرۆژە یاســا بــۆ هەمـوارکردنی یاسـای ژمـارە (6) سـاڵی 2002 پێشـکەش بکرێـت، ئینجـا دەسـتکاری غەرامات بکرێ لە ناو قانونی عقوبات، زۆر سوپاس.
بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
زۆر سوپاس، کێ قسەی هەیە لەسەر ئەو ماددەیە با ناوی خۆی بنووسێ؟ تا ناوەکان دەنووسرێ، خاتوو گەشە فەرموو ئەگەر ڕوونکردنەوەیەکت هەیە.
بەڕێز گەشە دارا جلال:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
دیـارە مـن لەگەڵ لیـژنەی هـاوبەش دا ڕاپـۆرتم واژوو کـردووە، لە ڕووی قـانونییەوە قەنـاعەتم کـرد بەو موستەمسـەکەی کە بەڕێـز د.ڤاڵا هێنـای، بەڵام دوای ڕاوێژکـردن بەڕاستی خەڵکانی یاسایی تر کە ڕاوێژمان کرد وتیان مادام لە ئاستی یەکدایە ئەو دوو یاسـایە، تـۆ هەر نەصـێك دانێیـی کە پـێچەوانەی ئەو یاسـایە بـێ کە تەحدیـدی غەراماتی کردووە، ئەو ئیلغا دەکات، تۆ بە نەصێك دەتوانی موعالەجەی بـکەی بڵێی کار بە هیچ دەقێکی یاسایی ناکرێ کە پێچەوانەی ئەم یاسایە بێت.
بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
خــۆی (الخــاص يقيــد العــام) لەم حــاڵەتەدا، وا نیــیە؟ د.ڤاڵــا فەرمــوو جەنابیشــت ڕوونکردنەوە بدە.
بەڕێز د.ڤالا فريد إبراهيم:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی لە یاسای ژمارە (6)دا هاتووە تەنها غەراماتە، واتا یاسایەکی خاصە، (الخاص یقید العام)، بۆیە دەست بردن بۆی ئیللا دەبێ بە تەقدیمی پرۆژە یاسا بێ بۆ تەعدیل کردنی ئەو یاسایە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەس (اللاحق یلغی السابق) ئەوەش دیسانەوە قاعیدەیە، وا نییە؟ بەڕێز د.فرست صۆفی، فەرموو.

بەڕێز د.فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر دەقە ئەصڵییەکە دوو، سێ قسە دەکەم، دەڵێن ماددەی (413) هەڵبگیرێ، وای لێ بکرێ، غەرامەی زیاد بکرێ، لەبەر ئەوەی زیاتر لە ژن دەدرێ، بەڵام ئەوەی کە لە ئەرزی واقیع دا هەیە بەڕاستی هەندێك موستەڵەح کە لە ناو پەرلەمان بەو شێوە نییە، یەعنی حەوادیس و شەڕ، ئەوەی کە ئەو ماددەیە (413) ئەصڵەن هیچ ڕەبتی بە ژنەوە نییە، مەسەلەیەکە یەعنی (الجرح و الضرب و إیذاء العمد)، بڕۆ ئیحصا بکە، ئەگەر ئەوانەی تووشی ئەو ماددانە دەبن زیاتر پیاو نەبن، لەبەر ئەوە ئەو مەسەلە تۆزێك عاتیفی نووسراوە، ئەوە یەك، دووەمیان/ من تەصەور دەکەم کاتێ کە باسی غەرامە دەکرێ لەبەر ئەوەی لە (جنایات)، لە (جنح)، لە (مخالفات) هەمووی لەسەر ئەساسی مەنزوومەیەکە، یەعنی لەسەر ئەساسی پێوەر دیاری کراوە، ئێمە هەر لێرەوە بێین و بە کەیفی خۆمان زیاد و کەمی بکەین، من پێموایە ئیلتیزام بکەین بەوەی د.ڤاڵا خوێندییەوە، چونکە ئەوە لەسەر ئەساسی مەعاییر دیاری کراوە، دوایی لە ڕووی ڕوحی نەصەکەشەوە ئەوە گریمان کردمانە (500) هەزار، یەعنی هیچ لە مەوزووعەکە ناگۆڕێت، ئەوەی کە ئەو نەصە نەصێکی عامە، نەصێکی موجەڕەدە بۆ عامی جەریمەکە دانراوە، پەیوەندی بە هیچ شێوەیەك بە ژنەوە نییە، پەیوەندی بە ئینسانەوە هەیە، هەر ئینسانێك تووشی زەرب بێ، بە شێوەیەکی عام ئەو نەصانەی لەسەر جێبەجێ دەکرێ، وایشی لێ بکەین لە هەموو نصوصەکان ژن حیسابی بۆ بکەین، یەعنی لەبەر ئەوەی تایبەتمەندی زیاتر بدرێتێ، وەڵلاهی پیاو زیاتر تووشی ئەو جەرائیمانە دەبێ لەوەی کە ژن، بۆیە من تەصەور دەکەم وەکو خۆی کە لە ڕاپۆرتی هاوبەش هاتووە نەصەکە بمێنێتەوە ماددەی (413) باشترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز مامۆستا مەڕوان گەڵاڵی، فەرموو.

بەڕێز حسين إسماعيل حسين (مەڕوان گەڵاڵی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری ڕای د.ڤالا و د.فرست دەکەم، هەمان ڕەئیم هەیە، دەستت خۆش بێت.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز مامۆستا غريب مصطفى ، د.سراج ئاگام لێتە، بەس با ئەندامانی پەرلەمان قسە بکەن، فەرموو.

بەڕێز غريب مصطفى حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من وا دەبینم ئەوەی کە ئاماژەی پێ کراوە، وەکو کاك د.فرست ئاماژەی پێ کرد، ئەویش شەڕ تەنها لەگەڵ ژن دا نییە، ئەوەی کە کراوەتە بیانوو، چونکە لە حەقیقەت دا شەڕ لەگەڵ پیاویش دەکرێ لەلایەن ژنەوە، جار هەیە پیاویش لێی دەدرێ وەکو ژنیش لێی دەدرێ، ئەوەتا ڕێکخراویشیان دروست کردووە، ئەوە جگە لەوەی ئەگەر عقوبەیەکی رادیع هەبێت لە قانون دا، بەڕاستی دوو کەس، دوو هاووڵاتی ئەگەر لە بازاڕێك دا، لە عەلوەیەك دا، لە شوێنێك دا دەبێتە کێشەیان، کەس جورئەتی ئەوە ناکات پەنجە بدات لەوەی تریان، پیاوێك گێڕایەوە وتی لە وڵاتی ئێران دوو کەس ببوو بە نیزاعیان، لەسەر جاددەیەك دا شەڕیان بوو، ئەویان دەیووت بەوی تریان دە ئەگەر ئازای پەنجەم لێ بدە، چونکە هەر پەنجەی بەری کەوێ تووشی کێشەی گەورە دەبێ دوایی لە قانون دا، لەبەر ئەوە من لەگەڵ ئەوەم کە لە ڕاپۆرتەکە هاتووە.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەڵێ/ (بزن تا بزنم)، خاتوو تەلار لطيف، فەرموو.

بەڕێز تەلار لطيف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە ئامانج لە پێشکەش کردنی ئەم پرۆژە یاسایە کەمکردنەوەی توند و تیژی بوو بەرامبەر بە ژنان، ئێمە یاسای بەرەنگاربوونەوەی توندوتیژی خێزانمان هەیە، لەبەر ئەوەی تا پلە چوارە، ئەو ژنانەی توندوتیژیان لە بەرامبەر دا دەکرێ، بەدەر لەو یاسایە دێنەوە سەر یاسا ئەصڵەکەی کە یاسای سزادانی عیراقی یە، لە ئێستا عقوبەکە زۆر زۆر کەمە، دائیمەن (413) ئاراستەکەی بەرەو غەرامە دەڕوات، بۆیە ئێمە لە لیژنە پەیوەندیدارەکانیش زۆر گفتوگۆمان کرد لەسەر دانانی ئەو غەرامەیە و زیادکردنی سزاکە، دواتر ئەوە بوو ڕەئیەکان وابوو ئەو یاسایە هەیە، بەڵام من ئێستا بەڕاستی لەگەڵ ئەوەدام پشتگیری قسەکانی خاتوو گەشە دەکەین بەزیادکردنی ئەو نەصە، ئێمە دەتوانین موعالەجەیەکی ئەم حاڵەتەش بکەین، ببینە پاڵپشتێ بۆ چاککردنی ماددەی (413)، هەروەها کارکردن بۆ ئەوەی موعالەجەی ئەو حالەتەی یاسای توندوتیژی خێزانیش دەکەین، لە هەمان کاتیش دا دەبێتە هۆکارێك بۆ کەمکردنەوەی توندوتیژی بەرامبەر بە ژنان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك دلێر مصطفى ، فەرموو.

بەڕێز دلێر مصطفى حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە ڕەفز کردنی لیژنەی یاسایی بۆ زیادکردنی بڕی غەرامە زۆر لە جێگای خۆی دا نییە، چونکە غەراماتی یاسای (111)ی (1969) بۆ دەیان ساڵ پێش ئێستا

نووسـراوە، کە پـارەی ئەو کـاتە بە قـیمەت بـوو، ئێسـتا ئەوە نیـیە، ئەوەی د.ڤاڵاش یەعنی ئەگەر بە پرۆژە بڕیارێکیش بێت، ئەوە بەشێك لە ستراتیجییەتی ڕەدع، ڕەدعـی جەریمە هەوڵ بدەین هەمـوو ئەو غەرامانەی کە پەیوەندیـدارن بە یاسـای (111)ەوە، بکرێتە چوار قات، یان غەرامەکان زیاد بکرێن، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو بەهار عبدالرحمن، فەرموو.

بەڕێز بەهار عبدالرحمن محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من نـوقتە نیـزامیم هەبـوو پێش گفتوگۆکان، داوای ڕوونکردنەوە لە لیـژنەی یاسایی دەکەم، یاسای غەرامات کە ئەو بڕانەی دیاری کردووە، ئـێمە دەزانین بە پێـی ڕۆژگار ئەو بـڕانە کەم و زیـاد دەکـات، لە ئێسـتادا ئـێمە گفتوگـۆی یاسـایەك دەکەیـن، ئەگەر پێمان کەم بێت، یان پێمان زیاد بێت لەگەڵ یاسای غەرامات چۆن ئەو هاوسەنگی یە بکەین؟

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشـــە، ڕوونکردنەوەشـــیان هەیە، ڕوونکـــردنەوەی زیـــاتر دەدەن، ئێســـتا لیـــژنە پەیوەندیدارەکان، بەڕێز د.سراج، فەرموو.

بەڕێز د.سراج شێخ أحمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەندامانی بەڕێز.

ئێمە وەکـو لیـژنەی ئەوقاف پاڵپشـتی ڕای لیـژنەی یاسـایی دەکەیـن، بەڵام لە ڕووی مەنتیقیـیەوە بەڕاسـتی مەنتیقـی نییە ئەعلا سـەقفی لێـدان (225000) دوو سـەد و بیست و پێنج هەزار دینار بێ لە ڕۆژگارێکی وەکو ئەوڕۆ، لەبەر ئەوەی هەندێك لێدان هەیە بەڕاستی کاریگەری زۆر خەراپ لەسەر جەستەی مرۆڤ دەهێڵێتەوە، جا بـۆ ژن بێ، بۆ پیاو بێ، بۆ هەر حاڵەتێکی دیاری کراو بێت، ناکرێ لێدان جاری وا هەیە یەعنـی بەشـێوازێکە ئینسـان تووشـی شـێواندن دەکـات، جا بـۆیە ئـێمە لێـرە وەکـو لیـژنە داوا دەکەیـن کەوا قـانونی غەرامـات داوای تەعـدیل بکرێـت، یـاخود لێـرە ئەو غەرامەیە سـەقفی ئەعلـای زیـاد بکرێـت، نـاکرێ هەر جـۆرە لێـدانێك بـێ سـەقفی ئەعلـای (225000) دوو سەد و بیست و پێنج هەزار دینار بێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز د.ڤالا، فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لیژنە پەیوەندیدارەکان ئیسنادمان لەسەر خودی یاسای عقوبات نەکردووە، کە سـاڵی (1969) دەرچـووە، بەڵکـو ئیسـنادمان لەسـەر یاسـایەك کـردووە کە لە سـاڵی 2002 دا دەرچـووە، بـڕی غەرامەکەش کە لەو یاسـایەدا هـاتووە بڕێکـی کەمە، ئـێمە هەموو لەگەڵین، بەڵام ئێمە داوا لە ئەندامانی پەرلەمان دەکەیـن کە پرۆژە یاسایەك پێشـکەش بـکەن بـۆ هەمـوار کـردنەوەی ئەو یاسـایە، چـونکە کـاتێ کە ئەو یاسـایە هەمـوار دەکەیـنەوە لە ماددەی یەکەمـی دا، ئەو کـات زۆر بە ئاسـانی دەتـوانین ئەو بـڕی غەرامـاتـانەش کە لە نـاو قـانونی عقوبـات دا هەیە و بە کەمـی دەزانـین زیـاد بکرێت، ئەو کات ڕێگری یاساییمان نابێ.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
هەر باشتر وایە لیژنەی یاسایی خۆی هەستێ بەم کارە، ئەوە باشترە، بەڕێز د.بەهار، فەرموو.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
منیش دووپاتی دەکەمەوە کە ئێمە لە لیژنەی یاسایی کە لە ڕاپۆرت دا داوامان کردووە ماددەی (413) وەك خۆی بمێنێ، بە مەعنای ئەوە نییە ئێمە ئەو غەرامەیەمان پێ قبوولە، بەڵام ئەو یاسای غەراماتە کە هاتووە دوو جار خاصە، یەکەمیان خاصە بە غەراماتەوە، دووەمیان خاصە بەو غەراماتانەی کە لە یاسای سزادانی عیراقی ژمارە (111)ی ساڵی (1969)دا هاتووە، واتا تۆ لە یاسایەکی تر دەتوانی، لە یاسای توندو تیژی خێزانی دەتوانی ئەوە لابدەی، بەس لێرەدا دوو جار خاصە، بۆیە نەمانتوانیوە لێی لابدەین، بەڵام وەکو (مبدأ) ئێمەش لەگەڵین، لەگەڵ تەعدیل کردنەکەداین.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە، سوپاس، بەڕێز د. فرست صۆفی، نوقتەی نیزامیت هەیە؟

بەڕێز د.فرست صۆفی علی:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ئێستا دەقەکەم لەبەر دەست دا نییە، بەس لە ساڵی (2011) ئەو مەبلەغانە هەموو لێرە بەراورد کراوە، یەعنی هەموو گۆڕاوە، ئەو هەزار دینار و پێنج سەد دینارە نەماوە، ئێستا نەصەکەم لەبەر دەست نییە ئەگەر نا دەمخوێندەوە، هەمووی بوویتە پێنج سەد هەزار و دوو سەد و پەنجا هەزار و سەد و پەنجا هەزار، یەعنی ئەوە گۆڕاوە.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكى پەرلەمان:

باش، بەڕێز كاك عمر عينايەت، فەرموو.

بەڕێز عمر عينايەت حمه:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

نەصەكە لێرە كە هاتووە دەڵێ (من إعتدي عمداً علي آخر بالجرح أو بالضرب أو العنف أو بإرتكاب أي فعل..)، با ئێمە بێينە سەر مەبلەغەكە، نووسراوە (225000) دوو سەد و بيست و پێنج هەزار دينار لە دەقى قانونەكە، ئەو دوو سەد و بيست و پێنج هەزارە هى ئێستايە؟ پێم خۆشە ليژنەى ياسايى پێمان بڵێ ئەو دوو سەد بيست و پێنج هەزار دينارە چييە؟

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكى پەرلەمان:

بە موعەدەلى هاتۆتە لاى تۆ، ئەو كتابە بە تەعديل كراوى هاتووە.

بەڕێز عمر عينايەت حەمە:

بەڵێ موعەدەلە، نووسراوە موعەدەل، هى ئەمڕۆيە بەڵێ، يەعنى پارەكە زياد كراوە.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكى پەرلەمان:

كەواتە ئەو دوو سەد بيست و پێنج هەزارە پارەى ئێستايە، كەواتە ئێستا دوو ڕا هەيە.

بەڕێز عمر عينايەت حەمە:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

ببوورە، كەواتە چۆن ئەوە تەعديل كراوە لەگەڵ ئەو ياسايەى كە بەڕێز د.ڤالا دەيڵێ؟ بۆچى لێرە تەعديل كراوە؟

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكى پەرلەمان:

بەڕێز د.ڤالا، فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فريد إبراهيم:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

بڕيارێكى تر هەيە، ئەو بڕيارە كە سوڵتەى ئيئتيلافى موەقەت (خلال فترە مابين 15 تشرين الاول 2003 و 15 كانون الثاني 2004) سەبارەت بە عوملەى عيراقى جەديد و مەعدەنى و وەرەقى دەرى كردووە، لەو بڕيارەدا هاتووە كە (أستبدلت، سعر الدينار السويسرى القديم يعادل (150) دينار جديد)، لێرە ئێمە ئيسنادمان لەسەر ئەو بڕيارە كردووە، كە بڕيارێكى ياسايى يە.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكى پەرلەمان:

باشە، كەواتە ئێستا دوو ڕا هەيە، ڕايەكيان ئەوەيە كە ئەو ماددەيە وەكو خۆى بمێنێتەوە، بڕى غەرامەكان بە ياسايەكى تايبەت، بە هەمواركردنى ياساى غەراماتى ياساى سزادانى عيراقى چارەسەر بكرێ، ڕاى دووەميشيان ئەوەيە كە ئەم غەرامەيە لێرەدا گۆڕانكارى بەسەردا بێت، بەشێوەيەك كە لە (500000) پێنج سەد هەزار دينار كەمتر نەبێ و لە (3000000) سێ مليۆن دينار زياتر نەبێ، ڕاى ليژنەى هاوبەش دەخەينە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵ ئەوەيە وەكو خۆى بمێنێتەوە؟ عقوبەكە وەكو خۆى بمێنێتەوە و دواتر بە پڕۆژە ياسايەكى هەموار كۆى غەرامات دەستكارى بكرێت و چاك بكرێتەوە، (40) كەس لەگەڵيەتى، كێ دژيەتى؟ (4) كەس دژيەتى، كەواتە پەسند كرا، ماددەى دواى ئەوە بخوێننەوە، ماددەى (5).

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

ماددەی (5)
بڕگەیەك بۆ ماددەی (414) زیاد بكرێ بەم شێوەیە:
(إذا نشأ الإعتداو أذي أو مرض أدي إلي عجز المجني عليه بصورة دائمية تكون عقوبته السجن).
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
كەواتە بڕگەیەك زیاد دەكرێ بۆ ئەو ماددەیە، ئەصڵی ماددەكە باسی چی دەكات؟ بخوێندرێتەوە باشە.
بەڕێز د.سراج شێخ أحمد:
المادە (414):
اذا توفر في الاعتداو المذكور في المادتين (412، 413) احدي الحالات التالية اعد ذلك ظرفا مشددآ:
اولآ: وقوع الفعل مع سبق الاصرار.
ثانيآ: وقوع الفعل من قبل عصابة مكونة من ثلاث اشخاص فأكثر اتفق علي الاعتداو.
ثالثآ: اذا كان المجني عليه من اصول الجاني.
رابعآ: اذا ارتكب اعتداو ضد موظف او مكلف بخدمة عامة اثناو تأدية وظيفته او خدمته او بسبب ذلك.
خامسآ: اذا ارتكب اعتداو تمهيدآ لاتكارب جناية او جنحة معاقب عليها بحبس مدة لا تقل عن سنة او تسهيلا لارتكابها او تنفيذآ لها او تمكينآ لمرتكبها او شريكه علي فرار او تخلص من العقاب.
داوای زیادكردنی بڕگەیەك دەكرێ.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
باشە، ڕاپۆرتی هاوبەش؟ د.ڤاڵا فەرموو.
بەڕێز د.ڤاڵا فرید ابراهیم:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
ماددەی (5): ڕاپۆرتی هاوبەش:
ماددەی (414) لە یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (111)ی ساڵی 1969ی هەموار كراو وەك خۆی دەمێنێتەوە بەو شێوەیەی كە لە یاسای ناوبراودا هاتووە.
ڕوونكردنەوە بدەین بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان؟
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
بەڵێ، د.ڤاڵا فەرموو.
بەڕێز د.ڤاڵا فرید ابراهیم:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
ئەوەی لە ڕاپۆرتی هاوبەش ئیشارەتی پێدراوە كە وەكوخۆی بمێنێتەوە ئەوەیە كە سەنەدێكی قانونیمان هەیە و ئەویشیان ئەوەیە ئەم هەموار كردنەی كە هاتووە و ئەوەی كە داوا دەكرێ هەر خۆی لە بڕگەی (2) لە ماددەی (412) داهاتووە، كە دەڵێ: (وتكون العقوبة بالسجن مدة لاتزيد علي (7) سنوات أو بالحبس اذا نشأة عن الفعل عاهة مستديمة دون ان يقصد الجاني احداثها) عاهەی موستەدیم واتە عەجزی مەجنا عەلیەی بە سورەی دائیمی، پاشان ماددەی (414) دێت كە تایبەتە بە بارە توندكەرەكان.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د.سراج ڕوونکردنەوەی زیاترت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز د.سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بیزەبت ڕەئی ئێمەش وەکو لیژنەی ئەوقاف هەمان ڕایە، ئەو ماددەی کە ئەوان داوایان کردووە لە پرۆژە یاسایەکە بڕگەیەکی بۆ زیاد بکرێ، ئەو بڕگەیەی کە ئەوان داوای دەکەن زیاد بکرێ تەنها لە ماددەی 412 لە بڕگەی (2) زۆر بە وازحی و ئاشکرایی هاتووە، هەر ویستم تەوزیحەك بدەم بۆ ئەندامانی بەڕێز.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە با ناوی خۆی بنووسێ؟ خاتوو تەلار فەرموو.

بەڕێز تەلار لطیف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داواکردن بۆ زیادکردنی ئەو بڕگەیە بۆ ماددەی (414) مەبەست لێی ئەوەیە کە ببێ بە زەرفێکی موشەددەد، یەعنی ئەمەی لێرە هاتووە ئەو حاڵەتانەی کە دەبێ بە زەرفێکی موشەددەد تیایدا دیاری کراوە، ئەگینا لە ماددەی (412) لەگەڵ (413) حاڵەتەکانی جیاوازە بەس لێرە ئەمانەی ئێمە ئیزافەمان کردووە بۆ ئەمە لەبەرئەوەی دەبێ بە زەرفێکی موشەددەد، یەعنی داوا کردنەکە و مەبەستەکە لێرەدا دەبێ بێتە سەر ئەو خاڵانە و خاڵی شەشەم، بۆ ئەویش ببێتە زەرفێکی موشەددەد لە کاتێك دا کە ئەو...

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
ئاخر ئەگەر بە ماددەیەكی تر موعالەجە كرابێ، لە شوێنێك ناوی هێنرا بێ و دوایی دەتوانرێ جارێكی تر بكرێ بە زەرفی موشەددد؟ تەلار خان فەرموو.
بەڕێز تەلار لطیف:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
لێرە دەتوانرێ وەكو زەرفێكی موشەددد ئەو حاڵەتانە، چونكە دووبارە و سێ بارە دەبێتەوە، ئەگەر لەوێدا ئیزافە بێ وەكو زەرفێكی موشەددد باشترە، چونكە ئەو حاڵەتانەی كە ڕووبەڕووی ژنان دەبێتەوە زیاتر ئەو بڕگەیە.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
باشە سوپاس، د.جوان فەرموو.
بەڕێز د.جوان اسماعیل عزیز:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
منیش لەگەڵ بەڕێز لیژنەی یاساییمە لەگەڵ لیژنەی ئەوقاف د.سیراج و د.ڤاڵا، ئەو ماددەیە وەكو خۆی بمێنێتەوە، چونكە ئەگەر بگەڕێیەوە سەر ماددەی (412) بە سەریحی ماددەی (2) ئەو كێشەیەی حەل كردووە بە عقوبەی زەرفی موشەددەكە هەر لە خودی یاسایەكەی لە ماددەی (414) باس كراوە، زۆر سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
زۆر سوپاس، لیژنە پەیوەندارەكان ڕوونكردنەوەی خۆتان دا، پێموابێ ئیتر پێویست ناكات ڕوونكردنەوەی زیاتر بدرێ و بیخەینە دەنگەوە، دوو ڕا هەیە، ڕایەكیان ئەوەیە كە ئەو ماددەیە، ماددەی (414) وەكو خۆی بمێنێتەوە و هیچی بۆ ئیزافە نەكرێ، ڕای دووەم ئەوەیە كە بۆی ئیزافە بكرێ، بڕگەیەكی تری بۆ ئیزافە بكرێ و بكرێ بە بڕگەی شەشەم كە ئەگەرلە ئەنجامی دەستدرێژی كردن ئازار یان نەخۆشیەك یان عەجزێكی بەردەوام دروست بوو ئەوا زەرفی موشەددەدی بۆ حساب بكرێ، ڕای ڕاپۆرتی هاوبەش دەخەینە دەنگەوە كێ لەگەڵ ئەوەیە كە وەكو خۆی بمێنێتەوە، (41) كەس لەگەڵیەتی، كێ دژیەتی؟ (4) كەس دژیەتی، كەواتە پەسەند كرا، ماددەی دوای ئەوە ماددەی (6) د.بەهار فەرموو.
بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
ماددەی (6) ماددەی (379) بڕگەی یەكی ئەم یاسایە هەموار دەكرێت بەزیادكردنی سێ بڕگە:
أ/ سكاڵا لەمەڕ زینا بەسەر دەچێ و مافی شارستانی نامێنێ بەمردنی هاوسەری سكاڵاكار بەمەرجێك مردنی هاوسەری سكاڵاكار لەلایەن زەوجی زانی و عەشیقەكەیەوە نەبووبێ.
ب/ دەست هەڵگرتنی مێرد لە دادگایی كردنی پیاوە زیناكارەكە بەهەمان شێوە بە دەستهەڵگرتن لە دادگایی كردنی ژنەكە دەژمێردرێت.
ت/ هەمان حوكم جێ بەجێ دەكرێت ئەگەر ئافرەت تەنازولی كرد لە دادگایی كردنی پیاوە زیناكارەكەی.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
بەس ئەمە ئەگەر پەسەندیش بكرێ ئەبێ بكرێتە ماددەی (1) دەقی ماددەكە لە یاسای سزادانی عیراقی؟ د.سراج فەرموو.

بەڕێز د.سراج شێخ احمد:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
مادده (379):
اولا: تنقضي دعوي الزني ويسقط الحق المدني بوفاة الزوج الشاكي او تنازله عن محاكمة الزوج الزاني او برضا الشاكي بالعودة الي معاشرة الزوج الزاني قبل صدور الحكم النهائي في الدعوي، ويعتبر تنازول الزوج عن محاكمة زوجته الزانية تنازلآ منه عن محاكمة من زني بها.
ثانيآ: وللزوج كذلك ان يمنع سير في تنفيذ الحكم الصادر علي زوجه واذا توفي الشاكي يكون لكل من اولاده من الزوج المشكو او الوصي عليهم ان يمنع السير في تنفيذ الحكم).
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
د.ڤالا فەرموو.
بەڕێز د.ڤالا فريد ابراهيم:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ماددەی/6
ماددەی (379) لە یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (111)ی ساڵی 1969ی هەموار کراو وەکو خۆی دەمێنێتەوە بەو شێوەیەی کە لە یاسای ناوبراودا هاتووە.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
تکایە ڕوونکردنەوە بدەن بەڕێزان لە لیژنەی یاسایی دەقی ماددەکە خۆی چییە و هەموارەکە داوای چی کردووە و بۆچی داوای دەکەن وەکو خۆی بمێنێتەوە؟، د.بەهار فەرموو.
بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ئەوەی کە لە هەموارەکە داوای کراوە هیچ شتێکی زیاد نییە لەوەی کە لە یاسایەکەدا هەیە، ئەوەی کە داواکراوە هەمووی لە یاسایەکەدا هەیە، مافی شارستانی نامێنێ، هەمان حوکم بەسەر ئافرەتەکە جێ بەجێ دەکرێ، هەمووی هەیە، بۆیە ئێمە داوامان کردووە وەکو خۆی بمێنێتەوە.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە، کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ خاتوو شکریە فەرموو.
بەڕێز شكريه اسماعيل مصطفى :
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
لەڕاستی دا ئەگەر بەوردی لەم ماددەیە وردبینەوە، کەموکورتیەکی زۆری تێدا هەیە، بۆیە من داوای زیاد کردنی سێ بڕگەم کردووە، لەبڕگەی یەکەم ستەمێکی زۆر لە پیاو کراوە، لە بڕگەی دوو لەکۆتایی دا دوو ستەمم لە ئافرەت کراوە، بۆیە ئافرەت و پیاو دوو دروستکراوی خوای گەورەن، لە سزا و پاداشت و عەفو کردن خوای گەورە وەکو یەك بۆی داناون، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان یەعنی ئەگەر لە بەشی یەکەم وردبینەوە، بیزەبت ڕووداوێکی لەم شێوازە لەهەرێمی کوردستان ڕوویداوە، پیاوێك سکاڵای لەسەر خێزانەکەی و دۆستەکەی تۆمار کرد، پاشان هەردووکیان گیران، پیاوەکە تۆزێك شارەزایی هەبوو، گیراوەکە، واتە تاوانبارەکە شارەزایی لە یاسا هەبوو، بیری لەوە کردەوە چۆن دەربچێت و ڕزگاری ببێ لە بەندیخانە، بۆیە بە پارە

کەسێکی تەوسیە کرد کە پیاوی ئەو ئافرەتە بکوژێ کە ئەو دۆستایەتی لەگەڵی هەبوو، وە فیعلەنیش کوشتی، ئێستا ئەم پیاوە لە جادە دەسوڕێتەوە، بەڵام مێردی ئافرەتەکە هەم شەرەفی چوو و هەم کوژراش، بۆیە من داوام کردووە ئەو بڕگەیە زیاد بکرێ، سکاڵا لەمەڕ زینا بەسەردەچێ و مافی شارستانیەتی نامێنێ بەمردنی هاوسەری سکاڵاکەر، بەمەرجێك مردنی هاوسەری سکالاکار لەلایەن زەوجی زیناوە، عاشقەکەوە نەبێ، ئەگەر پیاوەکە کە گیراوە دۆستەکەی دەستی لە کوشتنی نەبێ، یەعنی بەمەرج بگیرێ، یەعنی چۆن دەکرێ، خۆ ئەم حاڵەتانە هەیە و ئەمە ڕوویداوە بە واقع، لەڕاستی دا ئایا ئەمە ستەم نییە لە پیاوەکە دەکرێ! حاڵەتی دووەم و سێیەم، سەیرکەن لە دوو حاڵەت ستەم لە ئافرەت دەکرێ، بزەبت حاڵەتێکی لەم شێوازە ڕوویداوە لە هەرێمی کوردستان، پیاوێك کە سکاڵای لەسەر ئافرەتەکە و دۆستی ئافرەتەکەی تۆمار کردووە، پاشان ئەم پیاوە لەگەڵ دۆستی ئافرەتەکە سوڵحی کردووە بە پارە، یەعنی ئەو پیاوە بەربووە، بەڵام حاڵەتی توندکاری سزا لەسەر ئافرەتەکە هەر ماوە، بۆیە من داوام کردووە ئەگەر پیاوەکەی عەفو کرد، مەفروزە ئافرەتەکەش بەبەر عەفوەکەی بکەوێ، لەبەرئەوە لە یاسایەکە وادەڵێت، یەعنی پێچەوانەکەی بۆ نەبێت، بۆ ئافرەتەکە هەر توندکاری سزایی لەسەر بمێنێ، حاڵەتێکی تر ئەگەر هاتو بیزەبت ئەمەش ڕوویداوە لە هەرێمی کوردستان، ئەگەر ئافرەتەکە سکاڵای لەسەر خیانەتی زەوجی لە پیاوەکە و لە عاشقی پیاوەکەی کرد، پاشان لەگەڵ پیاوەکەی خۆی پێکهاتەوە پیاوەکەی عەفو کرد ئافرەتەکە هەر لە سجن دەمێنێتەوە و توندکاری سزای یاسایی لەسەر دەمێنێتەوە، ئایا ئەمە ستەم نییە لەئافرەت؟ یەعنی لەدوو حاڵەت ستەم لە ئافرەت دەکرێ ئەگەر عەفو هەیە لە یاسادا لەهەردوو حاڵەتەکە لە بۆ پیاوەکە دەبێ و ئەی بۆ بۆ ئافرەتەکە نەبێ؟، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو تەلار فەرموو.

بەڕێز تەلار لطیف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری لە ڕاپۆرتی هاوبەش دەکەم، لەبەرئەوەی بەڕاستی ئینقیتاع و تەنازول زۆر بە وازیحی لە ماددەکەدا هاتووە و تەسبیت بووە و جێگا کراوەتەوە، پێویست بە ئیزافە کردن ناکات، ئەو حاڵەتی کوشتنەش کە باسکرا ئەوە لە ماددەیەکی دیکە و بە پێی ئیسپات و دەلائیل دەتوانێ، شێوازی مامەڵەی جیاوازە لەڕووی تەحقیقی و لەڕووی دادگاکانی جینایاتیشەوە ئەوا ئەو کاتە دادوەر خۆی مامەڵەیەکی جیاوازی لەگەڵ ئەو حاڵەتە دەکات و،زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د.جوان فەرموو.

بەڕێز د.جوان اسماعیل عزیز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەگەڵ ڕاپۆرتی هاوبەشم، بەڕاستی هەمووارکراوەکە هیچ فەرقی نییە لەگەڵ دەقەکەی، هەروەکو لیژنەی هاوبەش گوتی لەگەڵیانم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لەگەڵ ئەوەی ماددەکە ناڕوونیەکی تیایە و نازانم هەندێ لەو سەرنجانەی خاتوو شکریە اسماعیل باسی کرد وەجاهەتی تیایە، وای دەبینم وەکو ڕای شەخسی خۆم، بەڵام دەنگدانی ئەندامانی پەرلەمان ئەم بابەتە یەکلادەکاتەوە، دوو ڕا هەیە، ڕایەکیان ئەوەیە کە لە ڕاپۆرتی هاوبەش داهاتووە بەو شێوەیەی خۆی بمێنێتەوە، ڕایەکەی تریان ئەوەیە کە بۆ هەندێك زەمانات کە پێویست دەکات بۆ پیاو و بۆ ژن دەستکاری بکرێ و هەندێ تەعدیلاتی تیا بکرێ بەو شێوەیەی کە لە پرۆژە یاسا پێشنیارکراوەکەدا هاتووە، ڕای هاوبەش دەخەینە دەنگەوە کێ لەگەڵ ئەوەیە کە وەکو خۆی بمێنێتەوە؟ (35) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟ (7) کەس دژیەتی، کەواتە پەسەند کرا، ماددەی (7) لەڕاپۆرتی هاوبەش.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (7) پێویستە لەسەر لایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن، لە تەبع ئەنجومەنی وەزیران هاتووە، بەڵام (پێویستە لەسەر) لەبەر ئەوەی پەیوەندیدارە بە سولتەی قەزائیش، بۆیە پێویستە لەسەر لایەنە پەیوەندیارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەو ماددەیە بەو شێوەیە خوێندرایەوە؟ کەس نییە، کەواتە کێ لەگەڵیەتی بەو شێوەیە کە خوێندرایەوە؟ (49) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟ کەس نییە دژی بێ کەواتە پەسەند کرا.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. ڤالا فەرموو.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (8) ئەم یاسایە لە رۆژی بلاوبوونەوەی لە رۆژنامەی فەرمی وەقائعی کوردستان جێبەجێ دەکرێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ماددەکە؟ کەس نییە قسەی هەبێ، کەواتە کێ لەگەڵیەتی بەو شێوەیەی کە خوێندرایەوە؟ (46)کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟ کەس نییە دژی بێ، کەواتە پەسەند کرا، هۆیەکانی دەرچواندن. د. ڤالا فەرموو.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هۆیەکانی دەرچواندن لە پێناو بەرجەستە کردنی دادگەری و هێنانە کایەی کۆمەڵگایەکی دوور لە توندوتیژی جیاکاری رەگەزی ئەم یاسایە دەرچوێنرا.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر هۆیەکانی دەرچواندن، کەس هەیە؟

کاك ئاری فەرموو.

بەڕێز ئاری محمد هەرسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

به بۆچوونی من وشەی بەرجەستە ئا لێرەدا زەعیفە، لەبەر ئەوەی ئەمە قانونە ئەبێت، یەعنی موتلەق بێت وەکو ریازیات لە جیاتی وشەی بەرجەستە بەم شێوەیە بێ یەکێك لەم دوو کەلیمەیە لە پێناو چەسپاندنی دادگەری، ئینجا.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەستەبەرکردن جوانتر نییە؟

بەڕێز ئاری محمد هەرسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەرجەستە زەعیفە، ئەگەر مەبەست چەسپاندن و جێبەجێ کردن بێ، بەڵێ.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

وەری بگرن ئەو رایە. کاك محمود گومانت هەیە؟ کاك محمود فەرموو.

بەڕێز محمود عمر صالح:

پشتیوانی لە رای کاك ئاری دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

پشتیوانی هی لیژنەی پێشمەرگە .

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لە پێشنیارەکەی بەڕێز کاك ئاری دەکەین، بۆیە بەو شێوەیە دامانڕشتەوە، هۆیەکانی دەرچواندن لە پێناو چەسپادنی دادگەری و هێنانە کایەی کۆمەڵگایەکی دوور لە توندوتیژی جیاکاری رەگەزی ئەم یاسایە دەرچوێنرا.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵیەتی بەو شێوەیەی کە خوێندرایەوە؟ (56) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟ (1) کەس دژیەتی، کەواتە پەسەند کرا کێ لەگەڵ کۆی یاساکەیە بەو شێوەیەی خوێندرایەوە؟ (57) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی دژی هەموو یاساکەیە؟ ئێ خۆ هەر یەك ماددەیە، یەك مادده دەستکاری کراوە؟ (3) کەس دژیەتی، کەواتە پەسەند کرا، پیرۆزبایی لە خەڵکی کوردستان ئەکەین بە بۆنەی دەرچوونی ئەم یاسایەوە، زۆر سوپاس بۆ لیژنە پەیوەندیدارەکان/ ئەتوانن بگەڕێنەوە شوێنەکانی خۆتان تەنها لیژنەی یاسایی لەسەر مینەسە بمێنێتەوە بۆ دەست کردن بە بڕگەی دووەم لە بەرنامەی کاری دانیشتنی ئەمڕۆمان، فەرموون.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرۆژە بریاری یەکەم: بریتیە لە پرۆژە بریاری ناونانی شاری رانیە بە پایتەختی ئازادی، ئەم پرۆژە بریارە لە شەش بڕگە پێکهاتووە، لەگەڵ هۆیەکانی دەرچواندن لەلایەن ژمارەی یاسایی لە ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە ئەمە ناوەکانیانە: 1. سۆران عمر 2.مەروان گەلاڵی 3. شوکریە شێخانی 4. هەورامان گەچێنەی 5. نجیبە لطیف 6. سهام عمر 7. منیرە عثمان 8. زولفا محمود 9. محمود حاجی عمر 10. رۆژا محمود 11. عادل عزیز 12. برزۆ مجید 13. علی حەمە صالح 14. ئومێد حەمە علی 15. انور قادر

16. حسن صالح 17. عبدالرحمن علی رضا، داواکارین لە بەڕێزتان ئەم پرۆژە بڕیارە ئاراستەی لیژنە پەیوەندیدارەکان بکەن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەم پرۆژە یاسایە ئاراستەی هەردوو لیژنەی ناوخۆو یاسایی پەرلەمان و گشت ئەندامانی پەرلەمان دەکرێت.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرۆژە بڕیاری دووەم: بریتیە لە پرۆژە بڕیاری بە پارێزگار کردنی ئیدارەی گەرمیان، ئەم پرۆژە بڕیارە لە شەش بڕگەو هۆیەکانی دەرچواندن پێکهاتووە لە لایەن ژمارەی یاسایی لە ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە کە ئەمە ناوەکانیانە (1- بێستون فائق- 2- محمود حاجی عمر، 3- برزۆ مجید، 4- ئومێد حەمە علی، 5- فائق مصطفی ، 6- عبدالرحمن علی، 7- ایوب عبداللە، 8- سالار محمود، 9- شێرکۆ حەمە امین، 10- ئێڤار ابراهیم، 11- ابوکاروان، داواکارین لە بەڕێزان ئەم پرۆژە بڕیارە ئاراستەی لیژنە پەیوەندیدارەکان بکەن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەم پرۆژە بڕیارە ئاراستەی گشت ئەندامانی پەرلەمان، لیژنەی ناوخۆ و لیژنەی کاروباری یاسایی پەرلەمانی کوردستان دەکرێت. خاتوو مریم فەرموو.

بەڕێز مریم صمد عبدی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز ئەندامانی پەرلەمان، دیارە لە جەلسەکانی رابردوو، لە جەلسەی ئەمڕۆشدا کۆمەڵێك پرۆژە لەسەر پرسی بە پارێزگا بوونی بەشێك لە ناوچەکان لەلایەن پەرلەمانتارانەوە ئاراستەی دەستەی سەرۆکایەتی کراوە، دەست خۆشیان لێدەکەین خراوەتە بەرنامەی کارەوە، بەڵام ئەمە لە کاتێدایە ئێمە بەراستی تاوەکو ئێستا لە ساڵی (1999)ەوە بڕیاری (4) قەزا هەیە کە بکرێت بە پارێزگا، بەڵام جگە لەوەی پارێزگای هەڵەبجە دروست کراوە ئەوکانی کە نەخراوەتە بواری جێبەجێ کردنەوە بۆیە من لێرەوە جگە لەوە، داوا لە بەڕێزتان دەکەم کە تاوەکو ئێستا چەند یاداشتێك ئاراستەی دەستەی سەرۆکایەتی کراوە، لەسەر پرسی بە پارێزگا بوونی دەڤەری ڕاپەرین، هەروەها سۆران و زاخۆ لێرەوە داوا لە بەڕێزتان و لایەنی بەرپرس کە حکومەتە یان ئەو جیهەتەی کە پەیوەستە بەو بڕیارەوە گەشتی پەرلەمان بکرێ بە تایبەتی ئەو یاداشتەی کە لەسەر پرسی بە پارێزگا بوونی رانیە، تاوەکو ئێستا ئاراستەی بەڕێزتان کراوە بخرێتە بەرنامەی کارەوە بۆ گفتووگۆ کردن، بانگهێشتی لایەنی بەرپرس بکرێت، بۆچی تاوەکو ئێستا ئەو بڕیارە جێبەجێ نەکراوە، هەروەها بۆ ئەوەی بەرضاوی هاووڵاتیان روون بێت لەسەر ئەو پرسە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

من ئەمەوێ روونکردنەوەیەك بدەم بە دەستان، بەڕێزان ئەو پرۆژە بڕیارانەی یان ئەو پرۆژە یاسایانەی کە خوێندنەوەیان بۆ کراوە تا ئێستا لە پەرلەمانەوە بۆ بە پارێزگا بوونی قەزاکانی هەرێمی کوردستان، ئاراستەی حکومەتی ئەکەین، بۆ ئەوەی

حکومەت رای خۆی لەسەر بدا بە دڵنیاییەوە پەیوەندی بە سیاسەتی جێبەجێ کردنی هەموو هەرێمی کوردستانەوەیە، بۆیە پێویست ئەکات حکومەتیش رای خۆی لەسەربدا، بە تایبەتی لەم دۆخەی کە قەیرانی دارایی لە هەرێمی کوردستان هەیە، ئیستیحداس کردنی پارێزگاکان ڕەنگە کارێکی هەروا ئاسان نەبێ، پرسی بە پاریزگا بوونی هەڵەبجەش لە راستیدا تەنها پەیوەندیدار نەبوو بە هەرێمی کوردستان، یەعنی لەسەر ئاستی عێراقیش کۆدەنگی لەسەر هەبوو، تەنانەت لە ئەنجومەنی نوێنەرانی عێراقیش پرۆژە یاسای بۆ ئەوە پێشکەش کرابوو، ئەنجومەنی نوێنەرانی عێراق ناردیەوە بۆ هەرێمی کوردستان، بۆیە یەعنی پارێزگای هەڵەبجە کە لە خولەکانی پێشووش قسەی لەسەر کراوە، لەلایەن حکومەتەکانی پێشووی هەرێمی کوردستانیش کاری لەسەر کراوە پرسێك بووە تایبەتمەندیەکی خۆی هەبووە، یەعنی پەیوەندی بە لامرکزی ئیداری لە هەرێمی بە کۆی پارێزگاکانی تریش، لەگەڵ حکومەت تەنسیق دەکرێ بە تایبەتی لیژنەی ناوخۆ بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان ئاگاتان لێ بێ لیژنەی ناوخۆ ئەتوانێ، لەگەڵ حکومەت ئەم پرسە تاوتوێ بکات بۆ ئەوەی بە شێوەیەکی باش بتوانرێ ئەم مەسەلەیە دیراسە بکرێ وە بڕیارێك بدرێ لە خزمەتی هەموو هەرێمی کوردستاندا بێت، هەموو قەزاکان و بە تایبەتی ئەو قەزانەشی کە داوای پارێزگای سەربەخۆ ئەکەن لە قازانجی هەموو لایەك بێت، ئەگەر نوقتەی نیزامیەکانتان پەیوەندیدار نییە بەو بابەتە با کۆتایی پێ بێنین.

خاتوو فیروز فەرموو.

بەڕێز فیروز طه عبدالخالق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز ژی هەروەسا پشتگیریا ئاخفتنا بەڕێز مریەم خانێ دکەم بەس من دڤێت راستکرنەك بدەم بڕیارا ژمارا یازدە (11) ل (1999/9/22) بڕیارا پارێزگەه بوونا هەر چار باژێرێن کوردستانێ بوو، ئاکرێ و سۆران و رانیە و هەڵەبجە، نە زاخۆ بوو من دڤیا بەس راستکرنەڤە بیت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

كاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد سعید صادق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من فیروز خان کردی پشتگیری لە فیروزخان و لە خاتوو مریەم خان دەکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان بەم شێوەیە دانیشتنەکەمان کۆتایی پێهات، زۆر سوپاس بۆ ئێوە.

فخرالدين قادر
سكرتێری پەرلەمانی
كوردستان – عێراق

جعفر ابراهيم ئێمينكی
جێگری سەرۆكی پەرلەمانی
كوردستان – عێراق

د. يوسف محمد صادق
سەرۆكی پەرلەمانی
كوردستان - عێراق

پەرلەمانی كوردستان - عێراق

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە 8
چوارشەممە ڕێكەوتی 13\4\2015

خولی چوارەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (8)
چوارشەممە رێكەوتی 2015/4/13

كاتژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی چوارشەممە رێكەوتی 2015/4/13 پەرلەمانی كوردستان - عێراق بە سەرۆكایەتی یوسف محمد صادق سەرۆكی پەرلەمان و، بە ئامادەبوونی بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینكی جێگری سەرۆك و، بەڕێز فخرالدین قادر سكرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژمارە (8)ی خولی چوارەمی, ساڵی (2015) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەمواركراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی كوردستان - عێراق, دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان بڕیاری دا دانیشتنی ژمارەی (8)ی خولی گرێدانی دووەمی ساڵی یەكەم لە خولی چوارەمی هەڵبژاردن لە كات (11)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی چوارشەممە رێكەوتی 2015/4/13 دا بەم شێوەیە بێت:

1 گفتوگۆ كردنی پرۆژ یاسای ئامادە كردنی پرۆژەی دەستووری هەرێمی كوردستانی عێراق بۆ ڕاپرسی بەپێی مادەكانی (72، 74، 75) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان ژمارە (1) ی ساڵی (1992) ی هەموار كراو.

2- گفتوگۆ كردنی پرۆژە یاسای پاراستنی مافەكانی پێكهاتە نەتەوەیی و ئاین و تیرە ئاینیەكان لە هەرێمی كوردستانی عێراق بەپێی ماددەكانی (72، 74، 75) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان ژمارە (1)ی ساڵی (1992) ی هەموار كراو.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

دانیشتنەكەمان بە ناوی گەلی كوردستان دەست پێ ئەكەین، خولی چوارەمی هەڵبژاردن، ساڵی دووەم، دانیشتنی ژمارە (8)، ڕۆژی دانیشتن (2015/4/13)، بەرنامەی كار، بەپێی حوكمەكانی بڕگە یەكی ماددەی (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستانی عێراق، ژمارە (1) ی ساڵی (1992)ی هەموار كراو، دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان بڕیاریدا كاتی دانیشتنی ژمارە (8) ی خولی بەهارە لە خولی هەڵبژاردنی چوارەمی پەرلەمان لە كاتژمێر (11) ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی چوار شەممە، ڕێكەوتی (2015/4/13) بەرنامەی كاری دانیشتن بەم شێوەیە بێت:

1 گفتوگۆ كردنی پرۆژ یاسای ئامادە كردنی پرۆژەی دەستووری هەرێمی كوردستانی عێراق بۆ ڕاپرسی بەپێی مادەكانی (72، 74، 75) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان ژمارە (1) ی ساڵی (1992) ی هەموار كراو.

2- گفتوگۆ كردنی پرۆژە یاسای پاراستنی مافەكانی پێكهاتە نەتەوەیی و ئاین و تیرە ئاینیەكان لە هەرێمی كوردستانی عێراق بەپێی ماددەكانی (72، 74، 75) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان ژمارە (1)ی ساڵی (1992) ی هەموار كراو.

بەڕێزان بەبۆنەی هاتنی ساڵڕۆژی كارەساتی مەرگباری ئەنفال و جینۆساید كردنی خەڵكی هەرێمی كوردستان لەلایەن ڕژێمی پێشوو، سبەینێ ئەو رۆژە بەدناوە

ســاڵڕۆژی دســەتپێکردنیەتی، و لە چەنــد قونــاغێکی جیــاواز دا ژمــارەیەکی زۆری دانیشـتوانی هەرێـم لە سـەرجەم ناوچەکـانی تێـدا بـوونە قوربـانی، بەم بـۆنەیەوە دەقیقەیەك بەبێ دەنگی ڕائەوەستین، سـوپاس، بەخێراهاتنی ئەو کۆمەڵە گەنجە ئەکەیـن کە پـێش دەسـت پێکردنـی دانیشــتنی ئەمـڕۆ هـاتنە بەردەم پەرلەمـانی کوردستان و ئەو شانۆگەرییەیان پێشکەش کردین، هەڵبەتە داوایان لـێ کـردین ئەمڕۆ دانیشـتنەکەمان بە پێـوە ئەنجـام بـدەین، بەڵـام داوای لێبـوردن ئەکەیـن، نـاتوانین دەنیشـتن بەپێــوە ئەنجــام بــدەین، بەخێرهاتنتــان ئەکەیــن، داوای لێبــوردنیش لە ئەنــدامانی پەرلەمــان ئەکەیــن بەهــۆی ئەو شــانۆگەرییەوە بــۆ مــاوەیەکی کەم دانیشتنەکە دواکەوت، ئێستا داوا لە بەڕێز سکرتێری پەرلەمان ئەکەیـن پوختەیەك لە دانیشتنی پێشووی پەرلەمان بخوێنێتەوە.

بەڕێز فخرالدین قادر-سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە، پوختەی دانیشتنی ژمارە (7) ی کۆبوونەوەی ئاسایی پەرلەمان لە بەرواری (2015/4/7) بەو شێوەیە بوو:

1 دەست پێکردنی دانیشتن لەلایەن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانەوە.

2- خوێندنەوەی پوختەی دانشتنی پێشوو، و خوێندنەوەی ناوی ئەندامانی پەرلەمانی ئامادە نەبوو و ئامادە نەبووی کۆبوونەوەی لیژنەکانی پەرلەمان لەلایەن سکرتێری پەرلەمانەوە.

3- گفتوگۆ کردنی پرۆژە یاسای هەمواری یاسای سزادانی عێراقی ژمارە (111) ی ساڵی (1969) ی هەموار کراو.

4- خوێندنەوەی یەکەمی دوو پرۆژە بڕیار لەلایەن لیژنەی یاساییەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ســوپاس، داوا لە بەڕێزتــان ئەکەیــن نــاوی ئامــادە نەبــووانی دانیشــتنی پێشــووی پەرلەمان بخوێنەوە.

بەڕێز فخرالدین قادر-سکرتێری پەرلەمان:

ناوی ئامادە نەبوانی ئەندامانی پەرلەمان کە لە دانیشتنی ژمارە (7) ی ئاسایی لە بەرواری (2015/4/7) مـۆڵەت دراون بــوون یــان بــێ مــۆڵەت ئامــادە نەبــوون بەم شێوەیەیە:

1 ئاواز حمید-مۆڵەت
2- بەشار مشیر-مۆڵەت
3- جودت جرجیس-مۆڵەت
4- ڕۆزا محمود-مۆڵەت
5- زانا عبدالرحمن-مۆڵەت
6- زۆزان صادق-مۆڵەت
7- زولفا محمود-مۆڵەت
8- سرود سلیم-مۆڵەت
9- شوان احمد-مۆڵەت
10- گۆران ئازاد- مۆڵەت
11- عبدالرحمن علی- مۆڵەت
12- عبداللە محمود-مۆڵەت

13- فرهاد حەمە صالح-مۆڵەت
14- كمال يلدا-مۆڵەت
15- لينا عزريا- مۆڵەت
16- منى نبى- مۆڵەت
17- وحيدە ياقۆ- مۆڵەت
18- يروانت نيسان- مۆڵەت
19- يعقوب گورگيس- مۆڵەت
20- مدينە ايوب مۆڵەت

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، ئێستا دەست ئەكەين بە بەرنامەی كار كە تەوەری يەكەمی بریتییە لە (گفتوگۆ كردنی پرۆژ ياسای ئامادە كردنی پرۆژەی دەستووری هەرێمی كوردستانی عێراق بۆ ڕاپرسی بەپێی ماددەكانی (72، 74، 75) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان ژمارە (1) ی ساڵی (1992) ی هەموار كراو.)
داوا لە ليژنەی ياسايی ئەكەين بێنە سەر مەنەسە بۆ دەست كردن بە گفتوگۆ كردن لەسەر پرۆژە ياساكە، كاك سەهراب نوقتەی نيزامييە؟

بەڕێز سەهراب ميكائيل:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ليژنا وەرزش و لاوان هەر دەستپێكێ بڕياردەر نەبوويیە.....

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك سەهراب ئەوە پەيوەندی بە بەرنامەی كارەوە نييە، هەر كێشەيەكتان هەيە ئەتوانن بە ياداشتێك ئاراستەی سەرۆكايەتی پەرلەمانی بكەن، سوپاس، فەرموو ئەسڵی پرۆە ياساكە و ڕاپۆرتی خۆتان لەسەری بخوێنەوە.

بەڕێز د.بەهار محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەسڵی پرۆژە ياسای ئامادە كردنی پرۆژە ياسای ئامادە كردنی دەستووری كوردستان – عێراق بۆ راپرسی
ماددەی يەكەم:
بەم شێوەيە دەخوێندرێتەوە:
مەبەست لەم دەستەواژانەی خوارەوە ماناكانی بەرامبەريانە كە لەم ياسايەدا هاتووە:
هەرێم-هەرێمی كوردستان- عێراق
پەرلەمان: پەرلەمانی كوردستان – عێراق.
حكومەت- حكومەتی هەرێمی كوردستان-عێراق
پرۆژە: پرۆژەی دەستووری هەرێمی كوردستان – عێراق.
ليژنە: ليژنەيەكی دامەزرێنەرە بۆ ئامادە كردن و پێداچوونەوەی پرۆژەی دەستووری كوردستان بەپێی حوكمەكانی ئەم ياسايە دادەمەزرێت.
ماددەی دووەم:
1-ليژنەيەك بە زۆرينەی ڕەهای دەنگی ئەندامانی پەرلەمان پێكدێت بۆ پێداچوونەوەی پرۆژەی دەستوور و ئامادە كردنی بۆ ڕاپرسی .

2- لیـژنەکە پێکـدێت لە (21) ئەنـدام کە دەکـرێ ئەنـدامانی پەرلەمـان بـن یـان لە دەرەوەی پەرلەمان بن، بە مەرجێ پسپۆڕ و شارەزا بن لەو بوارە.
ماددەی سێیەم:
3- پێویستە لیژنەکە لە ماوەی (90) ڕۆژ کارەکانی تەواو بکات.
ماددەی چوارەم:
پـرۆژەی ئامـادە کـراو بە هەردوو زمـانی کـوردی و عەرەبـی پێشکەشـی سـەرۆکایەتی پەرلەمان دەکرێت.
ماددەی پێنجەم:
1 کـۆی پـرۆژەکە بە ڕەزامەنـدی لـانی کەم دوو لەسـەر سـێی ژمـارەی ئەنـدامانی پەرلەمان پەسند دەکرێت و دەخرێتە ڕاپرسی گشتییەوە.
2- سـەرۆکی هەرێـم و سـەرۆکایەتی پەرلەمـان بە هەمـاهەنگی لەگەڵ لـایەنە پەیوەندیدارەکان ڕۆژێك بۆ ڕاپرسی گشتی دیاری ئەکەن.
3- ڕاپرسی بە ڕادەربڕین ئەبێ لەسەر ئەو پرسیارەی خوارەوە، ئایا ڕەزامەنـدی لەسـەر پرۆژەی دەستوورەکە؟ وەڵام بە بەڵی یان نەخێر ئەبێت.
ماددەی شەشەم: بە مەبەستی ئاگایی هاووڵاتیان پـرۆژەی دەسـتووری پەسـندکراو بە زمانەکانی پەیرەو کراو (کوردی، عەرەبی، تورکمانی، سریانی) چاپ و بڵاو دەکرێتەوە.
ماددەی حەوتەم:
3- پرۆژەکە بە دەنگی زۆرینەی دەنگدەران بە پەسند کراو دادەنرێت.
مـاددەی هەشـتەم: ئەو مەرجـانەی بـۆ دەنگـدەر لە دەنگـدانی گشـتیدا پێویسـتن، پێویستە لەو کەسەدا هەبێت کە بەشداری راپرسی لەسەر پرۆژەی دەستوور دەکات.
ماددەی نۆیەم:
لەسەر لایەنی پەیوەندیدار پێویستە حوکمەکانی ئەم یاسایە جێ بەجێ بکات.
ماددەی دەیەم:
بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە:
یەکەم/ یاسای ژمارە (16)ی ساڵی 2008 هەڵدەوەشێتەوە.
دووەم/ کار بە هیچ یاساو بڕیارێك ناکرێت پێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە بێت.
ماددەی یازدەم:
ئەم یاسـایە لە رۆژی دەرچـوونیەوە جـێ بەجـێ دەکرێـت و لە ڕۆژنـامەی فەرمـی (وەقائیعی کوردستان) بڵاو دەکرێتەوە.
هۆیەکانی دەرکردنی ئەم یاسایە
لە پێناو دانانی میکانیزمی پێویست بـۆ ئامادە کردنەوەی پـرۆژەی دەسـتوورو پەسـند کردنی لە راپرسییەکی سەرتاسەریدا ئەم یاسایە دانرا.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس.

بەڕێز د.ڤاڵا فريد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرۆژە یاسای ئامادە کردنی دەستووری کوردستان – عێراق بۆ راپرسی
لیـژنەی کاروبـاری یاسـایی ڕۆژی یەك شـەممە (10) ی ڕەشـەمێی کـوردی بەرامـبەر (2015/3/1) ی زاینـی کۆبـوونەوەی ئەنجامدا بـۆ تـاوتوێ کردنـی پـرۆژە یاسـای ئامادە کردنی پرۆژەی دەستووری هەرێمـی کوردسـتانی عێراق کە لەلایەن ژمارەی یاسایی

ئەنـدامانی پەرلەمـانەوە پێشـكەش كـرا، دوای خوێنـدنەوەی یەكەمـی لە دانیشـتنی ئاســـایی ژمـــارە (16) لە ڕۆژی ســـێ شــــەممە بەرواری (2014/12/16) ڕەوانەی لیژنەكەمان كراوە، دوای گفتوگۆ كردن و تاوتوێ كردن لیژنە گەیشتە ئەو ئەنجامانەی خوارەوە:

پرۆژە یاسای ئامادە كردنی دەستووری كوردستان – عێراق بۆ راپرسی

ماددەی یەكەم:

بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە:

مەبەسـت لەم دەسـتەواژانەی خـوارەوە ماناكـانی بەرامبەریـانە كە لەم یاسـایەدا هاتووە:

هەرێم: هەرێمی كوردستان-عێراق

پەرلەمان: پەرلەمانی كوردستان – عێراق.

پرۆژە: پرۆژەی دەستووری هەرێمی كوردستان – عێراق.

لیژنە: لیژنەیەكی دەستوورییە كار دەكات بـۆ هێنانە كایەی سازان لەسەر پرۆژەی دەستووری هەرێمی كوردستان بەپێی حوكمەكانی ئەم یاسایە دادەنرێت.

ماددەی دووەم:

1 لیژنەكە لە (21) ئەندام پێكدێ كە بە زۆرینەی ڕەهای دەنگی ئەندامانی پەرلەمان هەڵـدەبژێردرێن و دەكـرێ ئەنـدامی پەرلەمـان بـن یـان لە دەرەوەی پەرلەمـان، بە مەرجێ پسپۆڕ یان خاوەن ئەزموون بن.

ماددەی سێیەم:

بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە:

1-لیـژنە لە مـاوەیەك كە لە (90) رۆژ لە رێكەوتـی پێكهێنـانیەوە كارەكـانی تەواو دەكات.

ماددەی چوارەم: تێبینی لەسەر نییە.

ماددەی پێنجەم: تێبینی لەسەر نییە.

ماددەی شەشەم: تێبینی لەسەر نییە.

ماددەی حەوتەم: تێبینی لەسەر نییە.

ماددەی هەشتەم: ئەو مەرجانەی بۆ دەنگدەر لە دەنگدانی گشتیدا پێویستن بەپێی یاسـای ژمـارە (1)ی سـاڵی (1992)ی هەمـواركراو پێویسـتە لەو كەسـەدا هەبێـت كە بەشداری راپرسی گشتی ئەكات.

ماددەی نۆ: تێبینی نییە.

ماددەی دەیەم: تێبینی نییە.

ماددەی یازدە: تێبینی نییە.

هۆیەكانی دەركردنی ئەو یاسایە: تێبینی لەسەر نییە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك سالار نوقتەی نیزامییە؟

بەڕێز سالار محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەم بـابەتە لەبەر ئەوەی زۆر هەڵئەگـرێ، و نەفەس درێـژی زۆر هەڵئەگـرێ، پـێش ئەوەی بچینە سەر گفتوگۆ من تەناقوزێك لە عینوانی......

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

نەهاتینە سەر گفتوگۆ، بەڕێزان مادده، بە مادده گفتوگۆ لەسەر پرۆژە یاساکە و ڕاپۆرتی لیژنەی یاسایی ئەکەین، لە ناو نیشانەوە دەست پێ ئەکەین، کێ قسەی هەیە لەسەر ناونیشان با ناوی خۆی بنووسێ، فەرموو کاك سالار نوقتەی نیزامییە؟

بەڕێز سالار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دواین ڕاپۆرتی لیژنەی یاسایی کە نووسراوە بابەت/ ڕاپۆرت سەبارەت بە پرۆژە یاسای ئامادە کردنی پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان، ناوی پرۆژە هاتووە، لە تەعریفی ماددەی یەکەمیش پرۆژەکە نووسراوە پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان، بەڵام لە ناونیشانی یاساکە پرۆژەکە لەبیر کراوە، ئەگەر لەبیر کراوە لای خۆیان ڕوونکردنەوە بدەن بۆ ئەوەی لە عینوانەکەوە دەست نەکەین بە موناقەشە، هەم کاتێکی کەمترمان بۆ ئەمێنێتەوە، هەم تووشی ئەو ئیشکالەش نابین.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

وایە راستە، ئەبێ لەبیر چووبێ، پرۆژە یاسای ئامادە کردنی پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان، بۆ ڕاپرسی.

بەڕێز د. بەهار محمود:

بیر چووە بەڵێ، ئەبێ هەبێ.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو بیخوێنەوە، لە ئەسڵی پرۆژەکە، دوایش لە ڕاپۆرتەکە، بۆ ئەوەی گفتوگۆی لەسەر بکرێ.

بەڕێز د. بەهار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناونیشانی پرۆژەکە لە ئەسڵی پرۆژەکە:

پرۆژە یاسای ئامادە کردنی دەستووری کوردستان – عێراق بۆ راپرسی

بە هەمان شێوە لە ڕاپۆت هاتووە:

پرۆژە یاسای ئامادە کردنی دەستووری کوردستان – عێراق بۆ راپرسی

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ ناوی خۆی ئەنووسێ، سێ کەس پێشتر ناوی خۆیان نووسیووە، (صالح فەقێ، سۆران عمر، دکتۆر شێرکۆ)، کێی تر؟

بەڕێز فخرالدين قادر-سكرتێری پەرلەمان:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
ئەو بەڕێزانە ناوی خۆیان نووسیوە (قادر ئۆتمان، بەهزاد دەروێش، حاجی كاروان، فرست صۆفی، شكریە اسماعیل، بێستوون فایق، غریب مصطفى)
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
لە ماوەی (3) دەقە هەریەكەتان بیرو بۆچوونی خۆی بخاتە ڕوو، فەرموو كاك صالح.
بەڕێز صالح فەقێ:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
من وەكو ئەندامی لیژنەی ناوچە كوردستانییەكانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمی كوردستان، پێشنیار ئەكەم بۆ ئەوەی ئەو حەقە بە ناوچە كوردستانیەكانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمی كوردستانیش بدرێ، لە بڕی وشەی هەرێمی كوردستان، وشەی كوردستان بەكار بێت، لەبەر ئەوەی لە ڕابردوو بەردەوام قسەمان لەسەر ئەوە كردووە كە ئەو ناوچانە ناوچەی كوردستانین، و بە ئەمری واقیع تا ڕادەی ئێستا هێندراوەتەوە هەرێمی كوردستان تەحەكومی پێوە ئەكات، بۆیە پێویستە ڕەچاوی ئەو ناوچە كوردستانیانە بكەین، بە هەموو ئەو پێكهاتانەی لەو ناوچانە ئەژین، و لەسەر وشەی ئامادە كردنەكەش پێداچوونەوە بێ گونجاو ترە، بەڵام ئامادە كردنەكەش كێشەی نییە، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
سوپاس، فەرموو كاك سۆران.
بەڕێز سۆران عمر:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
من سەرەتا پرسیارێك ئەكەم، ئایا پرۆژە ئەسڵیەكە یان ڕاپۆرتەكە بۆتە بنەما؟ چونكە ئەوە دەنگی لەسەر نەدرا، خاڵی دووەم، بۆ ناونیشانەكە من ئەو پێشنیارەم هەیە، لە یاسای ژمارە (19)ی ساڵی (2013) دا لە ماددەی دوو ئەوترێ لەو ماوەیەدا كە لە ماددەی یەكەمی ئەو یاسایە دیاری كراوە، پرۆژەی دەستووری هەرێمی كوردستان بە سازان هەموار ئەكرێتەوە، بۆیە پێشنیار ئەكەم ناونیشانی پرۆژەكە بەو جۆرە بێت (سازان و هەمواری پرۆژەی دەستووری هەرێم و ئامادە كردنی بۆ ڕاپرسی)، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
فەرموو دكتۆر شێركۆ.

بەڕێز د.شێركۆ حەمە امین:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
پرسیارەكەم ئەوەیە، پێم خۆشە ڕوون كردنەوەم بدەنێ، پەیامی ئەو پرۆژیە چییە لە بنەماوە؟ ئایا پەیامی گۆڕینە، پێداچوونەوەیە، ئامادە كردنە؟ هەر پەیامێكی تر بێ، چونكە مادام ئێمە یاسا دائەنێین، با بنەمای یاساییەكەش ڕوون بێ، ئەوە وەكو وتارێك نییە دوایی ڕاڤەی جیاواز هەڵگرێ، و ئێستا ئێمە لە قۆناغی پێش ڕاپرسی داین، بۆیە گرنگە ڕوون بكرێتەوە، و ناونیشانەكە بە ناكۆك ئەزانم لەگەڵ ئەو مەهامەی ئەمانەوێ، و ئەو لیژنە بەڕێزە ئەیەوێ بیكات كە لە ئایندە بە دەنگی ئەو پەرلەمانە هەڵئەبژێردرێ، بۆیە پێم خۆشە ڕوون كردنەوەم بدەنێ لەسەر ئەوە، بۆ ئەوەی ئێمەش و خەڵكی كوردستانیش تێ بگات، سبەینێ ئەوەندە موناقەشە هەڵنەگرێ كە دیسان گیر بخۆین بە دەستیەوە و بڵێین ئێمە هاتووین یاسامان بۆچی داناوە، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
سوپاس، فەرموو كاك قادر.
بەڕێز قادر ئۆتمان:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
پێشنیار ئەكەم ناونیشانی پرۆژە یاساكە ببێت بە پرۆژە یاسای (سازان و ئامادە كردنی پرۆژەی دەستووری هەرێمی كوردستانی عێراق بۆ ڕاپرسی) یان (پرۆژە یاسای پێداچوونەوە و ئامادە كردنی پرۆژە دەستووری هەرێمی كوردستان-عێراق بۆ ڕاپرسی)، لەبەر ئەوەی لە ماددەی، وەكو كاك سۆران ئاماژەی پێدا لە یاسای ژمارە (19) دا هاتووە پێویستە ئەو ڕەشنووسە دەستوورە سازانی لەسەر بكرێ، بە دەرچوونی ئەو یاسایەش ماددەی (2) كۆتایی پێدێ لە یاسای ناوبراو، و لە (8/19) ماددەی (1) كۆتایی پێ دێ، بۆیە ئەگەر ئەوە بۆ ئەوەیە میكانیزمی دەستكاری كردن و پێداچوونەوە بە دەستوور دیاری بكرێ، یەعنی بەس بۆ ئامادە كردنی دەستوور نییە بۆ ڕاپرسی، ئەگەر بۆ ئامادە كردنی دەستوور بێ بۆ ڕاپرسی ئەوە پێویست ناكات پرۆژە یاسای بۆ پێشكەش بكرێ، و یاسای بۆ پەسند بكرێ، هۆكارەكە ئەوەیە كە هەموو گەل ڕەشنووسەكەی لا پەسند نییە، و زۆرینەی لایەنە سیاسییەكانیش داوای پێداچوونەوەیان كردووە، بۆیە پێویستە ناونیشانەكە بگۆڕدرێ، و ئەوەی كاك دكتۆر شێركۆش ئەڵێ زۆر ڕاستە، ئێمە لەگەڵ لایەنێكی تر قانون دانارێژین بۆ ئەوەی كە غامزی تێدابێ، ئێمە هێزی باڵا دەست بین بمانەوێ سبەینێ ئەو دەقە ببێتە دەقێك كە تەفسیری جیاواز هەڵگرێ، و ئەوەش پرسێكی نیشتیمانی گرنگە، كاریگەری ئەبێ لەسەر قوڵ كردنەوەی بنەماكانی دیموكراسی، و ناكرێ هیچ كام لە هێزە سیاسییەكانی هەرێمی كوردستانیش وا مامەڵەی لەگەڵ بكەن كە ئەوە كاری فڵان هێز بووە، یان فڵان سەركردە بووە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز کاك بەهزاد فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەروێش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مە دزانین پرسا دەستووریٚ پرسەکا نیشتیمانی و گرنگە راستی، ژ بەر هەندیٚ پێتیڤیا من ژ بۆ ناونیشانا ڕەنگدانەڤە ژ بۆ ناوەڕۆکا هەبیتن، چونکی ئەساسیٚ گفتۆگۆیا ل پەرلەمانیٚ، ژ بەر هندیٚ ئەز تێدگەهەم کە ئامادە کرن بەحسیٚ سازانێیە، هەموار کردنیٚ پێداچوونەڤێیە، ژ بەر هەندیٚ ئەز پێشنیار دکەم هەروەکی بڕادەرێش بەحس کری یاسا ژمارە (19) یٚ ل (2003) بەحسیٚ سازانیٚ دێتە کرن، ئەڤ ڕامانە هەڵبگریتن لە ناڤنیشانیٚ دا، چونکی راستی ل ماددە (3) کە هاتینە سەر مەهامێت ڤیٚ لیژنیٚ پیچەکی دی وازیح تر بن و ڕوون تر بن، ژ بەر هەندیٚ پێشنیار دکەین بناڤنیشان بیت (پڕۆژێ پێداچوونەوە و ئامادە کرنیٚ پڕۆژێ ڕەشنووسی دەستووری هەرێمی کوردستان بۆ ڕاپرسی)، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك حاجی کاروان.

بەڕێز کنعان نجم الدین (حاجی کاروان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی (2) پێچەوانەی عینوانی پرۆژە یاساکەیە، چونکە ئەوە باس لە لیژنەیە، لە ماددەی (2) ئەڵێ پێداچوونەوەی پرۆژەی دەستوور و ئامادە کردنی، بۆیە ئەگەر لەگەڵ عنوانەکە سابیت بکرێ لەوە ئەچێ موشکیلەکە حەل بکرێ، (پرۆژە یاسای پێداچوونەوە و ئامادە کردنی پرۆژەی دەستووری هەرێم) ئەو پێداچوونەوەیە پێش بخرێ بۆ ئەوەی یەك بخرێ لەگەڵ ماددەی (2)، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو دکتۆر فرسەت.

بەڕێز د.فرست صۆفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەر ئەوەی لە عینوان داین، ئەگەر دەرفەت هەبێ تێبینیەکی گشتیم هەیە لەسەر کۆی ئەوە، ئەو پرۆژەوی پێشەکەش کرا لەسەرەتا لە تەوقیعی بەڕێزتەوە دەست پێ ئەکات، و سەرۆکایەتی و هەموو سەرۆك فراکسیۆنەکان، من پێم وایە ئاساییە ئەگەر تەناقوزات هەبێ لە قانونەکە باسی بکەین، و ئەگەر مولاحەزاتی سیاغی و ئەوانە هەبێ باسی بکەین، بەڵام ئێمە باسی پرۆسەیەك ئەکەین کە پرۆسەی دەستوورە، و تا لەو کۆبوونەوەی ئێستا سەرەتایەکی باش و ڕێز لەو تەوەقوعاتانەی خۆمان بگرین کە مەسەلەی سازان لێرەوە دەست پێ بکەین، من دڵنیام ئەوە ڕەنگدانەوەی زۆر ئیجابی ئەبێ لە تەشکیلی لیژنە (21) کەسیەکە، و ئەنجامی زۆر باشی دەبێ، بۆیە پێم وایە تا بتوانین لە گفتوگۆمان لەسەر ئەو پرۆژەیە، و لەسەر ڕاپرۆتەکەش پابەند بین بەوەی کە ئیتیفاقمان لەسەری کردووە، ئەوەندەی تر نیەت پاکیمان دەر ئەکەوێ بۆ داهاتوو، لە هەنگاوەکانی دوایی ئەوە بۆ مەسەلەی دەستوور، بۆیە پێم وایە زۆر زۆر گرنگە کە ئێستا لە عینوانین، و کە ئەگەینە ئەسبابی موجەبەش زۆر زۆر ئاساییە ئەگەر تەناقوزات هەیە، موشکیلەی قانونی هەیە، سیاغەی تر هەیە، بەڵام گۆڕانکاری جەوهەری بەو مانایە دێت کە ئێمە لە پرۆسەیەك کە لە سەرتایەکەی داین، کە زۆر

پێویستمان پێیە، بۆیە تەمانا ئەکەم ئیحترام و ڕێزی ئەو سازانە بگرین کە فراکسیۆنەکان کردوویانە لەسەر ئەو پرۆژەی لەبەر دەستمانە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرمو خاتوو شوکریە.

بەڕێز شكريه اسماعيل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئاشکرایە لە یاسای ژمارە (19) ی (2013) لە ماددەی (2) باس لە سازان ئەکات، بۆیە بە زەرووری ئەزانم وشەی سازان و هەموار و ئامادە کردن عینوانەکە بگۆڕێ، لەبەر ئەوەی ئەگەر ئاوا نەبێ پێم وایە تەناقوزاتی لەگەڵ ناوەڕۆکی ئەبێ، دووەم، پرسیارێك ئەکەم، ئەگەر هەرێمی کوردستان بەم شێوازە بێ، ئایا هیچ کێشەیەکمان ئەبێ بۆ ناوچەکانی دەرەوەی هەرێمی کوردستان؟ ئەگەر ئەبێ پێویستە وشەی هەرێمەکە لابرێ، ئەگەر ناشبێ وەکو خۆی بمێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك بێستون.

بەڕێز بێستون فائق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێڕای پشتگیری کردنم بۆ قسەکانی کاك صالح فەقێ و هاوڕێم کاك د.شێرکۆ، پێشنیاری من وایە (پرۆژە یاسای پێداچوونەوەی پرۆژەی دەستوور و ئامادە کردنی بۆ ڕاپرسی)، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو مامۆستا غریب:

بەڕێز غريب مصطفى :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەکو خاتوو شوکریە و کاك سۆران ئاماژەیان پێ کرد لە یاسای ژمارە (19) ی ساڵی (2013) دا هاتووە پێشکەش کردنەوەی پرۆژەی دەستوور ئامادە کردنەکە تێدایە چەسپێنراوە، ئەم ناونیشانەی ئێستا تەفسیر هەڵئەگرێ، چونکە ناو ئەبێ پڕ بە پێستی ناونراوەکە بێت، ئامادە کردن، خۆی ئامادەیە، بەس جارێکی تر ئامادە کردن ڕوون نییە، بۆیە منیش هەمان پێشنیار ئەکەم کە ناونیشانەکە ئاوای لێ بکرێ (پێداچوونەوە و ئامادە کردنی پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك عەباس.

بەڕێز عباس فەتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتشوانی ڕاکانی کاك سۆران و کاك عومەر و کاك غەریب ئەکەم، ئێمە هەدەفی دانیشتنمان و پرۆژەکەمانە، پرۆژەکەمان ئامادەیە بۆ ڕاپرسی، بەڵام بەهۆی ئەوەی کە کۆمەڵێك قسە و پێداچوونەوەی پێویست بوو، بۆیە جارێکی تر هاتەوە پەرلەمان بۆ ئەوەی لیژنەی بۆ دابنرێ، کەواتە ئەگەر کارەکەمان هەر بۆ پێداچوونەوەی ئەم پرۆژەیە، بۆیە هەمان پێشنیار ئەکەم کە پرۆژەی یاسای پێداچوونەوە و هەموار کردنی پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان بۆ ئامادە کردنی بۆ ڕاپرسی.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، خاتوو بەهار.

بەڕێز بەهار عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەکو زۆرێك لە هاوڕێیانم ئاماژەیان پێدا، ئەم عینوانە پێچەوانەیە لەگەڵ یاسای ژمارە (19)ی ساڵی (2013)، جگە لەوەی ڕەشنووسێکمان هەیە هی دەستوور، لە هەموو حاڵەتێك دا ئەوە بنەمایە، بۆیە ناکرێ بڵێی ئامادە کردن، بۆیە منیش هاوڕام لەگەڵ ئەوەی پێداچوونەوە و سازان هەبێ کە ئەو دوو وشەیە لەگەڵ ناوەڕۆکی پرۆژەکەش هاوتایە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك عومەر.

بەڕێز عمر عینایەت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە راستی دا نەمویست قسە بکەم، پێشنیارەکەم بە هاوڕێیەکم وت، بەڵام نەیگەیاند پەیامەکەم، وشەی ڕاپرسی زیادە، لەبەر ئەوەی لە ماددەی (120) پرۆژە کۆنەکە هاتووە، ئەوە دەقەکەیەتی (ڕاپرسی مافی هاووڵاتیانی هەرێمە) بە کورتی باس لە ڕاپرسی کراوە، لەبەر ئەوە ناکرێ تۆ وشەی ڕاپرسی داخیل بکەی، داوا ئەکەم وشەی ڕاپرسیەکە هەڵبگیرێ، و ئەگەر ئەشکرێ تەعریفی ئامادە کردن بکرێ، بۆ ئەوەی بزانین ئامادە کردن پێداچوونەوەش ئەگرێتەوە، هەموار کردن ئەگرێتەوە، گۆڕینە، دەستکاری کردنە، وشەی ئامادە کردن تەعریف بکرێ لە ناو تەعریفەکان ئەو کات کێشەکە یەکلایی ئەبێتەوە، داوا ئەکەم ڕاپرسی لابرێ، لەبەر ئەوەی لە ماددەیەك لە ماددەکانی دەستوور وشەی ڕاپرسی هەیە، ناشرینیشە بۆ عینوانەکەی ئێمە، (ئامادە کردنی پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان-عیراق، و ئەگەر ئەو برادەرانەش باسیان کرد، ئەگەر ڕێگری نییە لە ناوچە داپڕێنراوەکان بۆمان ڕوون بکەنەوە هاوڕێیانی لیژنەی یاسایی، ئایا ناوچە داپڕێنراوەکان ئەگرێتەوە یان نا؟ ئەگەر ڕێگری هەیە پشتگیری کاك صالح ئەکەم، هەرێمەکە لابرێ، بکرێ بە کوردستان، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو لیژنەی یاسایی ئەگەر تێبینیەکتان هەیە.

بەڕێز گۆران ئازاد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کۆمەڵێك مولاحەزە داوای ڕەئی ڕوونی لیژنەی یاسایی کرد لەسەر ئەم بڕیارە، بۆیە زەرووره ڕوونی بکەینەوە، کە ئێمە بڕیاری پەرلەمانی کوردستانمان هەیە، بڕیاری ژمارە (16) و یاسای ژمارە (9) شمان هەیە کە ئەم پرۆژەی دەستوورەی پەسند کردووە بۆ ڕاپرسی، کەواتە ئێستا ئەو پرۆژەی ئێمە لە پەرلەمانی کوردستان موناقەشەی ئەکەین، ئەوە نییە ئێمە پەسند بکەین بۆ ڕاپرسی، چونکە ئەسڵەن پرۆژەیەك هەیە لە پەرلەمانی کوردستان کە پەسند کرا، یان یاسایەك هەیە کە بڕیاری داوە ئەم پرۆژەی دەستووره دەنگی لەسەر دراوە، و ئامادە کراوە بۆ ڕاپرسی، و لە یاساکە ڕۆژیش دەستنیشان کراوە، دواتر ڕۆژەکە بۆ هەر ڕۆژێکی دیاری کراو، ئەوەی ئێستا قسەی لەسەر ئەکەین بڕتییە لە وشەی ئامادە کردن مەهامەکەی ئەوەی خوارەوەیە، تۆ پرۆژەیەك ئامادە ئەکەی، جا ئامادە کردن نووسینەوەیە سەر لە نوێ، هەموار کردنەوەیە، پێداچوونەوەیە، داڕشتنەوەیە، ئەوە جێی نیقاش نییە، گرنگ

ئەوەیە سەر لە نوێ پرۆژەیەکی نوێ دێنین، ئەو پرۆژە دەنووسین، نەك دواتر ئەم پرۆژەیە لە پەرلەمانی کوردستان دەنگی لەسەر ئەدرێ، دواتر ڕیفراندۆمی لەسەر ئەکرێ، ئەوە مەهامی خودی لیژنەکەیە کە دەسنیشان کراوە، و ئەمەوێ تەوزیحێکی ئەوە بدەم کە ئەو خیلافەی لێرە لە نێوان بەشێك لە قسەی ئەندام پەرلەمانان دروست بوو هۆکارەکەی چییە؟ ئێمە پرۆژە یاساکەمان هەیە، خوێندنەوەی یەکەمی بۆ کراوە، ڕاپۆرتی لیژنەشمان هەیە، من پشتیوانی قسەکەی دکتۆر فرسەت ئەکەم، بەڵام ئەو قسەی کاك دکتۆر فرسەت بۆ هەموو مەشروعەکە تەواوە، لە مەشروعەکە تەسەسولی عینوان لەگەڵ پێناسەی عینوان، لەگەڵ وەزیفەی لیژنەکە هاوتایە، دەڵێ ئامادە کاری لیژنەی پێداچوونەوە و ئامادە کاری لە پێناسە، دوایی ئەڵێ لیژنەیەك پێکدێ بۆ پێداچوونەوەی پرۆژەی دەستوور و ئامادە کردنی بۆ ڕاپرسی، ئەوە ئەسڵی ئەو مەشروعەیە کە (61) پەرلەمانتاری بەڕێز واژووی کردووە، لە ڕاپۆرتەکە ئامادەکاری ماوەتەوە، بەڵام پێناسەی لیژنەکە بووە بە سازان، وەزیفەی لیژنەکەشی تێدا نییە، لەوێ ئەو تەناقوەزە دروست بووە، ئینجا ئەبێ لەم حاڵەتە کە بە ڕەئی ئەندامان ئەگەر بمانەوێ یان مەشروعە ئەسڵیەکە کە هەرسێکی بە یەکەوە ڕەبتە بکەیە ئەساس، یان کە تۆ عینوانەکەت دەستکاری کرد، یەعنی پێناسەکە و وەزیفەکەت لێ سەندەوە، ئەوکات چەند پێویست ئەکات عینوانەکەش موتابیق بێ لەگەڵ ناوەڕۆکەکە، واتە خیلافی ئەندامان لەسەر ئە بنەمایەیە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو دکتۆرە ڤاڵا.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو مولاحەزەی هەبوو لەسەر پەیوەندیدار بوو بەوەی پرۆژەی ئامادە کردنی پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستانی عێراق بۆ ڕاپرسی، ئەبێ ئاگادار بین ئەگەر بیتو قانونی ژمارە (16) بمێنێ و هەڵنەوەشێتەوە، ئەوە ئەتوانرێ بۆ ڕاپرسی هەڵبگیرێ، بەڵام کاتێ لە یەکێك لە ماددەکانی کە ماددەی (10) یە ڕاپۆرتەکە و پرۆژەکە ئەڵێ یاسای ژمارە (16) ی ساڵی (2008) هەڵدەوەشێتەوە، کەوابێ لە ڕووی یاسایەوە ناکرێ بۆ ڕاپرسی تێدا نەبێ، بۆیە ئەبێ عینوانەکە یاسای ئامادە کردنی پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستانی عێراقی بێ بۆ ڕاپرسی، ئەبێ ئەو خاڵە ئاگادار بن لە ڕووی یاساییەوە، ئەوەی پەیوەندی بە ئامادە کردنەوە هەیە، زۆربەی ئەو مولاحەزانەی دران لەسەر عینوانەکە هەر هەمووی خۆی لە ئامادە کردن دا ئەبینێتەوە، کە ئەڵێی ئامادەی پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان ئەکەی بۆ ڕاپرسی، جا ئەو ئامادە کردنە لەوانەیە بە پێداچوونەوە بێ، بە هەموار کردنە، بە ئیزافە کردنی چەند ماددەیەکی نوێیە لەسەر ئەو گۆڕانکاریانەی بەسەر هەرێمی کوردستان دا دێت، و ئەو مولاحەزەیەش کە پەیوەندیدارە بەوەی ئایا بگوترێ کوردستان یان هەرێمی کوردستان وەکو خۆی بمینێتەوە، ئەوەیان تەنیا موستەڵەحی ئامادە کردن خزمەت پێ ئەکات، و موستەڵەحی ئامادە کردن جوابی ئەو پرسیارە ئەداتەوە، چونکە ئەبێ بێگومان ئەو گۆڕانکاریانەی کە ئێستا بە دیفاکتۆ کراون لەو شوێنە جێ ناکۆکەکان، یان ئەو شوێنانەی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمن و لەبەر دەستی پێشمەرگەن، تەنیا ڕێکارە یاساییەکەی ماوە، ئەویش ئیستیفتایە بۆ ئەوەی بگەڕێتەوە سەر هەرێمی کوردستان، ئەگەر پرۆژەکە بە ئامادە کردن بڕوات بێگومان

دەستكاری ئەو ماددانەش ئەكرێ كە پەیوەندیدارە بەو حدودەی كە ئێستا هەرێمی كوردستان هەیەتی دوای ئەنجامدانی ئەو ڕێكارە یاساییە، بۆیە ئەو پرسیارە لە كاتی نووسینەوە و پێداچوونەوە و ئامادە كردنی پرۆژەی دەستوورەكە باس ئەكرێ لە ڕووی یاساییەوە وەكو وتم یاسای ژمارە (16) هەڵوەشاوەتەوە، نابێ موستەلەحی ڕاپرسی هەڵگرین، و موستەلەحی ئامادە كردنیش هەموو ئەو ڕایانە ئەگریتەوە كە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان باسیان كرد، چ لە پێداچوونەوە، چ هەموار كردنەوە، چ سازان بۆی.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو دكتۆرە بەهار.

بەڕێز د.بەرهار محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

كاك سۆران عومەر وتی پرۆژەكە ئەسڵە یان ڕاپۆرتەكە؟ پێمان خۆش بوو ڕوون كردنەوە لەسەر ئەوە بدەین، ئەم ڕاپۆرتە كە ئامادە كراوە لە نەتیجەی چەند ڕۆژێك نەهاتووە و شێوازی ئامادە كردنەكەشی بە جۆرێكە كە بە پرۆژەكە و بە ڕاپۆرتەكە یەكتری تەواو ئەكەن، هەندێ لە ماددەكان كە ئەڵێن هیچ تێبینیمان نییە لەسەری ئەوە تەحسیل حاسڵە، ئەوەی ئەسڵی پرۆژەكە ئەبێتە ئەساس، ئەوانەی كە تێبینی هەبووە لەسەری، هی ڕاپۆرتەكە ئەبێتە ئەساس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، زیاتر ئەو تێبینیانەی بەڕێزان لیژنەی یاسایی باسیان كرد، ئەندامانی بەڕێز ئەمەوێ هەندێ سەرنج و تێبینی بدەم لەسەر كۆی پرۆسەكە، بۆ ئەوەی ڕوون و وازیح بێ ئێمە چی ئەكەین لە پەرلەمانی كوردستان، و ئەمە تەسبیت ئەبێ لە پرۆتۆكۆلی پەرلەمان، بەڕێزتان ئەگادارن ئەو پرۆژەیە لە كاتێكدا كە ماوەی پەرلەمانی خولی دوو درێژكرابوویەوە، لە لایەن خولی دووەمی پەرلەمان پەسند كرا، لەم پەرلەمانە ئەو پرۆژەیە پەسند كرا، بەڵام لەو كاتەی كە ماوەكەی درێژ كرابوویەوە، لەو كاتەوە تا ئێستا نیقاش هەیە لە نێوان هێزە سیاسییەكانی هەرێمی كوردستان لەسەر ئەوەی كە ئەو پرۆژەیە چەندە تەعبیر لە ڕاو بۆچوونی تێكڕایی خەڵكی كوردستان دەكات و، لێرەوە داوا كاری هەبووە بەردەوام بۆئەوەی ئەم پرۆژەیە پێدا چوونەوەی تێدا بكرێت و، وا بكرێت سازانێكی زیاتری لەسەر بكرێت، چونكە پرۆژەی دەستووری هەرێمی كوردستان پێویست دەكات پرۆژەیەك بێت ڕەنگ دەرەوەی سەرنج و تێبینی و خواست و داخوازیەكانی پێكهاتە سیاسی و ئیتنی و ئاینیەكانی هەرێمی كوردستان بێت و، هەمووان پرۆژەكانی خۆیان تێدا ببیننەوە و هەمووان داخوازیەكانی خۆیان تێدا ببیننەوە و جۆرێك لە سازان بێنێتە كایەوە و وا بێت پرۆژەی دەستووری هەرێمی كوردستان ببێتە هۆی هێنانە كایەی سەقامگیری سیاسی و، ئابووری و ،كۆمەڵایەتی، لە هەرێمی كوردستان نەك پێچەوانەكەی كە ببێتە هۆی هێنانە كایەی ململانێ و گرفتی سیاسی و نا سەقامگیری سیاسی لە هەرێمی كوردستاندا، لەم ڕوانگەیەوە ئێمە لە سەرۆكایەتی پەرلەمان و لە فراكسیۆنەكانی پەرلەمان لە ماوەی ڕابردوو كە گفتو گۆمان لەسەر پرۆژەی دەستووری هەرێمی كوردستان كردووە وای دادە نین كە بەرەو داهاتوو دەڕوانین، هەموو ئەو خیلافانەی كە لە ڕابردوو هەبوون دەیخەینە پشت سەری خۆمان هەموو ئەو بیرو بۆچوونانەی كە لایەنەكان دەریان بڕیوە، فراكسیۆنە جیاوازەكانی پەرلەمان لە خولی (2) لە خولی

(3) و ئێستاش لە خولی (4) دەری دەبڕن خستوومانەتە پشت سەری خۆمان بەرەو داهاتوو دەڕوانین، کە هەرێمی کوردستان پێویستی بە پڕۆژەیەکی دەستوور هەیە کە ببێتە هۆی هێنانە کایەی ئارامی سیاسی، سەقامگیری سیاسی، سازانی لایەنە سیاسییەکان لەسەر ئەم پڕۆژەیە، لە نێوان فراکسیۆنە جیاوازەکانی پەرلەمان چەند ڕایەکی جیاواز هەبوو لەسەر ئەوەی کە ئێمە چی دەکەین، ئایا پڕۆژەیەکی تازە بۆ هەرێمی کوردستان دەنووسینەوە یان پێدا چوونەوە بە پڕۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان ڕابردوو دەکەین؟، بۆ خۆ لادان لەو موناقەشەیە و ئەو ململانێیە کە ڕەنگ بوو دروست ببێت لەسەر ئەم بابەتە و ئەصڵەن مەوزوعێکی شکڵیشە کە مەوزوعێکی جەوهەری نییە، چونکە مەوزوعە ئەساسییەکە ئەوەیە کە پڕۆژەیەکی دەستوورمان هەبێت جێی سازانی لایەنە سیاسییەکان بێت، بۆ خۆ لادان لەم پرسە کە ئایا مەهامی لیژنە بریتی دەبێت لە پێدا چوونەوە یان نووسینی دەستووری تازە، هەموار کردن نابێت، چونکە هەموار کردن بۆ بابەتێك دەبێت کە تەواو بۆ بێت کۆتایی پێ هاتبێت پڕۆژە یاسایەك کە تەواو بوو بێت و چۆ بێتە بواری جێبە جێ کردنەوە، ئینجا دەتوانی هەمواری بکەی، پڕۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان نە چووەتە بواری جێبە جێ کردنەوە تا پێویستی بە هەموار هەبێت، بەڵام پێدا چوونەوە دەبێت نووسینی دەستوورێکی تازە دەبێت، بۆ ئەوەی روون بێت لە لایەن هەمووتان ئەم دەستەواژەیەی لێرە کە بە ئامادە کردن هاتووە مەبەست لێی ئەوەیە کە ئەو لیژنەیەی پرسی سازان لەسەر دەستووری هەرێمی کوردستانی پێدەسپێردرێت و بیرو بۆچوونی لایەنە سیاسییە جیاوازەکان و فراکسیۆنەکان لێك نزیك دەکاتەوە لەسەر پڕۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان، ئەو لە دوا جاردا بڕیار دەدات کە دەستوورێکی تازەی نووسیوە دەیهێنێتە بەردەم پەرلەمان یان هەر ئەو پڕۆژەی ڕابردووە پێدا چوونەوەی تێدا دەکات، بۆ خۆ لادان لەم خیلافانەو ئاراستە کردنی خیلافەکە، کە پێموابێت خیلافێکی شکڵیشە بۆ ناو لیژنەکە بەم شێوەیە ناو نیشانەکەی هاتووە پرۆسەکە بەم شێوەیە کەلە پڕۆژە یاساکەدا هاتووە [پەرلەمانی کوردستان لیژنەیەك دروست دەکات ئەم لیژنەیە (21) کەس دەبێت، کەمتر دەبێت یان زیاتر دەبێت کە ئەوە دوایی بە دەنگدانی ئەندامانی پەرلەمان یەك لا دەکرێتەوە، ئەم (21) کەسە پڕۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان حازر دەکەنەوە و، ئامادەی دەکەنەوە، سازانی لەسەر دەکەن و، جارێکی تر دەیهێننەوە بەردەم پەرلەمانی کوردستان بە پێی ئەم پڕۆژە یاسایە، پەرلەنی کوردستان دەیخوێنێتەوە، پێویستی بە دەنگی دوو لەسەر سێی ئەندامانی پەرلەمانی کوردستان هەیە بۆئەوەی پەسەند بکرێت، دوایی ئەوەی لە لایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە پەسەند دەکرێت پێویست دەکات بە ژمارەیەکی دیاری کراوی کە بگونجێت لە گەڵ ژمارەی دانیشتوانی هەرێمی کوردستان، بە زمانەکانی کوردی، عەرەبی، تورکمانی، سریانی، بڵاو بکرێتەوە بە ناو خەڵکدا و، خەڵکی لێ ئاگادار بکرێتەوە بۆئەوەی بزانن ناوەرۆکی پڕۆژە دەستوورەکە چی تێدایە و، دوایی ئەوە کاتێك بۆ ڕاپرسی لە لایەن سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان و سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان دیاری دەکرێت پڕۆژەکە دەخرێتە ڕاپرسییەوە]، ئالیەتەکە بەم شێوەیە ناوەرۆکی پڕۆژەکە بەم شێوەیە ڕەنگە هەندێك گرفتی شکڵی بێتە کایەوە ئەندامێکی پەرلەمان داوای ئەوە بکات پێدا چوونەوە بێت ئەندامێکی تر داوای ئەوە بکات کە دەستوورێکی تازە بێت نامانەوێت ئەم گرفتە شکڵیانە ببێتە لەمپەر لە بەردەم پرۆسەکە خۆی کە

ناوەرۆکەکەی بەم شێوەیە باسمان کرد، کە هێنانە کایەی سازانە لەسەر پڕۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان و، دواجار ئەوەیە کە هەم (2) لەسەر (3)ی ئەندامانی پەرلەمان پێویست دەکات پێی ڕازی بن، ئەمە زەمانەتە بۆ سازان و هەم خەڵکی کوردستانیش پێویست دەکات ڕازی بن لەسەر کۆی پڕۆژەکە، بۆیە هیوادارم مەسەلە شکڵیەکان نەبنە ڕێگر لەبەردەم موناقەشەکان و هێنانە کایەی سازان لەسەر پڕۆژەکە، کە ئەمڕۆ خۆی خولی یەکەمان دەست پێ کردووە، هەنگاوی یەکەمە لەم پرۆسەیە، کە خۆزگە ئەم هەنگاوەی یەکەم لە مانگی (12) کە پڕۆژە یاساکە خوێندنەوەی بۆ کرا ئەنجام مان بدایە کاتێکی زیاترمان لەبەردەست دا دەبوو بۆئەوەی پڕۆژەکە بگەیەنینە دوا مەنزڵگەی خۆی، لێرەوە ویستم ئەو روون کردنەوەیە بدەم بۆئەوەی لای هەموو ئەندامانی پەرلەمان روون و وازیح بێت، کە لە ڕابردوو ئێمە لە سەرۆکایەتی پەرلەمان لە گەڵ سەرۆکی فراکسیۆنەکاندا ئەو وتو وێژانەی کە کردوومانە بە چی ئاقارێك و لە پێناوی چیدایە؟، ئێستا لیژنەی یاسایی ئەگەر سەرنج و تێبینیەکی ئەندامان ڕەچاو دەکەن لە عینوان دەی گونجێنن باسی بکەن و ئەگەر نا بۆئەوەی بخەینە دەنگەوە؟، کاك گۆران فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەو تێبینیانەی بەشێك لە ئەندامانی پەرلەمانی بەڕێز قسەیان لەسەر ئەوە کرد کە ناوچە کوردستانییەکان هەقی دەنگدانیان هەبێت، ئێمە وەکو هەرێمی کوردستان کە مافی بوونی دەستوورێکمان هەیە بە پێی ماددەی (120)ی دەستووری عێراقی، یەعنی ئەو مافەمان پێدراوە کە تەنزیم کراوە و، هەر بە پێی دەستووری عێراقی ئێمە دەستوورێکمان دەبێت نابێت موتەناقز بێت لە گەڵ دەستووری عێراقیدا، بە پێی ماددەی (120)ی دەستووری عێراقی هەقی داوە بە هەرێمی کوردستان دەستووری هەبێت، هەرێمی کوردستانیش هەر لە دەستووری عێراقیدا موعەرەفە کە بریتیە لەو سێ شارەی کە لە دەست هەرێمی کوردستاندایە پێش (2003/4/9)، واتە پێش رووخانی دەسەڵاتی (بەعس) بە دەست بووە، بۆیە کە تۆ ئەو هەقە بدەی بەوان لەم ماددەیە گرفت دەبێت و هەر کاتێکیش ڕاپرسی کرا لە ناوچە کوردستانییەکان کە وەك ئێوە دەیڵێن و بە بڕیارێك گەڕایەوە سەر هەرێمی کوردستان ئۆتۆماتیکیەن ئەوان مافی ئەوەیان هەیە ڕەئی خۆیان لەسەر ئەو دەستوورە بدەن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك صالح نوقتەی نیزامیت هەیە؟

بەڕێز صالح فەقێ:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ئـێمە لە ڕابــردوودا چەنــد یاســایەکی ترمــان دەرکــردووە بە هەمــان شــێوە و نــا دەســتووریش بــووە و تێپەڕیــوە و ڕۆیشتووشــە، جــگە لەوە کۆمســیۆنی باڵــای سەربەخۆی هەڵبژاردن و ڕاپرسی کە دامەزرا بیر لە ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمی کوردستان کرایەوە؟، نا کرێت هەرێمی کوردستان دەستوورێکی هەبێـت کەرکـوك و ناوچەکـانی تـری تێـدا نەبێـت، بەراسـتی ئەمە کـارێکی خـراپە و پەرلەمان شەرعیەت دەدات بۆئەوەی کە ئەو ناوچانە لە ژێر دەسەڵاتی ئێمەدا نین، کەواتە لە ڕابردوودا دەمان گوت بە ئەمری واقیع ماددەی (140) گەڕاوەتەوە و ئێمە تەحەکومی پێوە دەکەین، کەواتە وای دەرناچێت، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە، سوپاس، بەڕێز دکتۆر فرست نوقتەی نیزامیت هەیە؟
بەڕێز د.فرست صۆفی:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
هەر لەسـەر ئەو بـابەتە یاسـایی یە ئەوەی کە پێشـتر کردوومـانە نەصـی سـەریحی دەستوور لەسـەری نەبـووە لەبەرئەوە پێمـوایە نـا قانونیمـان نەکـردووە، بەس ئەوەی ئێستا پشتگیری کاك (گۆڕان ئازاد) دەکەم، ڕاست دەکات چونکە نەصی سەریح لە ناو دەستووردا هەیە و، ئێمە دەتوانین ئەو ئیشـکالیاتەی کە هاوڕێکانم بـاس لێدەکەن لە ناو پرۆژەی دەستوور عیلاجی بکەیـن بە دیـاری کردنـی سـنووری هەرێمـی کوردسـتان، کە تێدا باسی سنووری تـاریخی و، سـنووری ئیـداری هەرێمـی کوردسـتان دەکـات، هەر کاتێکیش ئەو سنوورە گۆڕانکاری بەسەردا هات ئۆتۆماتیکیەن ئەوانە ئینزیمام دەکەن بۆ هەرێمی کوردستان، لەبەرئەوە من پێموایە بـۆئەوەی تووشی تەعنـی مەحکەمەی ئیتیحـادی نەبـین بەو شـێوەی کە هەیە وەکـو هەرێمـی کوردسـتان بـڕوات، چـونکە ئیشکالیەتمان ئێمە ئەوە لە ناو دەستوور، کە (انشاو الله) لە داهاتوو بـووینە خـاوەن دەستوور مەسەلەی کەرکۆك و ناوچە کوردستانییەکان چارەسەر دەکەین.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە، سوپاس، بەڕێز کاك ابو بکر فەرموو.
بەڕێز ابو بکر عمر (ابو بکر هەڵەدنی):
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ئەم ئیشکالەتەی کە لەسەر ئەم عینوانە هەیە، من پێچەوانەی بۆچوونەکەی جەنابت کە وشـەی ئامـادە کـردن بە شـتێکی شـکڵی نـاو دەبەی مـن پێمـوایە مەسـەلەیەکی جەوهەرییە، لەبەرئەوەی ناکۆکی و جیاوازی کە لە نێوان لایەنە سیاسییەکاندا هەیە لەسەر ئەم پرۆژەی ئێستایە کە لەبەر دەستدایە، بەڕێز سەرۆکی هەرێمـی کوردسـتان کاتی خۆی مولاحەزات و تێبینی و سەرنجی لایەنە سیاسییەکانی وەرگرتووە لەسـەر ئەم پرۆژەیە وەریگرتووە، بە پێی یاسای ژمارە (19)ی ساڵی (2013) باس لەم پرۆژەیە دەکـات کە بە سـازان هەمـوار بکـرێتەوە، لەبەرئەوە ئـێمە ئامـادە کـردن بسـپێرین بە داهاتوو مـن پێمـوایە بەرەو تـۆنێلێکی تاریـك دەڕوات و، ئەوە مەبەسـت لە ئامادە نە کردنــی دەســتووری هەرێــمە کاتێــك کە ئــێمە بڵێــین مەبەســت لە ئامــادە کــردن هەمـواریش بکـرێتەوە، پێـداچوونەوەش بکـرێتەوە، دەسـتوورێکی نـوێش بکـرێتەوە، ئەمە بەرهەمی (15) ساڵە ئەم پرۆژەی ئێستا، پێموایە خیلافی نێوان لایەنەکانیش زۆر

مەحدودە، زۆر دیاری كراوە ئەگەر ئەو خیلافانە تەحدید بكەین و مەرجعیەتی ئەو خیلافانە دیاری بكەین دەتوانین ئەوە بكەین، بۆیە ئەگەر ئێمە ئەم پڕۆژەی ئێستا بكەینە بنەماو ئەساس بۆ ئەو لیژنەیەش ئەگەر لەوێوە دەست پێ نەكەن پێمواییە هیچ ناكرێت ئەگەر (2) ساڵی تریش بەڕێی بكەین دێینەوە سەر خاڵی صفر، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، من ڕەئیی خۆمم وت جەنابیشت ڕەئی خۆت وت شتێكی ئاساییە، بەڕێز كاك بێستۆن فەرموو.

بەڕێز بێستۆن فائق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەر لەسەر مەسەلەی ناوچە كوردستانییەكان لە دەستووری عێراقیدا ئەو ناوچانە بە ناوچەی جێ ناكۆك ناوی براوە، كە جێ ناكۆكەكەی یەكلا نەكراوەتەوە سەر بە هەرێمی كوردستانە یان سەر بە عێراقە؟، جا لەبەرئەوە بە ڕای من وایە حكومەتی عێراقی بۆ هەقی هەیە مومارەسەی سیاسەت لە كەركووك و ناوچەكانی تر بكات ئێمەش هەقمان هەیە، ئەو چۆن هەقی هەیە ئینتیخاباتی تێدا بكات ئێمەشە هەقمان هەیە، ئەو چۆن هەقی هەیە ڕاپرسی تێدا بكات ئێمەش هەقمان هەیە، لەبەرئەوە بەهیچ موخالەفەیەكی نابینم، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، من ویستم ئەو سەرنجە دەستووریە بڵێم كە كاك (بێستۆن) باسی كرد، ڕاستە سنووری هەرێمی كوردستان بە پێی دەستووری عێراق دیاری كراوە لە ماددەی (53) خاڵی (أ)ی یاسای ئیدارەدانی دەوڵەت كە دوایی هاتۆتە ناو دەستووری عێراق، كە بریتیە لەو ناوچانەی كە تا (3/19) بەدەست هەرێمی كوردستانەوە بوون، بەڵام خودی دەستووری عێراقیش دانی ناوە بەوەی كە ئەو ناوچانەی تر جێ ناكۆكن لە نێوان هەرێمی كوردستان و عێراق، بۆیە ناوچەی جێ ناكۆكیش جەنابت باشتر دەزانی كاك دكتۆر (فرست) كاك (گۆرانیش) دەزانێت، كەواتە زیاد لە تەرەفێك داوای خاوەنداریەتی دەكەن، بۆیە هیچ ئیشكالێك لەم ڕووەوە نابینین ئەگەر لیژنەی یاسایی گرفتێكی لەسەر ئەو بابەتە نییە دەتوانن بیگونجێنن لە گەڵ ناو نیشانەكە، كاك ئاری لەسەر ئەم بابەتە نوقتەی نیزامیت هەیە؟

بەڕێز ئاری محمد (ئاری هەرسین):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

نا وەڵا بەرووح و بە گیانم پشتیوانی لە قسەكانی كاك (بێستۆن) دەكەم.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، ئێستا ئەو گۆڕانكاریانەی داوا كراون دەیخەینە دەنگەوە، كێ لە گەڵ ئەوەیە كە (هەرێم)ی لێ لابدرێت لە ناو نیشانەكە؟، (72) كەس لە گەڵیەتی، كێ دژیەتی؟، (12) كەس دژیەتی، كەواتە پەسەند كرا، كێ لە گەڵ ئەوەیە وشەی (سازان)ی بۆ ناونیشانەكە زیاد بكرێت؟، كاك رابون نوقتەی نیزامیت هەیە؟

بەڕێز رابون توفیق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەراستی ئەو بابەتە ئێجگار گرینگە وەكو ئەوەی ناو دەبرێت، ئێمە خەریكی ئامادە كردنی ئالیەتێكین بۆ نووسینی دەستوور، دەستووریش بنەمای یاساكانە، خاڵی

یەکەم: تکـا لە سـەرۆکایەتی دەکەم هەر بابەتێـك، هەر پێشـنیارێك دەکەن دەبێـت دڵنیایی کامڵتان هەبێت، ئەو پێشنیارانەی یاسایی یە ئینجا بیخەنە دەنگدانەوە،...

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

هیچ موشکیلەیەکی تێدا نییە.

بەڕێز رابوون توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە هەر حـاڵ بـابەتی دووەم: راپـۆرتی لیـژنەی یاسـایی مـان لەبەر دەسـتمانە، کردوومانەتە بنەما بۆ وتو وێژەکانمان، پێشنیارەکانی لیژنەی یاسایی دوای ئەوەی لیـژنەی یاسـایی خۆیـان گفتـو گـۆ دەکەن فورمـولەیەك دەخەیـنە دەنگـدانەوە، ئەو فورمـولەیە ئەگەر نەی بـردەوە ئینجـا پێشـنیارەکانی تـر دەیخەیـنە دەنـگەوە، ئەگەر فورمولەی لیژنەی یاسایش بردیەوە یەکسەر دەچینە سەر بەندێکی تر، بـۆیە تکایە با ئەوها دەنگدان بکرێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی خۆیان داوایان کردووە کە ئەوە بخەینە دەنگەوە، کاك قادر فەرموو.

بەڕێز قادر ئۆتمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە زیـاتر لە (3) ئەنـدامی پەرلەمـان داوامـان کـرد وشـەی پێـدا چـوونەوەی بـۆ نـاو نیشانی پڕۆژەکە زیاد بکرێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە، دەیخەینە دەنگەوە، باشە، سازان داوا کرا، پێدا چوونەوەش دەخەینە دەنگەوە کێشە نییە، لیژنەی یاسایی فەرموون.
بەڕێز د.ڤاڵا فرید:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان: ناونیشانی پڕۆژەکە وەکو خۆی هاتووە وەکو وتم ئەو موصتەڵحە هەموو موصتەڵحەکانی تر لە خۆ دەگرێتن، بۆیە من داوا لە سەرۆکی پەرلەمان دەکەم کە ناو نیشانەکە وەکو خۆی بداتە دەنگدان.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە، کاك ئۆمێد فەرموو.
بەڕێز ئۆمێد عبدالرحمن (ئۆمێدخۆشناو):
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
پپشتیوانی لە قسەکانی کاك (رابون) و دکتۆرە (ڤاڵا) دەکەین، ناکرێت وشە وشە بخرێتە دەنگدان، دەکرێت ئەگەر (3) ڕای جیاواز هەیە، ناو نیشانێکی ئەصڵمان هەیە لە راپۆرتەکەدا و، دوو رەئیی دیکە هەیە هەر یەکە و بە شێوازێك بخرێتە دەنگدان نەك هەر وشەیەك ئیزافە بکرێت یان نەکرێتن بخرێتە دەنگدان، زۆر سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە، سوپاس، کاك سالار فەرموو.
بەڕێز سالار محمود:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
سەبارەت بە مەسەلەی لا بردنی (هەرێم) بۆ دەرفەت دان بۆ ناوچە کوردستانییەکان، ئەمە مەسەلەیەکی دەستووری و قانونییە، چونکە لە پڕۆژەی دەستووردا...
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
تەواو، تێپەڕی ئەوە دەنگدانی لەسەر کرا.
بەڕێز سالار محمود:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
بەڵێ، لە پڕۆژەی دەستووردا ئەو ناوچانە بەپێی سنوور بەشێکن لە کوردستان تۆ چۆن هەق دەدەی بەخۆت لەم پەرلەمانە ئەوانە بە بەشێك لە کوردستان بزانی، بەڵام هەقیان نەدەیتێ ڕایان وەربگری، خاڵی دووەم: ئەوەی پەیوەستە بەڕای ئەندامانەوە زیاد لە (5) تا (6) ئەندام پەرلەمان داوایان کردووە ئەو عینوانە بگۆڕێت و دەستەواژەی پێدا چوونەوە ئیزافە بکرێت بۆ عینوانی پڕۆژەکە، رێز لە ڕای ئەندامانی پەرلەمان بگیرێت و راپۆرتی لیژنەکە نەبووە بە بنەما تا وەکو ئەوە بکرێتە ئەولەویەت، بۆیە ڕای ئەندامان ئەولەویەتی پێبدرێت و بخرێتە دەنگدانەوە، ئەوەی ئێوە دەیکەن کارێکی باشە.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە، سوپاس، کاك قارەمان فەرموو.
بەڕێز قارەمان قادر:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
وشەی ئامادە کردن خۆی تەعریف بکرابایە باشتر بوو، لەبەرئەوەی ئێمە لە ماددەی (3) تووشی خیلاف دەبین لەسەر ئەو مودەیەی کە دادەنرێت (90) رۆژ، ئەگەر

هەموار کردنەوەی پڕۆژەکە بێت ئەوا (90) ڕۆژ زیاتر پێویستە، ئەگەر پێدا چوونەوە بێت زیاتر لە (90) ڕۆژ پێویست دەبێت، ئەگەر سازانە لەسەرئەوەی کە ئیختیلاف هەیە لە نێوان لایەنە سیاسییەکان لەوانەیە (90) ڕۆژ تەحدید بێت یان کەمتر، بۆیە لەماددەی (3) جەدەلی زۆر، موناقەشەی زۆر هەڵدەگرێتن، دوا جار لێرە دەکرێتە سەر تەحدید کردنی کاتەکە، ئەگەر دەستوورێکی نوێش دەنووسرێتەوە ئەوە نەك (90) ڕۆژ پێموایە لە هەرێمی کوردستان (90) مانگیشی دەوێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، (90) مانگی ناوێت ئەگەر ئیرادە هەبێت پڕۆژەی دەستووری عێراق بە (5) مانگ نووسرایەوە، سەرلەبەری بە (5) مانگ نووسرایەوە، خاتوو شکریە فەرموو.

بەڕێز شکریە اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگر عینوانەکە وەکو خۆی دەخرێتە دەنگدان ئەوە زەرورە وشەی ئامادە کردن تەعریف بکرێتن بۆئەوەی ئێمە دڵنیابین وخەڵکی هەرێمی کوردستانیش دڵنیابێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز کاك ابو بکر فەرموو.

بەڕێز ابو بکر عمر (ابو بکر هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێستا دوو عینوان هەیە بەڕای من ئەم دووانە بخە دەنگدانەوە، عینوانی یەکەم کە لە پڕۆژەکەدا هاتووە، عینوانی دووەمیش پڕۆژەی پێدا چوونەوە و ئامادەکردنی دەستووری هەرێم بۆ ڕاپرسی.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، خاتوو امنە فەرموو.

بەڕێز امنە زکری:
بەڕێز سەرۆکی پەر لەمان.
راستی پێم سەیرە ئەز داخوازێ ژ سەرۆکاتیا پەرلەمانی دکەم دەرگەهێ موناقەشا پشتی موناقەشا دوەختێ دەنگدانێدا نەهێتە ڤەکرن.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە، خۆ ئێمە کێشەی پەیرەومان هەیە بەراستی، لە پەیرەوی ناوخۆدا دیاری نەکراوە چۆن بابەتەکان بخەینە دەنگەوە و، بەراستیش لیژنەی یاسایی لەسەرەتاوە ئەوەیان نەخستە دەنگەوە داوای ئەوەیان نەکرد کە ئەصڵی پرۆژەکە بکرێت بە بنەما، بۆیە خیلاف دروست دەبێت، ئەو پێشنیارە وەردەگرین ئێستا دوو عینوان هەیە یەکێکیان ئەوەیە کە لە ئەصڵی پرۆژەکەدا هاتووە و لە راپۆرتەکەشدا نووسیویانە دوایی ئەگەر ئەوە پەسەند نەکرا ئەوا عینوانی بەدیل کە تەرح کراوە ئەوە دەخەینە دەنگەوە، کاك عبدالله نوقتەی نیزامیت هەبوو؟
بەڕێز عبدالله محمود:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ئەوەی کە داوا دەکەن ئیزافە بکرێت بۆ عینوانەکە لە ماددەی (1) لە لیژنە ئاماژەی پێکراوە.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە، سوپاس، کێ لە گەڵ ئەوەیە بەو شێوەیەی کە لە پرۆژە یاساکە و راپۆرتەکەدا هاتووە بەم شێوەیە بێت، پرۆژە یاسای ئامادەکردنی دەستووری کوردستان عێراق بۆ ڕاپرسی؟، کێ لە گەڵیەتی؟، ئەگەر ئەمە دەنگی نەهێنا دوایی عینوانی بەدیل دەخەینە دەنگەوە (51) کەس لە گەڵیەتی، کێ دژیەتی؟، (35)کەس دژیەتی کەواتە پەسەند کرا، دەچینە سەر ماددەی (1)، کاك خلف فەرموو نوقتەی نیزامیت هەیە؟
بەڕێز خلف احمد:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ئێمە بە دەنگدان (هەرێم)مان لا برد دیسان ئەوەی کە خرایە دەنگدانەوە ئێستا دەنگی هێنا هەرێمەکەی تێدایە، کەواتە پێچەوانەی ئەوەیە کە دەنگی هێنا.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
نا هەرێمی تێدا نییە.
بەڕێز خلف احمد:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ئەصڵی پرۆژەکە.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
خوێندمەوە (هەرێم)مان لێ لا برد، ماددەی (1) بخوێننەوە.
بەڕێز د.بەهار محمود:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ماددەی (1):
لە ئەصڵی پرۆژەکە مەبەست لەم دەستەواژانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە کە لەو یاسایەدا هاتووە.
هەرێم، هەرێمی کوردستان - عێراق، پەرلەمان، پەرلەمانی کوردستان - عێراق، حکومەت، حکومەتی هەرێمی کوردستان - عێراق، پرۆژە، پرۆژەی دەستووری

هەرێمی کوردستان - عێراق، لیژنە، لیژنەیەکی دامەزرێنەرە بۆ ئامادە کردن و پێدا چوونەوەی پڕۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دادەمەزرێت.

بەڕێز د.ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ماددەی (1) لە راپۆرتەکە بەم شێوەیە دەخوێنرێتەوە: لەهەر شوێنیك دەستەواژەی (هەرێم) هاتبێت، دەستەواژەی (هەرێم) هەڵدەگیرێت، مەبەست لەم دەستەواژانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە کە لەم یاسایەدا هاتووە: (هەرێم، هەرێمی کوردستان - عێراق، پەرلەمان پەرلەمانی کوردستان - عێراق، پڕۆژە، پڕۆژەی دەستووری کوردستان - عێراق، (هەرێم) هەڵدەگیرێت، لیژنە، لیژنەیەکی دەستووری یە کار دەکات بۆ هێنانە کایەی سازان لەسەر پڕۆژەی دەستووری کوردستان - عێراق بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دادەمەزرێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ ناوی خۆی دەنووسێت؟ با ناو بنووسرێت.

بەڕێز فخرالدین قادر عارف/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ گفتو گۆ کردن لەسەر ماددەی (1)م، ئەم ئەندام پەرلەمانە بەڕێزانە ناویان تۆمار کردووە پێشتر (صالح فەقێ، سۆران عمر، شێرکۆ حەمە امین، سالار محمود، قادر ئۆتمان، گەشە دارا، خلف احمد، گۆران ئازاد، عباس فتاح، تەلار لطیف، فرست صۆفی، ڤەمان فیصل، رابون توفیق، ابو بکر عمر، بەهار عبدالرحمن، ئۆمێد حەمە علی، هەورامان گەچینەیی، بەهزاد دەروێش، بێستۆن فائق، عمر عینایەت، علی حەمە صالح، سهام عمر، حاجی کاروان، ابو کاروان، عبدالله محمود، سروە سلیم، ئاری هەرسین، امنە زکری، بێگەرد خان، پەروا علی، کاك قارەمان قادر).

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان دەست بە گفتو گۆ دەکەین لەسەر ماددەی (1)م ئەوەی پێشتر ناوی خۆیان نووسیوە، کاك صالح فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی پێناسەی (هەرێم)ەکە هەر زیادە، جگە لەوەی کە لە هەموو شوێنێك دا (هەرێم) ناوی هاتبێت نا مێنێ لە پێناسەکەشدا (هەرێم) پێویستمان نابێت، لەسەر لیژنەکە دەتوانرێت بەم شێوەیە بێ، بەڵام پێدا چوونەوەکە بخرێتە پێش ئامادە کردنەوەکە لەبەرئەوەی ئێمە پێدا چوونەوەکە بۆ ڕەشنووسی دەستوورەکە دەکرێت دواتر ئامادە دەکرێت، یان دەتوانرێت ئاماژە بەوە بدرێت کە ئەو لیژنەیەی کە لە ماددەی (2)دا دەست نیشان کرا، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز (صالح فەقێ)، کاك سۆران فەرموو.

بەڕێز سۆران عمر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەسەر تەعریفی لیژنەکە، بەم جۆرەبێت (لیژنەیەکی دەستووری یە کار دەکات بۆ پێدا چوونەوە و هێنانە کایەی سازان لەسەر پرۆژەی دەستووری کوردستان)، واتە پێدا چوونەوەکەی بۆ زیاد بکرێت پێش سازان، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز (سۆران عمر)، بەڕێز شێرکۆ فەرموو.

بەڕێز د.شێرکۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادام لە عینوانەکە (هەرێم) لابرا نازانم پێویست دەکات (هەرێم) لە تەعریفەکاندا هەبێت، چونکە لەسەر ئەوە (هەرێم)مان لا برد، ئەوی تریش لیژنەیەکی دەستوری یە، یەعنی ئێمە هێشتا خۆمان دەستوورمان نییە نازانم ئەو لیژنەیەکی دەستووری یە مەبەست لێی چییە؟، من لە گەڵ بابڵێم ئەو تەعریفەشدام کە لە ئەصڵی پرۆژەکەدا هاتووە، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز (د.شێرکۆ حەمە امین)، کاك ئاری هەرسین ڕۆیشتووە دەرێ، کاك سالار فەرموو.

بەڕێز سالار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەنیا تێبینیەك لەسەر لیژنەکە کە لە ئەصڵی پرۆژەکەدا پرسی پێدا چوونەوە جارێکی تر هاتووە، بەگرینگی دەزانین لە ناو نیشانەکەدا نە چەسپێتن بەڵام لە عینوانی لیژنەکەدا، واتە لە تەعریفی لیژنەکەدا پرسی پێدا چوونەوەی پرۆسەی دەستوور بێتە کایەوە، چونکە لە بنەمادا دەبێت پرسێك پێدا بچیتەوە ئینجا ئامادە دەکرێت ئەگەر بۆ ڕاپرسیە، ئێمە جارێکی تر تەئکید دەکەینەوە ئەمە پرۆسەیەکە بۆ پێدا چوونەوەی ئەو پرۆژەیەی کە لە ڕابردوودا ئەو قۆناغانەی بڕیوە کە ئێستا سەرۆکی پەرلەمان ئاماژەی پێکرد، بە دەقیقی بەم جۆرە پێشنیار دەکەم عینوانی لیژنەکە داڕێژرێتەوە: (لیژنەیەکی دەستووری یە کار دەکات بۆ هێنانە کایەی سازان لەسەر پرۆژەی دەستووری کوردستان بە مەبەستی پێدا چوونەوە و ئامادە کردنی بۆ ڕاپرسی بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە).

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز (سالار محمود)، کاك قادر فەرموو.

بەڕێز قادر ئۆتمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە پرۆژە یاساکەدا هاتووە کە لیژنە، لیژنەیەکی دامەزرێنەرە و، لە ڕاپۆرتی لیژنەی یاساییشدا هاتووە کە لیژنە، لیژنەیەکی یاسایی یە، دیارە ڕوونە لیژنەی دامەزرێنەر ئەوە یەکێکە کە هەڵی دە بژێرێ، بەڵام ئێمە دەستوورمان نییە تا ئەو لیژنەیە لیژنەیەکی دەستووری بێت، بۆیە من پێم باشە وای سیاغە بکرێت بوترێت (لیژنەیەکی هەڵبژێردراوە کار دەکات بۆ هێنانە کایەی سازان و پێدا چوونەوە لەسەر پرۆژەی دەستووری کوردستان - عێراق بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە).

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕیز (قادر ئۆتمان)، دەتوانی ئەوەی نووسیوتە بە نووسراویش ببینرێت کە ئێستا باست کرد، خاتوو گەشە فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لەسەر پێناسەی لیژنەكە دیارە بەڕێزان لیژنەی یاسایش دەزانن كە پێویستە پێناسە جامع مانع بێت ، یەعنی هیچ تەفسیر و مەدلولێكی تر هەڵنەگرێت، كە دوایی ئەوە تەفسیرێكی جیاوازی بۆ بكرێت ئایا ئەم لیژنەیە كار لەسەر چی دەكات، راپۆرتی لیژنەی یاسایی باس لە هێنانە كایەی سازان دەكات كە موصتەڵحێكی زۆر مەتاتیە، بۆیە پێویستە ئەو زاراوانە پێدا چوونەوە و ئامادە كردن راستەو خۆ بەكار بهێنرێت وەكو وتم بۆئەوەی دوایی تەفسیری جیاواز نەكرێت، مەدلولی جیاوازی نەبێت لە پێناسە زۆر پێویست دەكات دەقیق بین، بۆیە من پێم باشە بوترێت (لیژنەیەكی دەستووری یە بۆ پێدا چوونەوە و هێنانە كایەی سازان و ئامادە كردنی پڕۆژە دەستووری هەرێمی كوردستان بە پێی حوكمەكانی ئەم یاسایە).

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنكی/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ خاتوو (گەشە دارا)، كاك فرست فەرموو.

بەڕێز د.فرست صۆفی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پاڵپشتی راپۆرتی لیژنەی یاسایی دەكەم، لەبەر چی؟، چونكە لە ئەصڵی پڕۆژەكەدا هاتووە باسی لیژنەیەكی دامەزرێنەر دەكات ئەگەر سەیری هەموو ئەو قانونانەی تر بكەین كە پێشتر دەرچووون لە پەرلەمان تایبەت بە دەستوور بەتایبەتی یاسای ژمارە (16)ی ساڵی (2008) دەڵێت: (خولی یەكەم بابڵێن دامەزرێنەرە)، بۆیە لە ناو ئەو پڕۆژەی كە ئێستاش موناقەشەی لەسەر دەكەین ئەوەش ئەو گومانەی كە هاوڕێكانم باسیان كرد دەڕەوێتەوە، ئێمە هەموومان دەڵێین چی؟، پڕۆژەی دەستووری هەرێمی كوردستان، یەعنی پڕۆژەی دەستووری هەرێمی كوردستان كە ئێستا لەبەر دەستمانە و پێشتر ئەوە مەترەحە بۆ ئەو لیژنەیەی پێكدێت كاری لەسەر بكات، چۆن كاری لەسەر دەكات، سازان مەفهومێكی فراوانە دەكرێت هەمواری بكات، دەكرێت پێدا بچێتەوە، دەكرێت ئامادەی بكات، دەكرێت بیداتە راپرسی، ئەمە ئەم مەفهومەیە كە سازان هەموو هێزە سیاسییەكان بەیەكەوە لەسەری رازی دەبن، بۆیە من پێموایە هەم بۆ تەئكید كردنەوەشم لە موداخەلەی یەكەمیشم كە كردم، چونكە ئەمە ماندو بوونێكی زۆری لەسەر كراوە تا وەكو گەیشتینە ئەم قۆناغە، بۆیە من پێموایە ئەوەندەی تر باری خۆمان قورستر بكەین و چەمكی نوێ و كەلیمەی نوێ بێنینە ئارا لەوانەیە ئەوەندەی تر بەر بەست لەبەردەم ئەو سازانەی كە پێشتر لەسەر ئەمە كردوومانە، بۆیە من پێموایە ئەوە ئەو خاڵەیە كە پێناسەی لیژنە دەكەین زۆر جەوهەریە و رۆحی ئەو قانونەشە، من پشتگیری ئەوە دەكەم كەلە راپۆرتی لیژنەدا هاتووە و پێموایە پێشتریش جۆرێك لە ئیتیفاقی لەسەر كرابوو كە لەسەری ڕێك بكەوین و دەنگی لەسەر بدەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهيم ئیمێنكی/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ كاك (فرست صۆفی)، خاتوو بەهار فەرموو.

بەڕێز بەهار عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێموایە ئیشكالاتێكی یاسایی لەم پێناسەدا هەیە كە دەڵێ لیژنەیەكی دەستووری یە، ئێمە جارێ دەستوورمان نییە تا ئەو لیژنەیە دەستووری بێت، بۆیە من پێم باشە بۆئەوەی ئەم ئیشكالە حەل بكەین و ئەو ئیشكالەش كە ئامادە كردن مەبەستی چییە؟، ئەم پێناسەیە پێم باشە پێشنیاری دەكەم (لیژنەیەكی ئامادەكاری دەستوورە بۆ هێنانە كایەی سازان بە پێدا چوونەوە و هەموار لەسەر پڕۆژەی دەستووری هەرێمی كوردستان و بە پێی حوكمەكانی ئەم یاسایە دادەنرێت)، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهيم ئيمێنكی/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

ســوپاس بــۆ خــاتوو (بەهــار عبــدالرحمن)، ئەوەی خوێنــدوتەوە ئێســتا ئەگەر بە نووسينيش بيدەيە ليژنە، باشتر دەبێتن، كاك ئۆمێد فەرموو.

بەڕێز ئۆمێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سـازان پێـك نـايەت ئەگەر ئەو پێـدا چـوونەوە و گۆڕانكاريـانەی هەر هێزێـك لە هێـزە سياسييەكان دەيخوازن لە پڕۆژەی دەستووردا دروست ببێت ئەنجام نەدرێت، بـۆيە بە بڕوای مـن وشـەی سـازانيش ئەگەر ئيشكالی ياسايی لە گەڵ نـاو نيشانەكە دروست نەكات بمێنيتەوە وەك خۆی كێشەيەك نييە، بەڵام دەكرێت وشـەی ئامادە كراوی بـۆ زياد بكەين (ليژنەيەكی دەستووری يە كار دەكات بۆ ئامادە كردنەوە و هێنانە كايەی سـازان لەسـەر پـڕۆژەی دەسـتووری هەرێمـی كوردسـتان و بە پێـی حوكمەكـانی ئەم ياســايە دادەنرێــت)، واتە نــاوەرۆكی بــابەتەكە ئەوەيە ســازان لە نێــوان هێــزە سياسـييەكاندا ئەو هێـزە سياسـيانەش بەرنـامەی سياسـی خۆيـان هەيە و لە ڕووی ياساييشــەوە دەيانەوێــت ئەو بەرنــامە سياســييە تەوزيــف بــكەن لە دەســتوورەكە بۆئەوەی ڕەنگدەرەوەی سەرجەم خواستە سياسی و پێكهاتە سياسی و ئيتنيكيەكانی هەرێمی كوردستان بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهيم ئيمێنكی/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ كاك (ئۆمێد حەمە علی)، كاك سروود فەرموو.

بەڕێز سروود سليم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە پێناسـەی ليژنەدا هـاتووە ليژنەيەكـی (دەسـتووری يە)، بەڕای مـن ئەم موصـتەڵەحە دەقيق نييە، پێشـنيار دەكەم ببێتە ليژنەيەكـی (پسـپۆری يە) و، هەروەهـا پشـتگيری لە قسـەكانی دكتـۆر (شـێركۆ حەمە امـين) و بەڕێـز (سـۆران عمـر) دەكەم، دەربـارەی زيادكردنی وشەی پێدا چوونەوە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهيم ئيمێنكی/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ كاك (سروود سليم)، كاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عينايەت:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ببـوورە بەڕێـز سـەرۆكی پەرلەمـان، ليـژنە مـن لەسـەرەتاوە باسـم كـرد كە تەعريفـی ئيعـداد بكرێـت، بەڵـام نەكـرا، مـن پێمـوايە بەم شـێوەيە بنووسـرێت پشـتگيری لە قسـەكانی دكتـۆر (شـێركۆ) دەكەم، ليژنەيەكـی (دەسـتووری يە)، دەسـتوورمان نيـيە چۆن دەوترێت ليژنەی دەستووری يە؟، باشترە بوترێت (ليژنەيەكـی تـايبەتە بە ئامادە كردنی پرۆژەی دەستووری كوردستان - عێراق).

بەڕێز جعفر ابراهيم ئيمێنكی/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ كاك (عمر عينايەت)، كاك بەهزاد فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەروێش:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

يا ئاشـكرايە مەدڤێت كارێ ڤێ ليژنـێ ديار بيـت، سازان كـو ژلايێ لايەنێت سياسـی دهێتە كـرن لسـەر چـی ئەسـاس؟، چـی بنەمـا دێ سازانێ كەن؟، ژبەر هنـدێ مـن پـێ باشە بڤی شێوازی بێتە سياغە كرن (ليژنەيەكـی پسپۆری يە كار دەكـات بـۆ هێنانە

کایەی سازان بە پێدا چوونەوە و ئامادە کردنی پڕۆژەی دەستوور)، یەعنی سازان لسەر ئەساسێ پێدا چوونەوە و ئامادە کرنێ بێتە کرن، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ کاك (بەهزاد دەروێش)، تۆ دشێی ئەوا تەنقێسی بدەیە لیژنا یاسایی، کاك علی فەرموو.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ ئەوەدام کە پێناسەی ئەسلی پرۆژەکە کە لیژنەیەکی دامەزرێنەرە، کە ئایا دەستوورییە یان دامەزرێنەرە بۆ مان شی بکەینەوە، ئایا دەکرێت بڵێین دەستوورییە؟ بۆ ئامادەکردن و پێداچوونەوەی پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە، [61] پەرلەمانتار واژووی کردووە، پێم وایە ئەمە باشە.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك خلف فەرموو،

بەڕێز خلف احمد معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە راستیدا ئەگەر بابەتێك کە لێرە موناقەشەی لەسەر دەکەین و رەئیەکی جیاوازمان دەبێت، مانای ئەوە نییە کە کاتی خۆی سەرۆکی فرکسیۆنەکان دانیشتوون و ئێمە ئاگامان لە تەنسیقی سەرۆك فراکسیۆنەکان نەبێت، بەڵام ناکرێت پەرلەمان ئەوەندە مەجالی بۆ نەهێڵرێت، تەرح بکات و ئەم تەرحانە کە دەکرێت بەوە حیساب بکرێت کە ئیتر سەرۆکی فراکسیۆنەکانیش دانیشتوون هەموو سازانەکانمان رەت کردبێتەوە، بەڵکو نەخێر، لەگەڵ تەواوی ئەو رێکەوتنانەی کە سەرۆکی فراکسیۆنەکان دانیشتوون، بەڵام هەندێك مولاحەزە ئەوەیە کە ئەو یاسایە کە دەردەچێت هیچ کەلێن و کەم و کورتی تێدا نەبێت، ئەوەی پەیوەندی بە لیژنەی دەستووری هەیە تەئیدی ئەو هاورێیانە دەکەم کە دەستورییەکە بکرێت بە لیژنەیەکی هەڵبژێردراو ئەمە دەقیق ترە و ئەوەی پەیوەندی بە ئامادەکارییەکەوە هەیە یەك تەوزیح بە بیر برادەران بێنینەوە، ئێمە کاتی کەممان لە بەردەست ماوە، راستە ئەمە تایبەت نییە بە قەزیەیەکی دیاری کراو و دەمانەوێت دەستوورێکی مەعقول بۆ ئەم وڵاتە بنووسین، بەڵام کە دەڵێین ئامادەکاری، ئەگەر مەبەست ئەوە بێت پرۆژەیەکمان نییە و چ پرۆژەیەك بنووسین نەك بە [9] مانگ، نەك بە [90] رۆژ، زۆر زۆری پێدەچێت کە تەواو بێت، واتە ئێمە ناگەینە ئامانجێك کە ئەو پەرلەمانە چەندێك سەرۆکایەتی فراکسیۆن و سەرۆکایەتی پەرلەمان و پەرلەمانتاران پێوەی ماندوو بوون، بۆیە زۆر گرنگە ئێمە موستەڵەحی پێداچوونەوە، هیچ تەفسیرێکی تری بۆ نەکرێت، لێرە جێی بکەینەوە و پێشنیار دەکەم بەم جۆرەی لێ بکرێت، لیژنەیەکی هەڵبژێردراوە کار دەکات بۆ پێداچوونەوەو هێنانەکایەی سازان لەسەر پرۆژەی دەستووری کوردستان بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دەتوانی بە نووسین بۆ لیژنە رەوانەی بکەی، تەلارخان فەرموو،

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم یاسایە کە ئەمڕۆ ئێمە بڕیاری لەسەر دەدەین، یاسایەکە جیاواز لە یاساکانی دیکە، بۆیە زۆر زۆر گرنگە وردتر و دووربینتر کار لەسەر ئەم یاسایە بکەین و بە شێوازێك کە خوێندنەوەی جیاواز هەڵنەگرێت بە تایبەتی لەسەر پێناسەی ئەم لیژنەیە بوەستین، پێناسیەیەك بێت کە لە داهاتوودا رێگری بۆ کاری لیژنەکە دروست نەکات، ئێمە هەر لەسەرەتا لە ناوی لیژنەکە چەندین خوێندنەوەی بۆ کرا، بۆیە هەر لە سەرەتا لەم هۆڵەدا پێش دەنگدان [3] خوێندنەوەی جیاوازی بۆ کرا، بۆیە ئێمە پێویستە لە لیژنەکەدا زۆر بە وردی کار لەسەر ئەمە بکەین کە لە داهاتوودا گرفت دروست نەبێت و ئەو لیژنەیە بتوانێت کە کارەکانی بە شێوازێك بێت کە دەستوورێك بێت بۆ پاراستنی مافەکانمان لە داهاتوودا و بۆ ئێستا و بۆ نەوەکانی داهاتووش، بۆیە پێشنیار دەکەم لە ماددەی یەکەم، سەرەڕای لابردنی وشەی هەرێم، لەبەر ئەوەی لە ناونیشانەکەدا لابرا بوو بەم شێوازە بێت پێناسەی لیژنەکە، لیژنەیەکی تایبەتە بۆ پێداچوونەوە بە پرۆژە دەستووری هەرێمی کوردستان و ئامادەکردنی بۆ راپرسی، بۆ ئەوەی لە داهاتوودا وردتر کار لەسەر ئەو لیژنەیە بکرێت، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، تکایە بە نووسین بینێرە بۆ لیژنەکە، کاك ڤەمان فەرموو،

بەڕێز ڤەمان فیصل سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ل هەموو دونیایێ [2] ئالییەت بۆ دانانی دەستووری و ئامادەکردن یان هەر ناڤەکێ دی بیت یێت هەین، یان ب رێکا لیژنەیەکێ یە کو خەڵك دەست نیشان دکەت، یان ب رێکا لیژنەیەکێ کو تێتە تەعیین کرنێ چ ب رێکا پەرلەمانی یان حوکمەتی، کەواتە لێرە هیچ ئیشکالییەتەك تێدا نییە کو ناڤێ وێ لیژنا دەستووری بیت و لیژنا دەستووری هیچ ئیلاقە بڤێ چەندێ نینە کو دەستوور هەبیت یان نەبیت، ژ بەر هندێ پشتگیریێ رەئی و راپۆرتا لیژنا یاسایی یان لیژنا مەعنی دکەم و بۆ ڤێ چەندێ ژی کو ئەڤ بابەتە زویتر ب دوماهیك بێت، ژبەر کو ئەو پرۆژەیە حەساسە و گەلەك گرنگە، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، سهام خان فەرموو،

بەڕێز سهام عمر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نیسبەت ماددا ئێکێ، پێناسا لیژنێ، من پێ باشە ڤی رەنگی بهێتە خاندن، لیژنەیەکی پسپۆرییە بۆ سازان لەسەر پێداچوونەوە و ئامادەکردنی پرۆژەی دەستوور بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دادەمەزرێت.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، امنە خان فەرموو،

بەڕێز امنە زکری سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم هەمی فراکسیونێن پەرلەمانی کۆکین لسەر ڤێ چەندێ کو دەستوور پرۆژەیەکا نیشتمانییە و ئەم هەمی داکۆکیێ لسەر ڤێ چەندێ دکەین کو پرسا سازانا نیشتمانی لسەر دەستوورێ پێدڤییەکا ئەساسییە و بەری هەر تشتەکێ دڤێت سازان

لسەر بهێتە کرن، کەواتە گرنگیا سازانێ لسەر پرۆژا دەستووری پێش هەمی تشتەکی کەڤیتن و ئەو سازانە کو دێ دیار کەت پاش پێك ئینانا لیژنێ، لایەنێن سیاسی کو دڤێ لیژنێ دا دێ دەست بکاری کەن، ل سەر چ جۆرە سازانەکێ دێ رێکەڤن؟ لسەر جۆرێ میکانزیما، پرۆژێ دەستووری؟ ئەڤجا بگرە پرۆژەیەکێ نوی بێت، یان هەموارکرن یان هەر جۆرە میکانیزمەکا دیتر، کەواتە هەمی فراکسیۆنێن پەرلەمانی مادەم کۆکن کو سازان بهێتە کرن و ئەو راپۆرتا هاتییە ئامادەکرن بۆ موناقشە کرنێ ل هولا پەرلەمانی ڤە ژی سازانا هەمی فراکسیونێن پەرلەمانی هاتیە کرن، ئەز پشتگیرییا دەڤێ تەعریفا لیژنێ دکەم ئەوا کو ژ لایێ لیژنا یاسایی ڤە هاتیە داڕشتن ژبەرکو ئەڤ سازانە یا بەردەوام بیت بۆ گەنگەشێن بەردەوامتر بۆ دەستووری.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك بێستون فەرموو،

بەڕێز بێستون فائق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشتر لەسەر ئەو قسەیەی کە [کاك عمر] لەسەر پێناسە کردن بۆ ئامادەکردنی لە ناونیشانی پرۆژەکەدا پێداچوونەوە تەسبیت نەکرا، باشترە ئامادەکردنەکە، چونکە ئامادەکردن چییە؟ ئامادەکردن تەنها مەتاتییە و زۆر شت دەگۆڕێتەوە و ناگرێتەوە، لەسەر لیژنەکەش، لیژنەیەکی دەستووری کار دەکات بۆ هێنانە کایەی سازان لە خوارێش دەڵێت دەبێت پسپۆر بێت، جا سازان پسپۆری بۆچییە؟ ئێوە خۆتان سەرۆکایەتی پەرلەمان چەند رۆژێکە سەردانی لایەنە سیاسییەکان دەکەن، ئەمەش جۆرێکە لە سازان، جا لەبەر ئەوە ئەگەر هەموو ئیشەکە سازان بێت، رەنگە زۆر بەسیت بێت، پشتگیری هەموو ئەو هاوڕێیانە دەکەم وشەی ئامادەکردنی بۆ زیاد بکرێت لیژنەیەکە کار دەکات، بۆ ئەوەی ئامادەکردن و هێنانەدی سازان، چونکە سازان رەنگە تەنیا کافی نەبێت.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، مامۆستا هەورامان فەرموو،

بەڕێز هەورامان حەمە شریف [گەچێنەیی]:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من کرا، پێم وایە [کاك بێستوون] قسەکەی وەك دەگۆترێت [جامع و مانع] بوو پشتیوانی لێ دەکەم، سواس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك عباس فەرموو،

بەڕێز عباس فتاح صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە زۆر لە ئەندامانی بەڕێز قسەکانی ئێمەیان کرد و منیش دووبارە دەکەمەوە، پێناسەی هەرێم لابرێت و هەرێم لە پێناسەکانی تریش لابرێت، لەسەر لیژنەیە پرۆژە پێشنیار کراوەکەی زۆرینەی ئەندامانی بەڕێز پێناسەیەکی لە جێی خۆی بوو، بەڵام ئێستا پێناسەیەکی تر کە لیژنەی پێشنیارکراوی دەستوور وتی، من پێم باشە بەم شێوەیە بێت، لیژنەیەکی شارەزا و یاسایی و دەستووری بێت کە کار دەکات بۆ

هێنـانه كـای سـازان، سـازان خـۆی، پێكهێنـانی لیـژنه‌كه خـۆی سـازانه، له‌بەر ئه‌وه‌ی لایه‌نه‌كـان به‌ سـازان لیـژنه‌كه‌ داده‌نـێن، بـۆ پێـداچوونه‌وه‌ و ئامـاده‌كردنی پـرۆژه‌ی ده‌ستووری كوردستان بۆ راپرسی بێت، ئه‌گه‌ر لێره‌ جێی نه‌كرێته‌وه‌، ده‌كرێـت پێناسـه‌ی ئاماده‌كردن بكرێت بـۆ ئاماده‌كردن كه‌ روونتـر بێته‌وه‌ و ده‌توانێت به‌دیلی ئه‌م خاڵه‌ بێت، سوپاس.

به‌ڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنكی/ جێگری سه‌رۆكی په‌رله‌مان:

سوپاس، كاك ئاری فه‌رموو،

به‌ڕێز ئاری محمد هه‌رسین:

به‌ڕێز سه‌رۆكی په‌رله‌مان.

من له‌سه‌ر پێناسه‌ی لیژنه‌كه‌ مولاحه‌زه‌م هه‌یه‌، لیژنه‌یه‌كی ده‌ستووری كار ده‌كات و ئه‌و [كار ده‌كات]ه‌ زۆر زه‌عیفه‌ و ئینسان زۆر كار ده‌كات، به‌ڵام مه‌رج نییه‌ سه‌ركه‌وتوو بێـت له‌ ئیشـه‌كه‌یدا، بـۆیه‌ به‌ باشـی ده‌زانـم له‌ جیـاتی كـار ده‌كـات، لیژنه‌یه‌كـی ده‌ستووری كه‌ ئه‌ركی هێنانه‌دی ئینجا كار.

به‌ڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنكی/ جێگری سه‌رۆكی په‌رله‌مان:

سوپاس، په‌روا خان فه‌رموو،

به‌ڕێز په‌روا علی حه‌مه‌:

به‌ڕێز سه‌رۆكی په‌رله‌مان.

من له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌م كه‌ وشه‌ی [هه‌رێم] لاببرێت، له‌هه‌مان كاتدا كه‌ قسه‌ له‌سه‌ر لیژنه‌ ده‌كه‌یـن، ئه‌و لیـژنه‌ ئه‌سـڵه‌ن له‌ ئه‌نجـامی سـازان دامه‌زراوه‌ و رۆڵـی ئه‌و لیـژنه‌یه‌ كاركردنێكی پسپۆری ته‌واوه‌تییه‌ له‌سه‌ر مه‌سه‌له‌ی ده‌ستوور، بۆیه‌ به‌ باشی ده‌زانم كه‌ به‌م شـێوه‌یه‌ بێت، [لیژنه‌یه‌كـی پسپۆره‌ كه‌ كار ده‌كات بـۆ ئاماده‌كردنی پـرۆژه‌ی ده‌ستووری كوردستان به‌ پێی حوكمه‌كانی ئه‌م یاسایه‌ داده‌نرێت]، سوپاس.

به‌ڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنكی/ جێگری سه‌رۆكی په‌رله‌مان:

سوپاس، بێگه‌ردخان فه‌رموو،

به‌ڕێز بێگه‌رد دڵشاد تاڵه‌بانی:

به‌ڕێز سه‌رۆكی په‌رله‌مان.

له‌سـه‌ر پێناسـه‌ی لیـژنه‌كه‌ له‌ راسـتیدا پـێم باشـه‌ به‌م جـۆره‌ بێـت، لیـژنه‌ لیـژنه‌یه‌كه‌ له‌ كه‌سانی شاره‌زا پێك دێت، ئه‌ركی هێنانه‌دی سازانه‌ بـۆ پێداچوونه‌وه‌ و ئاماده‌ كردنـی پرۆژه‌ی ده‌ستووری كوردستان، به‌پێی حوكمه‌كانی ئه‌م یاسایه‌ كار ده‌كات، سوپاس.

به‌ڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنكی/ جێگری سه‌رۆكی په‌رله‌مان:

سوپاس، كاك گۆران فه‌رموو.

به‌ڕێز گۆران ئازاد محمد:

به‌ڕێز سه‌رۆكی په‌رله‌مان.

من له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌دام، كه‌ پێم وانییه‌ له‌ هه‌موو كۆبوونه‌وه‌كانی سه‌رۆك فراكسیۆن و لیژنه‌ش، من خیلافێكی جه‌وهه‌ریـم نه‌دیتییه‌ له‌ ئه‌ركـی ئه‌م لیـژنه‌یه‌ له‌ ئاییـنده‌دا چـی ده‌بێت؟ پێم وایه‌ هه‌موو فراكسیۆنه‌كان كه‌ موتته‌فیقن له‌سه‌ر ئه‌ركی ئه‌م لیژنه‌یه‌ له‌ ئاینده‌ و به‌رضاویان روونه‌ و لێدوانیشیان و هه‌ر وا قسه‌ كراوه‌، بۆیه‌ ئه‌وه‌ی ئیستا كه‌ قسـه‌ی له‌سـه‌ر ده‌كرێـت بـریتییه‌ له‌ ئیشـكالییات و سـیغه‌ی قـانونی، كه‌ مـادام له‌ هه‌ده‌ف و ئامـانج هه‌مووومـان یه‌ك به‌رنامه‌مـان هه‌یه‌، زه‌رووره‌ كه‌ داڕشـتن و رێكـاره‌ قانونییه‌كه‌ زۆر ورد بێت، بۆ له‌ ئه‌سڵدا له‌ پرۆژه‌ یاساكه‌دا وه‌زیفه‌كان هه‌موو له‌دوای

یەکدا دەست نیشان کراوە؟ بە راستی سەبەبە ئەساسییەکە ئەوەیە ئێمە دوای چەندین کۆبوونەوە و دانیشتن لەگەڵ سەرۆك فراکسیۆن و حزبەکان و لایەنەکان توانیومانە لەسەر موستەڵەحەکە رێککەوین، ئێمە جارێکی دیکە وشەی سازان دەسپێرییەوە بە قەدەری کۆبوونەوەی لیژنەکە کە دەبێت [3] مانگ کۆببێتەوە، چۆنە و چییە؟ و ئێستا نامانەوێت، کە بەشێك لە ئەندامان قسەکان دەکەن دەڵێن سازان دەکرێت، کە ئەمە بێت دەکرێت، تەنانەت وترا دەکرێت راپرسی بێت لەسەر پرۆژەکە، کە ئەمە موستەحیلە، چونکە ئەو مەفهومە ناگەیەنێت، بەڵام قسەم لەسەر تەفسیری لایەنەکەیە، بۆیە ئێمە ئەگەر موتەفقین ببین بە خاوەن دەستوورێك بە زوویی و ئیشکال بۆ لیژنەکە لە ئایندەدا بە جێ نەهێڵین و ئیشکالییەتەکان دوای دانوستاندنەکان کە لێرە کردوومانە، لازمە سازانەکان بە تەنیا کافی نییە، ئەمە رەئی شەخسی خۆمە وەك گۆڕان ئەو قسەیە دەکەم، ئەوە کە ئێستا دەمانەوێت خۆمان لێ بە دوور بگرین، تەئجیلی دەکەین بۆ لیژنەکە، کە لەوێ قسە لەسەر بکرێت، پێم وایە فراکسیۆنەکان و هەموو ئەندامان هەنگاوی باشمان بڕیوە بۆ ستراتیژی لیژنەکە، بۆیە من لەگەڵ ئەوەدام وەزیفەی ئەم لیژنەیە دەستنیشان بکرێت، سازانە بۆچی؟ بۆ پێداچوونەوە و ئامادەکردنی پرۆژە دەستووری هەرێمی کوردستان بۆ راپرسی، ئەگەرنا ئەو ئیشکالە لە ئایندە بۆ لیژنەکە دروست دەبێت، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك رابوون فەرموو،

بەڕێز رابوون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من زۆر بە کورتی پشتگیری لە قسەکانی کاك [بێستوون] دەکەم کە وشەی ئامادەکردن زیاد بکرێت بۆ پێناسەی لیژنەکە، چونکە لەگەڵ روحی عینوانەکە هاوکۆك دەبێت، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك ابوبکر فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر عبدالله [هەڵەدنی]:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێناسەیەکم نووسیوە، هەموو ئەوانەی تێدایە، لیژنەیەکی دەستوورییە بۆ هێنانە کایەی سازان لەسەر پێداچوونەوە و ئامادەکردنی پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان بۆ راپرسی بە پێی حوکمەکانی ئەو یاسایە پێك دەهێنرێت.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دەتوانی ئەوەی ئێستا خوێندتەوە بۆ لیژنەی یاسایی بنێری، کاك قارەمان فەرموو،

بەڕێز قارەمان قادر فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکەی من کاك [ابوبکر هەڵەدنی] کردی، زۆر سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك حاجی کاروان فەرموو،

بەڕێز کنعان نجم الدین [حاجی کاروان]:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادام لە ماددەی یەکەم پێناسە هەیە، دەکرێت ئێمە لە دەستە بڵێین یاسایی کە باسیان کرد، ئامادەکردن وەکو [ڤاڵا خان] باسی کرد، پێداچوونەوە و هەمواریش دەگرێتەوە، بە رای من ئەگەر لێرە جێی دەبێتەوە ئامادەکردن پێناسە بکرێت، بۆ ئەوەی ئەو ئیشکالە چارەسەر بکرێت لای هەمووومان و پشتگیری لە رای [کاك ابوبکر] دەکەم، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، داوا لە لیژنەی یاسایی دەکەین وەڵامی تێبینی و سەرنجی بەڕێزتان بدات، د. ڤاڵا فەرموو،

بەڕێز د. ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەووەی کە تێبینی کرا، بەڵێ هەرێم هەڵدەگیرێتن و لە هەر شوێنێك هەرێمی کوردستان هاتبێت هەڵدەگیرێت، بەڵام ئەو پێشنیارانەی کە کرا لیژنەکە لیژنەیەکی دەستوورییە لەبەر ئەوەی هێشتا دەستوور نییە، دەتوانین بڵێین لیژنەیەکی دەستوورییە، لەهەمان کاتیشدا دەتوانین بڵێین لیژنەیەکی تایبەتمەندە، چونکە ئەو لیژنەیە کار دەکات بۆ هێنانە کایەی سازان لەسەر دەستوور، واتە کارەکەی کارێکی دەستوورییە، واتە ئەگەر دەستووەر هەبێت دەستوور لەناو خۆیدا ئیشارەت ناکات کە لیژنەیەك دروست دەکرێت، دەستوور جارێکی دیکە دەنووسرێت، بۆیە ئەو لیژنەیە کە دەڵێین لیژنەیەکی دەستوورییە، کار دەکات بۆ ئامادەکردن و نووسین و هێنانە کایەی سازان لەسەر پرۆژەی دەستوور و دوای ئەوەی تێبینی زۆر لە لایەن ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کرا، لە لیژنەی یاسایی بەو شێوەیە دایدەڕێژینەوە، لیژنە: لیژنەیەکی تایبەتمەندە کار دەکات بۆ ئامادە کردنەوەو هێنانە کایەی سازان لەسەر پرۆژەی دەستووری کوردستان – عێراق بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دادەمەزرێت، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان کۆی ماددەکە دەخوێنمەوە بۆ ئەوەی بخرێتە دەنگدان،

ماددەی یەکەم:

بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە:

مەبەست لەم دەستەواژانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە کە لەم یاسایەدا هاتووە:

پەرلەمان: پەرلەمانی کوردستان – عێراق.

پرۆژە: پرۆژەی دەستووری کوردستان – عێراق.

لیژنە: لیژنەیەکی تایبەتمەندە کار دەکات بۆ ئامادە کردنەوەو هێنانە کایەی سازان لەسەر پرۆژەی دەستووری کوردستان – عێراق بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دادەمەزرێت.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك گۆران نوقتەی نیزامی هەیە؟

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەنـــدامانی پەرلەمـــان زیـــاتر لە چەنـــدین رایـــان خســـتە روو، لەبەر ئەوە زەرووره سەرۆکایەتی خۆی راکان یەکلایی بکاتەوە، بەشێکی زۆری قسە لەسەر ئامادەکردن کرا، وەك لیژنە پیمان وابوو ئەوە ناکرێت، بەڵام قسە لەسەر پێداچوونەوە و وشەی ئامادەکردن بە جیا یان وشەی جیاکردنەوە و ئامادەکردن کرا، لەبەر ئەوە کەی ئەو چەمکانە بخرێتە دەنگدان و دەنگی هێنا ئیزافە دەکرێت؟ و ئەگەر نەخرایە دەنگدان، ئەوە دایدەڕێژینەوە،

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

د. ڤاڵا فەرموو،

بەڕێز د. ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داوا دەکەیـن ئەوەی خوێنـدرایەوە بخـرێتە دەنگـدان، ئەگەر دەنگـی نەهێنـا ئینجـا سیاغەی تری بۆ دەکرێت،

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا ئەوەی خوێنراوەیە لە لایەن د. ڤاڵا سەرۆکی لیژنەی یاسایی، ئەوە دەخەینە دەنگدانەوە، کاك گۆڕان فەرموو.

بەڕێز گۆڕان ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی یەکەم چۆن خرایە دەنگدان ئەمەش وا بخرێتە دەنگدان، چۆن لە ماددەی یەکەم، خـــۆدی ناونیشـــانەکە نەخـــرایە دەنگـــدان، یەکەم جـــار رەئـــیەکە و پاشـــان ناونیشانەکە خرایە دەنگدان.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

د. بەهار فەرموو،

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەر ئەوەی راکـــان زۆر زۆرن بە نووســـراو و بەدەم، لەبەر ئەوە بە وەرگرتنـــی حەددێکی تەوافوقی لە نێوان راکان ئەو سیاغەمان کردووە، بۆیە بۆ ئەوەی کار ئاسانی بکەین،ـ ئەگەر ئەوە بخرێتە دەنگدان و دەنگی نەهێنا ئەوانی تر دەخەینە دەنگدان.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

پێش ئەوەی ئەو ماددەیە بخرێتە دەنگدان نوقتەی تری نیزامی هەیە گوێی لێ رادەگرین، کاك سالار فەرموو،

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە راستیدا پرسیارێکی جەوهەری دەبێت ئاراستەی لیژنەی یاسایی بکرێت و دەبێت وەڵامێکی موقنیعمان بدەنەوە، کاتێك ئێمە لەم دوو ماددەیە ئاماژەمان بەپرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان کرد، بە فیعلی ئێمە پرۆژەیەکی ئامادەکراومان هەیە یان نا؟ ئێمە پرۆژەیەکی ئامادەکراومان هەیە، ئێمە قۆناغی ئامادەکردنمان تێپەڕاندووە، ئەم ئامادەکردنە پێویستی بە پێداچونەوە و بە سازان هەیە و ئێمە بە

یاسا چەسپاندوومانە کە پرۆژەمان هەیە پێویستی بە پێداچوونەوەیە، بۆیە ناکرێت بە هەندێك دەستەواژەی مەتاتی لە ئایندەدا کۆمەڵێك گرێ و گۆڕ دروست بکەین، ئەو ماوە زەمەنییەی لەبەردەم سەرۆکی پەرلەمان و پەرلەمانی کوردستاندا بوو بە فێڕۆ رۆیشت و بەدی نەهات جارێکی تر عەلاقەیەکی دروست بکەین، لەبەر ئەوە ئەو پرسەی پەیوەندی بە داخوازی ئەندامانی پەرلەمان هەیە ئەولەویەتی پێبدرێت، لە پرسی داخلکردنی دەستەواژەی پێداچوونەوە، کە ئێمە مەبەستمان پێداچوونەوەی دەستووری هەرێمی کوردستانە، ئەو پرۆژەیەی کە چەند ساڵێك کاری لەسەر کراوە، ئێستا پێویستی بە گۆڕینی چەند ماددەیەك یان مولاحەزەی بچووك دەبێت، ئەگەر ئەوەندە سەرۆکی لیژنەی یاسایی ئاماژە بەوەی کرد کە ئامادەکردن مەبەستی پێداچوونەوە و سازان و هێنانە کایەی زەمینەیەکە بۆ بەدی هێنانی ئەو مەهامانە، بەڵێ فەرموو ئەگەر ئەوە ناکەن و بگەنە تەعریفە لە چوارچێوەی ئەو ئامادەکردنە ببێتە چوارچێوەی تەعریفەکە، لەمەش گرنگتر بۆ سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان ئەوەیە ئەولەویەت بدرێت بە رای ئەندامان لە کاتی دەنگدان، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، هەرچەندە ئەمە رەئی بوو نوقتەی نیزامی نەبوو، بێگەردخان فەرموو،

بەڕێز بێگەرد دڵشاد تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەئکید لە قسەکانی [کاك سالار] دەکەم، چونکە لە ماددەی رابردووش ئەوەی پەسەند کرا رێژەیەکی زۆر پێشنیار هات، بەڵام بەهەند وەرنەگیرا و نەخرایە دەنگدانەوە، پێشنیار دەکەم بەهەند وەربگیرێت، چونکە لە راستیدا ئەوەی لەم پرۆژە یاسایەدا هاتووە زۆربەی وشەی مەتاتییە و لێکدانەوەی جیاواز هەڵدەگرێت، بۆیە پێشنیار دەکەم لیژنەی قانونی تەنیا رای خۆیان نەسەپێنن و رێز لە رای ئەندامان بگرن.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوەی سەپاندنە، لە ئارادا نەبووە و نییە، دەبێت گوێ لە یەکتر بگرین و مامەلەیەکی تر وا لەگەڵ یەکتر بکەین کە متمانە زیاتر بکەین، کاك صالح فەرموو،

بەڕێز صالح فەقێ محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر ماددەکان وەك خۆی بخرێتە دەنگدان، کەواتە هیچ مانایەك بۆ گفتوگۆی ئەندامانی بەڕێز نامێنێتەوە و بە تایبەتی ئەو وشانەی کە [3] ئەندامی پەرلەمان تەئکیدی دەکاتەوە ئەم وشانە بخرێتە دەنگانەوە کە بچەسپێ لەو ماددەیەدا یان نەچەسپێ، زۆر سوپاس،

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

یەك ، دوو، خاڵی تری نیزامی وەردەگرین، بۆ ئەوەی خاڵی نیزامی زۆر نەبێت، د. فرست فەرموو،

بەڕێز د. فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیار دەکەم، بۆ ئەوەی هاوڕێکانمان لە فراکسیۆنەکان هەست نەکەن کە رایەکان لەبەر چاو نەگیراوە، [سێ] رەئی یان [چوار] رەئی، هەمووی کۆبکرێنەوە، رەئی راپۆرتەکە ئەوەی کە رەئیەکە ئامادەکردنی تێدا نییە و رەئیەکی تر کە ئێستا سیاغە کراوە کە ئامادەکردنی تێدایە و رەئیەکی تر کە پێداچوونەوەی بۆ زیادە بکرێت، هەمووی بە تەسەلسول دابنرێت بە پێی ئەو عورفەی کەپێشتر دەمان خستە دەنگدان، بەڵام ئێستا ئەوە مانع نییە کە ئەو سیاغەیەی ئامادەکراوە بخەنە دەنگدان و ئەگەر دەنگی نەهێنا، ئەوەی ئەسڵی ماددەکەیە بیخەینە دەنگدان و ئەگەر دەنگی نەهێنا پێداچوونەوەی بۆ ئیزافە بکەن، پێم وایە هیچ ئیشکالێك نییە، بۆیە ناکرێت جارێکی تر بۆ قەناعەت پێکردنی یەکتر موداخەلە بکەین، دەست بکەن بە دەنگدان و کامە زۆرتری هێنا دەروات.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك عادل فەرموو،

بەڕێز عادل عزیز شکر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێناسەی لیژنە لە هەردوو هەیە لە ئەسڵەکە و ئەوەی لیژنەی بەڕێز هەمواری کردووە، بەس یەك خیلاف هەیە، لەئەسڵەکە دەڵێت، لیژنەیەکی دامەزرێنەر بۆ ئامادەکردن و پێداچوونەوەی دەستووری هەرێمی کوردستان تەنها وشەی پێداچوونەوەکە بخەرە پێش ئامادەکردن، واتە وای لێدێت لیژنەیەکی دامەزرێنەر بۆ پێداچوونەوە و ئامادەکردنی پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان، ئەو دوو حاڵەتە بخەرە دەنگدان پێم وایە کێشەکە کۆتایی دێت.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك رابوون فەرموو،

بەڕێز رابوون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵی یەکەم مولاحەزەیەکی بچووکە لەسەر ئەوی ئەو بابەتانە هەمووی بە دەنگدانی پەرلەمان یەکلا دەبێتەوە، پێشنیارێك کرا کە زۆرینەی پەرلەمان لەگەڵ نەبێت و پێشنیاری تر دێتە کایەوە، کەواتە فەرز نەکراوە، بابەتی دووەم، ئێمە لە یاساکە دەنگدانمان لەسەر کرد کە پێشنیاری ئامادەکردنمان لەسەر کرد، ئێستا پێشنیارێك هەیە بۆ ئامادەکردن بخرێتە پێناسەی لیژنەکە، کە لەگەڵ ناونیشانەکە و رۆحی پێناسەکە دەگونجێت کە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان کردی بۆ ئامادەکردن، کە ئەو لیژنە دەستوورییە چی دەکات؟ بە درێژی باسی کرد کە دەچێتە پرۆتۆکۆلەوە، بۆیە بۆ یەکلایی کردنەوەی دوو رێگا هەیە یەکەم، لیژنەی یاسایی بەداخەوە پێدەچێت زۆر خیلافیان هەبێت، دووەم، دەتوانن بە زۆرینە یان سەرۆکایەتی بە خۆی بڕیار بدات چۆن دەیخاتە دەنگدان؟ سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەهارخان نوفتەی نیزامی؟

بەڕێز بەهار عبدالرحمن محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

عینوانی پرۆژەکە ئیشکالی لەسەر هەبوو، ئامادەکردن لەسەرمان تێپەڕی لە روانگەی بەهەند وەرنەگرتنی زۆربەی ئەو بۆچوونانەی کە خرایە روو و ئەوانەی نەخرانە دەنگدانەوە، ئێستا دەمانەوێت لە پێناسەی لیژنەدا ئەمە چارەسەر بکەین، نازانم بۆچی بەهەمان شێوە ناتانەوێت پێداچوونەوە بکەن؟ لە کاتێکدا ئێمە رەشنووسی دەستوورێکمان هەیە، لە هەموو حاڵەتێکدا پێداچوونەوەیە، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئەمەش رەئیە بەهار خان، تەلارخان فەرموو،

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوو رەئی نەخراوەتە ناو ئەو پێشنیارانەی بەڕێزان لە لیژنەی یاسایی کاریان لەسەر کردووە، ئەویش وشەی پێداچوونەوەیە، زیاد لە [3] ئەندام پەرلەمان ئەو خاڵەی خستە روو و بە نووسین خراوەتە بەردەم لیژنە، پێویستە کاری لەسەر بکرێت و دووەم، پێناسەی ئامادەکارییەکەیە، ئەگەر ئەوان کاری لەسەر ناکەن، پێویستە پێناسەی ئامادەکاری هەبێت کە خوێندنەوەی جیاوازی بۆ نەبێت و کۆسپ بۆ لیژنە دروست نەبێت، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاک ابوبکر فەرموو،

بەڕێز ابوبکر عمر عبداللە هەڵەدنی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە [اسباب موجب]ەکە هاتووە بە راستی، یەعنی ئیشی سازان دوو شتە، بۆ پێداچوونەوە و بۆ ئامادەکردنی ئەو پرۆژەیە بۆ راپرسی، لەبەر ئەوە ئەو پێناسەیەی کە نووسیومانە، سازان بۆ هێنانەکایەوەی پێداچوونەوە و ئامادەکردنی پرۆژەکە بۆ راپرسی، وازیحە.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، د. رێواز فەرموو خاڵی نیزامی؟

بەڕێز د. رێواز فائق حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە گوێرەی پێڕەوی ناوخۆ ئەندامانی پەرلەمان موحامی یەکتر نین، موحامی لیژنەکان و سەرۆکایەتی پەرلەمان نین و هیچ کەسێك ئێستا [رێواز] ناتوانێت قسە لەسەر قسەکانی [کاك خلف] بکات، برای بەڕێزم [کاك رابوون] ئەمە یەکەمجاری نییە کە قسەر لەسەر قسەی ئەندام دەکات، من دەمەوێت خۆشك و برایانە بێت و برای گەورەی هەموومانە و قسەکردن لەسەر قسەی ئەندامان لە پێڕەوی ناوخۆ رێی پێنادرێت.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

لە شوێنی خۆت کاك رابوون قسە مەکە، لەسەرخۆت، ئێستا نۆرەی تۆ نییە، د. عزت فەرموو.

بەڕێز د. عزت صابر اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم راپۆرتەی لیژنەی یاسایی ئامادەیکردووە ژمارەیان [11] کەسە، [7] کەس تەحەفوزی لەسەر نووسیوە، یەعنی [4] کەس لەگەڵیدایە، بە ژمارە نووسیومە [13]

ئەندام پەرلەمان داوایان کردووە وشەی پێداچوونەوە بچەسپێنرێ لە پێناسەکەدا، بۆیە پێشنیار دەکەم ماددەی یەکەم یان وەك خۆی بخرێتە دەنگدانەوە یان وشەی پێداچوونەوەی بۆ زیاد بکرێت.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك رابوون فەرموو،

بەڕێز رابوون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من هەم بە ڤیدیۆ و هەم لە پرۆتۆکۆل تەسجیل کراوە، من ناوی هیچ ئەندام پەرلەمانێکم نەهێناوە، بەڵام ئەو بەڕێزە ناوی منی هێنا بە پێی پێڕەوی ناوخۆ پەرلەمانتارێك لەسەر قسەی پەرلەمانتارێکی تر رێ پێدراو نییە، رای دووەم، بۆ ئەوەی رای گشتیش بزانن، ئێمە [20] کەس لە ژوورەوە بووین، فراکسیۆنەکان لەبەر ئەوەی بابەتی گرنگە و [20]کەس شاهیدن بە دەستەی سەرۆکایەتییەوە، ئایا ئێمە ئیتفاقمان لەسەر ئەو قسانە کرد کە من دەیکەم یان بە پێچەوانەوە؟ لێرەدا بە چ میکانیزمێك ئەم بابەتانە بخرێنە دەنگدانەوە؟ من دوو پێشنیارم کرد نەخراوە دەنگدانەوە، من دەڵێم یان ئەگەر ئیتفاقیان هەیە لیژنەی یاسایی یان بۆ زۆرینە یان سەرۆکایەتی پەرلەمان بە پێی پێڕەوی ناوخۆ مافی هەیە بخرێتە دەنگدانەوە، سوپاس.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئەوانەی کە قسەیان دەکرد دەبێت قسەکانیان گشتی بن و ناوی هیچ پەرلەمانتارێك نەهێنن لە قسەکانی خۆیاندا، د. ڤاڵا فەرموو،

بەڕێز د. ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو رایەی کە لە لیژنەی یاسایی سیاغە کراوەتەوە بخرێتە دەنگدان،

ماددەی یەکەم:

بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە:

مەبەست لەم دەستەواژانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە کە لەم یاسایەدا هاتووە:

پەرلەمان: پەرلەمانی کوردستان – عێراق.

پرۆژە: پرۆژەی دەستووری کوردستان – عێراق.

لیژنە: لیژنەیەکی تایبەتمەندە کار دەکات بۆ ئامادە کردنەوە و هێنانە کایەی سازان لەسەر پرۆژەی دەستووری کوردستان – عێراق بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دادەمەزرێت.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا ئەوەی خوێنرایەوە لە لایەن د. ڤاڵا دەیخەینە دەنگدانەوە، ئەوەی لەگەڵیدایە دەستی خۆی بەرزبکاتەوە؟ ئەوەی دەنگ نەدات با لە دژی بێت، پەرلەمان بەس بۆ قسەکردن نییە،

تکایە پرۆسەی دەنگدان تێك مەدەن، کاك گۆران دەرفەتم نەداوە بە تۆ قسە بکەی، لە خۆتەوە قسە مەکە، [42] کەس لەگەڵیدایە، ئەوەی دژە، دەستی خۆی بەرز بکاتەوە، لە شوێنی خۆت قسە مەکە، تکایە هێمنی، داوا لە لیژنەی یاسایی دەکەین دوای راوێژکردن، ئەو وشەی پێداچوونەوە دیارە پێشتریش ئاماژەی پێکرابوو دەخەینە

دەنگـانەوە، دووبـارە ئەو سـیاغە بخـوێننەوە، [پشـێوی لە لـایەن فراکسـیۆنی سـەوز دروست بوو]، ئیزافە لەسەر ئەو ماددەیە دەکرێت، کاك فرست نوقتەی نیزامی؟

بەڕێز د. فرست صوّفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێـڕەوی نـاوخۆی پەرلەمـانی کوردسـتان کە جەنابـت کـاری پێـدەکەیت زۆر روون و ئاشکرایە، کە شتێك خرایە دەنگدان هەمان بابەت ناخرێتەوە دەنگدان، خرایە دەنگدان و [42] دەنگی هێنا و پێم وایە موخالیفی پێڕەوە جارێکی تر بخرێتە دەنگدان.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك فرست تەواو بـوو، ئەوەی دەنگی لەسـەر دراوە تەواو بـوو، رای لیـژنەی یاسایی لەســەر ئەوەیە و هێشــتا یەکلا نەبــوویتەوە و دەنگــی دژەمــان نەژمــاردووە، روونکردنەوە لە لایەن د. بەهار فەرموو،

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەر ئەوەی لە پێڕەوی ناوخۆی ئێستادا میکانیزمێکی دیار نەکردووە کاتێك کە چەند را هەبوو چۆن بخرێتە دەنگدان؟ راستە رای پێشوو خرایە دەنگدان و [42] دەنگی هێنا و ئێستا وەکو رای دووەم دەخەینە دەنگدان و هێشتا دژەکان دەنگیان نەژمێردراوە.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

کاك فرست لە شـوێنی خـۆت قسـە مەکە، کەس لە شـوێنی خـۆی قسـە نەکـات، کـاك ئومێد نوقتەی نیزامی؟

بەڕێز ئومێد عبدالرحمن خۆشناو:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێرای پشتیوانی کردن لە قسـەکانی د. فرسـت کە حـاڵەتی وا نابێـت دووبارە ببێتەوە کە ماددەیەك [2] جار دەنگدانی لەسەر بکرێت، بۆ دەرباز بوون ئەوەیە کە ئێمە بـاس لە تەوافــوق دەکەیــن، مــاددەیەك کە بە دەســتکارییەوە دەنگــی لەســەر دراوە، فەرمـوون ئەسـڵی مـاددەکە کە لە پـرۆژەکە و لە راپـۆرتی لیـژنەی یاسـایی هـاتووە، بخـرێتە دەنگدان و ئەو کـات ئۆتۆمـاتیکی مـوافەقە دروسـت دەبێـت کە بەیـانی ئـێمە فراکسـیۆنەکان کـۆ دەبیـنە و ئەو کەسـانەی کە دەنـگ بـۆ ئەو گۆڕانکارییـانە دەدەن ئیزافە کراوە، وەکو خۆی بروات کێ زۆرتری هێنا، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێـزان ئەنـدامانی پەرلەمـان، تکـایە لە جێگـای خۆتـان دانیشـن، ئێڤـار خـان نـوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز ئێڤار ابراهیم حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

گـرفتەکە لەوەوە دەسـتی پێکـرد، ئەگەر سـەرەتا پێناسـەی ئامـادکردن کرابـا ئەوە ئەو گـرفتە دروسـت نەدەبـوو، بـۆیە ئەم پرسـە پرسـێکی گـرنگە رەهەنـدی نیشـتیمانی لەسەرە، دیارە زیاتر لە (3) ئەندام داوایان کردووە رەئیان هەیە کە پێداچوونەوەبێتن، با ئەوانیش بدرێتە دەنگدان و ئەوەکەی تریش بدرێتە دەنگدان، کامە دەنگی هێنا با ئەو بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، پێموابیت لەسەرەتای دانیشتنەکەوە ئەوەم باسکرد، خەریکە هەندێك گرفتی شکلی، قسە لەسەر شکلیات دەبێتە ڕێگر لەبەردەم کۆی پڕۆژەکە، باوەڕتان هەبێت کۆی ئەم پرسانە شکلین، موشکیلە نییە، ئەگەر پێتانوایە کە ئەو شتانەش بخەینە دەنگدانەوە ئەوە دەیخەینە دەنگەوە، بەڵام لە شکلیات زیاتر هیچ دەرناچێت، ئەسڵی پڕۆسەکە چییە؟ بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ئێمە لە دەستەی سەرۆکایەتی دەمانەوێ ئەم پڕۆسەیە بە سازدان بڕوات، هەروەها ئەم سازدانە دەست پێ بکات، چونکە ئەسڵەن کۆی پڕۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستانیش پێویستی بە سازدان هەیە، پڕۆسەکە بریتییە لەمە، لیژنەیەك دروست دەکرێ، پڕۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان خۆی ئێستا هێنێکمان هەیە، لایەنی کەم درافتێکمان هەیە، ئەم درافتە دەیهێنێ کاری لەسەر دەکات، دەستوورێکی تازەی نووسیوە، ئەم درافتەی بە دڵ نەبوو بۆ ڕێگا دەگرن لەوەی کە ئەو لیژنەیە بڵێ من دەستوورێکی تازە دەنووسمەوە، خۆی ئەو لیژنەیە بە دەنگی ئێوە هەڵدەبژێردرێ، باشە، ئێوە خۆتان بەشێکتان ئەندام دەبن لەو لیژنەیە، هەروەها خەڵکی دەرەوەی فراکسیۆنەکانیش لە حیزبە سیاسییەکان ئەندامن تێیدا، بۆ ڕێگر دەبن لەبەردەم ئەوەی کە ئەو لیژنەیە بڵێ دەستوورێکی تازە دەنووسینەوە، بۆ نموونە گوتیان ئەم پڕۆژەی دەستوورە بە کەڵك نایەت و دەستوورێکی تازە دەنووسینەوە، ئێمە پێویستمان بە دەستوورە، پێویستمان بەم مناقەشەیە نییە، ئایا دەستووری رابردوو پێداچوونەوەی بۆ دەکرێ؟ هەموار دەکرێ؟ یان دەستوورێکی تازە دەنووسرێ؟ ئەسڵی مەوزوعەکە بریتییە لەوەی دەستوورێکی باشمان هەبێت، ئینجا ئەم دەستوورە باشە، ئەوەی رابردوو پێداچوونەوەی بۆ دەکەین، یان دەستوورێکی تازەیە؟ لیژنەکە پێیوایە پێویستە دەستوورێکی تازەبێت لەگەڵ هەل و مەرجی ئێستای هەرێمی کوردستان و ئەوەی کە ئێستا هەیە بگونجێت، یەعنی ئایا ئەمە دەبێتە گرفت، دوای ئەوە ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان، بە پێی ئەم پڕۆژە یاسایە هیچ پڕۆژەیەکی دەستوور لە پەرلەمانی کوردستان پەسەند ناکرێت ئەگەر (2) لەسەر (3)ی ئەندامانی پەرلەمانی لەگەڵ نەبێت، ئیتر بۆ ئەمە دەکەن بە گرفت، ئەم مەوزوعانە دەکەن بە گرفت، من لەگەڵ ئەوەم رای ئەندامان بخرێتە دەنگدانەوە، دەیخەینە دەنگدانەوە، کێشەیەك لەمەدا نییە، بەڵام ئەم مەسەلە شکلیانە لە مانگی (12)ەوە کێشەی بۆ ئێمە دروست کردووە، لە مانکی (12)ەوە هەندێك جار ئەم کێشە شکلیانە دەبێتە کێشەی جەوهەری وەکو ئێستا کە لە ناو هۆڵی پەرلەماندا روویداوە، ئەوە وا دەکات پڕۆسەکە دوا بخات، من هەر لە ئێستاوە نیگەرانیم لەوە دەبێت کە دەترسم بۆ لیژنە دەستووریەکەش بە هەمان شێوە بڕوات، یەعنی ئێستا لەسەر ئەم پرسە نیگەرانی دروست دەبێت لە ناو پەرلەماندا، رای جیاواز دروست دەبێت، ئەوە بە دڵنیاییەوە من پێموایە پڕۆژەی دەستوورەکەش زۆر زیاتر دەخایەنێت، کاك سالار نوقتەی نیزامیت هەیە، فەرموو.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هیوادارم دوو، سێ دەقەیەك دەرفەتم پێ بدەی، سەرەتای دەست پێك لەسەر عینوانی پڕۆژەکە من قسەم لەسەر ئەو بابەتە کرد، کە ئەم پرسە پرسێکە نەفەس درێژی دەوێت، بە دڵنیاییەوە پرسێکی نیشتیمانییە و یەکتر قەبوڵکردنی دەوێت، هەروەها ناشبێت ترسمان لە جیاوازی هەبێت لەسەر ئەم پرسە، چونکە ئەمە

مەسیری سیستەمی سیاسی کوردستانی لەسەر بەندە، ئێمە لەم خاڵەدا جەنابت لێرە نەبووی گەیشتینە مەحەتەیەك، راپۆرتی لیژنەی یاسایی کە شەش لە ئەندامەکانی تەحەفوزیان لەسەری هەیە، راپۆرتی ئەسڵی پرۆژە یاساکە هەیە کە (61) ئەندامی پەرلەمان بە بەڕێزت و جێگری سەرۆکی پەرلەمان و سکرتێری پەرلەمانەوە واژوویان لەسەر کردووە، (10) ئەندامی پەرلەمان داوایان کردووە دەستەواژەی پێداچوونەوە بۆ پرۆژەی دەستوور بخرێتە ناو تەعریفەی لیژنەکەوە، زیاتر لە (10) ئەندامی پەرلەمان رووی لە لیژنەی قانونی کردووە بڕیاردەری لیژنەی قانونی و جێگری سەرۆکی لیژنەی قانونی موتەفیقن لەگەڵ ئەو بۆچوونە، بەڵام ئەگەر رای ئێمە ئەسڵی پرۆژەکە و کە ئیمزای جەنابتانی لەسەرە، ئەو هەموو تەحەفوزەی کە لەسەر ئەسڵی پرۆژەکەی لیژنەی یاسایی هەیە بە نەزەری ئیعتیبار وەرنەگیرێت سازدان بەچی دێتە کایەوە؟ رێزگرتن لە رای ئەندامان چۆن دێتە دی؟ لە ئەمڕۆ داوا لە جەنابتان دەکەم وەکو چۆن ئەم پرسە پەیوەندی بە هەموو مەسەلەیەکی ترەوە هەیە و لێرەوە ئێمە تووشی دابڕان نەبین، لە ئەساسیشدا بیرمان نەچێت ئێمە پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستانمان هەیە، نەك ئامادەکاری بۆ پرۆژەیەکی نوێ، بە قانون پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان هەیە، پەرلەمانی کوردستان لە خولی دووەم، لە خولی سێیەم، کە خۆم تەحەفوزی گەورەم لە خولی سێیەم لەسەر رایکردنی پرۆژەکە هەبووە و قانونی بۆ دەرکرا و سەرۆکی هەرێم بەر مەبنای درێژکردنەوەی ویلایەتەکەی ئێمە رازی بوون بەوەی کە پرۆژەی دەستوور هەموار بکرێتەوە، بەڵام ئێستا جەنابتان وەکو سەرۆکی پەرلەمان قەسەیەك لەسەر ئەوە بکەن پرۆژەیەکی نوێ ئامادە بکرێ، بە دڵنیاییەوە ئەمە جەدەلێکی تریش دروست دەکات، بۆیە ئێمە وەکو خۆت گوتت درافتێکمان هەیە ئەم لیژنەیە بۆ پێداچوونەوە و ئامادەکردنی ئەو پرۆژەیە کار دەکات کە بیخاتە راپرسییەوە، بۆیە رێزگرتن لە رای ئەندامان، ئەسڵی پرۆژەکە کە واژووی جەنابتانی لەسەرە و ئەو تەحەفوزەی ئەندامانی لیژنەی قانونی هەیە بە نەزەری ئیعتیبار و ئەولەیەت وەربگیرێ و بخرێتە دەنگدانەوە، هیواداریین بخرێتە دەنگدانەوە، ئەو کاتەی کە دەنگی نەهێنا، ئێمە رێز لەو بۆچوونانە دەگرین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو تەلار فەرموو.

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە هەر لە سەرەتای گفتوگۆکانەوە کاتێك کە پێشنیار دەکرێ لەلایەن پەرلەمانتارەوە زیاتر لە (3) کەس بوو دەبێ لیژنەی یاسایی بە هەندی وەربگرێ، ئەگەر هاتە سەر سیاغەکردنی بۆ ئەوەی کە بخرێتە دەنگدانەوە، ئەمە زیاتر لە (3) کەس پێشنیاری پێداچوونەوەی کرد، بەڵام بە داخەوە لیژنەی یاسایی لە کاتی سیاغەکردنەوەدا بە هەندی وەرنەگرتووە ئەمە بەشێکی، هەروەها لە کاتێکیشدا خرایە دەنگدانەوە لە نیوەی پرۆسەکەدا پرۆسەی دەنگدانەکە تەواو نەبوو، لەبەر ئەوەی پشێویەك دروست بوو لەسەر ئەوەی کە نوقتەی نیزامیمان هەبوو، بۆیە پێویست ناکات لە ئێستادا بە بیانووی ئەوەی کە خراوەتە دەنگدانەوە را و سەرەنج و تێبینی یاسا ناسەکان، هەروەها ئەندام پەرلەمانەکان وەرنەگیرێ، چونکە پێکهێنانی ئەم لیژنەیە و پێناسەی ئەم لیژنەیە بەراستی خاڵێکی گرنگە بۆ کارکردنی ئەو لیژنەیە

و دروست نەکردنی کۆسپ لە داهاتوودا بۆیان، ئەوەی کە ئێستا ئەمڕۆ درکمان پێکردووە لە قسەکانی بەڕێزتانەوە و لەوانەی تر شێوازی جیاوازی هەیە و خوێندنەوەی جیاواز هەیە بۆ کارکردنی ئەم لیژنەیە، ئێمە کە دەنگ دەدەین بەراستی خاڵێك کە لە داهاتوودا دەکەوێتە سەرشانی ئێمە، ئەمە یاسایە، یاسایەکی گرنگە و جیاوازە لە هەموو یاساکانی تر لە پەرلەمان دەردەچێت، بۆیە ئێمە دەبێ وردتر بڕیار لەسەر پێکهێنانی ئەو لیژنەیە بدەین و پێناسەی لیژنەکە بکەین، بۆ ئەوەی خوێندنەوەی جیاواز هەڵ نەگرێت، تکایە، بە شێوازی تر و بە ئاقاری تر نەڕوات، بۆیە گرنگە رای پەرلەمانتارەکان وەربگیرێت لەوەی کە وشەی پێداچوونەوە، هەروەها ئێمە پاڵپشت بە یاسای ژمارە (19) و بە بڕیاری ژمارە (2) ئێمە کارمان لەسەر ئەوە کردووە، یەعنی داواکاریەکەمان نا یاسایی نییە، بەڵکو یاساییە، بۆیە تکایە بە هەند وەربگیرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز د.فرست فەرموو.

بەڕێز د.فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماوەی رابردوو ئێمە هەموومان موتەفیق بووین کە ئێمە لە شێوازی خستنە دەنگدانی بابەتەکان لە ناو پەرلەمان ئیشکالمان هەیە، هەر ئەوەش بووە دوو کۆبوونەوەی تەواو لیژنەی کاتیی پەیڕەو لەسەر ئەو بابەتەی کردووە، بەڵام ئەو عورفە پەرلەمانییەی کە جەنابتان لە ماوەی درێژایی دوو ساڵی رابردوو رەچاوتان کردووە، ئەوەبوو ئەگەر زیاتر لە چەند رایەك هەبوو نازانم چۆن پێش و پاشتان دەخست، بەڵام دەتان خستە دەنگدان، ئەگەر رای یەکەم زۆرینەی هێنابا ئۆتۆماتیکیەن رایەکانی تر سقوتیان دەکرد، ئەگەر لە ئەمڕۆ بڕیار دەدەن ئەو سیستەمە بگۆڕن و هەموو رایەکان بخەنە دەنگدان ئەمە بەراستی جۆرێك لە ئینتیقائیەت دەبینم وەکو دەڵێی (الکیل و بمکیالین)، لەبەر ئەوەی دەنگدان لێرە بۆ من خراپە دەبێ بەم شێوەیە بێت، دەنگدان لەو حاڵەتەی بۆ من باشە، نەخێر با بەم شێوەبێت، ئەمە عورفێکی پەرلەمانییە، لە ماوەی رابردوو بەو شێوەیە کردوومانە، راستە هەڵەیە، باش نییە، بەڵام وا رۆیشتووین، ئێستا جەنابت لێرە نەبووی، بەڕێز جێگری سەرۆکی پەرلەمان خستیە دەنگدان و زۆرینەی ئەندامانی پەرلەمان کە (42) کەس لەگەڵی بوو، گوتی کێ لەگەڵی نییە؟ چەند کەسێك دەستی هەڵبڕی، ئەوانەی تر بە نوقتەی نیزامی دەستیان هەڵبڕی، بۆیە من پێمولیە، ئەگەر روخسەت بدەن قسەکانم تەواو بکەم، پێمولیە پرۆسەی خستنە دەنگدانەکەی ئەوەبوو یەکەم جار رایەك هەبوو، رای راپۆرت بوو، رایەکی تر ئەوەبوو کە ئامادەکردنی بۆ زیادکرا، رایەکی تری راپۆرتی پرۆژە ئەسڵیەکە بوو، رایەکی تر پێداچوونەوە بوو، خۆ ئەگەر رای یەکەم کە خراپە دەنگدان ئەمادەکردنی بۆ زیادکرا دەنگی نەهێنا بە تەئکید رایەکی تر دەخرایە دەنگدان، بۆیە من پێمولیە ستەم لە هیچ لایەك نەکراوە، تەنها ئەم دەنگە زۆرینەی هێناوە، بۆیە حاڵەتێکی زۆر تەبیعی بووە، خۆ هەموو کاتێکیش ناکرێت دەنگدان لەبەرژەوەندی من بێت، دەبێت ئەوەشم قەبول بێت کە لە دەنگدان ئاساییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك رابوون فەرموو.

بەڕێز رابوون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەر ئەوەی دانیشتن لەسەر بابەتێکی یەکجار گرنگ و نیشتیمانییە کە لەسەر دەستوورە، بۆیە حاڵەتێکی زۆر سروشتییە خیلافاتی واش ببینین، بەڵام من بۆ خۆم زۆر بەلامەوە گرنگە کە رای گشتیی کە سەیری دوخێکی کرد، وێنەکەی کرد بزانێت باکگراوندەکەی پشتی چییە، رای گشتیی با بزانێت، هەروەها ئێوە بە خۆتان شاهیدن ئێمە نزیکەی زیاتر لە چوار مانگە خەریکی ئەم پڕۆژەیەن کە ئالیەتە بۆ پێشکەشکردنی پڕۆژەیەکی دەستوور بە گەلەکەمان، من بۆ خۆم یەکێکم لەوانەی ئەگەر شاهیدی بدەم و تاریخ بنووسمەوە شاهیدی دەدەم کە بەشێکی زۆری ئەم کاتەمان بە شتی شکلیەوە بەسەر بردووە، هەروەها جەوهەری، تەئکید دەکەمەوە لە قسەکانی بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان لە پڕۆتۆکۆڵ دۆکیۆمێنت کراوە، هەموو رۆژنامەنووسان و رای گشتیی گەلەکەمان دەتوانن بچنەوە سەیری پڕۆتۆکۆڵەکان بکەن، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان بە درێژی شەرحی وشەی ئامادەکردنی کرد، ئێمە لەناو فراکسیۆنەکانیش کاتێك گفتوگۆمان دەکرد لەسەر پرەنسیپێك رێککەوتین، پرەنسیپی ئەوەی ئەو وشە و دەستەواژانە پێشکەش بکەین کە کراوەبن بۆ تەفسیری جیاواز، لەبەر ئەوەی ئەو لێکدانانە نەبێتە هۆی شەلەلکردنی هەموو پرۆسەکە، ئێمە پێش ئەوەی بێینە ئەم کۆبوونەوەیە کۆبوونەوەیەکمان کرد نزیکەی وا بزانم شتێك کەمتر لە (25) کەس بووین، هەموو فراکسیۆنەکان لەگەڵ بەڕێز سەرۆکایەتی پەرلەمان، من ئێوە دەکەم بە شاهید ئێمە رێککەوتین لەسەر ئەوەی ئامادەکردن ئەسڵە، فراکسیۆنەکان دەنگ دەدەن بە ئامادەکردن بە ئیعتیبار و هۆکارەکەمان چی بوو، شەرحی ئامازە دەکەمەوە بۆ شەرحی بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان کە ئێستا لە پرۆتۆکۆڵەکان نووسراوەتەوە، دۆکیۆمێنت کراوە، هەمووتان دەتوانن بچنەوە سەری، سەیری بکەن، بەڵام پەرلەمانتارێکی بەڕێز ئامازەی پێکرد کە بەشێکی تر لە پەرلەمانتاران رایان وایە کە باکگراوندێکی یاسایی هەیە کە دەبێ جێی بکرێتەوە، بەڵێ ئەو بەڕێزە راست دەکات، ئەو باکگراوندە یاساییە یاسای ژمارە (19)ی (30) حوزەیرانە کە کاتی خۆی ئێمە تێبینییمان لەسەری هەبوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك بەهزاد فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەرویش دەرویش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەختێ گەنگەشە هاتە کرن سەر ناڤ و نیشانە لیژنەیا یاسایی وەختێ بەحسێ ئامادەکرنێ کری، لیژنەیا یاسایی ئەڤ روونکرنەی دابوو ئامادەکرن گوتی مەعنای ئامادەکرن، وشەی ئامادەکرن مەعنای سازدانە، پێداچوونەوەیە بە زارەکی گوت، ئێستاش کە هاتینە ماددەی یەکەم، دوو: بە دوو شێوازی جیاواز داوا هاتە کرن کو زیاتر لە (3) ئەندام، هەر شێوازێکی زیاتر لە (3) ئەندام پەرلەمان بەڕێز داخوازی وان کر یان پێداچوونەوە ئیزافە بکرێت، ئەگەر نا وشەی ئامادەکرن ببیتە پێناسە کرن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز كاك ئومێد فەرموو.

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بێگومان قسەكردن لەسەر دەستوور هەر لە سەرەتاوە پەیوەندی بە بیركردنەوەی سیاسی و ئەو جیاوازییانەوە هەیە كە لە نێوان هێزە سیاسییەكاندا هەیە بۆ تەبەنی كردنی سیستەمی جیاوازی حكومڕانی، هەر ئەوەی كە ئێمە لە چەند ساڵی رابردوودا پڕۆژەیەكی ئامادەكراومان هەبووە، بەڵام هێزە سیاسییەكان بە هۆی بیركردنەوەی جیاوازیانەوە قەبولی ئەو دەستوورەیان نەكردووە، ئەمە مانای ئەوەیە كە هێنانەوە ئارای ئەم باسە و پێشكەش كردنی پڕۆژە كە ویستی سیاسی ئێمەیە، بۆ نموونە لە فراكسیۆنەكەی ئێمە بۆ پێداچوونەوەیە، بۆ دەستكاری كردنە، بۆ گۆڕانكاریە لەو دەستوورە، دیارە بە سازان و رێككەوتن لە نێوان هێزە سیاسییەكان بەو پێیەی كە هەموومان خواستی ئەوەمان هەیە كە ئەم پڕۆژە گرنگانە رێككەوتنی نیشتیمانیی و كۆدەنگی نیشتیمانیی لەسەربێت، خودی ئەو گرفتە كە هاتە پێش لە چەند دەقەی رابردوودا لەسەر ئەو وشەیە كە جێگیركرا، یەعنی بۆ ئەوەی جیاوازیەك بكەین لە نێوان وشەی ئامادەكردن لەگەڵ ئامادەكردنەوە، ئەگەر ئەو ترسە هەیە لەلای هەموومان كە ئەمە كێشەمان بۆ دروست دەكات، رێگریمان لێدەكات لەوەی كە ئێمە پێداچوونەوە بۆ دەستوورەكەی رابردوو بكەین بە بڕوای من ئەم ترسە لە وشەی ئامادەكردنەوەدا نامێنێت، چونكە لە رووی زمانەوانییەوەش و ئەو مەعنایەی كە ئەم وشەیە هەیەتی دوو واتای بنەڕەتی هەیە، یەكەم واتای بریتییە لەوەی كە ریگە دەدات و سەر لە نوێ پڕۆژەیەكی تازە ئامادە بكەیتەوە، مانای دووەم كە مانایەكی بنەڕەتی ئەم وشەیە ئەوەیە كە تۆ ئامادەكردنەوە واتە رێگەی ئەوەشت پێنادات ئەو دەستوورە كۆنەیە بێنیتەوە و بیخەیتە راپرسی، هەر دەبێ ئامادەی بكەیتەوە، واتە بیركردنەوەی سیاسی خۆت، ئەو شتانەی خۆت تەبەنی دەكەی بۆ گۆڕانكاری و هەمواركردنەوە و پێداچوونەوە لە دەستوورە كۆنەكەدا جێگیری بكەی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز كاك ابو بكر هەڵەدنی فەرموو.

بەڕێز ابو بكر عمر عبدالله (ابو بكر هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەم پەرلەمانە بە پێی یاسا مەرجەعی خەڵكی كوردستانە، ئەگەر ئێمە بمانەوێ دوای (23) ساڵ ل حكومڕانی بیینە خاوەنی دەستوور ئەم پەرلەمانە ئەمڕۆ لەم پڕۆژە یاسایەدا مەهام و سەلاحیات و جەوهەری ئەم لیژنەیە تەحدید بكات، دەستنیشانی بكات، ئەویش بەوەی كە ئەم پڕۆژەی دەستووری هەرێمی كوردستانە بكاتە بنەما و ئەساس، پاشان پێداچوونەوەی بۆ بكات، ئینجا ئامادەی بكات بۆ سازان، بۆ راپرسی هەر میكانیزمێكی هەبێت بەمە دەبینە خاوەنی دەستوور، ئەگەر بەڕێزانتان لەم مەجلیسەدا مەعلومە و زانیارییەكتان لایە كە لەم قۆناغەدا ئێمە نابینە خاوەنی دەستوور، رێگریەك هەیە بابزانین سەری خۆمان و خەڵكی كوردستانیش نەئێشێنین، بەڵام بیسپێرین بە رابردوو و بە داهاتوو هیچمان بۆ ناكرێت، تكایە، لەبەر ئەوە دەبێ تەحدیدی ئەوە بكەین كە ئەو پڕۆژەی ئێستاكە لە ساڵی (2009)دا دەرچووە بیكەینە

ئەساس و پێداچوونەوەی بۆ بکەین، ئینجا ئامادەشی بکەین بۆ راپرسی، سازان لەسەر ئەوە دەکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

من نازانم ئەو بیر و بۆچوونە لە کوێیەوە هاتووە کە ئەگەر ئامادەکردن بێ ئیتر پڕۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان نانووسرێتەوە؟ من نازانم ئەو بیر و بۆچوونەوە ئایا چ بنامەیەکی یاسایی هەیە؟ باشە، کاک ابو بکر، جەنابت کەسێکی یاسایی ئەم پڕۆژە یاسایەکە دەڵێ لە ماوەیەکی دیاری کراو ئەم لیژنەیە پڕۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان ئامادە دەکات و دەیهێنێتەوە بەردەم پەرلەمان، ئیتر بۆچی ئەم هێنەی بۆچییە، پێموایە پێویستمان بە دەرفەتێك هەیە بۆ ئەوەی فراکسیۆنەکان قسەیەك لەسەر ئەم بابەتە بکەین و شێوەیەك لە گفتوگۆ بێنینە کایەوە، ئەو ناوانەی کە نووسراون با قسەی خۆیان بکەن، کاک صالح فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناونیشانی پڕۆژە یاساکە کە دەنگی لەسەر درا، وشەی پڕۆژەی دەستوور خرایە ماددەی یەکەمەوە، ناونیشانی یاساکە چەسپا، کە ئەوە چەسپا، کەواتە ئەوە داننانە بە پڕۆژەی دەستوور، پێویستە ببێتە بنەما بە پێی ئەو ناونیشانەی کە دانراو دەنگی لەسەر درا، دوو: ئێمە دەنگمان لەسەر ئەوە نەدا کە کام راپۆرت بکرێتە بنەمای ئەوەی کە دەنگی لەسەر بدرێ، کەواتە دەنگمان لەسەر ئەوە نەدا بەوەی کە بەڕێزانی لیژنەی یاسایی کردیانە راپۆرتەکە بڵێ راپۆرتی خۆیانە کە (3) کەس تێیدا ئیمزای کردووە، بەڵام لە کاتێکدا دادپەروەرانەتر و ئەولەویەت بوو ئەوەبوو کە ئەو راپۆرتەی کە (61) ئەندام پەرلەمانی بەڕێز ئیمزای لەسەر کرد، هەروەها زیاتر لە (10) ئەندام پەرلەمان لێرە پێشنیاری کرد، کەواتە ئەولەویەت دەبێ بۆ ئەوە ببێت، سێیەم: ئەو دەنگدانەی کە بەڕێزان ئاماژەی پێ دەدەن کۆتایی پێ نەهات، هەر لەسەرەتای دەنگدانەکەوە داوای نوقتەی نیزامی کرا، لە دوای ئەوەش دژەکە وەرنەگیرا بزانێ ئایا پەسەندکراوە یان نا؟ بۆیە پەسەند نەکرا، هیچ دەنگدانێکیش تا دژ وەرنەگیری پەسەند ناکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك ئاری هەرسین فەرموو.

بەڕێز ئاری محمد عبدالرحیم (ئاری هەرسین):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هیوادارم بۆ جارێکیش بێت ئەو پەندە کوردیە راست دەرنەچێ کە دەڵێ (مانگە شەو سەر لە ئێوارە دیارە)، ئەگەر قەراربێت ئێمە لە ئێستادا پاش ئەو هەموو دانیشتن و کۆبوونەوەیە لە ژووری داخراودا کراوە دوو بە دوو، سێ بە سێ، لۆبی بۆ کراوە، جەنابی سەرۆکی پەرلەمان و دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان سەردانی لایەنە سیاسییەکانی کردووە، ئێستا ئێمە کە نوێنەری خەڵکین لەم مەجلیسەدا نەتوانین لەسەر یەك، دوو کەلیمە کە من تێ دەگەم لەوەی کە کەلیمەی نەصی قانونی فەرقی هەیە لەگەڵ کەلیمەیەکی سادە کە رۆژانە بەکاری دەهێنی لەبەر ئەوەی جەوهەری تێدایە، بەڵام مەعقول نییە ئێمە لە ئێستادا هێشتا لیژنەکە دروست نەکراوە ئەمە هەبێت، بۆیە لێرە بە تەسەوری من ئەرکی بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان

زۆر قورسـه، بـۆچی؟ لەبەر ئەوەی نابێـت ئـێمە ئەم قـانونەی کە ئەمڕۆ خەریکـی موناقەشە کردنین ئەگەر بە شێوەیەك دەرچێت تەنها بیر لە زۆرینە و کەمینە و ئەمە بکرێتەوە دوایی تووشی کێشە دەبین لەو (90) رۆژەدا، وەکو برادەرێك فەرمووی نەك (90) رۆژ بە (90) سـاڵیش ئەمە جێبەجـی ناکرێـت، بـۆیە مـن داوا دەکەم لە بەڕێـز سـەرۆکی پەرلەمـان وەکـو سـەرکردایەتی ئەم مەجلیسـە، وەکـو بەڕێـوەبەری ئەم مەجلیسە رێگایەکی وەسەت بدۆزێتەوە بۆ کۆکردنەوەمان، لەبەر ئەوەی هیچ شتێك لە مەسـلەحەتی کوردستان موهیمتر نییە، مەسلەحەتی خەڵکی کوردستان لەسـەر مەسلەحەتی هەموو حیزبێکی سیاسییەوە، لە پێشدا حیزبەکەی خۆم، بۆیە من داوا لە بەڕێزت دەکەم کە ئەگەر کۆتـایی هـات ئەو کـاتەی کە ئەو قـانونە کە فەرمووتـان دەنـگ دەدەیـن لەسـەر هەمـوو قـانونەکە بە شـێوەیەك دەسـت بەرزبکـرێتەوە یـان دەست بەرز نەکرێتەوە کە هاوکاری ئەو لیژنە بەڕێزەبین، بە شێوەیەکی رێك و پێك کـاری خـۆی بکـات، دواجـار ئەمە مەسـەلەی خـواردنەوەی جـامە ژەهـر نیـیە، ئـێمە ماشاوللە مـان لـێ بێـت لەگەڵ خەڵکـی دەرەوەی غەیـری کـورددا چ وڵاتـانی دراوسـێ بێـت چ کـوێی تـر بێـت زۆر ئاساییە لامـان تەنـازول بکەیـن جامە ژەهـر بخـوینەوە یـان هەرچـی بکەیـن، بەس زۆر عەجەبە لەم مەجلیسـەدا کە دانیشـتووین دەڵێـی ئـێمە سونە و شێعەین بەرامبەر یەکتری دانیشتووین قسە دەکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو بەهار فەرموو.

بەڕێز بەهار عبدالرحمن محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر وشـەیەك ئـێمە دەزانـین لە رووی یاسـایی و سیاسـی کە زاراوەمـان هەیە، چەمکمان هەیە، موستەلەح و مەفهوممان هەیە، ئەگەر لە رووی زاراوە بێت فیعلەن ئەوە شکلیاتە کە بـاس دەکرێـت، ئـێمە کێشـەمان لەسـەر مەفهـومەکەیە، مەفهـومی ئەمە چییە کە ئێمە ئێستا گرفتمان بۆ دروست بـووە نـازانین ئامادەکردن مانـای چییە، ئەگەر شکلیاتە بۆچی پێداچوونەوە؟ یەعنـی کە زیاتر لە (10) پەرلەمانتار پێشنیاریان کـردووە ئەگەر شـکلیاتە ئیشـکال چیـیە؟ بـۆچی نـاخرێتە دەنگـدان و نـاخرێتە نـاو پێناسەکەوە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك عادل فەرموو.

بەڕێز عادل عزیز شکر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

والله منیش هیوادارم ئەو پەندە کوردیە راست نەبێت کە ئەو (ماستە بـێ مـوو نییە)، بـۆچی ئەوەنـدە حەساسـیەت لەگەڵ وشـەی پێـداچوونەوەدا هەیە، لە کاتێکـدا رەشنووسـی دەسـتوورەکە هەیە و لە کـۆی (96) ئەنـدام پەرلەمـان لە سـاڵی (2009) (95) ئەنـدام پەرلەمـان دەنگـی داوەتـێ، ئەمە تـۆ نـاتوانی ئینکـاری لەوە بـکەی و کەسیش ناتوانێ ئینکاری لەوە بکات، چونکە یاسایە، هەروەها ئەو پڕۆژە یاسایەی کە ئامـادەکراوە (59) ئیمـزای لەسـەرە بە جەنابـت و بە جێگـری سـەرۆکی پەرلەمـان و سکرتێر و هەمـوو یاساییەکانەوە، یەعنـی بـۆچی ئێستا نـایخەنە دەنگدانەوە؟ یەعنـی تەبیعیە دەنگیش نەهێنێت، بۆچی نایخەنە دەنگدانەوە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز كاك قادر فەرموو.

بەڕێز قادر ئۆتمان رسول:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە لە سەر ئەو بابەتە زۆر قسەكرا، من پێموایە كە تاوەكو ئێستا بەرضاو روونی نییە كە گفتوگۆ لەسەر ئەو پڕۆژە یاسایە دەكەین بۆ ئەوەی ببێت بە یاسا، ئایا بۆ ئامادەكردنی دەستوورە بۆ راپرسی؟ یاخود بۆ ئامادەكردنی دەستوورێكی تازەیە؟ یاخود بۆ پێداچوونەوە و سازانە لەسەر ئەو پڕۆژە دەستوورییەی كە هەیە؟ ئەوەش بۆتە هۆكاری جەدەل، هەروەها دوای قسەكانی جەنابت رایەكی تریش هاتە ناو جەدەلەكە، بۆیە بەرضاو روونی نییە، ئایا دەستوورێكی تازە ئامادە دكرێ یان نا؟ ئەگەر قەراربێ بە شێوەیەكی زارەكی كە دەگوترێت ئەمە ئامادەكردن بریتییە لە پێداچوونەوە و سازان ئەمە یان لە پێناسەی لیژنەكە وەكو (كاك عادل) گوتی با وشەی پێداچوونەوە ئیزافەبكرێت، ترس چییە لە پێداچووونەوە، هەروەها لە هەمان كاتدا یاخود با پێناسەی ئامادەكردن بكرێت، هەر وەكو ژمارەیەكی بەرضاو لە ئەندامانی پەرلەمان داوایان كرد، بۆیە ئێمە لە دانوستاندا نین لەگەڵ شیعە و سونە و فارس و تورك تا شتەكان بە غامزی بهێڵینەوە، بەراستی ئەمە نەخشە رێگای چۆنیەتی مامەڵەكردنە لەگەڵ دەستوور، با بابەتەكە روون بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

تكایە قسەی ئەندامانی پێش خۆتان دووبارە مەكەنەوە، خاتوو د.ڕێواز فەرموو.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پشتگیری لە رایەكەی (كاك بەهزاد) دەكەم كە دەڵێ ئامادەكردن پێناسە بكرێ، بۆ؟ لە زهنیەتی هەندێ لە ئەندامانی پەرلەماندا ئامادەكردن یەعنی پێداچوونەوە بەو درافتەی كە ئێستا هەیە و ئامادەكردنی بۆ راپرسی، جەنابت كە تەوزیحتدا ئەوە دووەم جارە دەڵێی ئامادەكردن دەلالەتێكی تریشی هەیە رەنگە مانای ئەوەبێت نووسینەوەی دەستوورێكی نوێ، كەواتە بۆ ئەوەی ئەندامی پەرلەمان بزانێت بۆچی دەنگ دەدات بە وشەی ئامادەكردن دەبێت تەعریف بكرێت، ئەو تەفسیرەی بەڕێزتان كە دەڵێی نووسینەوەش دەگرێتەوە ئەوانەی كە پروایان بەوە هەیە دەستوورێكی تازە بنووسرێتەوە دەنگ بەو تەعریفە دەدەن كە باس لەوە دەكات ئەمە مانای نووسینەوەی دەستوورێكی نوێشە، ئەوانەی كە پێمانوایە و قەناعەتمانوایە درافتێك هەیە و ئامادەكردن مانای پێداچوونەوە و ئامادەكردنیەتی بۆ راپرسی، ئەگەر پێناسەی ئامادەكردن ئەو مەدلولەی نەبوو دەنگی پێ نادەین، بۆ؟ چونكە بەڕێز سەرۆكی لیژنەی یاسایی ئەمەی تریان دەڵێ، دەڵێ مەبەست لە ئامادەكردن پێداچوونەوەیە، هەمواركردنە، فێنكایی داوە بە دڵی هەندێ لە ئەندامانی پەرلەمان، جەنابت كە وا دەڵێی فێنكایی دەدەی بە دڵی هەندێ لە ئەندامانی پەرلەمانی تر، لەبەر ئەوە ئەسڵ ئەوەیە كە وشەیەك زیاتر لە جارێك بەكار هات و زیاتر لە تەفسیرێكی هەڵگرت بەجێ ناهێڵدرێ بۆ نیەتی موشەریع، دێین تەعریفی دەكەین و وازیحی دەكەین ئەمە یەك، دوو: سەبارەت بەوەی ئەو درافتەی كە ئێستا هەیە ناوی چییە؟ بەڕێز جەنابی سەرۆكی پەرلەمان، عەمەلی تەشریعی بریار بێت یان قانون بێت بە نیسبەت هەموو قەوانینی عادییەوە و

تەشریعی عادییەوە بە موجەڕەد دەنگدانی پەرلەمانی دەبێ بە قانون، بە نیسبەت دەستووریش بە دەنگدانی ئەندامانی پەرلەمان، پرۆژەی دەستوور کە دەنگی لەسەر دەدەن عەمەلێکی تەشریعیە، کەواتە قابیلە بۆ تەعدیل، بەڵام ئەوەی کە قانونی ئەساسی یان ئەوەی پێی دەگوترێ دەستوور لە تەشریعی عادی جیا دەکاتەوە کاتێك ئەم مانایە وەردەگرێ کە ئیستیفتای بچێتە پاڵ، ئیستیفتای خەڵکی بچێتە پاڵ، لایەنی کەم لە هەرێمی کوردستاندا وایە، بۆیە ئەو درافتەی کە ئێستا هەیە ئیستیفتا لەسەر نەکردنی سیفەتی عەمەلی تەشریعی لێ وەرناگرێتەوە کە وا بکات مەمنوع بێت تەعدیل بکرێت، بۆیە داوا لە جەنابت دەکەم دەوری حەکیمانەی خۆت بگێڕی لەوەی ئاوێك بەم ئاگرەدا بکەی، بەوەی کە ئامادەکردن پێناسە بکات، کێ لەگەڵ بوو دەنگی پێ دەدات، کێ لەگەڵی نەبوو دەنگی پێ نادات و جەدەلەکە دەبڕێتەوە، هەروەها هیوادارم ئیسراری ئەندامانی پەرلەمان لە فراکسیۆنە جیاوازەکان بۆ هیچ شتێك وا لێك نەدرێتەوە کە مەبەستێك هەیە بۆ ئەوەی ئاستەنگ بخرێتە بەردەمی دروستکردنی ئەم لیژنەیە، لایەنی کەم بە نیسبەت فراکسیۆنی سەوزەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

چەند کەسێك ماوە قسە بکەن، با قسەکانی خۆیان تەواو بکەن، نامانەوێ ئەم پرسە تەنها بە دەنگدان یەکلایی بکرێتەوە، چونکە پرسێکی هەستیارە و سەرەتای قۆناغەکەیە و با هەر لە ئێستاوە وا لێك نەدرێتەوە کە بە زۆرینە و کەمینە، ئینجا کەمینە هەر کەسێك بێت لە ناو پەرلەماندا ئەم پرسە یەکلا دەکرێتەوە، با ئەندامانی پەرلەمان کە ناویان نووسیوە قسە بکەن، بەس تکایە قسەی دووبارە مەکەن، ناویان دەخوێنینەوە با قسەی خۆیان بکەن، دوایی فرسەتێك وەردەگرین لەگەڵ سەرۆکی فراکسیۆنەکان دادەنیشین و هەوڵی ئەوە دەدەین کە ڕێکارێك بهێنینە کایەوە بۆ ئەوەی سازانێکی لەسەر بکەین، تەبعەن پێش ئەوەی کە ئەندامانی تری پەرلەمان قسە بکەن بەخێرهاتنی بەڕێزان لە ناوچەی دۆڵی بالیسان دەکەین کە ئێستا لێرە لە پەرلەمانی کوردستان حزوریان هەیە، ئەوانیش (4/16) یادی کیمیابارانی ناوچەکەی خۆیانیان هەیە، ئەوانیش بەشێکن لەو ناوچانەی تری هەرێمی کوردستان کە زیانمەندبوون لە ڕژێمی پێشووی عێراق، بەخێرهاتنیان دەکەین، پەرلەمانی کوردستان بە ئەرکی خۆی دەزانێ بۆ هەموو کەس و کاری قوربانیانی ئەنفال و شەهیدانی کیمیاباران، هەرچییەکی لە توانادابێ ئەنجامی بدات، بەڕێز کاك ئومێد خۆشناو فەرموو.

بەڕێز ئومێد عبدالرحمن (ئومێد خۆشناو):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر هیوا خوازران و ئێمەش هیوا دەخوازین دادپەروەری لە قسەکردن هەبێت، بەڕێز ئەندامی پەرلەمان هەیە (10) جار دەرفەتی بۆ ڕەخساوە قسەی کردووە، نوقتەی نیزامی دەگری و دەرفەتت پێ نادرێت، دەپرسین چ ماددەیەکی پەیڕەو دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان ماددەیەك خراوەتە دەنگدان یاساییە یان نا یاساییە ئەوە کێشەی ئێوەیە؟ کێشەی ئێمە نییە لە ئەندامانی پەرلەمان، خستووتانە دەنگدان، دەپرسین پاش ئەوەی کە ماددەیەك خراوەتە دەنگدان چ ماددەیەکی پەیڕەو ڕێگای

بە ئێوە داوە گفتوگۆ جارێکی تر لەسەر ئەو ماددەیە بکرێتەوە، نەك لەسەر ئەو ماددەیە وتاری سیاسی پێشکەش بکرێتن کە باس لەوە بکرێ نییەتێك هەیە کە دەیەوێ ئەو وڵاتە خاوەنی دەستوور نەبێتن، دەرفەتی زۆرتان دا کە بە چ شێوازێك جگەلەوەی لەسەر ماددەکەی ئەو پڕۆژەیە قسە بکرێ ئەسڵەن وتاری سیاسی پێشکەشکرا، دەرفەتان رەخساند، ئایا ئێوە لە دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان جارێکی تر دەپرسین چ ماددەیەك لە پەیڕەوی پەرلەمان رێگای بە ئێوە داوە بەو شێوازەی کە ماددەیەك بخرێتە دەنگدان؟ دوو: ئێمە تەوافوقێکمان هەبووە، چەند جارێك چەند بەڕێزێکی تری ئەندامی پەرلەمان تەئکیدیان لەسەر ئەوە کردەوە بەیانی ئێمە کۆبوونەوەمان هەبووە لە دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان، وەکو تەوافوقەکە دەڕۆین، فەرموون ماددە بە ماددە وەکو خۆی بخرێتە دەنگدان، بەڵام رەئی جیاوازی بێتە ناو ئەوەی لێ دەردەچێت، لە تەوافوق لابدەی بتەوێ نییەتێکت هەیە لە ماددەیەکدا جوملەیەك زیاد بکەی، جوملەیك کەم بکەی ئەوەی لێ دێتە بەرهەم، واتە هەر لادانێك لەو تەوافوقە ئەوە ئەنجامەکەیەتی، ئەگەر نا هاوکاربن وەکو باسکرا دەوری حەکیمانەی خۆتان ببینن و تەوافوقەکە وەکو خۆی بڕوات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

رەنگە ئیشکالێك هەبووبێ لەوەی کە راپۆرتەکە گۆڕانکاری بەسەردا هاتووە، ئەوەی کە خراوەتە دەنگەوە گۆڕانکاری بەسەردا هێنراوە، ئەگەر نا بە پێی عورفەکەی خۆمان بڕۆین ئەو کاتە راپۆرتی لیژنەی یاساییمان دەخستە دەنگەوە و دوایی ئەگەر ئەوە سەرکەوتوو نەبوو راکانی تر بخەینە دەنگەوە، بەڵام دیسانە ئێمە وا دەکەین تەوافوقی لەسەر بێتە کایەوە، ئینجا بیخەینە دەنگدانەوە، مامۆستا مەڕوان گەڵاڵی فەرموو.

بەڕێز حسین اسماعیل حسین (مەڕوان گەڵاڵی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

واللە من سێ تێبینم هەیە، ئەگەر ئیجازە بدەی، یەکەمیان: ئەم پڕۆژەیەی کە لەبەردەست دایە ئەو پرسیارە لە ئێوەی بەڕێز و لە سەرجەم فراکسیۆنەکان دەکەم، ئایا بۆ دەست بەکاربوونی ئەو لیژنە (21) کەسیەیە کە دەنگی پێ بدەین ئەو لیژنەیە بە کاری خۆی هەڵبسێت، ئەوە تێبینی و سەرەنجی یەکەمم، تێبینی دووەمم بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، ئایا ئەو لیژنەیەی کە دەست بەکار دەبێتن کە نوێنەری هەموو لایەنە سیاسییەکانی تێدایە دەست کراوە نابێتن بۆ ئەو دەستوورەی کە دەخرێتە بەردەست لە ئەلفەوە تا یای چاوی پێدابخشێنێتەوە و گۆڕانکاری تێدا بکات؟ هیچ مانعێکمان هەیە، هیچ بەربەستێکی یاساییمان هەیە کە ماددەیەك لەو دەستوورەدا هەیە کە ئەو لیژنەیە بۆی هەبێ دەستی بۆی نەباتن، هیچ شتێکمان نییە، کەواتە ئێمە بەراستی ئەو پێکدادانەی کە ئەمڕۆ دەیبینم لە هۆڵی پەرلەمان لە شوێنی خۆیدا نییە، کە لە شوێنی خۆیدا نییە ئێمە ئەو (21) کەسە نوێنەری هەموو لایەنە سیاسییەکانن، ئێمە کە هەر شتێك کە دەمانەوێت تەسبیتی بکەین با ئەو نوێنەرانەمان لەوێندەر شەڕەکە بکەن، با لەوێندەرێ داکۆکی بکەن، خاڵێکی تر کە پێمخۆشە بەراستی ئیشارەتی پێ بکەم بەڕێزان، دەستەی سەرۆکایەتی و سەرۆکی پەرلەمان، ئایا لایەنە سیاسییەکان کە ئەمڕۆکە لە دەرەوەی هۆڵی پەرلەمانن رەئی

ئەو لایەنە سیاسییانە بە هەند وەرناگیرێن لەسەر ئەو دەستوورەی کە چاوەڕوان دەکرێت کە هیوادارین کە بێتە کایەوە و هەموو پێکهاتەکانیش لە هەرێمی کوردستان، هەروەها دوایین قسەشم بۆ سەرجەم فراکسیۆنەکان و بۆ خۆشمان بەراستی ئێمە کاتێك کە دانیشتنێك دەکەین وەکو کاك ئومێد ئیشارەتی پێ کرد، ئێمە وەکو شتێکی ئەخلاقی پێیوە پابەند دەبین، بەڵام کاتێك کە رەئیەکی نوێ دێتن نابێ گلەیی لە یەکتر بکەین و توانج لە یەکتری بدەین، دەبینی من تەسەورێکم هەیە تۆش تەسەورێکی ترت هەیە، بەڵام بۆ دواجار من دەڵێم ئێمە شەڕی لیژنەکە لێرە نەکەین، ئەو ئەرکەی کە ئێستا ئێمە داکۆکی لەسەر دەکەین کاری ئەو لیژنە (21) کەسیەیە، هیوادارم کۆتایی پێ بێنین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك فرحان فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەرچەندە ئەم ماددەیە خرایە دەنگدانەوە و عورفیش وابووە کە ماددەیەك درا دەنگدانەوە نایەتەوە سەری، بەڵام من پێشنیارێك دەکەم بۆ ئەوەی لەو جەدەلە دەربچین، رەئی دووەمیش بدرێتە دەنگدان بۆ ئەوەی قەناعەتی فراکسیۆنی سەوزیش بێتن و هیچ ئیشکالێکیشمان نابێ، ئەم پرسە ئەوها چارەسەر بکرێ باشترە لەوەی کە زیاتر گفتوگۆ بکەینەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز مامۆستا هەورامان گەچێنەیی فەرموو.

بەڕێز د. هەورامان حەمە شریف(هەورامان گەچێنەیی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من هەر بە کورتی سەرەنجم بۆ ئەو ئیختیلافەی کە ئەمڕۆ دروست بوو ئەوەیە، پێموایە هیچ پاساوێکی نەبوو، هەروەها پێموایە تەقریبەن جورێك لە نا حاڵی بوون هەیە، چونکە کاتێك کە ئێمە باسی ئامادەکردنەوە دەکەین، ئامادەکردن یان ئامادەکردنەوە ئەگەر بگەڕێینەوە سەر عەرەبیەکەی واتە (اعداد)، (اعداد) واتە (تنقیم، متابعە، مراجعە)، لەبەر ئەوە هەرسێکی دەگرێتەوە کە دەڵێی (اعداد) واتە (رێکخستنەوە، بەدواداچوون)، هەروەها (ئامادەکردنەوە و پێداچوونەوە)ش، لەبەر ئەوە حەز ناکەم بەراستی ئەمڕۆ رای گشتیی وا بزانێت ئەمڕۆ لە هۆڵی پەرلەماندا فراکسیۆنێك هەیە کە پێیوایە ئەو دەستوورە، ئەو رەشنووسە خەلەلی تێدایە پێویست دەکات پێداچوونەوەی بۆ بکرێ، بەڵام کۆمەڵە فراکسیۆنێکی تر هەن پێیانوایە کە هیچ موشکیلەیەکی نییە، یان پێیانوایە هەر هەمووی خراپە و دەبێ سەر لە نوێ ئامادە بکرێتەوە، بەو جۆرە نییە بەراستی، ئێمە هەر هەموومان موتەفیقین لەسەر ئەوەی کە رەشنووسێك هەیە، هەموومان موتەفیقین لەسەری، هەمووشمان موتەفیقین لەسەر ئەوەی کە پێویست دەکات پێداچوونەوەی بۆ بکرێ ئەگەر پێویست نەکات پێداچوونەوەی بۆ بکرێ و تەعدیلاتی تێدا بکرێ و موناقەشەی تێدا بکرێ ئەی تاوەکو ئێستا بۆ ئیتیفاقی لەسەر نەکراوە، ئەی بۆ ئەو هەموو هەرایەی لەسەر دروست بوو، کەواتە هەموو موتەفیقین لەسەر ئەوە، پێویست ناکات هیچ لایەکمان بەراستی موزایەدە بکەین بەسەر هیچ لایەکی تر، هەموومان لەسەر ئەم کۆمەڵە چەمکانە موتەفیقین، لەسەر شتێك کە موتەفیقین هەموومان با

لە پێناو ئەوەی کە کەسێك یان زاراوەیەك، کەلیمەیەك، وشەیەك، پێشنیار دەکات وشەکەی ناچەسپێنرێ بەراستی کێشەیەك دروست نەکات، وا نەکات ئەو سازانەی کە هەمووومان دەمانەوێ بۆی بچین لە پێناوی وشەیەکدا سازانەکە تێك نەچێت، بۆ وشەیەك جەوی کوردستان تێك نەدەین، سازانەکە تێك نەدەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو بێگەرد تاڵەبانی فەرموو.

بەڕێز بێگەرد دلشاد (بێگەر تاڵەبانی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە راستیدا من پێمخۆشە روونکردنەوە لەسەر دانیشتنەکانی سەرۆکایەتی فراکسیۆنەکان و پەرلەمان بدەم، چونکە لێرەدا بە وازیحی هەندێك شت گوترا، من ئەمڕۆ بەیانی لە کۆبوونەوەی سەرۆکی فراکسیۆنەکان لەگەڵ جەنابتان بە وازیحی گوتم، گوتم سێ ئەندام پەرلەمانی ئێمە کە لە لیژنەی یاساییین تەحەفوزیان لەسەر یاساکە نووسیوە و قسە دەکەن، بەڵام ئەوە بە مانای ئەوە نایەت فراکسیۆنی سەوز ببێتە بەربەست لەبەردەم پەسەندکردنی پڕۆژە یاساکە، قسەی ئێمە لەسەر شتێك بووە بۆ ئەوەی کە کەس نە بەهەڵە تەفسیری مەوقیفی پەرلەمانتارەکانی ئێمە بکات و بە خۆشمەوە کە سەرۆکی فراکسیۆنەکەم، نە کەس بیەوێ موزایەدە بەسەر ئێمەدا بکات، نە کەسیش مەوقیف بەسەر ئێمەدا بفرۆشێت، ئەوەی کە ئێمە دەمانەویست ئەوەبووە، دوو رەئی هەیە، یەکێکیان ئەو رەئیەیە کە لە لیژنەی یاسایی و بە تەوافوقی نێوان فراکسیۆنەکان، لیژنەی یاسایی هێناویەتە ناو هۆڵی پەرلەمان، هیچ کەسێك لە بەڕێزانی لیژنەی یاسایی نەگۆڕیوە، وەکو بیخوێنێتەوە، رەئی دووەم داوا کراوە لە پاڵ هەمان ئەو بۆچوونەی کە لیژنەی یاسایی یان ئەو پێناسەیەی کە لیژنەی یاسایی نووسیویەتی پێداچوونەوەی بۆ زیاد بکرێ، داواکاریەکە هەر ئەوەبووە، ترس لەوەی چییە ئەو رەئیەی دووەم نەخرێتە دەنگدانەوە؟ گرفتەکە ئەوەبووە، گرفت ئەوە نییە عەرقەلە بخرێتە بەردەمی پڕۆژە یاساکە و یاساکە نەڕوات، بە پێچەوانەوە هەمووومان کۆکین لەسەر ئەوەی ئەم پڕۆژە یاسایە دەبێ هەر ئەمڕۆ لە ناو هۆڵی پەرلەمانی کوردستاندا پەسەند بکرێ، چونکە بەراستی (6) مانگە موماتەڵە بە کات لەسەر دەستەواژە و وشەی مەتاتی دەکرێت، کە ئێمە پێمانوایە ئێمەنین کە ئەو وشە مەتاتیانەمان هێناوەتەوە ناو ئەو هەموو جەدەلەی کە لە نێوان فراکسیۆنەکاندا روویداوە، بەڵام ئێمە بە وازیحی دەمانەوێ لە رووی قانونییەوە کە شتێك دەنووسین هیچ نەبێت بۆ رەئی دەرەوەی پەرلەمانی کوردستان مانایەك بدات بە دەستەوە، ئێمە باس لە سازان دەکەین، سازان لەسەر چ دەکەین؟ دوای ئەوە لە ناو خودی ئەو پێناسەیەی کە بۆ لیژنەکە دانراوە کە بەشێك لە بەڕێزان باس لەوە دەکەن، باسمان لەوە کردووە ئامادەکاری لە ناو دابێت، باسمان لە ئامادەکاری نەکردووە، ئەساسی پێناسەکە بەو شێوەیە بووە لیژنەیەکی دەستووری کار دەکات بۆ هێنانەکایەی سازان لەسەر پڕۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دادەنرێت، دووەم ئیقتیراح کە لەلایەن بەشێکی زۆری ئەندامانی پەرلەمانی کوردستانەوە پێشکەشکرا، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، ئێمە لەسەر ئەوە جەدەل کەوتە بەینمانەوە و موناقەشە دروست بوو گوتمان بخرێتە دەنگدانەوە، بەڵام جەنابت لێرە غیاب بووی بەڕێز جێگری سەرۆکی پەرلەمان بەبێ ئەوەی کە حیساب بۆ رەئی جیاوازی ئێمە بکات یەکسەر ئەو دەقەی

کە سـەرۆکی لیـژنەی یاسـایی پێشـنیاری کـرد خسـتیە دەنگـدانەوە، ئەوەی دووەم، پێناسـەی دووەم بەو شـێوەیە بـووە کە بەشـی زۆرمـان بەو شـێوەیە ئیقتیراحمـان کـردووە گوتوومـانە لیـژنەیەکە گوتیـان وشـەی دەسـتووری نـا قـانونیە بـا بەکارنێـت، گوتمـان لیـژنەیەکە لە کەسـانی شـارەزا پێـك دێـت، ئەرکـی هێنانەکـایەی سـازانە بـۆ پێــداچوونەوە و ئامـــادەکردنی پـــڕۆژەی دەســـتووری کوردســـتان_عێراق بە پێـــی حوکمەکـانی ئەم یاسـایە دادەنرێـت، ئەو دوو بۆچـوونە بـیخەنە دەنگـدانەوە کـامەی دەنگـی هێنـا بـا بـڕوات بە زۆریـنەیە، بە کەمیـنەیە، زۆر ئاسـاییە و کەس عەرقەلەی لەبەردەم ئەم پڕۆژەیە دروسـت ناکـات، کەس مـوزایەدەش بەسـەر کەسـدا نەکـات، چـونکە ئێرە شـوێنێکە کە هەموومـان قسـەی خۆمـانی تێدا دەکەیـن، حەقـی خۆمـانە ناکرێ مافی ئەوەمان نەبێ کە لەسەر پرۆژەیەك ئیختیلافمان هەیە قسـەی خۆمـان لە هۆڵی پەرلەماندا نەکەین بەراستی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

پێموابێت کێشەیەکی ئەوەتۆ بوونی نییە، راستە لەوە دەچێت جیاوازی بیـر و بۆچـوون کەوتبێتە نێوان ئەنـدامانی پەرلەمـان و لە خسـتنە دەنگـی ئەو پرسـانە، ئێمە ئەگەر بە عـورفەکەی خۆمـان بـڕۆین راپـۆرت بخەیـنە دەنـگەوە دەنگـی هێنـا دەڕوات، دەنگـی نەهێنا دەچینە سـەر بەدیلەکـان، بەدیلەکـانیش دەخەیـنە دەنـگەوە یەك لە دوای یەك، پێموابێت ئیتـر ئەم هەمـوو نـوقتە نیـزامیەش پێویسـت ناکـات، باشـە، ئەگەر بە شـێوە عـورفیەکەی خۆمـان بـڕۆین پێمـوایە هـیچ ئیشـکالێك دروسـت نابێـت، ئـاخر دیسـانەوە چەنـد ئەنـــدامێکی پەرلەمـــانیش مـــاون لە فراکســـیۆنە جیاوازەکانیشـــن، ئەنـــدامانی فراکسـیۆنەکانی ئێـوە قسـەیان کـردووە، (بەڕێـز کـاك علـی حەمە صالح، کاك سـۆران عمر، د.عزت، کاك حاجی کاروان، د.ڤاڵا، کاك گۆران)، ئەندامی فراکسیۆنەکانی ئێـوە قسەیان کردووە لەسەرەتاوە رای خۆتانتان گوتووە، دواتریش نوقتەی نیزامی گیـراوە، باشە، با بڕۆینەوە سـەر ئەسڵی شێوازی کارکردنی خۆمان کە بـریتییە لەوەی ئەوەی لە راپۆرتدا هاتووە کە پێشتر گفتوگۆی لەسەر کراوە، دەبێ رێز لەوە بگرێن گفتوگـۆی لەســـەر کـــراوە، ئەوە دەخەیـــنەوە دەنگـــدانەوە دەنگـــی نەهێنـــا دەچیـــنە ســـەر رایە بەدیلەکـــان یەك لە دوای یەك دەیخەیـــنە دەنگـــدانەوە، باشـــە، د.ڤاڵـــا نـــوقتەیەکی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەنـدامانی پەرلەمـان، ئەوەی کە سـەرۆکی لیـژنەی یاسـایی خوێنـدیەوە دوای وەرگرتنی راو بۆچوونی هەموو ئەندامانی پەرلەمان بوو، دواجار لەگەڵ بەڕێـز جێگـری سـەرۆکی لیـژنەی یاسـایی و لەگەڵ بەڕێـز یاریـدەدەر تـاوتوێ کـراوە و دارێـژراوەتەوە ئینجـا خوێنـدراوەتەوە، بـۆیە ئەگەر مـوقەریری لیـژنەش رای لەسـەر نەبـووبێ، بەڵـام لەگەڵ جێگری سەرۆکی لیژنەی یاسایی و سەرۆکی لیژنەی یاسایی تاوتوێیان کـردووە و بە هەندیان وەرگرتووە، هەروەها ئەوەی کە پێشنیار کـراوە ئیـزافە کـراوە بـۆی ئینجـا دراوەتە دەنگدان، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز جێگری سەرۆکی پەرلەمانیش قسەیەکی هەیە، فەرموو.

بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمێنکی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

واللە من هەر بە کورتی ئەو قسەیە دەڵێم حقیقەت بۆ بەڕێز خاتوو بێگەرد کە ڕەخنەی لە من گرت کە حیسابم بۆ ڕەئی بەڕێزیان نەکردووە یان فراکسیۆنی سەوز، من دەڵێم ڕەخنە هەمیشە لە جێگای خۆیە، هەمیشەش قەبولە، بەڵام بنەمای ڕەخنەی تێدابێتن، لەبەر ئەوە من تەسەور دەکەم ئیجتیهادم کرد کە حیساب بۆ ڕەئی هەموو پەرلەمانتاران دەبێ بیکەم، ئەو میکانیزمەی پەیڕەوم کرد هەر پێشتر پەیڕەو کرابوو لەسەر ئەوە ڕۆیشتین، ئەگەر موەفەقیش نەبین، یەعنی بەڕێزیك هەبێت بە هەڵە تێگەیشتبێت، من داوای لێبووردن لە هەموو ئەندامانی پەرلەمان دەکەم کە بە هەڵە لە من گەیشتبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێز جێگری سەرۆکی پەرلەمان، تکایە ئیتر کۆتایی پێ بێنن، پێموابێت ئیشکالەکە کۆتایی پێ دەهێنین، ئەوە دەخەینە دەنگەوە کە لە ڕاپۆرتەکەدا هاتووە دەنگی هێنا باشە، دەنگی نەهێنا ڕایەکانی تر دەخەینە دەنگەوە، ئەوەی کە لە ڕاپۆرتەکە هاتووە ئەمەیە پێناسەی لیژنە کراوە دەڵێ (لیژنە: لیژنەیەکی دەستووریە کار دەکات بۆ هێنانە کایەی سازان لەسەر پرۆژەی دەستووری کوردستان – عێراق بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دادەنرێت)، کێ لەگەڵدایە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەو ڕایە کە لە ڕاپۆرتەکەدا هاتووە؟ دووبارەی دەکەمەوە وەك خۆی کە لە ڕاپۆرتەکە هاتووە، نوقتەی نیزامی وەرناگرین، تەواو، وشەی ئامادەکردنی تێدانییە، ئامادەکردن لە ئەسڵی ناونیشانی یاساکەدا هاتووە، (لیژنە: لیژنەیەکی دەستووریە کار دەکات بۆ هێنانە کایەی سازان لەسەر پرۆژەی دەستووری کوردستان – عێراق بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دادەنرێت)، کێ لەگەڵدایە؟ دەنگدان دەکرێ، کێ لەگەڵدایە؟ پرۆسەکە هەڵە نییە، تکایە لە شوێنی خۆت قسە مەکە، خستوومەتە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە؟ دانیشتنەکە بۆ ماوەی (15) خولەك هەڵدەگرین..............

دانیشتنی دووەم

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بە ناوی خوای پەخشەندەو میهرەبان، دانیشتنەکەمان بە ناوی گەلی کوردستان دەست پێ دەکەینەوە، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، لە ئەنجامی ئەو وتووێژەی کە لەگەڵ سەرۆکی فراکسیۆنەکان کردمان، لەگەڵ دەستەی سەرۆکایەتی لیژنەی یاسایی، ئەوەی کە کراوە پێشتر لە لیژنەی یاسایی ئەنجامیان داوە، بۆ ئەوەبووە کە رایەك سازانی فراکسیۆنەکانی لەسەر بێت، بخرێتە دەنگدانەوە، بەڵام باشتر وایە رایە جیاوازەکان لەم بابەتە کە پێمانوایە لەگەڵ سەرۆکی فراکسیۆنەکانیش قسەمان کرد بۆمان دەرکەوت کە ئیشکالێکی جەوهەری نییە، ئیشکالێکی زۆر سادەیە، بۆیە رایە جیاوازەکان دەخەینە دەنگەوە، کامەی دەنگی هێنا ئەوە ئەوەیان پەسەند دەبێ، سێ را هەیە ئێستا، جارێ دەبێ رای ئەوەی کە لە راپۆرتەکە هاتووە ئەوە بخەینە دەنگەوە، ئەگەر ئەوە سەرکەوتوو بوو ئەوە راکانی تر وەرناگیرێن، ئەوە سەرکەوتوو نەبوو رای دووەم دەخەینە دەنگەوە، رای دووەم سەرکەوتوو نەبوو رای سێیەم دەخەینە دەنگەوە، ئێستا راکان دەخوێنمەوە، تکایە دیقەت بکەن، راکان دەخوێنمەوە بۆ ئەوەی هەر پەرلەمانتارێك ئازادە کە دەنگ بە کام یەك لەو رایانە دەدات، رای یەکەم کە لە راپۆرتەکە هاتووە کە (لیژنە: لیژنەیەکی دەستووریە کار دەکات بۆ هێنانە کایەی سازان لەسەر پرۆژەی دەستووری کوردستان_عێراق بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دادەنرێت)، رای دووەم ئەوەیە کە پێناسەی لیژنەکە بەم شێوەیە (لیژنە: لیژنەیەکی تایبەتمەندە کار دەکات بۆ ئامادەکردنەوە و هێنانە کایەی سازان لەسەر پرۆژەی دەستووری کوردستان_عێراق بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دادەمەزرێت)، رای سێیەم ئەوەیە کە (لیژنە: لیژنەیەکی تایبەتمەندە کار دەکات بۆ هێنانە کایەی سازان بۆ پێداچوونەوە و ئامادەکردنی پرۆژەی دەستووری کوردستان_عێراق بۆ راپرسی بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دادەمەزرێت)، دەرگای گفتوگۆ ناکەینەوە، چونکە گفتوگۆی زۆری لەسەر کراوە، هەم لە کاتی موناقەشە، هەم لە کاتی ئەوەی کە ئەوە دەنگدانە تێکچوو، بۆیە یەك بە یەك دەیخەینە دەنگەوە، جارێکی تریش دەیخوێنمەوە، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، هەر فراکسیۆنێك و هەر ئەندامێکی پەرلەمان ئازادە لەوەی کە دەنگ بە چ یەکێك لەم سێ رایە دەدات، رای یەکەم پەسەندکرا، دەڕوات، رای یەکەم پەسەند نەکرا دەڕۆینە سەر رای دووەم، رای دووەم پەسەند نەکرا دەچینە سەر رای سێیەم، دەنگدانی بۆ دەکەین، بۆ ئەوەی مافی هیچ یەکێك لە ئەندامانی پەرلەمان بە زایەع نەچێت لێرەدا، مافیان نەخورێت لە خستنە دەنگدانی راکانیان، رای یەکەم: راپۆرتەکەیە کە دەڵێ (لیژنە: لیژنەیەکی دەستووریە کار دەکات بۆ هێنانە کایەی سازان لەسەر پرۆژەی دەستووری کوردستان_عێراق بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دادەنرێت)، رای دووەم: (لیژنە: لیژنەیەکی تایبەتمەندە کار دەکات بۆ ئامادەکردنەوە و هێنانە کایەی سازان لەسەر پرۆژەی دەستووری کوردستان_عێراق بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دادەمەزرێت)، رای سێیەم: (لیژنە: لیژنەیەکی تایبەتمەندە کار دەکات بۆ هێنانە کایەی سازان بۆ پێداچوونەوە و ئامادەکردنی پرۆژەی دەستووری کوردستان_عێراق بۆ راپرسی بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دادەمەزرێت)، ئێستا رای یەکەم دەخەینە دەنگەوە کە رای راپۆرتەکەیە بەم شێوەیە (لیژنە: لیژنەیەکی دەستووریە کار دەکات بۆ هێنانە کایەی سازان

لەسـەر پـڕۆژەی دەسـتووری کوردسـتان_عێراق بە پێـی حوکمەکـانی ئەم یاسـایە دادەمەزرێـت)، کێ لەگەڵدایە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، (2) کەس لەگەڵدایە، کێ لەگەڵ دانیـیە؟ تکایە دەسـت بەرزکـاتەوە، کەواتە زۆریـنە لەگەڵ دانیـیە، ئیتـر رەنـگە پێویست بە ژماردن ناکات، (2) کەس لەگەڵدا نەبـووە، ژمارەیەکی زۆر لە ئەندامانی پەرلەمان دەستیان بەرزکرۆتەوە لە دژی، بـۆ ئەوەی ئیشکالی نیزامیمان بـۆ دروست نەبێـت، کـێ لەگەڵ دانیـیە؟ تکـایە دەسـت بەرزکـاتەوە، (51) کەس لەگەڵ دانیـیە، کەواتە بە زۆرینەی دەنگ پەسەند نەکرا، رای دووەم: (لیژنە: لیژنەیەکی تایبەتمەنـدە کـار دەکـات بـۆ ئامادەکردنەوە و هێنـانە کایەی سـازان لەسـەر پڕۆژەی دەسـتووری کوردسـتان_عێراق بە پێـی حوکمەکـانی ئەم یاسـایە دادەمەزرێـت)، کـێ لەگەڵـدایە؟ تکایە دەسـت بەرزکـاتەوە، (54) کەس لەگەڵـدایە، زۆر سـوپاس، کـێ لەگەڵ دانیـیە؟ تکـایە دەسـت بەرزکـاتەوە، (29) کەس لەگەڵ دانیــیە، کەواتە بە زۆریـنەی دەنـگ پەسەندکرا، باشـە، دەچینە سەر ماددەی دووەم، باشـە، نـوقتەی نیزامیـت هەیە کاك د.فرست؟ فەرموو.

بەڕێز د.فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی دەیڵێم نوقتەی نیزامییە، من پێش ئەوەی کە دەنگ بدرێ قسـەم نەکـرد، لەبەر ئەوەی رێـز لەو سـازانە دەگـرم کە جەنابتـان لەگەڵ فراکسـیۆنەکان کردتـان لەسـەر دووبارە کردنەوەی دەنگدان، دەسـتتان خۆشـبێت کە کردتـان، بەڵام ئەوەشـمان لەبیر نەچێـت کە نەریتێکـت داهێنـا بەوەی کە بابەتێـك خـرایە دەنگـدان، پەسـەندکرا، خـۆ ئەوەی من ویستم و ئەوەی کە من لەگەڵ بووم دەنگی هێنا و بردیەوە، من کێشـەم نییە لەگەڵ دەنگدانەکە، بەڵام هێنانەوەی دووبارە شتێك بۆ ناو دەنگدان، من پێمـوایە وات لێکـرد جـارێکی تـر کە مـن دەنگـدانم بە دڵ نەبـێ کێشـەیەك دروسـت بـکەم بـۆ ئەوەی جارێکی تر دووبارە بخرێتەوە دەنگدان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێـز (د.فرسـت) ئەوە نەریـت نییە، چـونکە ئەوەی کە تـۆ باسـت کـرد، راسـتە، ئەوە پێچەوانەی پەیڕەوی ناوخۆیە، بابەتێك کە خرایە دەنگدانەوە نابێت دوایـی گفتوگـۆی لەسەر بکرێتەوە، بەڵام ئەم بابەتە پرسی دەستوور، پرسێکی گرنگە، پرسی ئەم پڕۆژە یاسایە پرسێکی گرنگە بـۆ ئەوەی کە سازانێکی زیاتری لەسـەر بێـت، رای جیاوازیش وەربگیرێت، هەروەها بۆ ئەوەی ئەندامانی پەرلەمانیش بـزانن دەنـگ بە چـی دەدەن، بۆیە رایە جیاوازەکان پێویست دەکات بخوێنـدرێتەوە و ئەو کاتە بخـرێتە دەنگدانەوە، ئەگەر نا ئەوە نەریت نییە، راستە، پێچەوانەی پەیڕەوی نـاوخۆیە کە پێویسـت دەکات ئەوە ئەنجـام نەدرێـت، کـاك ابـو بکـر دەرفەتـت پێـدەدەم، بەڕێـزان، هەڵەیەکـی پەیڕەویمـان کـردووە کە راسـتی دەکەینـەوە، بەس بـا ناوەکـان بنووسـرێت لەسـەر ماددەی دووەم، کـۆی ماددەکە نەخراوەتە دەنگدانەوە، من نەمزانـی کـۆی ماددەی یەکەم نەخراوەتە دەنگەوە، کۆی ماددەی یەکەمیش دوایی دەیخەینە دەنگەوە، تەنها فەقەرەیەك بـوو لە مـاددەی یەکەم کە خـرایە دەنگـدانەوە، بـا ناوەکـان تەواوبێـت، نوقتەی نیزامیت هەبوو کاك ابو بکر؟ فەرموو.

بەڕێز ابو بکر عمر عبدالله (ابو بکر هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە کاك (د.فرست) دەیڵێ پرۆسەی دەنگدانەکە تەکمیلە نەکرا، بەس تەنها دەنگدرا، دەنگدانی دژ و پێچەوانە نەدرا، بۆ؟ یەعنی تەواو نەبوو ئەو پرۆسەی دەنگدانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

راستە، کێشە لەوەیە کە لە پەیڕەوی ناوخۆدا دەڵێ هەر بابەتێك خرایە دەنگەوە ئەوە ئیتر گفتوگۆی لەسەر ناکرێت، یەعنی لەگەڵ دەنگدان دەستی پێکرد ئیتر گفتوگۆ نامێنێت، بەڕێزان، کۆی ماددەی یەکەم نەخراوەتە دەنگەوە کە پێویست دەکات بابەتەکان ماددە بە ماددە لە پەرلەمان بخرێتە دەنگەوە، پڕۆژە یاساکان بخرێتە دەنگەوە، تکایە کۆی ماددەی یەکەم بیخوێننەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگەوە.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی یەکەم:

بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە:

مەبەست لەم دەستەواژانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە کە لەم یاسایەدا هاتووە:

پەرلەمان: پەرلەمانی کوردستان – عێراق.

پرۆژە: پرۆژەی دەستووری کوردستان – عێراق.

لیژنە: لیژنەیەکی تایبەتمەندە کار دەکات بۆ ئامادە کردنەوە و هێنانە کایەی سازان لەسەر پرۆژەی دەستووری کوردستان – عێراق بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دادەمەزرێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا دەیخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە کە بەو شێوەیەی خوێندرایەوە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، (69) کەس لەگەڵدایە، زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ دانییە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، (2) کەس لەگەڵ دانییە، کەواتە بە زۆرینەی دەنگ پەسەندکرا، ماددەی دوو لە ئەسڵی پڕۆژە یاساکە بخوێننەوە، دواتر راپۆرتی لیژنەی یاسایی.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی دوو:

بەو پێیەی لە ئەسڵی پڕۆژە یاساکەدا هاتووە:

1-لیژنەیەك بە زۆرینەی رەهای دەنگی ئەندامانی پەرلەمان پێکدێت بۆ پێداچوونەوەی پرۆژەی دەستوور و ئامادەکردنی بۆ راپرسی.

2- لیژنەکە پێکدێت لە (21) ئەندام کە دەکرێت ئەندامی پەرلەمانبن یان لە دەرەوەی پەرلەمانبن، بە مەرجێك پسپۆر و شارەزابن لەم بوارەدا.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز د.ڤاڵا فەرموو.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی دووەم:

له ڕاپۆرتی لیژنەی یاسایی بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە.
لیژنە لە (21) ئەندام پێکدێت کە بە زۆرینەی ڕەهای دەنگی ئەندامانی پەرلەمان هەڵدەبژێردێن و دەکرێ ئەندامی پەرلەمانبن، یان لە دەرەوەی پەرلەمان بە مەرجێك پسپۆر یان خاوەنی ئەزموونبن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە، بەڕێز سکرتێری پەرلەمان، ئەو ناوانەی کە ناوی خۆیان نووسیوە بیخوێننەوە.

بەڕێز فخرالدین عارف قادر/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ گفتوگۆکردن لەسەر ماددەی دوو ئەم بەڕێزانە پێشتر ناوی خۆیان نووسیوە (صالح فەقێ، سۆران عمر، شێرکۆ حەمە امین، ئاری هەرسین)، ئێستاش ئەم بەڕێزانە ناویان تۆمارکراوە (گەشە دارا، قادر ئۆتمان، مامۆستا مەڕوان گەڵاڵی، رابوون توفیق، ابو بکر عمر، بێستون فائق، پەری صالح، پەروا علی، محمود عمر، حسن صالح، علی حەمە صالح، ئایدن معروف، ماجد عثمان، منی نبی، سروود سلیم، یروانت نیسان، کمال یلدا، غریب مصطفی ، شوان شێخ احمد، شامۆ شێخۆ، د.سراج احمد، ناضم کبیر، تەلار لطیف، ئومێد حەمە علی، عمر عینایەت، ڤەمان فیصل، د.فرست صۆفی، فرحان جوهر، حەیات مجید، عبدالله محمود، د.شوان قەڵادزەیی، باپیر کامەلا، یعقوب گورگیس، بەهزاد دەرویش، منیرە عثمان، وحیدا یاقۆ، قارەمان قادر).

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، تکایە زۆر بە کورتی پەیامەکنتان بگەیەنن، چونکە (41) کەس ناوی خۆی نووسیوە، بەس تەنها لەسەر ماددەی دوو، بەڕێز کاك صالح فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەم: لەسەر ئەوەی کە دەکرێت ئەندامی پەرلەمانبن یان لە دەرەوەی پەرلەمان، ئەو (دەکرێت)ە حەقە لابرێت بۆ ئەندامی پەرلەمانەکە بۆ ئەوە (یان) بەکار بهێنرێ، (پسپۆر) نازانم ئەگەر پسپۆر دکتۆرا و خەڵکی زۆر شارەزا بگرێتەوە، ڕەنگە هەندێك لە ئەندامانی لیژنەکە بەکالۆریۆس بێت، بۆ نموونە وا پێویست بکات لە فراکسیۆنێك ئەوەی تێدا نەبێت، بۆیە ئەو پسپۆرە ئەگەر تەفسیر هەڵدەگرێت قسەی لەسەر بکرێ کە پسپۆرەکە لاببرێت، پسپۆر یان شارەزا بەکار بهێنرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك سۆران فەرموو.

بەڕێز سۆران عمر سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی دوو من لەگەڵ ئەسڵی پڕۆژەکەم، نەك ڕاپۆرتی لیژنەی یاسایی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز د.شێرکۆ فەرموو.

بەڕێز د.شێرکۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە راستیدا چەند سەرەنج و تێبینیەکم هەیە لەسەر ماددەکە، ئەوەی پسپۆڕ و شارەزا لەم بــوارەدا، گونجــاوترە بنووســن خــاوەن ئەزمــوونبن، یەعنــی وەکــو ئەوەی لە راپـۆرتەکەدا نووسـراوە ئەگەر زیـاد بکـرێ، واتە (پسـپۆڕ و شـارەزا)کە ببێـتە خـاوەن ئەزمـوون، دواتـر پرسیارەکە ئەوەیە بڕیاردان لەنـاو ئەم لیژنەیە چۆن دەبێت؟ لەناو ئەم لیژنەیە میکانیزمی یەکلایی کردنەوەی بابەتەکان چۆنە؟ لێرە نەنووسراوە بە چ جورێك رای جیاواز لەناو لیژنەکەدا دروست بوو چۆن یەکلایی دەکەنەوە؟ بە دەنگدان یەکلایی دەکەنەوە لەناو لیژنەکە؟ بە سازان لەناو لیـژنەکە یەکلایی دەکەنەوە؟ چـۆن یەکلـایی دەکەنەوە؟ هەروەهـا گـرنگە خەڵکـی سیاسـی، خەڵکـی لە بـواری ئـابوری، یەعنـی هەمـوو ئەو جـۆرە خەڵکـانەی تێـدابێت لە کـاتی نووسـینەوە و ئامـادەکردنی پرۆژەکە بۆ جارێکی تر، هەروەهـا گرنگیشـە بە راسـتی نـوێنەری ناوچە داب‌ڕینراوەکانی تێدابێت، یەعنی بەلای منەوە گرنگە نـوێنەری نـاوچە داب‌ڕێنراوەکانی تێدابێت، چـونکە لەسەرەتاشـدا وامـان کـرد کە ئەوانە کوردسـتانین و پێویسـتە رەئیـان هەبێـت لەنـاو پرۆژەی دەستوورەکە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز ئاری هەرسین فەرموو.

بەڕێز ئاری محمد عبدالرحیم (ئاری هەرسین):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن لە پـێش هەمـوو شـتێك کە مولـاحەزەم هەیە لەسـەر ئەو (21) ئەنـدامە، بە بۆچـوونی مـن دەسـتوور یەکـێ لە کـۆڵەکە هەرە گرنگەکـانی نـاو کـۆمەڵگایە، تەعبیـر کردنە لە هەمـوو پێکهاتەکـانی نـاو ئەو کـۆمەڵگایە، بـۆیە مـن بە پێویسـتی دەزانـم کە ئەندامیەتی لەنـاو ئەو لیـژنەیەدا مەرجدار بکرێـت بـۆ ئەوەی کە نـوێنەرایەتی هەمـوو پێکهاتەکانی ناو پەرلەمانی تێدابێت، ئینجا من بە نـاویش دەهێنـم (نـوێنەری تورکمـان، کلـد و ئاشـووری، ئەرمەن، حیزبـی سوشیالیسـت، ئاراسـتەی سـێیەم، حیزبـی شـیوعی کوردسـتان، بـزووتنەوەی ئیسـلامی، نـوێنەرێکی کاکەییەکـان)، لەگەڵ ئەوەی بـرای بەڕێزم کاك د.شێرکۆ حەمە امین فەرمووی نـوێنەرێکی ناوچە داب‌ڕاوەکان ئەمە یەك، دوو: بە گشتیی من پشتیوانی لە قسەکانی هەردوو برای بەڕێزم (کاك صالح فەقێ، کاك د.شێرکۆ) دەکەم، دێمە سـەر مەسـەلەی پسپۆڕی، زۆر لـێڵە، دیاری نەکراوە لە چ بوارێکدا ئەمانە پسپۆڕبن، یەعنـی پسـپۆڕی وا هەیە لە بـواری عیلمیدا پسـپۆڕە، بەس شەرت نییە جێگای بێتەوە لێرە، بۆیە منیش لەگەڵ ئەو رایەم کە مەسەلەی ئەزمـوون لەوانەیە زیاتر بڵێین تەعبیرێکی مەعقول تر بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو گەشە دارا فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سـەرەتا پشـتیوانی لە قسـەکانی (کـاك صـالح و د.شـێرکۆ) دەکەم بـۆ نـاوچە کوردسـتانییەکانی دەرەوەی هەرێـم، هەروەهـا سـەبارەت بە لیـژنەکە زەمەن دیـاری بکرێـت، پێویسـتە کە لە مـاوەی مانگێـك زیـاتر نەخایەنێـت پێکهێنـانی ئەو لیـژنەیە، هەروەها میکانیزمێکیش بەراستی بۆ پێکهاتەی لیـژنەکە دابنرێت، یەعنـی هەر ئەوها بەجێی بهێڵین، نازانم دوایی لەسەر چ پێوەرێك ئەندامانی لیژنە دادەنرێت کە خەڵکی دەرەوە و ئەندامانی پەرلەمانیش دەگریتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز ماموٚستا مەڕوان گەلاڵی فەرموو.

بەڕێز حسین اسماعیل (مەڕوان گەلاڵی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لە قسەکانی (کاك صالح و کاك د.شێرکۆ) دەکەم، ئەو پسپۆرە لابچێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك ئایدن فەرموو.

بەڕێز ئایدن معروف سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی دوو لە بڕگەی دووەمدا ئێمە لەگەڵ ئەوەداین کە ئەندامانی لیژنەکە زیاد بکرێ، هەروەها لە پێناسەی لیژنەکەدا باسی تەوافوق و سازان دەکرێت، بۆیە بە پێویستی دەزانین ژمارەی لیژنەکە زیاد بکرێت بۆ ئەوەی بە شێوەیەکی فراوان هەموو پێکهاتە و لایەنەکان بەشداربێت لە ئامادەکاری لە دەستوورەدا، پێشنیاریش دەکەین یەکەم: زیاد کردنی ئەندامانی لیژنەکە لە (21) ئەندامەوە بۆ (25) ئەندام، دووەم: ڕەچاوی نوێنەرایەتی پێکهاتە نەتەوەییەکان بکرێت لەم لیژنەیەدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك ڕابوون لێرە نییە، بەڕێز کاك شوان فەرموو.

بەڕێز شوان شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەگەڵ ئەو ڕایەدام کە پێکهاتەکان نوێنەریان هەبێت، بۆیان زیاد بکرێت، هەروەها پشتگیری ئەوەی کاك د.شێرکۆ دەکەم بە نیسبەت ناوچە کوردستانیەکان کە پێویستە نوێنەرێکیان هەبێت، ئەو حیزبانەی کە خاوەن یەك کورسی پەرلەمانین نوێنەریان هەبێت لەگەڵ ئەو حیزبانەی کە لە دەرەوەی پەرلەمانیشن کە کورسییەکیان هەبێت بۆ ئەوەی بەڕاستی ڕەنگدانەوەیەکی جوانی لەسەر هەموو پێکهاتە و نەتەوە و پێکەوە ژیانەکە هەبێت، بۆیە ئەگەر دەوڵەمەنتر بکرێ بە تەسەوری من زیاتر خەڵکەکە وا تەسەور دەکات کە دەستوورەکەی وا ئامادە دەکرێ بەهی خۆی دەزانێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك قادر ئۆتمان فەرموو.

بەڕێز قادر ئۆتمان رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی دوو من لەگەڵ ئەوەدام هەر (21) ئەندام بێت و زیاتر نەبێت، هەر وەك لە پڕۆژەکەدا هاتووە، بنەماگرتنی پاراستن و پارێزگاری کردن لە مافی پێکهاتەکان، سەرەنجەکەم لەوەدایە بەرای من بەو پێیەی کە لە پڕۆژەکەدا هاتووە دوای تەشکیلکردنی ئەو لیژنەیە بە پێی پڕۆژەکە دەکرێ هەموویان ئەندامی پەرلەمانبن، دەشکرێ هیچیان ئەندامی پەرلەمان نەبن، چونکە دەڵێ یان لە دەرەوەی پەرلەمانبن، هەروەها لە هەمان کاتیشدا بە پێی ڕاپۆرتی لیژنەی یاسایی دەڵێ بە

مەرجێك پسپۆر یان خاوەن ئەزموونبن، پسپۆر لە چ بوارێكدا؟ هەرچەندە لە ئەسڵی پرۆژەكەدا هاتووە دەڵێ لەو بوارەدا، كە ئەمە بە رای من راستترە، بۆیە من پێشنیار دەكەم كە دەقەكە بەو شێوەیە داڕێژرێتەوە (لیژنەكە لە (21) ئەندام پێكدێت كە بە زۆرینەی رەهای دەنگی ئەندامانی پەرلەمان هەڵدەبژێردرێن، لە ژمارەیەك ئەندامی پەرلەمان و كەسانی پسپۆر لە بواری دەستوور و یاسا لە دەرەوەی پەرلەمان)، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

من تەنها دەمەوێ یەك سەرەنج بدەم، بەڕێزان، بۆ ئەوەی بەڵكو بتوانین گفتوگۆكان كۆ بكەینەوە، رەنگە ئەوەی پێكهاتەكان جێگای ببێتەوە لێرەدا، لە نوێنەرایەتی پێكهاتەكان لە پرۆژەكەدا جێگای بكەینەوە، بەڵام ئەوەی تر ئێوە بە خۆتان دەنگی پێدەدەن، ئەگەر ئەو لیژنەیە دروست ببێت خۆتان دەنگی پێدەدەن، وابكەن نوێنەری ناوچە جێ ناكۆكەكانی تێدابێت، وابكەن كە كەسانی پسپۆری جیاوازی تێدابێت لەو بوارانەی كە پەیوەندی بە دەستوورەوە هەیە، بواری ئابورییە، بواری كۆمەڵایەتییە، بواری سیاسییە، هەروەها بواری دەستووریش، كەواتە با گفتوگۆكان كۆ بكەینەوە و زۆر لە بابەتەكە دەرنەچین، بەڕێز شامۆ شێخۆ فەرموو.

بەڕێز شامۆ شێخۆ نعمۆ:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

گاڤا پەرلەمان شەرعیەتا ناڤ ماڵا كوردستانی هەبت، دڤیا هەمی پێكهاتێت ئاینی و نەتەوەیی دڤێ ماڵێدا جێی خۆ بگریت، گەلەك جارا ئاڤاكرنا گەلەك موئەسەساتێت كوردستانێ ئەم وەكو كوردێت ئێزیدی دئاگرێ نەتەوەیی دێنە شەوتاندن تایبەتمەندیامە ناهێتە رەچاڤ كرن، ئەز فەرد دبینم ژ وان (21) ئەندامان كەسانێكی كوردی ئێزیدی وەكو كەسانێكی شارەزا یان یاساناس ناڤدا هەبت، چونكە هەندەك خاڵێت دەستووری گرێدای تایبەتمەندیامە و پێكهاتێت دیترێن ئاینی و نەتەوەیینە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز كاك ابو بكر فەرموو.

بەڕێز ابو بكر عمر عبدالله (ابو بكر هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من لەگەڵ ئەوەدام كە بڵێین لیژنەكە لە (21) ئەندام زیاتر نەبێت، دووەم: نوێنەرایەتی سەرجەم هێز و لایەنە سیاسییەكان و پێكهاتەكانی گەلی كوردستان بكات، سێیەم: پێویستە لیژنەكە لە ماوەی (15) رۆژ لە جێ بەجێ كردنی ئەم یاسایە پێك بهێنرێت، واتە زوو دەست بەكاربێت، خاڵێكی تر ئەوەیە بریارەكانی لیژنەكە بە پێی رێككەوتن بێت، واتە بە پێی تەوافوق بێت، نەك بە زۆرینە و كەمینە، خاڵێكی تر ئەگەر لیژنەكە لەو ماوەیەی كە لە بڕگەی پێشوودا دیاری كراوە نەیتوانی كارەكانی رایی بكات بە هەمان رێكاری پێشووتر كە لەم یاسایە دیاری كراوە لە لیژنەیەكی تر دادەمزرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئەوەیان رەنگە ماددەی دوای ئەوە بگرێتەوە، بەڕێز مامۆستا ماجد فەرموو.

بەڕێز ماجد عثمان توفیق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لەبەر ئەوەی یەكێك لە خاڵە سەرەكیانی پڕۆژەی دەستووری هەرێمی كوردستان زامنكردنی مافی نەتەوەكانە، داوا دەكەم كە لەو بڕگەیەدا بە ڕاشكاوی وەكو برادەران ئاماژەیان پێكرد، بە ڕاشكاوی ئاماژە بە نوێنەرانی هەردوو پێكهاتە نەتەوەییەكانی (توركمان و كلدان و سریان و ئاشوور و ئەرمەن) بكرێت، هەروەها ئاماژەش بەوە بكرێت كە نوێنەرەكانیان لەلایەن خۆیانەوە دیاری بكرێت، ژمارەكە ببێتە (25) ئەندام، وابزانم ئەگەر زیاد بكرێت زەرەری نییە، بەڵام ئەگەر كەم بكرێت لەوانەیە نەتوانین دوو ئەندام لە هەر نەتەوەیەك جێگەی ببێتەوە، هەروەها تكا دەكەین كە وەك شێوەی دامزراندنی كۆمسیۆنی باڵای كۆمسیاران نەبێت بەوەی كە لایەنەكانی تر نوێنەرەكانمان دیاری بكەن، كە ئێستاش چارەسەر نەكراوە، بۆیە تەئكید دەكەم كە پێویستە ئاماژە بە بەشداریكردنمان بكرێت، هەروەها لەگەڵ ڕەئی برادەرانیشم كە دەڵێن تەحدیدكردنی كاتەكەی بكرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز كاك بێستون فەرموو.

بەڕێز بێستون فائق محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لیژنەكە لە (21) ئەندام پێكدێت، من پێمباشە ئەگەر بكرێت لەوە كەمتربێت، دووەم: چۆن ئەم (21) ئەندامە دیاری دەكرێت؟ چۆن دابنرێنرێن؟ بەداخەوە ئێمە لە یەك، دوو سەعاتی ڕابردوودا لەسەر وشەیەك جەلسەیەكی پەرلەمان ڕاگیرا، نەگەیشتینە ڕێككەوتن، ئیدی پێمانوایە چۆن دەگەینە ڕێككەوتن فراكسیۆن و پێكهاتەكان لەسەر دیاری كردنی (21) ئەندام بۆ ناو ئەم لیژنەیە؟ من پێمویە دەبێت لێرەدا موعالەجەی چۆنیەتی دیاری كردن و دانانی ئەو ئەندامانە بكرێت، چونكە پێمواية قورسە و كاتێكی زۆریش دەچێ و پێكهاتەكان و فراكسیۆنەكانیش ناگەنە ڕێككەوتن بە ئاسانی لەسەر دیاری كردنی ئەوانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز د.سراج فەرموو.

بەڕێز د.سراج احمد حەمەدامین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پشتیوانی تەواوی ئەو برادەرانە دەكەم كە باس لەوە دەكەن كە دەبێ موراعاتی پێكهاتەكانی ئاینی و نەتەوەیی بكرێتن، منیش پاڵپشتیان دەكەم بە تایبەتی مامۆستا ماجد و كاك ئایدن كاك شوان و باقی برادەران، دووەم: بۆ ئەو لیژنەیە دەبێ شێوازی كاركردن و میكانیزمێك هەبێ دەبێ چۆن كار بكاتن، ئایا وەكو لیژنەكانی پەرلەمان كار دەكرێت؟ وەكو لیژنەیەكی موەقەت كار دەكرێت؟ دەبێ شێوازێك هەبێت كە بتوانین چۆن خۆمان لە نوقتە خیلافیەكان ڕزگار بكەین، خاڵی سێیەم: تایبەت بە تەحدیدی پسپۆری، بەرای من تەنها بنووسرێت پسپۆری یاسایی دەستووری بێت، ئەزموون لابدرێ، چونكە ئەگەر پسپۆری هەبوو حەتمەن ئەزمووندارە، بەڵام شەرت نییە هەموو خاوەن ئەزموونێك پسپۆری تایبەتی هەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز د.پەری فەرموو.

بەڕێز د.پەری صالح حمید:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

زۆربەی قسەکانم کرا، بەڵام نەختێکی دەڵێمەوە، یەکەمیان پشتیوانی ئەو رایە دەکەم نــوێنەری نــاوچە کوردســتانییەکانی دەرەوەی هەرێــم هەبێــت، بەو شــێوەیەش بخوێندرێتەوە (لیژنە لە (21) ئەندام پێکدێت کە بە زۆرینەی رەهای دەنگی ئەندامانی پەرلەمـان پێـك بێـت بـۆ ئامـادەکردن بـۆ راپرسـی) ئەوەی بـۆ زیـاد بکـرێ، هەروەهـا کاتەکەش زۆر گرنگە کاتی دیاری کردنی لیژنەکە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو منى فەرموو.

بەڕێز منى نبى نادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە سەرەتاوە پشتگیری ئەو بەڕێزانە دەکەم (د.شێرکۆ، شوان شێخ احمـد، شێخ شامۆ، کـاك قـادر ئۆتمـان)، ئەو بەڕێـزانە پشـتگیری پێکهاتەکانیـان کـردووە، هەروەهـا داوا دەکەم لیژنەکە لە (21) ئەنـدام زیاتر نەبێت بـۆ ئەوەی بتـوانین بە زووتـرین کات ئەو پرۆسـەیە بە سـەرکەوتووانە لەم پەرلەمـانەدا پەسـەند بکرێـت، لە هەمـان کاتـدا لە کوتاییدا نووسراوە بە مەرجێك پسپۆر، ئەو پسپۆرە لابدرێت، چـونکە ئەو پسپۆرە زۆر تەعریـف و لەوانەیە تەفسـیراتی زۆری پـێ بکرێـت، لە هەمـان کاتـدا نـوێنەرایەتی هەموو لایەنەکان و پێکهاتەکان بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو پەروا فەرموو.

بەڕێز پەروا علی حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سـەبارەت بە لیژنە، من پێمباشـە لیژنە لە (21) ئەنـدام زیـاتر نەبێت، ئەوەی بـۆ زیـاد بکرێت، هەروەها وردەکاری بۆ ئەرکەکانیان بکرێت لە مەسـەلەی پێـوەری دانـانی ئەو بەڕێزانەی کە دەبنە ئەندامی لیژنە، بـۆ نمـوونە بە پێـی کورسـی بێـت، رەنـگە ئەوە لە یەکێك لە پێوەرەکان بێت، لە هەمان کاتدا خاڵێك هەیە کات دیاری بکرێـت بـۆ دەسـت بەکــاربوونی ئەم لیــژنەیە، چــونکە ئەوە لە بەرژەوەنــدی ئــێمە نیــیە، لە دوای پەسەندکردنەوە بە بڕوای من ئەگەر یەکسەر کاتەکە دیاری بکرێت، چەنـد رۆژێـك، دوو حەفـتە بێـت، یـان هەر چۆنێـك بێـت دابنرێـت کە کەمتـر بێـت نەگـاتە مانگێـك، لەبەر ئەوەی کۆی پرۆسەکە دوا دەخات، دوا خاڵم ئەوەیە بەراستی هیوادارم کە دەستوور دەسـتوورێکی پیـاوانە نەبێـت، مەسـەلەی رەگەز یـان ژن بە نەزەری ئیعتیبـار وەربگیرێت، گرنگە نییە سـەر بە چ پێکهاتەیە، گرنـگ نییە سـەر بە چ گرووپێکە، بەڵام گرنگە دەبێ دەستوورێکی پیاوانە نەبێت، ئەندامەکان تا رادەیەك یەکسانی تێدابێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك ناضم فەرموو.

بەڕێز ناضم کبیر محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان، ئەندامانی پەرلەمان، چەند پێشنیارێکم هەیە، یەکێکیـان ئەوەیە کە پشـتگیری لەو بەڕێـزانە دەکەم کە دەربـارەی هەبـوونی پێکهاتەکـان لەنـاو ئەو (21) ئەنـدامە، چـونکە گومانی تێدا نییە کوردستان بەو پێکهاتە و فرە ئاینییانەوە جوانە، پێشنیاری دووەم: پێشـنیار دەکەم کە یەکێـك لەو (21) ئەنـدامە ئەنـدام بێـت لە رێکخراوەکـانی

کۆمەڵی مەدەنی، پێشنیارێکی تر پشتگیری لە قسەکانی برای بەڕێزم شێخ شامۆ دەکەم، هەبوونی ئەندامێك لە برا کوردە ئێزیدییەکان، پشتگیری لە قسەکانی گەشە خان دەکەم کە سەقفێکی زەمەنی بۆ دروست کردنی ئەم لیژنەیە دابنرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو تەلار فەرموو

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری لە ماددەی دوو لە ئەسڵی پڕۆژەکە دەکەم، نەك لە راپۆرتی لیژنەی یاسایی، هەروەها پشتگیری لە قسەکانی (کاك صالح فەقێ و د.شێرکۆ حەمە امین و کاك ابو بکر هەڵەدنی) دەکەم، بەڵام لە ماددەی دوو یەك ئیزافە سەرەڕای بەشداری پێکهاتەکان لەگەڵ نوێنەری ناوچە کوردستانییەکان، بەشداری ژنانیش لەبەر چاو بگیرێت، لەبەر ئەوەی ئێمە ئەزموونی ترمان هەیە لە هەرێمی کوردستاندا چ لە پێدانی کابینەکاندا، یاخود لەو لیژنانەی کە پەیوەندیدار بە بریاردان لە رووی سیاسییەوە لە هەرێمی کوردستاندا دائیمەن دەبێت بە یاسا ئەوە بچەسپێنین، بۆیە هیوادارم لەم بڕگەشدا ئەوە بچەسپێ تاوەکو رەچاوی ئەوە بکەن، چونکە دەستووریش زۆربەی زۆری ماددەکانی پەیوەندی باشی بە یەکسانی مافەکانی ژنانە، چەسپاندنی مافەکانی ژنانە لە دەستووردا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز د.فرست فەرموو.

بەڕێز د.فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێمباشە ئەوەی لە راپۆرتی لیژنە هاتووە بەس ئەم بڕگەیەی بۆ زیاد بکرێت (لیژنە لە (21) ئەندام پێکدێت کە بە زۆرینەی رەهای دەنگی ئەندامانی پەرلەمان هەڵدەبژێردرێن و دەکرێت ئەندامی پەرلەمانبن یان لە دەرەوەی پەرلەمان بە مەرجێك پسپۆر یان خاوەن ئەزموونبن لەم بوارەدا، بە مەرجێك نوێنەرایەتی پێکهاتەکان لەبەر چاو بگیرێت)، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك محمود فەرموو.

بەڕێز محمود عمر صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی دوو، من پێمباشە لە سیاغەی خاڵی یەکەمی بەم شێوەیە بکرێ (لیژنەیەك بە زۆرینەی دەنگی ئەندامانی پەرلەمان پێك بێت بۆ سازان و ئامادەکردنی پڕۆژەی دەستوورێکی هەمیشەیی بۆ کوردستان)، خاڵی دووەم: (لیژنەکە پێکدێت لە (21) ئەندام) بە رای من ئەو (21) ئەندامە زۆرە و لەسەر ئەساسی چ بنەمایەك؟ پێموابێت ئەوە جۆرێك لە فەوزا و هەر یەکە وەکو پێویست کاری خۆی نازانێت، بۆیە ئەو (21) ئەندامە بە زۆر دەزانم، وا باشترە لە (15) ئەندام زیاتر نەبێت و بەم شێوەیە دابڕێژرێتەوە (لیژنەکە پێك بێت لە (15) ئەندام کە ئەندامی پەرلەمانبن یاخود لە دەرەوەی پەرلەمانیشبن بەو مەرجەی شارەزای بواری

دەستووری بن، لە زووترین کاتیشدا کۆبوونەوەی خۆیان بکەن)، هەروەها وا باشترە نوێنەرایەتی پێکهاتەکانی خەڵکی کوردستان لەخۆ بگرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك سروود فەرموو.

بەڕێز سروود سلیم متی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سێ خاڵم هەیە بە کورتی، خاڵی یەکەم: پرسیارم هەیە لە لیژنەی پەیوەندیدار، کێ بەرپرسە لە پێکهێنانی ئەم لیژنەیە؟ ئەگەر پەرلەمان بەرپرسە کەواتە حیزب و لایەنە سیاسییەکانی کە ئەندامی پەرلەمانیان نییە مەحروم دەبن لەو بابەتە، باش دەزانین کە دەستوور دەستووری هەمووانە، دەبێت هەموویان بەشداربن، لەبەر ئەوە ئەم فەقەرە پێویستی بە روونکردنەوەی زیاتر هەیە، خاڵی دووەم: بە پێویستی دەزانم زامنکردنی وجودی نوێنەری پێکهاتەکان لەو لیژنەیە، زیادیش بکرێ لە ماددەی دووەم، خاڵی سێیەم: پرسیارم هەیە پێویستە بزانین شێوازی ئیدارەکردنی ئەم لیژنەیە، بۆ نموونە کێ دەبێتە سەرۆك؟ سیستەمی دەنگدان چۆن دەبێت؟ ئایا پەیڕەوی ناوخۆی دەبێت یان نا؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز مامۆستا حسن فەرموو.

بەڕێز حسن صالح محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەر سێ، چوار خاڵم هەیە، یەکەم: ئەو لیژنەیە کەی پێکدێت؟ دەکرێ ئەگەر کاتێکی دیاری کراوی بۆ دیاری بکرێت بۆ پێکهێنانی، چونکە پێکهێنانی دوا بکەوێ ئەمەشیان کێشەیەکی گەورە دروست دەکات، بۆیە من بە باشی دەزانم بگوترێت ئەم لیژنەیە دوای دەنگهێنانی پڕۆژە یاساکە لە ماوەی (15) رۆژ، (20) رۆژ، یەعنی مودەیەك دیاری بکرێت بۆ ئەوەی کەی دابمەزرێت، نەك ئەویشیان سێ، چوار مانگێك دوا بکەوێت، دووەم: پرسیاری من ئەوەیە ئەو زۆرینەی رەهایە هی سەرجەم ئەندامانی پەرلەمانە؟ واتە لە کۆی (111) ئەندام پەرلەمانەکە زۆرینەکە کۆی (111) ئەندام پەرلەمانەکەیە یان زۆرینەی ئامادەبووانە؟ چونکە ئەمەش دەکرێ یەکلایی بکرێتەوە، چونکە من پێموایە مادام ئەوە بە سازان دەکرێ، سازانی لەسەرە، سازانی حیزبە سیاسییەکانی لەسەرە زۆرینەی ئامادەبووان بێت باشترە لە زۆرینەی پەرلەمانتارەکان، سێیەم: خاوەن ئەزموون و پسپۆربن لە بواری یاسایی و دەستووریدا ئەوەی بۆ زیاد بکرێ، چوارەم: منیش پێمباشە نوێنەری پێکهاتە و ئاینی و ئاینزاکان و ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێمی لەگەڵدا بێت، پێنجەم: من پێشنیار دەکەم ئەم لیژنە (21) کەسییە لایەنی کەم هەموو ئەوانەی کە دامانناون لە (30%)ی نیسبەی ژنان بێت، لە (5) ژن کەمتری تێدا نەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك ڤەمان فەرموو.

بەڕێز ڤەمان فیصل سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێمباشە تەخمین کرنا ئەڤی ژمارە (21) کەسی یان هەرچەندەك بیتن، ئەساسەکی زانستی هەبیتن، ژبەر کو مەسەلەیا ئەوان ژی بابەتی دەستووری

بابەتێكی گرنگ و رەهەندەكا نیشتیمانی یا هەی، ژبەر هەندێ من گەلەك پێ ئاسایيە ژمارە ڤان كەسان بێتە زێدە كرنێ ب شەرەتەكی كو دەمێ دەست بەكار دبن ئەڤ (20) كەسە یان (30) كەسە خۆ دابەش بكەن بەسەر چەند لیژنەیەكی موسەغەر یێت بچیك تردا بۆ هندێ هەر ئێك با بەكێ دەستووری یان فەصلەكێ دا بچت خوارێ بۆ هندێ كو زیتر دەمی ئیستیغلال بكەتن و زیتر كوردستانێ بكەن خودان دەستوور، ژبەر هندێ پشتەڤانیێ ل كاك (ئایدن) و (شێخ شامۆ) و هەمی برادەران دكەم ئەوێن كو پشتەڤانی ل پێكهاتەیان كری، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز كاك علی حەمە صالح فەرموو.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من ئەو پێنج تێبینیەم هەیە، بە تەسەلسول دەیخوێنمەوە، یەكەم: لیژنەكە لە (21) ئەندام زیاتر نەبێت، دووەم: لە چ دەرگایەكەوە ئەو (21) كەسە داخیلی پەرلەمان دەبن؟ یەعنی كێ ئەم (21) كەسە دەهێنێت؟ واتە لیژنەیەك بۆ دروست كردنی لیژنەكە دروست بكرێت، سێیەم: میكانیزمی دیاری كردنی سەرۆك و دەستەی سەرۆكایەتی ئەم لیژنەیە دیاری بكرێت، ئایا بەزۆرینەی دەنگی ئەو (21) كەسە، یاخود چۆن؟، كێش ئەبێت بەسەرۆك؟، ئەو میكانیزمە دیاری بكرێت، چوارەم: ئەم لیژنەیە لە رۆژی پەسەند كردنی یاساكەوە لە ماوەیەكدا دەست بەكار بێت، كە لە (20) ڕۆژ زیاتر نەبێت، ئێمەش پشتیوانی ئەوە دەكەین كە نوێنەری سەرجەم لایەن و پێكهاتەكانی كوردستانی تێدا بێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، كاك یروانت نیسان، فەرموو.

بەڕێز یروانت نیسان ماركۆس:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەڤە دەستوور، دەستوورێ مە هەمیانە، یەعنی وەك چ بابەتەكێ دی نینە هەمی دونیایێ وەك میسر، یەعنی هەمی لا بەرضاڤ وەرگرتیە، ئەز دبێژم ژمارە بێتە زێدە كرن ژ بیست و ئێكێ (21) بۆ بیست و پێنجێ (25) دا بشێن مرونە تێدا هەبیت نەتەوە و ئایین جهێ وان تێدا بێتە كرن و زەمانا پێكهاتا نەتەوەیی و ئایینی بێتە كرن وەكو برایێت مە یێت ئێزیدی ناحیا ئایینی و كاكەیی ژی، كەس بەحسێ كاكەییان ناكەت وان ژی دەورەكێ هەی كوردستانێدا و هەروەسا نەتەوە ژی ل پەرلەمانێ كوردستانێ سەر ئەساسێ نەتەوە هاتیە دان نە سەر ئەساسەكێ ئایینی یە دانایە بۆ مەسیحیان ئێكە قەومیەت یێ تێدا، قەومیەت ژمارە ناهێتە حیساب كرن، قەومیەت ب ناقی دهێتە حیساب كرن، یەعنی كلد و سریان و ئاشور، ئەرمەن، توركمان كا چ یێت دی هەبن، و ئەز تەئییدا خویشكا خۆ كەژاڵ خانێ دكەم و عەلی حەمە صالح دكەم هەیكەلەك هەبیت و سەقف زەمەنییەك بۆ ڤێ لیژنێ هەبیت، و سوپاسیا وە دكەم.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، كاك عومەر عینایەت، فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

یەکەم: من سەرەتا ئەمەوێت پشتگیری بوونی ئەندامانی پێکهاتەکان بکەم، هەروەها پێکهاتە ئایینی و نەتەوایەتیەکانیش، هەروەها بوونی نوێنەری لایەنەکان ئەوانەی کە کورسیان لەناو پەرلەمان نییە، یان کەمن لەناو پەرلەماندا، دووەم: من وا هەست دەکەم ئەم یاسایە دوو بڕگەی نووقسانە، لەبەر ئەوەی ڕێکاری کاندید کردن بۆ ناو ئەو لیژنەیە دیاری نەکراوە، ئەگەر ڕێگام بدەن من هەر سێ بڕگەکەی کە نووسیومە ئەیخوێنمەوە، دوای ئەوەش پێشکەش بە لیژنەی یاسایی دەکەم، بەم شێوەیەیە: یەکەم: لەماوەی (30) ڕۆژدا لەبەرواری پەسەند کردنی ئەم یاسایەوە، پەرلەمان لیژنەیەك پێك دێنێت کە بەزۆرینەی دەنگی ئەندامانی پەرلەمان هەڵدەبژێردرێن و دەکرێت ئەندامی لیژنە ئەندامی پەرلەمان بێت و یان لەدەرەوەی پەرلەمان بێت، بەمەرجێك پسپۆڕ بن لەو بوارەدا، یەعنی بواری دەستوور، یان خاوەن ئەزموون بن لەو بوارەدا. دووەم: ئەندامانی لیژنە لەلایەن لیژنەی یاسایی پەرلەمانەوە لەماوەی (15) ڕۆژدا لە پەسەند کردنی ئەم یاسایەوە پێشکەش بە پەرلەمان دەکرێت، یەعنی من پرۆسەی هاتنە ناوەوەی ئەو بەڕێزانەی کە ئەوترێت چۆن بێن، ئەکرێت ناوەکانیان کاندید بکرێت و بدرێتە لیژنەی یاسایی و لیژنەی یاسایش ئاراستەی پەرلەمانی بکات. سێیەم: سەرۆك و جێگر و بڕیاردەر لەناو لیژنەدا بەزۆرینەی دەنگی ڕەها هەڵدەبژێردرێن و بەزۆرینەی دەنگی ئەندامان بڕیار لەسەر بەند و بڕگەکان دەدرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك فرحان جوهر، فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێڕای پشتگیری کردنی گەلێك لە برادەرانم لە مەسەلەی مافی پێکهاتە ئاینی و نەتەوەییەکان و لایەنی کەسەکان کە لە لیژنەکەدا پێویستە هەبن، منیش پشتیگری ئەو ڕەئیە دەکەم، هەروەها لەگەڵ ئەو ڕەئیەشدام کە دوو برادەر پێشکەشیان کرد، کە لیژنەکە زیاتر بکرێت، لەبەر ئەوەی مەسەلەی دەستوور بابەتێکی گرنگەو زۆر هەڵدەگرێت، تا عەقڵەکانیش زۆرتر بن بێگومان دەوڵەمەند تر دەبێت، بۆیە من لەگەڵ ئەوەدام کە لە (21) کەسەوە بکرێت بە (31) کەس، کە بتوانن شتێکی باشتر سیاغە بکەن، هەروەها لە لیژنەکەدا شێواز وکار کردنی لیژنەکە ڕوون نەکراوەتەوە، کە گوایە ئەم لیژنەیە ئەندامەکانی لەسەر چ ئەساسێك دادەنێن، بەپێی ئیستیحقاقی حزبە سیاسیەکانە، بەپێی فراکسیۆنەکانە، بەپێی هەڵبژاردنە، چۆن دەکرێت، هەروەها شێوازی کارکردنیان دیار نییە، سروشت و شێوازی هەڵبژاردنی سەرۆك و ئەندامان لیژنە بەتایبەتی سەرۆکی لیژنە لەسەر چ پێوەرێك دەبێت، هەموو ئەمانە وا دەکات دواتر کاری لیژنەکە دوا بکەوێت و ئیشکالیەت دروست بێت، حەق بوو لێرەدا بڕگە بە بڕگە ئەمە ڕوون بکرایەتەوە، بۆ ئەوەی باشتر کاری خۆیان بکەن، بۆیە هەر پێکهێنانی لیژنە ناکاتە ئەوەی کە ئەم لیژنەیە بتوانێت دەست بەکار بێت و کاری خۆی بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك ئومێد فەرموو.

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سـەبارەت بەم مـاددەیە مـن لەگەڵ ڕاپـۆرتی لیـژنەی یاسـاییم، بەهەنـدێك گۆڕانكـارییەوە بەوەی كە لە (21) كەس زیـاتر نەبێـت، وە كـات بـۆ پێكهێنـانی لیـژنەكەش دیـاری بكرێـت، خـاڵی دووەم، سـەبارەت بەو پێشـنیارانەی كە هەمـوو پێكهاتە سیاسـی و ئاینییەكـان لەنـاوەوە و دەرەوەی پەرلەمـان بەشـداری بـكەن، مـن دەمەوێـت بەوازحیـی ئەوە بڵـێم كە ئەوە دەبێـتە هـۆی تێكـدانی هاوسـەنگی لەنـاو لیـژنەكەدا، پـێم خۆشـە ئەو پرسـیارە بـخەمە ڕوو، كە ئـێمە بـاس لە بـوونی نـوێنەر دەكەیـن، بێگومـان لەیەك كەس كەمتـر نابێـت، خـۆ نیـو كەسـمان نییە بـۆ بەشـداری كـردن، ئایـا كەسـمان هـاتووین هەمـوو پێكهـاتە سیاسـی و حـزبە سیاسـییەكانی كوردستان، پێكهاتە ئاینی وئیتنیكیەكانمان ژماردبێت، كە ئەگەر لە كەسێك كەمتریان نەبێـت، بێگومـان كە نییە لەكەسێك كەمتر، كە ئەمە چەنـد نـوێنەر دەكـات، ئایا (21) ئەكـات یـان (100) ئەكـات، چەنـد حزبـی سیاسـیمان هەیە؟، چەنـد ئـاینی جیاوازمـان هەیە؟، چەند پێكهاتەی سیاسی جیاوازمان هەیە، چەندی نەتەوەیی جیاوازمان هەیە؟، بـۆیە ئەمە زۆر ئیشـكالی هەیە، بە بڕوای مـن پرسـیارێكی تـر ئەوەیە، ئەم دەسـتوورە دەبێـت بە سـازان بێـت و دەبێـت زەمـانەتی مـافی هەمـوو پێكهـاتەیەكی سیاسـی، ئیتنیكی، ئاینی بكات، كە ئێمە ئەو زەمانەتەمان كرد ڕەنگە پێویسـت نەكات جەخت لەسـەر ئەو بـابەتە بكەیـنەوە كە نـوێنەری هەمـوو پێكهاتەكـان كە ئەمە ئەوەنـدە زۆر ئەكات، ڕەنـگە لە ژمارەی ئەنـدامانی پەرلەمانیش زیـاتر بێـت، بـابەت و زاراوەكـان كە باسی لێـوە كـرا، بـا لەم مـاددەیە نەهێنـرێتە ئـاراوە، چـونكە لەماددەی پێشـووتر ئـێمە مەسەلەی ئامادەكردن و پێداچوونەوە ئەوانەمـان یەكلا كـردەوە، بـۆیە پـێم وایە وەك خۆی بمێنێتەوە بەو گۆڕانكارییانەی كەباسم كرد، وسوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز كاك كەمال یەڵدا، فەرموو.

بەڕێز كمال یلدا مرقوز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەكید بە دڵەوە پشتگیری ئەو پەرلەمانتارانە دەكەم كە دەڵێن بـا ئەنـدامی پێكهاتەكـان بەشدار بن، پشتگیری كاك ئاری و كاك ئایدن و كاك شوان و كاك ماجـد ودكتـۆر سـراج و كاك ناضم و كاك فرسەت وكاك فرحان دەكەم، بەس پرسیارێكم هەیە، كە لیـژنەكە پێك دەهێنـدرێت كـێ دای دەنێـت؟، كە لیـژنەكەش پێكهێنـرا، لە ئەنـدامی پەرلەمـان و دەرەوەی ئەندامی پەرلەمان دەبێت، چەنـد كەس لە پەرلەمـان دەبێـت و چەنـدیش لە دەرەوەی پەرلەمـــان دەبێـــت، ئەوانەی كە لەدەرەوە دێـــن، پســـپۆڕو شـــارەزان لە بوارەكـان، پسـپۆڕیەكەش دەبێـت دیـاری بكرێـت، كە پسـپۆڕییەكەی ئـایینی، یاسـایی بێت، دەبێت ئەوەش دیاری بكرێت، ئەوانەی كە شـارەزان لە دانـانی دەسـتوور ئەكیـد ئەوانە دەبێـت لە پێشـەوە بـێن و ژمارەشـیان چەنـدە؟، لیـژنەكەش لە (25) كەس پێـك بێت باشە، دەستوورەكە هی هەرێمی كوردستانە بۆ هەموو پێكهاتەكانەو بـۆ هەمـوو ئاینەكـانە، وە هەمـوو لـایەكی لەنـاو بێـت بەشـێوەیەكی عادیلـانە، پشـتگیری ئەوەی دەكەم كە مافی ژنانیش بدرێت لەناو ئەو لیژنەیە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، كاك غەریب مصطفی ، فەرموو.

بەڕێز غریب مصطفی حەمە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان.
خاڵی یەکەم من پشتیوانی ڕای هەموو ئەو بەڕێزانە دەکەم، کە داوای چەسپاندنی نوێنەرایەتی هەموو نەتەوەو ئایینەکانی کوردستان دەکەن، ئەمەوێت زۆر بەخێرایی ئەوەتان بیر بێنمەوە لەکاتی گفتوگۆی یاسای کۆمیسیۆنی باڵای هەڵبژاردن و ڕاپرسی کە کرا بە یاسا، هەندێ لە پێکهاتەکانی ناو پەرلەمان گلەییان کردو کار گەیشتە بایکۆت کردنی دانیشتنەکانی پەرلەمان، لەبەر ئەوەی وایان هەست دەکرد کە مافیان خوراوە، دووەم: لە ماوەی (20) ڕۆژدا پێك بهێنرێت پشتیوانی ئەو ڕەئیە دەکەم، خاڵی سێیەم: لەناو ئەو هەموو حزب و نەتەوەو ئاینە جۆراوجۆرانەی کوردستاندا حیسەی ئەم (21) کەسە چۆن دابەش دەکرێت؟، ئەوە حاڵی ئەنجومەنای پارێزگاو لیژنەو پۆستەکانی پارێزگاکانە کە تا ئێستا کێشمە کێشی لەسەرە، جا ئەگەر ئێمە بمانەوێت لە (20) ڕۆژدا یان مانگێك ئەمە بکرێت، بەڕاستی ئەوەنە کێشە لەبەردەمیدا دروست دەبێت کە دوایی نابێت، بۆیە بەپێویستی دەزانم کە لێرەدا خاڵ بخرێتە سەری و دیاری بکرێت، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
زۆر سوپاس، بەڕێز خاتوو حیات مجید، فەرموو.
بەڕێز حیات مجید قادر:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
خاڵی یەکەم: منیش پشتگیری ئەو ڕەئیە دەکەم کە دەڵێت بۆ تەشکیل کردنی لیژنەکە سەقفێکی زەمەنی دیاری بکرێت، خاڵی دووەم: لێرەدا باسی ئەوە دەکرێت کە لیژنەکە لە (21)ئەندام پێك دێت، ئەم (21) ئەندامە هەموومان دەزانین ئەمە حەدی ئەعلایە بۆ ئەو لیژنەیە، ئەی حەدی ئەدنا بۆ لیژنەکە چەندە؟، خاڵی سێیەم: ڕەچاوی نیسبەی ئافرەت بکرێت و باڵانسی جێندەر ڕابگیرێت لە لیژنەکەدا، خاڵی چوارەم: پشتگیری ئەو ڕایانە دەکەم بۆ پێکهاتەکان لە لیژنەکەدا کە پشتگوێ نەخرێت، لەگەڵ ئاین و ئاینزاکان، خاڵی پێنجەم: میکانیزمی کارکردنی لەسەر چ ئاستێك دەبێت و پێوەرەکانی دانان لەو لیژنەیەدا چیە؟، ئایا فراکسیۆنەکان دیاری دەکەن، یاخود لیژنەیەکی تر هەیە، بۆ تەشکیل کردنی ئەو لیژنە (21) کەسیە؟، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
زۆر سوپاس، کاك عبداللە حاجی محمود، فەرموو.
بەڕێز عبداللە حاجی محمود:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
من لەگەڵ ئەصڵی پڕۆژەکەدام، بەڵام لەپاش پسپۆڕی و شارەزایی(خاوەن ئەزموون)یشی بۆ زیاد بکرێت، زۆر سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
زۆر سوپاس، خاتوو منیرە، فەرموو.
بەڕێز منیرە عثمان علی:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ماددەی دووەم بەم شێوەیەیە، لیژنە لە (21)ئەندام پێك دێت، پێشنیار دەکەم وای لێ بکرێت، لیژنە لە (21) ئەندام زیاتر نەبێت، هەروەها، وشەی پسپۆڕییەکەی لێ لاببرێت، کاتی دروست کردنی لیژنەکە کە بەشێکی زۆر لە هاوڕێکانم لەپەرلەمان

باسیان کرد، کاتی دروست کردنی لیژنەکە دیاری نەکراوە، وە پشتگیری هەموو ئەو ڕەئیانە دەکەم کە لەدوای تەواو بوونی یاساکەو بڕیاردان لەسەر لیژنەکە، لەماوەی (20)ڕۆژ دەست بەکارەکانیان بکەن، پشتگیری ڕەئی کاك علی حەمە صالح و کاك عمر عینایەت و دکتۆر شێرکۆ دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، دکتۆر شوان قەڵادزەیی، فەرموو.

بەڕێز عمر مصطفى باوەمیر(د. شوان قەڵادزەیی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵڵا ئەوەی کە گرنگە لیژنەکە بەشێوەیەك بێت مایەی ڕەزامەندی هەموو پێکهاتەکانی هەرێمی کوردستان ودەرەوەی هەرێمیش بێت، با بەشێوازێك نەبێت پەرچە کرداری لێ بێتەوە، وەکو کۆمیسیۆنی باڵای سەربەخۆی هەڵبژاردنەکان، نوێنەرایەتی ناوچەکان بەتایبەتی کە وشەی هەرێممان لێ لاداوە، گرنگە کە مەسەلەن کەرکووك و شوێنەکانی تر نوێنەرایەتیان بەزەقی هەبێت لە لیژنەکەدا، ئەو کات کاتەکەش دیاری بکرێت، کاتەکە بەزەقی دیاری بکرێت کە لیژنەکە پێویستە لەکاتی دیاری کراوی خۆیدا کارەکانی تەواو بکات، سوپاسی هەموو ئەو ئەندامانەش دەکەم کە ئاراستەی قسەکانیان بەشێوازێکە کەسیاسەتی زۆرینەو کەمینە بەکار ناهێنن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز بەهزاد دەرویش، فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەرویش دەرویش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادا دوێ، دووەم: من پێم باشە بەم شیوە بێتە دارێژین، لیژنەیەك پێك بێت لە (21) ئەندام ڤان مەرجان، یەعنی چەند مەرجێك ریك کەین، ئێك: پسپۆڕ و شارەزا بن لەم بوارەدا، دوو: لانی کێم حەفت لەوانە ئەندام پەرلەمان بن، واتە سێ، ئێك لەوانە ئەندام پەرلەمان بن، چونکە لە ڕاستی جوان نینە بببژن ئەندام پەرلەمان نەبن، ئان زورینەش ئەندام پەرلەمان بن، مەرجی سێ: نوێنەرێن هەمی لایەن و پێکهاتا ل خۆ بگریت، ئێ چواریش: لیژنەیەك پێك بت لە ماوەیەکی لە (15) ڕۆژ زیاتر نەبت، مەرجی پێنجیش: بڕیاری لیژنەیە بسازان بن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك باپیر، فەرموو.

بەڕێز باپیر کامەلا سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم باشە لەبارەی ژمارەکەوە بۆ ئەوەی دەستمان ئاوەڵا بێت، بڵێین لە (19) ئەندام کەمتر نەبێت و لە (25)یش زیاتر نەبێت، بۆ ئەوەی ئەو پێکهاتانەی کە خواستی زۆربەی ئەندامان بوو زیاد بکرێت، دەربارەی ماوەکەی، من پێم باشە ماوەکەی دوو مانگ بێت، بۆ چی؟، موبەڕیرم بۆ ئەو ڕەئیەی خۆم ئەوەیە، لەکاتێکدا سەرۆکی هەرێم ئەو ڕەئیەی ڕەد کردەوە، دوای (15) ڕۆژ ڕەدی ئەکاتەوە، کە ڕەتی

كـردەوە ئـێمە (15) ڕۆژی ترمـان دەوێـت بـۆ ئەوەی جـارێکی تـر پێـداچوونەوەی بـۆ بکەیـن، ئەگەر ڕەئیەکـی لەسـەری هەبێـت، چـونکە تـا (20) ڕۆژ ئـێمە نـاتوانین ئەوە بکەیـن، بەس دوو مانـگ مـاوەیەکی باشـە، ئەو ئیشـکالەش نامێنێـت بـۆ مـاوەکە، دەربـارەی ئـاین و ئاینزاکـان و کەمە نەتەوەییەکـانیش ئەوە پشـتگیری لـێ دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز کاك قارەمان قادر، فەرموو.

بەڕێز قارەمان قادر فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربـارەی لیـژنەکە لە (21) ئەنـدام پێـك بێـت ئەوە بکرێـت بە قەتعـی، لەکۆتایشـیدا پسپۆڕ یان خاوەن ئەزموون بن، من پێم وایە لەبەر ئەوەی دەستوور گشتگیرە، بـۆیە پێویسـتی بە پسـپۆڕی جیاجیـا هەیە، بـۆیە بەم شـێوازە بنووسـرێت، بەومەرجەی پسپۆڕو خاوەن ئەزموون بن، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز کاك یعقوب گورگیس، فەرموو.

بەڕێز یعقوب گورگیس یاقو:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشـتگیری دەکەم بـۆ وان بەڕێـزان ئەنـدامانی پەرلەمـان ئەوان داخـاز کـرینە، کـو نوێنەرێت پێکهاتەکان لەو لیژنەیە بێت، زۆر پێویستە بـۆ مە، وەك ئەندامی پەرلەمان و نـوێنەری پێکهاتەکـان، زەمـان هەبـت، بـۆ مە کە ئەزمـوونی کۆمیسـیۆنی باڵـای هەڵبژاردن دووبارە نەبت جارەکا دی، نـوێنەری مە بدەنە پارتی و نـوێنەرێن تورکمان بـدەنە یەکێتـی، ئەو بـۆ مە زۆر ناخۆشـە، ئـێ دوو: بێتە دیار کـرن بەنووسـین لێـرە لە مادده دوو، مسۆگەر کرنی بەشدار بوونی پێکهاتەکان لەو ماددە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز خاتوو ئیڤار، فەرموو.

بەڕێز ئیڤار ابراهیم حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی دووەم: سـەبارەت بە نـوێنەری پێکهاتەکان بەپێـی ڕێـژەی کورسـی پەرلەمانی بێت، سەبارەت بە لیژنەکە، لە (21) ئەندام کەمتر نەبێت، کاتێك دیاری بکرێـت کە لە (15) ڕۆژ کەمتر نەبێت، سەبارەت بە دانانی ژن لەم لیژنەیەدا من تەواوی پشتیوانی خۆم دەردەبڕم، بۆ خاتوو پەروا، تەلار خان، حەیات خان، کاك حسن سالّح، هەروەها کاك بێستوون فائیقیش، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، خاتوو وحیدە یاقو، فەرموو.

بەڕێز وحیدە یاقو هرمز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبـعەن ئاخـافتنێ من ژ لایە گەلەك ئەنـدامان هـاتە کـرن، بـۆیە من دووبـارە نـاکەم، لێرەش دبێژم سـوپاس و پشتگیری ل حەمـی هەڤاڵا وان دکەم، کە پشتگیری پێکهاتە

هاتە كرن، سوپاسیا وا دكەم، بەس شتەكی ژ ڤێرە دبێژم كە فیعلی بت، نەك بەس ڕاگەیاندن بت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، كاك ڕابوون، فەرموو.

بەڕێز ڕابوون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من سێ مولاحەزەم هەیە، یەكەم: لەو كاتەوەی كە گفتوگۆ لەسەر ئەندامانی لیژنەكە دەكەن، هەوڵ دەدەین دەستیان كراوە بكەین، واباشە بڵێین لە (21) ئەندام زیاتر نەبێت، من بۆ خۆم پێشنیاری ئەوە دەكەم و پێم باشە و هیواخوازم ئەو لیژنەیە بە نیسبەتێكی كەم ڕێك بكەون بۆ ئەوەی كاروبارەكانیان بۆ پرۆژەكە بەڕێك و پێكی بڕوات بەڕێوە، كەواتە پێشنیارەكە بەو شێوەیە كە لە (21) ئەندام زیاتر نەبێت، دووەم: ئەوەیە كە زۆربەی ئەندامان پێشنیاریان كرد، كاتێك دیاری بكرێت، بۆ نموونە ئەوەندە ماوە دوای پەسەند كردنی یاساكە، لیژنەكە دروست بكرێت، هەروەها سەبارەت بە پێكهاتەكان ئەگەر ئەو بابەتە خراپە ناوەوە، تەبعەن ئێمە ڕێز لە پێكهاتەكان و مافی پێكهاتەكان دەگرین، بە دڵنیاییشەوە ئەگەر نوێنەریشیان تێدا نەبێت، مافیان پارێزراوە، بەڵام دڵنیام تێیدا دەبێت، چونكە دەستوور بابەتێكی زۆر گرنگ و هەستیارە، بەڵام بەهەمان میكانیزمی ئەندامەكانی تر لە پەرلەمان پەسەند دەكرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، لیژنەی یاسایی قسەتان چییە لەسەر ڕای ئەندامانی پەرلەمان؟، فەرموو كاك گۆران.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەندامان كۆمەڵێك مولاحەزەی باشیان وت، هەندێكیان ئێمە لە لیژنە دوای گفتوگۆ كردن بەنەزەری ئیعتیباری وەر دەگرین، هەر لەوەی كە لیژنەكە حەدی ئەعلای دابندرێت، كە دەڵێت لە (21) ئەندام زیاتر نەبێت، كەمتر نەبێت ئاساییە، هەر لەوەی كە ماوەیەك دابندرێت بۆ دەست بەكار بوونی ئەو لیژنەیە، كە قسە لەسەر كاتی جیاواز جیاواز كرا لەلایەن ئەندامانەوە، كە ئێمە عەمەلیەن مانگێكمان پێ باشە، بۆ ئەوەی لیژنەكە دەست بەكار بێت، باسی مافی پێكهاتەكان كرا، پێكهاتە نەتەوەییەكانمان هەیەو باسی پێكهاتەی سەرجەم حزب و لایەنە سیاسییەكانیش كرا، ئێمە لە لیژنە دوای ڕاوێژكردن گەیشتینە ئەوەی كە پێمان باشە پێكهاتە نەتەوەییەكانی هەرێمی كوردستانی تێدا بێت، بەڵام كە قسە لەسەر پێكهاتە سیاسییەكانی هەرێمی كوردستان دەكرێت، قسە لەسەر لیژنەیەكەو لە (21) ئەندامیش زیاتر نەبێت، ئەوە قورسە، خۆی لیژنە چەندە ئەندامی كەم بێت ئەوە عەمەلییەكەی زیاتر دەبێت، ئەم پرۆژەی دەستووورە جاری پێشووش هەر وابووە، كە دادەڕێژرێتەوە دواتر لەگەڵ حزب و لایەنە سیاسییەكان دادەنیشێت، ڕەئیان وەر دەگیرێت، ڕاوێژیان پێ دەكرێت، بڵاو دەكرێتەوە، ڕەئی لەسەر دەدەن، یەعنی ئەوە نە بێت تەنها ئەم لیژنەیە بێت، ئەم لیژنەیە كە كار دەكات لە ئایندە، لەگەڵ ژنان دادەنیشێت، لەگەڵ خەڵكی یاسایی دادەنیشێت، لەگەڵ گەنجان دادەنیشێت، ڕەئیان وەردەگرێت، بڵاو دەبێتەوە، یەعنی خودی ئەم لیژنەیە لە ژوورێكی داخراو نییە

بەتەنها کارەکانی بکات، بۆ نموونە کاکەییەکان هاتوونەتە پەرلەمان ڕەئی خۆیان هێناوە، لەوانەیە بەیانی ئەم لیژنەیە بە خاص لەگەڵ کاکەییەکان دابنیشێت، لەگەڵ ئێزدی دابنیشێت، دوایش ئەو ئەندامانە وەك ئەندامی پەرلەمان حەزەرمان لەسەر هەندێك شت هەیە، لەکاتێکدا ئەو ئەندامانە ئەم پەرلەمانە دایدەنێت، ئەم پەرلەمانەش دەنگی لەسەر دەدات، وە فراکسیۆنەکانی پەرلەمانیش دیارییان دەکەن، فراکسیۆنی وا هەیە پێی باشە ژن دەهێنێت، کاکەیی دێنێت، ئیزیدی دێنێت، ئەندامی ناوچە کوردستانییەکان دێنێت، لەبەر ئەوە پێم وایە هەموو هێزە سیاسییەکان حەریسن لەسەر پێکهاتەی ئەم لیژنەیە، ئەگەر نوێنەری ناوچە کوردستانییەکان هەبێت یان نەبێت لەم لیژنەیەدا، ئەگەر نەش بێت هەر حەریسن لە پاراستنی مافیان، لەگەڵ ئەوەشدا دەتواندرێت کە فراکسیۆنەکان دایدەنێن نوێنەرەکە لەوانەوە بێت، ئەگەر نا تەخصیص کردنی هەموو ئەم لایەنانە کۆنترۆڵ ناکرێت، ئەمەش بە تەواوفوق دەکرێت، دەکرێ لەوێ جێگای بکرێتەوە، موهیمەی ئەم پڕۆژە یاسایە ئەوەیە کە بنووسرێت یان نەنووسرێت، کە ئێمە دوای دیراسەت کردن پێمان باشە بنووسرێت، کە ئەمە ببێت یان نەبێت بەتەوافوق ئیش دەکات، چونکە ئێمە لەماددەی یەکەم نووسیمان ئەمە لیژنەیەکە بۆ هێنانە کایەی سازان، سازان یەعنی بەتەوافوق ئیش دەکات، جگە لەوەی یاسای ژمارە (19)ش هەیە، لەسەر سازان، کە بەسازان ئیش بکات حزب و لایەنە سیاسییەکان ڕێزی دەگرن، لە ڕابردوودا وشەی سازان نەبووە لەناو یاساکەدا، بەڵام ئیحترام گیراوە، ئەم پڕۆژەیە پەسەند کراوەو جارێکی تر پێداچوونەوەی لەسەر دەکرێت، لەبەر ئەوەی سازانی بەشێك لە لایەنە سیاسییەکانی لەگەڵ نەبووە، بۆیە بەردەوام پێم وایە لە کوردستان ئیحترامی مەبدەئی سازان گیراوە، بۆیە ئەمەش ئیزافەی دەکەین، کە ئەگەر ئیزافەش نەکرێت، هەر ئیحترام گیراوە، کەسازان هەبوو پێویست ناکات تۆ بڵێیت سیستمی دەنگدان چۆنە، سیستمی دەنگدان بۆ پەسەند کردنی کۆی پڕۆژەکە لە یاساکە دیاری کراوە، کە بریتیە لە (دوو لەسەر سێی) ئەندامانی پەرلەمان کە دەکاتە (76) دەنگ، ئەگەر پێکهاتەی حزب و لایەن و کورسییەکانی پەرلەمان لێك بدەینەوە ئەوە پێویستی بە سازانە بۆ ئەوەی (76) دەنگ بهێنیت ئەگەر نا ناتوانیت لەپەرلەمان ئەو دەنگە زامن بکات، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز دکتۆرە ڤاڵا، فەرموو.

بەڕێز د. ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو پرسیارانەی کە ئاراستەی لیژنەی یاسایی کران، تایبەت بە پسپۆڕ یان خاوەن ئەزموون بن، ئێمە لەڕاپۆرتەکەدا جێگای هەردووکیانمان کردۆتەوە، وتوومانە مەرجە ئەو کەسە پسپۆڕ بێت یان خاوەن ئەزموون بێت، چونکە پێویستیمان لەداڕشتنەوەی دەستوور هەم پێویستیمان بە پسپۆڕە، لەهەندێ لایەنی دیاری کراو پسپۆڕی ئابووری، یاسایی، ئاینی، لەهەمان کاتیشدا پێویستیمان بە کەسانێکە کە پسپۆڕ نییە، بەڵام خاوەن ئەزموونە لەکارەکەدا، ئەو پرسیارەی کە کرا، سەبارەت بە چۆنیەتی کار کردن لە ناو لیژنەکەدا، بەڕێز کاك گۆران وەڵامی دایەوە، کە لیژنەکە بڕیارەکانی بە سازان دەبێت، واتە کارەکە بە سازان ئەنجام دەدات، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو بەهار، فەرموو.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ئیزافەیەکم نییە بۆ ئەوەی کە هاوڕێیانم وتیان، بەس کۆکراوەی ئەو پێشنیارانەی کە کرا، ئێمە صیاغەی دەکەینەوە، پێم خۆشە کۆکراوەی پێشنیارەکان بڵێم، پێشنیارێك هەبوو، کە لەناو ماددەکەدا نوێنەری لایەنە سیاسی و پێکهاتەکان زیاد بکرێت بۆ ماددەکە، پێشنیارێکی تر هەبوو کە (21) ئەندامەکە بکرێت بە لە (31) ئەندام زیاتر نەبێت، پێشنیارێکی تر هەبوو، کە ژمارەکە بکرێت بە (25) ئەندام، پێشنیارێکی تر هەبوو بۆ ئەوەی ماوەیەك بۆ پێکهێنانی لیژنەکە دیاری بکرێت، کە ئێمە وەکو لیژنەی یاسایی (30) ڕۆژمان پێ باشە، پێشنیارێکی تر ئەوە بوو کە میکانیزمی بڕیارەکانی لیژنەکە، دیاری بکرێت، کە ئێمە وەکو لیژنە سازانمان پێ باشە، ئەگەر ئەم پێشنیارانە بخرێتە دەنگدان ئێمە دواتر صیاغەی بۆ ئەکەین، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئێمە دەبێت میکانیزمێکی تر بگرینە بەر، دوای ئەوەی کە صیاغەتان کردەوە، ئەوەی کە لەڕاپۆرتەکەدا هاتووە، دەیخەینە دەنگەوە، ئەگەر دەنگی نەهێنا ئەوەی کە صیاغە کراوە دەیخەینە دەنگەوە، بۆ ئەوەی دەنگی هێنا باشە، ئەگەر دەنگی نەهێنا ئەوە زیاتر دەستکاری دەکەینەوە، بەڵێ کاك عومەر، فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بەنووسینیش ناردم، ئەو ئەندامانە چۆن کاندید دەکرێن؟، چۆن دێنە ناو هۆڵی پەرلەمان؟، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

پرسیارێکی جوانە، لیژنەی یاسایی کاندیدیان دەکات، پێم وابێت ئەوەش پێشنیارێکی گونجاوە کە لەلایەن لیژنەی یاساییەوە دیاری بکرێن، باشە دیارە لیژنەی یاسایی نایانەوێت ئەوان ئەندامەکان کاندید بکەن، بۆیە دەتوانرێت بەهەماهەنگی نێوان سەرۆکایەتی پەرلەمان و فراکسیۆنەکان ناوەکان پێشەکەش بە پەرلەمان بکرێت، تکایە صیاغەی بکەن تا بیخەینە دەنگەوە ئەوەی کە لە ڕاپۆرتەکەدا هاتووە، کاك ئومێد نوقتەی نیزامیت هەیە؟، فەرموو.

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەنها وەك پرسیارێك کە ئەشێت ئیشکال دروست بکات، مەسەلەی سازان بۆ مامەڵەکردن، یان وەك میکانیزم بۆ ناو خودی لیژنەکە، ئایا سەر ناکێشێت هەندێجار بۆ پەك خستنی پرۆسەی نووسینەوەی دەستوورەکە یان خودی پرۆسەکە؟، ئەی ناکرێت مەسەلەی (دوو لەسەر سێکە) پێشنیار بکەین وەك میکانیزمێك بۆ نووسینەوەی ئەو مەسەلانە لەناو خودی لیژنەکە؟، ئەگەر لایەنێك لەلایەنەکان یان پێکهاتەیەك لە پێکهاتەکان نەسازان لەسەر شتێکی دیاری کراو، دەتوانێت پەکی تەواوی پرۆسەکە بخات، ئەی ئەمە پرسیارێکی جدی نییە؟، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو دکتۆرە ڤاڵا.

بەڕێز د. ڤالا فرید:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
بەڕێـزان ئەنـدامانی پەرلەمـان، تکـایە دوای وەرگرتنـی راو و بۆچـوونی ئەنـدامانی پەرلەمـان و داوی راوێـژ کـردن لە لـایەن ئەنـدامانی لیـژنەی یاسـایی بەو شـێوەیە مـاددەی دوو دارێـژرایەوە، مـاددەی دووەم بەو شـێوەیە دەخوێنـدرێتەوە : یەك، لیژنەیەك بە زۆرینەی رەهای دەنگی ئەندامانی پەرلەمان هەڵدەبژێردرێت کە دەکرێ ئەندامی پەرلەمان بن یان لە دەرەوەی پەرلەمان بـن بە مەرجێك پسپۆر یان خاوەن ئەزمـوون بـن، نـوێنەرایەتی لـایەنە سیاسییەکان و پێکهاتە نەتەوییەکانی کوردستان بکەن، دوو، لیژنەکە لە بیست و یەك (21) ئەندام زیاتر نەبێت، سێ، پێویسـتە لیـژنەکە لە ماوەیەکـدا کە لە سـی (30) رۆژ زیـاتر نەبێـت لە رێکەوتـی جێبەجـێ کردنـی ئەم یاسایە پێك بهێندرێت، چوار، بڕیارەکانی لیژنە بە سازان دەبێت.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
لە لایەنە سیاسییەکان رەنگە کێشە هەبێت، مەسەلەی سازانەکە کێشە هەبێت، باشـە ئەیخەیـنە دەنـگەوە، ئەوانە ئەیخەیـنە دەنـگەوە پـێش ئەوەی کە بگوجێنـدرێت لە نـاو ماددەکە ئەیخەینە دەنگەوە، باش نییە؟ لایەنە سیاسییەکان ئەخەینە دەنگەوە، سازان ئەیـخەنە دەنـگەوە، بـۆ ئەوەی بە دەنگدان یەك لا بکـرێتەوە، کاك گـۆران قسـەیەکت هەبوو؟ فەرموو.
بەڕێز گۆران ئازاد:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ئـێمە لـایەنە سیاسـییەکان سـەرجەممان لـادا، لە بەر ئەوەی بە راسـتی لە رووی عەمەلی ناڕێك دەبێت، یەعنـی هەنـدێك جاریش تەرحـی وا دەکرد ئـێمە دەکەوینە مەوقـیفەیکەوە وەکـو لیـژنەی یاسـایی تۆزێـك ئیحـراجە وەکـو ئەوەی ئـێمە دژی تەعەدود و هەندێك شت بین، هەندێن تەرح دەکرێن پێشنیاری عەمەلی، بـۆیە ئێمە پێکهاتە ئاینەکەمان هێشتەوە و لایەنە سیاسییەکەمان لادا.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
لایەنە سیاسییەکانی تێدایە.
بەڕێز گۆران ئازاد:
لایەنە سیاسییەکانی با بڵێین هێشتووتەوە، بەڵام سەرجەمان لادا، ببوورن.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
بەڵێ، کاك رابون نوقتەی نیزامییە؟ فەرموو.
بەڕێز رابون توفیق:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
بە راستی ئێمە بە روحێك دەستمان پێکرد کە بە سازان و بە هەماهەنگییەوە ئەو کارا دەکەین، بەڵام لایەنە سیاسییەکان دەکرێ هەندێ لایەنە سیاسییەکان دەبێ ئیجازە لە حکومەتی هەرێم هەیە بە یاسا بچێت شکایەتی لێ بکا داوای لایەنی خۆی بکات بە قانون، بۆیە بە راستی تکایە ئەو بابەتە لەبەر چاو بگرن ئەو لایەنە سیاسییانە هیچ پێوسـت نییـە لە سـەر گـۆی زەوی شـێوە رووی نەداوە، بـۆیە دەری بێـنن، بـابەتی سـازانیش ئـێمە لە زوورەوە موناقەشـەمان کـرد ئەو کۆبـوونەوەی فراکسـیۆن و سـەرۆکایەتی کە کۆبوونەوەمـان کـرد موناقەشـەمان کـرد بەڕێـز گـۆران ئـازاد نـاوی

سەرۆکایەتی لیژنەی یاسایی قسەیەکی کرد قسەکەی زۆر دەقیق بوو، وتی ئێمە سازان، یەعنی وەکو بڵێین فیلتەری ڕێگرتن لە زۆرینە و لە کەمینەمان پەرلەمان دیاری کردووە ئەویش بەوە پرۆژەکە بە دوو لە سەر سێ ئەندامان پەسەند دەکرێ، ئەگەر هەر سوورن لە سەر ئەوەی زەمانێکش تێدا بن دەتەوێت دوو لە سەر سێ بگوازرێتەوە بۆ ناو لیژنەکەش، بەڵام سازان یەك ئەندام، یەعنی ببوورن کەوا دەڵێم دەوڵەتێکی ئەقلیمی دەتوانێت ڕێگە لە ئەندامێکی کە کێشە بۆ هەموو ئەندامێکی سوور دروست بکات ئەوا نامەعقول دەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، زۆر سوپاس، کاك شێخ شامۆ قسەت هەیە؟ نوقتەی نیزامی؟ فەرموو.

بەڕێز شامۆ شێخۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆچی پێکهاتێت ئاینی برادەرێن لیژنێ لادان؟ یەعنی ئەم وەکو پێکهاتەکێ ئاینی کوردێن ئەصیل ئەڤە هەشت (8) هەیڤە جەور و جەفایێ جینۆسایدەکێ دا دژین مە پێویستی ب گرەنتی کرنا پاشەرۆژا خۆ هەیە دڤی دەستوریدا بۆچی؟ لازمە نوێنەرێن مە هەبن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، کاك گۆران، بەڵێ، فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەبێ بە ڕاستی ئەندامانی پەرلەمان ئێمە لە گەڵ جەنابیشتان وا موناقەشەمان کرد، ئەمانە خۆتان دەنگدانی بۆ بکەن پێتان باشە سەرجەم لایەنە سیاسییەکان تێدا بیت یان تێدا نەبیت؟ ئالیەتی ئیش بە تەوافوق بێت یان بە تەوافوق نەبێت؟ بەڵام یەك تێبینی کە وەك تێبینی لێم وەرگرن قسەمان لە سەر ئەوە کرد کە ئەو (دوو لە سەر سێ) کاك رابونیش دەڵێت موناقەشەی ئەوەشمان کرد، بەڵام ئێمە ئێستا ڕێك نەکەوتووینە لە سەر ئالییەتی تەوزیعی بیست و یەك (21) کەسەکە، ترسی ئەوەمان هەیە دواتر ئەو بیست و یەك (21) کەسەکە دواتر هەر ڕێك نەکەون لە سەری، هەر کەسێك بیەوێ وای جێگای بکاتەوە بتوانێت بڕیارەکانی تێدا بڕوێنی، یەعنی عەدەدەکە، بەڵام ئەگەر کە تەوافوق بێت ئەو کاتە زۆر کێشە نییە عەدەدەکان چۆن تەوزیع دەکرێت واتە دەترسێن ئەم (دوو لە سەر سێ) یە لە ئێستا پێشنیار کەین هەر ئەصڵەن ببێتە عەرقەلە بۆ دروست کردنی خودی لیژنەکە، لە بەر ئەوەی مونافەسە بێتن چ لایەنێك بتوانێت (دوو لە سەر سێ) زامن بکات و هەموو لایەنە سیاسییەکانیش حەقی خۆیانە بتوانن ئەمە لەوێنەدەرێ زامن بکەن، بۆیە ئەم تێبینی یەش بە نەزەری ئیعتیبار وەربگرن لە کاتی تردا.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، با زۆر نەچینە لایەنی موناقەشەوە و جارێکی تر دیسانەوە موناقەشەیەك و جەدەلێکی گەورە دروست بێتەوە و یەك و بە یەك ئەو بابەتانەی کە جێی خیلافن ئەیخەینە دەنگەوە و بە دەنگدان یەك لای ئەکەینەوە، حەیات خان فەرموو.

بەڕێز حیات مجید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نەك سێ كەس، زیاتر لە پێنج كەس پێشنیاری ئەوەیان كرد.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

نـوێنەراتی ژنـان، ئێسـتا ئەیخەیـنە دەنـگەوە، بەڕێـزان ئەمە پێشـنیارەكانە نـوێنەارتی پێكهاتە نەتەوەییەكان ئەیخەیـنە دەنـگەوە، پێكهـاتە ئاینی یەكان ئەوەی كە راوێژمان كرد بۆ ئەوەی تێ نەخرا؟ چونكە ئاین و ئاینزای جیاواز هەیە لە هەرێمـی كوردستان، ئێزدییەكان رەنگە لە لایەنە سیاسییەكانیشەوە وا بكرێت كە نوێنەری ئێزدیش لە نـاوی هەبێت لە رێگەی لایەنە سیاسییەكانەوە یان نـوێنەری كاكەییەكان، كە كاكەییەكانیش هـاتینە لـای ئـێمە داوای ئەوە ئەكەیـن هەم نـوێنەرایەتی لە پەرلەمـان هەبێـت هەم نوێنەراتیـان لە هەر بابەتێـك هەبێـت كە لە كوردسـتاندا جـێ ئەكـرێتەوە، بـۆیە ئەمە ئیشـكالیەت ئـامیزە بە راسـتی، ئەم دەرگـایە بكەیـنەوە رەنـگە كێشـەیەكی ترمـان بـۆ دروسـت بێـت، بەڵـام سـەرەرای ئەوەش ئەیخەیـنە دەنـگەوە، نـوێنەراتی پێكهاتەكـان ئەیخەیـنە دەنـگەوە، لـایەنە سیاسـییەكان ئەیخەیـنە دەنـگەوە، سـازانیش ئەیخەیـنە دەنگەوە، كاك ئومێد نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

كە ئەڵێین نوێنەرایەتی ژنان ئەخەمە دەنگەوە، یەعنی یەك رێكخراوی ژنـان هەیە لەم وڵاتە تۆ بتوانی دیاری بكەی كە نوێنەری ژنان دیاری بكـات؟ ئایا لە سـەر چ ئەساسـێك ئەم نـوینەرە دیـاری ئەكەیـت؟ بـۆیە ئەمە ئیشـكالێكی زۆر، زۆر گەورەیە، ئەشـێ هەر نەخرێتە دەنگەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

لە ناو ئەندامانی پەرلەمـان ئەتـوانرێ ژن بـێ، یەعنـی نەك نـوێنەرایەتی ژنـان، یەعنـی ژنـی تێدا بێـت، قسـەكە ئەمەیە، ژنـی تێدا بێـت، باشـە، جارێ پێكهـاتە نەتەوەییەكـان ئەخەیـنە دەنـگەوە، كـێ لە گەڵ ئەوەیە پێكهـاتە نەتەوەییەكـان تەمسـیلی مسـۆگەر بكرێت؟ ڕەچاو بكرێت؟ ڕەچاوی پێكهاتە نەتەوەییەكان بكرێـت؟ حەفتا (70) كەس لە گەڵییەتـی، كـێ دژییەتـی؟ یەك كەس دژییەتـی، كەواتە پەسـەند كـرا، پێكهـاتە ئـاینی یەكان، كێ لە گەڵ ئەوەیە تەمسیلی پێكهاتە ئاینی یەكانی تێدا بێـت؟ سی و چـوار (34) كەس لە گەڵییەتـی، كـێ دژییەتـی؟ سـی و چـوار (34) كەس دژییەتـی، كەواتە پەسـەند نەكـرا، لە بیسـت و یەك (21) یەك ئەنـدام زیـاتر نەبێـت ژمـارەیەك لە ئەنـدامانی پەرلەمـان داوامـان لـێ كـرد لە بیسـت و یەك (21) زیـاتر نەبێـت، كـێ لە گەڵییەتـی؟ شەسـت و حەوت (67) كەس لە گەڵییەتـی، كـێ دژییەتـی؟ چـواردە (14) كەس دژییەتـی، كەواتە پەسـەند كـرا، ئەڵـێین كە لە بیسـت و یەك (21) كەس زیـاتر نەبێت ئەوە پەسەند كرا تەواوە ئیتر، داوای ئەوە كراوە كە ماوەیەك هەبێت بـۆ پێك هێنانی لیژنەكە كە سی (30) رۆژ بێت، بەڵێ دكتۆر شێركۆ فەرموو.

بەڕێز د. شێركۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لێـرە لە مـاددە یـازدە (11) نووسـراوە ئەم یاسـایە لە رۆژی دەرچـوونیەوە جێبەجـێ دەكرێت ئەو سی (30) رۆژە بەس لە رۆژی دەرچوونی یاساكەیە؟

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

لە دوای دەرچوونیەوە.

بەڕێز د. شێركۆ حەمە امين:

یەعنی لە دوای دەرچوونی یاساكەوە لە پەرلەمان؟

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ لە پەرلەمان.

بەڕێز د. شێركۆ حەمە امين:

واتە لە ئەمڕۆ تا سی (30) ڕۆژی تر.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

نا، لە ڕۆژی دەرچوونییەوە، واتە لە ڕۆژی واژوو كردنی، باشە، دوو شتی تر ئەخەینە دەنگەوە لە سەر نوێنەرایەتی كردن، نوێنەرایەتی كردنی لایەنە سیاسییەكان، كێ لە گەڵێیەتی؟ نۆزدە (19) كەس لە گەڵێیەتی، كێ دژییەتی؟ چل و چوار (44) كەس دژییەتی، كەواتە پەسەند نەكرا، ڕەچاو كردنی نوێنەرایەتی كردنی ژنان، كێ لە گەڵێیەتی؟ بەڵێ، ڕەچاو كردنی ڕێژەی ژن، كێ لە گەڵێیەتی؟ شەست و حەوت (67) كەس لە گەڵێیەتی، كێ دژییەتی؟ چوار (4) كەس دژییەتی، كەواتە پەسەند كرا، ماوەیەك هەبێ بۆ پێك هێنانی لیژنەكە، تكایە بێ دەنگی، دكتۆر شێركۆ نوقتەی نیزامیت هەیە؟

بەڕێز د. شێركۆ حەمە امين:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەر من ویستم تەئكید بكەمەوە ئەگەر ئەكرێ، یەعنی ئەو مانگە یا خود ئەو بیست (20) ڕۆژە لە ڕۆژی دەرچوونی یاساكەوە لە پەرلەمان، واتە لەمڕۆوە بیست (20) ڕۆژەكە حیساب بكرێ نەك لەو كاتەوە كە واژوو بكرێتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز دكتۆر شێركۆ، ئەوە ناكرێ، لە ڕووی یاساییەوە ناكرێ، چونكە ڕەنگە ئەم یاسایە لە لایەن بەڕێز سەرۆكی هەرێمی كوردستانەوە ئەصڵەن فیتۆ بكرێت، بۆیە ئەبێ لە دوای دەرچوونییەوە بێ، لە دوای دەرچوونی یاساكەوە بێ، باشە، كێ لە گەڵ ئەوەیە؟ بەڵێ خاتوو پەروا فەرموو.

بەڕێز پەروا حەمە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

زیاتر لە سێ كەسیش دوامان كرد كە لە ماوەی دوو هەفتە یان لە بیست (20) ڕۆژ زیاتر نەبێت، ماوەی سی (30) ڕۆژ زۆرە بەس ئەوەش نەخرایە دەنگەوە.

بەڕێز گۆران ئازاد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ئێمە ئەڵێین لە ماوەیەك لە سی (30) ڕۆژ زیاتر نەبێت خوا بكا حیزب و لایەنە سیاسیەكان بە دە (10) ڕۆژ ڕێكەون.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

وایە، ڕاستە، كەواتە دیاری كردنی ماوەیەك كە لە سی (30) ڕۆژ زیاتر نەبێت كێ لە گەڵێیەتی؟ هەشتا (80) كەس لە گەڵێیەتی، كەس نییە دژی بێ، كەواتە پەسەند كرا، داوای ئەوە كراوە كە سازان ڕەچاو بكرێت لە بڕیاری لیژنەكە، كێ لە گەڵ سازانە لە بڕیاری لیژنەكە؟ بڕیارەكانی لیژنە بە سازان بێت كێ لە گەڵێیەتی؟ چل و چوار (44) كەس لە گەڵێیەتی، كێ دژییەتی؟ سی و شەش (36) كەس دژییەتی، كەوتە پەسەند

کرا، ئێستا کەواتە هەر ئەبێ کۆی ماددەکە، یەعنی سیاغە بکرێتەوە، دابڕژرێتەوە، بەڵێ بەڕێز کاک عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم خۆش بوو لای بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان روون بێ، ئایا نوێنەری پێکهاتەکان هەر پێکهاتەیەك و نوێنەرێکی هەیە یان بە هەموویان نوێنەرێك دیاری بکەن؟ ئەمە زۆر گرنگە بزانین.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کە گۆتمان پێکهاتە نەتەوەییەکان، کەواتە هەر پێکهاتەیەکی نەتەوەیی و تەمسیلێك، کاك رابون نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز رابوون توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە بەر ئەوەی قسەکانی تۆ دەچێتە پرۆتۆکۆڵەوە ئەوسا لایەنەکان حەقی خۆیانە بچن شکایەت بکەن ئێمە دەنگمان لە سەر ڕەچاو کردن داوە نەك پێکهاتەی هەموو نەتەوەیەك، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز کاك شوان شێخ احمد فەرموو.

بەڕێز شوان شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە چەند نوێنەرە ناوچە کوردستانییەکان زۆر را هەبوو، بەڵام لێرە باسی لێ نەکرا کە بێتە دەنگدان، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەم بابەتە مەکەن بە گرفت، فراکسیۆنە جیاوازەکان ئەتوانن نوێنەرایەتی ئەندامانی ناوچە کوردستانییەکان بن لە ناو لیژنەکەوە، بەڵام با ئەمە نەبێت بەشێك لە یاساکە، چونکە ڕەنگە گرفتی یاساییمان بۆ دروست بکات، بەڵێ، تەبعەن ئەوە دوو پێکهاتەی تری نەتەوەییمان هەیە لە هەرێمی کوردستان کە تەمسیلیان هەیەلە ناو پەرلەمان، دوو پێکهاتەی ترمان هەیە جگە لە کورد کە ئەوان پێکهاتەی زۆرینەیە، تورکمان و کلد و ئاشووری، بۆ ئەرمەن هەر کلد و ئاشوور نین؟ بەڵێ، باشە، کلدان جیایە، ئاشوور جیایە؟ بەڵێ ڕەچاو کردنی نوێنەرایەتی پێکهاتەکان، بەڵێ بەڕێز کاك یعقوب گورگیس فەرموو.

بەڕێز یعقوب گورگیس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر ڕەچاو هاتیە لە ئەو ماددە، باسی بەشدار بوونی پێکهاتەکە لەو ماددە ئەم داخاز دکەین بێتە لادان، ڕەچاو ئینقاسە لە حقوقی ئێمە ئاخر (نقر اعتبار) موستەڵحێکی نەیێ خۆشە، ئێمە قەبوول ناکەین لادەن ئەڤە یەك، دوو، کلد و ئاشووری و سریان یەك نەتەوەن ئێمە سێ نەتەوە نینین یەك نەتەوەیین ئێمە یەك قەومییەتین و داخاز دکەم جارەکا دی ئەو ڕەچاو بێتە لادان، نەیێ دروستە و ئەم قەبوول ناکەین (انتقاس الحقوق) بۆ ئێمە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
ئەمەوێ تەنها روونکردنەوەیەکتان بدەمێ بەڕێزان، نوێنەری پێکهاتە جیاوازەکان خۆتان رێککەون نوێنەری خۆتان دابنێن، بەڵام هیوادارم رێکەون.
بەڕێز رابوون توفیق:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ببورە، داوای لێبوردن ئەکەم کە پێشنیار دەکەم، بەڵام سەرۆکایەتی ناتوانیت تەداخول بکات لە سەر میکانیزمی دانانەکە، میکانیزمی دانانەکە وەکو هەموو پەرلەمانێکی ئەو دونیایە بە دەنگدانی ئەندامانی پەرلەمانی کوردستان ئەبێ، ئێمە نەتەوەیەکین پێمان دەڵێن گەلی کوردستان وەك هەمووی گەلێکی سەر ئەو گۆی زەوی یە، خەڵکی جۆراجۆرمان تێدایە، ئێمە ئەو ئەندامانە دێنین پەرلەمانی کوردستان دەنگیان دەداتێ مەعقول نییە گرۆپ گرۆپ لە پەرلەمانەوە جیا ببنەوە و هەر کەس بڵێ من چارەکەی خۆم دێنم، بۆیە ئێمە لیژنەیەك پێك دێنین لە ژمارەیەك پێك دێنین ئەم پەرلەمانی کوردستانە بە زۆرینەی رەها دەنگی دەداتێ، نابێ ئەوە بچێتە پرۆتۆکۆلەوە کە ئەو گرۆپە بۆ خۆیان نوێنەری خۆیان دیاری دەکەن، زۆر سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
من وەکو سەرۆکایەتی پەرلەمان وەکو سەرۆکی پەرلەمان لێرە قسە ئەکەم، تکایە، با قسە بکەین بە یارمەتیت، ئێمە ڕەچاوی ئەوە ئەکەین ڕەچاوی لەو بابەتە کە پێکهاتەی نەتەوە جیاوازەکان بگەنە رێکەوتن لە سەر نوێنەری خۆیان، بەڵێ کاك ئومێد فەرموو.
بەڕێز ئومێد عبدالرحمن خۆشناو:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
وێڕای پشتیوانی کردن لە قسەکانی کاك یەعقوب ئێمە گەلی کوردستان یەك نەتەوە نین گەلی کوردستان چەند نەتەوەیەکین، بۆیە ڕەچاو کردن دەکرێ نەڕەچاو کردنیش هەبێتن دەرکرێ، ئیلزامی بێتن لە یاساکەدا پێکهاتەی گرنگی ئەو وڵاتە نەتەوەی گرنگی ئەو وڵاتە، ئاینی گرنگی ئەو وڵاتە، پێکهاتەی ئەصیلی ئەو وڵاتانە ئەبێ ئیلزامی بیتن لەو لیژنەیەدا کە کاتێك ئەو دەستوورە دەنووسرێتەوە بۆ تەواو پێکهاتەکانی کوردستانە، زۆر سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە، بێگەرد خان فەرموو.
بەڕێز بێگەرد دڵشاد:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ئێمە کەمێك پێش ئێستا دەنگمان بە ڕەچاو کردنی پێکهاتەکانداوە لە ناو پرۆژە یاساکەدا، کەواتە ئەوە مافی هەموویان دەپارێزێت ئەوجا بۆ بچینە، یەعنی هەر کەسە دەڵێت مەسەلەن ئێستا لە ناو هۆڵی پەرلەمان، بڕیارمانداوە کە ڕەچاوی رێژەکە بکرێت، کە ڕەچاوی رێژەکە دەکرێت دوایی رێك دەکەوین و هەموو مافی پارێزراو دەبێت و پێویست بەو جەدەلەیە ناکات، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە، سوپاس، تکایە با بخوێرێتەوە، ماددەکە بخوێنرێتەوە لە لایەن لیژنەی یاساییەوە، کاك ماجد تکایە با بخوێنرێتەوە، ئەم موناقەشەیە کۆتایی پێ بێنن، بەڕێز دکتۆرە ڤالا فەرموو.
بەڕێز د. ڤالا فرید:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی دووەم، یەکەم، لیژنەیەك بە زۆرینەی رەهای دەنگی ئەندامانی پەرلەمان هەڵدەبژێردێت کە دەکرێ ئەندامی پەرلەمان بن یان لە دەرەوەی پەرلەمان بە مەرجێك بسپۆر یان خاوەن ئەزموون بن و نوێنەرایەتی ژنان و پێکهاتە نەتەوەییەکان لە خۆ بگرێت، دوو، لیژنەکە لە بیست و یەك (21) ئەندام زیاتر نەبێت، سێ، پێویستە لیژنەکە لە ماوەیەکدا کە لە سی (30) رۆژ زیاتر نەبێت لە رێکەوتی دەرچوونی ئەم یاسایە پێك بهێندرێت، چوار، بڕیارەکانی لیژنە بە سازان دەبێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لە گەڵێیەتی بەو شێوەیە کە خوێندرایەوە؟

بەڕێز رابون توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەنگدانمان کرد، دەنگدانمان لە سەر وشەی ڕەچاو کردن کرد ئەوە پێچەوانەی خودی دەنگدانەوەکەی خۆمانەوە کراوەتەوە لە خۆ بگرێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، باشە، تکایە دانیشن، فەرموو مامۆستا ماجد.

بەڕێز ماجد عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوە ئیهانە کردنی نەتەوەکانە لێرە، ئێمە بۆ خۆمان قسە لە خۆمان دەکەین لێرە هەموو رای خۆمان دەدەین، تەسویت کراوە ئەوە لیژنەی یاسایی رێکی خستووە، لەوێندەرێ بەڕێزێك لەوێندەرێ هەر جارێك چۆنیەتی هەڵبژاردنی مافی نەتەوەکان تەدەخول دەکات کەئەنەما بۆتە موحامی ئێمە، ئێمە بۆ خۆمان لە ناو خۆمان ئەتوانین نوێنەری خۆمان دیاری بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، هیچ ئیشکالێك نییە لە نوێنەرایەتی کردنی ئێوە و ڕەچاو کردنی ئەوەی کە هێی خۆتان بێت، ئەمەوێ ئەوە دووپات کەمەوە بۆ پێکهاتە جیاوازەکان، پێکهاتەی نەتەوە جیاوازەکانی ناو پەرلەمانی کوردستان کە لە دانیشتنی سەرۆکایەتی پەرلەمان و فراکسیۆنەکان کە خۆشتان بەشدار بوون تێدا، ئەم مەبدەئە چەسپی یە کە خۆتان نوێنەرایەتی ئەکەن، نوێنەرایەتی خۆتان ئەکەن لە لیژنەکە، لە بەر ئەوە هیچ ترس و گۆمانێکتان لەم بابەتە نەبێت، ئەم بابەتە بە شێوەیەکی یاسایی دائەرێژرێتەوە هیچ ترس و گۆمانێکتان لەم بابەتە نەبێت، ئێوە خۆتان تەمسیلی خۆتان ئەکەن لە لیژنەکەدا، فەرموو کاك گۆران.

بەڕێز گۆران ئازاد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتیوانی قسەکانی جەنابت دەکەم هەر لەو دارشتنەوە ئەوە جێگیر کراوە کە ئیشەکە بە سازان دەڕوات، لە بەر ئەوە بیر لەوە ناکرێتەوە، یەعنی وەك ئەوەی لە کومیسیۆن لە بەر ئەوەی ئالییەتی بڕیاردان رێکخرا بوو بە جۆرێك لە جۆرەکان، ئەگەر یەکێك بێ لە صالحی کام هێزە و لە صالحی کام هێز نییە؟ ئەم توفسیرەش ناکرێ، کەواتە هیچ عەرقەلەیەك نابێ لە ڕەچاو کردن و جێگیر کردنەوەی ئەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، تکایە بیخوێنەوە ئەم جارەش.

بەڕێز د. ڤالآ فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی دوو، یەکەم، لیژنەیەك بە زۆرینەی ڕەهای دەنگی ئەندامانی پەرلەمان هەڵدەبژێردرێت کە دەکرێ ئەندامی پەرلەمان بن یان لە دەرەوەی پەرلەمان بن بە مەرجێك پسپۆر یان خاوەن ئەزموون بن و نوێنەرایەتی ژنان و پێکهاتە نەتەوەییەکان ڕەچاو بکرێت، دوو، لیژنەکە لە بیست و یەك (21) ئەندام زیاتر نەبێت، سێ، پێویستە لیژنەکە لە ماوەیەکدا کە لە سی (30) ڕۆژ زیاتر نەبێت لە ڕێکەوتی دەرچوونی ئەم یاسایە پێك بهێندرێت، چوار، بڕیارەکانی لیژنە بە سازان دەبێت.

بەڕێز بێگەرد دڵشاد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وجودی ژن لە ناو ئەو لیژنەیە نوێنەرایەتی نییە، ئەکرێ جەنابیشت نوێنەرایەتی ژنان بکەی لەوێ، ئێمە ڕەچاوی ڕێژەی ژنان و نوێنەرایەتی پێکهاتەکانیانمان دەوێ.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێژەی ژنان، باشە، کێ لە گەڵێیەتی بەو شێوەیە کە خوێندرایەوە بە نوێنەرایەتی ڕێژەی ژنان و پێکهاتەکان ڕەچاو بکرێت، کێ لە گەڵێیەتی؟ من دڵنیاتان ئەکەمەوە کە بەو شێوەیە ئەبێ کە ئێوە دەتانەوێ، تکایە خراوەتەوە دەنگەوە، ئەزانی لە یاساوە ئەوە ناتوانرێت جێ بکریتەوە کە ئێوە خۆتان دابنێن، بەڵام خۆتان دائەنێن.

بەڕێز رابوون توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە فراکسیۆنی گۆڕان مولتەزمین بە یاسا.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، تکایە کاك رابون.

بەڕێز ئومێد عبدالرحمن (خۆشناو):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕەچاوی پێکهاتەکان بکرێت ئەوە یاسای کومسیۆن نییە گوێیان بگرێت مولاحەزەکان نابێ بە ئەنتەل بگرێتن، ناکرێ جارێکی تر وەکو یاسای کومسیۆن بابەتێك بکرێت هەموومان تێدا بەرپرسیارین.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەم جارەش قسەی خۆیان بکەن، با قسەی خۆیان بکەن فەرموو کاك محمد.

بەڕێز محمد سعدالدین:

بەڕێو سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەیەك لە بیست و یەك نەفەرە لە سازان کردن سەر دەستوور لە لیژنەیەکی بیست و یەك (21) نەفەری، ئەگەر پێتان ناخۆشە تورکمان بە زەمانەت بە یەك ئەندامیش بەشدار بێتن، چۆن لە دەستوور ئەنگۆ مافی ئێمە زەمانەت دەکەن؟ ئەدی کوا دەستوور؟ ئەو کاتەش وا دەکرێتن، دوومین شت، ئەگەر ئێوە لێرە ئەو شەڕەی ناکەن لە بۆ بیست (20) کەس لە بۆ یەك کەس ئەو شەڕەی ناکەن؟ ئەگەر زەمانەت دەکەن ئەندامامان لێرە، ئەندامی پێکهاتە نەتەوەییەکان ئەندام بکرێت، بکرێتن، ئەگەر نا، کەواتە لە دەستووریش تورکمان و کلد و ئاشوری مافەکەی زامن نابیتن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

من ئەمەوێ ئەوەی بڵێیم کە بەو شێوەیە ئەبێ کە ئێوە ئەتانەوێ، ئەندامی تورکمانی تێدا بێ، ئەندامی کلد و ئاشوریشی تێدا بێ و نوێنەراتی پێکهاتەکانی تری

تێدا بێ، بەڵام ئەمە بەو شێوازە یاساییە لە بەر ئەوە دەنگی لە سەر دراوە و مادام بابەتێك دەنگی لە سەر درا بێ ناتوانرێ بخرێتە دەنگەوە، بۆیە ئەوە زامن ئەكرێ بۆ ئێوە، كاك یعقوب فەرموو.

بەڕێز یعقوب گورگیس:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

مەوزوع مەبدەئە ئێمە دژی وشەی (ڕەچاو) ین ئەوە ئەم دبینین ئینتیقاسە لە حقوقی ئێمە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بۆچی ئینتیقاسە؟

بەڕێز یعقوب گورگیس:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

(بنقر اعتبار) نەبێت كاك دكتۆر، نەزەر ئیعتیبار نەیێ مەقبولە ئێمە نەتەوەكێ ئەصلینە لەو هەرێمە قەبوول ناكەین مافی ئێمە بێتە دانان بن لافیتەی (بنقر اعتبار) یاسا زەمان دكەت، (چمان حقوق المكونات القومیە لاقلیم) و خلاس، (بنقر اعتبار) وشەیەكێ نەیێ مەقبولە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، خاتوو امنە فەرموو.

بەڕێز امنە زكری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پشتەڤانیا دەق ب دەقێ ئاخفتنێت كاك یەعقوبی دكەم، ئەگەر حێجەت ئەو بیت یا چوویە دەنگدانێ بەری سەعاتەكێ ماددەك چوو دەنگدانێ هەمان خەلەلا پەیرەوی ژی هەبوو بەس جەنابێ تە بۆ هندێ كو سازانەكا گشتی دروست ببیتن دیسان هەوە ئێخستە دەنگدانێدا، داخازێ ژ هەوە دكەم بۆ هندێ كو مافێ پێكهاتان، راستە دێ هێتە بەرضاڤ وەرگرتن بەس بلا وەك حقوق، وەك مەبدەئ ناڤ ڤێ یاساییێدا جهێ خۆ بگریت و بهێتە چەسپاندن وەكی ئەو دیسان بچیتە دەنگدانێدا، ئەو راستڤەكرنا ئێكێ یا خاندنا لیژنا یاسایی بلا ئەو بچیتە دەنگدانێدا نە ڕەچاو كرن بیت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، پێم وا بێت ئەوەی لیژنەی یاسایی خوێندوویەتەوە حەلێكی وەسەتە لەم بابەتە كە لە خۆ بگرێت، نوێنەرایەتی ڕێژەی ژنان و نوێنەرایەتی پێكهاتەكان لە خۆی بگرێت ئەمە پێم وابێ حەلێكی وەسەتە لێرەدا و هەم زەمانە و هەم چاوهێنیشە پێم وا بێت هیچ ئیشكالێكی تێدا نەبێت.

بەڕێز رابوون توفیق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پەرلەمان یەعنی زۆرینە و كەمینە ئێستا ڕەچاو كردن و لە خۆگرتن بخەنە دەنگدانەوە كامیان زۆرینەی هێنا ئێمە ئیلزام دەكەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئەم بابەتە پێویستی بە دەنگدانێكی تر نییە لە خۆگرتن هەر دوو بابەتەكە ئەگرێتەوە هیچ ئیشكالێكی تێدا نییە هەم زەمان ئەگرێتەوە هەم ڕەچاو كردنیش ئەگرێتەوە ئیشكالێكی قانونی تێدا نییە بۆیە ئەوەی لیژنە خوێندیانەوە ئەوە ڕەچاو ئەكەین لەم بابەتەدا، كێ لە گەڵییەتی بەو شێوەیە كە خوێنرایەوە ڕێژەی ژنان و نوێنەرایەتی

پێکهاتەکانی تردا لە خۆ بگرێت؟ بەڵێ، کێ لە گەڵێیەتی؟ تکایە بیخوێنەوە جارێکی تر با تێبگەن و بزانن چییە.

بەڕێز د. ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی دووەم، یەکەم، لیژنەیەك بە زۆرینەی رەها دەنگی ئەندامانی پەرلەمان هەڵدەبژێردرێت کە دەکرێ ئەندامی پەرلەمان بن یان لە دەرەوەی پەرلەمان بن بە مەرجێك پسپۆر یان خاوەن ئەزموون بن و نوێنەرایەتی رێژەی ژنان و پێکهاتە نەتەوەییەکان لە خۆ بگرێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

رێژەی ژنان و نوێنەرایەتی پێکهاتە نەتەوەییەکان لە خۆ بگرێت.

بەڕێز د. ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

رێژەی ژنان و نوێنەرایەتی پێکهاتە نەتەوەییەکان لە خۆ بگرێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بڕگەکانی تری وەکو ئەوەن کە پێشتر خوێندرایەتەوە، کێ لە گەڵێیەتی؟ حەفتا و چوار (74) کەس لە گەڵێیەتی، کێ دژییەتی؟ کەس نییە دژی بێت، کەواتە پەسەند کرا، کاك کمال قسەیەکت هەبوو؟ فەرموو.

بەڕێز کمال یلدا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەس سیغەکەی بگۆڕێ پێکهاتە نەتەوەییەکان پێش رێژەی ژنان بێتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەنگی لە سەر درا، پشوویەك وەرئەگرین بەڕێزان بۆ ماوەی سەعاتێك، بۆ ماوەی یەك کاتژمێر پشوویەك وەرئەگرین و دوای ئەگەڕین بۆ دەست پێکردنەوەی دانیشتنەکە.

دانیشتنی سێیەم

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان، بەناوی گەلی کوردستانەوە دەست پێ دەکەینەوە، هێشتا لە بڕگەی یەکەمی بەرنامەی کارین، کە بریتیە لە گفتوگۆکردنی پرۆژە یاسای ئامادەکردنی پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان_ عیراق، بۆ راپرسی بەپێی ماددەکانی (72، 74، 75) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان، ژمارە یەکی ساڵی (1992)ی هەموار کراو، ماددەی (3) بخوێننەوە، تکایە لیژنەی یاسایی بۆئەوەی بیخەینە گفتوگۆوە، فەرموو.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی سێیەم: بەوپێیەی لە ئەسڵی پرۆژە یاساکەدا هاتووە:

پێویستە لیژنەکە لە ماوەی (90) رۆژ لە رێکەوتی پێکهێنانییەوە کارەکانی تەواو بکات.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی سێیەم:

بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە:
1-لیژنە لە ماوەیە کە لە (90) رۆژ زیاتر نەبێت لە رێکەوتی پێکهێنانییەوە کارەکانی تەواو دەکات.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ ناوی خۆی دەنووسێت بۆ قسە کردن؟، فەرموون.

بەڕێز فخرالدین قادر عارف/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم بەڕێزانە گفتوگۆ دەکەن لەسەر ماددەی (3) (عباس فتاح- مریم صمد- خلف احمد- کاك دلێر- تەلار خان- ئومێد خۆشناو- مەردان خدر- حیات مجید- فرست صۆفی- مامۆستا مەڕوان- رابوون تۆفیق- بێستون فائق- ئێڤار ابراهیم- پەری صالح- پەروا علی- حاجی کاروان- ئومێد حەمە علی- غریب مصطفی - ماجد عثمان- عبداللە محمود- مامۆستا ابوبکر- منیرە عثمان- عمر عینایەت- قارەمان قادر- امنە زکری- ناضم کبیر- فرحان جوهر).

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك صالح فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پیشنیاردەکەم ئەو ماددەیە بکرێت بە دوو بەشەوە، بەشی یەکەم لیژنەکە دبێ لە ماوەی (60) رۆژ لە رۆژی پێکهێانی لیژنەکەوە تێپەڕ نەکات، بۆئەوەی کە کارەکانیان تەواو بکەن، ماددەی یەکەم بە سازان ئەگەر رێکەوتن، خاڵێ دووەم ئەگەر لەو ماوەیەدا سازان نەکرا لە ماوەی (6) رۆژەکە، لە ماوەی (30) رۆژی تردا بەزۆرینەی دوو لەسەر سێ ئەوە راپۆرتەی خۆیان بۆ رەش نووسی دەستوورەکە پێشنیار بکەن، ئەگەر ئەمەش پەسەند نەکرا پێشنیار دەکەم یەك ئەو ماوەیە کەم بکرێتەوە، (90) رۆژەکە بۆ (60) رۆژ ئەوەی یەکەم ناخرێتە دەنگەوە، یان پەسەند نەکرا و، میکانیزمێك دابندرێت ئەگەر لیژنەکە نەیتوانی لەو ماوەیە کارەکانی تەواو بکات چی بکرێت؟ سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سۆران فەرموو.

بەڕێز سۆران عمر سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دیسان دەچمەوە سەر پرۆژە یاساکە نەك راپۆرتی لیژنەی یاسایی ماددەی 3، پێویستە لیژنە لە ماوەیەك کە لە (90) رۆژەوە لە رێکەوتی پێکهێنانیەوە کارەکانی تەواو بکات.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. شێرکۆ فەرموو.

بەڕێز د. شێرکۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوە ماوەیە، ئەگەر دەگونجێت کەمی بکەنەوە، ئەگەرنا بنووسرێت لە 90رۆژی زیاتر نەبێت، ئەو پرسیارەش ئەگەر نەیتوانی لەو ماوەیە کارەکانی تەواو بکات چارەنووسی

لیژنەکە چی لێ دێت، چۆن تازە دەکرێتەوە، چارەنووسی با بڵێین ئەو رەش نووسە کۆنەش چی لێ دێت؟ سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عباس فەرموو.

بەڕێز عباس فتاح صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەهۆی ئەوەی لە خولەکانی رابردوو پرۆژەیەکی دەستووری ئامادەکراوە، بەڵام بەو هۆکارانەی کە لە چەند بڕگە ماددەیەکی بیروڕای جیاواز هەبوو، دیارە ئەمڕۆکە پرۆژەیەك پێشکەش بکرێت بۆئەوەی جارێکی تر لیژنەی بۆ دابندرێت و پێداچوونەوەی بۆ بکرێت، ئامادە بکرێتەوە بۆ راپرسی، بۆئەوەی گەلەکەمان ببێتە خاوەنی دەستوور، (90) رۆژ داندراوە بە ڕای من وەك خۆم ئەم (90) رۆژە بکەین بە (60) رۆژ، لەبەرئەوەی ئەو ماوەیە زۆرە، چونکە ئێمە دەستوورێکی ئامادەکراومان هەیە دەتوانین سوودی لێ وەربگرین و کارەکانی پێ بەڕێ بکەین، بەڵام لەبەرئەوەی لە یاسایەکەدا هاتووە دەکرێت لە ماوەی (90) رۆژ، دەڵێت کارەکانی لە ماوەی (60) رۆژ تەواو دەکات بە موتلەقی هاتووە کە تەواوی دەکات، ئەگەر تەواوی نەکرد یەعنی هیچ بڕگەیەکی ترمان نییە بۆ چارەسەرکردنی ئەوە، لەدوای ئەوە چی بکەین، بۆیە بەڕای من پێم باشە بڕگەیەکی تریش زیاد بکەین، من لەگەڵ ئەوەمە بە (60) رۆژ تەواو بێ و پێشم وایە ئەگەر هەموولایەك هیمەت بکەین تەواوی دەکەین، ئەگەر بە ماوەی (60) رۆژەکە تەواو نەبوو دەکرێت دەرگایەکی تر بهێڵێینەوە، بڕگەیەکی تر زیاد بکەین ئەگەر هۆکارێك لە هۆکارەکان هاتە پێشەوە بۆئەوەی بتوانین ماوەیەکی تری بۆ درێژ بکەینەوە، بەڵام ئەم ماوەیە بەڕأی من لە ماوەی (30) رۆژ زیاتر نەبێ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئومێد فەرموو.

بەڕێز ئومێد عبدالرحمن خۆشناو:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئامانج لە بوونی یاساکەوە ، بوونی دەستوورە، واتە ئامانج سازانە لەسەر دەستوور، ئێمە ناکرێت خۆمان وا بەستەی کاتێکی بکەین، کە تێیدا نەگەینە ئامانج لە ماوەی چەند ساڵی رابردوودا زۆر هەوڵ هەبووە لەوەی کە ببینە خاوەنی دەستوور، بەڵام لە بەرامبەر ئەوەشدا هەوڵی دیکە هەبووە کە سازانی لەسەر نەبووە، نەبووینە خاوەنی دەستوور، بۆیە باسکردن لەوەی لە ماددەی (3) لە ماوەی (90) رۆژدا پێشنیاری ئەوە دەکەم لیژنە لە ماوەی (6) مانگدا لە ریکەوتی پێکهێنانییەوە کارەکانی تەواو بکات، گریمان لەو (6) مانگەدا نەگەیشتنە سازان، نە گەیشتنە ئەو سیاغەیەی کە ریکەوتنی لەسەر بکرێت، دەبێت دەرفەتی تر هەبێت بەوەی کە سازانەکە بگاتە ئامانج، بۆیە پێشنیاردەکەم لەوێشدا ئەو سەلاحیەتە پەرلەمان ماوەی بۆ درێژبکاتەوە، بۆ ماوەی (3) مانگ یەعنی نیوەی ئەو ماوەیەی کە بە خۆی هەیبووە، ئێمە لە کۆبوونەوەی فراکسیۆنەکانیش باسمان لەوە کرد، ئەگەر ئامانجمان سازانە، بوونی دەستوورە نابێ خۆمان وابەستەی کارێکی کەم بکەین، کە تێیدا نەگەینە ئامانج لە ماوەی چەند ساڵی رابردوودا، ئەو جەدەلە هەبووە کە سازان

لەسەر دەستوور نەبووە، واتە دەمانەوێ دەستوور هەبێ، دەبێ کاتیشمان لەبەر دەست بێ، خیلافات کەم نینە لەسەر بوونی دەستوورێ کە پێمان وابێ لە ماوەیەکی کەم تێدا بگەینە ئامانج و، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

مامۆستا مەڕوان فەرموو.

بەڕێز حسین اسماعیل حسین (مەڕوان گەڵاڵی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لای من گرینگ نییە (90) رۆژ بێ یان کەمتر بێ یان زیاتر بێ، بەڵام ئەوەی کە گرینگە فەقەرەی دووەمە، ئەو ماوەیەی کە ئەگەر نەیانتوانی لەو مودە زەمەنییەی کە بۆیان دانراوە ئیشەکەی خۆیان تەواو بکەن، بۆیان درێژ بکرێت بەگوێرەی پێویست، چونکە ئەگەر کاتێکی ترت دانا بۆ نموونە (30)رۆژی تر نەیانتوانی ئیشەکەی خۆیان بکەن، ئیشەکەمان هەمووی لێ هەڵدەوەشێتەوە، کەواتە هیچمان نەکردووە، درێژکردنەوەی فەقەرەی دووەم بەگوێرەی پێویست بێت بۆ تەواوکردنی ئەو پرۆژەیەی کە دەستیان داوەتێ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

مامۆستا غریب فەرموو.

بەڕێز غریب مصطفى حەمە:

بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو (90) رۆژە منیش بە زۆری دەزانم پێنشار دەکەم بکرێت بە (60) رۆژ، پێویستە ئیرادەیەك هەبێت لەلایەن هەموو لایەکەوە کە لەو (60) رۆژە کارەکانی تەواو بکرێت، چونکە ئێمە جارێکی تر ئەو وەهمەمان لەبەردەم دابێ کە لایەنەکان پێکبێنین لەسەر ئەوەی کە ئەو لیژنە پێکبهێندرێت و لیژنەکە کارەکانی تەواو بکات، دیسان رووبەڕووی دیوارە داخراوەکان دەبینەوە ئەمەش بەڕاستی زۆر ترسناکە، لەبەرئەوە پێویستە میکانیزمێك بدۆزینەوە هەر لێرەشدا بگەینە نەتیجەیەك لەسەری کە ئەگەر لیژنەکە نەگەیشتە ئامانجی خۆی چی؟.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك رابوون فەرموو.

بەڕێز رابوون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بابەتی مودەکە، برادەران دواتر فۆرمولەکان دەخەنە دەنگدانەوە، هیوادارم لە دانانی ژمارەکەدا ئەو بابەتە رەچاو بکرێت، ئەو بابەتە بابەتێکی زۆر هەستیارە و قورسە، دۆخێك دروست نەکەین کە بابەتی دەستوور، چونکە جۆرێك ئیستعجالی تێدا بکرێت، کە غەڵەتی گەورە بخەینە مسوەدەی دەستوورەوە، سەرنجی پەرلەمانتارە بەڕێزەکان بۆئەوە ڕادەکێشم نووسینەوەی دەستوور ئاسانترە لە هەموار کردنەوەی، چونکە هەموارکردنەوەی دەستوور لە داهاتوودا دەبێ، پێش ئەوەی هەموار بکرێتەوە دوو لەسەر سێی ئەندامانی پەرلەمان پشتگیری بکەن، واتە ئەگەر هێزێکی سیاسی یان پێکهاتەیەکی کۆمەڵایەتی لە کوردستان پێ وابێ بۆمبێکی خەتەر لە دەستوورەکەدا هەیە، دەیەوێ هەمواری بکاتەوە هەموارکردنەوەکە قورسە، بۆیە با ئێمە کاتێکی ترو

موناسبتر لەبەردەم بێ بۆ نووسینەوەی دەستوور، کە ئاسانترە بۆ هەموو لایەنە سیاسییەکان بگەن بە ئیتیفاق لەسەرئەوەی کە دەستوورێکی خراپمان هەبێ و دوایی هەموارکردنەوەکەی بخەینە بەردەممان، بابەتی دووەم ئەوەی ئەو مودە زەمەنییەی کە دایدەنێن، ئەگەر لیژنەکە دەستوورەکەیان پێ دانەنرا، من پێشنیاری ئەوە دەکەم کە پەرلەمانی کوردستان دەسەڵاتی موعالەجەکردنی ئەو بابەتەی هەبێ، دەستی پەرلەمان نەبەستین کە نەتوانێت ئەو بابەتە موعالەجە بکات، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاک مەردان فەرموو.

بەڕێز مەردان خدر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز پشتگیریا هەموو ئاخافتنە بەڕێز ئومێد خۆشناو دەکەم، تەئکیدم کو ماوێ (90) رۆژ ئەڤ لیژنە نەچێی کارێ خۆ بکات، مە تەجروبە ڤێ یاسایێ بەر دەست بوو کو ڤە زێدەتر (90) رۆژە یان زێدەتر (3) مانگە هەتا شیاوی سازانێ لەسەر پرۆژە یاسایێ دروست بکەین، بەر هەندێ مادام کارێ ڤێ لیژنە بە سازان دێتە کرن، تەئکیدم کو ماوێ (90) رۆژ نەشێ سازدانێ لەسەر پرۆژە دەستوورێ هەرێمە کوردستانێ بکەن، بەر هەندێ ئەزیش دگەل هەندێ دامە کو ماوێ (60) رۆژ بێ، دەسەڵاتێ بدەینە پەرلەمانانێ پشتی وا (60) رۆژا هەکا لیژنە کاری خۆی تەمام نەکر، جارەکا دی ماوەی بۆ درێژ بکرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو مریم فەرموو.

بەڕێز مریم صمد عبدی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ ئەو ڕایەم کە لە ئەسڵی راپۆرتەکەدا هاتووە کە (90) رۆژە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو حیات فەرموو.

بەڕێز حیات مجید قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەرئەوەی دەستوور گرینگی و ئەهمیەتی خۆی هەیە، دەستوور بۆ رۆژ و دوو رۆژ و مانگ و دوو مانگ نییە کاتی پێویستە، پشتگیری لە وتەکانی بەڕێز ئومێد خۆشناو مەردان خدر دەکەم، کە (180)رۆژ مودەکەی بێ، بۆئەوەی ئەو لیژنەیە و ماوەی درێژکردنەوەی (90) رۆژ بێ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاک بێستون فەرموو.

بەڕێز بێستون فائق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانم کرا، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ماموٚستا ماجد فەرموو.

بەڕێز ماجد عثمان توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منــیش پــێم وایە (90) رۆژەکە کەمە، ئەگەر بکرێــت بە (160) رۆژ باشــتر دەبــێ، لەبەرئەوەی ئەوە مــاوەیەی دانــدراوە پــێم وایە زەحــمەتە بتــوانین لەو مــاوەیەددا تاوتوێی بکەین، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو ئێڤار فەرموو.

بەڕێز ئێڤار ابراهیم حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مــن لەگەڵ ئەوەم (60) رۆژ بێــت، ئەگەر نەشــکرا ئەوە لە (90) رۆژ زیــاتر نەبــێ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. فرست فەرموو.

بەڕێز د. فرست صوٚفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن بەمشـێوەیە داڕشـتووەتەوە، کـردوومەتە دوو بـڕگە، بـڕگەی یەکەم لیـژنە لە مـاوەیەك کە لە (90) رۆژ تێـپەڕ نەکـات لە ڕێکەوتـی پێکهێنـانییەوە کارەکـانی تەواو دەکـات، ئەوە لەگەڵ ئەو ڕایەشـە کە دەکرێـت لە (60)یش تەواوبـێ لە (30) رۆژیـش بەس لە (90) رۆژ زیـاتر نەبـێ، ئەوە بـڕگەی یەکەم، بـڕگەی دووەم بـۆئەوەی تووشـی حـاڵەتی ئیسـتحالە نەبـێ ئەو پەرلەمـانە، ئەگەر خوانەخواسـتە ئەو لیـژنەیە بە هەر هۆیەك نەیتوانی بڕگەی دووەم بەمشێوەیە داڕێژینەوە، - ئەگەر لەو ماوەیەدا لیـژنە کارەکانی تەواو نەکرد پەرلەمان بۆی هەیە بەپێی پێویست ماوەیەکی دی بە لیـژنەکە دەدات، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك خلف فەرموو.

بەڕێز خلف احمد معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن لەگەڵ ئەوەم ئەو مــاوەیە هەنــدێك لە پەرلەمانتــارە بەڕێزەکــان تەئکیــدیان لێکردەوە، تەئکیدی لێدەکەمەوە دوو مانگ زیاتر نەبێ، بەڵام ئەگەر لە حاڵەتێك ئەوە نەکـرا، پەرلەمـان مـافی ئەوەی هەبـێ بـۆ مـاوەی لە 3(0) رۆژ زیـاتر نەبـێ و مەجـال بداتەوە بە ئەو لیژنەیە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو امنە فەرموو.

بەڕێز امنە زکری سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیریا بەڕێز د. فرست و بەڕێز مەلا مەڕوان دەکەم.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو پەری فەرموو.

بەڕێز پەری صالح حمید:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
قسەکانی من کرا، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
خاتوو پەروا فەرموو.
بەڕێز پەروا علی حەمە:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
من لەگەڵ ئەوەم کە لە (90) ڕۆژ کەمتر نەبێ، یەك بڕگە ئەگەر بکرێت زیاد بکرێت ئەویش ئەوەیە ئەگەر لەماوەی ئەو (90) ڕۆژە ئەو پرۆژەیە نەنووسرایەوە دەکرێت دەرفەت بدرێتە پەرلەمان، بەڵام بۆ یەکجار ئەو مودەیە درێژ بکاتەوە، کە بتوانێت وەکو مودەیەکی هاوکار بێ لیژنەکەو ، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
کاك عبداللە فەرموو.
بەڕێز عبداللە حاجی محمود:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
من پێم وایە دەستوور زۆر هەڵدەگرێت، لەبەرئەوە پێشنیاردەکەم خۆمان نەبەستینەوە بە مودەوە، چونکە دڵنیام لەو مودەیە ناتوانن ئەو ڕەشنووسی دەستوورە ئامادە بکەن، لەبەرئەوە کات دیاری نەکرایە، چونکە ئەگەر کات دیاریکرا و کۆتایی کاتەکە بەسەرچوو، چ موعالەجەیەك هەیە لەلایەن لیژنەی قانونییەوە؟ ئەگەر تەوزیحمان بۆ بدەن.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
کاك حاجی کاروان فەرموو.
بەڕێز کنعان نجم الدین (حاجی کاروان):
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
قسەکانی من دکتۆر فرست کردی، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
کاك ناظم فەرموو.
بەڕێز ناظم کبیر محمد:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
بە تەسەوری من ئەوە زۆر موقەیەدە، ئێمە هەموومان خوازیارین ئەو لیژنەیە بەزووترین کات کارەکانی ئەنجام بدات، بەڵام ئەگەر نەیتوانی دەبێ مەخرەجێك هەبێ، جا ئەوە پێشنیاردەکەم کە پەرلەمانی کوردستان ئەو دەسەڵاتەی هەبێ کە ئەم ماوەیە درێژ بکاتەوە، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
کاك دلێر فەرموو.
بەڕێز دلێر مصطفی حسن:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
قسەکانی من دکتۆر شێرکۆ و دکتۆر فرست کردیان، بەڵام پێم باشە لیژنەی یاسایی حەتمەن ئەوکاتەی داناوە ڕوونکردنەوەیەکمان بداتێ، بزانین کەمترین چۆنەو زیاتریش هۆکارەکانی چییە؟.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
كاك فرحان فەرموو.
بەڕێز فرحان جوهر:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
قسەكانی من كران، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
كاك ابوبكر فەرموو.
بەڕێز ابوبكر عمر عبدالله (هەڵەدنی):
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
لیژنەكە لە (90) رۆژ زیاتر نەبێت و ئەو ماوەیە بەزۆرینەی رەهای دەنگی ئەندامان و بەپێی پێویست درێژ دەكاتەوە.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
د. شوان فەرموو.
بەڕێز عمر مصطفی باوەمیر (د. شوان قەڵادزەیی):
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
لەگەڵ ئەوە داین بەرەو ئەو ئاراستەیە بێ كە ماوەكەی كەم بێ، یەعنی (60) رۆژ بێ، ئەگەر لە (60) رۆژەكە لیژنەكە نەیتوانی كارەكانی تەواو بكات پەرلەمانی كوردستان لە یەكەم دانیشتنی دوای ئەو مودەیە، بڕیاری ئەوە بدات كە چەند درێژی دەكاتەوە، ماوەكەی ئەوان چەندە؟ لە (30) رۆژی زیاتر نەبێت.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
خاتوو منیرە فەرموو.
بەڕێز منیرە عثمان علی:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
قسەكانی من دكتۆر شێركۆ حەمە امین كردی، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
د. سراج فەرموو.
بەڕێز د. سراج شێخ احمد:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
تەبیعی ئێمە چەندین ساڵە هەموو لایەنەكان و هەموو خەڵكی كوردستان عەوداڵی ئەوەین كەوا ببینە خاوەن دەستوورێكی تۆكمەو رێك و پێك، كە خزمەتی خەڵكی كوردستانی تێدا بكرێت، جا بۆئەوەی ئەو دەستوورە زۆر رێك و پێك و لەسەر بنەمای عیلمی و زانیستیدا بێ، قەت تەسەور ناكەم لە ماوەیەكی كورت ئەو موهیمە جێبەجێ بكرێ، لەكاتێكدا دەبێت دەستوور بە تەوافوق بێ، سازانی لەسەر بكرێت، یەعنی ئەولاو ئەم لاو بینەو بەردەی لایەنەكانی زۆر دەوێ، جا من داوا دەكەم با پەلە نەكەین بۆ كارێكی وان زۆر گرینگ و چارەنوساز و كارێكی وا قورس، بۆیە من داوا دەكەم كاتەكەی لە (90) رۆژ كەمتر نەبێ لە (120) تێپەڕ نەكات، ئەگەر هاتو كاتەكانیان لەو مودەیە دیاری نەكراوە ئەوە پەرلەمان حەقی هەیە مودەیەكیان بۆ دیاری بكات، كە ئەوكاتەی ئەوان پێویستیان پێیەو حەسەب حاجەتی لیژنەكە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
خاوو تەلار فەرموو.
بەڕێز تەلار لطیف محمد:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
منیش لەگەڵ ئەوەم کە ئەو (90) رۆژە بێ، بەڵام لە خاڵی دووەم بکرێت بە دوو بەشەوە، بەشی دووەم لەگەڵ ڕایەکەی دکتۆر فرسەتم، بەڵام بەو شێوازەی ئەوکاتەی کە بۆ پەرلەمان دیاری دەکات، یاخود درێژی دەکاتەوە بۆ لیژنەکە یان جارێکی تر بە کراوەیی بەجێی نەهێڵێت، بەڵکو کاتەکەی دیاری بکرێت، هەتاوەکو ئەو لیژنەکە وابەستەی دووەم بێ بۆ تەواوکردنی کارەکانی، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
کاك ئومێد فەرموو.
بەڕێز ئومێد حەمە علی:
لەگەڵ (90) رۆژەکەم کە دیارە زیاتر نەبێ، لەگەڵ ئەو پێشنیارەی دکتۆر فرسەتم کە بە بڕای من باشترین پێشنیارە، بەپێی پێویست بێ، چونکە ئەمە بهێڵێتەوە بۆ ئەوکاتەی گفتوگۆی پەرلەمانتاران کە چەند کات بە پێویست دەزانن، ئەگەر لیژنەکە کاروبارەکانی خۆی لەو (90) رۆژە تەواو نەکات، سوپاس,
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
کاك عمر فەرموو.
بەڕێز عمر عینایەت حەمە:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
بەڕێز لیژنەی یاسایی، (24) ساڵە تەقریبەن ئێمە چاوەڕێی دەستوور دەکەین، بەڕای من ئەگەر بۆ ماوەی (4) مانگی تریش چاوەڕێ بکەین، شوکری ئەوێ، سوپاسی خوا دەکەین بتوانین دەستوورمانی هەبێ، بۆیە من پێم باشەو کردوومە بە دوو بڕگەوە مادەی 3 دوو بڕگە، لیژنە لە ماوەی (120) رۆژ زیاتر نەبێ، لە رێکەوتی پێکهێنانیەوە کارەکانی تەواو دەکات، - ئەگەر لیژنە لەبەر هەر هۆیەك بەدەر لە ئیرادەی خۆی نەیتوانی ئەرکەکانی جێبەجێ بکات، پەرلەمان بەپێی پێویست ماوەیەکەی بۆ درێژ دەکاتەوە، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
کاك قارەمان فەرموو.
بەڕێز قارەمان قادر فتاح:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ببێ بە دوو بڕگە، بڕگەی یەکەم هەر هەمان ئەو بڕگە بێ کە لە راپۆرتە ئەسڵیەکە هاتیە، پێویستە لیژنە لە ماوەیەك کە لە (90) رۆژ لە رێکەوتی پێکهێنانیەوە کارەکانی تەواو بکات، ئەگەر لەو ماوەیە تەواوی نەکرد پێشنیاردەکەم بەمشێوەیە بێ بڕگەی (ب) پەرلەمانی کوردستان دەسەڵاتی درێژ کردنەوەی دەبێت، بۆ یەکجار و بۆ ماوەی (60)رۆژ.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
کاك ئاری فەرموو.
بەڕێز ئاری محمد هەرسین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من قسەكانم كرا.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

ڕای ئەندامانی سەرۆكایەتی لیژنەی یاسایی چییە لەسەر ئەو گفتوگۆیەی كە ئەندانجامدرا؟ فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە دوای ڕاوێژكردن بەشی زۆری قسەكان لەسەر كاتە، بەشێكی ئەندامانی پەرلەمان پێیان وایە كاتەكە زۆرە، پێویستە كەم بكرێتەوە بۆ دوو مانگ، بەشێكیش پێیان وایە مودەكە كەمە زیاد بكرێت، بۆیە لای بەڕیزتان ئەوانە پێویستە بە دەنگدانی ئەندامانی پەرلەمان یەكلایی بكرێتەوە، بەڵام ئێمەش لەگەڵ ئەوەین كە حەلێك بۆ ئەوە دابندرێت ئەگەر لەو مودەیە كارەكە تەواو نەبوو، سەلاحیەت بە پەرلەمانی كوردستان بدرێ و مودەكە درێژ بكاتەوە، ئەم درێژكردنەوەیە مودەكەی چەند بێ و بێ چەندجار بێ ئەوەش بەستراوەتەوە بە ڕەئی ئەندامانی پەرلەمان.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كەواتە ئێستا ڕای زۆرینە لەگەڵ ئەوە بوو بكرێت بە دوو بڕگە، بڕگەی یەكەم كاتی لیژنەكە بێت ماوەی ئەوەی كاركردنی لیژنەكە بێت، كە لێرە لە ڕاپۆرتەكە بە (90) ڕۆژ هاتووە، بەڵام ڕای تریش هەبوو داوای ئەوەی دەكرد بكرێت بە (60) ڕۆژ، ڕای تریش هەبوو بكرێت بە شەش مانگ، بۆیە لە بڕگەی یەكەم جارێ ئەوەی كە لە ڕاپۆرتەكەدا هاتووە دەخەینە دەنگەوە، بڕگەیەكی تریشی بۆ ئیزافە دەكەین دوای ئەوەی كە ئەندامانی پەرلەمان داوایان كرد، كە پەرلەمان دەسەڵاتی ئەوەی هەبێت ماوەی كاری لیژنەكە درێژ بكاتەوە، كێ لەگەڵ ئەوەیە كە ماوەی كاركردنی لیژنەكە وەكو ئەوەی لە ماددەی (3) لە ڕاپۆرتەكە هاتووە بەمشێوەیە بێ، بڕگەی یەكەم: لیژنە لە ماوەیەك كە لە (90) ڕۆژ زیاتر نەبێت لە ڕێكەوتی پێكهێنانیەوە كارەكانی تەواو دەكات، كێ لەگەڵییەتی؟ دەكرێتە دوو بڕگە، بڕگەی یەكەم ماوەی كاركردنی لیژنەكەیە، ئێستا ئەوە دەخەینە دەنگەوە كە بزانین (90) ڕۆژ بێ یان كەمتر بێ یان زیاتر بێ، بڕگەی دووەمی دەبێتە ئەوەی كە پەرلەمان دەسەڵاتی ئەوەی هەبێ ماوەكەی بۆ درێژ بكاتەوە، بەس ئێستا جارێ بڕگەی یەكەم دەخەینە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵ ئەوەیە كە ماوەی كاكردنی لیژنەكە (90) ڕۆژ بێ؟ (69) كەس لەگەڵییەتی، كێ دژیەتی، كەس نییە دژی بێ، كەواتە پەسەند كرا، باشە بڕگەی دووەم تكایە سیاغەكەی بخوێننەوە، نوقتەی نیزامیمان هەیە؟، فەرموو خاتوو پەروا.

بەڕێز پەروا علی حەمە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەگەر بكرێت ڕەچاوی ئەوەش بكرێت كە وتمان پەرلەمانی كوردستان دەسەڵاتی درێژكردنەوەی ئەو مودەیەی هەبێ بۆ یەكجار، چەند پێشنیارێك هەبوو یەكجاری بۆی هەبێ پەرلەمان ئەو مودەیەی درێژ بكاتەوە، كاتەكەی بەپێی پێویست بێ، یان چۆن سیاغەی دەكەنەوە بەڕێزانی لیژنە، بەڵام یەكجار بۆیان هەبێ درێژی بكەنەوە نەك چەندینجار، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئێستا ئەم پرۆژە یاسایە لەلایەن پەرلەمانی کوردستانەوە پەسەند دەکرێ، ئێوە دوایی تەمدیدەکەشی لەلایەن پەرلەمانەوەیە، لەبەرئەوەی ئیشکالی نییە، پەرلەمان هەر کاتێ: بێت دەتوانێت تەمدیدی بکاتەوە ماوەکەی بۆ درێژ بکاتەوە، لەبەرئەوە هیچ ئیشکالێك نییە، ناتوانین ڕێگری بۆ دروست بکەین، دەزانی خاتوو پەروا لەڕووی عەمەلییەوە ناتوانرێت ڕێگری بۆئەوە دروست بکرێت، (10)ئەندام پەرلەمان داوای ئەوە بکەن، ئەسڵەن ئەو بڕگەیە هەموار بکرێت، دوای ئەوەی کە پەسەند دەکرێت داوای ئەوە دەکەن (10) ئەندام پەرلەمان داوای ئەوە بکات بڵێت ماوەکەی بۆ بکەن بە (دوو) ساڵ، دەبێت بێتە ناو پەرلەمان و موناقەشە بکرێت، لەبەرئەوە مونتیج نییە ئەو موناقەشەیە، کاك بێستون فەرموو.

بەڕێز بێستون فائق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببوورە، ئەودیویشی هەیە کە هەر لە ئێستاوە دەبێـە لیژنەیەکی یەعنی ئەگەر موستەڵەحەکە وارد بێ دەبێتە لیژنەیەکی تەمبەڵ، پشتی بەوە قایمە کە پەرلەمان سەڵاحیەتی هەیە مودەتی بۆ درێژ بکاتەوە، کەیفی خۆیان لە مانگی دووەم دەست دەکەن بە ئیش بۆ؟ چونکە لێرە بڕگەیەکی تر هەیە پشتی قایمەوە پەرلەمانی لەپشتە ، هەرکاتێك بیەوێ بۆی درێژ دەکاتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ڕاستە ئەو هەیە، بەڵام تەنانەت ئەگەر نەشی نووسی هەر دیسانەوە پەرلەمان دەتوانێ هەمواری بکاتەوە، ماوەکەی بۆ درێژ بکاتەوە، کاك عادل فەرموو.

بەڕێز عادل عزیز شکر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر لە حاڵەتێکیشدا تۆ یەکجار بۆی تازە بکەیتەوە بابڵێین پەرلەمان دەسەڵاتی ئەوەی هەبێ، ئەگەر لەوجارەشدا بۆی نەکرابێت لیژنەکە هەڵدەوەشرێتەوە لەو حاڵەتەدا، لەبەرئەوە بە بڕوای من کراوە بێ دەسەڵاتی پەرلەمان.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوکاتە پەرلەمان سەلاحیەتی ئەوەی دەبێ لیژنەکەش هەڵوەشێنێتەوە، کاك محمود نوقتەی نیزامی؟ فەرموو.

بەڕێز محمود عمر صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەستووری عیراق لە دۆخێکی زۆر ئاڵۆز و ناهەموار و شەڕاویەدا بە (5) مانگ کۆتایی هات، بۆ دەبێ ئەگەرحوسنی نییەت هەبێ، ئەگەر ئیرادە هەبێ حەق نییە هیچ کۆت و بەندێکی بۆ زیاد بکرێت، کە دەبێت ئەو ماوەیەی بۆ درێژبکرێتەوە، حەق هەیە رەقیب بین لەسەر لیژنەکە بۆئەوەی هەرچی زووە زۆر بەجدی کارەکانی بکات، بۆئەوەی لە ماوەی (3) مانگدا ئەم کارانە جێبەجێ بکات، ماعدا ئەگەر کارەساتی سروشتی یان شەڕی گەورە یان ڕووداوێکی گەورە لە کوردستان ڕوونەدات، چۆن دەبێ ئێمە ڕێخۆشکەر بین بۆئەوەی ئەگەر نەکراو ئەگەر کرا، (3) مانگ زۆر زۆریش زیادە، ئەگەر ئیرادە هەبێ دوو مانگیش کافیە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك محمود لەگەڵ بۆچوونەکەتم، دەزانم کە ئێوە هەمووتان پەرۆشی ئەوەن بەزووترین کات بتوانرێت ئەو پرۆژەی دەستوورە لەلایەن لیژنەکەوە حازر بکرێت و

بێته بەردەم پەرلەمان بۆ پەسەند کردن، بەڵام ئەوەی کە پەرلەمان مودەیەك دابنێت و دوایی ئیلتیزام بە ماوەکە نەکرێ ئەوە بۆ پەرلەمان باش نییە، ئەوەی کە (6) مانگ داندرا بۆ یەکگرتنەوەی پێشمەرگە ئێستا ئەوە جێبەجێ نەکراوە، ئەوە کارێکی باش نییە، ماددەی (140) کە ماوەی بۆ داندراوە جێبەجێ نەکراوە ئەوە کارێکی باش نییە، بەڕێز کاك محمود هەموو ئەندامانی تری پەرلەمان ئێمە بە (4) مانگ تا ئەمڕۆ گرفت هەبوو لەسەر ئەم پرۆژە یاسایە، ماوەی (4) مانگە بەس تەنها ئەمە نەخشە ڕێگایە، نەخشە ڕێگایە بۆ هەموارکردنی دەستوور، لەبەرئەوە تۆزێك دەبێ پشوومان درێژ بێ لەگەڵ ئەم بابەتە، کاك صالح فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو ماددەیەی کە پەسەند کرا، کە باسی میکانیزمی یەکلاکردنەوەی دەنگەکان نەکرا، کەواتە بە سازان دەکرێت، من پێشنیاری ئەوە دەکەم لە رابردووشدا ئەو پێشنیارەم کرد، ئەگەر بە سازان نەچەسپا ئەم ماددەیە لە بەشی دووەمەوە بەزۆرینەی (دوو لەسەر سێ) پەسەند بکرێت، کەواتە لە ماوەی (90) رۆژەکە بە سازان نەکرا، هیچ پێویست ناکات ئەوەندە کاتی بۆ درێژ بکەی، (15) رۆژ بەسە کە بەزۆرینەی (دوو لەسەر سێ) ئەو پرۆژەیە رێك بکەون لەسەری، ئەگەر بەوەندەش نەکرا قابیلی ئەوەیە هەڵبوەشێتەوە، کاتی ئەوەندە ناوێ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئیشکالەکە لە (دوو لەسەر سێ) و سازانەکە نییە، ئیشکالەکە لەوەدایە کە لیژنەکە نەتوانێت کاتەکانی تەواو بکات، ئیشکالەکە لە دەنگدان نییە، کاك سالار فەرموو.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا ئەسڵێ ئەو ماددەیە بۆ ئەوەیە مەسافە زەمەنییەکە تەحدید بکات، حیکەمەت لەو (90) رۆژەش هەر بۆئەوەیە پەرلەمان بەرضاوی ڕوون بێ، لەدوای پەسەندکردنی ئەم یاسایەوە لیژنەکە دەست بەکاربێت، جەنابتان لەسەرەتادا فەرمووتان (5) مانگ زەمەنێکی کافییە بۆ تەنانەت ئامادەکردنی پرۆژەیەکی نوێ، بەڵام ئەم پرۆسەیە تەنها جەنابت ڕووی دەمت لە پەرلەمانتارانە، ئەوە لە ئەستۆی تەنها پەرلەمانتاران نییە لەڕاستیدا، ئەگەر ئێمە بچینەوە سەر جەدەلی (أ)، سەرۆکایەتی پەرلەمان لە ڕاستی دا دەبوو هەنگاوە کردارییەکانی هاوشان لەگەڵ لیژنە مەعنییەکان دا دەست پێ بکردایە، بۆیە ئەگەر کەمتەرخەمییەك لەو ڕووەوە هەبێ، هەموومانین، ناشکرێ تۆپەکە بخرێتە ساحەی پەرلەمانتارانەوە بە تەنیا، خاڵێکی تریش ئێمە پێمان باشە ئەم نەصە وەکو خۆی بمێنێتەوە، درێژ نەکرێتەوە، ئێمە تەجروبەی تاڵمان لەگەڵ درێژکردنەوە هەیە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، دەرفەت دەدەم، کاك شوان، ئەوەی کە پەیوەندیدارە بە بەرپرسیاریەتی ئێمە، تکایە ئاگاتان لێ بێ، ئێمە ویستوومانە ڕای ئەندامانی پەرلەمان لە فراکسیۆنە جیاوازەکان ڕەچاو بکەین، ئەگەر نا لە (3/1) ڕاپۆرتی لیژنەی یاسایی حازر بوو لەسەر ئەوە، داوامان لێ کردن بەرزی نەکەنەوە، لە مانگی (12)ی ساڵی ڕابردوو بەردەوام لەسەر خەت بووین لەگەڵ فراکسیۆنەکان، بۆیە ئەم بابەتە پێویستی بە سازان

هەبوو، پشوو درێژی پێویست بووە، ئێمەش پێمان خۆشە لە ماوەیەکی ئێجگار زوودا ببینە خاوەنی پرۆژەی دەستوور، ئەم خولە سەربەرزی ئەوەی هەبێ کە پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان پەسند بکات، بەڵام پێویستی بە هەندێك ئالیات هەیە، بەڕێز کاك شوان شێخ أحمد، فەرموو.

بەڕێز شوان شێخ أحمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان.

منیش هەر تەئیدێك بۆ قسەکانی کاك بێستوون فائق، کە یەئسێك نەدەینە خەڵکی کوردستان، بۆیە من کەلیمەیەك وەکو ئیجباری لێ بێ، بنووسین لیژنەکە دەبێت لە ماوەی (90) ڕۆژدا سیفەتی ئەوەی پێ بدرێ...

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەزانی ئەوە هەمووی وتوویژە بەڕێزان، ئێ دەنگی مەدەنێ، ئەوە کە لەلایەن بەشێك لە ئەندامانی پەرلەمان پێشنیاز کراوە، دەنگی مەدەنێ، ئەوەی کە نایەوێ دەنگی نەداتێ، لەبەر ئەوە تکایە بیخوێننەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگەوە، د.إبراهیم، فەرموو.

بەڕێز د.إبراهیم أحمد سمۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵلاهی من نەبێ تەعقیبێ سەر هەڤاڵا خۆ سالار بدەم، بەس ئەز حەز دکەم پرسیارێ ژ خۆ بکات، کە کی سەبەبی درێژ کردنی بووە؟ سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە دەی، ئێستا با نەچینە ئەم موناقەشە و هینانە، تکایە لیژنەی یاسایی بیخوێننەوە ئەو ماددەیە، ئەو بڕگەیە، بیخوێنەوە ئینجا ڕوونکردنەوە دەدەم لەسەری.

بەڕێز د.ڤالا فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی سێیەم:

بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە:

1-لیژنە لە ماوەیەك کە لە (90) رۆژ زیاتر نەبێت لە ڕێکەوتی پێکهێنانیەوە کارەکانی تەواو دەکات.

2- ئەگەر لەو ماوەیەدا لیژنە کارەکانی تەواو نەکرد پەرلەمان بۆی هەیە بەپێی پێویست ماوەکەی بۆ درێژ بکاتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بۆی هەیە تەسبیت کراوە بۆ ئەوەی کە پەرلەمان دەتوانێ ماوەکەشی بۆ درێژ نەکاتەوە، لیژنەکە هەڵوەشێنێتەوە، لیژنەیەکی تازە دروست بکات، باشە؟ کێ لەگەڵیەتی بەو شێوەی کە خوێندرایەوە؟ (59) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟ (14) کەی دژیەتی، کەواتە پەسند کرا، ماددەی (4).

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی چوارەم:
بەو شێوەیە کە لە ئەصڵی پرۆژەکەدا هاتووە.
پرۆژەی ئامادەکراو بە هەردوو زمانی کوردی و عەرەبی پێشکەشی سەرۆکایەتی پەرلەمان دەکرێت.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (4) لە ڕاپۆرتی لیژنەی یاسایی هیچ تێبینییەکی لەسەر نییە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەو ماددەیە؟ کەس قسەی نییە؟ کەواتە دەیخەینە دەنگەوە، کێ لەگەڵیەتی بەو شێوەی کە خوێندرایەوە؟ (74) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟ کەس نییە دژی بێ، کەواتە پەسند کرا، ماددەی (5).

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی پێنجەم:
لە ئەصڵی پرۆژە یاساکەدا:
1- کۆی پرۆژەکە بە ڕەزامەندی لانی کەم دوو لەسەر سێی ژمارەی ئەندامانی پەرلەمان پەسند دەکرێت، دەخرێتە ڕاپرسی گشتی یەوە.
2- سەرۆکی هەرێم و سەرۆکایەتی پەرلەمان بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنە پەیوەندیدارەکان ڕۆژێك بۆ ڕاپرسی گشتی دیاری دەکەن.
3- ڕاپرسی بە ڕا دەربرین دەبێ لەسەر ئەم پرسیارەی خوارەوە:
ئایا ڕەزامەندیت لەسەر پرۆژەی دەستوورەکە؟
وەڵام بە بەڵێ یان نەخێر دەبێت.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (5) لە ڕاپۆرتی لیژنەی یاسایی هیچ تێبینییەکی لەسەر نییە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟

بەڕێز فخرالدین قادر عارف/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ئەندام پەرلەمانە بەڕێزانە گفتوگۆی ماددەی پێنجەمی پرۆژە یاساکە دەکەن:
سالار محمود، سعید مەصیفی، مەردان خدر، فرست صۆفی، سراج شێخ أحمد، بەهار عبدالرحمن، عادل عزیز، محمود عمر، پەروا علی، علی حەمە صالح، عمر عینایەت.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنیا تێبینیم لەسەر بڕگەی دووەمی ماددەی پێنجەم هەیە، کە بەرپرسیاریەتی دەسپێری بە سەرۆکی هەرێم لەگەڵ سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنە پەیوەندیدارەکان، بەدیدی من باشترە لەجیاتی سەرۆکی

هەرێم سەرۆكایەتی هەرێم بێ، چونكە سەرۆكایەتی هەرێم موئەسەسەیە، سەرۆك و جێگر تەعبیر لە سەرۆكایەتی دەكەن، مادام لەگەڵ سەرۆكایەتی پەرلەمانەوە موئەسەسەی سەرۆكایەتی پەرلەمانیش تەعبیرە لە سەرۆكایەتی و جێگر و بڕیاردەر، لە جیاتی سەرۆكی هەرێم سەرۆكایەتی پەرلەمان ئاماژە پێ بكرێ، تەصەورم وایە باشتر بێ.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ، بەڕێز كاك مەردان خدر، فەرموو.

بەڕێز مەردان خدر مصطفى :

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

مادده (5) فەقەرە (2) سەرۆكی هەرێم و سەرۆكایەتی پەرلەمان بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنە پەیوەندیدارەكان ڕۆژێك بۆ ڕاپرسی گشتی دیار دەكەن، پێشنیار دەكەم ئەوەی بۆ ئیزافە بكرێ (بە مەرجێك لە (90) ڕۆژ تێپەڕ نەكات لە بەرواری پەسندكردنی پرۆژەكە لەلایەن پەرلەمان)، واتا بۆ ئەوەی ئەو پرۆژەیەش هەمان مەصیری پرۆژەی ئێستای نەبێت، ماوەكە تەحدید بكرێ لە ماوەی (90) ڕۆژدا سەرۆكی هەرێم لەگەڵ پەرلەمان و سەرۆكایەتی پەرلەمان و لایەنە پەیوەندیدارەكان لە ماوەی (90) ڕۆژدا ڕۆژێك دیاری بكەن بۆ ڕاپرسی، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، خاتوو بەهار عبدالرحمن، فەرموو.

بەڕێز بەهار عبدالرحمن محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی (5) بڕگەی (2) كە دەڵێ (سەرۆكی هەرێم و سەرۆكایەتی پەرلەمان بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنە پەیوەندیدارەكان)، لایەنە پەیوەندیدارەكان مەتاتی و نادیارە، بۆیە من پێشنیار دەكەم (كۆمسیۆنی باڵای سەربەخۆی هەڵبژاردن و ڕاپرسی) بێ لە جیاتی (لەگەڵ لایەنەكان)، بەو شێوازە دابڕێژرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز د.شێركۆ حەمە أمین، فەرموو.

بەڕێز د.شێركۆ حەمە أمین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لەگەڵ ئەوەدام ئەوەی بۆ دیاری بكرێ كەی دەخرێتە ڕاپرسییەوە؟ ئەوەی كە دەڵێ كۆی پرۆژەكە بە ڕەزامەندی لایەنی كەمی دوو لەسەر سێی ژمارەی ئەندامانی پەرلەمان پەسند دەكرێت و دەخرێتە ڕاپرسی گشتییەوە، لە كاتێك تەحدید بكرێ، لەو ڕۆژەوەی كە لە ناو پەرلەمان دا پەسند دەكرێ بە دوو لەسەر سێی لە ماوەی مانگێك دا بۆ نموونە دەخرێتە ڕاپرسییەوە، دووەم/ لەگەڵ ئەوەدام سەرۆكایەتی هەرێم لەگەڵ سەرۆكایەتی پەرلەمان، مادام سەرۆكایەتی پەرلەمان لێرە ناوی هاتووە، هەروەها ئەو وشەی لایەنە پەیوەندیدارەكانیش لە ڕاستی دا تۆزێ لێڵ و ناڕوونە، ئەگەر هەروەكو بۆ ئەوەی بچێتە پرۆتۆكۆڵ و بۆمان ڕوون كەنەوە سوپاستان دەكەم.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز د.فرست، فەرموو.

بەڕێز د.فرست صۆفی علی:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
لە بڕگەی (2) پاڵپشتی ڕای کاك مەردان خدر دەکەم، پێموایە فیعلەن زەرووره لەو ڕۆژەی کە پرۆژەکە پەسند دەکرێ لە پەرلەمان بە دوو لەسەر سێ، مودەیەك دیاری بکرێ، جا (60) ڕۆژە، (90) ڕۆژە، یەعنی دیسان تێپەڕ نەکات، بدرێتە ڕاپرسی، لە بڕگەی سێیەمیش فیعلەن (ئایا ڕەزامەندیت لەسەر پرۆژە دەستوورەکە؟)، ئەوە دەبێ تەواو بکرێ، (ئایا ڕەزامەندیت لەسەر پرۆژەی هەرێمی کوردستان؟)، چونکە ئەوە نەصی قانونە، ئەوە تەحویل دەبێ بۆ ناو فۆرمی ڕاپرسییەکە، یەعنی پرۆژەی دەستوورەکە، کام دەستوور؟ لەبەر ئەوە، ئەوە ببێتە پرسیار داوای لێ بکرێت (ئایا ڕەزامەندی لەسەر پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان؟)، وەڵام بە بەڵێ یان نەخێر.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە، سوپاس، بەڕێز کاك صالح فەقێ، فەرموو.
بەڕێز صالح فەقێ محمد:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
منیش تێبینیم لەسەر مودەکە و لەسەر ئەوەی سەرۆکی هەرێم بوو کە بکرێتە سەرۆکایەتی هەرێم، زۆر سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە، سوپاس، بەڕێز کاك سعید مەسیفی، فەرموو.
بەڕێز سعید محمد سعید (مەسیفی):
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
سوپاست دەکەم، منیش قسەکانم لەلایەن بەڕێز کاك سالار محمود کرا، پشتیوانی قسەکانی کاك سالار دەکەم.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
سوپاس، بەڕێز د.سراج، فەرموو.
بەڕێز د.سراج شێخ أحمد:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
پاڵپشتی قسەکانی کاك مەردان و کاك فرسەت دەکەم، بۆ دانانی مودەیەکی موعەیەن، خاڵی دووەم/ دانانی کۆمسیۆنی سەربەخۆی هەڵبژاردنەکانی هەرێمی کوردستان لەجیاتی لایەنە پەیوەندیدارەکان، لایەنە پەیوەندیدارەکان مەبەستی لایەنە سیاسییەکانە، هەر هەموویان ئەندامیان هەیە لە کۆمسیۆن، ئیشی کۆمسیۆن جوانتر و ڕێك و پێکتر دەکات، لەبەر ئەوەی ئەوە ئیشی کۆمسیۆنە زیاتر، نابێ کۆمسیۆنیش بەکاری خۆی هەستێت؟ داوا دەکەین کۆمسیۆن لەوێ دابنرێت، زۆر سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە، سوپاس، بەڕێز کاك سۆران عمر، فەرموو.
بەڕێز سۆران عمر سعید:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
قسەکانی من کرا، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز كاك عادل عزیز، فەرموو.

بەڕێز عادل عزیز شكر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وەڵلا منیش قسەكانم زۆری كران، تەئیدی كاك سالار دەكەم لەسەر بڕگەی دووەم، كە سەرۆكی هەرێم ناوی هاتووە لەگەڵ سەرۆكایەتی پەرلەمان، ئەویش موئەسەسەیەكە وەكو سەرۆكایەتی هەرێم ئەگەر ناوی بهاتبایە، بڕگەی یەكەمیش پێموایە وشەی (لانی كەم) لەوێ زیادەیە بەبڕوای من، هەر كۆی پرۆژەكە بە ڕەزامەندی دوو لەسەر سێی ژمارەی ئەندامانی پەرلەمان پەسند دەكرێت، دەخرێتە ڕاپرسی گشتییەوە، لێرەش دا تەئیدی د.شێركۆ حەمە أمین دەكەم، كە لە دوای دەنگدان لەسەری، مودەیەكی بۆ دیاری بكرێ، كەی دەخرێتە ڕاپرسی گشتییەوە؟ لایەنە پەیوەندیدارەكانیش، تەئیدی بەهار خان دەكەم كە كۆمسیۆنی باڵای هەڵبژاردنەكان دیاری بكرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز كاك محمود عمر، فەرموو.

بەڕێز محمود عمر صالح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی (5) لە بڕگەی (2) منیش تەئیدی ئەو ڕەئیە دەكەم كە سەرۆكایەتی هەرێم و سەرۆكایەتی پەرلەمان بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنە پەیوەندیدارەكان، لە بڕگەی (3) تەئیدی بەڕێز د.فرسەت دەكەم، ڕەزامەندی بێ لەسەر پرۆژەی دەستووری هەرێمی كوردستان.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، خاتوو پەروا علی، فەرموو.

بەڕێز پەروا علی حەمە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش بە هەمان شێوە، سەبارەت بە سەرۆكایەتی هەرێم وەك چۆن سەرۆكایەتی پەرلەمان بێ، ناوی سەرۆكایەتی هەرێم بهێندرێ، هەروەها مودە بۆ ڕاپرسی دیاری بكرێ، من تەئیدی قسەكانی كاك سالار و د.شێركۆ دەكەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز كاك علی حەمە صالح، فەرموو.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پشتیوانی بۆچوونەكانی كاك د.شێركۆ و كاك عادل دەكەم، سەرۆكایەتی هەرێم و سەرۆكایەتی پەرلەمان، وشەی لایەنی پەیوەندیدار لاببرێ بەو پێیەی مەتاتییە، هەر كێ هەستێ بڵێ من لایەنی پەیوەندیدارم، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز كاك عمر عینایەت، فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لەبڕگەی یەکەم دا پەسند دەکرێت و دەخرێتە ڕاپرسی گشتییەوە، کەواتە ئەوە دژی بڕگەی دووەمە، نابێ دەخرێتە ڕاپرسی، پێویستە ئامادە بکرێت بۆ ڕاپرسی.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
هەندێك هەڵەی تیایە لە ڕووی تەسەلسولەوە، ئێستا چاك دەکرێت.
بەڕێز عمر عینایەت حەمە:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ئەوە چاك بکرێت، ڕاپرسی یەعنی نرخی بۆ بڕگەی دووەم نەهێشتووە، لانی کەمەکەش لاببرێ هیچ کێشەی نییە، دووەم/ سەرۆکی هەرێم بکرێ بە سەرۆکایەتی منیش لەگەڵ ئەوەم، سەرۆکایەتی هەرێم و سەرۆکایەتی پەرلەمان بە هەماهەنگی لەگەڵ کۆمسیۆنی باڵای هەڵبژاردن و وەزارەتە پەیوەندیدارەکان ڕۆژێك بۆ ڕاپرسی گشتی دیاری دەکەن، کە لە (90) ڕۆژ تێپەڕ نەکات، ئەوە کاك شێرکۆ پێم دەڵێ (زۆرە)، ئەگەر سەرنج بدەین کۆمسیۆنی باڵای سەربەخۆی هەڵبژاردنەکان بۆ هەر هەڵبژاردنێك هەمیشە داوای (90) ڕۆژی کردووە، سەرنجی هەموو هەڵبژاردنەکان بدەن، دەڵێن لە (90) ڕۆژ کەمتر بێ ئێمە ناتوانین ئامادە بین، لەبەر ئەوە لە (90) کەمتر نەبێت، ئەو ماوەی بۆ دیاری بکرێ، زۆر سوپاستان دەکەم.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
زۆر سوپاس، کاك قادر، فەرموو.
بەڕێز قادر ئۆتمان رسول:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
داوای دیاری کردنی مودەیەك دەکەن لەدوای پەسندکردنی، پێشموایە بڕگەی سێیەم زیادە، چونکە ڕاپرسی هەر بە نەخێر و بە بەڵێ وەڵام دەدرێتەوە، هەر لەسەر پرۆژە دەستوورەکەیە، پێویست بەو بڕگەیە ناکات، زۆر سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە، سوپاس، لیژنەی یاسایی، بەڕێز د.بەهار، فەرموو.
بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
چەند پێشنیارێك کرا، ئەو پێشنیارانە دەکرێ بخرێنە دەنگدانەوە بۆ ئەوەی یەکلا بکرێتەوە، ئیزافە کردنی مودەکە کە (90) ڕۆژە، هەروەها ئەو پێشنیارەشمان بەلاوە پەسندە کە پرۆژەی دەستوورەکە بکرێتە پرۆژەی دەستووری کوردستان، بڕگەی (دەخرێتە ڕاپرسی گشتییەوە) لاببرێت، چونکە ئەوە لێرە پەرلەمان نایخاتە ڕاپرسییەوە، ئەوەش پەسندە دەکرێ بخرێنە دەنگدانەوە، بەڵام سەبارەت بەلایەنە پەیوەندیدارەکان، ئێمە لایەنە پەیوەندیدارەکان مەبەستمان تەنها لە کۆمسیۆن نییە، بەڵکو کۆمسیۆن و حکومەتیش دەگرێتەوە، چونکە هەندێ جار ڕاپرسی پەیوەندی بە حکومەتیشەوە هەیە، بۆیە لایەنە پەیوەندیدارەکانمان پێ باشتر بووە و ئەوەمان بەکار هێناوە، هیچ مولاحەزەیەکی ترمان نییە لەسەر ئەوە.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
پێموابێت من لەگەڵ جەنابتان قسەم کرد، بەڕێزان، پێشنیار دەکەین کە بڕگەی دووەم و سێیەم بڕواتە ماددەی (7)، چونکە پەوەندیدارە بە ماددەی (7)، لەوێ جێی بکرێتەوە، ببێتە بڕگەی یەکەم و دووەمی ماددەی (7)، ئەوەی کە لە ماددەی (7) دا هاتووە ببێتە بڕگەی سێیەم، ئەوە کۆی پەیوەندیدارە بە ڕاپرسی و چۆنییەتی ئەنجام

دانـی ڕاپرسـییەکە، بـۆیە ئێسـتا ئەگەر ئەوە پەسـند بکرێـت لەلـایەن ئەنـدامانی پەرلەمانەوە، بەس تەنها بڕگەی یەکەم لە ماددەی (5) دەمێنێ لێرە، بڕگەی دووەم و بڕگەی سێ دەڕواتە ماددەی (7)، لەوێ دەنگدانی لەسەر دەکەین، ئێستا باسی ئەوە کرا کە (دەخـرێتە ڕاپرسی گشـتی لـابرێ)، کـێ لەگەڵ ئەوەیە کە لە بـڕگەی یەکەم لە ماددەی (5) (دەخرێتە ڕاپرسی گشتییەوە) لاببرێت؟ بڕگەی یەکەم، لە دوای ئەوەی کە لە پەرلەمـانەوە پەسـند دەکرێـت، (بخـرێتە ڕاپرسـی گشـتییەوە) ئەوە لـابرێ، کـێ لەگەڵیەتی؟ (61) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟ کەس نییە دژی بێ، کەواتە پەسند کرا، بەڕێـزان بڕگەی دووەم و سێیەم پەیوەنـدی بەڕاپرسییەوە هەیە، کە ئەنجامدانی ڕاپرسی دەبێ دوای ئاگادار بوونی هاووڵاتیان لەسەر پرۆژەکە ڕێك بخرێ کە ماددەی (6) ئاگـاداری هاووڵاتیانە بە هەر چـوار زمـانی کـوردی، عەرەبـی، تورکمـانی، سـریانی، بڵاو دەکـرێتەوە دەقـی پـرۆژەکە، دوایـی لە ماددەی حەوت دا چـۆنیەتی ئەنجامـدانی ڕاپرسییەکە ڕێـك دەخـات، کە ئەو کـاتە بـڕگەی دووەم لە مـاددەی (5) دەبێـتە بـڕگەی یەکەمـی، کە سـەرۆکایەتی هەرێـم و سـەرۆکایەتی پەرلەمـان بە هەمـاهەنگی لەگەڵ لـایەنە پەیوەندیـدارەکان ڕۆژێـك بـۆ ڕاپرسـی گشـتی دیـاری دەکەن، ئەگەر دوایـی قسـەتان لەسـەر ئەوە هەبـوو مـاوەی بـۆ دیاری بکەیـن، ماوەشـی بـۆ دیـاری دەکەیـن، شێوازی ئەنجامدانی ڕاپرسییەکە دیاری دەکرێ، چـی دەخـرێتە دەنگەوە؟ پـرۆژەکەش چۆن پەسند دەکرێ؟ دەخرێتە دەنگەوە، ئەوە دەخەینە دەنگەوە، کـێ لەگەڵ ئەوەیە بـڕگەی دووەم و سـێیەم بـڕواتە مـاددەی (7)؟ (74) کەس لەگەڵیەتـی، کـێ دژیەتـی؟ کەس نییە دژی بـێ، کەواتە پەسند کرا، مـاددەی (5) بخـوێننەوە، کەواتە هەر دەبێتە یەك بڕگە، ماددەی (5) بخـوێننەوە بـۆ ئەوەی بیخەیـنە دەنـگەوە، کاك سالار، نـوقتەی نیزامیت هەیە؟

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو دوو بڕگەیە پەسند کرا و چووە ماددەی (7)؟

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

نا، نا، پەسند نەکراوە هێشتا، بەس ئاڵوگۆڕمان پێ کردووە، دوایی لە ماددەی (7).

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـادام ئێسـتا کە موناقەشـە کـراوە و ڕای ئەنـدامان وەرگیـراوە، پەسـند بکـرێ و بگوازرێتەوە، ئەو کاتە لەوێ موناقەشەی ناوێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، بەس جارێ بـا مـاددەی (5) پەسند بکەیـن، ئینجا دوایـی ئەو دوو بـڕگەیەش کە موناقەشەی کراوە دەیخەینە دەنگەوە وەکو بەشێك لە ماددەی (7)، ماددەی (5).

بەڕێز د.ڤاڵا فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (5)

کۆی پرۆژەکە بە ڕەزامەندی لانی کەم دوو لەسەر سێی ژمارەی ئەندامانی پەرلەمان پەسند دەکرێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵیەتـی بەو شێوەی کە خوێنـدرایەوە؟ (78) کەس لەگەڵیەتـی، کـێ دژیەتـی؟ کەس نییە دژی بـێ، بڕگەی دووەم و سێیەم ڕای ئەنـدامانی لەسـەر درا، کاك گـۆران فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بـــۆ ئەو بـــڕگەیە دوو ڕا هەبـــوو، ڕایەکیـــان ئەوە بـــوو کە لە بەر ئەوەی دووەم سـەرۆکایەتی پەرلەمـانە، ئەوەی یەکەمـیش بـا سـەرۆکایەتی هەرێـم بێـت، ئەوە ڕایەکیان، ڕایەکی تریش ئەوە بوو کە موددەی بـۆ دەستنیشان بکرێ لە دوای ئەوەی کە پەسند دەکرێ بۆ ڕاپرسی کـردن، کە قسـەش لەسـەر (90) ڕۆژ کـرا، لە مـاوەی (90) ڕۆژ لە دوای پەسندکردنی بخرێتە ڕاپرسییەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشـە، کەواتە ئێسـتا دوو بـابەت دەخەیـنە دەنـگەوە پـێش ئەوەی بـڕگەکە بخەیـنە دەنگەوە.

بەڕێز د.فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من چەند ڕۆژێك بەر لە ئێستا لەگەڵ کۆمسیۆن لەسەر مەواعیدی هەڵبـژاردن قسـەم کرد، دەتوانن ئێستاش پەیوەندییان لەگەڵ بکەن، من تـازە بیـرم هـاتەوە، ئەوان دەڵێن ئـێمە نـاتوانین هـیچ هەڵبژاردنێـك بکەیـن کەمتـر لە پێـنج مانـگ لەو مەوعیـدەی کە ئاگادارمان دەکەنەوە، یەعنی لەو ڕۆژەوەی کە پەسـند دەکرێ لە پەرلەمان بەلایەنی کەم پێویسـتیان بە پێـنج مانـگ هەیە، دەشـتوانن ئێسـتا پەیوەنیـان پێـوە بـکەن، کۆمسـیۆنی بەغـدا شـەش مـانگی پێویسـتە لەو ڕۆژەوەی پـارەی بـۆ ئیـداعی بـانق دەکەی، بەڵام کۆمسیۆنی خۆمان دەتـوانن دەڵێن ئـێمە لە پێنج مانـگ دەیکەیـن، لەو ڕۆژەوەی هەمـوو موستەلزەماتی مادیمـان بـۆ دەستەبەر دەکرێ، جـا ئەگەر لێـرەش سێ مانگمـان دیـاری کـرد و کۆمسـیۆنیش لە ڕووی تەکنیکییەوە نەیتـوانی، ئەوە ئەو تاریخە بوو تازە بیرم هاتەوە، ئەگەر تەئکیدی بکەینەوە باشترە، بەڕای من.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

من شتێکی ترتان بیر دەخەمەوە، بەڕێزان ئەنـدامانی پەرلەمـان، بە پێـی یاسـای ژمارە (16)ی ساڵی (2008) دەبوو لە (2009/7/25) پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان بخـرێتە ڕاپرسـییەوە، بەڵـام نەخـرایە ڕاپرسـییەوە و دوایـی هەمـوار کـرایەوە، بـۆیە پێمـوابێ ئەوە حەرەجێك بـۆ پەرلەمـان دروسـت دەکـات، ئەگەر کۆمسـیۆن نەیتـوانی لەو مـاوەیە بیخـاتە ڕاپرسـییەوە، یـان بە هەر هۆکارێـك نەتـوانرێ ڕاپرسـی لەسـەر پرۆژەکە ئەنجام بدرێ، خاتوو بێگەرد، فەرموو.

بەڕێز بێگەرد دڵشاد تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەك من تێگەیشتبم سـەرۆکایەتی هەرێـم و سـەرۆکایەتی پەرلەمـان مـاوەی (90) ڕۆژ ڕۆژێك دیاری دەکەن، مەرج نییە لەو (90) ڕۆژە بـێ، لە مـاوەی ئەو (90) ڕۆژە ڕۆژێك لەگەڵ کۆمسـیۆن دیـاری دەکەن بـۆ ڕاپرسـییەکە، یاسـاکە وا دەڵـێ، لە مـاوەی (90)

ڕۆژدا وادەیەك دیاری دەكەن بۆ ئەنجامدانی ڕاپرسی، یەعنی سەرۆكایەتی هەرێم و سەرۆكایەتی پەرلەمان لەگەڵ لایەنە پەیوەندیدارەكان لە ماوەی (90) ڕۆژدا وادەیەك دیاری دەكەن بۆ ڕاپرسی، یەعنی مەبەستەكە لەوەیە لە ماوەی ئەو (90) ڕۆژەدا مەرج نییە لە (90) ڕۆژەكە بێت، واتا دەتوانن بڵێن كۆمسیۆن ئێوە چەند ڕۆژتان پێویستە؟ بە ڕەزامەندی كۆمسیۆن مەسەلەن لە ماوەی شەش مانگ دا ئەنجام دەدرێ.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

دروستە، كاك علی، فەرموو.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیاری كردنی وادەیەك (90) ڕۆژی بۆ چییە؟ یەعنی لە حەفتەیەك دا سەرۆكایەتی هەرێم و پەرلەمان كۆ دەبنەوە دەڵێن فڵان ڕۆژ، یەعنی (90) ڕۆژ زۆر زۆرە بۆ دیاری كردنی وادەی ڕۆژێك، ئەگەر وابێت یەعنی.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

وەڵلاهی بەو موناقەشەی ئەم سێ، چوار مانگەدا دیارە كە ماوەكەی زۆرە و ئەوانە، جا لەبەر ئەوە پێموابێت ئەوە دروستە، لە ماوەی (90) ڕۆژەكەدا كاتێك دیاری بكەن بۆ ڕاپرسییەكە، باشە، دەیخەینە دەنگەوە، د.فرست، فەرموو.

بەڕێز د.فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بیرگەرد خان ڕەئیەكەی وەجیهە، بەڵام ئەگەر بەو پێوەرەی ئەو بێت، من وا تێنەگەیشتبووم، ئەگەر وا بێت، فیعلەن كاك علی ڕاست دەكات، (90) ڕۆژمان بۆ چییە؟ ئیشی یەك ڕۆژە دیاری كردن، كۆ دەبنەوە و دیاری دەكەن، لەبەر ئەوە ئەگەر مەسەلەكە ئەنجامدانی پرۆسەی ڕاپرسییەكە نییە، من وا تێگەیشتم (90) ڕۆژەكە بۆ ئەنجامدانی پرۆسەی ڕاپرسی یە، ئەگەر ئەوەی بێگەرد خان دەڵێت تەنها بۆ ئەوەیە ڕێك بكەون لەو (90) ڕۆژە ڕۆژێك دیاری بكەن، من تەصەور دەكەم ئەو جارە بێین (90) ڕۆژەكە كەم بكەینەوە، بیكەینە مانگێك.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، د.سراج، فەرموو.

بەڕێز د.سراج شێخ أحمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من هاوڕام لەگەڵ هەڤاڵان بكرێتە یەك مانگ، ئەو مانگەش لەبەر ئەوەی دەبینی ئیشێك دەبێ، سەفەرێك دەبێت، لە یەك مانگ ئەگەر ئەوان كۆ ببنەوە، تەحدیدی ئەو ڕۆژە بكەن كەوا هەڵبژاردنی لێ دەكرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باش، كاك رابون، فەرموو.

بەڕێز رابون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەگەر ڕۆژێكمان دیاری كرد بۆ نموونە ئەگەر (90)یش بێ، (60) ڕۆژ بێ، (30) ڕۆژ بێ، دەتوانین بڵێین سەرۆكایەتی هەرێم بە هاوكاری لەگەڵ سەرۆكایەتی پەرلەمان لە

ماوەیەك كەمتر لە، زیاتر نەبێ وەكو ئەوەی كردمان پێشتر، لەوەندە ڕۆژە، بۆ نموونە دەڵێین زیاتر نەبێ لە (90) ڕۆژ، ڕۆژێك دیاری دەكەن بۆ ڕاپرسی.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، كاك بەهزاد، فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەروێش دەروێش:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

خاڵا دووێ ئەو شكلەی لێ بێت (سەرۆكایەتی هەرێم و سەرۆكایەتی پەرلەمان بە هەماهەنگی لەگەڵ كۆمسیۆنی باڵای سەربەخۆ و لایەنی پەیوەندیدار)، چونكە لێرە پێویستە زۆر زیاتر لە سێ ڕەئی باسی كۆمسیۆنی كرد، منیش بە پێویستی دەزانم بۆ ئەهمیەت و گرنگیدان بە كۆمسیۆن، ناوی بێت و، لایەنی پەیوەندیدار لە ماوەی مانگێك ڕۆژێك دیاری بكەن، لەگەڵ ئەوەم.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئەی ئەگەر ئەو كۆمسیۆنەی هەرێمی كوردستان گوتی من ناتوانم ڕاپرسی بكەم جارێ؟

بەڕێز بەهزاد دەروێش دەروێش:

ئێ ئاخر هەر دەبێ لە ڕێی ئەوان بێ.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئەوە یاسای هەڵبژاردنی پەرلەمانی كوردستان ئەو كێشەیەی هەیە، كە هەموو جارێ پێویست بووە هەمواری بكەن، بەڵام كۆمسیۆنی بەغدا هەڵبژاردن لە هەرێمی كوردستان دەكات، كاك عمر، فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێم باشە صیاغە بكرێتەوە بەشێوەیەك كە هەر لێرە ئەو ڕۆژەی كە سەرۆكایەتی هەرێم و سەرۆكایەتی پەرلەمان كۆ دەبنەوە بەروارەكەی بۆ دیاری بكرێ، مەسەلەن لە (10) ڕۆژدا لە دوای پەسند كردنی، لە هەمان كاتیش دا لە دوای ئەو (10) ڕۆژەوە بەروارێك دیاری بكرێت لەگەڵ كۆمسیۆنی باڵا، یەعنی هەر لێرە دەتوانرێ موعالەجە بكرێ، تەعقیبەن بۆ قسەی هەندێ لە هاوڕێیانیش كە دەڵێن نا (90) ڕۆژ كەمە، ئەوە كاتێك بوو كە كۆمسیۆنی باڵای هەڵبژاردنەكان سەرتاسەری عیراق بووە، ئێستا ئێمە كۆمسیۆنی خۆمان هەیە، ئێمە پێنج ملیۆن كەسین، بەڕاستی عەینەن كۆمسیۆنیشە، ناكرێ بڵێی شەش مانگ بۆ هەڵبژاردنێك، لەبەر ئەوە بەڕای من ئەگەر واشیان وتبێ دیارە یان بێ ئەزموونی یە، بێ ئەزموونی ئەوانە، ئەگینا (90) ڕۆژ بۆ هەڵبژاردن بەسە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

تكایە با ئەوەندە موناقەشە نەكەین، سوپاس، جارێ ئەوە دەخەینە دەنگەوە كە داوای ئەوە كرا سەرۆكی هەرێم بكرێ بە سەرۆكایەتی هەرێم، كێ لەگەڵ ئەوەیە؟ (64) كەس لەگەڵیەتی، كێ دژیەتی؟ (6) كەس دژیەتی، كەواتە پەسند كرا، باشە، ئەوەش دەخەینە دەنگەوە كە (لە ماوەیەك كە لە (30) ڕۆژ زیاتر نەبێ) كاتەكەی دیاری بكەن بۆ ڕاپرسی، دوایی كۆی ماددەكەش دەخەینە دەنگەوە، كێ لەگەڵ ئەوەیە ماوەكە (30) ڕۆژ زیاتر نەبێ؟ لە ماوەیەك كە لە (30) ڕۆژ زیاتر نەبێ

سەرۆکایەتی هەرێم و سەرۆکایەتی پەرلەمان و لایەنە پەیوەندیدارەکان کاتێك بۆ ڕاپرسی دیاری دەکەن، (65) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟ (12) کەس دژیەتی، کەواتە پەسند کرا، باشە، بڕگەی سێهەم، تەبعەن کۆی ماددەکە دوایی دەخرێتە دەنگەوە، ئێستا ئیزافاتی بۆ دەکەین، بڕگەی سێهەم ئەوەی کە (ئایا ڕەزامەندی لەسەر پرۆژەی دەستووری کوردستان-عیراق؟)، (کوردستان-عیراق)ی بۆ زیاد بکرێ، کێ لەگەڵیەتی؟ (66) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟ (2) کەس دژیەتی، کەواتە پەسند کرا، کۆی دوو بڕگەکە لەگەڵ ماددەی (7) دەخەینە دەنگەوە، ئێستا گۆڕانکارییەکانی تیا کرا، دەڕواتە ماددەی (7)، فەرموو کاك عمر.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە هەدەفی سەرەکیمان ئەوەیە ڕۆژێك دیاری بکرێ بۆ ڕاپرسی، ئێمە ئەو (90) ڕۆژەی کە گفتوگۆمان لەسەر کردووە، مەبەستمان ڕۆژی ڕاپرسی بووە، لەبەر ئەوە زۆربەی ئەندامانی پەرلەمان کە لێرەن داوای ئەوە دەکەن کە ڕۆژی ڕاپرسی دیاری بکرێ، دەکرێ بە بڕگەیەکی تر ئیزافە بکرێ، دوای ئەو (30) ڕۆژە، دەبێ موعالەجە بکرێ ئەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، بەڵام ئەوە لەبەرضاو بگرن کە لەوە دەچێ کۆمسیۆنەکەی هەرێمی کوردستان نەتوانێ لە ماوەی دیاریکراودا ...

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

باشە، کۆمسیۆن خۆ هیچ نەبێ ناڵێی شەش مانگ، با شەش مانگ بێ، بەڵام خۆ ناکرێ چوار ساڵ بێ، ناکرێ پێنج ساڵ بێ، ناکرێ دوو ساڵ بێ، ئەوە کراوە دەبێ لە بەردەمی دا.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە با لە ماددەی (7) موعالەجەی بکەین، ماددەی شەش، تکایە ماددەی شەش بخوێننەوە.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (6)

بە پێی ئەوەی کە لە ئەصڵی پرۆژە یاساکەدا هاتووە:

بە مەبەستی ئاگایی هاووڵاتیان پرۆژەی دەستووری پەسندکراو بە زمانەکانی پەیرەو کراو (کوردی، عەرەبی، تورکمانی، سریانی) چاپ و بڵاو دەکرێتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ د.ڤاڵا فەرموو.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (6) لەڕاپۆرتی لیژنەی یاسایی هیچ تێبینیەکی لەسەر نییە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە با ناوی خۆی بنووسێ؟ کاك صالح فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بەو شێوەیە پێشنیار دەکەم کە پرۆژەی دەستووری پەسەند کراو بە زمانەکانی کوردی، عەرەبی، تورکمان، کلدانی –سریانی و ئاشووری و ئەرمەن، چاپ و بڵاو بکرێتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:

کاکە زمانی ئەوان هەر سریانیە، وانییە؟ د.فرست فەرموو.

بەڕێز د.فرست صۆفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەرئەوەی پەسەندکردن پرۆسەی دیکەشی بەدوادادێت، بۆیە من پێم باشە لەبەرئەوەی لێرە دیار بێ، بەمەبەستی ئاگایی هاووڵاتیان پرۆژەی دەستووری پەسەندکراو لەلایەن پەرلەمان بە زمانی ..... هتد، یەعنی تەحدید بکرێ.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری قسەکەی بەڕێز د.فرست دەکەم، بەڵام لە ئەخیری دا بنووسرێ بە پێی پێویست، نەوەك کۆپیەکانی عەرەبی بە قەد کوردی بێ، یەعنی بەقەدەر ئەوەی ژمارەی دانیشتوان یەعنی پێویستیان دەبێ، بۆئەوەی هەدەرێك لە ئەموالی دەولە نەبێ، ئەوە کەوا لە زۆر بواردا دەکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کمال فەرموو.

بەڕێز کمال یلدا مرقوز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان، پەرلەمانتاران، کلدانی، سریانی، ئاشووری، یەك زمانە هیچ فەرقیان نییە، ئەرمەنی فەرق دەکات لەگەڵیان، کلێشەکەش ئەگەر بڵێ کلدو ئاشووری، نەڵێن رجائەن کلدانی، سریانی، ئاشووری، هەمووومان یەکین.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:

باشە سوپاس، د.سراج فەرموو.

بەڕێز د.سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من زمانی ئینگلیزیشی لێ زیاد دەکەم، بەشێك لەو چاپانە بەشێکیش با زمانی ئینگلیزی بێ، دەبینی میوان دێت لە سایتەکان و شوێنە گشتیەکان بڵاوکردنەوەی دەکرێ، ئینگلیزیش زەرورە و خەڵکی بیانی بزانێ دەستووری هەرێمی کوردستان چۆنە و لە چ ئاستێك دایە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سالار فەرموو.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە بە پێی دەستووری هەمیشەیی عیراق زمانی فەرمی، زمانی کوردی و عەرەبییە، بەڵام لەبەرئەوەی لە پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان دا ئەو زمانانەی تر بە زمانی فەرمی هاتوون بە تایبەتی بۆ مەسەلەی خوێندن و کارگێری لەناوچەکانی خۆیاندا، من پێشنیار دەکەم لە جێگەی زمانی سریانی، زمانی کلدان ـ

سریان ـ ئاشووری بەكاربهێندرێ، چونكە كوردی بۆ نەتەوەی كوردو عەرەب بۆ نەتەوەی عەرەب و توركمان بۆ توركمان و سریانی و نەتەوەكانی تر قسەی پێ دەكەن بەناوی نەتەوەیی بهێندرێ، تەسەورم وایە تەغزیەی داخوازیەكانی ئەوان دەكات و لە ئەسڵدا ئەم بیرۆكەیە بیرۆكەیەكی باشە، بەڵام زمانی سریانی بگۆڕێ بە زمانی كلدان ـ سریان ـ ئاشووری، باشترە و سوپاستان دەكەم.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆكی پەرلەمان:

باشە سوپاس، ئەوە ڕای خۆیان وەردەگرین دوایی، كاك شوان فەرموو.

بەڕێز شوان شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش پشتگیری لە قسەكەی كاك عمر دەكەم، بە پێی پێویست بێ و هەروەها قسەكەی كاك شێخ سراج ئینگلیزیەكەی بۆ زیاد بكرێ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆكی پەرلەمان:

كاك بێستون فەرموو.

بەڕێز بێستون فائق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە ماددەی (7) پەسەند كردن بە كارهێنراوە بۆ ئەوەی كە دەنگدەران دەنگی پێ دەدەن و پێی وتراوە پەسەند كراو، لێرەش هەر دیسان پەسەند كراو بەكارهاتووە، یەعنی ئەو دوو پەسەند كردنە لەویایە واتە پەسەند كردنەكە لەلایەن پەرلەمانەوە و پەسەند كردنەكە لەلایەن دەنگدەرانیشەوە هەر یەك پەسەند كردنی بۆ هەیە، جا من پێشنیاز دەكەم كە بەم شێوەیەی لێ بكرێت ماددەی (6) دوای پەسەند كردنی لەلایەن پەرلەمانەوە بە مەبەستی ئاگادار كردنەوەی هاووڵاتیان پرۆژەی دەستوورەكە بەو زمانانە دەخرێتە چاپ و بڵاودەكرێتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆكی پەرلەمان:

كاك یعقوب فەرموو.

بەڕێز یعقوب گورگیس:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە بەفەرمی زمانی سریانیە، هەتا لە یاسای زمانی فەرمی لە هەرێمی كوردستان سریانی هاتووە، ئێمە هەموو موتەفقین سریانی بێ، سوپاسی ئەوان هەڤاڵێن پەرلەمانی دەكەم كە ئەوان دەڵێن ببێتە زمانی سریانی ـ كلدانی ـ ئاشووری، ئێمە هەموو موتەفقین هیچ موشكیلە نییە، هاتیە بە ناسین زمانی سریانی، بەس ئەرمەنی جیاوازە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆكی پەرلەمان:

كاك یروانت فەرموو.

بەڕێز یروانت نیسان ماركۆس:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەز دەست خۆشیا ل هەمیا دەكەم و كاك صالحێ دەكەم، زمانێ ئەرمەنی لێ زێدە بیت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆكی پەرلەمان:

دەتوانن دەستوورەكە تەرجومە بكەن؟ فەرموو.

بەڕێز یروانت نیسان گورگیس:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەم موشكیلە نینە ئەمە بخەنە مە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆكی پەرلەمان:

باشە ڕای ئەندامانی لیژنەی یاسایی چییە؟ كاك سۆران فەرموو.

بەڕێز سۆران عمر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە ئەشكالمان زۆرە لەسەر ئەم پەسەند كردنەی ئەو پرۆژە دەستوورە بە بڕیاری ژمارە (26) لە (2002/11/7)، (2009/6/24) كە هەمووی پەسەند كراوە، بۆیە زۆر زەرورە ئەم ملیۆنە نوسخەیەی پرۆژەی دەستوور كەلە ڕابردوو بڵاوكراوەتەوە لەبەردەست و لە هەموو ماڵ و لە هەموو كوچەیەك دایە و لە بەڕێوبەرایەتی گشتی كتێبخانەكان ژمارە سپاردنی (777) لە (2009)ی پێدراوە، دەبێ دوای پەسەند كردنی ئەم پرۆژە یاسایەی ئەمڕۆ سەحب بكرێتەوە بۆ ئەوەی لە كاتی بڵاوكردنەوەی جارێكی تر ئەو وێنە پەسەند كراوە ئەشكالی گەورەمان بۆ دروست نەكات كە خەڵك نەڵێ كام پرۆژەیانە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی؟ د.ڤالآ فەرموو.

بەڕێز د.ڤالآ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو پێشنیارەی كە كرا پرۆژەی دەستووری پەسەندكراو لەلایەن پەرلەمانەوە، پێی وەرگیرا بە زیادكردنی كوردی ـ عربی ـ توركمانی ـ سریانی ـ ئەرمەن چاپ و بڵاو دەكرێتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، ئەوەی ئینكلیزیەكە وەرتان نەگرت ها؟ بەڕێز د.سراج ئەمە مەبەستی ئەوەیە لە ماددەكەدا هاتووە دەڵێ بە مەبەستی ئاگایی هاوولاتیان، هاوولاتیانی ئێمە هەموویان ئەم زمانانە تێ دەگەن، بەلآم پەرلەمانی كوردستان دەتوانێ تەرجومەی بكات بۆ زمانی ئینگلیزی بۆ خەڵكی تر، د.سراج فەرموو.

بەڕێز د.سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەی باشە عەرەبی بۆچییە؟

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ هاووڵاتی عەرەبمان هەیە لە كوردستان، لەوە دەچێ لە ناوچە جێ ناكۆكەكانیش عەرەبی هەبێت، فەرموو.

بەڕێز د.سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەمە بۆ ڕای گشتیە و بۆ خەڵكی بیانییە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆكی پەرلەمان:

دەتوانین تەرجومەی بكەی، بەس بڵاوی ناكەیتەوە، ئەوەشی بە پێی پێویست ئەوەش وەربگیرێ، ئەوە كاك عمر دەستی بەرز كردووەتەوە، دەزانم مەبەستەكەی ئەوەیە، فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوای ئەوەی کە ڕای گشتی پەسەندی کرد ئەو کاتە دەتوانرێ بە زمانی ئینگلیزیش بڵاوبکرێتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ دەتوانرێ، د.ڤاڵا فەرموو.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (6) دوای وەرگرتنی ڕاکان بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە:

ماددەی شەشەم:

بە مەبەستی ئاگایی هاووڵاتیان پرۆژەی دەستووری پەسندکراو لەلایەن پەرلەمانەوە بە زمانەکانی پەیڕەو کراو (کوردی، عەرەبی، تورکمانی، سریانی، ئەرمەن) چاپ و بڵاو دەکرێتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵیەتی بەو شێوەیەی کە خوێنرایەوە؟ (75) کەس لەگەڵیەتی؟ کێ دژیەتی؟ کەس نییە کەواتە پەسەند کرا، ماددەی (7) د.بەهار یەك بڕگەی موناقەشەی دەکەین و ئەوەی تری دەخوێنینەوە فەرموو.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (7)

لە ئەسڵی پرۆژە یاسایەکە پرۆژەکە بە دەنگی زۆرینەی دەنگدەران بە پەسند کراو دادەندرێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:

د.ڤاڵا فەرموو.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوای وەرگرتنی ڕاکان و دوای گواستنەوەی دوو بڕگە، ماددەی (7) بەو شێوەیە دەخوێندرێتەوە:

1-سەرۆکایەتی هەرێم و سەرۆکایەتی پەرلەمان بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنە پەیوەندیدارەکان لە ماوەیەکدا کە لە (30) سی ڕۆژ تێپەڕ نەبێت ڕۆژێك بۆ ڕاپرسی گشتی دیاری دەکەن.

2- ڕاپرسی بە ڕا دەربڕین دەبێت لەسەر ئەم پرسیارەی خوارەوە:

(ئایا ڕەزامەندیت لەسەر پرۆە دەستووری کوردستان – عێراق؟)، وەڵام بە (بەڵێ) یان (نەخێر) دەبێت.

3- پرۆژەکە بە دەنگی زۆرینەی دەنگدەران بە پەسند کراو دادەنرێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:

باشە کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ بەس تەنها بڕگەی (3) دەخرێتە وتوێژەوە پرۆژەکە بە دەنگی زۆرینەی دەنگدەران بە پەسەند کراو دادەندرێ، چونکە دوو بڕگەکەی تر گفتوگۆی لەسەر کراوە، کاك صالح فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
پێشنیار دەکەم ئەو زۆرینەی دەنگدەران بکرێتە دوو لەسەر سێی دەنگدەران.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:
کاك سۆران فەرموو.
بەڕێز سۆران عمر:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
دیارە پرۆژەکە لەلایەن پەرلەمانەوە پەسەند کراوە، بەڵام کارپێکرانی ڕاستەوخۆ دوای دەنگدەران و دەنگدانی بەکارپێکراو دادەنـدرێ، دوای (30) ڕۆژ بەسـەر ئەنجامـدانی ڕاپرسی، بۆیە دەبێ ئەو زەمەنەی کە تەفعیل بوونەشی دیاری بکرێ.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:
د.شێرکۆ فەرموو.
بەڕێز د.شێرکۆ حەمەامین:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
من پشتیوانی لە قسەکانی کاك سۆران دەکەم.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:
خاتوو گەشە فەرموو.
بەڕێز گەشە دارا:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
سەبارەت بە زۆرینە، زۆرینەی سادەیە یاخود موتڵەقە؟، دوو لەسەر سێیە؟ کە مـن بە قەناعەتی خۆم دەستوور یاسایەکی ئاسایی نییە پێویسـتی بە زۆرینەیەکـی زۆرباشـە، یەعنی هیچ نەبێ بەلایەنی کەمەوە بە ئەغلەبیەی موتڵەقە بێ.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:
کاك سعید فەرموو.
بەڕێز سعید محمد مەسیفی:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
قسەکەی من گەشە خان کردی، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:
کاك ڕابوون فەرموو.
بەڕێز ڕابوون توفیق معروف:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ئەو بابەتە تۆزێك خەلەلی تێدایە، ئەگەر دەنگدەر لێرە مەبەستی بـێ لیـژنەی یاسایی دەبـێ ئێسـتا ڕوونـی بکاتەوە، دۆکیـۆمێنتیش بگـرە، ئەگەر دەنگـدەر لێـرە مەبەسـتی ئەوەیە ئەوانەی مـافی دەنگـدانیان هەیە، لەو حـاڵەتە بـابەتی دەسـتوور دەخەیـنە بەردەم موخـاتەرەی ئەوەوە، بـۆ نمـوونە گریمـان واحسـابی بکەیـن، بـۆ نمـوونە ئەگەر سێ ملیـۆن کەس لە هەرێمـی کوردسـتانی عیـراق مـافی دەنگدانیان هەبـوو، ئەگەر هەر بۆ نموونە وای دابنێین کە نیوەی نەچـێ بـۆ دەنگدان یەعنـی خـۆ بە خـۆ پەسـەند نـاکرێ و ڕەد دەکـرێتەوە، بەڵـام لە هەمـوو دنیـادا ئەو بابەتـانە بە حسـابی ئەوانەی دەنگیـان داوە حسـاب دەکـرێ، یەعنـی کەواتە بـۆ نمـوونە گریمـان دەڵـێین بە دەنگـی

زۆرینەی سادەی ئەوانەی دەنگیان داوە پەسەند دەکرێ، دەبێ ئەو بابەتە بە وازیحی لێرە ڕوون بکرێتەوە و جێ بگرێ و زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:

کاك بەهزاد فەرمووو.

بەڕێز بەهزاد دەروێش دەروێش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز بێژم ئەڤ ماددە حەفتا بڕگەها زۆر زەحمەتا بچەسپینن، زۆرینەش نەبیتن، بێژنێ زۆرینا ڕەها، بەو شێوازەی بیت، پرۆژەکا بە دەنگی زۆرینەی ڕەهای دەنگدەران بە پەسەند کراو دادەندرێ، ئەڤە خاڵەك، خاڵا دوویێ تەکمیلە بکەین بەشەکا دی و کوردستان ـ عیراق دەبێتە خاوەنی دەستوورەکی هەمیشەیی بەناوی دەستووری کوردستان ـ عیراق، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:

کاك صالح فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من مەشغول بووم بەوەی کە بۆ لەناو پەرلەمان بێ، زۆر نەمخوێندەوە، ئەو قسەیەی خۆم سەحب دەکەمەوە، زۆرینەی ئەوەی کە بەشداری دەنگدانەکە دەکات، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:

کاك گۆران فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە وەك لیژنەی یاسایی بە فیعلی دەستوور بە زەرورەتێك دەزانین، بەڵام بەهۆی ئەم هەموو فلتەر دانانە بە حەیاتی نابین بە خاوەنی دەستوور، ئێمە لیژنەیەکمان داناوەو ئیش دەکات بە سازان، یەك کەس ڕازی نەبێ، یەك پێکهاتە و یەك نەتەوە و یەك حزب ناڕوات، دوایی دێتە ناو پەرلەمانی کوردستان و بە دوو لەسەر سێ پەسەند دەکرێ، جارێکی دیکەش بیخەینەوە بەردەمی دەنگدانی خەڵك لە کاتێك دا خۆ باشە دەستوور زۆربەی خەڵك پەسەندی بکات، بەڵام هیچ شتێك نییە موتڵەق بێ، چونکە دەستوور خۆی فەلسەفەی سیاسی تێدا جێگیر دەکرێ کە بەشێکی گەورە پێی ناڕازییە، دینی تێدا جێ دەکرێتەوە، مەسدەری تەشریع، یەعنی یەك دنیا خلاف هەیە کە بە بەردەوام جیاوازی لە نێوان چەپ و ڕاست هەیە، عەلمانی و ئیسلامی هەیە، لەبەرئەوە ئەم نیسبەیە قورسە، لەبەرئەوەی لە یاسایەکەدا دانراوە بۆ کاك ڕابوون و برادەرانیش وازیحە، ئەو نیسبەیەی کە خەڵك بەشداری تێدا دەکات لە دەنگداندا زۆرینەی ئەوان بە قبوڵ کراوی دادەنێن پەسەند دەکرێت، بۆیە ئێمە لەگەڵ نەسەکە وەك خۆی.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:

باشە ئێستا ئەو بڕگەیە دەخەینە دەنگەوە، بۆ ئەوەی دوایی کۆی ماددەی (7) بخەینە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە بڕگەی (3) لە ماددەی (7) بەو شێوەیە بێ و پرۆژەکە بە دەنگی زۆرینەی دەنگدەران بە پەسەند کراو دادەندرێ؟ (69) کەس لەگەڵیەتی،

کێ دژیەتی؟ (1) کەس دژیەتی، کەواتە پەسەند کرا، کۆی ماددەی (7) بخوێننەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگەوە، د.ڤالآ فەرموو.

بەڕێز د.ڤالآ فريد ابراهيم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (7)

1-سەرۆکایەتی هەرێم و سەرۆکایەتی پەرلەمان بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنە پەیوەندیدارەکان لە ماوەیەکدا کە لە (30) سی رۆژ تێپەڕ نەبێت رۆژێك بۆ راپرسی گشتی دیاری دەکەن.

2- راپرسی بە را دەربڕین دەبێت لەسەر ئەم پرسیارەی خوارەوە:

(ئایا رەزامەندیت لەسەر پرۆە دەستووری کوردستان – عێراق؟)، وەڵام بە (بەڵێ) یان (نەخێر) دەبێت.

3- پرۆژەکە بە دەنگی زۆرینەی دەنگدەران بە پەسند کراو دادەنرێت.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵیەتی بەو شێوەیەی کە خوێنرایەوە ماددەکە؟ (67) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟ (1) کەس دژیەتی، کەواتە پەسەند کرا، ماددەی (8) د.بەهار فەرموو.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی هەشت بەو پێیەی لە ئەسڵی پرۆژە یاسایەکەدا هاتووە، ئەو مەرجانەی پێویستن بۆ دەنگدەر لە دەنگدانی گشتی دا پێویستە لەو کەسەدا هەبێ کە بەشداری ڕاپرسی گشتی دەکات.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:

نوقتەی نیزامیە کاك عمر؟ فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من داوام کرد لە بەڕێزت کە وادەیەك بۆ ڕاپرسی دیاری بکرێ، لەو شوێنە جێی بکرێتەوە، بەڵام نەکرا، من داوا دەکەم کە ماددەیەك دیاری بکرێ بەم شێوەیە (پاش سی ڕۆژ) ئەو (سی ڕۆژە)ی کە بەڕێزتان ئێستا تەسبیتتان کرد، پاش (سی ڕۆژ لە پەسەند کردنی پرۆژە یاسایەکە سەرۆکایەتی هەرێم و سەرۆکایەتی پەرلەمان بە هەماهەنگی لەگەڵ کۆمسیۆنی باڵای هەڵبژاردن ڕۆژێك بۆ ڕاپرسی گشتی لەسەر پرۆژە یاسای دەستوور دیاری دەکەن بەمەرجێك لە (180 ڕۆژ) تێپەڕ نەکات)، لەسەر قسەکەی ئەو بەڕێزانە کەوتیان کۆمسیۆنی باڵا.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە دەنگی لەسەردرا لە ماددەی (7) باسکرا، فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەیەك ئیزافە بکرێ، جەنابت بە منت وت، وتت جێگای دەکەمەوە.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:

باسی ئەوەمان کرد کە لە ماددەی (7) ڕۆیشتینە سەری دەتوانن تەرحی بکەن، کەس تەرحی نەکرد، لەبەرئەوە تازە دەنگی لەسەر درا، ئەم هەموو مەترسیەشی ناوێ

ئەگەر لە ماوەی مانگێك دا گەیشتنە ئیتفاق ماوەیەك بۆ ڕاپرسی دیاری بکەن، بە دڵنیاییەوە لەو کاتە دەبێ کە دەتوانرێ ئەنجام بدرێ، لەوە زیاتر دواناخرێ، فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەزانم مەبەستی من ئەمەیە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، شەرت نییە لەو ماددەی (7) بێ، یەعنی وەکو ماددەیەکی ئیزافی ئەمە دیاری بکرێ، هیچ ئەشکالێك دروست ناکات.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:

با بزانین ڕەئی لیژنەی یاسایی چییە لەسەری؟ د.بەهار فەرموو.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی بەڕێز کاك عمر تەرحی کرد، هەمووی دووبارەی بڕگەی یەکەمی ماددەی (7)ە تەنها ئەو (180) سەد و هەشتا ڕۆژەکەی ئەخیر نەبێ.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:

تەرحتان نەکرد، کاك سۆران فەرموو.

بەڕێز سۆران عمر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پرسیارێکی تر دەکەمەوە، کەی بەکارپێکراو دائەنرێ پرۆژەی دەستوور؟، ئەوەش زەمەنێکی هەبێ و وازیح بێ.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سۆران ئەوە لە پرۆژەی دەستوورەکە دیاری دەکرێ کەی کارپێکراو دەبێ، پرۆژەی دەستووری عیراقیش دیاری کردووە کە لە دوای دروست بوونی حکومەتی داهاتووی عیراق کارپێکراو دەبێ، لەبەرئەوە لە پرۆژەی دەستوورەکە دیاری دەکرێ کە لە چ کاتێك دا کارپێکراو دەبێ، لەم یاسایە ناتوانی ئەوە تەحدید بکەی، باشە لەسەر ماددەی (8) کێ قسەی هەبوو؟ د.ڤالا فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (8) لە ڕاپۆرتی لیژنەی یاسایی بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە:

ئەو مەرجانەی پێویستن بۆ دەنگدەر لە دانگدانی گشتی دا بە پێی یاسای ژمارە (1) ی ساڵی (1992) ی هەموار کراو پێویستە لەو کەسەدا هەبێ کە بەشداری ڕاپرسی گشتی دەکات.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ کاك صالح فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە ئاماژەیان پێداوە بە پێی یاسای ژمارە (1) ی ساڵی (1992) لە کۆتایی مەرجەکانی دەنگدەر دا بە دەق نووسراوە ئەو مەرجانەی تێدا فەراهەم بێ کە بە دەق لەم یاسایەدا هاتوونە، ئەوەی کە بە دەق لە یاسایەکە هاتووە، یەك/ باسی

هەرێمی كوردستان دەكات كە یەك ناوچەی هەڵبژاردنە، دوو/ باسی تۆماری دەنگدان دەكات، تۆماری دەنگدانەكانی هەرێمی كوردستان دەگرێتەوە، كەواتە ئەمە تەفسیڵ هەڵدەگرێ بۆ ناوچە كوردستانیەكانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمی كوردستان، بۆیە من پێشنیار دەكەم ئەوەی لیژنەی یاسایی بەهەند وەرنەگیرێ، ئەمەی لە پرۆژەكەی تردا هاتووە ئەو مەرجانەی پێویستن بۆ دەنگدەر لە دەنگدانی گشتی دا پێویستە لەو كەسەدا بێ كە بەشداری ڕاپرسی گشتی دەكات، ئەمەیان بكرێ.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆكی پەرلەمان:

د.شێركۆ فەرموو.

بەڕێز د.شێركۆ حەمەامین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێشنیاز دەكەم وا داڕێژرێتەوە، ئەو مەرجانەی لە دەنگدانی گشتی دا بۆ دەنگدەر پێویستن دەبێت لەو كەسەدا هەبێ كە بەشداری ڕاپرسی گشتی دەكات، یەعنی لەڕووی زمانەوانییەوە دامرشتۆتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆكی پەرلەمان:

د.فرست فەرموو.

بەڕێز د.فرست صۆفی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پشتگیری لەوە دەكەم كە لە ڕاپۆرتی لیژنە هاتووە، بەڵام بەو تێبینیەوە كە دەڵێ بەشداری ڕاپرسی گشتی خۆی ئیستفتای عام مەفهومەكی گشتیە، لەبەرئەوە باشترە بنووسرێ كە بەشداری ڕاپرسی لەسەر دەستوور دەكات، چونكە كە دەڵێ لە دەنگدانی گشتی ئەوە دیارە كە شروتەكانی كە لە یاسای (1991) هاتوون دەبێ (18) ساڵی تەواو كردبێت و ئەوە بێ و ئەوە بێ، بەڵام دوایی دەبێ تەحدیدی بكەین كە ئەو شروتانە بۆ چین؟ بۆ بەشدار كردن لە ڕاپرسی لەسەر دەستوور، چونكە ئیستفتای عام ئەوە مەفهومێكی گشتیە بۆ هەموو شتەكان بەكاردێ و زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆكی پەرلەمان:

كاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من بەداوای لێ بوردنەوە قسە لەسەر ئەو ماددەیە دەكەم كە ئێمە دەسەڵاتمان داوە بە سەرۆكی هەرێم و سەرۆكی پەرلەمان بە ویستی خۆیان بیانەوێ ڕاپرسیەك بكەن، نەیانەوێ ڕاپرسی ناكەن، ئەگەر لەم ماددەیەدا جێگەی نەكەینەوە جارێكی دیكە دەیڵێم ئەم دەستوورە دەكەوێتە ژێر ڕەحمەتی سەرۆكی پەرلەمان و سەرۆكی هەرێم، لەگەڵ ڕێزم بۆ سەرۆكی پەرلەمان كە بەڕێزتی و سەرۆكی هەرێم كە بەڕێز مسعود بارزانیە، مەرج نییە ئەوان بن، یەعنی ناكرێ ئەم دەسەڵاتە بدەین بەوان، دەبێ ڕۆژێ دیاری بكەین لە دوای (30) ڕۆژەوە، من جارێكی دیكە تەئكیدی دەكەمەوە، جەخت دەكەمەوە لەسەر ئەومەسەلەیە كە ڕۆژی ڕاپرسی دیاری بكرێ لەو بەروارەی كە سەرۆكی هەرێم و سەرۆكی پەرلەمان كۆدەبنەوە لە دوای (30) ڕۆژەكە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆكی پەرلەمان:

کاك بەهزاد فەرموو.
بەڕێز بەهزاد دەروێش دەروێش:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ئەز پشتگیریا د.فرستێ دکەم، بەس پیچەك ئەو گۆت لەسەر دەستوور، ئەز بێژم لسەر پرۆژێ دەستوور، یەعنی ئەوها بێتە خاندن، ئەو مەرجانەی پێویستن بۆ دەنگدەر لە دەنگدانی گشتی دا پێویستە لەو کەسەدا هەبێ کە بەشداری ڕاپرسی لەسەر پرۆژەی دەستوور دەکات.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:
کاك عادل فەرموو.
بەڕێز عادل عزیز شکر:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
پشتیوانی تەواوی قسەکانی کاك عمر دەکەم، ئەگەر دەشڵێی لە ماددەی (7) دەنگی لەسەردراوە، ئەکرێ بڕگەیەك بۆ ئەو یاسایە زیاد بکەین.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:
کاك ئاری فەرموو.
بەڕێز ئاری محمد هەرسین:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
من (100%) سەد لەسەد پشتیوانی قسەکانی کاك عمر دەکەم، لەبەرئەوەی هیچ گەرەنتیەك نییە، لەو ماوەیەی کە باسمان کرد، یەعنی لەماوەی پێنج مانگدا بڵێین ئەوەی کە کاك د.فرست صۆفی باسی کرد، هیچ گەرەنیەك نییە، جگە لە قسە بەڕێزەکانی جەنات، جەنابت خۆت و بەڕێزی و قسەکانیشت بەڕێزن، بەڵام ئەوە نەسێکی قانونی نییە بۆ ئێمە، بۆیە من پشتیوانی دەکەم لە قسەکانی کاك عمر، زۆر سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:
لیژنەی یاسایی ؟ کاك گۆران فەرموو.
بەڕێز گۆران ئازاد حەمە:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
سەبارەت بەو ماددەیە ئێمە ڕوونکردنەوەکان دەدەین، سەبارەت بە ڕەئیەکەی کاك صالح لە ماددەکەدا باسی هاوولاتیانی هەرێمی کوردستان نەکراوە، تەنها دەڵێ هاوولاتیانی کوردستان ـ عیراق کەواتە هیچ ئەشکالێك نابێ، ناوچە کوردستانیەکانیش لەگەڵ یاسایەکە دەنگی لەسەر بدرێ، ئەو ڕایەی د.فرست بە پەسەند دەزانین کە پشتیوانی لێ کرا، ڕاپرسی گشتی لادەدەین و دەیکەینە (لەسەر پرۆژەی دەستوور)، باشە نەسەکە (مەرجە دەنگدەر لە هاوولاتیانی کوردستان ـ عیراق بێ و (18) ساڵی تەمەنی تەواو کردبێت).
بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:
ئێ ئیتر چییە؟ هیچ موشکیلەیەکی تیایە؟، کاك صالح فەرموو.
بەڕێز صالح فەقێ محمد:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
کاك گۆران یان لیژنەی یاسایی ناکرێ دێرێك یان خاڵێك لە یاسایەکە وەربگرێ و ئەوەی تر فەرامۆش بکات، بەشی پێنجەم/ مەرجەکانی دەنگدەر و پاڵێوراو و ماددەی (19) هەر هاوولاتیەکی کوردستان ـ عیراق چ نێر، چ مێ، بۆی هەیە ببێتە دەنگدەر یان

پاڵێوراو ئەگەر ئەو مەرجانەی تێدا فەراهەم بێت کە بە دەق لەم یاسایە هاتووە، ئەگەر ئەمان مەرجەکان وەرگرن ئەوا لێرە دەڵێ بە دەق لەم یاسایە هاتووە و ئەوانەی پێشوو دەگرێتەوە، ئەگەر ئەوەی جەنابیشی کە ئاماژەی پێدا وەری بگرێ ناکرێ لە یاسایەك دا بێی تۆ یەك دێری یەك خاڵی وەربگری و باقی یاسایەکە فەراهەم بکەی لەبەرئەوەی تۆماری دەنگدان چۆن حسابی لەسەر دەکەی؟، بازنەی ئینتخابی چۆن حسابی لەسەر دەکەی؟، بۆ ئەوەی تەفسیلی زیاتر هەڵدەگرێ و لە یاساییەکەشدا دیارە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆكی پەرلەمان:

کاك گۆران فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە قانونەکەدا تەنها ئێمە مەرجەکانمان لێ وەرگرتووە، مەرجەکانیش لەناو یاسایەکە خوێندمەوە زۆر وازیحە، ئەوانەی کە ئەشکالی تێدایە بۆ مەسەلەی خۆ پاڵاوتنە، دەنا بۆ مەسەلەی دەنگدەر زۆر وازیحە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆكی پەرلەمان:

مەرجی دەنگدەر ئەمەیە لە یاسایەکە، ماددەی (20) (هاووڵاتی کوردستان ـ عیراق) بێ کە ئەمە ناوچە جێ ناکۆکەکانیش دەگرێتەوە و (18) ساڵی تەمەنی تەواو کردبێ، هەر ئەوەندەیە، ئەوەی کە جەنابت باسی دەکەی مەرجی پاڵێوراوە، ئێمە مەرجی پاڵێوراومان ناوێ، مەرجی دەنگدەرمان دەوێ، کاك صالح فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشت بەکام تۆمار دەبەسترێ، یان ئەگەر ئەوە وەرگیرێت دەبێ ئەوان ماددەکە دەست نیشان بکەن و ماددەی (20) لە یاسای ژمارە (1)ی ساڵی (1992) یان دەبێ ماددەکە دەست نیشان بکرێ، یان ئەوە تەفسیر دەکرێ.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆكی پەرلەمان:

مەسەلەی تۆماری دەنگدەران پەیوەندی بە کۆمسیۆنەوە هەیە، د.ڕێواز فەرموو.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لە کاك صالح تێ دەگەم لەبەرئەوەی دەمێکە موناقەشە لەسەر ئەو مەوزوعە دەکەین، ئەم ترسی ئەوەی هەیە کە بەس تەنها مەبەست ماددەی (20) نەبێ، ئەڵێ لە ماددەی (19) نووسراوە هەرچی کە بە دەق لەم یاسایە هاتووە، ترسەکەی ئەوەیە کە بگەڕێنەوە بۆ ماددەکانی کە پەیوەندی بە تۆماری دەنگدەران و ئەوانەوە هەیە، ئەم ترسەی ئەو بەوە ئەڕەوێتەوە کە ئیشارە بەو ماددەیە بدەن کە لە یاسای هەڵبژاردن دا هاتووە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، ئیشارە بە ماددەی (20) بدەی کە لە یاسای هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستان هاتووە، سەبارەت بەو پێشنیارەی کە کرا، ئێوە ڕاتان چییە؟ بەڕێزان لە لیژنەی یاسایی ئەو پێشنیارەی کە کاك عمر و ئەو بەڕێزانە پێشنیاریان کرد، کاك د.فرست فەرموو.

بەڕێز د.فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر بەیانی یاسای پەرلەمانمان تەعدیل کرد ماددەیەك، ئەو ماددەیە بووە (22)، ناکرێ و باش نییە ئاماژەی پێ بدەن، بڵێن بە پێی مەرجی دەنگدەر دیارە، خۆ وازیحە و ئەگەر گریمان یاسای پەرلەمانمان تەعدیل کرد ماددەیەك گۆڕانکاری لەسەر بکرێ یەکسەر موشکیلەمان لەو یاسایە بۆ دروست دەبێ، بۆیە ئاماژە بە ماددەکە نەدرێ باشە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:

کاك گۆران فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر کاك عمر لێمان قبوڵ بکات، بەڕاستی ئەم ئیشکالە ئێمە لەو ماددەیە حەلمان کرد، کەوا لەماوەی ئەو (30) ڕۆژدا ڕۆژێك بۆ ڕاپرسی دەست نیشان دەکرێ، ئەگەر قسەش لەسەر ئەوەیە بەڕاستی سەرۆکایەتی پەرلەمان وسەرۆکایەتی هەرێم پابەند بکەین بە سەقفێکی زەمەنی دیاری کراوەوە، من پشتیوانی جارێکی دیکە لە قسەکانی سەرۆکی پەرلەمان دەکەم، سەقفیشمان داناوە، نەك سەقف ڕۆژمان داناوە، کە نەتوانراوە ئینتخابات بکرێ، ناتوانرێ، هەر ئەوەندەیە هیچ مانع نییە، دە کەس دێ پرۆژەیەك پێشکەش دەکات و دەستکاری کردنی مودەکە دەکات، بەڕاستی لە قانونیش ئەوەندە سەقف دانان و ئیلزام کردن زۆر موەفەق نابین، لەبەرئەوە ئێمە وەك لیژنەی یاسایی لەگەڵ ڕەئیەکە نین، بەڵام لە نەتیجە ئەوە ئێمە نین کە قەرار بدەین، ئەگەر ئەندامانی پەرلەمان قەرار بدەن و قبوڵیان کرد دەتوانن ڕەئیەکە داڕێژینەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:

تەبعەن ئەوەی کە کاك گۆران باسی کرد، تەواو دروستە وەکو باسم کرد جارێکی تر دووبارەی دەکەمەوە، خولی دووەم (2009/7/25) یان دیاری کرد ڕاپرسی لەسەر پرۆژەی دەستوور بکرێ، یەك هێزی سیاسی کە تازە دروست بوو بوو ئەو کات و لەگەڵ هەندێ لایەنی تر دژی ئەوە بوو ڕاپرسی ئەنجام بدرێ لە کوردستان، راپرسیان ئەنجام نەداوە ناچار بوون تەعدیلی بکەن، بۆچی ئێستا جارێکی تر پەرلەمانی کوردستان تووشی ئەمە دەکەنەوە وبێن تەعدیلی ئەم یاسایە بکەنەوە، هەرکاتێك پێویست بوو ڕاپرسی لەسەر ئەنجام دەدرێ، هەر کاتێك توانرا ڕاپرسی لەسەری ئەنجام دەدرێ، بابێینە سەر ماددەی (8) تکایە دوا سیاغەی بخوێننەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگەوە، د.ڤاڵا فەرموو.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی/ 8

ئەو مەرجانەی بۆ دەنگدەر لە دەنگدانی گشتیدا پێویستن بەپێی یاسای ژمارە (1)ی ساڵی 1992ی هەموارکراو پێویستە لەو کەسەدا هەبێت کە بەشداری راپرسی لەسەر پرۆژەی دەستوور دەکات.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵیەتی بەو شێوەیەی خوێنرایەوە؟ مەرجی دەنگدەری دیاری کردووە لە یاسایەکەدا، (54) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟ کەس نییە، کەواتە پەسەند کرا، د.بەهار فەرموو.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی/9

لەسەر لایەنی پەیوەندار پێویستە حوکمەکانی ئەم یاسایە جێ بەجێ بکات.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:

د.ڤاڵا فەرموو.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (9) لیژنەی یاسایی هیچ تێبینیەکی لەسەر نییە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەری؟ کەس نییە کەواتە بەو شێوەیەی کە خوێنرایەوە؟ کێ لەگەڵیەتی؟ (59) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟ کەس نییە دژی بێ، کەواتە پەسەند کرا، ماددەی (10)، د.بەهار فەرموو.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی/10

لە ئەسڵی پرۆژە یاسایەکە، بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە:

یەکەم/ یاسای ژمارە (16)ی ساڵی 2008 هەڵدەوەشێتەوە.

دووەم/ سێیەم/ کار بە هیچ یاساو بڕیارێك ناکرێت پێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە بێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (10) لە ڕاپۆرتی لیژنەی یاسایی هیچ تێبینیەکی لەسەر نییە .

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عادل فەرموو.

بەڕێزعادل عزیز شکر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر بڕگەی یەکەم یاسای ژمارە (16)ی ساڵی (2008) هەڵدەوەشێتەوە، مەفروزە یاسای ژمارە (8)یش هەڵبوەشێتەوە، لەبەر ئەوەی پەرلەمان دەنگی بەو ڕەشنووسە داوە، کە لە یاسای ژمارە (16)ە دا هاتووە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

یاسای ژمارە (8)ی کامە؟

بەڕێزعادل عزیز شکر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بریاری ژماره (8)ی ساڵی (2008)ی لە پەرلەمانی کوردستان ئەو کاتە لە کۆی (96) ئەندام پەرلەمان (95) دەنگی دراوە بڕیاری ژمارە(16)ەی (2009) ببوورە بە پێی خاڵی (2) برگەی یەکەمی مادده (10)ەی سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستانی عێراق ژمارە (1)ی سالی (2005) هەموار کراو ببوورە بچینە سەر بریاری (8)ەکە یەکەم پەسەند کردنی پرۆژە دەستووری هەرێمی کوردستای عێراق بە (95) دەنگ لە کۆی (96) ئەندام من هەر گوتم ئەو کاتە ئامادە بوو ئامادەنەبوو (14) ئەندام.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بڕیاری ژمارە؟

بەڕێزعادل عزیز شکور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بریاری ژمارە (8)ی (2009) .

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سۆران فەرمووو.

بەڕێز سۆران عمر سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

راستە، کە یاساکە هەڵبوەشێتەوە هەموارەکانیشی هەڵدەوەشێتەوە، بەس یاسای ژمارە (16)ەی (2008)ی هەموارکراو، چونکە دوو هەمواری هەیە بو بە یاسای (9-10)ی (2009).

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، وایە، راستە، کاك د. شێرکۆ فەرموو.

بەڕێز د. شێرکۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتیوانی لە قسەکانی کاك عادل و کاك سۆران دەکەم، بریاری ژمارە (8)ەکەش ئەخوێنمەوە، بریاری ژمارە (8)ی ساڵی (2009) ئەوەیە کە ئەڵێ پەسەند کردنی پرۆژەی دەستوری هەرێمی کوردستانی عێراق (95) دەنگ لە کۆی (96) ئەندامی ئامادەبوو ئامادە نەبوونی (14) ئەندام، کە رۆژی راپرسییەکەشی دیاریکردووە، ئەو وەکو چۆن ناوی یاسای ژمارە (16)ە هاتووە ناوی بڕیاری ژمارە (8)ی ساڵی (2009) بێت، لەگەڵ هەموارەکانی یاسای ژمارە (16)ش ، ئەوەی دووهەمیش وەکو خۆی بمێنێتەوە کار بە هیچ یاساو بڕیارێك ناکرێت پێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە بێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك د. فرست فەرمووو.

بەڕێز د. فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم وایە ئەو هیچ ئیشکالی تێدا نییە، بەس یەك لێرە یاسای ژمارە(16)ەی (2008)ی هەموارکراو هەڵدەوەشێتەوە، موشکیلەکە حەل دەبی، چونکە هەموو ئەوانەی هاتوون هەموار کردنن بۆ یاسای ژمارە (16)ە، بەس کەلیمەی هەموارکراو زیاد بکرێ هیچ کێشە دروست نابێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی ڕاتان چییە؟
بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ماددەی (10) دوای وەرگرتنی رای ئەندامانی پەرلەمان بەو شێوەیە دەخوێندرێتەوە:
ماددەی دەیەم:
بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە:
یەکەم/ یاسای ژمارە (16)ی ساڵی 2008ی هەموار کراو هەڵدەوەشێتەوە.
دووەم/ بڕیاری ژمارە (8)ی ساڵی 2009 هەڵدەوەشێتەوە.
سێیەم/ کار بە هیچ یاساو بڕیارێك ناکرێت پێچەوانەی حوکمەکانی ئەم یاسایە بێت.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
کێ لەگەڵیەتی بەو شێوەیەی خوێنرایەوە؟ (63) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟ کەس نییە دژی بێ، کەواتە پەسەند کرا، ماددەی یازدە.
بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ماددەی یازدە لە ئەسڵی پرۆژە یاساکە
ماددەی یازدەم:
ئەم یاسایە لە رۆژی دەرچوونیەوە جێ بەجێ دەکرێت و لە رۆژنامەی فەرمی (وەقائیعی کوردستان) بڵاو دەکرێتەوە.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟
بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ماددەی یازدە لە ڕاپۆرتی لیژنەی یاسایی هیچ تێبینیەکی لەسەر نییە.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ کەس نییە، کێ لەگەڵیەتی بەو شێوەیەی کە خوێندرایەوە؟ (71) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟ کەس نیە دژی بێ، کەواتە پەسەند کرا، هۆیەکانی دەرکردنی ئەم یاسایە؟
بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
هۆیەکانی دەرکردنی ئەم یاسایە لە ئەسڵی پرۆژە یاساکە لە پێناو هێنانە کایەی سازان و دانانی میکانیزمی پێویست بۆ ئامادە کردنەوەی پرۆژەی دەستوورو پەسند کردنی لە راپرسییەکی سەرتاسەریدا ئەم یاسایە دانرا.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
کێ قسەی هەیە لەسەر هۆیەکانی دەرچوواندن؟
کاك خلف فەرموو:
بەڕێز خلف احمد:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەنها ئەوە بۆ ئامادەکردن بکرێتەوە بـۆ ئامادەکردنەوەی، چـونکە ئێمە لە ماددەکانی پێشوو ئامادەکردنمان کرد بە ئامادەکردنەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك قادر فەرموو.

بەڕێز قادر وەتمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیار دەکەم تەنها وشەی سازانی بۆ زیاد بکرێ لە پێناو سـازان و دانانی میکانیزم رستەکە دەقەکە تەواو دەبێ .

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئاری فەرموو.

بەڕێز ئاری هەرسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سازان ئالیاتە، مبدو نییە، یەعنی وەسیلەیە، بۆیە من پێشنیار دەکەم کە تیا نەبێ.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دکتۆرە ڤالا فەرموو.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هۆیەکانی دەرکردنی ئەم یاسایە دوای وەرگرتنـی راو پێشـنیاری ئەنـدامانی پەرلەمـان لە پێنـاو هێنـانە کـایەی سـازان و میکـانیزمی پێویسـت بـۆ ئامـادەکردنی پـرۆژەی دەستوورو پەسەند کردنی لە راپرسییەکی سەرتاسەریدا، ئەم یاسایە دادنرا.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵیەتی بەو شێوەیەی کە خوێندرایەوە؟ (75) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتـی؟ کەس نییە دژی بـێ، کەواتە پەسـەند کرا، کۆی پـرۆژە یاسـاکە ئەخەینە دەنگەوە کـێ لەگەڵیەتـی؟ (77) کەس لەگەڵیەتـی، کـیچ دژیەتـی؟ کەس نیـیە دژی بـێ، کەواتە پەسـەند کـرا، پیرۆزبـایی لە خەڵکـی کوردسـتان دەکەیـن بە بـۆنەی دەرچـوونی ئەم یاسـایە بە دڵنیـایەوە دەرچـوونی ئەم پـرۆژە یاسایە لە پەرلەمـانی کوردسـتان رێگـای یەکەم لەبەردەم سـازانی پـرۆژەی دەسـتووری هەرێمـی کوردسـتان مەیسـەر ئەکـا، هیـواداریـن هەنگاوەکانی تریشـی بە دواوە بـێ بـۆ ئەوەی هەرێمـی کوردستان ببێتە خاوەنی دەستوور، زۆر سوپاس بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمـان بەم شـێوەیە دانیشـتنی ئەمڕۆمان کۆتایی پێهات.

فخرالدین قادر	**جعفر ابراهیم ئێمینکی**	**د. یوسف محمد صادق**
سکرتێری پەرلەمانی	جێگری سەرۆکی پەرلەمانی	سەرۆکی پەرلەمانی
کوردستان – عێراق	کوردستان – عێراق	کوردستان - عێراق

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە 9
چوارشەممە رێکەوتی 21\4\2015
خولی چوارەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژماره (9)
چوارشەممە رێكەوتی 2015/4/21

كاتژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی چوارشەممە رێكەوتی 2015/4/21 پەرلەمانی كوردستان - عێراق بە سەرۆكایەتی یوسف محمد صادق سەرۆكی پەرلەمان و، بە ئامادەبوونی بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینكی جێگری سەرۆك و، بەڕێز فخرالدین قادر سكرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژمارە (9)ی خولی چوارەمی, ساڵی (2015) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەمواركراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی كوردستان - عێراق, دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان بڕیاری دا دانیشتنی ژمارەی (9)ی خولی گرێدانی دووەمی ساڵی یەكەم لە خولی چوارەمی هەڵبژاردن لە كات (11)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی چوارشەممە رێكەوتی 2015/4/21 دا بەم شێوەیە بێت:

1- گفتوگۆ كردنی پرۆژە یاسای پاراستنی مافەكانی پێكهاتە نەتەوەیی و ئاین و تیرە ئاینییەكان لە هەرێمی كوردستانی عێراق بۆ ڕاپرسی بەپێی ماددەكانی (72، 74، 75) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان ژمارە (1) ی ساڵی (1992) ی هەموار كراو.

2- پێشاوخستن و گفتوگۆ كردنی ناڕازی بوونی بەڕێز سەرۆكی هەرێم لەسەر ماددەی پێنجی یاسای ژمارە (7ی ساڵی (2014) یاسای هەمواری یەكەمی یاسای دەستپاكی یاسای گشتی دەستپاكی لە هەرێمی كوردستانی عێراق ژمارە (3) ی ساڵی (2011).

3- خوێندنەوەی یەكەم بۆ ئەو پرۆژە و بڕیارانەی خوارەوە بەپێی ماددەی (71) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان.

یەكەم: پرۆژە یاسای بەركار كردن و هەمواری یاسای هاوردە كردن و فرۆشتنی بەرهەمە نەوتییەكانی ژمارە (9) ی ساڵی (2006) لە هەرێمی كوردستانی عێراق.

دووەم: پرۆژە یاسای كۆمپانیای كوردستان بۆ پاڵاوتنی نەوت و بەروبوومەكانی.

سێیەم: پرۆژە یاسای هەمواری یاسای باری كەسی ژمارە (188) ی ساڵی (1959) لە هەرێمی كوردستانی عێراق.

چوارەم: پرۆژە یاسای قەرەبووكردنەوەی زیان لێكەوتوانی ئۆپەراسیۆنەكانی زۆرەملێی دانیشتوانی ناوچە كوردستانیەكانی هەرێمی كوردستانی عێراق.

پێنجەم: پرۆژە یاسای پاراستنی مافەكانی نەخۆش و پزیشك و كارمەندە تەندورستییەكان.

شەشەم: پرۆژە بڕیاری دیاری كردنی ڕۆژی (2014/8/3) وەكو ڕۆژی جینۆساید كردنی شنگال.

حەوتەم: پرۆژە بڕیاری تایبەت بە پەنابەران و دیپۆرت كراوان.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.
دانیشتنەکەمان بە ناوی گەلی کوردستان دەست پێ ئەکەین، خولی چوارەمی هەڵبژاردن، ساڵی دووەم، دانیشتنی ژمارە (9)، ڕۆژی دانیشتن (2015/4/21)، بەرنامەی کار، بەپێی حوکمەکانی بڕگە یەکی ماددەی (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستانی عێراق، ژمارە (1) ی ساڵی (1992)ی هەموار کراو، دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاریدا کاتی دانیشتنی ژمارە (9) ی خولی بەهارە لە خولی هەڵبژاردنی چوارەمی پەرلەمان لە کاتژمێر (11) ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی چوار شەممە، ڕێکەوتی (2015/4/21) بەرنامەی کاری دانیشتن بەم شێوەیە بێت:
1- گفتوگۆ کردنی پرۆژە یاسای پاراستنی مافەکانی پێکهاتە نەتەوەیی و ئاین و تیرە ئاینییەکان لە هەرێمی کوردستانی عێراق بۆ ڕاپرسی بەپێی ماددەکانی (72، 74، 75) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ژمارە (1) ی ساڵی (1992) ی هەموار کراو.
2- پێشاوخستن و گفتوگۆ کردنی ناڕازی بوونی بەڕێز سەرۆکی هەرێم لەسەر ماددەی پێنجی یاسای ژمارە (7ی ساڵی (2014) یاسای هەمواری یەکەمی یاسای دەستپاکی یاسای گشتی دەستپاکی لە هەرێمی کوردستانی عێراق ژمارە (3) ی ساڵی (2011).
3- خوێندنەوەی یەکەم بۆ ئەو پرۆژە و پڕیارانەی خوارەوە بەپێی ماددەی (71) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان.
یەکەم: پرۆژە یاسای بەرکار کردن و هەمواری یاسای هاوردە کردن و فرۆشتنی بەرهەمە نەوتییەکانی ژمارە (9) ی ساڵی (2006) لە هەرێمی کوردستانی عێراق.
دووەم: پرۆژە یاسای کۆمپانیای کوردستان بۆ پاڵاوتنی نەوت و بەروبوومەکانی.
سێیەم: پرۆژە یاسای هەمواری یاسای باری کەسی ژمارە (188) ی ساڵی (1959) لە هەرێمی کوردستانی عێراق.
چوارەم: پرۆژە یاسای قەرەبووکردنەوەی زیان لێکەوتوانی ئۆپەراسیۆنەکانی زۆرەملێی دانیشتوانی ناوچە کوردستانیەکانی هەرێمی کوردستانی عێراق.
پێنجەم: پرۆژە یاسای پاراستنی مافەکانی نەخۆش و پزیشك و کارمەندە تەندورستییەکان.
شەشەم: پرۆژە بڕیاری دیاری کردنی ڕۆژی (2014/8/3) وەکو ڕۆژی جینۆسایدکردنی شنگال.
حەوتەم: پرۆژە بڕیاری تایبەت بە پەنابەران و دیپۆرت کراوان.
ئێستا داوا لە بەڕێز سکرتێری پەرلەمان ئەکەین پوختەیەك لە دانیشتنی پێشووی پەرلەمان بخوێنێتەوە.

بەڕێز فخرالدین قادر-سکرتێری پەرلەمان:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
بەناوی خوای گەورە، پوختەی دانیشتنی ژمارە (8) ی کۆبوونەوەی ئاسایی پەرلەمان لە بەرواری (2015/4/13) بەو شێوەیە بوو:
1 دەست پێکردنی دانیشتن لەلایەن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانەوە.

2- خوێندنەوەی پوختەی دانشتنی پێشوو، و خوێندنەوەی ناوی ئەندامانی پەرلەمانی ئامادە نەبوو و ئامادە نەبووی کۆبوونەوەی لیژنەکانی پەرلەمان لەلایەن سکرتێری پەرلەمانەوە.
3- گفتوگۆ کردنی پرۆژە یاسای ئامادە کردنی دەستووری هەرێمی کوردستانی عێراق بۆ ڕاپرسی.
4- گفتوگۆ کردنی پرۆژە یاسای پاراستنی مافەکانی پێکهاتە نەتەوەیی و ئاین و تیرە ئاینییەکان لە هەرێمی کوردستانی عێراق بۆ دانیشتنی ئەمڕۆ دواخرا.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، داوا لە بەڕێزتان ئەکەین ناوی ئامادە نەبووانی دانیشتنی پێشووی لیژنەکانی پەرلەمان بخوێنەوە.

بەڕێز فخرالدین قادر-سکرتێری پەرلەمان:

ناوی ئامادە نەبوانی ئەندامانی پەرلەمان کە لە دانیشتنی ژمارە (8) ی ئاسایی لە بەرواری (2015/4/13) مۆڵەت دراون بوون یان بێ مۆڵەت ئامادە نەبوون بەم شێوەیەیە:

لە دانیشتنی یەکەم:

1 بەیار طاهر- مۆڵەت
2- بەشار مشیر-مۆڵەت
3- تحسین اسماعیل- مۆڵەت
4- زۆزان صادق-مۆڵەت
5- فرهاد حەمە صالح-مۆڵەت
6- لینا عزریا-مۆڵەت
7- محمد علی-مۆڵەت
8- مدینە ایوب-مۆڵەت

لە دانیشتنی دووەمی پەرلەمانی کوردستان ژمارە (8) ی ئاسایی لە بەرواری (4/13) بەم شێوەیە بوو:

1 بەیار طاهر- مۆڵەت
2- بەشار مشیر-مۆڵەت
3- تحسین اسماعیل-مۆڵەت
4- جمال عثمان-ئامادە نەبووە
5- جوان اسماعیل-ئامادە نەبووە
6- زۆزان صادق-مۆڵەت
7- سالار محمود-ئامادە نەبوو
8- عباس غزالی-ئامادە نەبوو
9- عبدالرحمن فارس-ئامادە نەبووە
10- فرهاد حەمە صالح-مۆڵەت
11- لینا عزریا- مۆڵەت
12- محمد علی- مۆڵەت
13- مدینە ایوب-مۆڵەت

ڕاپۆرتی بەدواداچوونی کۆبوونەوەی هەفتانەی لیژنە هەمیشەییەکانی پەرلەمانی کوردستان لە (2015/4/16) تا (4/21) بەم شێوەیەیە:
دانیشتنی لیژنە هەمیشەییەکانی پەرلەمانی کوردستان بەم شێوەیە خوارەوە بوو:
1 لیژنەی ئەوقاف و کاروباری ئاینی لە (4/20) کۆبوونەوەی کردووە:
1 لینا عزریا
2- هەورامان حەمە شەریف
مۆڵەت بوون.
دووەم: لیژنەی پیشەسازی و وزە و سەرضاوە سروشتییەکان لە (4/20) کۆبوونەوەی کردووە:
1 بەیار طاهر مۆڵەت بووە
سێیەم: لیژنەی دەستپاکی لە (4/20) کۆبوونەوەی کردووە:
1 فرست صۆفی- ئامادە نەبووە
2- خلف احمد –مۆڵەت بووە
3- گۆران ئازاد ئامادە نەبووە
چوارەم: لیژنەی دارایی و کاروباری ئابووری و وەبەرهێنان لە (24) کۆبوونەوەی کردووە:
1 مدینە ایوب- ئامادە نەبووە
2- شرین حسنی-مۆلەت
3- سۆران عمر- مۆلەت
پێنجەم: لیژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی لە (4/20) کۆبوونەوەی کردووە:
1 شێرکۆ حەمە امین- مۆڵەت
2- وحیدە یاقۆ-مۆڵەت
3- شوان قەلادزەیی-مۆڵەت
4- زۆزان صادق- مۆڵەت
شەشەم: لیژنەی کشتوکاڵ و ئاژەڵداری و بەنداوەکان لە (4/20) کۆبوونەوەی کردووە:
1 خلف احمد- ئامادە نەبووە
2- فەرهاد سەنگاوی- مۆڵەت بووە
حەوتەم: لیژنەی ئاوەدان کردنەوە و نیشتەجێ کردن لە (4/21) کۆبوونەوەی کردووە:
1 تحسین اسماعیل-مۆڵەت بووە

بەڕێز د. یوسف محمد صادق / سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئێستا داوا لە هەردوو لیژنەی یاسایی و لیژنەی مافەکانی مرۆڤ ئەکەین بێنە سەر مەنەسە بۆ دەست پێکردن بە بەرنامەی کاری دانیشتنی ئەمڕۆمان نوقتەی یەکەم، فەرموو، کاک بەیار نوقتەی نیزامییە؟ فەرموو.

بەڕێز بەیار طاهر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

چەندین ڕۆشنبیر و کۆمەڵێت یێت ئێزیدیا داخازا کری کو ئەڤ رنیشتتنا و خاندنا بۆ ڤێ یاسایێ بێتە دەرفەتەکا دی بێتە دان کو بشێن دیراسەکا باش بۆ بکەن ئەڤ یاسایە کو ب شێوەکا کامل بێتە دەرکەفتی نەکو کێما هەبیتن، داخازا ژ بەڕێزت دکەین وەکو ئەندامێت پەرلەمانێ کو بەرضاڤ بێخن، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك یعقوب.

بەڕێز یعقوب گورگیس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز پشتگیری ئەوڤ پێشنیارە دکەم.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك یروانت فەرموو.

بەڕێز یراونت نیسان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم پشتکیریا ڤێ ئیقتیراحی دەکەین، بێتە تەئخیر کرن بۆ فەترەکا دی تا پتر دانوستان ل سەر بکەین، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو دکتۆر ئیبراهیم.

بەڕێز ابراهیم سمۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیریا پێشنارێت بەڕێز کاك بەیار دکەم، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو خاتوو ئامینە.

بەڕێز امنە زکری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڤان دوو ڕۆژێت چوویدا وەکی کاك بەیاری ژی ئاماژە پێدا پەیوەندیێن جۆراوجۆر هەم ژ ئالیا مەسیحی و ئێزیدی و شەبەکا دگەل مەیا هاتیە کرن، و دیارە ئەڤ ورکشۆپێن کو دەربارێ ڤێ یاسایێ هاتیە کرن بۆچوونێن پێکهاتە بتایبەتی ئەدیانا ڤێ پرۆژێ یان ژ ڕاپۆرتا لیژنەیێ جهێ خۆ نەکریە، هەلبەت ئەم هەمی ژی دزانین کو سیاسەتا حکومەتا کوردستانێ پرۆژێ دەستووری و هەمی سیاسەتا دەزگایەن حکومەتا هەرێما کوردستانێ ژی ئیتمانەکی ددەنە کو پێکهاتێ لایەنێ کو دگەل نەتەوا کوردا دژی ل هەرێما، کو مافێن وان نەتەوەیی، مافێت وان دینی پارێزراو بن، بۆ هەندێ کو ئەم ڤێ ئیتمانێت دایێ، ئەز پشتگیریا ڕاێیت هەڤالێ دکەم، مەجالەکی دی بدەهینێ، بتایبەتی ڕەئیێ وان جێ بگرن، چونکی وان دیارە ئەو پێشنیارێت هەیە ژ ڕاپۆرتێ جێهێ خۆ نەگرتییە، ئەم دێ یاسایەکی دەرئێتخین بۆ پێکهاتو نەتەوە، ڤێتن ئەو پێترازی بن، و دیارە هەمی ڕەئێت وان نەهاتیە وەرگرتن، ئەزی باش دبینم کو بێتە پاش ئێخستن، بزانین کا داخازیت وان چنە؟ سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەگەر هەمان ئەو بابەتەیە کە ئەتانەوێ دوابخرێ ئیتر پێویست ناکات، پێم وابێ ڕاکان ڕوون کرانەوە، کێ ئیعترازی هەیە لەسەر ئەوە؟ مامۆستا ماجید فەرموو.

بەڕێز ماجد عثمان :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو پـرۆژە یاسـایەی ئەمـڕۆ بەنیـازین گفتوگـۆی لەسـەر بکەیـن، دوای وەرگرتنـی سەرنجی ئەندامە بەڕێزەکان، دوای چەندین لێکۆڵینەوە و گفتوگۆ کردن ئامادە کرا بە هەمـاهەنگی لەگەڵ نـوێنەری پێکهاتە جیاوازەکـانی کوردستان کە لەلایەن سـەنتەری توێژینەوەی پەرلەمان ڕێکخرا بوو، دواتر هەموو ڕاکان پێکەوە گەلاڵە کران، پاشان بە هەماهەنگی لەگەڵ لیژنەی یاسایی و لیژنەی مافی مرۆڤ دوای چەندین کۆبـوونەوە گەیشتینە ئەو پرۆژەیە، هەرچەندە لە کۆتاییدا چەندین ماددەمان لە چەند ماددەیەك ڕێکخست، ڕەچاوی مافی ئێمە وەکو کلدان و تورکمان و ئاشوور و هەموو پێکهاتە ئاینی و تیرەکان و نەتەوەکان کراوە، پێم وایە پرۆژە یاسایەکی تێر و تەسەلە، ئەگەر بمانەوێ لەوە زیاتر وردە کاری پێ بدەین پێم وایە پرۆژەکە لاواز ئەبێ، ئاشکرایە لە کوردسـتان چەنـدین نەتەوەیـن، وەکـو تورکمـان و کلـد و ئاشـوور و جـگە لە چەنـدین پێکهـاتەی ئـاینی و تیـرە ئاینییەکان، ئەگەر زیـاتر ورد بـین لەو هەمـوو پێکهـاتە ئـاین و نەتەوە یاسایەکە بە عەقارێکی تر دەڕوات، پێم وایە ستەم و غەدر لە کەس نەکراوە، بەپـێچەوانەوە پرۆژەیەکـی گـرنگە لەو خـولەی پەرلەمـان دێـتە ئـارا کە حەقیقەتـی هەمەڕەنگی و پێکەوە ژیان لە کوردستان ئەچەسپێنێ، بۆیە تکا ئەکەم ئەمڕۆ بتوانین ڕاو سەرنجی ئەندامەکان وەرگرین، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، وەحیدە خان ئیعتیڕازت هەیە یان پشتگیری ئەوە ئەکەی دوابخرێ؟ فەرموو.

بەڕێز وحیدە یاقۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز دبیـژم ئەڤ پـرۆژە یەعنـی وە دکەت ئەم نە هاووڵاتیـا کوردسـتانێنە، ئەز دبیـژم وەکـی هاووڵاتیـا کوردسـتانێ مافێت مە بهێتە چەسپاندن ل دەسـتوورێ هەرێمـی باشـترە، ئەز دبیـژم ئەڤە تشـتەکی زیـادەیە، ئەگەر مافێـت مە ل دەسـتوورێ بهێـتە چەسپاندن ئەڤە بۆ مە باشترە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەتوانین لە پرۆژەی دەستووریش بیچەسپێنین، فەرموو دکتۆر سرود، فەرمـوو دکتـۆر شێرکۆ.

بەڕێز شێرکۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتیوانی لە قسەکانی مامۆستا ماجید ئەکەم، یەعنی پـرۆژەکە پێشـکەش کـراوە، بەشـی زۆری ئەوانەش لە شـوێنی تـر ڕێکخـراون، و بـڕوام وایە هەمووومـان پشـتگیری مافی ژیان، پشتگیری وەکو یەکین، دژی هەموو جیاکاریەکین، جیاکاری ئـاینی بـێ یـان نەتەوەیی، هەمووی ڕەت ئەکەینەوە، بەهیچ جۆرێك بڕوامان پـێ نییە، لە ڕابـردووش کارمان بۆی کـردووە، لە ئایندەش بەردەوام ئەبـین، سەلماندووشـمانە، بـۆ نموونە لە سلێمانی لە ئەنجومەنی پارێزگا برایەکـی خۆمـان مەسـیحی لە نـاو قـائیمەکە دانـابوو بێ ئەوەی قائیمەی سەربەخۆی بۆ دروست بکەین، بەڵام بڕوام وایە ئەگەر لـێم قبـوڵ

بکەی ئەو قسەیە ئەکەم، هەندێ جار جیاوازی لە بەرامبەر ئێمە ئەکرێ لە لایەن ئەو دەستەڵاتەی حاکمە لە هەرێمی کوردستان، و هەزار نموونەشم هەیە لەسەر ئەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك حاجی کاروان.

بەڕێز کنعان نجم الدین (حاجی کاروان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو یاسایە لەوە ئەچێ ماندوبوونێکی زۆری لەگەڵ کرابێ، ئێستا گەڵاڵە بووە، پاکنووس کراوە، موشکیلەی نەماوە، ئەوەی مامۆستا ماجید ئیشارەتی پێدا ئەگەر چاوەڕێی دەستوور بکەین ئەو دەستوورە وەردە کاری تێدا نییە بۆ ئەو پێکهاتانە، بۆیە بەراستی تەوقیتێکی زۆر باشە، بۆ ئەو حاڵەتە ڕۆژێکی تر تەئخیر بێ لە مەسلەحەتی پێکهاتەکان نییە، ئەبینین ڕۆژانە بە ناوی مەزهەب و تیرەوە خەڵکێك ئەکوژرێ بێتاوان، بۆیە ئەگەر ئەو یاسایە چەندی زوو دەنگی لەسەر بدرێ لەوە ئەچێ دەرنگ بێ.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك ئایدن.

بەڕێز ئایدن معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پشتیوانی قسەکانی کاك ماجید ئەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك محەمەد تۆش پشتیوانی لە کاك ماجید ئەکەی؟

بەێز محمد سعد الدین :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرسیارێکم هەبوو، تا دوێنی زۆر گرنگ بوو ئەو یاسایە، نازانم ئەمڕۆ لە سەعات 30-11 بۆ گرنگ نەبوو؟

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك سالار.

بەڕێز سالار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەرێمی کوردستان خاوەنی پەرلەمانە بۆ ڕێکخستنی ماف و ئازادی و پێویستیەکانی خەڵك لە ڕێگەی تەشریع و دەرکردنی یاسا و بڕیار بۆ هەموو هاووڵاتیانی هەرێم، من لەگەڵ ئەوەم پێکهاتەکان تایبەتمەندیان بپارێزرێ بەپێی پێویستییەکانی حکومەت، بنەماش بۆ ئەو پاراستنە دەستوورە، ئەگەر ئەمانەوێ بەحەقیقی ئەوە نەبێتە یاسایەك وەکو یاساکانی تر لە ڕەفەکان بمێنێتەوە، پێداگیری بکەین لەسەر مەسەلەی هەموار کردنەوە و پێداچوونەوەی دەستوور و زامن کردنی ماف و ئازادییەکانی پێکهاتەکان هاوشێوەی کورد، ئەگەرنا ئەو پرۆژە پرۆژەکی گرنگە، بۆیە هیچ لە ئەندامەکان دژایەتیان لەگەڵ نەبووە، ئەگەرنا لە بواری جێ بەجێ کردنەوە بە دیدی من ئەو یاسایە جێ بەجێ ناکرێ، باشترین وەفا و پیشاداندانی حەقیقەت بۆ پێکهاتەکان و پێکەوە ژیان ئەو دەستوور بکەینە بنەما، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، فەرمووو كاك قادر.

بەڕێز قادر ئۆتمان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە زۆربەی قسەكان كران، منیش لەگەڵ ئەوەم ئەو پرۆژە یاسایە دوا بخرێ، بۆ ئەوەی زیاتر دیراسە بكرێ، و ئەوەی لە چوارچێوەی ئەو پرۆژە یاسایە هاتووە پێویستە لە ماددەكانی دەستوور جێی بكرێتەوە، ئەوەش بەو واتایە نییە كە ئێمە مافی پێكهاتە نەتەوەیی و ئاینییەكان تاخیر بكەین، بیبەستینەوە بە دەستوور، بەڵام لە راستیدا پێویست بە دیراسەكردنی زیاتر هەیە، هەم بۆ پێكهاتە نەتەوەییەكان، هەمیش بۆ پێكهاتەكانی تر لە ڕووی ئاینزانییەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، ئەو پرسە بە دەنگدان یەكلایی ئەكەینەوە، بەڵام با من هەندێ ڕوون كردنەوە بدەم، دەرفەتتان ئەدەمێ لیژنە پەیوەندیدارەكانیش ڕوون كردنەوە بدەن، ئەندامانی پەرلەمان، دوو پرۆژە یاسا بۆ ئەو بابەتە پێشكەش كراون، یەكیان لە (2014/5/28)، ئەوەی تر لە (2014/9/7) پێشكەش كراوە، پێم وابێ ئەو پرۆژە یاسایە لە خولی گرێدانی یەكەمی ئێمە كە دەستمان بە كارەكانمان كرد خوێندنەوەی یەكەمی بۆ كرا، ئەوەی تریش لە خولی گرێدانی دووەم خوێندنەوەی یەكەمی بۆ كرا، و ئاڕاستەی لیژنە پەیوەندیدارەكانی پەرلەمانی كوردستان كراون، لەو كاتەوە تا ئێستا سێ جار سەنتەری توێژینەوەی پەرلەمان ووركشۆپی بۆ ساز كردووە، و لەگەڵ نوێنەری پێكهاتە جیاوازەكانی هەرێمی كوردستان بە هەموو پێكهاتەكان دانیشتنیان ئەنجام داوە، و خۆیان پرۆژەیەكیان گەڵاڵە كردبوو، و هەر ئەو پرۆژەیە كە بە زمانی عەرەبی نووسرابوو ئاڕاستەی لیژنەی پەیوەندیدارمان كردووە، و ئەوە كراوە بە ڕاپۆرتی هەردوو لیژنەی پەیوەندیدار، و پێم وابێ ئیشكالیان لەسەری نەبووە، و ئەوە كراوە بە بنەما بۆ ڕاپۆرتەكەیان، تەبعەن لەو دانیشتنە نوێنەری هەموو پێكهاتەكانی كوردستان بەشدار بووە، باسی ئەوە ئەكرێ ڕەنگە لە چوارچێوەی دەستوور جێگەی بكرێتەوە، لە چوارچێوەی دەستووریش ئەتوانرێ بەشێك لەو مافانەی پێكهاتەكان كە پێویست ئەكات لە چوارچێوەی دەستوور جێگەی بكرێتەوە، بەڵام بەو شێوە تەفسیلە كە مافە ڕۆشنبیری و ئاینی و ئەوەی پەیوەندیدارە بە پەروەردە جێ بكرێتەوە، ناتوانرێ هەموو لە چوارچێوەی دەستوور جێ بكرێتەوە، بۆیە ئەندامان پەرلەمان بە دوو پرۆژە یاسا كە ئێستا لەبەر دەستی ئێوەش هەن ئەوەیان پێشكەش كردووە و نوێنەری پێكهاتەكان خۆشیان وتوێژیان لەسەر كردووە، و ڕاپۆرتی خۆیان ئاراستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان كردووە، سەرۆكایەتی پەرلەمانیش ئاراستەی لیژنە پەیوەندیدارەكانی كردووە، بۆیە پێم وایە وەكو ڕای شەخسی خۆم كە بەردەوام موتابەعەی ئەو پرسەم كردووە لەگەڵ نوێنەری پێكهاتەكان كە خۆیان باش ئەزانن بە بەردەوامی موتابەعەی ئەوەمان كردووە كە بە زووترین كات ڕاپۆرتی خۆیان ئامادە بكەین، خۆیان كەسانی تایبەتمەند و پسپۆڕ بێنن لە لیژنە پەیوەندیدارەكان دانیشتن بكەن بۆ ئەوەی بە باشترین شێوە ئەو پرۆژە یاسایە دەربچێ، وا هەست ئەكەین ڕەنگە دواخستنیشی هەر ڕۆلێكی ئەوتۆ نەبینێ، هەر هەمان ئەو بابەتە بێ، چونكە خۆشمان جار بەجارە لەگەڵ پێكهاتەكان دانیشتووین، لەگەڵ ئێزدی و مەسیحیەكان

دانیشتووین، لەگەڵ کلد و ئاشوور و تورکمانەکان دانیشتووین بۆ ئەوە، حەز ئەکەم لیژنە پوەندیدارەکانیش ئەگەر قسەیەکیان هەیە بۆ ئەوە بیکەن، دوایش ئەیخەینە دەنگدانی ئەندامانی پەرلەمانەوە، کاك ئومێد نوقتەی نیزامییە؟

بەڕێز ئومێد عبدالرحمن خۆشناو:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پاشگەزبوونەوە هەستی پێناکرێ لەوەی کە یاساکە گرنگە، دوێنێ گرنگ بوو، ئەمڕۆش گرنگە، سبەێنێ کە جێ بەجێش ئەبێ گرنگە، دەستوور گرنگە، بەڵێ، بەڵام ئەو تەفسیلەی کە دەر ئەکرێ بۆ مافی تیرە و پێکهاتەکان لە هەرێم ئەوە بە مەعنای ئەوە نییە لە ئەهمیەتی دەستوور کەم بکاتەوە، یان ئەگەر یاسایەك هەبێ کەمتری بکاتەوە، بەڵکو دەوڵەمەنتری ئەکات، بۆ ئەوەی لە دەستوور مافی ئەوان بچەسپێ، بەڵام بە هەمان شێوە یاسایەکی تایبەت بە ئەوانیش هەبێ دەوڵەمەند تری ئەکات، دوو، ئەوە داواکاری ئەوان بووە کە لە چەند ڕۆژی ڕابردوو ئاین و پێکهاتە جیاوازەکان پەیوەندیان کردووە لەگەڵ ئەندامانی بەڕێز پەرلەمان پێیان وایە ئەبێ دەوڵەمەندتر بێ، ئەبێ زێتر لە هەموو ئەو خواستانەی ئەوان لەو یاسایە جێگەی بێتەوە، لە ڕووی واقیعەوە هەرێمی کوردستان ئەو شانازییەی بەر کەوتووە، لە ڕابردوو پێکەوە ژیان بێ یاساش هەبووە، بەڵام.......

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئومێد من پرسیارێك ئەکەم، هیچ یاداشتێکی ڕەسمی ئەو پێکهاتانە لەبەر دەستی بەڕێزتان هەیە داوای دواخستنی ئەو دانیشتنە بکەن؟

بەڕێز ئومێد عبدالرحمن خۆشناو:

.....نەخێر هیچ یاداشتێك نییە....

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

نوێنەری ئەوان خۆیان بەشدار بوونە.

بەڕێز ئومێد عبدالرحمن خۆشناو:

.......ئەگەر ئیزنم بدەی ئەمەوێ وەڵامەکەم بەو شێوەیە بێت، لە ڕووی واقیعەوە لە هەرێمی کوردستان ئەو شانازیە هەیە، بەیەکەوە ژیان لە ماوەی چەند ساڵی ڕابردوو یەکێ لە شانازییەکانی هەرێمی کوردستان بووە، ئەمڕۆش لە پەرلەمانی کوردستان ئەگەر ئەو بابەتە بە یاسا ڕێکبخەین ئەوە شانازیەکی دیمان ئیزافە کرد، وەکو باسیش ئەکرێ لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست هەرێمی کوردستان یەکەم وڵات ئەبێ بە یاسا مافی پێکهاتەکان دەچەسپێنێ، واتە ئەوە شانازییەکی ترە بۆ کوردستان، ئەوەی ئەمڕۆ قسەی دەربارەوە ئەکرێ ئەوەیە کە فرسەتی زیاتر هەبێ، کەلەبەری کەمتر لە یاساکە هەبێ، جێگەی هەموو سەرنج و تێبینییەکانی تێدا ببێتەوە، ئەگەرنا حازرین، فەرموو با گفتوگۆی بکەین، ئەو یاسایە گرنگە، بە هەموو شێوازێك پشتگیری ئەکەین، ئێمەش لە فراکسیۆنی پارتی دیموکراتی کوردستان ئەوە بڕیاری ئێمەیە نەزەر ئیعتیباری پێکهاتەکانی پەرلەمان، و ئەو ئیعتیبارە لە بەرضاو ئەگیرێ، ئیزافەیەکمان لەسەر قسەی ئەوان نییە غەیری پشتگیری، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك گۆران.

بەڕێز گۆران ئازاد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی ئێمە لە لیژنەی یاسایی و لیژنە مەعنییەکان لە کاتی گفتوگۆ کردنی ئەو پرۆژە یاسایە بەلامانەوە گرنگ بووە وەرگرتنی ڕاو سەرنجی کۆی پێکهاتەکانی پەرلەمانی کوردستان و ئەوانەی دەرەوەی پەرلەمانیش، خۆیان وورکشۆپیان بۆ ئامادە کرد، خۆیان دوو پرۆژە یاسایان هێنا، خۆیان لەو دوو پرۆژە یاسایە یەکیان گەڵاڵە کرد، تەنانەت ئێمەی ئەندامانی لیژنە کە شاهێدی ئەوەمان بۆ ئەدەن گوتمان تا ئێوە ڕەزامەند نەبن لەسەر کۆی ڕاپۆرتەکە، و ئێوە خۆتان واژووی نەکەن هیچ ئەندامێکی ئێمە کە لە دەرەوەی ئەوانەی حقوقەکانیان باس کرا واژووی لەسەر ناکەین، خۆیان واژوویان لەسەر دانا ئینجا ئێمە دامان نا، من تەئکید لەسەر ئەوە ئەکەمەوە کە 100% ئەوان چییان پێ باشە چۆن حقوقەکەیان بەدەست دێنن ئەوە لەبەر چاو ئەگیرێ، بەڵام ئەو پرسیارە هەیە کە بەو ئالیەتە ئەو موناقەشە کرایە، بەم بەیانییە ئەو پرسیارە دروست بووە، ئەگەر وەڵامێکی موقنیع هەبێ لەلایەن پێکهاتەکانەوە ئاساییە تەئجیل بکرێ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو دکتۆر فرست.

بەڕێز د.فرست صۆفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی ئەمویست بیڵێم بەڕێزت و کاك گۆران وتیان، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك ئومێد حەمە علی.

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە بە هەموو شێوەیەك پشتیوانی مافی تەواوی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابووری و فەرهەنگی و کەلتووریەکانی هەموو پێکهاتەکان ئەکەین، و بە بڕوای ئێمە چەسپاندنی ئەو مافانە لە یاسایەکی ئاوها هیچ ڕێگریەك نییە کە هەمان ئەو مافانە لە دەستووری هەرێمی کوردستان بچەسپێنین، بۆیە لێرەوە ئەتوانم بڵێم بە ناوی فراکسیۆنەکەشەوە پشتیوانی تەواوی ئەو مافانە ئەکەین کە لە دەستووریش بچەسپێ، هیچ ڕێگریەك نابینین لەوەی ئەو یاسایە تێپەڕێ، چونکە بە بڕوای ئێمە ئەم یاسایە کە وردە کاری زۆری تێدایە بۆ چەسپاندنی مافەکانیان ئەتوانی بڵێی جیاکاریەکی باشە بۆ مافەکانی ئەوان ئەکرێ، سەبارەت بە ناوەڕکی یاساکەش بۆ هەموو ئەو هاوڕێ و ئەندامانەش کە باس لە ناوڕۆکی ئەکرێ بۆ ئەوەی کامڵ تر بکرێ، بۆ ئەوەی تەواوی مافەکانیان من شاهێدی ئەدەم یەك بە یەکی ماددەکانی کە لە (11) ماددە پێکهاتووە تەواوی مافەکانیان، ئەتوانم بڵێم نموونەیی ترین، و لە ئەتوانم بڵێم لە وڵاتە دیموکراتەکانیش بۆ پاراستنی مافی پێکهاتە کەمە نەتەوەییەکان یاسای ئاوها هەبێ، بۆیە بە بڕوای ئێمە زۆر گرنگە موناقەشەی یاساکە بکەین، و بەم یاسایە مافەکانیان بچەسپێنین، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك کەمال.

بەڕێز کمال یلدا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تا ئێستا هیچ پرۆژە یاسا لە ناو پەرلەمان ڕەت نەکرایە، ئەو کێشەی لەسەر ئەو پرۆژە هاتیە لەبەر چییە؟ تکا ئەوەیە ئەو پرۆژە نەبیتە ئەوە ئەمە ببینە دەرەجەی دووەم لە وڵاتە، ئەمە خەڵکی کوردستانین، نالێین ئەسڵین، بەس لە مێژوو ئەمە کەونین، هیوادارین ئەو پرۆژە ببیتە ئەساسەك بۆ دەستوور، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو دکتۆرە ڤالە.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەکو بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان ئیشارەتی پێدا بە تەئریخی خوێندنەوەی یەکەم بۆ هەردوو پرۆژە یاساکە دواجار ئاراستە کردنی بۆ هەردوو لیژنەی پەیوەندیدار و هەردوو لیژنە چەند کۆبوونەوەیەکی ئەنجام دا بۆ نووسینەوەی ڕاپۆرت، و لە ئەنجام دانی هەر کۆبوونەوەیەکیش پێکهاتەکان کە ئەندامی پەرلەمانن ئامادەی دانیشتنەکان بوون لە نووسینەوەی بڕگە بە بڕگە، بۆیە هیچ تەعاروزێك نییە لە نێوان دەستوور و ئەو یاسایە، دەستوور ئەوەی نەسی لەسەر ئەکات بریتییە لە مەبادیئی عامە، بەڵام ئەو قانونەی لە پەرلەمان دەرئەچێ پێی ئەڵێن (قوانین المکملە للدستوور)، واتە ئەو قانونانەی تەواوکەری دەستوورن و مەبادیئەکانی دەستوور ئەخەنە سیفەتی ئیلزامی، واتە دەستوور کە مەبادی عامەی داڕشتووە ئینجا قانون دەرئەکەین لە پەرلەمانی کوردستان بۆ ئەوەی ئەو مەبادیئانە بچەسپێنین و سیفەی ئیلزامی هەبێ، و حکومەتی هەرێم ئیلزام بکات بەوەی کە دابینی مافی پێکهاتەکان بکات، ئەوەی پەیوەندی بە دەستوور و یاساوە هەیە بەو شێوەیە، واتە هیچ مانیعێك نییە کە لە دەستوور مەبادی هەبێ ماف بچەسپێ ، لە دوای دەستووریش پێویستە قانون هەبێ کە قانونی تەواوکەرە بۆ دەستوور بۆ ئەوەی سیفەتی ئیلزامی بدات بە مەبادیئەکان، لەلایەکی تر هەر پێکهاتەیەکی نەتەوەیی یان ئاینی کە پێشنیارێك هەیە ئەو ڕاپۆرتەی ئەوڕۆ گفتوگۆی لەسەر ئەکرێ ئەتوانرێ لەلایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە دەوڵەمەند بکرێ، و پێشنیاری هەر مافێکی تر بکرێ دوای گفتوگۆ کردن لەلایەن ئەندامانی لیژنەی پەیوەندیدار، و جێگەی بکرێتەوە لە یاساکە، بۆیە ئێمە لەگەڵ ئەوەین کە گفتوگۆی پرۆژە یاساکە لەسەر ڕاپۆرتەکە بکرێ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك سۆران.

بەڕێز سۆران عمر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو دوو پرۆژەی بۆ پاراستنی مافی پێکهاتە ئاینی و نەتەوەییەکان هاتبوو کاری پێویستی لەسەر کراوە، و یەکەمین و ورکشۆپ کە لە هۆڵی پەناگیری ئەنجام درا، وەك بەڕێزیشت باست کرد هەر لەوێ لیژنەیەك لە تەواوی پێکهاتەکان لە ناوەوە و دەرەوەی پەرلەمانیش پێکهات، بۆخۆیان مسوەدەیان هێنایەوە، و جارێکی تر لە لیژنەی یاسایی، و لیژنەی مافەکانی مرۆڤ بەدەر لە ئەندامانی لیژنە هەردوو لیژنە و پێکهاتەکان بەشداری جدییان هەبووە، و تا ڕای ئەوان وەرنەگیرابێ هیچ بۆچوونێك

له ڕاپـــۆرتەكە نەچەســـپێنراوە، و موراعـــاتی تەواو كـــراوە، ئەكـــرێ هەر تێبینـــی و پێشـنیارێك بـۆ هەر پێكهـاتەی ئـاینی و نەتەوەیەك هەیە لە چوارچێـوەی گفتوگۆكـان لەسـەر پـرۆژەكە جێـی بكـرێتەوە، و پشتیوانی لـێ بكـرێ، و داكـۆكی لـێ بكـرێ، ئەگەر سەیریش بكەیـن واژووی هەر دوو پـرۆژە بە شـێوەیەك كراوە كە زۆر باشـە، و تێبینی كە كراوە وەكو بەڕێز كاك ئایدن لە لیژنەی مافەكانی مرۆڤەوە هەیبووە، ئەتـوانین لە ئەسنای گفتوگۆكە بەردەوام بین لە گفتوگۆ كردنی پرۆژەكە، و ئەو پێكەوە ژیانەی لە كوردستان لە غیابی دەستوور ئەكرێ ئەمڕۆ ئەتوانین بە یاسا بیچەسپێنین، و بە یاسا مافی ئەو پێكهاتانە بچەسپێ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، فەرمووو دكتۆرە بەهار.

بەڕێز د.بەهار محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە یاسای مـافێ پێكهاتەكـان یەكێكە لەو یاسـایانەی كە ئەبـێ ئیسـتیناد بكـاتە سـەر دەستوور، بەڵام لەبەر ئەوەی ئێمە لە غیابی دەستوور داین، ئەوە تەنیا یاسا نییە كە پێویستە مەبادیئە عامەكانی دەستوور هەبێ، ئینجا ئێمە ئەو یاسایەمان دەركردبـێ، چەندەها یاسای ترمان دەركردووە، نەبوونی دەستوور بە مانای وەسـتانی عەمەلـیەی تەشریع نایەت، مەبادیئە عامەكان لە دەسـتوور نییە و ئێستا ئێمە یاسا دەرئەكەیـن، چونكە یاسـای تریشمان دەركردووە كە پێویستە مەبادیئەكـانی لە دەسـتوور هەبـێ، جگە لەوەی ئەو یاسایە ئەتـوانم بڵێم لە لیژنەی یاسـایی یەكێـك بـووە لەو یاسایانەی كە زۆرترین ئیشی لەسەر كراوە، و سەرنجی پێكهاتەكان بە نەزەری ئیعتیبار وەرگیـراوە، جگە لەوە ئیعتیمادمـان كـردۆتە سـەر كۆمەڵێك وەسائیقی نێـودەوڵەتی، بـۆ نمـوونە ئیعلـانی ئـومەم موتەحیـدە تـایبەت بە مـافی پێكهاتەكـان لە سـاڵی (92)، و ئیعلـانی مافی حقوقی ئینسان، و ئیعلانیەی مەنعـی جەریمەی زدی نـاس، ئەوە ئیسـتینادمان لەســەر كــردووە بــۆ ئەوەی ئەو یاســایە داڕێــژین، بــۆیە ئێســتا مــن بە مــوبەڕیری گونجاوی نازانم پەسند كردنی ئەو یاسایە دوابخرێ.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، خاتوو فەیرۆز هیچ تێبینیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز فیرۆز طه:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو یاسـایە بـۆ پاراسـتنی مـافێن پێكهاتەیـا نەتەوەیـی و ئـاینییە، مە چەنـدین كۆبـوون كرن، واژوویا هەمی ئەندامە ل سەرە، بەڵام گەلەك پەیوەندی ئەژێم بێژم چار تا پێنج پەیوەندی دگەل منی هاتییە كرن ژ لایت بـرا ئێزیـدی و شـەبەك ڤە، بەلـێ ئەم دشـێن رەئـیەت مە ل گفتوگۆیەتـدا ئەم دشـێن جهێـت وان بكەیـنەڤە د نـاڤ یاسـایەدا، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

ســوپاس، ئێســتا ئەیخەیــنە دەنــگەوە، بە دەنگـدان یەكلـایی ئەكەیـنەوە، كـێ لەگەڵ ئەوەیە كە گفتوگۆ كردن لەسـەر ئەو پـرۆژە یاسایە و ڕاپـۆرتی لیـژنە پەیوەندیدارەكان دوا بخەیـن؟ (20) كەس لەگەڵیەتـی، كـێ دژیەتی؟دەسـتی بەرز بكاتەوە؟ (50) كەس لەگەڵـدا نیـیە، كەواتە پەسـند نەكـرا، بەردەوام دەبـین لە گفتوگۆیەكانمـان، ئێسـتا

فەرمــوون هەردوو لیــژنەی پەیوەندیــدار دوو پــرۆژە یاســاکە بخــوێننەوەو راپــۆرتی هاوبەش بخوێننەوە، بۆ ئەوەی دەست بکەین بە گفتوگۆ کردن لەسەری، فەرموون.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرۆژە یاسای یەکەم پرۆژە:

یاسای رێکخستنی مافی پێکهاتەکان لە هەرێمی کوردستان – عێراق

ژمارە ( )ی ساڵی 2015

مادده (1): پێناسەکان

مەبەستی ئەم یاسایە لەم دەستەواژەو زاراوانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە:

یەکەم: هەرێم: هەرێمی کوردستان – عێراق.

دووەم: حکومەت: حکومەتی هەرێمی کوردستان.

ســێیەم: پێکهاتەکــان: کــۆمەڵە نەتەوەییەکــان (نەژادی یــان ئەتنــی) و ئــاینیی و تیرەییەکـان، یـان مەزهەبیەکـان، یـان زمانەوانییەکـان، کەوا تایبەتمەنـدی مێژوویـی هاوبەشی هەیەو لە بەشێك لە بەشەکانی کوردستان - عێراق دەژین.

مادده (2): چوارچێوەی پیادەکردن

حوکمەکـانی ئەم یاسـایە بەسـەر گشـت ئەو کەسـانە پیـادە دەکرێـت کە خۆیـان بە ئەنــدام لە هەر کــۆمەڵەیەکی نەتەوەیــی، نەژادی، رۆشــنبیری، زمــانەوانی، ئــاینی، مەزهەبـی، دەزانـن کەوا زۆرینە پێك ناهێنن، هەروەها بەسـەر ئەو نەتەوەو تیرانەی پێیەوە پەیوەندن پیادە دەکرێت.

مادده (3): ئامانجەکان

ئامــانجی ئەم یاســایە بــریتییە لە رێکخســتنی پیــادەکردنی پێکهاتەکــانی گەلــی کوردستانی عێـراق، سەرباری مـافە دەسـتوورییەکانیان، بـۆ مـافە سیاسـی و کارگێری و رۆشنبیری و فێرکاری و ئاینییەکان، کە لە جاڕنامەی نێودەوڵەتی مافەکانی مـرۆڤ و بەڵگەنــامە نێــودەوڵەتییە پەیوەنــدارەکانەوە هــاتوون، وەك جاڕنــامەی نەتەوە یەکگرتووەکـان دەربـارەی کەسـانی سـەر بە پێکهـاتە نەتەوەیـی و ئەتنـی و ئـاینی و زمانەوانییەکانی ژمارە (135/47)ی ساڵی1992و بەڵێننامەی نێـودەوڵەتی تـایبەت بە مافە ئابووری و کۆمەڵایەتی و رۆشـنبیرییەکان و بەڵێنـنامەی نێـودەوڵەتی تـایبەت بە مـافە ئاینی و سیاسـییەکان و رێککەوتننـامەی نەهێشـتنی گشـت جۆرەکانی جیاکـاری رەگەزیـی و رێککەوتننـامەی مافەکـانی منـداڵ و رێککەوتننـامەی جیاکـاری (لە بـواری بەکارخســتن و پیشــە) و رێککەوتننــامەی بەرەنگــاربوونەوەی جیاکــاری لە فێرکــردن و رێککەوتننـامەی قەدەغەکـردن و سـزادانی تـاوانی جینۆسـایدو جاڕنامەی نێودەوڵەتی مافەکانی مرۆڤ.

مادده (4):

دەسـەڵاتەکانی هەرێمـی کوردسـتان – عێـراق یەکسـانی تەواوو کـاریگەر بـۆ گشـت هاووڵاتیانی کوردستان – عێراق مسۆگەر دەکەن:

یەکەم: کوردســتان – عێــراق هەمەجــۆری نەتەوەیــی، ئەتنــی، زمــانەوانی، ئــاینی، رۆشنبیریی وەك سەرضاوەیەکی هێزو دەوڵەمەندی و ئامرازێك لەپێناو چەسپاندن و پەرەپێــدانی دیموکراســی لە کــۆمەڵگەیەکی بونیــاتنراو لەســەر ســەروەری یاســاو رێزگرتنی مافەکانی مرۆڤ دادەنێت.

دووەم: سەرجەم شێوەکانی جیاکاری دژی هەر پێکهاتەیەك لە پێکهاتە نەتەوەیی، یان نەژادیی، یان زمانەوانیی، یان رۆشنبیری، یان ئاینی، یان مەزهەبی گەلی کوردستان و دژ بەهەر تاکێکی کوردستانیی قەدەغە دەکرێت و یاسا سزای لەسەر دەدات.
سێیەم: قەدەغەکردنی هەر بانگەشەیەکی ئاینی، یان راگەیاندن، راستەوخۆ، یان ناراستەوخۆ، بۆ رق و کینە، یان توندوتیژی، یان تۆقاندن، یان دوورخستنەوە، یان پێشخستن، یان پەراوێزخستن، کەوا لەسەر بنەمای نەتەوەیی، یان ئەتنی، یان ئاینی، یان زمانەوەانی بیناکرابێت.
چوارەم:
1- قەدەغەکردنی سەرجەم شێوەکانی جیاکاری، تاکی، یان بەکۆمەڵ، دژ بەهەر پێکهاتەیەك لە پێکهاتەکانی گەلی کوردستان.
2- قەدەغەکردنی چەوساندنەوەی ماددی، یان مەعنەوی، هزری، یان رواڵەتی، بۆ رۆڵەکانی هەر پێکهاتەیەك، بەپێی پێوەند بوونەکانیان.
پێنجەم: رێگەگرتن لە هەر رەفتارێك، یان هەر سیاسەتێکی نەرێنی کەوا ببێتە هۆی گۆڕینی بارودۆخی هەنووکەیی ئەو ناوچانەی پێکهاتەیەکی دیاریکراو تیایدا نیشتەجێن و، رێگەگرتن لە هەر بەخاوەنبوونێك کەوا ئامانجی، یان ببێتە هۆی گۆڕانکاری دیمۆگرافی بۆ مۆرکی مێژوویی و شارستانیەتی ناوچەیەکی دیاریکراو، بەهەر هۆیەك بێت و لەژێر هەر پاساوێك بێت.
شەشەم: چارەسەرکردنی زێدەڕۆیی ئەنجامدراو لە ناوچەکانی هەر پێکهاتەیەك و گەڕاندنەوەی بارەکە بۆ حاڵەتی پێش رووداني زێدەڕۆییەکە، یان قەرەبووکردنەوەیان بە قەرەبووەکی سوودبەخش، یان لابردنی ئاسەوارو پاشماوەی ئەو ئاسەوارانەی بوونەتە یان دەبنە هۆی گۆڕانکاری دیمۆگرافی.
حەوتەم: لەکاتی دیاریکردنی سنووری یەکە کارگێڕییەکان و بازنەکانی هەڵبژاردن و لە کاتی دانانی پلانی گەشەپێدانی ئابووری و پەرەپێدانی کۆمەڵگەکانی نیشتەجێبوون، هەروەها پاراستنی ژینگە، حکومەتی کوردستان - عێراق بارودۆخی خۆجێی، پەیوەندی کۆمەڵایەتی، بەرژەوەندییە ئابوورییەکان و نەریتە چەسپاوەکانی پێکهاتە نەتەوەیی، یان نەژادی، یان رۆشنبیریی، یان زمانەوانی، یان ئاینی، یان مەزهەبی ئەو ناوچەیە، لەبەرضاو دەگرێت.
هەشتەم: پێویستە لەسەر پێکهاتەکان و ئەو تاکانەی سەر بەم پێکهاتەن لە کاتی پیادە کردنی ئەو مافانەی لەم یاسایەدا هاتوون رێز لە مافی کەسانی دیکە بگرن.
مادده (5):
یەکەم: هەر تاکێك مافی هەیە ناسنامەی نەتەوەیی، یان ئاینی خۆی دیاری بکات و ئەندامبوونی بە پێکهاتەیەکی دیاریکراو ببەستێتەوە، ئەم مافەش تەنها تایبەتە بە تاکە کەس و هیچ لایەنێك مافی نییە لێی بسەنێتەوە، چونکە مافێکی نەشیاوە بۆ رەفتار پێکردن.
دووەم: حکومەتی کوردستان - عێراق مافی یەکسانی و هاودەرفەتی لە ژیانی سیاسی، رۆشنبیری، کۆمەڵایەتی و کارکردن بۆ ئەو تاکەی سەر بە پێکهاتەیەکە مسۆگەر دەکات و، پێویستە لەسەر دەسەڵاتەکانی هەرێم ئەم مافە لە رێگەی یاساو سیاسەتی کاراوە پتەو بکەن.
سێیەم: هەر پێکهاتەیەك، بە یەکسانی لەگەڵ زۆرینە، بۆی هەیە ماف و ئازادییە بنەڕەتییەکانی بە ئازادی بیرکردنەوە، ئازادی رادەربڕین، دەزگاکانی راگەیاندن، ئازادی

کۆبـوونەوەو دامەزرانـدنی کـۆمەڵەو رابیتەکـان و ئـازادی پیـادەکردنی بیروبـاوەڕی ئاینیشـەوە، بە ئـازادی پیـادە بکـات و حکـومەت پابەنـد دەبێـت بە پاڵپشـتیکردن و چاودێری کردنی ئەم پیادەکارییانە بەشێوەیەکی یەکسان لەنێوان گشت پێکهاتەکان بەپێی یاسا بەرکارەکان.
چـوارەم: هەر پێکهـاتەیەك مـافی گوزارشـتکردنی هەیە لە رۆشـنبیری و نەریتەکـانی خـۆی و، پێویسـتە لەسـەر حکـومەتی هەرێـم بەو پەڕی توانـایەوە کـار بکـات لە پێنـاو پاراستنی کلتوری رۆشنبیری و ئاینی گشت پێکهاتەکان.
پێنجەم: پێویستە لەسەر دەسەڵاتەکانی هەرێم، توانا ببەخشنە رۆڵەکانی پێکهاتەکان، بۆ ئەوەی پارێزگاری لە زمانی دایك بکەن، لە رێگەی راییکردنـی رێگەکانی فێرکـردن و رۆشـنبیرکردن پێـیەوەو بەڕێـوەبردنی کەنـاڵی راگەیانـدنی تـایبەت بەخـۆیـان، ئەویـش لەسـەر ئەو بنەمـایەی کەوا فرەیـی زمانەکـان بەهـایەکی مێژوویـی و هـزرییە بـۆ کوردستان – عێراق.
شەشـەم: ئەو تاکـانەی سـەر بە پێکهـاتەیەکی دیـاریکراون، بۆیـان هەیە نـاوە مەدەنییەکانیان بەویستی ئازادی خۆیان هەڵبژێرن و، ناوی سیمبول یان کەسایەتییە مێژووییە گرنگەکانیان، یان رووداوی گرنـگ کە بەسـەریاندا تێپەڕیوە بەکار بهێنن و، ناونانی شـەقام و گەڕەك و گۆڕەپان و شـوێنی دیکە لەو ناوچانەی تیایـدا رێژەیەکـی دانیشتوان پێکدەهێنن.
حەوتەم: تۆڕەکانی راگەیانـدن بەهەمـوو جۆرەکانی (رادیـۆو تەلەفزیـۆن) پابەنـد دەبـن بە ئامـادە کردنـی بەرنـامە دەربـارەی مێـژوو رۆشـنبیریی گشـت پێکهاتەکـانی گەلـی کوردسـتان و زانیارییەکـان بەبـێ لـایەنگیرییەکی تەواو و دوور لە بەدواکەوتـن و هاندان دەگوازنەوە.
مادده (6):
دەسـتەو رێکخـراوو نـوێنەرانی پێکهاتەکـان و خانەکـانی پەرسـتن مـافی هاوبەنـدی و گەیاندنی پەیوەندی رۆشنبیری و فێرکاری و کۆمەڵایەتی و پەرەپێدانیان هەیە لەگەڵ ئەوانەی لە تایبەتمەندی ئەتنی، یان ئاینی، یان زمانەوانی، یـان رۆشـنبیری لە نـاوەوەو دەرەوەدا هاوبەشـن لەگەڵیانـدا، بەو شـێوەیەی ئاسایشـی کوردسـتان – عێـراق پێشـێل ناکات و، حکـومەتی کوردسـتان بـۆی هەیە رێککەوتننـامە گرێبـدات و پرۆتۆکـۆل واژوو بکـات بـۆ رێکخسـتنی ئەم پەیوەنـدییانە لەگەڵ لـایەنە پەیوەنـدارەکان لە وڵاتـانی دیـکەدا، یـان لەگەڵ حکـومەتە خۆجێیەکـانی و، دەکرێـت دەسـەڵاتی گرێـدانی بـۆ دەستەو رێکخراوی پەیوەندار تەخویل بکرێت.
مادده (7):
لـایەنە پەیوەنـدارەکان پابەنـد دەبـن بە چاوپێخشـانەوە بەشـێوەیەکی زانسـتی و بابەتیـانەو بـێ لایەنگیریی، لە پرۆگرامەکـانی خوێنـدن، بەتـایبەتیش وانەکـانی مێـژوو جوگرافیـاو ئـاین و، بەو شـێوەیەی لەگەڵ رۆشـنبیری مافەکـانی مـرۆڤ و رووداوە مێژووییەکاندا دەگونجێت.
مادده (8):
یەکەم: فرە زمانی لە هەرێمی کوردستان – عێراق خۆی لە بەهاکانی گیانیی و هزری و مێژوویی و رۆشنبیریی گەلی کوردستان دەدۆزێتەوە.
دووەم: زمـانی کـوردی زمـانی فەرمیـیە لە کوردسـتان – عێـراق و، هەردوو زمـانی سریانی و تورکمانی دوو زمانی فەرمین لەو یەکە کارگێڕییانەی تیایدا هەن.

سـێیەم: ئەو تاکـانەی سـەر بە پێکهاتەکـانن مافیـان هەیە لە بەکارهێنـانی زمـان و نووسینی تایبەت بەخۆیان بە ئازادی و، لەسەر هەردوو ئاستی گشتی و تایبەتی.
مادده (9):
یەکەم: دەسەڵاتەکانی هەرێم پابەند دەبن بەگرتنەبەری گشت رێکارە پێویستەکان بۆ دەستەبەرکردن و مسۆگەرکردنی بەشداری و یەکسانی لە گشت بوارەکاندا.
دووەم: بۆ مسۆگەرکردنی مافی گشت پێکهاتەکان، ئەوا سەرۆکی یەکە کارگێڕییەکان مافی زۆرینەیە (واتە مافی ئەو پێکهاتەیەیە کەوا زۆرینەی دانشیتوان پێکدەهێنێت)، بەڵام دامەزراوە خۆجێی و فەرمانگە فەرمییەکان ئەوا لە لایەن کەسانی پسپۆڕەوە بەڕێـوەدەبرێن، بەو مەرجەی لەسـەر بنەمـای لێهـاتوویی و سـەربەخۆیی و بەبـێ لایەنگیرییەکی تەواو بێت و، بەگوێرەی هەر پێکهاتەیەك.
سێیەم: نوێنەرایەتی کردنـی رێژەیـی بـۆ بەشـداری کـردن لە یەکە کارگێڕییەکان رەچاو دەکرێت.
چـوارەم: هاووڵاتیـانی گشـت پێکهاتەکـان مـافی هاوبەشـیان هەیە لە دامەزراوەکـانی یاسادانان و جێبەجێکردن و دادگەری هەرێم، بە پلەی جیاوازو بەپێی یاسا بەرکارەکان.
پێـنجەم: بـۆ مسـۆگەرکردنی پیادەکردنی هاووڵاتیـانی کوردسـتان – عێـراق، بەپێکهـاتە جۆراوجۆرەکـانیەوە، بـۆ مـافە سیاسـییەکانیان بەشـێوەیەکی باشـتر، ئەوا بۆیـان هەیە بەشــداری جــدی و کــارا بــکەن لە نــوێنەرایەتی کردنــی دەرەوەو پەیوەنــدییەکانی دەرەوەی هەرێم.
شەشــەم: پێویســتە لەسـەر حکـومەتی هەرێمـی کوردسـتان – عێـراق، هاوبەشـی رۆڵەکـانی پێکهاتەکـان لە هێـزە چەکدارەکانـدا (پێشـمەرگە)و دەزگـا ئاسایشـیەکان (ئاسایش) کە تیایدا چڕی دانیشتوان پێکدەهێنن، مسۆگەر بکات.
مادده (10):
کار بەهیچ دەقێکی یاسایی، یان بڕیـارێکی نـاکۆك لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسـایەدا ناکرێت.
مادده (11):
ئەنجومەنی وەزیران رێنمایی بۆ جێبەجێکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەردەکات.
مادده (12):
ئەم یاسـایە لە رێکەوتـی بڵاوکردنەوەی لە رۆژنـامەی فەرمـی (وەقـایعی کوردسـتان) جێبەجێ دەکرێت.
هۆیە پێویستکارەکان
لەبەر ئەوەی کوردسـتان – عێـراق دەوڵەمەنـدە بە هەمەجـۆری ئـاینی و نەتەوەیـی و زمانەوانی و لەپێناو رێکخستنی مـافی گشـت ئەو پێکهاتـانەی تیایدا پێکەوە دەژیـن و مسـۆگەر کردنـی پیادەکردنیـان بـۆ ئەو مـاف و ئازادییـانەی کەوا زۆر بە وردی لە جاڕنامەی نێودەوڵەتی و گشت پەیماننامە نێودەوڵەتییەکانی پەیوەنـدار بە مافەکانی مـرۆڤەوە جەختیـان لەسـەر کـراوەتەوەو، بـۆ مسـۆگەرکردنی مـامەڵەکردن لەگەڵ هاووڵـاتی کوردسـتانیی بەپێـی پرەنسـیپی هاووڵـاتیبوون بەچاوپۆشـین لە جیـاوازی ئەنـدامبوونیان و، لەپێنـاو چەسـپاندنی گیـانی رێزگـرتن و لێبـووردەیی لەنێـوان پێکهاتەکاندا، ئەوا ئەم یاسایە دەرچووێندرا.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
زۆر سوپاس، فەرموو کاك سۆران.

بەڕێز سۆران عمر سعيد:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرۆژە یاسای دووەم/ پرۆژە یاسای پاراستنی مافەکانی پێکهاتە نەتەوەیی و ئاینی و تیرە ئایینییەکان لە هەرێمی کوردستان – عێراق.

سەرەتاییەکی بۆ نووسراوە دەیپەڕێنم، دەچمە سەر ماددەی یەکەم.

ماددەی یەکەم:

مەبەستی ئەم یاسایە لەم زاراوانەی خوارەوە، ماناکانی بەرامبەریانە:

یەکەم: جاڕنامە: کۆمەڵێك بیرۆکەو پرەنسیپی گشتییە خاوەنی سیفەتی پابەندی نییەو، بەهایەکی رەوشتیی و مەعنەوی هەیەو، قورساییەکی سیاسی و رەوشتی هەیەو. جاڕنامە وەك پێوەرێك وایە بۆ پێوانە کردنی پلەی رێزگرتن لە ستاندەرە نێودەوڵەتییەکانی مافەکانی مرۆڤ. وەك جاڕنامەی جیهانی مافەکانی مرۆڤ.

دووەم: رێککەوتننامە: زاراوەیەکە بۆ رێککەوتنی نێودەوڵەتی بەکاردێت و، پلەیەکی پێشکەوتوی جاڕنامەیەو، مەبەست لێی بریتییە لە دانانی رێسای یاسایی پابەندکار بۆ دەوڵەتە ئەندامەکان بۆ کارا کردنی بەندە هاتووەکانی نێو رێککەوتننامەکە.

سێیەم: پرۆتۆکۆل: رێکارێکی یاساییە بەپێی رێککەوتننامەیەك دروست دەبێت و هێزە یاساییەکەی لەو رێککەوتننامەیە وەردەگرێت کە بۆتە پاشکۆی، پرۆتۆکۆل، وردەکاریی وردتر لە کارا کردنی ماددەکانی رێککەوتننامە لەخۆ دەگرێت و وەك ئامرازێکی تەواوکاری رێککەوتننامە بەکار دێت.

چوارەم: میساق: زاراوەیەکە بۆ رێککەوتنی نێودەوڵەتی بەکاردێت و، لە وانەیە میساق دامەزرێنەر بێت بۆ رێکخراوی نێودەوڵەتی، یان هەرێمیی، وەك میساقی نەتەوە یەکگرتووەکان.

پێنجەم: واژووکردن: رێکارێکە نێردراوە راسپێردراوەکانی دەوڵەتان لە کاتی دەرچواندنی رێککەوتننامەیەکی نوێ، یان دەرکردنی میساقێك پێی هەڵدەستن بۆ گوزارشت کردن لە رەزامەندی دەوڵەت لەسەر دەقەکانی رێککەوتننامە. واژووکردن هیچ شێوازێکی پابەند کردن بۆ سەپاندنی بەندەکانی رێککەوتننامە دانانێت و، دەوڵەتیش ناخاتە دۆخی لێپرسینەوەی نێودەوڵەتی، بەڵام شێوازێك لە شێوازەکانی پابەندیی رەوشتیی و مەعنەوی بەسەر دەوڵەتدا دەسەپێنێت و، بەباش دەزاندرێت کەوا دەوڵەت راوەستێت لە هێنانەکایە، یان ئەنجامدانی پێشێلکاریی پەیوەست بە بابەتی رێککەوتننامەکە.

شەشەم: پەسندکردن: قۆناغێکە لە دوای قۆناغی واژووکردن دێت، یان دەکرێت دەوڵەت راستەوخۆ رێککەوتنامەکە پەسند بکات، پەسند کردن بریتییە لە دانپێنانی دەوڵەت بە پابەند بوون بە جێبەجێکردنی بەندەکانی رێککەوتننامەکەو. لە حاڵەتی پەسندکردن دەوڵەت پابەند دەبێت بە پیادەکردنی بەندەکانی رێککەوتننامەکەو ئەنجامدانی هەمواری گونجاو لەسەر یاسا ناوخۆییەکان تاکو لەگەڵ رێککەوتننامەکە بگونجێت و دابینکردنی بارودۆخی گونجاو بۆ مسۆگەرکردنی پیادەکردنی رێککەوتننامەکەو، پەسندکردن دەوڵەت دەخاتە باری لێپرسینەوەی نێودەوڵەتی ئەگەر پێویست بکات.

حەوتەم: بەئەندامبوون: رێکارێکی تایبەتە بەو دەوڵەتانەی لە رێککەوتننامەکە لایەن نین و بەهۆیەوە دەوڵەت ویستی خۆی دەخاتەڕوو لەسەر ئەوەی ببێتە لایەنێك لە رێککەوتننامەکەو، رێکاری بەئەندامبوون بەردەستە لەبەر ئەوەی ماوەی واژووکردن

و پەسندکردن کۆتایی هاتووەو، سەرجەم ئەو رێکارو پابەندییانەی بەپێی پەسندکردن دەسەپێنرێن ئەوانەن بە بەتەنها بەئەندامبوون دەسەپێنرێن.
هەشتەم: یاسای نێودەوڵەتی مرۆیی: لقێکە لە لقەکانی یاسای نێودەوڵەتی گشتی و، لە کۆمەڵێك رێسای یاسایی پێکدێت لە کاتی ناکۆکییە چەکدارییە نێودەوڵەتی ونا نێودەوڵەتییەکان پیادە دەکرێت، رێساکانی ئەم یاسایە ئامانجیان پاراستنی ئەو کەسانەن کە بەشداری شەڕکردن ناکەن وەك کەسانی سڤیل و پزیشك و کارمەندانی فریاکەوتن و کەسانی پەککەوتە وەك دیلی جەنگ و نەخۆشەکان، هەروەها ئامانجێتی ئاسەواری ناکۆکییە چەکدارییەکان بەهۆی مرۆیی سنووردار بکات و. رێککەوتانامەکانی جنێف و پرۆتۆکۆلە دواکەوتەکانی بە بنەچەی یاسای نێودەوڵەتی مرۆیی دادەنرێن.
نۆیەم: یاسای نێودەوڵەتی مافەکانی مرۆڤ: لقێکە لە لقەکانی یاسای نێودەوڵەتی گشتی و، بریتییە لە کۆمەڵێك رێککەوتننامەو پەیماننامەو دۆکیومێنت و داتای پەیوەست بە مافەکانی مرۆڤ و ئامانجیان بریتییە لە پتەوکردن و چەسپاندن و کاراکردنی پرنسیپ و بەهاکانی مافی مرۆڤ.
ماددەی دووەم:
1- دانپێنان بە شەرعی بوونی نەتەوەو تیرە ئاینییەکان لە کوردستانی عێراق و، مافیان هەیە لە ناسنامەی نەتەوەیی خۆی و مافی پاراستنی تایبەتمەندییەکانی.
2- دانپێنان بە شەرعی بوونی ئاینەکانی تر شان بە شانی ئایینی ئیسلام کە ئاینی زۆرینەی گەلی کوردستانەو، تیرە ئاینیەکان سەرجەم رێکارو شەعیرەکانی خۆیان بەو پەڕی ئازادی و ئاشکرایی و رێز لێ گرتنەوە پیادە دەکەن.
3- نابێت بەهیچ جۆرێك خراپەکاری بکرێت بە رێکارو شەعیرەو شەریعەو مەراسیمی هەر ئاینێك، یان شوێنکەوتوانی تیرەیەکی ئاینی و، سەرجەم ئەو ئاینانەی لە کوردستان بڵاوەن، یان لە کاتی لکاندنی کوردستان بە دەوڵەتی عێراقی بڵاوبوون، ئەوا بە ئاینی فەرمی و دانپێنراو دادەنرێن.
4- پەرستگەکان لە کوردستان بەهەموو ناوەکانیەوە خاوەنی پیرۆزیی و رێزگرتنن و، حکومەتی هەرێم دامەزراندن و ئامادە کردنیان بە شێوەیەکی شیاو لە ئەستۆ دەگرێت.
ماددەی سێیەم:
1- حکومەتی هەرێمی کوردستان داندەنێت بە مافە سیاسی و مەدەنی و رۆشنبیریی و کۆمەڵایەتی و ئابووری ئەو کەسانەی سەر بە کەمینە نەتەوەیی و شوێنکەوتوانی سەرجەم ئاینەکانن.
2- ئەو کەسانەی سەر بە کەمینە نەتەوەیی و ئاینین یەکسانی تەواویان هەیە لەگەڵ هاووڵاتیانی کوردستان لەبەردەم یاسادا.
ماددەی چوارەم:
جیاکاریکردن لە نێوان هاووڵاتیانی کوردستان بە شێوەیەکی گشتی و رەها لە سەرجەم کاروبارەکانی ژیان قەدەغە دەکرێت و، ئەو جیاکارییەی زیان دەگەینێت بەو کەسانەی سەر بە کەمینەکانن، کەمینەی سیاسی بن، یان کۆمەڵایەتی، یان رۆشنبیریی، یان ئابووری قەدەغە دەکرێت و، پێشخستن و جیاوازیکردن لەسەر هەر بنەمایەك؟، یان هۆیەك بێت وەك نەژاد، یان ئاین، یان رەنگ، یان توخم، یان بنەچەی

نەتەوەیی، یان کۆمەڵایەتی، یان هەر پێگەیەکی تر قەدەغە دەکرێت و. هەمووان وەك یەك دەبن لە پیادەکردنی سەرجەم ماف و ئازادییەکان بەبێ هیچ کۆتێك.
ماددەی پێنجەم:
حکومەتی هەرێمی کوردستان کار دەکات لەسەر دابینکردنی بارودۆخی لەبار بۆ تواناداران بەو کەسانەی سەر بە نەژاد، یان کەمینەی ئاینین کەوا گوزارشت بکەن لە تایبەتمەندییەکانیان و پەرەپێدانی رۆشنبیری و زمان و داب و نەریت و کەلتووری میللی خۆیان.
ماددەی شەشەم:
1- حکومەتی هەرێمی کوردستان کار دەکات لەسەر هاندانی گەڕانەوەی ئەو کەسانەی سەر بە کەمینە نەژادیی و ئایینیەکانن لە دانیشتوانە رەسەنەکانی هەرێم کە ناچاربوون کۆچ بکەن بەهۆی بارودۆخی ناسروشتی بۆ دەرەوەی هەرێم، یان دەرەوەی عێراق و. سەروەت و سامانە یاساییەکانیان بۆ دەگێڕدرێتەوە بە خانووەکانی نیشتەجێبوون و زەوییە کشتوکاڵییەکانیشەوە، یان قەرەبوو دەکرێنەوە.
2- هیچ کۆتێك نییە لەسەر گەڕانەوەی هەر هاووڵاتییەك لە دانیشتوانی رەسەنی هەرێم بۆ هەر ناوچەیەکی هەرێم و، هۆکارەکانی کۆچکردن، یان ئەو ماوەیەی بەسەرچووە هەر چییەك بێت و. دووبارە لە تۆمارەکانی باری کەسێتی تۆمار دەکرێنەوەو رەگەزنامەی عێراقیان بۆ دەگێردرێتەوە ئەگەر لێیان سەندرابێتەوە.
ماددەی حەوتەم:
پێویستە ئەو کەسانەی سەر بە کەمینە نەژادی و ئاینیەکانن لە پەرلەمانی کوردستان و لە ئەنجومەنەکانی شارەوانی و ئەنجومەنەکانی یەکە کارگێڕییەکان و ئەنجومەنەکانی ترو دەستە هەڵبژێردراوەکان بە رێژەیەکی دادپەروەرانەو هاوسەنگ نوێنەرایەتی بکرێن.
ماددەی هەشتەم:
1- کەمینە نەتەوەییەکان لە کوردستاندا مافیان هەیە بە زمانی دایك بخوێنن و، حکومەتی هەرێم دامەزراندنی دامودەزگا پەروەردەییە فەرمی و تایبەتەکانی کەمینەکان بۆ خوێندن و فێربوون بە زمانە رەسەنەکانیان لە ئەستۆ دەگرێت.
2- هیچ کۆتێك، یان قەدەغەکردنێك نییە لەسەر بەکارهێنانی ئەو زمانانەی کەمینەکان پێیان قسە دەکەن، لە رۆژنامەگەریی و میدیاکانی تر، یان لە نامەکاریی تایبەتدا.
3- حکومەتی کوردستان کار دەکات لەسەر بڵاوکردنەوەو پەرەپێدان و گەشەپێدانی زمانە خۆماڵییەکان و رۆشنبیریی کەمینەکان و مێژووەکەیان.
4- تیرە ئاینیەکان مافیان هەیە رۆڵەکانیان فێری شەعیرەکانی ئایین بکەن لەو قوتابخانە فەرمییانەی کە تیرەکە تیایدا زۆرینەیەو، لە قوتابخانە تایبەتەکانیشدا.
5- غەیرە موسڵمان پابەند ناکرێت بە خوێندنی بابەتی پەروەردەی ئیسلامیی لە دامەزراوە پەروەردەییەکانی هەرێم.
6- پێویستە فێربوونی زمانی کوردی – زمانی فەرمی هەرێم – لە سەرجەم قوتابخانەو پەیمانگەو زانکۆو دامەزراوە پەروەردەییەکانی تر لە کوردستان ئەنجام بدرێت.
ماددەی نۆیەم:

1- پێویستە سەرجەم دانیشتوانە ڕەسەنە بەزۆر ڕاگوێزراوەکان بەهۆکاری ڕەگەز پەرستی، لە پارێزگاکانی کەرکووك و موسڵ و دیالە بۆ ناوچەی نیشتەجێبوونی ڕەسەنی خۆیان بگەڕێندرێنەوە، هەڵبەتە لە نێوانیشیاندا هاووڵاتی ئاشووری و کلدان و تورکمان و کوردە ئێزیدیەکان و، دەبێت قەرەبوو بکرێنەوە بەرامبەر ئەو زیانەی لە ئەنجامی ڕاگواستنی زۆرەکی پێیان گەیشتووە.
2- پێویستە ئەوانەی لە لایەن ڕژێم و حکومەتە عێراقیەکان هێنراون بە مەبەستی نیشتەجێبوون لەو پارێزگایانەی باسکراون بۆ گۆڕینی واقیعی نەتەوەیی، یان دیمۆگرافی، بۆ ناوچەی نیشتەجێبوونی ڕەسەنی خۆیان بگەڕێندرێنەوە.
3- حکومەتی هەرێمی کوردستان کار دەکات بۆ پارێزگاری کردن لە کۆمەڵگەبوونە دانیشتوانیەکانی کەمینە نەتەوەیی و ئاینیەکان و، گۆڕینی مۆرکی نەتەوەیی یان ئاینی ئەم کۆمەڵگەبوونانە قەدەغە دەکات.
ماددەی دەیەم:
کەمینە نەتەوەیی و ئاینییەکانی کوردستان مافیان هەیە بەشداری بکەن لەو بڕیارانەی پەیوەستن پێیانەوەو مافیان هەیە لە بەشداریکردن لە ژیانی سیاسی گشتی و ژیانی ئابووری و کۆمەڵایەتی و ڕۆشنبیریی.
ماددەی یازدەم:
ئەو کەسانەی سەر بە کەمینە نەژادیی و ئاینییەکانن مافیان هەیە کۆمەڵەو سەندیکاو یەکێتی و یانەو سەنتەری ڕۆشنبیریی و کۆمەڵایەتی تایبەت بە خۆیان بەپێی یاسا دابمەزرێنن و، مافیان هەیە ڕۆشنبیریی تایبەت بەخۆیان پیادە بکەن و گەشەی پێ بدەن.
ماددەی دوازدەم:
کەمینە نەژادیی و ئاینییەکان مافیان هەیە لە وەرگرتنی پشووی سەرباری تایبەت بە بۆنە نەتەوەیی و ئاینییەکانیان، ئەو بۆنانەش لەو ناوچانەی کەمینە نەتەوەیی، یان ئاینییەکە زۆرینەی دانیشتوان پێکدێنن ئەوا بە فەرمی دادەنرێن.
ماددەی سێزدەم:
1- ئەو کەسانەی سەر بە کەمینە نەتەوەیی و ئاینییەکانن مافیان هەیە لەدایکبووەکانی خۆیان لە نێرینەو مێینە بە ناوی گوزارشتکار لە نەژادی نەتەوەیی، یان ئاینی ناو بنێن بە مەرجێك بۆ سەربەرزی منداڵ، یان بەهای مرۆیی ڕیسواکار نەبێت.
2- حکومەتی هەرێمی کوردستان کار دەکات لەسەر پاراستنی ناوی ناوچەو ناودارانی ڕەسەن بە زمانی کەمینەکان.
3- ئەو پێگەو ناوچە ڕەسەنانەی ناویان لە لایەن حکومەتە عێراقیە پێشووەکان بە مەبەستی تەعریبکردن بە هەموو شێوازەکانی گۆڕدراون دووبارە ناو دەنرێنەوە.
ماددەی چواردەم:
حکومەتی هەرێمی کوردستان دان دەنێت بۆ کەمینە نەژادی و ئاینییەکان بە سەرجەم ئەو مافانەی لە جاڕنامەی مافەکانی ئەو کەسانەی سەر بە کەمینەی نەتەوەیی، یان ڕەگەزیی، یان کەمینەی ئاینی، یان زمانەوانیدا هاتوون، کە بە بڕیاری کۆمەڵەی گشتی (135/74) لە ڕێکەوتی 18/ دیسەمبەر/ 1992 دا بڕیاری لەسەر دراوە.
ماددەی پازدەم:

حكـومەتی هەرێمـی كوردسـتان پابەنـد بـوونی بە رێككەوتننـامەی نێـودەوڵەتی نەهێشتنی سەرجەم جۆرەكانی جیاكاری رەگەزپەرستی ساڵی 1965و رێككەوتننامەی رێكخـــراوی نەتەوە یەكگرتووەكـــان بـــۆ پەروەردەو زانســـت و رۆشـــنبیریی بـــۆ بەرەنگاربوونەوەی جیاكاری لە بواری فێركردندا، رادەگەینێت.

ماددەی شازدەم:

پیادە كردنی ئەو مافانەی لەم لائیحەیەدا هاتوون پیادە كردنی سەرجەم هاووڵاتیانی هەرێـم و ئەوانەی نێشـتەجێنە تیایـدا بـۆ مافەكـانی مـرۆڤ و ئـازادییە بنەڕەتیـە دانپێنراوەكان، پێشێل ناكات.

هۆیە پێویستكارەكان

لە روانـگەی پـراكتیكەوە لە جیهانـدا هـیچ وڵاتێك نییە كەمینەیەك، چ نەتەوەیـی، یـان رەگەزیـی، یـان ئـاینی، یـان زمـانەوانی، یـان هـی تـر، یـا زیـاتری نەبێـت و. وڵاتـانی رۆژهەڵاتی ناوەڕاسـت و بـاكووری ئەفریقیـا هـیچ بەدەرێكیـان نییە. بەڵام سـەرەڕای بوونی چەنـدین كەمینەی جۆراوجـۆر لە نـاوچەكەداو، ئەوانەی سـەر بەم كەمینـانەن چ هاووڵـاتی بـن، یـان كـۆچبەری ناسـەقامگیر بـن، ئەوا زۆریـنەی وڵاتـانی رۆژهەڵـاتی ناوەڕاست و باكووری ئەفریقیا هەژارن لە رووی بوونی یاساو سیاسـەتی گونجاو لەم بـوارەداو. زۆربەی جـارانیش ئەم كەمینـانە ملكەچـی كـۆت و پێشـێلكاری مافەكانیـان دەبن. ئامانجی پرۆژە یاسای پێشنیاركراو بریتیە لە:

1- پاراسـتنی بـوونی كەمینەكـان، لە نێوانیشـیدا پاراسـتنی سـەلامەتی جەسـتەییان و قەدەغە كردنی جینۆساید (كۆمەڵ كوژی).

2- پاراستن و پتەوكردنی ناسـنامەی رۆشـنبیریی و كۆمەڵایەتی، لە نێوانیشـیدا مـافی تـاكە كەسـەكان لە هەڵبژاردنـی هەر یەك لە كـۆمەڵە نەژادی، یـان زمـانەوانیی، یـان ئاینییەكـان كە ویسـتی ئەوان دەیەوێـت پێـیەوە بناسـرێن و، مـافی ئەم كۆمەڵـانە لە جەخـت كـردن لە ناسـنامەی بەكۆمەڵیـان و پاراسـتنی و رەتكـردنەوەی لەخـۆگرتنی بە زۆرەكی.

3- مســـۆگەركردنی كـــارایی جیاكـــاری نەكـــردن و یەكســـانی، لە نێوانیشـــیدا دانـــانی سنوورێك بۆ جیاكاری بەرنامە بۆ دارێژڕاو.

4- مسـۆگەركردنی بەشـداری تاكەكـانی كەمینەكـان بە شـێوەیەكی كـارا لە ژیـانی گشتیدا، بە تایبەتیش لەوەی پەیوەستە بەو بڕیارانەی كاریگەری هەیە لەسەریان. زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، فەرموو دكتۆرە ڤاڵا.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بۆ/ سەرۆكایەتی پەرلەمانی كوردستان – عێراق

ب/ راپـۆرتی لێژنەكـان دەربـارەی هەردوو پـرۆژە یاسـای (پاراسـتنی مـافی پێكهـاتە نەتەوەیـی و ئـاین و تیـرە ئاینییەكان لە هەرێمـی كوردسـتان – عێـراق) و (رێكخسـتنی مافی پێكهاتەكان لە هەرێمی كوردستان – عێراق)

هەردوو لیژنەی (كاروباری یاسایی) و لیژنەی (مافی مـرۆڤ) لە رێكەوتـی دووشـەممە 22ی بەفرانبـــاری كـــوردی بەرامـــبەر رۆژی 2015/1/12ی زایینـــی كۆبـــوونەوە بـــۆ تاوتوێكردنی هەردوو پرۆژە یاسای (پاراستنی مافی پێكهاتە نەتەوەیی و ئاینی و تیرە

ئاینییەکان لە هەرێمی کوردستان – عێراق) کە لە لایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوەو بۆ لیژنە پەیوەندارەکان رەوانەکراوەو لە دوای خوێندنەوەی یەکەمی لە پەرلەمان لە دانیشتنی ئاسایی ژمارە (دەستپێك) لە رێکەوتی 2014/9/3و یاسای (رێکخستنی مافی پێکهاتەکان لە هەرێمی کوردستان – عێراق)، کە لە لایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوەو بۆ لیژنە پەیوەندارەکان رەوانەکراوەو لە دوای خوێندنەوەی یەکەمی لە پەرلەمان لە دانیشتنی ئاسایی ژمارە (2) لە رێکەوتی 2014/9/23، لە دوای گفتوگۆو تاوتوێکردن هەردوو لێژنەکە گەیشتنە ئەمانەی خوارەوە:

ناونیشانی پرۆژەکە هەموار دەکرێت و بەم شێوەیەی خوارەوە دەخوێندرێتەوە:

(رێکخستنی مافی پێکهاتەکان لە هەرێمی کوردستان – عێراق)

بەشی یەکەم

مادده (1):

مەبەستی ئەم یاسایە لەم دەستەواژەو زاراوانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە:

یەکەم: حکومەت: حکومەتی هەرێمی کوردستان.

دووەم: پێکهاتەکان: کۆمەڵە نەتەوەییەکان (تورکمان و کلدانی سریانی ئاشووری و ئەرمەن) و ئایینیەکان (مەسیحی و ئێزیدی و سابیئەو کاکەیی و هی دیکە) کە لە کوردستان – عێراق دەژین.

مادده (2):

حوکمەکانی ئەم یاسایە بەسەر گشت هاووڵاتیانی کوردستان – عێراق کە خۆیان بە ئەندام لەم پێکهاتانە دەزانن کە زۆرینە پێك ناهێنن پیادە دەکرێت.

مادده (3):

ئامانجی ئەم یاسایە بریتیە لە رێکخستنی پیادەکردنی پێکهاتەکان لە کوردستانی عێراق سەرباری مافە دەستوورییەکانیان بۆ مافە سیاسی و مەدەنی و کارگێری و رۆشنبیری و فێرکاری و ئاینی و ئابوورییەکان بەپێی یاسا ناوخۆیی و نێودەوڵەتیەکانەوە.

بەشی دووەم

مادده (4):

دەسەڵاتەکانی هەرێمی کوردستان – عێراق یەکسانی تەواو و کاریگەر بۆ گشت هاووڵاتیانی کوردستان – عێراق مسۆگەر دەکات.

یەکەم: حکومەت مافی یەکسانی و هاودەرفەتی لە ژیانی سیاسی، رۆشنبیری، کۆمەڵایەتی و ئابووری لە رێگەی یاساو سیاسەتی کاریگەر بۆ ئەو تاکەی سەر بە پێکهاتەیەکە مسۆگەر دەکات، هەروەها مافی بەشداری کردنیان لە وەرگرتنی ئەو بڕیارانەی تایبەتە بەخۆیان مسۆگەر دەکات.

دووەم: سەرجەم شێوەکانی جیاکاری دژی هەر پێکهاتەیەك لە پێکهاتە نەتەوەیی، یان نەژادی، یان زمانەوانی، یان رۆشنبیری، یان ئاینی، یان مەزهەبی گەلی کوردستان – عێراق قەدەغە دەکرێت و بەپێچەوانەشی یاسا سزای لەسەر دەدات.

سێیەم: قەدەغە کردنی هەر بانگەشەیەکی ئاینی، یان راگەیاندن، راستەوخۆ، یان ناراستەوخۆ، بۆ رق و قین، یان توندوتیژی، یان تۆقاندن، یان دوورخستنەوەو پەراوێزخستن، کەوا لەسەر بنەمای نەتەوەیی، یان ئەتنی، یان ئاینی، یان زمانەوانی بینا کرا بێت.

چوارەم: ڕێگەگرتن لە هەر ڕەفتارێك، یان هەر سیاسەتێکی نەرێنی کەوا ببێتە هۆی گۆڕینی بارودۆخی ڕەسەنی ئەو ناوچانەی پێکهاتەیەکی دیاریکراو تیایدا نیشتەجێن و، ڕێگەگرتن لە هەر بەخاوەنبوونێك کەوا ئامانجی، یان ببێتە هۆی گۆڕانکاری دیمۆگرافی بۆ مۆرکی مێژوویی و شارستانیەتی ناوچەیەکی دیاریکراو، بەهەر هۆیەك بێت و لەژێر هەر پاساوێك بێت.

پێنجەم: چارەسەرکردنی زێدەڕۆیی ئەنجامدراو لەسەر ناوچەکانی هەر پێکهاتەیەك و گەڕاندنەوەی بارەکە بۆ حاڵەتی پێش ڕوودانی زێدەڕۆییەکە و، نەهێشتنی ئەو ئاسەوارو پاشماوانەی بوونەتە، یان دەبنە هۆی گۆڕانکاری دیمۆگرافی، یان قەرەبووکردنەوەیان بە قەرەبووەکی خوازەیی (مجازی) لە حاڵەتی ئەستەمی گەڕاندنەوەی بارەکە بۆ حاڵەتی پێشووی.

شەشەم: لەکاتی دیاریکردنی سنووری یەکە کارگێڕییەکان و بازنەکانی هەڵبژاردن و، لە کاتی دانانی پلانی گەشەپێدانی ئابووری و پەرەپێدانی کۆمەڵگەکانی نیشتەجێبوونی شارەدێی و لادێی، هەروەها پاراستنی ژینگە، حکومەت بارودۆخی خۆجێی، پەیوەندی کۆمەڵایەتی، بەرژەوەندییە ئابوورییەکان و نەریتە چەسپاوەکانی پێکهاتەکانی ئەو ناوچانە، لەبەرضاو دەگرێت.

حەوتەم: حکومەت کار دەکات لەسەر هاندانی گەڕانەوەی ئەو کەسانەی سەر بە پێکهاتەکانن و لەوانەی پێشتر دانیشتوانی هەرێم بوون و ناچاری کۆچکردن بوون و لەگەڵ مسۆگەر کردنی مافەکانیان.

هەشتەم:

1- حکومەت پابەند دەبێت بەتوانا بەخشین بە ڕۆڵەکانی پێکهاتەکان بۆ پارێزگاری کردن لە زمانی دایك، لە ڕێگەی مسۆگەر کردنی ڕێگەکانی فێربوونیان و ڕۆشنبیربوون و بەڕێوەبردنی کەناڵی ڕاگەیاندنی تایبەت بەخۆیان.

2- حکومەت کردنەوەی بەشی تایبەت بە زمانە نەتەوەییەکانی پێکهاتەکان لە زانکۆکانی کوردستان و، دامەزراندنی کۆڕی زانستی زمانەوانی تایبەت بەخۆیان بەپێی پێویستی، مسۆگەر دەکات.

مادده (5):

یەکەم: هەر تاکێك مافی هەیە ناسنامەی نەتەوەیی، یان ئاینی خۆی دیاری بکات و ئەندامبوونی بە پێکهاتەیەکی دیاریکراو ببەستێتەوە، ئەم مافەش تەنها تایبەتە بە تاکە کەس و هیچ لایەنێك مافی نییە لێی بسەنێتەوە، چونکە مافێکی نەشیاوە بۆ ڕەفتار پێکردن.

دووەم: هەر پێکهاتەیەك و بە یەکسانی لەگەڵ زۆرینە بۆی هەیە ماف و ئازادییە بنەڕەتییەکانی بە ئازادی بیرکردنەوە، ئازادی ڕادەربڕین، دەزگاکانی ڕاگەیاندن، ئازادی کۆبوونەوەو دامەزراندنی کۆمەڵەو ڕابیتەکان و، ئازادی پیادە کردنی بیرو باوەڕی ئاینیشەوە، پیادە بکات، و حکومەت پابەند دەبێت بە پاڵپشتیکردن و چاودێریکردنی ئەم پیادەکارییانە بەشێوەیەکی یەکسان لەنێوان پێکهاتەکان بەپێی یاسا بەرکارەکان.

سێیەم: هەر پێکهاتەیەك مافی گوزارشتکردنی هەیە لە ڕۆشنبیری و نەریتەکانی خۆی و، حکومەت پابەند دەبێت بەپاراستنی کلتووری ڕۆشنبیری و ئاینی پێکهاتەکان.

چوارەم: ئەو تاکانەی سەر بە پێکهاتەیەکی دیاریکراون، بۆیان هەیە ناوەکانیان بەویستی ئازادی خۆیان هەڵبژێرن و، ناوی سیمبول، یان کەسایەتییە مێژووییە

گرنگەکانیـان، یـان ڕووداوی گرنـگ کە بەسـەریاندا تێپەڕیـوە بەکـار بهێـنن و، ناونـانی شەقام و گەڕەك و گۆڕەپان و شوێنی دیکە لە ناوچەکانیان.
پێـنجەم: پێکهاتەکـان مافیـان هەیە لە پشـووی تـایبەت بەخۆیـان بەبـۆنە نەتەوەیـی و ئاینییەکان و ئەم بۆنانەش بۆ ئەوان فەرمی دەبن.
شەشـەم: ئەو تاکـانەی سـەر بە پێکهاتەکـانن مافیـان هەیە لە بەکارهێنـانی زمـان و نووسینی تایبەت بەخۆیان و بەشێوەیەکی ئازادانەو، بەپێی یاسا بەرکارەکان.
حەوتەم: پێکهاتەکـــان، مـــافی هاوبەشـــیان هەیە لە دامەزراوەکـــانی یاســـادانان و جێبەجێکردنی هەرێم بەپێی یاسا بەرکارەکان.
مادده (6):
دەسـتەو ڕێکخـراوو نـوێنەرانی پێکهاتەکـان و خانەکـانی پەرسـتن مـافی هاوبەنـدی و گەیاندنی پەیوەندی ڕۆشنبیری و فێرکاری و کۆمەڵایەتی و پەرەپێدانیان هەیە لەگەڵ ئەوانەی لە تایبەتمەنــدی ئەتنــی، یــان ئــاینی و نەتەوەیــی لە نــاوەوەو دەرەوەدا هاوبەشـن لەگەڵیانـداو، لە حـاڵەتی هەڵسـانی حکـومەت بە بەسـتنی پرۆتۆکۆڵاتی نێـودەوڵەتی، یـان هەرێمیـی دەبێـت بەشـداری کردنـی پێکهاتەکـان تیایانـدا مسـۆگەر بکات.
مادده (7):
بـۆ مسـۆگەرکردنی مـافی پێکهاتەکـان، ئەوا سـەرۆکی یەکە کارگێڕییەکـان و سـەرۆکی ئەنجومەنە خۆجێییەکان لەوانە دەبێت کە نوێنەرایەتی زۆرینەی دانیشتوان دەکات لە یەکە کارگێڕییەکە بەپێی یاسا بەرکارەکان.
بەشی سێیەم
مادده (8):
پێویستە لەسەر پێکهاتەکان و ئەو ئەندامانەی سەر بە ئەوانـن لە کـاتی پیـادە کردنـی ئەو مافانەی لەم یاسایەدا هاتوون ڕێزی مافی کەسانی دیکە بگرن.
مادده (9):
کار بەهیچ دەقێکی یاسایی ناکۆك لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایەدا ناکرێت.
مادده (10):
پێویستە لەسەر لایەنە پەیوەندارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.
مادده (11):
ئەم یاسـایە لە ڕێکەوتـی بڵاوبوونەوەی لە ڕۆژنـامەی فەرمـی (وەقـایعی کوردسـتان) جێبەجێ دەکرێت.
هۆیە پێویستکارەکان
لەبەر ئەوەی کوردسـتان – عێـراق دەوڵەمەنـدە بە هەمەجـۆری نەتەوەیـی و ئـاینی و زمانەوانی و لەپێناو ڕێکخستنی مافی ئەو پێکهاتانەی تێدا پێکەوە دەژیـن و مسـۆگەر کردنـی پیـادە کردنیـان بـۆ ئەو مـاف و ئازادییـانەی لە پەیماننـامە نێودەوڵەتییەکـانی پەیوەندار بە مافەکانی مرۆڤەوە هاتوون و، وەك گەرەنتیەك بۆ مامەڵە کردن لەگەڵ هاووڵاتی کوردسـتانیی بەپێـی پرەنسـیپی هاووڵاتیبوون بەچاوپۆشـین لە جیـاوازی ئەنــدامبوونیان و، لەپێنــاو چەســپاندنی گیــانی ڕێزگــرتن و لێبــووردەیی و یەکتــر قەبوڵکردن لەنێوان پێکهاتەکاندا، ئەوا ئەم یاسایە دەرچووێندرا.

بەڕێـز سـەرۆکی پەرلەمـان، داوا لە بەڕێزتـان دەکەم لەبەر بـوونی دوو پـرۆژە یاسـاو، لەبەر بـوونی تەوصـیاتی تـایبەت لەلایەن پێکهاتەکـان خۆیـان و لەبەر بـوونی چەنـد مولاحەزاتێـك لەلایەن دەسـتەی مافەکـانی مـرۆڤ، ئەوە جـگە لە راپـۆرتی سـەنتەری توێژینەوە، داوا لە بەڕێزتان دەکەین کە راپۆرتی لیژنەی هاوبەش ببێت بە ئەساس بۆ دەنگدان لەسەری، لە هەمان کاتیشدا داوا لە بەڕێزتان دەکەیـن کە هەردوو ئەنـدامی لیـژنەی یاسـایی بەڕێـز مونـا خـان و بەڕێـز لینـا خـان کە دەورێکـی بالاّیـان هەبـووە لە داڕشـتنی ماددەکـانی ئەو یاسـایەدا بفەرمـوون بـۆ سـەر مەنصـە بـۆ تـاوتوێ کردنـی بابەتەکە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشـە، سـوپاس، ئەم دوو بەڕێـزە خـاتوو (مونـا) و خـاتوو (لینـا) بفەرمـوون بـۆ سـەر مەنەصـە، ئەوە دەخەیـنە دەنـگەوە کە راپـۆرتی هاوبەشـی هەردوولیـژنەی یاسـایی و لیـژنەی مافەکـانی مـرۆڤ ببێتە بنەمـا بـۆ گفتـو گـۆ، کـێ لە گەڵیەتـی؟، (61) کەس لە گەڵیەتی، کێ دژیەتـی؟، کەس نییە دژی بێـت، کەواتە پەسـەند کرا، فەرمـوون لە نـاو نیشانەوە بیخوێننەوە بۆئەوەی بیخەینە گفتو گۆیەوە.

بەڕێز د.ڤالاّ فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناو نیشانی پرۆژەکە بەم شێوەیەی خوارەوە دەخوێنرێتەوە:

رێکخستنی مافی پێکهاتەکان لە هەرێمی کوردستان - عێراق.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ناو نیشان؟، کاك علی فەرموو.

بەڕێز علی علی هالۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز پێشنیار دکم کـو (هەرێـم) بێتە لابرن، رێکخسـتنا مافێـت پێکهاتەیـا ل کوردسـتان - عێراق، ژبەر هندێ پرانیا ڤان پێکهاتا بتایبەتی خوشـك و براێـت مە کـوردێن (ئێـزدی) ل (شنگال) و دەورو بەرێت (مۆسڵ)، واتە ئەو دێ ژڤێ یاسایێ بێ بەهـر بـن، هەروەسـا گەلەك ژ خویشـك و براێـت تورکمـان و مەسـیحی ژی ژدەرڤەی سـنووریێن هەرێمـا کوردستانێ نە، ئەز پێشنیار دکم بۆ لیژنا قانونی کـو ئەوان گەلەك حەساسیەتا هەی ب عێراقـێ و گرێـدانا هەرێمـێ ب عێراقـێ ڤە، هەمـی بەڵگەنامێـت مێژوویـی و جوگرافی ڤێ چەندێ دسەلمینن کو ئەو جهێن ناکۆکی لسەر بەشـەکن ژ کوردسـتانێ، بەس بۆ هندێ کو خوین نەئێت ڕشتن ئەڤێن هە بشێوازەکێ دیموکراسی ب گفتو گـۆ ودانوسـتاندن بـێن چارەسـەر کـرن ئێـدی ئەو نـاڤ بـۆ هـات دیـتن ل گـۆڕ دەسـتووریێ عێراقـێ، لـێ ئەڤـرۆکە پشـتی کـو (1000) هەزار و چەنـد پێشـمەرگەیێن ڤەهرەمـان شەهید بـووین و بسـەدان خەڵـك هـاتینە دەربەدەر کـرن پشـتی جینۆسـایدا (ئێزدیا) ل (8/30) ئێـدی ئەز تشـتەکێ گەلەك زێـدە دبیـنم ئەو حەساسـییەتا مە زێـدە بنـاڤێ عێراقێ ڤە بـت، بێگۆمـان ئەڤە ل پرانیا وەڵاتێن فیـدرال دێتە پیادەکرن ل بریتانیا، ل کەنەدا، ل وەڵاتێن دی، ئەو هەرێما کو سەر بوی وەڵاتی ڤە هەتا دپەرلەمـانێ خـوەدا ئالاّیێ وی وەڵـاتی هەڵنا کـرن بتنـێ ژدەرڤە هەڵـد کـر ئەز پێشـنیار دکـم ژدەسـتەکا سەرۆکاتیا هەرێمێ ژی نەك رێز نەگرتنە رێزگرتن ل عێراقێ ئەگەر ئەم جـودا ژی ببین

دیسان بـڕێکێن دیموکراسـی و برایەتـی، لـێ پێویسـت ناکـت دگەل هەر ئاڵایەکێ ل کوردستانێ دهۆلا پەرلەمانیدا ئالایەکێ عێراقێ ژی بێتە هەلکرن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، کاك بەهزاد فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەروێش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێرای پشتگیریا مە بۆ هەمی مافێن پێکهاتەیا بتایبەتی ئەوێن دڤێ یاسایێ دا هاتین ئەم ژی دگەل ڤی ناڤ و نیشانینە براستی وشا (هەرێم) بێتە لابرن رێکخستنا مافێت پێکهاتەیا ل کوردستانێ ژبەر دوو ئەگەرێن سـەرەکی ئێـك: ماددا (2) بەحس دکەت (لە حوکمەکانی ئەم یاسایەدا لەسەرگشت هاووڵاتیانی کوردستان)، لێرە دا مادام گۆتیە هاووڵاتێن کوردستانێ دەبێت ناو نیشانیش بگونجێت هەتا دماددا (3) ژی دا بەحس ل هندێ دکەتـن کـو بەحسێ هاوڵاتێـت کوردستانێ – عێراقێ دکەت نەك هەرێما کوردستانێ ئەڤە خالەك، خالا دووێ ئەم ژی دگەل وێ ڕەئیێ نە براستی کو پرانیا ڤان پێکهاتەیا ێت نەتەوەیی و ئاینی ل ناوچێن کوردستانی ێن ژدەرڤەی ئیدارا هەرێما کوردستانێ نە کو لژێر ماددا (140) دانە هەتا ژی (کەرکووکێ) بگرە و (شنگال) و (باشیك) و (شێخان) و چەندین ناوچێن دی، ژبەر هندێ ئەم دووپات دکەینە ڤە ئەڤ ناڤ و نیشانە بێتە گهۆڕین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باش، سوپاس، کاك یعقوب فەرموو.

بەڕێز یعقوب گورگیس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوو وشە بێنە ئیزافە کرن ل وی ناڤ و نیشانی ببێت (رێکخستنی مافی پێکهاتەکانی نەتەوەیی و ئاینی لە کوردستان – عێراق)، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، کاك ناضم فەرموو.

بەڕێز ناضم کبیر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵا من ژی دوو پێشنیارێت هەین، پشتگیری برادەران دکەم، یەك: رێکخستنی مافی پێکهاتە نەتەوەیی و ئاینییەکان و (هەرێم) ژی لابدرێت بلێت (پێکهاتە نەتەوەیی و ئاینییەکان لە کوردستان – عێراق)، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشەن سوپاس، کاك رابون فەرموو.

بەڕێز رابون توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ناوەکە دوو پێشنیارم هەیە یەکێکیان ئەوەیە، هەموو یاسایەك کە دەر دەکرێت لە پەرلەمان یان دەزگای تەشریعی بۆ رێکخستنی بابەتێکە، یەعنی یاسا بۆ رێکخستنی بابەتێکە، بۆیە وشەی (رێکخستن) بەزیاد دەزانم یەکسەر مافی

پێكهاتەكـان ڕێكخسـتنەكە لابـرێـت، سـەبارەت بە (كوردسـتان – عێـراق)، (هەرێـم) لابـرێـت لەبەرئەوەی لە هەردوو یاسـاكە لە بـنەڕەتەوە لە خـۆلی پێشـووش دا كە پێشـنیار كـراوە ئاماژەیەكی گرینـگ و ئاراسـتەیەكی گرینـگ بـۆ ئەو خوشـك و بـرای پێكهاتە جیاوازەكانە لە ناوچەكانی كە لە ماددەی (140)ی دەستووری عێراقدا ئاماژەی بۆ كراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو نجاه فەرموو.

بەڕێز نجاه محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئاخفتنێت من هاتنە گۆتن ژلایێ بەڕێز (علی هالۆ)، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، كاك دكتۆر سراج فەرموو.

بەڕێز د.سراج احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش پاڵپشتی قسەكانی كاك (رابون) دەكەم، بكرێتە (حمایە حقوق)، چونكە ئەوەی لەو یاسایەدا هاتووە هەر هەمووی پێدانی مافە، تەنزیم دەبێت ماف و ئەرك بێتن، بەڵام ئەو باسی ئەركی تێدا نییە هەر هەمووی پێدانی مافی ئەو مكەوناتانەیە شتی باشە پێمان باشە، بەڵام عینوانەكەی با بكرێتە (حمایە حقوق المكونات) لەبەرئەوەی ئەگەر تەنـزیم بێـتن، تەنـزیم بەدەسـتێك مـاف دانە و بەدەسـتێكیش ئەركە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشـە، سـوپاس، لیـژنە پەیوەندیـدارەكان چـی تێبینیەكتـان هەیە؟، خـاتوو دكتـۆرە ڤاڵا فەرموو.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

زیـاتر لە (3) كەس پێشـنیاری كـرد كە (هەرێـم) هەڵبگیـرێتن، ئـێمەش لە لیـژنە پەیوەندیـدارەكان مـوتەفقین لەسـەر ئەوەی كە (هەرێـم) لە نـاو نیشـانی یاسـاكە هەڵبگیـرێتن و، (2) كەسیش پێشـنیاری كـرد كە نەتەوەیـی و ئـاینیش زیـاد بكـرێتن بـۆ عینـوانەكە، ئـێمە تەعریفمـان كـردووە لە مـاددەی (1)م هەر بـۆ خـۆی خسوسـیەتی یاساكە تەنیا بۆ پێكهاتەی نەتەوەیـی و پێكهاتەی ئاینییە، بـۆیە كە تەعریـف كراوە لە مـاددەی (1)م ئەوە شـەرت نیـیە لە نـاو عینـوانەكەدا هەبێـتن و، بـاس لە بـابەتی ڕێكخستن كرا لەگەڵ حیمایەت كردن، لیژنە پەیوەندیـدارەكان لەسەرئەوە ڕێككەوتن كە بكەین بە (پاراستنی مافی پێكهاتەكان)، واتە (حمایە حقوق المكونات).

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، كەواتە بیخوێننەوە بۆئەوەی بیخەینە دەنگەوە.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

نـاو نیشـانی پـڕۆژەكە دوای پێشـنیاری بەڕێـزان ئەنـدامانی پەرلەمـان بەم شـێوەیە دەخوێنرێتەوە (پاراستنی مافی پێكهاتەكان لە كوردستان – عێراق)،

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
کێ لە گەڵیەتی؟، (55) کەس لە گەڵیەتی، کێ دژیەتی؟، (2) کەس دژیەتی، کەواتە پەسەند کرا، فەرموون ماددەی (1)م.
بەڕێز د.ڤاڵا فرید:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
بەشی (1)م ماددەی (1)م مەبەستی ئەم یاسایە لەم دەستەواژە و زاراوانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە:
یەکەم: حکومەت: حکومەتی هەرێمی کوردستان.
دووەم: پێکهاتەکان: کۆمەڵە نەتەوەییەکان (تورکمان و کلدانی و سریانی و ئاشوری و ئەرمەن و ئاینیەکان مەسیحی و ئێزدی و صابیئە و کاکەیی و هی دیکە کەلە کوردستان – عێراق دەژین).
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
کێ قسەی هەیە لەسەر ماددەی (1)م با ناوەکانی خۆیان بنووسن.
بەڕێز فخرالدین قادر عارف/ سکرتێری پەرلەمان:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ئەم ئەندام پەرلەمانە بەڕێزانە گفتو گۆ دەکەن لەسەر ماددەی (1)م (قادر ئۆتمان، خلف احمد، سەرکەوت سەرحەد، سراج شێخ احمد، نجاە محمد، فرحان جوهر، ناضم کبیر، بێستوون فائق، ئایدن معروف، وحیدە یاقۆ، محمد سعدالدین، سروود سلیم، یروانت نیسان).
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
بەڕێز کاك قادر فەرموو.
بەڕێز قادر ئۆتمان:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
سەبارەت بە ماددەی (1) بڕگەی (2)م، پێشنیار دەکەم کە (ئاین و ئاینزاکان بێت) راستە ئاینزاکان یان مەزهەبەکانیش بەشێکن لە ئاینەکان، بەڵام بنووسرێت ئاین و ئاینزاکان و، پێشنیار دەکەم کە ئاینی (زەردەشتیش) تۆمار بکرێت راستە دەوترێت هی دیکە هەموو ئەو ئاینانەش دەگرێتەوە کە ناویان نە هاتووە، بەڵام بە تەئکیدی لە چوار چێوەی کۆمەڵگای کوردستانی – عێراق زەردەشتیەکانیش هەن ئامارێکمان لەبەر دەستدا نییە کە ڕێژەکانیان چەندە، بەڵام بوونیان هەیە و، من پێموایە کە ئێمە وامان ناو نیشانی قانونەکە چەسپاند کە کوردستانی – عێراق بێت، کە کوردستانی – عێراق سبەی کە گرفتی ئەو ناوچانە نەما لەو ناوچانە عەرەبیش بوونی هەیە، کاتێ عەرەبیش بوونی هەیە راستە عەرەب لە عێراقدا زۆرینەیە کە من حەز ناکەم باس لە کەمینە و زۆرینە بکەم پێکهاتەکان بە کەمینە ناو ببەم، بەڵام لە چوار چێوەی کۆمەڵگای کوردستانی – عێراق سبەی ئەوانیش ژمارەکانیان کەم دەبێتەوە، بۆیە ڕێژەیان لەبەرامبەر ڕێژەی کورد کەم دەبێتەوە بۆئەوەی یاساکەش جیاکاری و هەڵاواردنی تێدا نەبێت، سبەی وا تەفسیر نەکرێت، زۆر سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
زۆر سوپاس، کاك دکتۆر سراج فەرموو.
بەڕێز د.سراج احمد:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دوو تێبینیم هەیە لەسەر بڕگەی (2)، من داوا دەکەم وای لێ بکرێت (المكونات تەبیعی نەصی عەرەبیەکە لای منە، ئەگەر لیژنەی قانونی دیقەت بدەن، (المكونات هی مجموعه قوميه التی لا تشكل الاكپريه وهم التركمان و السريان و الاشور و الارمن والدينيه، المسيحيه والايزديه و الى اخره)، کەواتە ماددەی (2)م نەمینێتن، ماددەی (2)م تێکەڵکێش بکرێتن لە گەڵ ماددەی (1)م ئەوە خاڵی یەکەم، خاڵی دووەم (وغيرها) تەبیعی لەم یاسایە، لەم بڕگەیە جێی گونجاو نییە لێرەدا هەبێت، لەبەر ئەوەی دەرگا واڵا دەکات بۆ داهاتوو چەندین گرووپی دیکە، چەندین کەسایەتی دیکە، کە دەڵێ (وغيرها) منیش قەومیەمە، منیش دینم، منیش کەسایەتیمە وەکو دین دەبێت هەق و مافم پێبدرێتن، جا لێرە ئێمە یاسا دادەڕێژین یاساش دەبێت خاڵ لەسەر حروف دابنرێتن، دیار بکرێت ئەو مکەوناتانە ئاینی و قەومی کێنە؟، لێرە بە یاسا ڕێك بخرێ و دیار بکرێ ئەگەر دیار نەکرێت دەرگا واڵا کردنە سبەینێ چەندین کەس و لایەنی دیکە دەڵێن ئێمەش دینین و ئێمەش قەومین، لێرەدا باسی (بەهائی)ش نەکراوە باسی (زەردەشتی)ش نەکراوە، لێرە من وا تەسەور دەکەم زەردەشتیش لەو ڕۆژانە ئیعلانی خۆیان کردووە لەوانەیە ببێتە گرفتێك بۆمان و، بەهائیش حزوریان هەیە، وجودیان هەیە لە کوردستان، من داوا لە لیژنەی یاسایی دەکەم ئەگەر پێدا چوونەوە بکات، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، کاك بێستوون فەرموو.

بەڕێز بێستوون فائق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری قسەکانی کاك (قادر ئۆتمان) دەکەم لە مەسەلەی پێکهاتە نەتەوەییەکان، بێگۆمان (انشاو الله) پشت بە خوا کە ناوچە کوردستانییە جێ ناکۆکەکان گەڕانەوە بۆ سەر هەرێمی کوردستان کۆمەڵێك پێکهاتەی تر لەوێ هەن کە لێرە ناوەکانیان نە هاتووە، بۆئەوەی ئەم یاسایە جارێکی تر تەعدیل نەکرێتەوە لە کاتی گەڕانەوەی ئەوانە، من پێشنیار دەکەم وەکو کاك (قادر) وتی لە کۆمەڵەی نەتەوەییەکان تورکمان و کلدانی سریانی ئاشووری و ئەرمەنی و (ئەوانی دیکەشی) بۆ زیاد بکرێت تەبیعیە ناویان نە هێنین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك ئایدن فەرموو.

بەڕێز ئایدن معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی (1)م لە بڕگەی (2)م دا کە تێدا پێناسەی پێکهاتەکان کراوە، دەستەواژەی پێکهاتە بەشێوەی کۆ (المكونات) ئاماژەی پێ کراوە لە ڕووی داڕشتنی یاساییدا باشتر وایە بەشێوەی تاك ئەم دەستەواژەیە ئاماژەی پێ بکرێت و، بڕگەکە دووبارە بەم شێوەیە تەنزیم بکرێت (پێکهاتە کۆمەڵە نەتەوەییەکان تورکمان و کلدان و سریان و ئاشووری و ئەرمەن و، کۆمەڵە ئاینییەکان مەسیحی و ئێزدی و صابیئە و کاکەیی و ئەوانی دیکە) دواتر تەواوی یاسایەکە بەو شێوەیە چاك بکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو نجاە فەرموو.

بەڕێزنجاە محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن ژی هەمـان پێشـنیارا هەی، بڕگـا (2) وشـا (ئاینزاکـان) لـێ بێـتە زێـدەکرن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك خلف فەرموو.

بەڕێز خلف احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لەو ڕایە دەکەم کە کاك (قادر) تەبەنی کرد سەبارەت بە زیاد کردنی ناوی ئاینەکان ئاینی زەردەشتییەکان و، هەروەها مادام (هەرێم) مان لە بابەتە کە کردەوە بـوو بە کوردسـتان – عێـراق، بـۆ پاراسـتنی مـافی پێکهاتەکـان ئەوەی کە کـاك (بێسـتوون) گـوتی هـی تـری بـۆ زیـاد بکرێـت و، لەسـەر بـابەتی ئاینزاکـان ئـێمە لەبەرئەوەی کوردانی (فەیلی)مان هەیە، کوردە فەیلیەکان دەزانم ئاینەکەیان ئاینی ئیسـلامە، بەڵـام ئاینزاکەیـان جیـاوازە لە ئـاینزای سـونی کە زۆریـنەی دانیشـتوانی هەرێمی کوردستان پەیڕەوی ئاینزای سونی دەکەن، بـۆیە گرینگە لە نـاو ناوەکاندا کە باسـی (کـاکەیی) و ئەوانە کـراوە لە ئاینزاکانـدا کـوردە فەیلیەکانیشـی بـۆ ئیـزافە بکرێــت، چــونکە زۆربەی هەرە زۆری مەراســیمە ئاینییەکانیــان کە پەیــڕەوی دەکەن جیاوازە لە ئاینزای سونی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك فەرحان فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پشتگیری لە قسەکانی کاك (قادر) و (شێخ سراج) و کاك (بێستوون) و (نجاە خان و کاك (خلف) دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو وحیدە فەرموو.

بەڕێز وحیدە یاقۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕگەی (2)م دبێژیت کە لە کوردستان – عێراق دەژین، یەعنـی ئەم وەکـو عەرەب ژی ل عێراقـێ دژیـن، مەفـروزە بێـژین هاووڵـاتێن کوردسـتانینە نە لە عێـراق دەژیـن، لە عێراق دەژین غێر مەعنا یە مافێ هاووڵاتی بۆمە نادەتن ل ڤێرێ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، دکتۆر هەورامان فەرموو.

بەڕێز د.هەورامان حەمە شریف (هەورامان گەچێنەیی) :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئـێمە لە گەڵ بەڕێـز (رابـوون) دا پێشـنیازێکمان هەیە، بەم چەشـنەیە، پێشـنیازەکەی هەردووکمانە، ماددەی (1)م بڕگەی (2)م پێکهاتەکان بەم جـۆرە بێـت (هەمـوو پێکهاتە نەتەوەییەکان جگە لە کورد، هەموو پێکهاتە ئاینییەکان جگە لە موسڵمانی سونە).

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، کاك ناضم فەرموو.

بەڕێز ناضم کبیر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگری ئەو بەڕێزانە دەکەم دەربارەی ئاینزاکان زیاد بکرێت، دوو ئاینی زەردەشت، سێ پێشنیار دەکەم پێکهاتەی شەبەکیش لەبەر چاو بگیرێت لە ناو ئەمەدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، کاك سەرکەوت فەرموو.

بەڕێز سەرکەوت سەرحەد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە بە نیسبەت ماددەی (2) (پێکهاتەکان کۆمەڵە نەتەوەییەکان تورکمان و کلدان و سریانی و ئاشووری و ئەرمەن و ئاینیەکانی مەسیحی و ئێزدی و صابیئی و کاکەیی)، کاکەییەکان لە ئاینەکان، ئاینەکەیان یارسانییە، یەعنی پێویست دەکات کاکەیی یارسانیش لە پاڵ بنووسرێت، چونکە ئاینی کاکەییەکان یارسانییە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد سعدالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە پێناسەکان یەکەم حکومەت، حکومەتی هەرێمی کوردستان، پێکهاتەکان، پێکهاتە نەتەوەییەکان و ئاینییەکان، یەعنی لە جیاتی کۆمەڵە پێکهاتە بکرێت گونجاوتر دەبێتن، چونکە کۆمەڵە وەکو مەجموعەیە، بەڵام لێرە نەتەوە و چەندین ئاین هەیە، بۆیە پێکهاتەکان، پێکهاتە نەتەوەییەکان، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك سروود فەرموو.

بەڕێز سروود سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوو مولاحەزەم هەیە، مولاحەزەی یەکەم ئەوەیە (صابئە) بکرێت (الصابئە المندائیە)، عادەتەن دیانەتەکە وەهایە (الصابئە المندائیە)، دەبێت ئیزافە بکرێت قانونییەن جوانتر و ڕێك و پێك ترە، مولاحەزەی دووەم پرسیارم هەیە لە لیژنەی یاسایی کە دەڵێت (هی دیکە)، یەعنی مەقسەدتان چیە لە (هی دیکە)؟، یەعنی ئەگەر پێکهاتەی ئاینی دیکە هەیە ئەو موصتەڵەحەی (دیکە) کەم کردنەوەیە لە قیمەتی ئەوان ئەگەر هەیە با بنووسن هەموویان لێرە، ئەگەر نییە با (هی دیکە) لا بدرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك یروانت فەرموو.

بەڕێز یروانت نیسان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ل هەموو جها صابیئە (الصابئە المندائیە)، دێتە تەعریف کرن نەك بەس (صابئە) و، ناڤێ مکەویناتا یێت ئاینی بن یان دینی بن ل کوردستانێ خاسەتەن زەردەشتی بێتە نڤێساندن و، پیشتەڤانیا کاك (قادر) و کاك (سراج) و دکتۆر (سروود) دکەم، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، لیژنە پەیوەندیدارەکان ڕای ئێوە چیە لەسەر ڕای ئەندامانی پەرلەمان؟، کاك رابون فەرموو.

بەڕێز رابون توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ببوورە بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان من دەستم هەڵبڕیوە بۆ ناو نووسین دیارە لە بیرتان چوو بینووسن ئەگەر فرسەتم بدەن.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
هەموو ناوەکان خوێنرایەوە فەرموو.
بەڕێز رابون توفیق:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
من تەئکید لە جەوهەری قسەکانی کاك (مەلا هەورامان) دەکەمەوە، بەڵام شەرحیشی دەکەم، لە هەموو دونیا مافی ئەوەی کە ئێمە لە کوردستان پێی دەڵێن پێکهاتەکان لە بنەڕەت دا وشەی (ئەقەلیات) بەکار دێت، بەڵام لە کوردستان وشەکە دەنگدانەوەیەکی سلبی هەیە ڕەزامەندیە کە وشەی (پێکهاتە) بەکار دێنین، لە پێکهاتە مەبەستمان چیە؟، لە پێکهاتە مەبەستمان هەموومان ئەقەلیاتێکە لە کەوانەوەیەکدا کە ئێمە ڕێککەوتووین پێکهاتە بەکاربێنین، کە ئەکسەریە نییە ئینجا ئەو پێکهاتەیە نەتەوەیی بێت یان ئاینی بێت، لە کوردستان هەموو پێکهاتە نەتەوەییەکان مەبەستە جگە لە (کورد)، بۆیە دەرگا لەسەر ئەوە دادەخەین مەبەستمان کێیەو هەموو ئەو ناوانە ریز بکەین لە موسڵمانەکان و ئاینیش دا لە کوردستان وشەی ئاین و ئاینزای بۆ زیاد بکرێت، بەس مەبەستمان چییە لە هەموو ئەوانەی کە هەڵگری ئاین یان ئاینزایەکن جگە لە موسڵمانی سونە کە لە کوردستان ئەکسەریەن، کەواتە من تەئکید دەکەمەوە، پێشنیار دەکەم بابەتەکە وای لێ بێت، پێناسەکە وای لێ بێت، پێکهاتە کۆمەڵە نەتەوەییەکان لە کەوانەدا بنووسرێت (هەموو پێکهاتە نەتەوەییەکان جگە لە کورد)، لەئەوەی تریشدا بنووسرێت ئاینەکان لە کەوانەدا بنووسرێت (هەموو پێکهاتە ئاین و ئاینزاکان جگە لە موسڵمانی سونە)، زۆر سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە، سوپاس، لیژنە پەیوەندیدارەکان، دکتۆرە ڤالا فەرموون.
بەڕێز د.ڤالا فرید:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
زۆربەی پێشنیارەکان بەنەزەری ئیعتیبار وەرگیرا، بەڵام داوا لە بەڕێزتان دەکەین چەند دەقەیەکمان بدەنێ بۆ داڕشتنەوەی ماددەکە.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە، فەرموون، دکتۆر سراج فەرموو.
بەڕێز د.سراج احمد:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
لیژنەی یاسایی تکا دەکەم کەلیمەی (شیعە) و (سونە) نەخەنە ناو یاساکە لەبەرئەوەی کوردستان هەم شیعەی تێدایە و هەم سونەی تێدایە، تکا تان لێ دەکەم با تەفریقە دروست نەبێتن، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
با بزانین ڕای لیژنە پەیوەندیدارەکان بە چی دەگات.
بەڕێز د.ڤالا فرید:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی (1)م ماددەی (1)م دوای وەرگرتنی ڕاو پێشنیاری ئەندامانی پەرلەمان هەردوو لیژنەکە بەم شێوەیە دایان ڕشتەوە (مەبەستی ئەم یاسایە لەم دەستەواژە و زاراوانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە):
1- حکومەت: حکومەتی هەرێمی کوردستان – عێراق.
2- پێکهاتەکان: کۆمەڵە نەتەوەییەکان تورکمان و کلدانی و سریانی و ئاشووری و ئەرمەن و، کۆمەڵە ئاین و ئاینزاکان مەسیحی و ئێزدی و صابیئەی مەندائی و کاکەیی و شەبەك و فەیلی و زەردەشتی و هی دیکە کە هاووڵاتی کوردستان – عێراقن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لە گەڵیەتی بەو شێوەیەی کە خوێنرایەوە؟، (48) کەس لە گەڵیەتی، کێ دژیەتی؟، کەس نییە دژی بێت؟، کەواتە پەسەند کرا، ماددەی (2)م.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (2)م حوکمەکانی ئەم یاسایە بەسەر گشت هاووڵاتیانی کوردستانی – عێراق کە خۆیان بە ئەندام لەم پێکهاتانە دەزانن کە زۆرینە پێك ناهێنن پێادە دەکرێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ ئەم ئەندام پەرلەمانانە گفتوگۆ دەکەن لەسەر ماددەی دووەم، [قادر ئۆتمان، سەرکەوت سرحد، خلف احمد، رابوون توفیق، ایوب عبداللە، ئایدن معروف، محمد سعدالدین، یروانت نیسان، وحیدە یاقو، سروود سلیم].

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئایدن فەرموو،

بەڕێز ئایدن معروف سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی دووەم دا، لە کۆتایی ماددەدا هاتووە کە خۆیان بە ئەندام لەم پێکهاتانە دەزانن کە زۆرینە پێك ناهێنن، پیادە دەکرێت، لێرەدا پێمان وایە بەکارهێنانی دەستەواژەی زۆرینە لەو ماددەیەدا بە شێوەیەکی شاراوە ئاماژە پێکراوە بۆ کەمینە پێکهاتەکانی تر، ئێمە وەکو نەتەوەی تورکمان پێکهاتەیەکی ئەساسین لە عێراق و هەرێمی کوردستان، دەستەواژەی کەمینە بە شێوەیەکی رەها رەتی دەکەین و قبول ناکەین، شایانی باسە دەستەواژەی [المکونات] لە بڕگەی دووەم، لە ماددەی یەکەم، پرۆژە یاساکە پێناسە کراوە، بۆیە پێویست ناکات دووبارە لە ماددەی دووەم پێناسە بکرێت، بۆیە ئێمە پێشنیار دەکەین ماددەی دووەم، بەو شێوەیە دووبارە رێك بخرێت و حوکمی ئەم یاسایە لەسەر گشت هاووڵاتیانی کوردستانی عێراق پیادە دەکرێت کە خۆیان بە ئەندام لە پێکهاتەیەکی گەلی کوردستان دەزانن، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك رابوون فەرموو،

بەڕێز رابوون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە موناقەشەی بەندەکەی پێشوو کاك [د. سراج] ئاماژەی بۆ کرد، بەس حەزم نەکرد کات زۆرتر بگرم، هەمان رەئیم هەیە و ئەو بەندە پێویست ناکات، یاسا بە خۆی روونیکردووە لەسەر کێ جێ بە جێ دەکرێت؟ بۆیە پێشنیار دەکەم ئەو ماددەیە هەڵبگیرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، كاك قادر فەرمو‌و،

بەڕێز قادر ئۆتمان رسول:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش پێمـوایە ئەو یاسایە بـۆیە دەقنـوس دەكرێت بـۆ پێكهاتەكانە، پێویسـت ناكات ئاماژەی پێبدرێت، بەڵام پێشنیار دەكەم لا ببرێت و ئەگەر وەكو خۆشی بمێنێتەوە داوا دەكەم بەو شێوەیە دابڕێژرێتەوە، حوكمەكانی ئەم یاسایە، بەسەر گشت هاووڵاتیانی كوردستانی عێراق كەسەر بە پێكهاتەیەك لە پێكهاتەكانی كوردستانن پیادە دەكرێت، لەبەرئەوە پێمـوایە بەكارهێنـانی ئەو دەسـتەواژەیە وشـەی ئەنـدام بـۆ رێكخسـتنی سیاسییە، خۆ ئەوانە پارتی سیاسی و رێكخراوی سیاسی نین، پێكهاتەی نەتەوەیـی یـان ئـاینین كە جیاوازیـان هەیە لە چوارچێـوەی پێكهـاتەی هەرێمـی كوردسـتانی عێـراق، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، د. سراج فەرموو،

بەڕێز د. سراج احمد حەمەدامین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەمان رای [كاك رابوون]م هەیە، سوپاس،

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك ایوب فەرموو،

بەڕێز ایوب عبداللە اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش پێم وایە ئەندام بوون لە كوردستان وا رەچاو كراوە كە ئارەزوومەندانەیە و بـۆ رێكخـراوە سیاسـی و مەدەنـی و پێشـەییەكان بەكـار هـاتووە، بـۆیە پـێم باشـە كە وا بنووسـرێتەوە كە [حوكمەكـانی ئەم یاسـایە بەسـەر گشـت هاووڵاتیـانی كوردسـتانی عێـراق كە سـەر بەو پێكهاتـانەن]، پشـتگیری رای [كـاك ئایـدن] دەكەم، مـادام باسـی پێكهاتەمان كردووە پێویست ناكات باسی زۆرینە و كەمینە بكەین، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك محمد فەرموو،

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

خـۆی یاسـاكە دیـارە بـۆ پێكهاتەكـان ئامـادەكراوە و لە مـاددەی سـێیەم ئامانجەكەشـی دیارە، بۆیە منیش پشتگیری ئەوبەڕێزانە دەكەم، ماددەی دووەم لا ببرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس،كاك یروانت فەرموو،

بەڕێز یروانت نیسان ماركۆس:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

مـنیش پشـتگیری [كـاك رابـون و كـاك سـراج و كـاك محمـد] دەكەم، ئەو مـاددە بهێـتە راكرن و ئەگەر نەهاتە راكرن پشتگیری [كاك ئایدن] دەكەم كە [كلمە التـی لا تشـكل اكپریت] راببیت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، كاك سەركەوت فەرموو،

بەڕێز سەرکەوت سەرحەد خلیفە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە گشتی برادەران باسی ئەوەیان کرد، گشت هاووڵاتیانی کوردستان کە خۆیان بە ئەندام واتە دام و دەزگاکانی حزبی و حکومی بەکار دێت، پێویست دەکات بگۆترێت کە خۆیان بە کەسێك یان بەشێك لەو پێکهاتانە دەزانێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، وحیدە خان فەرموو،

بەڕێز وحیدە یاقۆ هرمز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز دبێژم کە زۆرینەی پێك نائینن، چونکی گەلەك جها زۆرینەنە و لە هەمی جهان زۆرینە پێك ناهێن، پشتگیری [کاك سراج و کاك رابوون] دکەم، چونکی ئەو ماددە زێدەیە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سروود فەرموو،

بەڕێز سروود سلیم متی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاس، قسەکانم کرا،

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك خلف فەرموو،

بەڕێز خلف احمد معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من [کاك قادر] کردی، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، لیژنە پەیوەندیدارەکان؟

بەڕێز د. ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

چەند دەقەیەکمان دەوێت بۆ داڕشتنی راو و پێشنیارەکانی ئەندامان.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، نوقتەی نیزامی کاك رابوون؟

بەڕێز رابون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر ئەمە بخەنە دەنگدان کە بمێنێت یان نەمێنێت؟ کەواتە ئەگەر نەمێنێت پێویستی بە داڕشتن نییە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

با رەئی لیژنە پەیوەندیدارەکان وەربگرین، دوایی دەیخەینە دەنگدان.

بەڕێز د. ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە پێشنیار کرا دەمجکردنی بوو لەگەڵ ماددەی یەکەم نەك هەڵگرتنی، بەڵام لەبەر ئەوەی دەمجمان نەکرد لەگەڵ ماددەی یەکەم، بۆیە پێویستە ماددەی دووەم

بمێنێتەوە بە وەرگرتنی پێشنیاری ئەندامان، لیژنە پەیوەندیدارەکان ماددەی دووەم بەم شێوەیە دادەڕێژنەوە، ماددەی دووەم، حوکمەکانی ئەم یاسایە بەسەر گشت هاوڵاتیانی کوردستان – عێراق کە لەو پێکهاتانەن پیادە دەکرێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵیدایە کە بەم شێوەیە خویندرایەوە؟ [43] لەگەڵیدایە، کێ لەگەڵیدا نییە، کەس نییە، کەواتە پەسەند کرا.

بەڕێز د. قاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی سێیەم، ئامانج لەم یاسایە بریتییە لە ڕێکخستنی پیادەکردنی پێکهاتەکان لە کوردستان-عێراق سەرباری مافە دەستوورییەکانیان بۆ مافی سیاسی و مەدەنی و کارگێڕی و ڕۆشنبیری و فێرکاری و ئاینی و ئابوورییەکان بە پێی یاسا ناوخۆیی و نێودەوڵەتییەکان.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە با ناوی خۆی بنووسێت؟

بەڕێز فخرالدین قادر عارف/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ئەندام پەرلەمانە بەڕێزانە گفتوگۆ دەکەن لەسەر ماددەی سێیەم، [سراج احمد، قادر ئۆتمان، بێگەرد تاڵەبانی، صالح فەقێ، نجات محمد، رابوون توفیق، ایوب عبداللە، بەهزاد دەرویش، یعقوب گورگیس، ئایدن معروف، سروود سلیم، شکریە اسماعیل].

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاک یعقوب فەرموو،

بەڕێز یعقوب گۆرگیس یاقۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی سێیەم، ئامانجی ئەم یاسایە بریتییە لە پاراستن و ڕێکخستن، [پاراستن] لێرە زێدە بکەن، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاک رابوون فەرموو،

بەڕێز رابوون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناوەروکی ئەو ماددەیە پێویستە لە [اسباب موجبە] ئاماژە پێبکرێت و ڕێک بخرێتەوە، بۆیە من پێموایە ئەو ماددەیە زیادە و پێویستە لابرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاک سراج فەرموو،

بەڕێز د. سراج احمد حەمەدامین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوو تێبینیم هەیە، یەکەم، لێرە خەبەری جوملەکە مەحزوفە، ئەگەر بە دیقەت گوێی بدەینێ دەڵێت [یهدف هذا القانون الى تنظیم ممارسە مکونات]، ئاخر تەنزیم و مومارسەی چی؟ خاص بهم، باسی مافەکانی نەکردووە، دەبێت لێرە جوملەك

مەحفوزە دەبێت دیار بکرێت، دووەم، قسەی [كاك رابوون] تەئید دەکەم دەبێت بچێتە [اسباب موجبە] لێرە زیادەیە و جێی ناکرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، كاك قادر فەرموو،

بەڕێز قادر ئۆتمان رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لە قسەکانی [كاك رابوون] دەکەم، ئەمە زیادەیە، پێویستە لە هۆیە پێویستکارییەکان جێ بکرێتەوە، بەڵام لە حاڵەتی مانەوەی، پێم وایە پێویستە لە بڕی بڕیتییە لە رێکخستنی پیادەکردن، بنووسرێت [ئامانج لەو یاسایە پاراستنی مافی پێکهاتەکان و پیادەکردنێتی] و مافی سیاسی لابرێت، لەبەرئەوەی هەموو هاووڵاتیانی کوردستان و ئەوانەی هەڵگری رەگەزنامەی عێراقین کە تاکو ئێستا بەداخەوە، هەموومان مافە سیاسییەکانمان وەك یەك دابین کراوە لە خۆپاڵاوتن و موشارکەی سیاسی و دروستکردنی پارتی سیاسی و هەموو ئەمانە، بەڵام بۆ جیاوازی رۆشنبیری و ئاینی و ئابووری بە هۆی جیاوازی پێکهاتەی کۆمەڵگا و جیاوازی لە خەسڵەت و تایبەتمەندی کۆمەڵگا بە رای من واریدە، بەڵام مافی سیاسی لابرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، نجاە خان فەرموو،

بەڕێز نجاە محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیار دەکەم ماددێ سێیێ ب ڤی رەنگی بیت، [ئامانجی ئەم یاسایی بریتییە لە پارێزگاری کردن و دەستەبەر کردن و رێکخستن و پیادەکردنی پێکهاتەکان لە کوردستانی عێرق سەرباری مافە دەستوورییەکان بۆ مافە سیاسی و مەدەنی و کارگێری و رۆشنبیری و ئاینی و کۆمەڵایەتی و فێرکاری بهێتە زیاد کرن، ئابوورییەکان بە پێی یاسای نیودەولەتییەکان بەرجەستە دەکات، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، كاك ایوب فەرموو،

بەڕێز ایوب عبدالله اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری رای [كاك رابوون و كاك قادر] دەکەم، مادام باس لە ئامانج دەکات دەکرێت لە هۆکارە پێویستەکان جێگای بکرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، كاك ئایدن فەرموو،

بەڕێز ئایدن معروف سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی سێیەم، بۆ مافە سیاسی و مەدەنی و کارگێری و رۆشنبیری لە پێش مافە سیاسی و مافی نەتەوایەتی زیاد بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، كاك سروود فەرموو.

بەڕێز سروود سلیم متی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری ئەو پێشنیارە دەکەم کە وشەی [پاراستن] زیاد بکرێت پێش رێکخستن، ببێتە پاراستن و رێکخستنی و پشتگیری ئەو پێشنیارە دەکەم کە کۆمەڵایەتی زیاد بکرێت و پشتیوانی قسەی [كاك ئایدن] دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
كاك بەهزاد فەرموو،
بەڕێز بەهزاد دەروێش دەروێش:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ئامانج دیارە تەئكید لە ناوەرۆكێ دكەت، ناونیشان و [اسباب موجبە]، ئامانج بمینت هی ئیشکال دروست نابیت ل ڤێ ماددێ دا، من پێ باشە ب ڤی شێوەی بهێتە رێكخستن، [ئامانجی ئەم یاسایە بریتییە لە پاراستنی مافە سیاسی و مەدەنی و كارگێڕی و رۆشنبیری و فێركاری و ئاینی و ئابووریێن پێكهاتەكان بە پێی یاسای ناوخۆیی نێودەوڵەتی و قووڵتر كردنی بنەماێن پێكەوە ژیانێ ل كوردستانێ، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
سوپاس، بێگەردخان فەرموو،
بەڕێز بێگەرد دڵشاد تاڵەبانی:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
منیش پشتگیری لە رای [كاك رابوون و كاك قادر] دەكەم، پێمەوایە ئەمە بچێتە هۆیەكانی دەرچوواندن، ئەگەر لەشوێنی خۆشی بمێنێت پێشنیار دەكەم، لەبەر ئەوەی لە رووی رێزمانییەوە ناتەواوی هەیە، كە دەڵێت ئامانجی ئەم یاسایە بریتییە لە رێكخستنی پیادەكردنی پێكهاتەكان، پێموایە دەبێت بكرێتە ئامانجی ئەم یاسایە بریتییە لە پاراستنی مافی پێكهاتەكان لە كوردستانی عێراق تا كۆتایی، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
سوپاس، خاتوو شكریە فەرموو،
بەڕێز شكریە اسماعیل مصطفی:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
من پێم باشە بچێتە هۆیەكانی دەرچوواندن و ئەگەر دەمێنێتەوە بەم شێوازەی لێ بكرێتەوە، [ئامانجی ئەم یاسایە بریتییە لە رێكخستن و دەستەبەركردنی مافی پێكهاتەكان]، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
سوپاس، كاك صالح فەرموو.
بەڕێز صالح فەقێ احمد:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
منیش پێم وایە هەموو ئەوانەی لەو مادەیە هاتووە یان دووبارەیە یان زیادە، بەشێكی چەسپاندنی پاراستنی مافی پێكهاتەكان هەر پشتگیری لەو رایە دەكەم لە هۆكارەكان هەبێت، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
سوپاس، رای لیژنە پەیوەندیدارەكان، فەرموو د. ڤاڵا،
بەڕێز د. ڤاڵا فرید ابراهیم:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
زیاتر لە [سێ] كەس پێشنیاری كرد كە ئامانجی یاساكە ببێت بە [اسباب موجبە]ی یاساكە، بۆیە داوا لە بەڕێزتان دەكەین كە ئەو پێشنیارە بخرێتە دەنگدان.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کێ لەگەڵیدایە لە دەمج کردنی ماددەی سێ و هۆیە پێویستەکان، کێ لەگەڵیدایە؟ [47]کەس لەگەڵیدایە، کێ لەگەڵیدا نییە؟ کەس نییە، کەواتە پەسەند کرا، دوایی لە هۆڵی پێویستکارەکان سیاغە دەکرێت، ماددەی چوار،

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی چوارەم دەبێتەسێیەم،

بەشی دووەم

مادده (4) دەبێته مادده (3):

دەسەڵاتەکانی هەرێمی کوردستان – عێراق یەکسانی تەواو و کاریگەر بۆ پێکهاتەکان مسۆگەر دەکات:

یەکەم: حکومەت مافی یەکسانی و هاودەرفەتی لە ژیانی سیاسی و رۆشنبیری و کۆمەڵایەتی و ئابووری لە رێگای یاساو سیاسەتی کاریگەر بۆ ئەو تاکەی سەر بە پێکهاتەکەیە مسۆگەر دەکات، هەروەها مافی بەشداری کردنیان لە وەرگرتنی ئەو بڕیارانەی تایبەتە بە خۆیان مسۆگەر دەکات. دووەم: سەرجەم شێوەکانی جیاکاری دژی هەر پێکهاتەیەك لە پێکهاتەکانی کوردستانی عێراق قەدەغە دەکرێت و سەرپێچیکار سزا دەدرێت بەپێی یاسا بەرکارەکان.

سێیەم: قەدەغە کردنی هەر بانگەشەیەکی ئاینی، یان سیاسی، یان راگەیاندن، کۆمەڵی، یان تاکی، راستەوخۆ، یان ناراستەوخۆ، بۆ رق و کینە، یان توندوتیژی، یان تۆقاندن، یان دوورخستنەوەو پەراوێزخستن، کەوا لەسەر بنەمای نەتەوەیی، یان ئەتنی، یان ئایینی، یان زمانەوەانی بینا کرا بێت.

چوارەم: رێگە گرتن لە هەر رەفتارێك، یان هەر سیاسەتێکی نەرێنی کەوا ببێتە هۆی گۆڕینی بارودۆخی رەسەنی ئەو ناوچانەی پێکهاتەیەکی دیاریکراو تێدا نیشتەجێن و، رێگە گرتن لە هەر بەخاوەن بوونێك کەوا ئامانجی، یان ببێتە هۆی گۆڕانکاری دیمۆگرافی بۆ مۆرکی مێژوویی و شارستانی ناوچەیەکی دیاریکراو، بەهەر هۆیەك بێت، لەژێر هەر پاساوێك بێت.

پێنجەم: چارەسەرکردنی زێدەڕۆیی ئەنجامدراو لەسەر ناوچەکانی هەر پێکهاتەیەك و گەڕاندنەوەی بارەکە بۆ حاڵەتی پێش رووداني زێدەڕۆییەکە، نەهێشتنی ئەو ئاسەوارو پاشماوانەی بوونەتە، یان دەبنە هۆی گۆڕانکاری دیمۆگرافی، یان قەرەبوو کردنەوەیان لە حاڵەتی ئاستەمی گەڕانەوەی بارەکە بۆ حاڵەتی پێشووی.

شەشەم: لەکاتی دیاریکردنی سنووری یەکە کارگێڕییەکان و بازنەکانی هەڵبژاردن و لە کاتی دانانی پلانی گەشە پێدانی ئابووری و پەرەپێدانی کۆمەڵگەکانی نیشتەجێبوونی شارەدێ و لادێیی، هەروەها پاراستنی ژینگە، حکومەت بارودۆخی خۆجێیی و پەیوەندییە کۆمەڵایەتی، بەرژەوەندییە ئابوورییەکان و نەریتە چەسپاوەکانی پێکهاتەکانی ئەو ناوچەیە لەبەر چاو دەگرێت.

حەوتەم: حکومەت کار دەکات لەسەر هاندانی گەڕانەوەی ئەو کەسانەی سەر بە پێکهاتەکانن و لەوانەی پێشتر دانیشتووی کوردستانی عێراق بوون و ناچاری کۆچ کردن بوون و مسۆگەر کردنی مافە شایستەکانیان.

هەشتەم:

1- حکومەت پابەند دەبێت بە پارێزگاری کردن لە زمانی دایك لە رێگای مسۆگەر کردنی رێگاکانی فێربوونیان و رۆشنبیر بوون و بەڕێوەبردنی کەناڵی راگەیاندنی تایبەت بە خۆیان.

2- حکـومەت کـردنەوەی بەشـی تـایبەت بە زمـانە نەتەوەییەکـانی پێکهاتەکـان لە زانکۆکـانی کوردسـتان و دامەزرانـدنی ئەکادیمیـای زانسـتی و زمـانەوانی تـایبەت بەخۆیان بەپێی پێویستیان مسۆگەر دەکات.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سـوپاس، کـێ قسـەی هەیە لەسـەر ئەم مـاددەیە بـا نـاوی خـۆی بنووسـێت؟ لە وەرگێرانی دەقە عەرەبییەکە بۆ کوردییەکە هەندێك ئیشکال هەیە لە رووی رێنـووس و لە رووی داڕشتنەوە، ئەمە قابیلی موناقەشەیە.

بەڕێز فخرالدین قادر عارف /سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ئەندام پەرلەمان بەڕێزانە گفتوگۆ دەکەن لەسەر ماددەی چوار، پێشتر [حیات مجید] ناوی خۆی نووسی بوو، [قادر ئۆتمان، صالح فەقێ، امنە زکری، د. سراج احمد، هەورامـان گەچێنەیـی، رابـوون توفیـق، بەهـزاد دەروێـش، جـوان اسـماعیل، شـکریە اسماعیل، یعقوب گۆرگیس، ماجد عثمان، محمد سعدالدین، سروود سلیم، پروانت نیسان].

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، حیات خان فەرموو.

بەڕێز حیات مجید قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جگە لەوەی بەراستی لە رووی داڕشتنەوە تا رادەیەك موعەقەدییەك پێوە دیارە لە تێگەیشتن، ئەگەر موراجعەی ئەمە بکرێت خراپ نییە، لە ماددەی چوار، فەقەرەی یەکەم، کە ئێستا بوویتە ماددەی سێ، بەم شێوەیە بکرێت باشترە، [پێکهاتەکان مافی دەربڕینیـان هەیە لە رۆشـنبیری و تەقالیـدی خۆیـان و پێویسـتە بەرگـری لە هەمـوو پیرۆزییەکان، شوێنە پیرۆز و ئاینەکانیان بکرێت، حکومەتی هەرێم ئەرکی سەرشانێتی هەموو هەوڵێك بدات بۆ پاراستن و پێشخستنی کولتووری رۆشنبیری و ئاینی و جێگە ئاینییەکانی هەمـوو پێکهاتەکـان بپارێزێـت، و لە فەقەرەی حەوتەم، پـێم باشـە دێرێکـی تری بۆ زیاد بکرێت ئەویش، [دەستەبەر کردنی ژیانێکی باشتر]، حکومەت کار دەکات لەسـەر هانـدان و گەڕانەوەی ئەو کەسـانەی سـەر بە پێکهاتەکـانن و لەوانەی پێشـتر دانیشتوانی هەرێم بوون و ناچاری کۆچ کردن بـوون و مسـۆگەر کردنـی مافەکانیان و دەسـتەبەر کردنـی ژیـانێکی شایسـتە تـا جـارێکی تـر بیـر لە کـۆچ کـردن نەکەنەوە، فەقەرەی هەشـتەم، شـتێکی زۆر باشـە کە بەشـی تـایبەت بە زمـان و نەتەوەو پێکهاتەکان لە زانکۆکانی کوردستاندا هەبێت، بەڵام باشتریشە ئەگەر لە مەنهەجـی پەروەردەییدا بە تایبەتی لە کتێبـی [مـاف] وردتـر بـاس لە پێکهاتەکـان و مافەکانیـان بکـات تـا رۆڵەکـانی ئەم وڵاتە شـارەزاییان هەبێـت لەسـەر پێکهاتەکـان و مافەکانیـان، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك یعقوب فەرموو،

بەڕێز یعقوب نیسان مارکۆس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە نەسـی عەرەبـی من هنـدەك مولاحەزە هەیە سێیەم، [حضـر ای دعـوت] سیاسـییە بێـتە ئیزافەکـرن، فـاریزە [دینیـة والاعلامیـة] بعـد الاعلامیـة [خاصـة او عامـة]، یەعنـی تـایبەت یـان گشـتی، [سـواء کـان مقروءة و أو مسـموعة أو مرئیـة]، ئەمە لە سـێیەم، پێنجەم، [أو تعویضهم تعویضاً مجازیاً]، مەجازیەن غەلەتە، [تعویضاً مجزیاً]، مەجازی

تشتەکێ دیکەیە و مەعنای تری هەیە، لە شەشەم، [تاخذ الحكومة في الاعتبار الظروف المحلية]، ئەو [تاخذ] ببيتە [تضمن الحكومة عدم تغير الظروف المحلية]، یەعنی حکومەت زامن بیت و ئەو زروفە ناهێتە گۆڕین [تضمن الحكومة عدم تغير الظروف المحلية، العلاقات الاجتماعية هەتا نیهایەتی جوملە، هەشتەم، [تلتزم الحكومة بتمكين و دعم ابناء المكونات]، ئەویش زۆر پێویستە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، امنەخان فەرموو،

بەڕێز امنە زکری سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ب ماددا چارێدا کۆمەڵەك بابەت یێن هاتینە بەحس کرن کو پرسیارا من ژ لیژنا یاسایی ئەوە ئەگەر هات و بۆ نموونە ماددێن بڕگا دوویێدا بەحسێ هندێ دکەت ئەگەر هەر جودا کارییەك دژی پێکهاتێن نەتەوەیی یان ئاینی و مەزهەبی هاتە کرن دێ هێن سزادان یان هەر جۆرە بانگەشەیەکا ئاینی راستەخۆ و نەراستەوخۆ ئەگەر هاتە کرن ئەز جۆرێ سزایا دێ چ بن؟ چونکی هیچ جۆرە میکانیزمەکا سزادانێ دڤێ یاسایێ دا نینە، ئایا یاسایەکا تایبەت هەیە کو دێ ل گۆر ڤێ یاسایێ کار پێ هێتە کرن؟ ئەگەر نینە پێدڤی یە دڤێ یاسایێ دا ئەم جهێ وێ ڤەکەین کو دێ ئەو سزا دور چ بیت و چ رەنگ بیت، هەر بڕگا دوویێدا ئەز داخازێ دکەم پشتی پێکهاتا نەتەوەیی و نەژادی پەیڤا رەگەزی ژی بهێتە زێدە کرن، یەعنی هەر پێکهاتەیەك لە پێکهاتەکانی نەتەوەیی یان نەژادی و رەگەزی یان زمانەوانی ئەو ژی زێدە بیت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك قادر ئۆتمان، فەرموو.

بەڕێز قادر ئۆتمان رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە بڕگەی یەك، من پێم باشە تا (هەر پێکهاتەیەك مسۆگەر دەکات)، واتە هەروەها مافی بەشداری کردن لە وەرگرتنی ئەو بڕیارانەی کە تایبەت بە خۆیان مسۆگەر دەکات لابرێت، چونکە هەر کاتێك هاو دەرفەتی ویەکسانی هەبوو، جیاکاری نەبوو ئەمە پێم وایە مانایەکی بۆ نامێنێتەوە، پێویستە لیژنەی یاسایی لەسەر ئەو بڕیارانەی کە تایبەت بەخۆیانن ڕوونکردنەوە بدەن، سەبارەت بە بڕگەی چوار، ڕێگرتن لە هەر سیاسەتێکی نەرێنی کە ببێتە هۆی گۆڕانکاری بارودۆخی ڕەسەنی ئەو ناوچانە، کە دەڵێت بە هەر پاساوێك بێت، بە هەر هۆیەك بێت، بەنموونە بۆ خاوەنداری، یەعنی سبەینێ ئەگەر هاووڵاتی یەکێك لەو پێکهاتانە بیەوێت خانووەکەی بفرۆشێت، دەتوانرێت ڕێگری بکرێت لە فرۆشتنی ئەو خانووە، ئەمە بەهاو نرخی خانووەکە کەم دەکاتەوە، دەکرێت تەنها لەوەدا کورتی بکەینەوە، بڵێین ئەگەر بۆ مەبەستی گۆڕانکاری یان گۆڕینی دیموگرافی بێت، نەك بە هەر هۆیەك بێت یان هەر پاساوێك بێت، کەسەکە مافی ئەوەی نییە کڕین و فرۆشتن بە نموونە: بۆ سامانی گوێزراوەو نەگوێزراوەی بکات، سەبارەت بە بڕگەی پێنجەم، چارەسەرکردنی زیادەڕۆیی، هیچمان لەگەڵ زیادەڕۆیی نین، بەڵام ئەگەر زیادەڕۆیی و تەجاوز کرابێت بۆ سەر موڵکی گشتی و سامانی گشتی کراوە، دواجار پێویست ناکات کەسێك کە زیادەڕۆیی کردووە، مافی سامانی گشتی پێشێل کردووە، تۆ بێیت لەسەر سامانی گشتی قەرەبووی بکەیتەوە، بۆیە من پێشنیار دەکەم ئەم دەقە بەم

شێوەیەی لێ بکرێت، چارەسەرکردنی زیادەڕۆیی ئەنجام دراو لەسەر ناوچەکانی هەر پێکهاتەیەك و گەڕانەوەی بارەکە بۆ حاڵەتی پێشووی خۆی، پێش ڕوودانی زیادەڕۆییەکە و نەهێشتنی ئەو ئاسەوار و پاشماوانەی کە دەبنە هۆی گۆڕانکاری دیموگرافی لەحاڵەتی ئەستەمی گەڕاندنەوەی بارەکە بۆ پێشوو، ڕێکاری یاسایی بگیرێتە بەر، بەرامبەر بەو کەسانەی کە زیادەڕۆییان کردووە، پابەند بکرێن بە قەرەبوو کردنەوەیان، چونکە ئەگەر حکومەت کردبێتی وەك هەر هاووڵاتیەکی تر، مەبەستم لە حاڵەتێکە کەشوێنەوارەکە مێژوویی بێت، ئەوە قەرەبووی دەکاتەوە، ئەگەر شەخص کردبێتی، پێویست ناکات لەسەر بودجەی گشتی قەرەبوو بکرێتەوە، سەبارەت بە بڕگەی شەشەم، من پێم باشە کە بازنەکانی هەڵبژاردن لاببرێت، چونکە ئەگەر سیستمی هەڵبژاردن یەك بازنەییە، ئەوکاتە کە تۆ بازنەی سەربەخۆیان بۆ دروست بکەیت ئەمە پێشێل کردنی مافی پێکهاتەکانە، ئەگەر سیستمی هەڵبژاردنیش لەسەر ئاستی پارێزگا بێت، مادام کۆتا هەیە، پێم وایە ئەمە پێویست ناکات، سەبارەت بە بڕگەی حەوتەم، من پێشنیار دەکەم لەوانەی پێشتر دانیشتووانی بنەڕەتی کە هەڵگری ڕەگەز نامە بن، یەعنی ئەمەی بۆ زیاد بکرێت، نەك هەر پێکهاتەیەك کە دانیشتووی بنەڕەتی کوردستانی عێراق نەبێت بەو هۆیەوە نەیگرێتەوە، سەبارەت بە بڕگەی هەشتەم، خاڵی دووەمی، تەحدید بکرێت سەبارەت بە زانکۆکانی کوردستان، یەعنی لەوێ بەمەرج بگیرێت ئەگەر ڕێژەیەکی دیاریکراو لە خوێندکارانی پێکهاتەکان بن، چونکە ناکرێت تۆ بیسەپێنیت بەسەر هەموو زانکۆکانی کوردستان، کە لێرەدا هەمان مانا نادات، بەس بەنموونە زانکۆی ڕاپەڕین، هیچ پێکهاتەیەك لەوێ ناژی، تۆ ناکرێت وانەیەك زیاد بکەیت بۆ ئەو مەبەستە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دکتۆر سراج، فەرموو.

بەڕێز د. سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبیعی بڕگەی یەکەم باس لە تەشریعاتی فەعال دەکات، کە هەلی ڕەخساندنی بەشداری بوونی ئەو پێکهاتانە لەڕووی یاسایی و سیاسی و سەقافی و کۆمەڵایەتی ئەوانە زیاتر بکرێت، بەڵام بەڕەئی من لەو یاسایەدا فەعال تر بەوان ئەوڕۆ دەستبەر ناکرێت و دیارتریش نییە، جا بۆیە من پێشنیار دەکەم، بۆ زیاتر دەوڵەمەند کردنی ئەو یاسایە، یاساکە زیاتر فەعال بکرێت، هەروەکو لە بڕگەکە ناوی هاتووە، ڕێژەی بەشداری ئەو لایەنانە، بۆ نموونە بوترێت، (حسب الاستحقاق الانتخابی) ئەوەنە بەشداریان پێ بکرێت، لەهەموو ئەو کەیانەی کە لێرە ناوی هاتووە، لەڕووی سەقافی، ئیجتماعی، یان هەر بابەتێکی ترە، ئەوە خاڵی یەکەم، خاڵی دووەم، بڕگەی پێنجەم باس لە چارەسەری تەجاوزات ئەکات، بەڕای من وشەی (معالجة) هەردوولا ئەگرێتەوە، هەم تەعویز هەم ئیزالە، جا بەڕای من ئەگەر (معالجة) بکرێت بە (ازالە تجاوزات) لەبەر ئەوەی باسی تەعویز ئەکات، وە ئیزالە جیاوازە، تەعویزیشی جیاوازە، کە ئیزالە هەبوو، تەعویز ئەکرێت، جا بۆیە من داوا دەکەم، تەعویز لە ئەخیری لاببرێت، لەبەر ئەوەی کە وتت موعالەجە یان وتت تەجاوزات یەعنی ئیزالەو هەروەها تەعویزیش ئەگرێتەوە، چونکە دوو بابەتی لەیەك جیاوازن ناکرێت لێرە هەردووکی ناو ببرێت، بەڕەئی من تەعویز زیادەیە، بڕگەی حەوتەم، بەڕاستی هەندێ شتی دواڕۆژی تێدایە، ئەبێت زیاتر تێڕامانی تێدا بکرێت، بۆیە داوا لە

لیژنەی یاسایی دەکەم ئەوە حەل بکەن، لێرە باس لەوە ئەکرێت(تعمل الحکومە علی تشجیع عودە الاشخاص المنتمین الی المکونات من سکان الاقلیم سابقاً الژین اچگروا للهجرە وچمان حقوقهم) بەڕاستی من (چمان حقوقهم) ئەوە وشەیەکی زۆر مەتاتیە، بکرێت بە (چمان حقوقهم المستحقە) کێ ناڵێت ئەوان بەیانی داوای حقوقی زیاتر لە حەقی کورد و موسوڵمان و پێکهاتە سەرەکیەکان ناکەن؟، بنووسرێت (چمان حقوقهم المستحقە) بەقەدەر خۆیان دووەمجار موکەوینات ئێستا نەماوە لێرەداو ناویان ناهێنین، هەندێ موکەوینات نەماوە کاتی خۆی لێرە بوون، باشە چۆن بتوانین ڕۆژێك ڕێگری لەوان بکرێت و نەیەنەوە، سبەی حکومەت مولزەم دەکەیت هەموو تەعویزاتیان بداتێ، ئێستاش موڵك و ئەملاکی ئەوان ئێستا هەمووی بووە بە بینایات، بووە بە کۆمەڵگای نیشتەجێبوون، بەتایبەتی داخلی هەولێر، چۆن عیلاجی ئەوانە دەکەیت؟، ئەوە کێشەیەکەو دەبێت زیاتر قەید دابندرێت بۆ ئەو نەصە مەتاتیانە، کە ئەوانە سبەی ڕۆژ ئیلزاممان نەکەن بە شتێکی تر، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك ڕابوون توفیق، لێرە نییە، مامۆستا ماجد عثمان، فەرموو.

بەڕێز ماجد عثمان توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێڕای دەستخۆشیم لە لیژنەی یاسایی و مافی مرۆڤ، کە بەڕاستی زۆر بەوردی ئەو بڕگانەیان داڕشتووە، بەڵام لە دێڕی یەکەم، دەسەڵاتەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان – عێراق، یەکسانی تەواو کاریگەر بووە، بۆ گشت هاووڵاتیانی هەرێمی کوردستان دابین دەکات، لەڕێگەی ئەو یەکەم، دووەم، سێیەم، ئەمانە بنووسرێت، لە بەندی یەکەمیش هاتووە، کە دووجار مسۆگەر دەکات، دووبارە بووەتەوە، ئەگەر بکرێت بەیەك باشە، پشتگیری لە ڕای بەڕێز خاتوو حیاە دەکەم، کە ئەگەر بکرێت بڕگەیەکی تر ئیزافە بکرێت، بەو شێوەی کە داڕێشتبوو، یان لە بڕگەکاندا جێگای ببێتەوە، هەروەها پشتگیری لە ڕای کاك قادر ئۆتمانیش دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك محمد سعدالدین، فەرموو.

بەڕێز محمد سعدالدین انور:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشەکی پشتگیری لە قسەکانی بەڕێزان یعقوب گۆرگیس، حیاە مجید، امنە زکری، قادر ئۆتمان دەکەم، جگە لە مەوزوعی زانکۆکان، دەربارەی خاڵی هەشت، بڕگەی دووەم، نووسراوە،(دامەزراندنی کۆڕی زانستنی زمانەوانی تایبەت بەخۆیان، بەپێی پێویست)، لێرە ئەگەر تەماشای سیستمی هەرێمی کوردستان بکەین، لەهەرێمی کوردستان پێشتر کۆڕبەندی زانستی کوردستانی هەبوو، پاشان لە پەرلەمانی کوردستان یاسایەکی تر دەرچوو، بەناوی ئەکادیمیای کوردی، ئێمەش ئەوە پێشنیاز دەکەم کە لەجیاتی ئەوەی کۆڕی زانستی زمانەوانی تایبەت بە خۆیان) یەعنی هەر پێکهاتەیەك کۆڕی تایبەت بە خۆی دابمەزرێنێت، بنووسرێت(دامەزراندنی ئەکادیمیای تورکمانی – سریانی - ئەرمەنی)هەم حکومەت بارگرانییەکی لەسەر نابێت، کە کۆڕی زانیاری بۆ هەموویان بکات، هەم مافەکانیشیان دابین دەکرێت، کە

چۆن ئەكادیمیای كوردی هەیە، لە كوردستان ئەكادیمیای توركمانی – سریانی – ئەرمەنی) هەبێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، كاك بەهزاد دەروێش، فەرموو.

بەڕێز بهزاد دەروێش دەروێش:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددا چارێ ئێكەم، پێم باشە ئەڤ وشە بێتە ئیزافە كرن، حكومەت مافێ یەكسانی ل سەر بنەمایێ هاوڵاتی بوون، نازانم لیژنا یاسایی ئاگای لێیە یان نا؟ بەڵێ، حكومەت مافێ یەكسانی ل سەر بنەمایێ هاوڵاتی بوون، لبەر چ؟ چونكی دا هەست نەكەن كو دوو جۆرە هاووڵاتی هەنە دەرەجە ئێك و دەرەجە دوو، هەروەسا مە دڤێت ئایندەی هەرێما كوردستانێ كە ان شا اللە ببینە خودان دەوڵەت سەر بنەمایێ شارستانیەتێ ئاڤا كەین دەوڵەتێ ل هەرێما كوردستانێ سەر ئەساسێ یەكسان بوونا هاووڵاتی بوونێ ئەڤە خاڵا ئێكێ، خاڵا دی دووەم، سەرجەم شێوەكانی جیاكاری دژی پێكهاتەكان مادام هاتیە پێناسە كرن پێویست ناكەت دووبارە لێرە تەفصیل بهێتە نڤیسین، سێیەم، قەدەغە كردنی هەر بانگەشەیەكی ئاینی یان راگەیاندن راستەوخۆ یان ناراستەوخۆ بۆ لێك ترازانا پێكڤە ژیانێ پێم باشە ئەڤ وشەیە بێتە ئیزافە كرن، چونكە هندەك جارا مەسەلا پێكڤە ژیانێ دهێت، ئەو وشا (رق و كینە) ئەڤ وشەیە ژی بەدیلەك بۆ بێتە دانان باشە، یا پێنجێ ژی، پێنجەم، چارەسەر كردنی زێدەرەوی ئەنجامدراو سەر ناوچەكانی هەر پێكهاتەیەك ل دویف یاساییێن بەركار ل هەرێما كوردستانێ، خاڵا دویماهیێ ژی پشتگیریا كاك یەعقوب دكەم كە گوتی قەرەبووی خوازەیی، یەعنی مەجازی هاتیە عەرەبی لێرە رامانا وێ موجزیە، كە ئەوان پێ رازی بن، زۆر سوپاس

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز كاك صالح فەقێ، فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی چوار من پێم باشە، وشەی یەكسانییەكە لاببرێت، بكرێت بە (دادپەروەری)، لەبەر ئەوەی مافی پێكهاتەكان لەناوچەیەكەوە بۆ ناوچەیەكی تر بەپێی زۆری و كەمی دەگۆڕێت، بۆیە دادپەروەرییەكە گونجاوترە، لە یەكسانی بۆ دابەشكارییەكی یەكسان كە ناكرێت بۆمان، هەرێمەكەش نەمێنێت، واتە (دەسەڵاتەكانی كوردستان – عێراق، دادپەروەری تەواو كاریگەر بۆ گشت هاووڵاتیانی كوردستان – عێراق مسۆگەر دەكات)، لەخاڵی یەكەم دیسان یەكسانی هەیە، سەبارەت بە ماددەی پێنجەم، چارەسەركردنی زیادەڕۆیی ئەوە یاسایەكی تایبەت بە زیادەڕۆیی پێشكەش كراوە، حەقە لەوێ جێگای بكرێتەوە، نەك لێرەدا باس بكرێت، لەماددەی شەشەم، ئەوەی پەیوەندی بە پاراستنی ژینگەوە هەیە، پاراستنی ژینگە ئەوانیش بەشێكە لە ژینگەی كوردستان، كە جیا ناكرێتەوە، كە پێم وایە ئەمە زیادە، لەخاڵی چوارەمیش، ئەوەی (یان ببێتە هۆی گۆڕانكاری)ئەوە لاببرێت، كە ئامانجی گۆڕانكاری دیموگرافی بێت، سەبارەت بە ماددەی هەشتەم، لە خاڵی دووەم، ئێمە یاسای زمانە فەرمییەكان تا ڕادەیەك حەلی ئەمەی كردووە، لەگەڵ یاسای زانكۆكان ئەمە جیگای بكرێتەوە، بۆیە بەزیادی دەزانم خاڵی دووەم، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز دكتۆرە جوان، فەرموو.

بەڕێز د. جوان اسماعیل عزیز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەنیسبەت ماددەی چوارەم، فەقەرەی یەكەم، ئیزافەیەكی لێ بكرێت، (حكومەت مافی یەكسانی هاودەرفەتی لە ژیانی سیاسی، ڕۆشنبیری) (پەروەردەو فێركردن) ئیزافە بكرێت، لەزمانی عەرەبیەكەش (تضمن الحكومة للفرد الذي ینتمي الي المكون حق المساواة، وتكافؤ الفرص في الحیاة السیاسیة، والتربویة والتعلیمیة) ئینجا ئەوانی تر، بەنیسبەت فەقەرەی سێیەم، لەهەمان ماددە، هاوڕام لەگەڵ كاك یعقوبی كە ئیزافە بكرێت، (حظر اي دعوة دینیة أو إعلامیة) ئیزافە بكرێت (الخاصة او العامة مرئیة او السمعیة)، ماددەی هەشتەم، فەقەرەی دووەم، (تضمن الحكومة فتح اقسام) پێم وایە بكرێت بە (بعض الاقسام في جامعات كوردستان حسب امكانیة وحاجة الجامعة لهذه الأقسام) ئەوە ئیزافە بكرێت، یەعنی (تضمن الحكومة فتح بعض الاقسام حسب امكانیة وحاجة جامعات كوردستان) زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، دكتۆر سروود سلیم، فەرموو.

بەڕێز سروود سلیم مەتی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

خاڵی یەكەم پشتیگری لە قسەكانی كاك یعقوب دەكەم، بەتایبەتیش لە فەقەرەی پێنجەم دەقی عەرەبی و كوردی هاتووە مەجازییە ئەوە غەڵەتە بكرێت بە مجزی، دووەم شت تەئكید دەكەمەوە لەسەر خاڵی پێنجەم كە زیادە ڕۆیی بمێنێت وەكوخۆی، خاڵی سێیەم، بەشی دووەم، نووسراوە بەپێی پێویستی ئێمە كاتی خۆی كە لە لیژنەی یاسایی دانیشتبووین شەڕێكی باشمان كرد لەسەر ئەو بابەتە، (بەپێی پێویستی) كردمان بە (پێی پێویستیان) یەعنی لە دەقە عەرەبیەكەی هاتووە (حسب حاجاتهم) لە كوردییەكە هاتووە(بەپێی پێویستی) ئەوە مەتاتیەتی زۆری تێدایە، ئیحتماله سبەی دوو سبەی حكومەتی پەیوەندیدار بڵێت كاكە پێویستیمان نییە، قسمی زمانی سریانی بكرێتەوە لە كۆلیژی ئاداب، بۆیە كردمان بە پێی پێیوستیان، ئەوە زۆر گرنگە بۆ ئێمە، تا هیچ مەجالی مەتاتیەتی نەمێنێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو شكریە اسماعیل، فەرموو.

بەڕێز شكریە اسماعیل مصطفى:

بەڕیز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێم وایە ئامانج و ناونیشانی یاساكە ڕێكخستنی پێكهاتە نەتەوەییەكانە، نەك سزادان، بۆیە من پێم وایە لەماددەی چوارەم بڕگەی دووەم و سێیەم زیادە، چونكە ئەمانە لەیاسای سزادان و یاسای بەرەنگاربوونەوەی تیرۆرو ئەحكامەكانی ماددەكانی ئەم دوو یاسایە ئەمانە هاتووە، بۆچی لێرەدا دووبارە ببێتەوە، بەنیسبەت خاڵی هەشت ماددەی دووەم، پێم وایە ئەمە تۆزێك ئەستەمە، حكومەت پێی جێبەجێ ناكرێت، بۆیە پێم وایە لەخاڵی هەشتەم، بڕگەی دووەم لاببرێت، تەنها پاڵپشتی كاك محمد سعدالدین دەكەم، بۆردیان بۆ دابندرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، کاك یروانت نیسان، فەرموو.

بەڕێز یروانت نیسان مارکۆس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یەکەم پشتگیریا کاك یعقوب دکەم خاسەتەن فەقەرا سێی و پێنج و خوێشکا خۆ ئامینایێ و کاك محمدی و دکتۆر سرودی بزەبت ئەڤێ فەقەرێ، و من دڤێت ئەز بێژم فەقەرەك دی لێ زێدە بیت (عند استحداپ ای وحده إداریه جدیده فی مناگقهم یأخڑ رأیهم بأخڑ اعتبار) هندەك جارا وەحدێت ئیداری پێت دهێنە ئیستیحداس کرن بێ رەئیا مەنتەقێ ئەو ژی مەشاکیل بۆ مە ژێ چێ دبن، و سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئێستا دانیشتنەکەمان کۆتایی پێ دێنین تا سەعات (3)، جاری خواتان لەگەڵ...

دانیشتنی دووەم

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان دانیشتنەکەمان بەناوی گەلی کوردستان دەست پێ دەکەینەوە، خولی چوارەمی هەڵبژاردن، ساڵی دووەم، ژمارەی دانیشتن(9) ڕۆژی دانیشتن(2015 /4/21) بەردەوام دەبین لەتەوەری یەکەمی بەرنامەی کار کە بریتیە لە گفوگۆکردنی پڕۆژەی مافەکانی پێکهاتە نەتەوەیی و ئاینی و تیرە ئاینییەکان لەهەرێمی کوردستان – عێراق، بەپێی ماددەکانی (72- 74 – 75) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان، ئێستا لیژنە پەیوەندیدارەکان دەقی ماددەی (3)ی پڕۆژە یاساکەیان ئامادە کردووە بۆ ئەوەی بیخوێننەوە، تا دوایی بیخەینە دەنگدانەوە، ماددەی چوار کە بووە بە ماددەی سێیەم، فەرموون.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی دووەم

مادده (3): دوای وەرگرتنی پێشنیارەکان و داڕشتنەوەی لەلایەن لیژنە هاوبەشەکانەوە بەم شێوەی خوارەوە دەخوێندرێتەوە:

مادده (4) دەبێتە مادده (3):

دەسەڵاتەکانی هەرێمی کوردستان – عێراق یەکسانی تەواو و کاریگەر بۆ پێکهاتەکان مسۆگەر دەکات:

یەکەم: حکومەت مافی یەکسانی و هاودەرفەتی لە ژیانی سیاسی، رۆشنبیری، کۆمەڵایەتی و ئابووری لە رێگای یاساو سیاسەتی کاریگەر بۆ ئەو تاکەی سەر بە پێکهاتەکەیە مسۆگەر دەکات، هەروەها مافی بەشداری کردنیان لە وەرگرتنی ئەو بڕیارانەی تایبەتە بە خۆیان مسۆگەر دەکات.

دووەم: سەرجەم شێوەکانی جیاکاری دژی هەر پێکهاتەیەك لە پێکهاتەکانی کوردستانی عێراق قەدەغە دەکرێت و سەرپێچیکار سزا دەدرێت بەپێی یاسا بەرکارەکان.

سێیەم: قەدەغە کردنی هەر بانگەشەیەکی ئاینی، یان سیاسی، یان راگەیاندن، کۆمەڵی، یان تاکی، راستەوخۆ، یان ناراستەوخۆ، بۆ رق و کینە، یان توندوتیژی، یان تۆقاندن، یان دوورخستنەوەو پەراوێزخستن، کەوا لەسەر بنەمای نەتەوەیی، یان ئەتنی، یان ئاینی، یان زمانەوانی بینا کرا بێت.

چوارەم: رێگە گرتن لە هەر رەفتارێك، یان هەر سیاسەتێکی نەرێنی کەوا ببێتە هۆی گۆڕینی بارودۆخی رەسەنی ئەو ناوچانەی پێکهاتەیەکی دیاریکراو تێدا نیشتەجێن و، رێگە گرتن لە هەر بەخاوەن بوونێك کەوا ئامانجی، یان ببێتە هۆی گۆڕانکاری دیمۆگرافی بۆ مۆرکی مێژوویی و شارستانی ناوچەیەکی دیاریکراو، بەهەر هۆیەك بێت، لەژێر هەر پاساوێك بێت.

پێنجەم: چارەسەرکردنی زێدەڕۆیی ئەنجامدراو لەسەر ناوچەکانی هەر پێکهاتەیەك و گەڕاندنەوەی بارەکە بۆ حاڵەتی پێش رووداني زێدەڕۆییەکە، نەهێشتنی ئەو ئاسەوارو پاشماوانەی بوونەتە، یان دەبنە هۆی گۆڕانکاری دیمۆگرافی، یان قەرەبوو کردنەوەیان لە حاڵەتی ئاستەمی گەڕانەوەی بارەکە بۆ حاڵەتی پێشووی.

شەشەم: لەکاتی دیاریکردنی سنووری یەکە کارگێڕییەکان و بازنەکانی هەڵبژاردن و لە کاتی دانانی پلانی گەشە پێدانی ئابووری و پەرەپێدانی کۆمەڵگەکانی نیشتەجێبوونی شارەدێ و لادێیی، هەروەها پاراستنی ژینگە، حکومەت بارودۆخی خۆجێیی و پەیوەندییە کۆمەڵایەتی، بەرژەوەندییە ئابوورییەکان و نەریتە چەسپاوەکانی پێکهاتەکانی ئەو ناوچەیە لەبەر چاو دەگرێت.
حەوتەم: حکومەت کار دەکات لەسەر هاندانی گەڕانەوەی ئەو کەسانەی سەر بە پێکهاتەکانن و لەوانەی پێشتر دانیشتووی کوردستانی عێراق بوون و ناچاری کۆچ کردن بوون و مسۆگەر کردنی مافە شایستەکانیان.
هەشتەم:
1- حکومەت پابەند دەبێت بە پارێزگاری کردن لە زمانی دایك لە ڕێگای مسۆگەر کردنی ڕێگاکانی فێربوونیان و ڕۆشنبیر بوون و بەڕێوەبردنی کەناڵی ڕاگەیاندنی تایبەت بە خۆیان.
2- حکومەت کردنەوەی بەشی تایبەت بە زمانە نەتەوەییەکانی پێکهاتەکان لە زانکۆکانی کوردستان و دامەزراندنی ئەکادیمیای زانستی و زمانەوانی تایبەت بەخۆیان بەپێی پێویستیان مسۆگەر دەکات.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
ئێستا دەیخەینە دەنگەوە، کێی لەگەڵدایە بادەستی بڵند بکات تکایە؟، ئەم ماددەیە (67) کەس لەگەڵدایە، ئێستا کێی لەگەڵدا نییە؟، (کەس نییە) لەگەڵدا نەبێ، کەواتە ماددەکە پەسند کرا، بۆ ماددەی دواتر تکایە.
بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ماددە (5):
یەکەم: هەر تاکێك مافی هەیە ناسنامەی نەتەوەیی یان ئاینی خۆی دیاری بکات و ئەندامبوونی بە پێکهاتەیەکی دیاریکراو ببەستێتەوە، ئەم مافەش تەنها تایبەتە بە تاکەکەس و هیچ لایەنێك مافی نییە لێی بسەنێتەوە چونکە مافێکی نەشیاوە بۆ رەفتار پێکردن.
دووەم: هەر پێکهاتەیەك و بەیەکسانی لەگەڵ زۆرینە بۆی هەیە ماف و ئازادییە بنەڕەتییەکانی بە ئازادی بیرکردنەوە، ئازادی رادەربڕین، دەزگاکانی راگەیاندن، ئازادی کۆبوونەوەو دامەزراندنی کۆمەڵەو رابیتەکان، و ئازادی پیادەکردنی بیروباوەڕی ئاینیشەوە، پیادە بکات، و حکومەت پابەند دەبێت بە پاڵپشتیکردن و چاودێریکردنی ئەم پیادەکارییانە بەشێوەیەکی یەکسان لە نێوان پێکهاتەکان بەپێی یاسا بەرکارەکان.
سێیەم: هەر پێکهاتەیەك مافی گوزارشتکردنی هەیە لە رۆشنبیری و نەریتەکانی خۆی، وە حکومەت پابەند دەبێت بەپاراستنی کلتوری رۆشنبیری و ئایینی پێکهاتەکان.
چوارەم: ئەو تاکانەی سەر بە پێکهاتەیەکی دیاریکراون، بۆیان هەیە ناوەکانیان بەویستی ئازادی خۆیان هەڵبژێرن، وە ناوی سمبول یان کەسایەتییە مێژووییە گرنگەکانیان یان ڕووداوی گرنگ کە بەسەریاندا تێپەڕیوە بەکار بهێنن، وە ناونانی شەقام و گەڕەك و گۆڕەپان و شوێنی دیکە لە ناوچەکانیان.
پێنجەم: پێکهاتەکان مافیان هەیە لە پشووی تایبەت بەخۆیان بەبۆنە نەتەوەیی و ئاینیەکان و ئەم بۆنانەش بۆ ئەوان فەرمی دەبن.

شەشـەم: ئەو تاکـانەی سـەر بە پێکهاتەکـانن مافیـان هەیە لە بەکارهێنـانی زمـان و نووسینی تایبەت بەخۆیان و بەشێوەیەکی ئازادانە، و بەپێی یاسا بەرکارەکان.
حەوتەم: پێکهاتەکــان، مــافی هاوبەشــیان هەیە لە دامەزراوەکــانی یاســادانان و جێبەجێکردنی هەرێم بەپێی یاسا بەرکارەکان.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێسـتا کێـی قسـەی هەیە لەسـەر ئەم مـاددەیە، بـا نـاوی بنووسـین، فەرمـوو کـاك فخرالدین.

بەڕێز فخرالدين قادر عارف (سكرتێری پەرلەمان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم بەڕێزانە دەیانەوێت قسە لەسەر ماددەکە بکەن(حيات مجيد، قادر ئۆتمان، ئاواز جەنگی، صالح فەقێ، ئەنەس محمد، سيراج شێخ احمد، نجات محمد، ڕابـوون تۆفيـق، ابوبكر هەڵەدنی، شكريە اسماعيل، حاجی كاروان، شـوان قەڵادزەیی، ئايـدن معـروف، غريـب مصـطفی ، ماجـد عثمـان، سـرود سـليم، يروانـت نيسـان، امـنە زكـری، محمـد علی).....

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو حياە فەرموو.

بەڕێز حياە مجيد قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێـزان لە مـاددەی چوارەمـدا، مـاددەی پێـنج کە ئێسـتا بـۆتە مـاددەی چـوار، لە فەقەرەی یەکەمدا، بەڕێـزان، کێشـەی ناسنامە یەکـێکە لەو کێشـانەی کە پێکهاتەکان هەیانە، تاوەکو ئێستاش لە بڕگەی ئایندا لەسەر ناسنامەی کاکەییەکان کە پێویستە بنووسـرێت کـاکەیی، تـاوەکو ئێسـتا بە موسـڵمان تۆمـارکراون و ئەوە یەکـێکە لە کێشـەکانی ناسـنامە، هیـوادارم لەو فەقەرەیەدا جەخـت بکرێتە سـەر ئەو بڕگەیە و بە گرنـگ وەربگیرێـت بـۆ ئەوەی پێکهاتەکان، بـۆ ئەوەی ئـاین و ئاینزاکان نـاوی دینەکەی خۆیان بنووسرێت کە کاکەییەکانن، کە تاوەکو ئێستا بە موسڵمان ناویان تۆمارکراوە، هەروەهـا پێشـنیاری زیـادکردنی بـڕگەیەك دەکەم ئەویش پاراسـتنی ئەمـن ئاسایشـی پێکهاتەکـان مسـۆگەر بکرێـت، بەڕێـز سـەرۆکی پەرلەمـان، پێشـنیاری مـاددەیەکی تـر دەکەم دوای مـاددەی چـوار ببێتە مـاددەی پێـنج، پێشـنیاری ئەوە مـاددەیە دەکەم بـۆ پێکهێنانی ئەنجومەنێکی راوێژکاری، یاخود نووسینگەیەکی راوێژکاری، یان لیـژنەیەك هەر نـاوێکی لـێ بنرێـت کە پێـك بێـت لە نـوێنەری پێکهاتەکـان و گرێـدراوبێت بە ئەنجـــومەنی وەزیـــرانەوە، ئەم لیـــژنەیە موشـــاوەریە ڕێکبخرێـــت لە کـــار و بەرپرسیاریەتیدا، بە پێـی پەیڕەوێکـی تـایبەت لەلایەن ئەنجـومەنی وەزیـرانەوە بێتە دەرکـردن و کـاری ئەنجـومەن بـۆ وەرگرتنـی بیـر و رای پێکهاتەکـان لەسـەر تەشـریع و پرۆگرام سیاسەتی گشتیی و مافی گەیاندن و پێزانین بـۆ لایەنی پەیوەندیدار بە پێـی یاسا، جا پێشنیاری زیادکردنی ئەو ماددەیە دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو وحيدە فەرموو.

بەڕێز وحيدە ياقۆ هرمز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەڤ ماددە هەندی ئەز دڤیا ماددەیەکی دی، بڕگەیەکی دی زێدە بت سەر ماددەیا چوار، ئەگەر روخسەت هەبت بە عەرەبی دەخوێنمەوە (تلتزم الجهات المعنیه مدیریه المناهج فی وزاره التربیه و التعلیم اعاده النقر بشکل علمی و موچوعی و حیادی فی المناهج الدراسیه، لا سیما مواد التأریخ و الجغرافیه و الدین، و بما یتلائم علی پقافه حقوق الانسان و الوقائع التأریخیه)، هەروەسا ئەز پشتگیری ل حیاه خان دکەم بۆ زێدە بوونی ڤی بڕگەی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك رابوون فەرموو.

بەڕێز رابوون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سەرەنجێکم هەیە لەسەر خاڵی چوارەم، لێرە ئەوها دەخوێندرێتەوە ئەو تاکانەی سەر بە پێکهاتەیەکی دیاریکراون بۆیان هەیە ناوەکانیان بە ویستی ئازادی خۆیان هەڵبژێرن، ئەو بەشە بە لای منەوە وازیح نییە، یەعنی ئەگەر بەڕێزان لە لیژنەی یاسایی وای داڕێژنەوە مەعنای وازیح بێت، هەروەها ئەو بەشەی تریش کە سەبارەت بە ناو و سیمبولی پێکهاتەکانە، ئەوە لێرە من دڵنیام ئەو برا و خوشکانەی کە بەندەکەیان داڕشتووە مەبەستیان ئەوەنییە کە دەیگەیەنێ، بەڵام ئەوە جیاکارییە کە دژ بە پێکهاتەکانە، نەك جێ بەجێ کردنی مافێکی ئەوان، چونکە پێکهاتەکان وەکو زۆرینە کە ئێمە کوردەکانین مافیان هەیە کە ناوی سیبمولەکانی ئەوانیش بۆ شوێنە گشتییەکان بنرێت، بۆ نموونە گریمان گرنگترین یاریگای نێودەوڵەتی لە هەولێر بە ناوی ئەندامی یەکێك لە پێکهاتەکانەوەیە، هیچ رێگرییەکیش نییە بۆ دژی ئەوە، کەواتە پێکهاتەکان و سیمبولەکانیان مافیان هەیە وەکو ئێمە ناوی ئەوان ببرێت بۆ شوێنە گشتییەکان، کەواتە دەبێ وا داڕێژرێتەوە، نەك لێرە وا هاتووە ناوچەی خۆیان، دەبێ ئەوە بکرێتە شوێنە گشتییەکان، واتە ئەگەر کەسایەتییەکی مەسیحی یان کەسایەتییەکی تورکمانی، یان کەسایەتییەکی شەبەك و ئێزیدی و تاوەکو دوایی، ئەو مافەیان هەیە کە ناو بنرێن بۆ شوێنە گشتییەکان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز مامۆستا انس فەرموو.

بەڕێز انس محمد شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینیامن سەر خالا یەکەمە (یحق لکل فرد تحدید هویته القومیه أو الدینیه، و ربگ انتمائه بمکون معین)، تەئکید ئەڤێت یاسا دانایین مەبەستا وان ئەڤە نەبوویە، بەڵام ئەڤ جوملا گەلەك مەعنایان بخۆڤە دگریتن، یەکیش وان ئەوە کو تەغیرا دینی تێتە تێدا و ئەو دبیتە حەقێ ئینسانی، هەروەسا یا قەومیەتێ، ئەڤە هەر دێبیتە هۆکاری وێ چەندێ ئحیتمالا مەترسیا ل هەندێ موستەقبەلی نوعەکی سیاسەتێ هەبت بۆ گۆڕینا دینەکی یان گۆڕینا قەومیەکی، هەندەك کەس بە زەختەکی سیاسیڤە، یان هەر بوارەکیدا گۆڕینا دینی خۆ بکەت یان قەومیەتا خۆ بکەتن، (یحق لکل فرد تحدید)، کەلیمەی (تحدید) ببێ بە (ابراز هویته القومیه و الدینیه)، ئەڤا دیش هاتبا حەزف کرن (ربگ انتمائه بمکون معین)، چونکە دین و قەومیەت ژ وان حقوقێت موکتەسەبە، نە ئینسان ئیختیار دکەت، بەری مرۆڤیا هەی، ئینسان یا ئیکتیساب کری، نەخسەلەت

قەومیەتێـدا، ئەز دبێـژم ئەڤە ئەگەر بێـتە داڕشـتن بە شـکلەکی دی کـو دیـری ڤـێ مەعنایێ بتن، دێ باشتربت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك قادر فەرموو.

بەڕێز قادر ئۆتمان رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سـەبارەت بە بـڕگەی یەکەمـی مـاددەی پێـنجەم، مـن پێشـنیار دەکەم دەقەکە ئەوا داڕێژرێتەوە (قەدەغەیە هیچ تاکێك ناچاری گۆڕینی ناسنامەی نەتەوەیـی یـان ئـاینی بکـرێ)، چـونکە بەو شـێوەیەی کە هـاتووە بە رای مـن دەرگـا والا دەکـات بـۆ تیجـارەت کردن لەگەڵ رێـزم بە ناسـنامەی نەتەوەیـی و ئـاینی، هەروەهـا بـۆ دەسـت تێـوەردانی وڵاتانی دراوسێی کوردستانی عێراق بۆ مەرامی سیاسی و تـایبەتی، بڕگەی دووەم بە رای من دەقێکی رەهایە، رێگە پێدانەکە، دەسەڵات پێدانەکە تایبەت بکرێ بە سـوڵتەی موختەس، سـەبارەت بە بڕگەی چوارەمیش لە راسـتیدا مەرجـی بـۆ دابنرێـت، یەعنـی راسـتە پێکهاتەکـان مـافی خۆیـانە نـاوی شـوێنە گشـتییەکان و ئەو شـوێنەنانەی کە بۆخۆیان بە باشی دەزانن بە سیمبولەکانیان، یـان بە نـاوی زمـانی خۆیـان یـان زاراوەی خۆیـان نـاو بنێـنن، بەڵـام مەرجـی ئەوەش دابنرێـت کە سـیاغە بکـرێ، بەبـێ ئەوە ئیستیفزازی نەتەوەی تێدا نەبێت، ئێمە گومانمان نییە لە ئینتیما و دڵسـۆزی ئەوان بـۆ نەتەوە و بۆ نیشتیمان، بەڵام هەر بۆ نموونە خۆ ناکرێت شەقامێك نـاو بنێـی بە نـاوی (کمال ئەتاتورك)، پێموایە ئەوە ئیستیفزازی نەتەوەیی تێدایە، بـۆیە مەرج دابنرێـت بـۆ ئەم مەبەستە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز د.سراج فەموو.

بەڕێز د.سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مــن لە بــڕگەی یەك لە مــاددەی پێــنج ئەوە پێشــنیار دەکەم، لەبەر ئەوەی کە خوێندنەوەی ئێمە بۆ ئەو بڕگەیە وەکو مامۆستا انس فەرمووی بـۆنی گـۆڕینی قەوم و دینی لێدێت، ئینجا بۆیە شتێك بـاس بکـرێ، قەیـدێك بـاس بکـرێ تـاوەکو لەو شـك و گومـانە خلاسـمان بێـت، ئەویـش بەو شـێوازەبێت (یحـق لکل فـرد تحدید هویتە وفـق للتبعـیە القـومیە أو الـدینیە)، یەعنـی ئەو تەبەعـیەی قەومـیە و دینـیە زیـاد بکـرێتن، یەعنی سبەی رۆژێ حەسر دەکات کەوا بە شێوازی جیا تەفسیر لەوە نەکرێـت، پاشان لە خـاڵی دووەمیشـیان پێشـنیار دەکەم ئەوە بنووسـرێت (لکـل مکـون و علـی قـدم المسـاوات مـع الـاکپریە ان یمـارس حقوقـە و حریتـە الاساسـیە)، بەڵـام چـۆنیەتی بەڕێـوەبردنی مومارەسـەکردنی ئەو حقوقـانە بەو شـێوازە (بشـرگ ان لایخـل بالنقـام العام مع مراعات مشاعر الاکپریە)، یەعنـی شێوازی نیزامـی عام بپارێزن، موراعـاتی مەشـاعیری زۆرینە بـکەن، نەك وەك سـبەی رۆژێ تووشـی بەرکەوتـن و شـتێ وابێـتن کەوا رووداوی نەخوازراوی لێ دروست بێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك ابو بکر هەڵەدنی فەرموو.

بەڕێز ابو بکر عمر عبداللە (ابو بکر هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن تێبینییەکـانم لەسـەر بـڕگەی دووەم و شەشـەم و حەوتەمە، بە رای مـن بـڕگەی دووەم هەر پێکهاتەیەك بە یەکسانی لەگەڵ زۆرینە بـۆی هەیە مـاف و ئازادییەکـان، بۆی هەیە نییە، بەڵکو پێویستە ئەو ماف و ئازادیە گشتییانە پارێزراوبێت، نەك بـۆی هەیە، ئەوە تۆزێـك رەکـیکە مـن ئەوا دامڕشـتۆتەوە (مـاف و ئـازادیە گشـتییەکان لە ئازادی رادەربڕین و ئازادی بیرکردنەوە و کـۆڕ و کۆبـوونەوە و دامەزرانـدی رێکخراو و کۆمەڵەکان و ئازادی پیادەکردنی بیر و باوەڕی ئـاینی دەبێت پارێزراوبێت و حکـومەت پاڵپشتی و چاودێری پیادەکردنی ئەم مـاف و ئازاییانە بە شێوەیەکی یەکسان بکات)، بە رای من بڕگەی شەشەمیش زیادە، چونکە ئـێمە لە بڕگەی پێشـووتر باسـی زمانمان کـرد، هەروەهـا بـڕگەی حەوتەمـیش ئەوە پەیوەنـدی بە ئیسـتیحقاقاتی هەڵـبژاردنەوە هەیە، ئەوە لە شـوێنی تـر دەتـوانرێ جێگـای بکـرێتەوە، مـن بـڕگەی حەوتەم بە زیـاد دەزانم، شەشەم و حەوتەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز مامۆستا ماجد فەرموو.

بەڕێز ماجد عثمان توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن تەنهـا تێبنـیم لە بـڕگەی چـوارەم هەیە، رام لەگەڵ رایەکەی (کـاك رابـوون)ە، ئەو فەقەرەیە لێرە غـامزە، ئەو تاکانەی کە سـەر بە پێکهاتەیەکی دیـاریکراون بۆیـان هەیە ناوەکان بە ویستی ئـازادی خۆیـان هەڵبژێرن ئەوە تۆزێـك وازیـح نییە، هەروەهـا داوا دەکەم کە ناوی سیمبوڵ یان کەسایەتییە مێـژووییە گرنگەکانیـان، یـان رووداوی گرنـگ کە بەسەریاندا تێپەڕبووە بەکاربهێنن لەوێوە جوملەکە بەو شێوەیە سیاغە بکـرێتەوە نـاوی کەسـایەتییەکانیان لە ناونـانی شـەقام و گەڕەکەکـان و هەنـدێ لە دەزگـا خزمەتگوزاری و شـوێنە گشـتییەکان بەکـاربهێنن، هەروەهـا تەنهـا مولاحەزەیەکی تـرم لەسەر وتەکەی (کاك قادر ئۆتمـان) هەبـوو کە باسـی دەسەڵاتدارێکی وڵاتی تورکیـای کرد، ئەوە هیچ پەیوەندی بە نەتەوەی تورکمان نییە......

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز مامۆستا ماجـد، وەڵامـی ئەنـدامی پەرلەمـان نابێـت بـدەیتەوە بە پێـی پەیڕەوی ناوخۆ، بەڕێز کاك سروود فەرموو.

بەڕێز سروود سلیم متی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتیوانی لە قسەکانی (خاتوو وحیدة، خاتوو حیاة) دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز خاتوو شکریە فەرموو.

بەڕێز شکریە اسماعیل مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێمـوایە خـاڵی شەشـەم و حەوتەم زیـادە، چـونکە لە یاسـاکانی تـر هـاتووە، خـاڵی شەشەم لە یاسای زمانە فەرمییەکان هاتووە ئەمە جێگیرکراوە، لە خـاڵی حەوتەمـیش ئەمە لە یاسـای تـر هـاتووە وەکـو بە سیسـتەمی کۆتـا ئەمـانە مافیـان پـارێزراوە، بە نیسـبەت خـاڵی پێنجەمـیش مـن پێمـوایە بەم شـێوازەی لـێ بکرێـت باشـە، چـونکە بەو شێوازەی کە دانـراوە تۆزێك رەکیکە، پێکهاتەکـان مافیـان هەیە لە پشـووی تـایبەت بە

خۆیان، بە بۆنە بکرێتە لە بۆنە نەتەوەیی و ئاینییەکان، یەعنی (بە)یەکە بکرێتە (لە)، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو نجاة فەرموو.

بەڕێز نجاة محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕگەیا حەفتەم سەبارەت بە پێکهاتەکان مافی هاوبەشی هەیە لە دامەزراوەکانی یاسا دانان و جێ بەجێ کردنی هەیە، بە پێی یاسا بەرکارەکان، پێشنیار دکەم کو ئەڤ رستە بێتە زێدەکرن (بەشداری هاوبەشیان هەبێت لە کاروباری گشتیی و خۆجیی دا)، هەروەسا پشتەڤانیا ئاخافتنێت (حیاە خان)ێ دکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز خاتوو ئاواز فەرموو.

بەڕێز ئاواز جەنگی بورهان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتیوانی لە قسەکانی (کاک قادر ئۆتمان) دەکەم لە ماددەی چوار لە بڕگەی یەك، هەروەها ئەو پێشنیارەی (حیاە خان) پشتیوانی لێدەکەم کە کاکەییەکان بتوانن لە ناسنەمەی ئاینی خۆیان هەست بە دڵنیایی بوون بکەن، لە نووسینی ناسنامەی ئاینی خۆیان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو امنە فەرموو.

بەڕێز امنە زکری سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان، پەرلەمانتاران، دخازم سەرەنجا پەرلەمانتاران بۆ بابەتەکی زۆر هەستیار و جدی رابکێشم بە تایبەتی دەربارەی بڕگەیا ئێکێ، (خاتوو حیاە) بەحسێ کاکەییانی کر، بەراستی کێشەیەکا دی ل هەرێما کوردستانێ مە یا هەی، کو ل خولا رابردووشدا پڕۆژە یاسایەك سەر هاتبوو تەقدیم کرن، ئەو ژی ئەڤەیە دیارکرنا دینی ناڤ ناسنامەیدا نە بتنێ بۆ کاکەییەکان کێشەیە، بۆ نموونە ئەگەر قاسرێك دایکا وی یان بابێ وی چ ئێزیدی بی و چ مەسیحی بی، یان هەر دینەکی دیتر بی، ئێك ژ وان دینێ خۆ بگۆڕیت ببیتە موسڵمان، ئۆتۆماتیکیەن جنسیەیا زاڕوکا وی دەبیتە مۆسڵمان، لە خولا رابردوودا مە گەلەك لێکۆڵینەوە سەر کر، بۆ نموونە ئەز دبێژم رەهبانێك هات کێشا خۆ بۆ مە بەحس کر، رەهبانە هەمی باوەڕیا خۆ وێ باوەڕیەت مەسیحیەتێ یا هەی، ئەڤە تۆ نەشێت ناسنامەیدا ناسنامەیەکا هەڵگرتی کۆ باوەڕی یا وێ یا دینی نقیسیە موسڵمان، واقیعی خۆدا رەهبانە، یەعنی بە هەمی تەسەور باوەڕیا خۆ باوەڕی بە مەسیحیەتێ هەی، یان کۆمەڵە کێشەیەکی ئێزیدیان بەر دەستێ مە هەبوون کو ئێزیدیە دایکا وی یان بابێ وی، یەکیش وان بویە موسڵمان بەس ناسنامە واندا ژی بە موسڵمان هاتیە قەیدکرن، ئەوە وەکو (کاك انس) بەحس کری، ئەڤە لایەکی بابەتیە، بەس لایەکی دیتر یا راستییدا هەی کو غەدرەك ل وان دێتە کرن گونەها ڤی زارۆکی چییە؟ یان وێ رەهبانێ یان وێ قەشە یان وێ ئێزیدی چییە؟ کو ناسنامەیدا تەعدایی ئەوە کو دایکا وی یان بابێ وی بووینە موسڵمان، ناسنامەی وی دەهێتە دیارکرن موسڵمان، ژبەر هەندێ ئەڤە خاڵەکا ئەساسیە دڤێتن ئەم تێدا

ببینین، هەروەسا ئەز دبینم دوماهیکا وێ پشتی دبێژیتن، چونکە مافەکی نەشیاوە رفتار پێکرن، ئەوە زێدەیە، ئەوە دەربچێت، دگەڵ بەڕێز (ابو بکر هەڵەدنی، خاتوو شکریە) هاڤ رەئیمە، خاڵا شەشێ و حەفتێ یا زێدەیە، چونکە خاڵا شەشێ هەم ل یاسای زمانی فەرمیدا هاتیە و هەم ماددەی ڤێ یاسایێدا ئاماژەی پێهاتیە دان، خاڵا حەفتێ ژی یاسایێت هەڵبژاردنا بنەجێیە و جێگەی خۆی گرتی، زۆر سوپاس

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز حاجی کاروان فەرموو.

بەڕێز كنعان نجم الدين (حاجی كاروان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێکهاتەکان ئەوەی ماددەی دووەم زۆر درێژە، هەر ئەوەندە پێکهاتەکان بە یەکسانی بۆیان هەیە ئازادیە گشتیی و بنەڕەتییەکانیان لە چوارچێوەی یاسادا پیادە بکەن، بە رای من ئەگەر لیژنەی یاسایی لەگەڵ رەئی من دابن ماددەی سێیەمیش لەگەڵ ئەمەدا بە یەك خەت دەتوانین بیلکێنن و کورتیش دەبێتەوە و مافی رۆشنبیری و کەلتوریان پارێزراوبێت بۆ ئەنجامدانی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك یروانت فەرموو.

بەڕێز یروانت نیسان مارکۆس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەیا چوارێ، فەقەرەیا ئێکێ (يحق لكل فرد تحديد هويته)، قەومیە بلا رابیت، چونکە قەومیە حەقەکا بەشری ڤە، دینی ب تنی دمینیت، (ربگ انتمائه بمكون معين)، بێتە ژی برن، ئەز ب تەمامی دگەل خوشکا خۆ (امنه زكری)مە، ئەو ئاریشەکا نە نووکەیە، ل کەڤندا دگەل مەیە، دەبێت بێتە حەل کرن، چونکە چەند جیلەکی رادبن، موشکیلە چی دەبن، نموونەیەکی بەسیت ژنکێ شی کریە، کچکێ شی کریە ل ئەوروپا تێت هەڤیا خۆ چی دکەت دەردکەڤیت ئیسلامە، مێری وێ جارەکا دی وێ بەردەتەڤە، یەعنی ئەڤ ئاریشە ل گەلەك مەحکەمە چی بووینە، هەروەسا بە تەمامی دگەل خوشکا خۆ (حياه مجيد، وحيده ياقۆ)دام، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك ئایدن فەرموو.

بەڕێز ئایدن معروف سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی چوارەمدا لە بڕگەی دووەم بە شێوەیەکی یەکسان لە نێوان پێکهاتەکاندا، ئەم یەکسانییە بکرێت بە شێوەیەکی عادیلانە لە نێوان پێکهاتەکاندا، لە بڕگەی چوارەمدا، هەروەها لە شوێنی دێکە لە ناوچەکانیاندا، ئیزافە بکرێ لەو شوێنانەی کە چڕی دانیشتووانی پێکهاتەکان تێدا پێکدەهێنرێت، لە ماددەی حەوتەمدا کە تایبەتە ئاماژەی بە مافی بەشداریکردنی پێکهاتەکان لە دەسەڵاتەکانی یاسادانان و جێ بەجێ کردن کە بەبێ ئەوەی ئاماژە بە قەبارەی ئەم بەشداریکردنە بکات، بۆیە پێشنیار دەکەین ئەم بڕگەیە بەم شێوەیە رێکبخرێت (هەر پێکهاتەیەك مافی بەشداریکردنی هەیە لە دامەزراوەکانی یاسادانان و جێ بەجێ کردن لە هەرێمدا بە رێژەیەکی گونجاو لەگەڵ چڕی ژمارەی و دابەش بوونی جوگرافییان بە پێی یاسا بەرکارەکاندا)، هەروەها منیش پشتیوانی لە قسەکانی (حیاە خان) دەکەم کە

پرگەیەك زیاد بكرێ تایبەت بێت بە پێكهێنانی دامەزراندنی ئەنجومەنی رێكخستنی كاروبار بۆ هەر پێكهاتەیەك بە جیا، بە تایبەتیش بۆ پێكهاتەی (توركمان و كلد و ئاشووری)، ئەم ئەنجومەنەش تایبەتمەندبێت بە گەشەپێدان و رێكخستنی كاروباری نوێنەرایەتی پەروەردە و رۆشنبیری كاروباری كۆمەڵایەتی و كەلتووری، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز كاك شوان قەڵادزەیی فەرموو.

بەڕێز عمر مصطفى باوەمیر (د.شوان قەڵادزەیی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی پێنجەم خاڵی یەكەم كۆتاییەكەی كە دەڵێ چونكە مافێكی نەشیاوە بۆ رفتار پێكردن، پێموایە ئەوە زیادە، خاڵی دووەمیش زۆر دوور و درێژە، ئەگەر بەو شێوازە كورت بكرێتەوە پێكهاتەكان وەك زۆرینە مافی ئازادیە بنەڕەتییەكانیان هەیە لە هەموو روویەكەوە، ئەو خاڵەش كە باسی ئاین دەكات دەبێ ئەوەمان لەبیربێت كە پێكهاتەیەك خاوەن ئاینە كە پەیامێكی ئاسمانی بە ئاشكرا بۆ هاتبێت، نەك لەو گۆڕە كەسێك بكرێتە پێكهاتەیەكی ئاینی، جا لەوانە یان تەورات، یان ئەنجیلە، ئەوە قورئانی پیرۆز دیارە، ئەوانی تر سەر بە پێكهاتەیەكن، ئێستا كاكەییەكانە لەگەڵیان قول ببیەوە خۆیان دەشكێننەوە بە لایەكدا، لە كاتی قسەكانیان، لە كاتی سوێند خواردنیان، لە كاتی شتێكی تریان، خۆی ئێمە بەراستی لە كوردستاندا ئینجا گۆڕینی ئاینیش بەو شێوازە، بە ناوی مافی تاكە كەسییەوە زۆرجار دەبێتە مایەی ئاڵۆزكردنی نێوان لایەنە دینییەكان لە كوردستاندا، هەر كاتێك ئاین گۆڕین هەبوو ئەوە دڵنیابە حەرەكەیەكی تەبشیری كە لە دەرەوەی سنوورەكانەوە ئاراستە دەكرێن و لە پشتیەوەیەتی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز د.شێركۆ فەرموو.

بەڕێز د.شێركۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە راستیدا خاڵی یەكەم بە بۆچوونی منیش ئەوە زیادە، چونكە مافێكی نەشیاوە بۆ رفتار پێكردن، پێویستە لاببرێت، هەروەها لە كۆی داڕشتنەكەشدا لە رووی زمانەوانییەوە هەموو ئەوەی كە دەڵێ (وە)، كە دەڵێ (وە حكومەت)، لە راستیدا ئەوە كوردی نییە، هەر (واو) بنووسن كافیە، ئەوەی پێنجەم ئەگەر ئەوا دایبڕێژنەوە پێكهاتەكان پشووی تایبەت بە خۆیان و بۆنەی نەتەوەیی و ئاینییەكان مافیان هەیە و ئەو بۆنانەش بۆ ئەوان فەرمی دەبن، لەوانی تریشدا پشتگیری لە قسەكانی (كاك رابوون، كاك ابو بكر، شكریە خان، كاك حاجی كاروان، كاك قادر ئۆتمان) دەكەم، هەروەها لە راستیدا بۆچوونیشم وایە كە ئەگەر بۆ هەموو ئەوانە ئازادن لە ناسنامەكانیان بنووسرێت، رەنگە بۆ كاكەییەكانیش ئاسایی بێت كە ئەویش لە ناسنامەكەیدا بنووسرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز د.محمد فەرموو.

بەڕێز د.محمد علی یاسین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەڵبەت ئەم یێ یاسایەكی بۆ پێكهاتەیان بەڕێڤەدبەین، ئەم عەقلیەتا زۆرینەیە تەعامولی دگەلدا دكەین، هەر تاكێك مافی یا هەی ناسنامەی نەتەوەیی یان ئاینی یا

خۆ دیار بکەت، هەڵبەت ئەوە مافە، ل جاڕنامەیا جیهانی مافی مرۆڤیدا ئەڤە ژی هاتیە، ئەز پشتگیریا (امنە خان) دکەم ل سەر ڤێ بڕگەیا ئێکێ ماددەیا چوار، بە دیتنا من ئەم وەکو نەزەریەتی موئامەرە بەرێ خۆ نەدەینە ڤێ، هەر کەسەك ئازادە پشتی کۆ ئەهلیەت هەبیت و جێی خۆ یاسایی تەمام کەتن، وێ بڕیارێ بدەت، ئەز پرسیار دکەم ئەگەر کەسەك ژ دینەکی دی بێت ببیتە ئیسلام ئایا ئەو ماف نینە خۆ تۆمار بکات؟ لە سەر بڕگەیا دووێ ئەز پشتگیریا ل ئاخافتنێت (مامۆستا ابو بکر هەڵەدنی) دکەم، هەروەسا دگەل (شکریە خان)مە بۆ لابردنا بڕگەیا شەشێ و حەفتێ، هەروەسا پشتگیریەکا تەمام ل (حیاە خان) دکەم بۆ پێکهینانە نووسینگەهەکا راوێژکاری لە گوڕ ڤێ یاساییدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك صالح فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لە ماددەی پێشووشدا تەئکیدم لەوە کردەوە کە لە بری یەکسانی وشەی عادیلانە، یان دادپەروەرانە دابنرێت لە بری یەکسانی، هەر لە رووی یاساییەکەیەوە شێوازێکی تر دەنوێنێ ناکرێ یەکسانی، ئەوە بە پێی سنووری جوگرافیاکەی و بە پێی رێژەی دانیشتوانەکان دەیگۆڕێت، بۆیە دادپەروەرانە گونجاوترە لە بری یەکسانی، سەبارەت بە ماددەکان لە ماددەی یەکەمدا ئیلزامی بکرێت لە بری ئەوەی مافی هەیە، ماددەی دووەم پێکهاتەکان هەر لەگەڵ زۆرینەیە، هەرچەند لەگەڵ زۆرینە وشەیەکی تریشی بۆ بدۆزێتەوە، بەدیلی زۆرینە بێت باشترە، لەگەڵ پێکهاتەکان خۆشیان، جگەلەوەی کە لەگەڵ ئەوەی ناو نراوە زۆرینە لە نێو خۆشیاندا ئازادی بیرکردنەوە لە وڵاتێکی دیموکراسیدا ناکرێت، لە وڵاتێکی دیکتاتۆریش ئازادی بیرکردنەوە وەك پێویست ناکرێت، بۆیە ئەو وشەیە زیادە، ئەو ئازادی بیرکردنەوەیە، لە ماددەی چوارەمدا تاکەکانی ناو پێکهاتەیەکی دیاریکراو لە رووی سیاغەکەوە گونجاوترە، ماددەی پێنجەم بە هەمان شێوە لە بری ئەو مافی هەیە، حەسر بکرێت وشەی دەبێ دەتوانرێ بەکاربێت، ماددەی شەشەم من پێموایە زمان و نووسین هەم لە یاسای زمانە فەرمییەکاندا رێکخراوە، هەم مافێکی سەرەتاییشە، هەروەکو تەئکید لەو بڕادەرانە دەکەمەوە زیادە، ماددەی حەوتەم ئەوەی دامەزراوەی یاسادانان ئەوەش هەم گشتگیرە، هەم یاسایەکی ماددەی خۆیە، بۆیە ئەو دوو ماددەیە منیش تەئکیدی لێدەکەمەوە کە زیادە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك ئومێد فەرموو.

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی پێنجەم بڕگەی یەکەم بە بڕوای من دەبێ جیابکرێتەوە، بەم شێوەیە بنووسرێت هەر تاکێك مافی هەیە ناسنامەی ئاینی خۆی دیاری بکات و پێویستە ناسنامەی نەتەوەیی بپارێزرێ کە ئەندام بوونی بە پێکهاتەیەکی دیاریکراو ببەستێتەوە، لەبەر ئەوەی ناسنامەی نەتەوەیی مەسەلەیەکە، یان بابەتێکە، یان خەسڵەتێکی بنەڕەتییە کە دەستکاری ناکرێ، بەڵام مەسەلە ئاینییەکان یان ناسنامەی ئاینی کە پەیوەندی بەسەر خانی ئینسانەوە هەیە، پەیوەندی بەو پڕۆژانەی ژیانی ئینسانەوە هەیە کە بونیادی دەنێت، بۆیە دەکرێ لێرە بەم شێوەیە جیابکرێتەوە، هیوادارم ئەوە لەبەرضاو بگیرێت، هەروەها پشتیوانی لە قسەکانی (امنە خان)یش دەکەم، ئەو کێشانەمان با تووش نەبێ، ئەمە مەسەلەیەکی دیموکراتیشە پێویستە پارێزگاری لێ بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشــە، رای لیــژنە پەیوەندیــدارەکان چیــیە لەســەر ئەو گفتوگــۆیەی کە ئەنجامــدرا؟ ببوورن، راستە، مامۆستا غریب ماوە، بەس کاك محمد ناوی جەنابت نەنووسراوە، مامۆستا غریب فەرموو.
بەڕێز غریب مصطفى حەمە:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
بە نــاوی خــوای پەخشــەندەو میهرەبــان، خــاڵی یەکەم منــیش هــاوڕام لەگەڵ ئەو بەڕێزانەی کە گوتیان کۆتاییەکەی لابرێت، چونکە مافێکی نەشیاوە، ئەوە لابرێت، خاڵی دووەم: کۆتا دێری دووەم کە دەڵێ (ئازادی پیادەکردنی بیروباوەڕی ئاینیشەوە پیادە دەکات)، وام پێباشە لەبەر ئەوەی (بیروباوەڕی ئاینی) پیادەکردنەکەی وا نییە، بنووسرێ (ئازادی پیادەکردنی سروتی ئاینیشەوە)، چونکە بیروباوەڕ پیادە ناکرێ، ئەوە سروتە کە لە ناو ئاین پیادە دەکرێ، خاڵی چوارەم مافی ناونان ئەوەی کە ئاماژەی پێکراوە باشە، بەڵام داڕشتنەکەی من وا دەبینم وردەکاری زیاتری دەوێت، چونکە جاری وا هەیە شارێك پێکهاتەکەی ئاینێکە، یان نەتەوەیەکە، بەڵام جاری وا هەیە گەڕەکێك لەناو شاردا پێکهاتەکان تێکەڵن، یان ئاینەکان تێکەڵن، بۆیە وام پێباشە داڕشتنەکە بەم جۆرەبێت ئەگەر لیژنەی یاسایی ئەگاداربن، خاڵی چوارەم وای لێ بکرێ ئەو تاکانەی کە سەر بە پێکهاتەیەکی دیاریکراون بۆیان هەیە ناوی منداڵیان بە ویستی خۆیان بنێن و هەر پێکهاتەیەك کە زۆرینەبێ لە شوێنێکدا مافی هەیە ناو شەقام و گەڕەك و گۆڕەپان و شوێنی دیکەی ناوچەکەیان بە ویستی خۆیان ناو بنێن، لە خاڵی پێنجەم داڕشتنەکەی باش نییە، چونکە ئەو پشووەی کە ئاماژەی پێکراوە، پشوو موتلەقە، ئێمە خۆشمان، یەعنی موسڵمانەکان و کوردی ئەم وڵاتە و نەتەوەی کورد گرفتمان هەیە لەگەڵ پشووەکاندا، لەبەر ئەوەی رێك نەخراوە وەکو پێویست بە یاسا، پشوو موتڵەقە، وشەیەك زیاد بکرێ بۆی وای لێ بکرێ مافی پشوویان هەیە لە بۆنە گرنگە نەتەوەیی و ئاینییەکان، چونکە ئەگەر ئەوە ئیزافە نەکرێ موتڵەق بەراستی، زۆر هەڵدەگرێ، لە خاڵی شەشەمدا هەر لابرێ، چونکە لە یاسای زمانە فەرمییەکان لە کاتی خۆی ئەوە چەسپێندراوە، پێویست ناکات شتێك دووجار لە یاسا دووبارە بکرێتەوە، زۆر سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
بەڕێز کاك محمد فەرموو.
بەڕێز محمد سعدالدين انور:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
قسەکان هەموو کرا بە تایبەتی لە بڕگەی چوار پشتگیری لە (کاك رابوون، کاك ماجد، کاك ئایدن) دەکەم، بەڵام لە بڕگەی حەوتەم پێکهاتەکان مافی هاوبەشیان هەیە لە دامەزراوەکــان، یەعنــی یاســادانان و حکــومەت و پەرلەمــان قەســدیەتی، لە یاســای هەڵبژاردنەکــان مــافەکە نەدراوە، مــافەکە تەنــزیم کــراوە، تــاوەکو ئێســتا لە یاســای هەڵبژاردن هەیە ئیستینادی لەسەر هیچ یاسایەك نەکردووە، بەڵام تەنزیمی کردووە کە پێکهــاتەی تورکمــان (5) کورســیە، کلــد و ئاشــووری (5) کورســیە، ئەرمەنــی (1) کورسیە، دەبێ ئیستیناد لەسەر یاسایەك بکات، یەعنی ئەو تەنزیمە لەبەر ئەوەی من بە گرنگی دەزانم خاڵی حەوتەم بمێنێت، چونکە ئەوە لە هەموو یاساکە، ئەو یاسایە نوێنەرایەتی ئەوە دەکات تەمسیلی موشارەکەی سیاسی دەکات، یەعنی موشارەکەی سیاسی پێکهاتە قەومییەکانە لە حکومەت و پەرلەمان، بۆیە پێویستە ئەوە بمێنێت و مافی هاوبەشی بۆ هەموو هاونیشتیمانییەك هەیە، ببێتە مسۆگەر، یەعنی بەشداریکردنی پێکهاتەکان لە دەزگاکانی یاسا دانان و جێ بەجێ کردن مسۆگەر بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنە پەیوەندیدارەکان، بەڕێز د.ڤالا فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

چەند پێشنیارێك لەلایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە کراوە، بڕگەی شەشەم و حەوتەم زیاتر لە (3) ئەندام پەرلەمان داوای کردووە هەڵبگیرێت، بڕگەی یەکەم (کە مافێکی نەشیاوە بۆ رفتار پێکردن) زیاتر لە (3) ئەندام پەرلەمان پێشنیاری کرد کە هەڵبگیرێت، سیاغەکردنەوەی بڕگەی چوارەم و بڕگەی پێنجەم لەگەڵ بڕگەی یەکەم بە نەزەری ئیعتیبار وەردەگرین، سیاغەی دەکەینەوە، بەڵام ئەوەی کە پەیوەندیدارە بە بڕگەی یەکەم کە دەڵی هەر تاکێك مافی هەیە ناسنامەی نەتەوەیی یان ئاینی خۆی دیاری بکات مەبەستی لیژنە پەیوەندیدارەکان لە کاتی داڕشتنەوەیدا تەنها ئەوەبووە کە هەر تاکێك مافی هەیە ناسنامەی نەتەوەیی یان ئاینی خۆی ئاشکرا بکات و ئەندامبوونی بە پێکهاتەیەکی دیاریکراو بۆ ببەستێتەوە، ئەو مافەش تەنها تایبەتە بە تاکە کەس و هیچ لایەنێك مافی نییە لێی بسەنێتەوە، واتە ئاشکرای بکات، ئیبرازی بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

یەعنی ئێستا بڕگەی شەشەم و حەوتەم بخەینە دەنگەوە بۆ ئەوەی هەردووکیان ببێ بە ماددەیەکی سەربەخۆ؟ ئەو شتانەی کە پێویستی بە دەنگدان هەیە لابردێن، چونکە مافێکی نەشیاوە بۆ رەفتار پێ کردن لە بڕگەی یەکەم، کێ لە گەڵ لابردنییەتی؟ لە بڕگەی یەکەم، ماددەی چوار، کێ لە گەڵ ئەوەیە؟ چونکە مافێکی نەشیاوە بۆ رەفتار پێ کردن لاببرێت، کێ لە گەڵییەتی؟ پەنجا و چوار (54) کەس لە گەڵییەتی، کێ دژییەتی؟ کاك قادر؟ کەس نییە دژی بێت، کەواتە پەسەند کرا، بڕگەی شەشەم، ئەو تاکانەی سەر بەر پێکهاتەکانن مافیان هەیە لە بە کار هێنانی زمان و نووسینی تایبەت بە خۆیان و بە شێوەیەکی ئازادانە و بە پێی یاسا بەرکارەکان، ئەمە زیاد لە ئەندامێکی پەرلەمان پێشنیاری لابردنی کرد بە پێی ئەمە کە یاسای زمانە فەرمییەکان هەیە، کێ لە گەڵ لابردنی ئەم بڕگەیە؟ بڕگەی شەشەم، چل و حەوت (47) کەس لە گەڵییەتی، کێ دژییەتی؟ کەس نییە، کەواتە پەسەند کرا، بڕگەی حەوتەم، پێکهاتەکان مافی هاوبەشیان هەیە لە دامەزراوەکانی یاسا دانان و جێبەجێ کردنی هەرێم بە پێی یاسا بەرکارەکان، زیاد لە ئەندامێکی پەرلەمان داوای لابردنی ئەم بڕگەشیان کرد بەو پێیە کە ئەمە یاسای هەڵبژاردەکانی پەرلەمانی کوردستان و ئەنجومەنی پارێزگاکان و یاسای هەڵبژاردەکانی تریش بوونی هەیە، بۆیە ئەمەش ئەخەینە دەنگەوە، کێ لە گەڵ لابردنی بڕگەی حەتەم دایە؟ سی و پێنج (35) کەس لە گەڵییەتی، کێ دژییەتی؟ هەژدە (18) دژییەتی، کەواتە پەسەند کرا، ئەوەی لە دەستوور هاتووە بچەسپێنرێت، بڕگەکانی دیکە دادەرێژێڕێتەوە و دوایی دەخرێتە دەنگەوە.

بەڕێز د. ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە لایەن پەرلەمانتارێکەوە پێشنیار کرا کە دەزگایەکی تایبەت دابمەزرێتن و پشتگیری کرا لە لایەن زیاتر لە سێ ئەندام پەرلەمان، بۆیە داوا لە بەڕێزتان دەکەین ئەوەش بدرێتە دەنگدان.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەقی پێشنیارەکە چی بوو؟ بیخوێنەوە، خاتوو حەیات بۆم بنێرە پێشنیارەکەت، پێم وابێ ئەوەیە ماددەیەکی ئیزافی بوو وایە؟ ئێ، ماددەیەکی ئیزافی دوای ئەم ماددەیە، بەڵێ فەرموو.

بەڕێز حیاة مجید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوە ماددە بوو نەك بڕگە بوو، زیاد کردنی ماددەیەك بوو، ئێستا پێشنیارەکە دەنێرم.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، بۆم بنێرە، بۆ ئەوەی ماددەکە بیخەینە دەنگدانەوە، بەڵێ کاك محمد سعد الدین فەرموو.

بەڕێز محمد سعدالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێستا پرۆژە یاسایەکمان هەیە دەمانەوێ یاسایەك لێرە پەسەند بکەین بۆ مافی پێکهاتە نەتەوەیی، ئایینەکان، ئەساسی ترین ماف لە ناو ئەو یاسایەدا ئەو خاڵەتان لابرد کە پێکهاتەکان مافیان هەیە لە دەزگاکانی یاسا دانان و جێبەجێ کردن یا خود راپەراندن بەشدار بین و زۆربەی ئەندام پەرلەمانان گوتیان کە ئەو مافە هەیە کە هەتا ئێستا ئێمە دەستوورمان نییە کە مافمان هەبیتن، دەبوایە لێرە بچەسپێندرێت و لە یاسای هەڵبژاردنەکان بچن بیخوێننەوە، تەنزیمی مافەکان هاتووە، نەنووسایە، ماددەیەك نییە بڵێتن پێك هاتە نەتەوەییەکان پێویستە بەشدارییان لەو دەزگایانە مسۆگەر بکرێت تەنها ژمارەکە هاتووە پێنج ئەندام بۆ تورکمان، بەڵام لە سەر چی ئیسناد دەکرێتن؟ لە بەر ئەوەی ئەمن دەڵێم ئەوە نوقسان دەکرێت، یەعنی ئەوە کامل نابیت یاسایەکە، یەعنی ئەساسی ترین نوقتە کە پەیڕەوە دەکرێت لە هەرێمی کوردستان خۆی هەیە، یەعنی بە خۆمان شتێك هەیە پەیڕەو دەکرێتن لە یاساکە نانووسین، سوپاستان دەکەین.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز خاتوو حەیات ئەو ئەنجومەنەی پێشنیارت کردووە ئەبێت بخرێتە بەشی ئەخیرەوە، بەشی سێیەم، لە ماددەکانی کۆتایی، ئەحکامە کۆتاییەکان، لەوێ جێی ئەکرێتەوە، بەڕێز دکتۆرە ڤاڵا فەرموو.

بەڕێز د. ڤاڵا فرید :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوای تاوتوی کردن لە لایەن هەر دوو لیژنەوە بەو شێوەیە ماددەی پێنج کە دەبێتە ماددەی چوار دادەڕێژرێتەوە، ماددەی چوار، یەکەم، هەر تاکێك مافی هەیە ناسنامەی ئاینی خۆی ئاشکرا بکات و پێویستە ناسنامەی نەتەوەیی بپارێزێت کە ئەندام بوونی بە پێکهاتەیەکی دیاری کراو دەبەستێتەوە و ئەو مافەش تەنها تایبەتە بە تاکە کەس و هیچ لایەنێك مافی نییە لێی بسێنێتەوە، دووەم هەر پێکهاتەیەك بە یەکسانی لە گەڵ زۆرینە بۆی هەیە ماف و ئازادییە بنەڕەتیەکانی بە ئازادی بیرکردنەوە، ئازادی رادەربڕین، دەزگاکانی راگەیاندن، ئازادی کۆبوونەوە و

دامەزراندنی کۆمەڵە و رابیتەکان و ئازادی پیادە کردنی بیرو باوەری ئاینیشەوە پیادە بکات و حکومەت پابەند ئەبێ بە پاڵپشتی کردن و چاودێری کردنی ئەو پیادەکاریانە بە شێوەیەکی یەکسان لە نێوان پێکهاتەکان بە پێی یاسا بەرکارەکان، سێیەم، هەر پێکهاتەیەك مافی گوزارشت کردنی هەیە لە رۆشنبیری و نەریتەکانی خۆی و حکومەت پابەند ئەبێ بە پاراستنی کلتوری رۆشنبیری و ئاینی پێکهاتەکان، چوارەم، ئەو تاکانەی سەر بە پێکهاتەیەکی دیاری کراون بۆیان هەیە ناوەکانیان بە ویستی ئازادی خۆیان هەڵبژێرن و ناوی سۆنبوڵیان کەسایەتی مێژوویە گرنگەکانییان یان رووداوی گرنگی کە بە سەریان تێپەڕیوە بە کاری بهێنن و ناوی کەسایەتییەکانیان لە ناونانی شەقام و گەڕەك و گۆڕەپان و شوێنەکانی دیکە لە ناوچەکانیان بە کار بهێنن بە پێی یاسا بەرکارەکان ، پێنجەم، پێکهاتەکان مافی پشووی تایبەت بە خۆیان لە بوونە نەتەوەی و ئاینییەکان هەیە و ئەو پشووانەش بۆ ئەوان فەرمی دەبن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لە گەڵ ماددەکەیە بەو شێوەیە کە خوێنرایەوە؟کاك فەرحان نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمە لە خاڵی یەکەم کە پەیوەست بوون لە ناسنامەی نەتەوەیی فەرز کراوە، موتەناقوزە لە گەڵ مافەکانی مرۆڤ، چۆن ئینسان حەقی هەیە ناسنامەی دینی بگۆڕێتن؟ لە ناسنامەی نەتەوەییش وایە، لە بەر ئەوە لە ناسیۆنالیزم دا هاتووە هەر کەسێك بڵێیت من کوردم کوردە، بڵێیت من عەرەبم عەرەبە با کوردیش نەبێتن، کەواتە لەمەدا پێشل کردنی حقوقە و موتەناقوزە لە گەڵ مافەکانی مرۆڤ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

پێویستەکە لابرێت، هەر تاکێك مافی هەیە ناسنامەی ئاینی خۆی ئاشکرا بکات و ناسنامەی نەتەوەی خۆی بپارێزێت، تەواوە.

بەڕێز د. ڤاڵا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەو شێوەیە دەخوێندرێتەوە، بڕگەی یەکەم لە ماددەی چوارەم، هەر تاکێك مافی هەیە ناسانامەی ئاینی خۆی ئاشکرا بکات و ناسنامەی نەتەوەیی بپارێزێت کە ئەندام بوونی بە پێکهاتەیەی دیاری کراو دەبەستێتەوە، ئەو مافەش تەنها تایبەتە بە تاکە کەس و هیچ لایەنێك مافی لێسەندنەوەی نییە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، کێ لە گەڵێیەتی بەو شێوەیە کە خوێنرایەوە؟ پەنجا و حەوت (57) لە گەڵێیەتی، کێ دژییەتی؟ کەس نییە، کەواتە پەسەند کرا، ماددەی شەش کە دەبێتە ماددەی پێنج.

بەڕێز د. ڤاڵا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی پێنج، دەستە و رێکخراو و نوێنەرانی پێکهاتەکان و خانەکانی پەرەستن مافی هاوبەندی و گەیاندنی رۆشنبیری و فێرکاری و کۆمەڵایەتی و پەرەپێدانیان هەیە لە گەڵ ئەوانەی لە تایبەتمەندی یان ئاینی یان نەتەوەیی لە ناوەوە و دەرەوەدا

هاوبەشــن لە گەڵیانــدا و حــاڵەتی هەڵســانی حکــومەت بە بەســتنی پرۆتۆکۆڵــاتی نێودەوڵەتی یان هەرێمی دەبێت بەشداری کردنی پێکهاتەکان تێدا مسۆگەر بکات.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسە هەیە لە سەر ئەم ماددەیە؟

بەڕێز فخرالدین قادر/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ئەندام پەرلەمانە بەڕێزانە گفتۆگوی ماددەی پێنجەم ئەکەن، سیراج احمد، ابـوبکر عمر، شکریە اسماعیل، قادر ئۆتمان، صالح فەقێ، علی هالۆ، انس محمد، شێرکۆ حەمە امین، بەهزاد دەروێش، ئایدن معروف، هەورامان گەچێنەیی، منی نبی.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك ئایدن معروف فەرموو.

بەڕێز ئایدن معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە مەبەســتی کــار ئاســانی و کــارا کردنــی دەقــی مــاددەی پێــنجەم پێویســتە لە فەرمانگەی پەیوەندییەکانی دەرەوەی هەرێمی کوردستاندا بەشێکی تایبەت بـۆ هەر پێکهـاتەیەك بێـتە کـایەوە، بـۆ نمـوونە بەرێـوەبەرایەتی پەیوەنـدییەکانی پێکهـاتەی تورکمـان، بـۆیە پێشـنیار دەکەیـن کە دەقـی مـاددەی پێـنجەم بەم شـێوەیە تەعـدیل بکـرێتن، دەسـتە و رێکخـراو نـوێنەرانی پێکهاتەکـان و خانەکـانی پەرسـتن مـافی هاوبەنــدی و گەیانــدن و پەیوەنــدی و رۆشــنبیری و فێرکــاری و کۆمەڵــایەتی و پەرەپێــدانیان هەیە لە گەڵ ئەوانەی کە تایبەتمەنــدی و ئەتنیکــی یــان ئــاینی یــان نەتەوەیــی هاوبەشــن لە گەڵیانــدا، لێــرەدا بــۆ ئەو مەبەســتەش بەرێــوەبەرایەتی پەیوەنـدییەکانی دەرەوە دێـتە کـایەوە بـۆ هەر پێکهـاتەیەکی بە جیـا لە فەرمـانگەی پێکهاتەکـانی دەرەوە ســەر بە ســەرۆکایەتی حکــومەتی هەرێمــی کوردســتان بە بەشداری پێکردنی نوێنەری پێکهاتە لە لایەن حکومەتی هەرێمەوە لە کاتی بەستنی پرۆتۆکۆلی نێودەوڵەتی و هەرێمی کە پەیوەندیدارە بەو پێکهاتە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك ابوبکر عمر فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر (ابوبکر هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نازانم ئەو وشەی خانە چۆن هاتووە؟

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

تەرجومەی دوورە، دوور لە رێگادا.

بەڕێز ابوبکر عمر (ابوبکر هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ، شوێنەکانی پەرەستن بێت یا خود پەرستگاکان بێت باشترە و من لە گەڵ ئەو ماددەدام، بەڵام تا وەکو ئەو بڕگەیە لە ناو و دەرەوە بە پێی یاسابەرکارەکان، چونکە ئەبێ ئەو عەلاقە و پەیوەندییانە لە چوارچێوی یاسادا رێك بخرێ، بـۆ ئەوەی لە هەر حاڵەتێکی نەرێنی پارێزراو بێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، سوپاس، بەڕێز دکتۆر سراج احمد فەرموو.

بەڕێز د. سراج شێخ احمد:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ئەم ماددەیە باس لە مافەکانی پێکهاتەکان ئەکاتن دەربارەی پەیوەندی و تەواسول لە گەڵ لایەنی دەرەکی و ناوەکی، لە لایەنی ناوەکی کێشەمان نییە تەواسول ئەکرێتن عیلاقەت و پەیوەندی شتێکی چاکە، بەڵام لە رووی دەرەکییەوە ئەبێ لایەنی پەیوەندیدار لە رێی وەزارەت ئەو چالاکیانە ئەنجام بدەن، ئەبێ حکومەت و لایەنی پەیوەندیدار بزانێ ئەو چالاکیانە لە سەر چ ئاستێکن و لە گەڵ کێشن؟ ناکرێ هەر عیلاقەك و هەر چالاکییەك و هەر پەیوەندی بێت لە گەڵ لایەنی دەرەوە حکومەت ئاگادار نەبی و بێ ئەمری ئەوان بیت و سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
زۆر سوپاس، بەڕێز کاك قادر ئۆتمان فەرموو.
بەڕێز قادر ئۆتمان:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
من پشتگیری قسەکانی کاك ئەبوبەکر هەڵەدنی دەکەم، دەقەکەی تا ئەو شوێنە بێت کە دەڵێت تا لە ناوەوە و دەرەوەی وڵات، چونکە لە راستی بەستنی پرۆتۆکۆل لە گەڵ وڵاتانی نێودەوڵەتی یان هەرێمی دیارە بۆ ئەو مەبەستەیە، بەڵام ئەوە ئێشی سوڵتەی موختەسە، یەعنی تا ئەوە بێت یاسا بەرکارەکان بێت لە ناوەوە و دەرەوەی وڵات ئەوەی کە کاك ئەبوبەکر وتی.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
بەڵێ، سوپاس، خاتوو شکریە اسماعیل فەرموو.
بەڕێز شکریە اسماعیل:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
منیش بە هەمان شێواز پێم وایە هەبوونی نوێنەری کەمایەتییەکان لە دەرەوەی هەرێم لە کاتی ئەنجامدانی حکومەتی هەرێم بۆ رێکەوتنی نێودەوڵەتی ئەم دەقە یاسایی نییە، چونکە گرێدانی پرۆتۆکۆل و رێکەوتنامەی نێودەوڵەتی لە دەسەڵاتی حەصری دەسەڵاتی جێبەجێکردن هیچ پەیوەندییەکی بەم یاساوە نییە و، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
سوپاس، بەڕێز کاك علی هالۆ فەرموو.
بەڕێز علی هالۆ:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
قسەکانی من کراون، زۆر سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
زۆر سوپاس، بەڕێز دکتۆر شێرکۆ حەمە امین فەرموو.
بەڕێز د. شێرکۆ حەمە امین:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
پرسیارەکە ئەوەیە، مەبەست لە چییە کە لەوەی ئەڵێیت هەڵسانی حکومەت بە پرۆتۆکۆلات و ئەوانە؟ یەعنی مەبەست ئەوەیە کە هەر شتەك کە حکومەتی هەرێم پێویستە بیکات بۆ نموونە ئەو بەڕێزانەش ئاگادار بن و ئەمە بۆ ئێمەش لە راستیدا ئەو مافە منیش داوا ئەکەم وەکو هاووڵاتییەکی ئەم وڵاتە منیش پێویستە ئاگادار بم لە هەموو ئەو پرۆتۆکۆلانە و هەموو ئەو شتانەی کە حکومەت دەیکات، چونکە لە راستیدا کەسمان ئاگادار نین و لە رووی ئەوەشەوە خانەکان منیش پشتگیری کاك ئەبوبەکر هەڵەدنی ئەکەم لە راستیدا لە سەدا سەد و لە رووی دارشتنەوە بەراستی

زۆر نـارێکە، بـۆیە لە مـاددەی شەشـەمدا ئەوی لە دێڕی دووەمـدایە لە نـاوەوە و لە دەرەوە لە گەڵیانـدا هاوبەشـن وشـەی لە گەڵیانـدا بێـتە دوای لە نـاوەوە و دەرەوەدا، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك هەورامان فەرموو.

بەڕێز د. هەورامان گەچێنەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسـەکانی مـن کـرا پشـتیوانی لەو بەڕێـزانە دەکەم کە داوای ئەوەیـان کـرد کە ئەم یاسایە لە راستیدا ئەم ماددەیە بە تـایبەت ناگۆنجێت، چـونکە هەر پێکهاتەیەك و هەر نوێنەرێـك ئەگەر داوای ئەوە بکات نـوێنەری هەبێـت لە سـەرجەم پرۆتۆکۆلەکانـدا، بە راستی ئەوە جێگەی نابێتەوە، زۆر ئەستەمە، جێبەجێ کردنەکە ئەستەمە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز کاك صالح فەقێ فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە حاڵەتی هەڵسـانی بکـرێتە حکـومەت لە کـاتی بەسـتنی پرۆتۆکۆلاتی نێـودەوڵەتی یان هەرێمی تایبەت بە پێکهاتەکان ئەو تایبەت بە پێکهاتەکانیشی تێدا زیاد بکرێت، لە بەر ئەوەی ناگشـتگیرە لە بـری ئەوەی نوێنەریـان هەبێـت تێـدا ئەبـێ ڕەچـاوی مـافی پێکهاتەکـان بکرێـت، واتە لە بـاتی بەشـداری کردنـی پێکهاتەکـان تێـدا مسـۆگەر بکـات بکرێتە دەبێ ڕەچاوی مافی پێکهاتەکان بکرێت و بـۆی گشـتگیر نەبێـت ئەو تـایبەت بە پێکهاتەکانیشی لە دوای هەرێمی تێ بکرێت، و سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، باشە، سوپاس، بەڕێز مامۆستا انس محمد فەرموو.

بەڕێز انس محمد شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

حەقیقەت بابەتێ پەیوەندیان ب دەرڤە بابەتەکی زۆر یـێ هەسـتیارە دڤێـتن تەعامولا مواتنی یا هەر تاکە کەسەکێ درێکا قەنەواتێت رەسمی یێن حکومیدا بـن، نابیـت هەر ئێـك ژ لایێ خـۆڤە پەیوەنـدیێ بـکەت ئەڤە گەڵەك جارا دێ بیتە ئەگەرێ پەیـدا بوونـا تشـتێت نەبـاش وەکـی تەجەسوسـێ و غەیـرێ وێ، ژبەر هنـدێ ئەز داخـاز دکەم ئەڤە بێتە تەعدیل کرن (فی الداخل و الخارج بواسـگە القنـوات الحکـومیە الرسـمیە) دوێـرێ دا پەیوەندی ڤان هەبیت ب دەرڤە، هەروەسا پشتەڤانیا مامۆستا ئەبوبەکر هەڵەدنـی و دکتۆر سیراجی دکەم سەر گوتنێن وان، و زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك بەهزاد دەروێش فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەروێش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەڤ ماددا پێنجێ دوو خاڵێت سەرەکی پێویستی گۆرانکارییێنە، خاڵا ئێکێ ئەڤ دەسـتە و رێکخراوێـت نـوێنەرا، نـوێنەری پێکهاتەکـان و خانەکـان، خانەکـان و شـوێنی پەرستن (اماکن و دور العبادە) شـوێنەکە ئیزافە بیـت دێ دروسـت بیـت، خاڵا دوویـێ

ژی پشتگیری مامۆستا ئەبوبەکر هەڵەدنی دکەم ب راستی بەس دگەڵ ڤێ تەعدیلێ کە بێژین لە حاڵەت هەڵسانی حکومەت بە بەستنی پرۆتۆکۆلاتی نێودەوڵەتی یان هەرێمــی کە گرێــداییە ب ڤــان پێکهاتــاڤە و بە پێــی یاســای بەرکــار ل هەرێمــا کوردستانێ، ئەڤ هەر دوو خاڵە ئیزافە بین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، خاتوو منى نبى فەرموو.

بەڕێز منى نبى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە راستیدا من سەبارەت بە ماددە پێنج کە ماددەی شەشە ئێستا، ئەمە بە پێویست دەزانم لە حاڵەتی هەڵسانی حکومەت بە بەستنی پرۆتۆکۆلاتی نێودەوڵەتی بمینێت بۆ ئەوەی تابلۆی هەرێمی کوردستان ئەگەر ئێمە فیعلەن نەتەوەی دووەمین یا خود نەتەوەی رەسەنی هەرێمی کوردستانین کە پێکهاتەی تورکمان و کلدان و سریان و ئاشوری نەتوانین لە هەموو پرۆتۆکۆلەکان کە ئەوانەی پەیوەستن بە پێکهاتەکان کە نوێنەریان هەبێتن لێرەدا خۆی لە خۆیدا هیچ مانایەکی نامێنێتن کە ئەم یاسایەمان دەرهێنـاوە کە بە گرنگتـرین شـت پرۆتۆکولاتە کە نێودەوڵەتییەکـان پەیوەسـتن بە پێکهاتەکان دەبێت نوێنەریان هەبیتن، من لێرەدا پرسیار دەکەم لە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمانی کوردستان، ئەگەر ئێمە یاسایەکمان هەبێت، کە تا کو ئێستا یاسایەکمان نەبووە لە هیچ خولەکانی رابردوودا کە یاسایەك پەیوەست بیتن بە مافی پێکهاتەکان تا کو ئێستا زۆر بە جوانترین شێوە هەموو ماددەکان پەسەند کراِن دەستخۆشی لە زۆریـنەی ئەنـدامانی پەرلەمـان دەکەم، بەڵـام ئەو بـڕگەیە کە هەڵسـا، واتە لێـرەدا زەمـانەتی پێکهاتەکـان لە پرۆتۆکۆلاتەکـان بە هـیچ شـێوەیەك چ دەسـت نیشـان دەتوانین بکرێن چ ئێمە دەتوانین داوا بکەین کە نوێنەرمان هەبیتن لەم پرۆتۆکۆلانە، چونکە یاسایەك نەبێت، پشت بەستن بە یاسایەك نەبێتن ئێمەش ناتوانین داواکاری بکەین، بۆیە داوا دەکەم لە پەلەمانتارە بەڕێزەکان ئەو حاڵەتەی هەڵسانی حکومەت بە مەبەستی پرۆتۆکۆلەکان لانەببرێ باشترە بۆ بەرژەوەندی پێکهاتەکان بەڵام دیارە لە کاتی گفتوگۆ کردن و پشت خستن و پشتگیری کردنی بەڕێزان هەر لە خۆیدایە، چونکە پێکهاتەکان و ئەو بەڕێزانە لە ناو پەرلەمانی کوردستان کەمینەنە لە رووی ژمارەوە، بۆیە بەم هەر حاڵەوە پێم وایە هەر هەڵدەستیت، و زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێزان پێمان وایە کە ناڕوونییەك لە دارشتنەکەدا هەیە و ئەگەر نا پێکهاتەکـان مـافی ئەوەیـان هەیە کە لە گەڵ هاونەتەوەییەکـانی خۆیـان، هـاو ئـاینی یەکانی خۆیان لە چوار چێوەی دەزگا رەسمییەکانی هەرێمی کوردستان پەیوەندیان هەبێـت هەر وەکـو چـۆن فەرانسـییەکانی کەنەدا مافیـان هەیە بە پێـی دەسـتووری کەنەدا لە چوار چێـوەی موئەسەسـاتی رەسـمی ئەم وڵاتە پەیوەنـدی رۆشـنبیری و کۆمەڵایەتی و پەروەردەییەکانی خۆیان لە گەڵ فەرەنسا درێژە پـێ بـدەن بە هەمان شـێوە شـتێکی ئاساییشـە کە پێکهـاتە جیاوازەکـانی هەرێمـی کوردسـتان چ پێکهـاتە نەتەوەیــی و چ پێکهــاتە ئــایینی یەکــان لە گەڵ هــاو نەتەوە و هــاو ئــاین و هــاو مەزهەبەکـانی خۆیـان پەیوەنـدی بەردەوامیـان هەبێـت، بەڵـام لە چوارچێـوەی دام و دەزگا رەسمییەکانی هەرێمی کوردستان بە هەمان شێوە ئەوەی کە پەیوەندیدارە بە نوێنەراتیەکــانی هەرێمــی کوردســتان لە دەرەوە بە تــایبەتی لەو شــوێنانەی کە پێکهاتەکان هاو نەتەوە و هاو ئایینی یان هەیە ئەوە دیسان لەم حاڵەتەشدا کارێکی

ئاساییە کە لەوێ تەواجودییان هەبێت، بۆ بەردەوامیدان بەم جۆرە پەیوەندییانە، هەر وەکو چۆن ئێستا بە پێی دەستووری هەمیشەیی عێراق هەرێمی کوردستان بۆی هەیە لە هەموو سەفارەتەکانی عێراق نوێنەرایەتی هەبێت بۆ نموونە بۆچی شتێکی ئاسایی نەبێت کە لە نوێنەرایەتی هەرێمی کوردستان لە ڤاتیکان کەسێکی کلد و ئاشوری هەبێت بۆ درێژەدان بە پەیوەندییە کلتوریە ئاینی یەکانی نێوان مەسیحییەکانی هەرێمی کوردستان و ڤاتیکان؟ یان لە تورکیا نوێنەرێکی تورکمان هەبێت هەر لە چوارچێوەی نوێنەرایەتیدا بۆ ئەوەی ئەو پەیوەندییانە رێك بخەن، پێم وایە رەکیکە دارشتنەکەی ماددەکە و ئەگەر نا لە چوارچێوەی موئەسەساتی رەسمی هەرێمی کوردستان کارێکی ئاساییە کە پێکهاتەکان پەیوەندییان بە هاو نەتەوە و هاوئاینەکانی خۆیانەوە هەبێت، کاك رابون قسەکەیەت هەبوو؟ فەرموو.

بەڕێز رابوون توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بەشی زۆری قسەکانم بەڕێزتان کردتان، تەنها ئیزافەیەك بۆ قسەکانی سەرۆکی پەرلەمان، مەبەستەکە لێرە هەر ئەوە بووە لە پرۆتۆکۆلاتی نێودەولەتی لە پەیوەند بەو بابەتانەوە کە پەیوەندیدارن بە پێك هاتەکانەوە مەسەلەن ئەگەر سبەینێ کۆنفرانسێکی نێودەولەتی کرایەوە نوێنەری کوردستان بەشداری کرد سەبارەت بە وجودی خوشك و برا مەسیحیەکانمان لە خۆرهەلاتی ناوەراست لە دۆخی ئەوەهادا شێوەی ئەو دۆخە پێویستە نوێنەری پێکهاتەکان لە دۆخێکی وەها دا دەبێ نوێنەری مەسیحیەکان لەوێ بن یان بە لایەنی کەمەوە بەشداریکردنیان مسۆگەر بکرێت وەکو بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانیش ئاماژەی بۆ کرد، بۆیە تەنها کێشەکە لە دارشتنەکەدایە هیوادارین دارشتنەکە رێك بخرێتەوە بە جۆرێك کە هەموو پرۆتۆکۆل و عیلاقاتێکی نێودەولەتی نەگرێتەوە وەکو ئەوەی بەشێك لە برا پەرلەمانتارەکان تێگەیشتوون، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنە پەیوەندیدارەکانی قسەیەکتان هەیە؟ با دابڕێژرێتەوە لەلایەن لیژنە پەیوەندیدارەکانەوە، خاتوو شکریە قسەی خۆتت کرد، پێم وابێ ناوت نووسرا بوو، فەرموو.

بەڕێز شکریە اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵلاهی ئەگەر چەند چرکەیەکم بدەیتێ، ئەگەر بەو شێوازە بێ وەکو جەنابت ڕوونت کردەوە ئێمەش پاڵپشتی دەکەین، بەڵام ئەگەر بڵێی لە هەموو پرۆتۆکۆلەکان کە لە دەسەڵاتێکی حەسری دەسەڵاتی جێبەجێ کردنە پێکهاتەکان هەبێ، ئێمە دەڵێین ئەمە یاسایی نییە، ئەمە جێگای نییە، بەڵام گەر شتێك تایبەت بەوان بێ ئێمەش پاڵپشتی دەکەین و مافێکی خۆیانەو، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. شێرکۆ فەرموو.

بەڕێز د. شێرکۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببوورە ئەگەر ئەوکاتە من داوای ڕوونکردنەوەم کرد، من لە (100%) پشتیوانی قسەکانی بەڕێزت و کاك رابوون معروف دەکەم، لەڕاستیدا باسی ئەوەم کرد من پێوام بەوە هەیە ئەوەندە ڕوونی هەبێ لەم وڵاتە هەمووومان ئاگادار بین، هەموو ئاگاداری پرۆتۆکۆل و رێکەوتنەکان بین، ناشکرێت بەڕاستی حکومەت لەپشتەوە

موئـامەرەیەك لە پێكهـاتەیەك بكـات و ئەو ئاگـای لـێ نەبێـت، لەبەرئەوە پێویسـتە هەموومـان ئاگامـان لە هەمـوو پرۆتۆكـۆل و هەمـوو ئەو شـتانە بـێ كە لەم وڵـاتە دەگوزەرێ، من لەو ڕووانگەیەوە وتم، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو.

بەڕێز د. ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لیژنە پەیوەندیدارەكان ماددەكەیان بەمشێوەیە داڕشتەوە، ماددەی (5)

دەستەو رێكخراوو نوێنەرایەتی پێكهاتەكان و شوێنەكانی پەرستن مافی هاوبەنـدی و گەیاندنی پەیوەندی رۆشنبیری و فێركاری و كۆمەڵایەتی و پەرەپێدانیان هەیە لەگەڵ ئەوانەی لە تایبەتمەنـدی ئەتنـی، یـان ئـاینی و نەتەوەیـی هاوبەشـن لەگەڵیـان لە نـاوەوەو دەرەوەدا بەپێـی یاسـا بەركارەكـان و، لە حـاڵەتی هەڵسـانی حكـومەت بە بەسـتنی پرۆتۆكۆلـاتی نێـودەولەتی، یـان هەرێمیـی تـایبەت بە پێكهاتەكـان بەشـداری كردنیان تیایدا مسۆگەر بكات.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كـــێ لەگەڵیەتـــی بەوشـــێوەیەی كە خوێنـــدرایەوە؟ دایـــدەڕێژنەوە لەڕێگـــای دامەزراوەكانیشـی تـێ دەكەن، كـێ لەگەڵییەتـی؟ (63) كەس لەگەڵییەتـی، كـێ دژیەتی؟ 1 كەس دژیەتی، كەواتە پەسەند كرا، فەرموو.

بەڕێز د. ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی (6)

بـۆ مسـۆگەركردنی مـافی پێكهاتەكـان ئەوە سـەرۆكی یەكە كارگێڕییەكـان و سـەرۆكی ئەنجومەنە خۆجێیەكان لەوانە دەبێ كە نوێنەرایەتی زۆرینەی دانیشـتووان دەكات لە یەكە كارگێڕییەكە بەپێی یاسا بەركارەكە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ با ناوی خۆی بنووسێت.،

بەڕێز فخرالدین قادر عارف/ سكرتێری پەرلەمانی كوردستان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەم ئەنـدامانە گفتوگـۆی مـاددەی شەشـەمی یاسـاكە دەكەن، (منـی نبـی- قـادر وەتمان- علی هالۆ- ڤەمان فیصل- حیات مجید- ابـوبكر عمـر- رابـوون توفیـق- ایـوب عبدالله- جوان اسماعیل- عبـدالرحمن علـی- یعقـوب گـۆرگیس- وەحیـدە یـاقۆ- سرود سـلیم- یروانیـت نیسـان- ماجـد عثمـان- محمـد سـعدالدین- صـالح فەقـێ- بەهـار عبدالرحمن- ئایدن معروف).

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك یعقوب فەرموو.

بەڕێز یعقوب گۆرگیس:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەڤ مـاددەیە بەو شـێوەیە باوەڕنـاكەم بێـە تەتبیـق كـرن لە هەرێمـی كوردسـتان، چـونكە ئـێمە لە هـیچ شـوێنێكی لە هەرێمـی كوردسـتان زۆریـنە نـین، پێشـنیاردەكەم ئەڤ زۆرینە بێتە (كپافە سكانیە و تـابع تـأریخی)، چـونكە ئێسـتا كە سـەیر دەكەیـن لە هەرێمی كوردستان لە هیچ جێگایەك ئێمە زۆرینە نین، یان ئەو ماددەیە لابدەین، یان تەعدیل بكەین بەشێوەیەك كە ئێمە ئیستفادەی لێ بكەین، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
خاتوو وحیده فەرموو.
بەڕێز وحیده یاقۆ:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ئەز بێژم ئەڤە زۆرینە ژی بێتە چڕی دانیشتووان یەعنی (کپافه السکانیه)، نا لە ئەغلەبییە بێ، تشتەك دی ژی وەکو ئەو تشتەکی مێژووی ئەو مەنتیقە لێ بێت، ئەڤ سەرۆکی یەکەی کارگێڕی و سەرۆکی ئەنجومەنی خۆجێی دەکەم، ئەز بێژم هەکا دیار بکەن لەناڤ بەینە دوو قەوسە مەسەلەن ئەنجومەنی پارێزگا، ئەنجومەنی قەزاو ناحیە یەعنی بێتە دیارکرن، پەرلەمان تێدا نینە ئەز بێژم ئەوەش بێتە دیارکرن، یەعنی ئەڤە پتر دیار بێت، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
کاك ابو بکر فەرموو.
بەڕێز ابوبکر عمر (هەڵەدنی):
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
من ماددەکەم ئەوها داڕشتووەتەوە بۆ چەسپاندنی مافی پێکهاتەکان پێویستە ئەوها نا، یەك سەرۆکی بەشە، سەرۆکی بەشە کارگێڕیەکان و ئەنجومەنە خۆجێیەکان لەو شوێنانەی کە پێکهاتەکان تیایدا چڕی و ڕەسەنایەتی دانیشتووان پێکدەهێنن لەوان دابندرێ، بەپێی یاسا بەرکارەکان، چڕی و ڕەسەنایەتی، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
کاك علی فەرموو.
بەڕێز علی هالۆ:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
بەدیدی من ئەو ماددەیە لەوانەیە نایاسایی بێ، چونکە بەپێی یاسا قایمقام و مودیر ناحیەکانیش دەبێ بە هەڵبژاردن بن، هەروەها پارێزگار واتە ناکرێت ئەوە ئەو ماددەیە دژی یاساکانی ترە، من پێشنیارێك دەکەم ئەو ماددەیەی کە لە یاسای ڕێکخستنی مافی پێکهاتەکان لە هەرێمی کوردستاندا هاتووە ئەمە گونجاوترە لەوانەیە یاسای تریش بێت، هاوولاتیانی گشت پێکهاتەکان مافی هاوبەشیان هەیە لە دامەزراوەکانی یاسادانان و جێبەجێ کردن و دادگەری هەرێم بە پلەی جیاواز و بەپێی یاسا بەرکارەکان، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
کاك قادر فەرموو.
بەڕێز قادر ئۆتمان:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ئەم ماددەیە هەڵگیرێت، تا ئێستا یاسای هەڵبژاردنی ئەنجومەنی قەزاو ناحیەکان جێبەجێ نەکراوە، ئەگەر قەرار بێ بەوکاتەی کە جێبەجێ بکرێت تەنها هەڵبژاردنی ئەنجومەنی پارێزگاکان کراوە، جیا لەوەش ئەگەر زۆری نەبێ مەگەر چەند قائیمەیەك بێ، چەند لیستی جیاواز دابەزن دەنا هیچ مەترسی لەسەر لەدەستدانی یان نەبردنەوەیان نییە، مەگەر جیاوازی یەعنی بە چەند قائیمەیەك دابەزن ئەوکاتەش پێویستە خۆیان هەست بە بەرپرسیاریەتی بکەن بە یەك قائیمە دابەزن لەڕاستیدا، بەڵام من پێشنیاردەکەم لاببرێت لە سنووری هەندێ ناحیە زۆرینە پێکدەهێنن ئەوە واقیعە، بەڵام چڕی دانیشتوان و زۆرینەی یەعنی ئەمە ئێمە پێویستە وردتر دیراسە بکرێت، یەعنی لە سنووری پارێزگایەك لە سنووری قەزایەك، زۆر سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵام ئێمە یاساکەمان کرد بە تێبینیەکی بچووك، یاساکەمان کرد بە کوردستانی عیراق، بۆیە دەبێ لە ئەوەلەوە ئەوە لەبەرضاو بگرین، کە هەندێك لە قەزاو ناحیەکانی ناوچە جێناکۆکەکان چری دانیشتووانیش کە هی پێکهاتەکان زۆرینەی پێکهاتەیەکیش ڕەنگە زۆرینە بن، خاتوو منى فەرموو.

بەڕێز منى نبى :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیاردەکەم لە ماددەی (7) واتە ماددەی (6) برگەیەك زیاد بکرێت پێکهاتەکان مافی هاوبەشیان هەیە لە دەسەڵاتی جێبەجێ کردنی هەرێم بەپێی یاسا بەرکارەکان.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ڤەمان فەرموو.

بەڕێز ڤەمان فیصل :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە سەرجەمی ڤێ یاسا هەمیێ بۆ هەندێ هاتە داهێناندنێ، کو مافێن پێکهاتە بێن مسۆگەرکرنێ، ژ بەر هەندێ ئەز ڤی چەندە ناحیە ئینشایی و ئیملایی زێدە دەبینم بۆ مسۆگەرکرنا مافی پێکهاتە، کەواتە ئەڤ یاسا نەشیا دەرحەق مسۆگەرکرنا مافێ پێکهاتە دەرکەڤتن لەو ماددەیە، ئەڤ فەقەرە هاتنێ بۆ تەئکید کر، ئەڤەش ناحیە داڕشتنێ منە، دیسان پشتەڤانیێ ئاخافتنی کاك یعقوب و خوشکە وحیدە دەکەم بۆ هەندێك و زۆرینە دەنگ بێتە گۆڕین بۆ دانیشتووان، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك رابوون فەرموو.

بەڕێز رابوون توفیق معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیاردەکەم پێشنیارەکەی خۆم بۆ لیژنەی یاسایش ناردووە، ئەو بەندە لەبەرئەو رەکیکە ماناکەی وازیح نییە، بەجۆرێك دابڕێژرێتەوە کە بەمجۆرە بۆ مسۆگەرکردنی مافی پێکهاتەکان لەو شوێنانەی کە زۆرینەی دانیشتووانی پێکهاتەکانن، ببوورە زۆرینە بکرێت بە چڕێ دانیشتووانی وەکو پەرلەمانتاری بەڕێز کاك ابوبکر هەڵەدنی پێشنیاری کرد، سەرۆکی یەکە کارگێڕییەکان و خۆجێیەکان یەك سەرۆکی بەسە، سەرۆکی کارگێڕییەکان و ئەنجومەنی خۆجێیەکان سەر بە پێکهاتەکان دەبن، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. سرو ود فەرموو.

بەڕێز سروود سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیار دەکەم ئەو ماددە ببێتە (3) فەقەرە، (3) نوقتە ، دەست پێ دەکات بە (لضمان حقوق مکونات) اولا: تتولى الحكومة اتخاذ اجرائات خاصة تضمن تمثيل جميع مكونات الاقليم في البرلمان ومجالس محافظات الاقضية والنواحي)، ئەم بابەتە زۆر گرینگە بۆمان گرەنتی دەداتە مە کە سبەی، دووسبەی ئەمە لە پەرلەمان مەجالیسی مەحافەزات و ئەقزیەو نواحی وجودمان دەبێ، لەبەرئەوە ئێمە دەترسێین سبەی، دووسبەی لەبەر تەوازونی سیاسی لە قانونی هەڵبژاردن سیستەمی کۆتا

ئیلغـا بكرێـت، ئەو فەقەرەیە زۆر گـرنگە گرەنتـی دەداتە ئەمە، پێشـنیاردەكەم ئەو فەقەرەیە ئیزافە بكرێت، هەروەها فەقەرەی دووەم (تضمن الحكومة المكونات حق شراكة فـي مؤسسـات اقلـيم تشـريعي والتنفيـذي والقضـائية)، حەقـی شـەراكە زۆر گرینگە، موستەلەحی شەراكە زۆر زۆر گرینگە زیاتر ئەو پرۆژەیە جوان دەكاتەوە، ئێمە لە زمـانی عەرەبـی دوو موسـتەلەحی عەرەبـی هەیە (موشـاريك و شـەريك)، بەینـی هەردووكیـان فەرق زۆرە، ئـێمە تـا ئێسـتا دەتـوانین بڵێـین موشـاریكین، شـەریك نـین، ئەگەر نووسـیمان حەق شـەراكە ئەوە یەعنـی نەوعەك ئیتمیئنانێـك دەداتـكە فعـلەن ئێمە شەریكین، هەتا ئەگەر نەیەتەوە تەتبیقیش، نـوقتەی سـێیەم فیعلەن كە دەڵێن ئەغلەبیە سوكانیە، ئێمە لەهیچ شوێنێك ئەغلەبی سوكانیمان نییە، بـۆیە ئەو فەقەرە ئەگەر نەمینـێ ئەغلـەبی سـوكانیەی باشـترە یـان بگۆڕێـت ببێـتە چڕی دانیشـتووان ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك یروانیت فەرموو.

بەڕێز یروانیت نیسان ماركوس:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەز بێژم ئەڤ ماددەیە دەبێتە دوو فەقەرە، بیدایـەت (لضـمان حقـوق مكونـات) اولا: يكون رۆساو وحدات الادارية ورؤساء مجالس محلية نفسي بلدي) وەكـی شـەنگالێ یان وەك هەر شـتەكی ئەغلەبـی بێتن، بەس فەقەرەی دووەم (ضمان حقـوق شراكة في الحكومة في المناطق كثافة سكانية)، یەعنی كەسافەی سوكانی هەبێ .

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك ایوب فەرموو.

بەڕێز ایوب عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

مـن پـێم وایە مسـۆگەركردنی مـافی پێكهاتەكـان بە دەسـتوور و یاسا دەبـێ، نەك بە دانانی قایمقام و مودیر ناحیەیەك لەوان، بۆیە پێم باشە بەو شێوازە داپرێژرێتەوە بـۆ بەشداری پێكردنی پێكهاتەكان لە یەكە كارگێڕییەكاندا دەبێت سـەرۆكی یەكە كارگێڕی و سەرۆكی ئەنجومەنە خۆجێییەكان لەوان بێ، دەبێ لێرەدا مولزەم دەبـێ یەعنـی كە دەبێ لەوان بێ، لەگەڵ ئەوەشدام كە زۆرینەكە بكرێتە چڕی، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

خاتوو حیاە فەرموو.

بەڕێز حیاە مجید:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەشـێك لە قسـەكانم لەلـایەن خـاتوو وحیـدە یـاقۆ كـرا، بـۆ مسـۆگەركردنی مـافی پێكهاتەكان پێشنیاردەكەم برگەیەكی تری بۆ زیادبكرێت، كە بەڕوونی باسی پاراسـتنی ئەمـن وە ئاسایشـی پێكهاتەكـان بكـات، كە زۆرجـار بەهـۆی دینەكەیـانەوە ژیانیـان كەوتـــووەتە مەترســـییەوە وەك لە رابـــردوو بینیمـــان، پێنشـــیاردەكەم بەكـــورتی بەمشـێوەیە پێشـنیارەكەم دەیـخەمە ڕوو، پاراسـتنی ئەمـن و ئاسایشـی پێكهاتەكـان مسۆگەر بكرێت زۆر گرینگە، پاراستنی ئەمن و ئاسایشیان بەڕوونـی مسـۆگەر بكرێـت لە یاساكەدا، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

د. جوان فەرموو.

بەڕێز د. جوان اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ماددە (6) وەك جەنابت وتت لە سیاغەوە دانیشتنی بڕەك کەموکورتی هەیە، لە زمانە کوردیەکەی عەیبی تێدانییە، بەڵام لە زمانی عەرەبی دەڵێت (لضمان حقوق مکونات یکون رؤوسا وحدا الاداریة ورؤوسا مجالس محلیة) دەبێ بوترێت (من ضمن هذه المکونات) ئەوجا تەواو بکرێت (والذي یمثل الاغلبیة السکانیة)، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

مامۆستا ماجد فەرموو.

بەڕێز ماجد عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەو ماددەیەدا هاوڕام لەگەڵ بەڕێزان کاك ابوبکر هەڵەدنی و کاك علی هالۆ، هەروەها هاوڕام لەگەڵ منی خان، بەڵام بەشێوەیەکی تر من پێشنیاردەکەم سیاغە بکرێت ئەو ماددەیە، کە بکرێت بە دوو بڕگە بنووسرێت ماددەی (6) مسۆگەرکردنی مافی پێکهاتەکان لە یەکەم: سەرۆکایەتی کردنی یەکە ئیداریەکان و ئەنجومەنە خۆجێییەکان لەو شوێنانەی چڕی دانیشتووانەکانی لەو پێکهاتانەن، دووەم: دامەزراوەکانی یاسادانان و جێبەجێ کردن لە کوردستان.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك محمد فەرموو.

بەڕێز محمد سعدالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەر پشتگیری ئەو بەڕێزانە دەکەم کە دەربارەی یەکەی کارگێڕییەکان و سەرۆکی ئەنجومەنە خۆجێیەکان، وشەی زۆرینە بکرێت بە چڕی دانیشتووان، پشتگیری ئەو بەڕێزانە دەکەم کە زیادکردنی بەشداریکردنی پێکهاتەکان لە دەزگاکانی یاسادانان و جێبەجێ کردن لەگەڵ ئەو ماددەیە، جێگای لەو ماددەیە بکرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

مامۆستا عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵلا من یەك ڕام هەیە، لێرە باسی زۆرینە کراوە لەو شارو شارۆچکانەی کە زۆرینەن، من پێم وایە زۆرینە و کەمینە لێرە بەکارنەهێندرێت، چونکە ئەوە بڕاوەتەوە لە شوێنێکدا زۆرینە بن بە تەئکید قایمقام مودیر ناحیە یاخود سەرۆکی ئەنجومەنی خۆجێی لەوان دەبێ، بەڵام لە ئێستادا خۆ ئەگەر سەیری بکەین وەزیرمان هەیە لەو خوشك و برایانەیە، پەرلەمانتارمان هەیە، لە دامودەزگاکانیش چەندین ڕاوێژکار و فەرمانبەرمان هەیە، بۆیە بە بڕوای من یان لاببرێت یان زۆرینەکە یان هەر بڕگەکە لاببرێت یان زۆرینەکە لاببرێت و وای لێ بێت کە بەپێی بەرکەوتەی خۆیان، بەپێی چڕی دانیشتوان ئەوەی کە خۆیان دەیانەوێ، چونکە ئەوەی کە هەیە لێرە تەحسیل حاسڵە و بڕاوەتەوە لەو شوێنانە بە تەئکید حەقی خۆیانە، بۆیە من قەناعەتم وایە مەسەلەی زۆرینەو کەمینە ناکرێت لەم ماددەیە هەبێ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك صالح فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ئەنجومەنە خۆجێیەکان ئەوە یاسای تایبەت بە خۆیانەوە هەیە، بەهیچ شێوەیەك نایاساییە، پێم وایە ناکرێت لێرە باسی ئەنجومەنە خۆجێیەکان بکرێت، لەبەرئەوەی قانونێکی عامە، ئەگەر بە قانونێکی خاصیش بکرێت یان هەموار بکرێتەوە، پێویستە لەکاتی گفتوگۆکردن لەسەر ئەو یاسایە، بۆیە ئەم یاسایە ناکرێت هیچ پەیوەندییەکی بە یاسای ئەنجومەنی پارێزگاو قەزا و ناحییەکان یان ئەنجومەنە خۆجێیەکانەوە هەبێ، بەڵام دەکرێت وەکو برادەران ئاماژەیان پێدا چڕی دانیشتووان لەبەرچاو بگیرێت بۆ لێپرسراوی یەکە کارگێڕییەکان لە سنوورەکەی خۆیاندا، پێکهاتەیەکە لەو سنوورە چڕی دانیشتووانی خۆی بێ، بۆیە دەکرێت تەنها ئەرکە کارگێڕییەکان باس بکرێت، بەڵام ناکرێ ئەنجومەنە خۆجێیەکانی تێدا بێ.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئایدن فەرموو.

بەڕێز ئایدن معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پشتیوانی ئەو برادەرە بەڕێزانە دەکەم، کە لەو ماددەدا باسی چڕی دانیشتووانیان کرد، ئێمەش کە لەو ماددەیە رەچاوی چڕی دانیشتووانی ئەو پێکهاتانە بکرێتن، هەروەها پشتیووانی منی خانیش دەکەم، بڕگەیەك ئیزافە بکرێت لەو ماددەیە بۆئەوەی مسۆگەرکردنی مافی پێکهاتەکان لە یاسادانان و جێبەجێ کردن، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو بەهار فەرموو.

بەڕێز بەهار عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سێ بۆچوونم هەیە لەسەر ئەو ماددەیە، یەکەم: داڕشتنی ناڕوون و ناڕۆشنە، پێویستی بە چاککردن هەیە، دووەم: ئەمەی کە نووسراوە بۆ مسۆگەرکردنی مافی پێکهاتەکان، سەرجەمی ئەم یاسایە کە باسی لێوە دەکەین بۆ مسۆگەرکردنی ئەوانە نەك تەنها ئەم خاڵە، بۆیە پێویست بەوە ناکات، لە ڕوانگەی چاککردنی ئەم بڕگەیە کە ناڕۆشنی تێدا دیارە، من دوو داڕشتنم داناوە، دەیدەمە لیژنەی یاسایی ئەگەر رەچاو بکرێت، یەکەم: لەو شوێنانەی زۆرینەی دانیشتوانی پێکهاتەیەکی دیاریکراون، سەرۆکی یەکە کارگێڕییەکان و سەرۆکی ئەنجومەنە خۆجێییەکان لەوان دەبن، بەپێی یاسا بەرکارەکان، چونکە ئەنجومەنە خۆجێیەکان یاسای خۆیان هەیە، یاخود بەمشێوازە سەرۆکی یەکە کارگێڕییەکان و سەرۆکی ئەنجومەنە خۆجێیەکان لەو شوێنانەی زۆرینەی دانیشتووانی لە پێکهاتەیەکی دیاریکراو دەبن بەپێی یاسا بەرکارەکان، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی پەیوەندیدارەکان قسەتان چییە؟ فەرموو د. ڤاڵا.

بەڕێز د. ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنە پەیوەندیدارەکان داڕشتنەکەیان بەمشێوەیە داڕشتوەتەوە، بەڵام ئەوەی کە تاوتوێ کراوە لەلایەن هەردوو لیژنەکە بە زمانی عەرەبی راپۆرتەکە تاوتوێ کراوە، بە زمانی عەرەبیش داڕشتراوەتەوە، دواجار ئەوەی کە راپۆرتەکە بە زمانی عەرەبی نوسراوە ئینجا دراوە بە سەرۆکایەتی و سەرۆکایەتی پەرلەمان ناردوویەتی بۆ تەرجەمە کردن، واتە ئەوەی کە بە زمانی کوردی هاتووەتە ناو هۆڵی پەرلەمان بەهیچ شێوەیەك لەلایەن لیژنە پەیوەندیدارەکانەوە دانەڕێژراوەتەوە و تاوتوێ نەکراوە،

ماددەی (6)

بۆ مسۆگەرکردنی مافی پێکهاتەکان:

1- مافی بەشداری کردنیان هەیە لە دەسەڵاتی یاسادانان و جێ بەجێ کردنی هەرێم بەپێی یاسا بەرکارەکان.

2- ئەنجومەنە خۆجێیەکان لەو شوێنانەی کە پێکهاتەکان تیایدا چڕی و رەسەنایەتی دانیشتووان پێك دەهێنن لەخۆیان دەبێ بەپێی یاسا بەرکارەکان.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو بەهار دەڵێ نوقتەی نیزامیم هەیە، فەرموو.

بەڕێز بەهار عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

3 پەرلەمانتار کاك ڤەمان، کاك ایوب، من باسمان لەوە کرد بۆ مسۆگەرکردنی مافی پێکهاتەکان، ئێمە سەرجەمی یاساکە بۆ مسۆگەرکردنیەتی ئەوە پێویست ناکات، رەچاوتان نەکرد، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە لێرە مەبەستت ئەوەیە کە لەڕووی ئیداریەوە چیان بۆ بکرێت. کاك قادر ئۆتمان، فەرموو.

بەڕێز قادر ئۆتمان رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کە دەوترێ بە پێی یاسا بەرکارەکان، بۆ ئەنجومەنە خۆجێییەکان پێچەوانەی ئەو یاسایەیە، تەنها بۆ سەرۆکی یەکەی کارگێری نەبێ، چونکە لە ماددەی (32)...

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، ڕاستە، بەڵام بۆ سەرۆکی یەکەی کارگێریش نابێ، چونکە یەکەی کارگێریش قایمەقامە و..

بەڕێز قادر ئۆتمان رسول:

ئاخر مەبەستم ئەوە، دیاری کراوە لە ماددەی (32)، پێچەوانەیە بە پێی ئەو یاسایە، پێم باشە لاببرێ.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، وایە، ڕاستە، ڕایەك هەبوو بەو شێوەیە بوو، بۆ ئەوەی بە خۆشتان بزانن، مافی هاوبەشیتان هەبێ لە دەسەڵاتی جێبەجێ کردن، لەو شوێنانەشی کە چڕی دانیشتووانتان هەیە، مافی ئەوەتان هەبێ بە شێوەیەکی عادیلانە لە سەرۆکایەتی دام و دەزگا ئیدارییەکان بەشدار بن، ئەو شوێنانەی چڕی دانیشتووانی هەیە، ئەو شوێنانەی کە زۆرینەن، مافی ئەوەتان هەبێ کە سەرۆکی یەکەی کارگێری یان

ئەنجومەنی خۆجێیی لە ئێوە بێ، چونکە ئەوە بەو شێوەیە نەبێ تەعاروز دەبێ لەگەڵ یاسای هەڵبژاردنی ئەنجومەنی قەزا و ناحییەکان، بەڵێ کاك صالح، فەرموو.

بەڕێز صالح فقێ محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ڕەخنەم لە بەڕێزانی لیژنەی یاسایی هەیە، هەموو کاتێك ئەو پێشنیارانەی ئەندامانی بەڕێز بە هەند وەرناگرن، من دەگەڕێمەوە بۆ ئەو دوو ماددەی پێشوو، پێویستە لیژنەی یاسایی بزانن جیاوازی لە نێوان یەکسانی و دادپەروەری دا هەیە، ئەوە یەك، دوو/ لەو یاسایە پێشنیارمان کرد ئەوە پێچەوانەی یاسای ئەنجومەنی پارێزگاکانە، ئەگەر ئێمە لێرە پەسندیشی بکەین، بە دڵنیاییەوە کار بە یاساکانی ئەنجومەنی پارێزگاکانەوە دەکرێن، نەك ئەوە بۆیە ناکرێ باسی ئەنجومەنە خۆجێییەکانی تێدا بکرێ.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

وایە، یەکە کارگێڕییەکان، وەحداتی ئیداری لەگەڵ ئەنجومەنە خۆجێییەکان کە مەجالیسی محەلین، ئەوە یاسایەکی تایبەتی هەیە، کە یاسای ئەنجومەنی پارێزگا و قەزا و ناحییەکانن، ئەوانە بە پێی ئەو یاسایانە هەڵدەبژێردرێن، سەرۆکی یەکە کارگێڕییەکان و سەرۆکی ئەنجومەنە خۆجێییەکان، فەرموو.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (6) بەو شێوەیە داڕێژرایەوە:

بۆ مسۆگەرکردنی مافی پێکهاتەکان:

1- مافی بەشداری کردنیان هەیە لە دەسەڵاتی یاسادانان و جێبەجێ کردنی هەرێم بەپێی یاسا بەرکارەکان.

2- لەو ناوچانەی کە چڕی دانیشتووان پێك دەهێنن مافی بەشداری کردنیان هەیە لە بەڕێوەبردنی دامودەزگا حکومی و ئیدارییەکان بەپێی یاسا بەرکارەکان.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵیەتی بەو شێوەی کە خوێندرایەوە؟ (59) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟ کەس نییە دژی بێ، کەواتە پەسند کرا.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید إبراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەشی سێیەم

ماددەی (7): پێویستە لەسەر پێکهاتەکان و ئەو ئەندامانەی سەر بە ئەوانن لە کاتی پیادە کردنی ئەو مافانەی لەو یاسایەدا هاتوون ڕێزی مافی کەسانی دیکە بگرن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟

بەڕێز فخرالدین قادر عارف/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ئەندام پەرلەمانانە گفتوگۆی ماددەکە دەکەن:

خلف أحمد، فرحان جوهر، رابون توفیق، أبوبکر عمر، بەهار عبدالرحمن، ئایدن معروف، یعقوب گۆرگیس، ماجد عثمان، سرود سلیم، یروانت نیسان، بەهزاد درویش، کمال یلدا، علی هالۆ.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
بەڕێز كاك ئایدن، فەرموو.
بەڕێز ئایدن معروف سلیم:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
لە مـاددەی حەوت دا ئەو مـاددەیە زیـادە، زۆر زەعـیفە، داوا دەكەم ئەو مـاددەیە هەڵبگیرێت، زۆر سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
باشە، سوپاس، بەڕێز كاك رابون، فەرموو.
بەڕێز رابون توفیق معروف:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
پشـتگیری قسـەكانی بەڕێـز كـاك ئایـدن دەكەم، ئەو مـاددەیە زیـادەیە و داوا دەكەم لابرێ.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
باشە، سوپاس، بەڕێز كاك فرحان، فەرموو.
بەڕێز فرحان جوهر قادر:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
پشتگیری كاك ئایدن و كاك رابون دەكەم ئەو ماددەیە زیادە و هەڵبگیرێت.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
زۆر سوپاس، كاك خلف، فەرموو.
بەڕێز خلف أحمد معروف:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
منـیش پشـتگیری لـادانی مـاددەكە دەكەم، لەبەر ئەوە ی لە هۆیەكـانی دەرچـوون ئیشـارەتی پێدراوە، ئەگەر لانەبرا، پێشنیار دەكەم بەم جـۆرە بخوێنـدرێتەوە (پێویسـتە لەسـەر پێكهاتەكـان لە كـاتی پیـادە كردنـی ئەو مافـانەی لەم یاسـایەدا هـاتووە ڕێـزی مافی كەسانی دیكە بگرن).
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
باشە، سوپاس، بەڕێز كاك أبوبكر، فەرموو.
بەڕێز أبوبكر عمر عبداللە (أبوبكر هەڵەدنی):
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
هەمان تێڕوانینم هەیە، ماددەكە لابرێ.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
سوپاس، بەڕێز كاك یعقوب، فەرموو.
بەڕێز یعقوب گۆرگیس یاقۆ:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
ئەو ماددەیە پێویست نییە، لابرێ، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
مامۆستا ماجد، فەرموو.
بەڕێز ماجد عثمان توفیق:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
منیش پێموایە لابرێ.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشه، سوپاس، د.سرود، فەرموو.

بەڕێز سرود سليم متى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیاری ئەوە دەکەم ئەو مادده لاببرێ، زیادە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، خاتوو بەهار، فەرموو.

بەڕێز بەهار عبدالرحمن محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەمان بۆچوونم هەیە، بەڵام موبەریرەکانی دەخەمە ڕوو، یەکەمیان/ لە ڕاستی دا ئەوە شتێکی ئەخلاقی یە، نەوەکو یاسایی، هەر کەس دەبێ ڕێز لە مافی کەسانی تر بگرێ، دووەمیشیان ئێمە ئەم یاسایەمان داڕشتووە لەبەر ئەوەی کە کۆمەڵێ خەڵک هەن کە موستەزعەفن، ئێستا مەترسی هەیە ئەوان ڕێز نەگرن لە مافی کەسانی تر؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز كاك على هالۆ، فەرموو.

بەڕێز على على هالۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پێشنیاری لابردنی ماددەکە دەکەم.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز كاك بەهزاد درويش، فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەروێش دەروێش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەروەها پشتگیری ڕەئیا وێ دکەم کە ئەو ماددە بێتە لابرن، چونکە ڕاستی تەحصیل حاصلە، مەسەلەی پێکڤە ژیانێ و پاراستنا مافێن دی، سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز كاك يروانت، فەرموو.

بەڕێز يروانت نيسان مارکۆس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەزیش دبێژم ئەڤ ماددە بێتە لادان.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز كاك كمال، فەرموو.

بەڕێز كمال يلدا مرقۆز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش بۆچوونمان ئەوەیە ماددەکە لابدرێ، سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، ڕای لیژنە پەیوەندیدارەکان؟ خاتوو منى، فەرموو.

بەڕێز منى نبى نادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاتوو بەهار وشەیەکی بەکار هێنا نەشیاوە، (مستچعف)، داوا لە بەڕێزتان دەکەم لە پرۆتۆکۆل بسڕێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. يوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز د.بەهار، فەرموو.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ئێمە وەکو لیژنە پەیوەندیدارەکان پێمانوایە بوونی ئەم ماددەیە زەرووره لێرەدا، چونکه هەندێ جار له پیادە کردنی مافەکانیان دا لەگەڵ ڕێزم بۆ هەموو پێکهاتەکان، نیزامی عام نابێ حدودی مافی خەڵکی تر ببەزێنێن، بۆیە مادام ئەم یاسایە کۆمەڵێ مافی داوە بەوان، لەبەرامبەر دا واجیبێکی هەیە کە ڕێزگرتنی مافی کەسانی ترە، لەو ڕوانگەیەوە ئێمە لە لیژنە هاوبەشەکە ئەم ماددەیەمان داناوە، ئێستاش پێمان باشه بمێنێتەوە، هەرچەندە زۆر پشتیوانیان لێ کرد، دەبێ بخرێتە دەنگدانەوە، بەس ئەوە ڕەئی ئێمەیە لە لیژنەکە.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باش، بەڕێز کاك سۆران، فەرموو.
بەڕێز سۆران عمر سعید:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ئەو یاسایەی ئەمڕۆ کە ئێستا لە کۆتاییەکەیداین، پارێزگاری مافی پێکهاتە ئاینی و نەتەوەییەکان دەکات، هەموو ماددەکانی هەتا ئێرە دابین کردنی ئەو مافانەیە کە مومارەسەی دەکەن، لەبەرامبەر ئەوە یەك ئەرك دەخرێتە سەر ئەوان، ئەویش پاراستنی مافی بەرامبەرە لە مومارەسەی مافەکەی خۆیان، ئەوە پێموایە حەقێکی ئاسایی بەرامبەرە کە بۆی بچەسپێ، هیچ ئیشکالێکیش نییە بۆ لابردنی، بۆیە ئێمە پشتیوانی مانەوەی دەکەین.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە، ئێستا ئەوە دەخەینە دەنگەوە کە دەڵێ لابرێ، دوایی ئەگەر دەنگی نەهێنا ئینجا دایدەڕێژینەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە ماددەی (8) کە دەبێتە ماددەی (7) لە یاساکە لابرێ؟ (39) کەس لەگەڵ ئەوەیە لابرێ، کێ دژیەتی؟ (25) کەس دژیەتی، کەواتە پەسند کرا و لابرا، ئەو ماددەیەی کە لەلایەن خاتوو حەیاتەوە پێشنیار کرا، دەبێ لێرەدا جێی بکرێتەوە، جارێ دەیخەینە دەنگەوە کە ئایا ئەو ماددەیە زیاد بکرێ یان نا؟ دوایی دادەڕێژرێتەوە، خاتوو حەیات و بەشێکی ئەندامانی پەرلەمان پێشنیاری ئەوەیان کرد کە ئەنجومەنێکی ڕاوێژکاری پێك بهێنرێ بۆ پێکهاتەکان، کە سەر بە ئەنجومەنی وەزیران بێت و بەرپرسیار بێت لە هەموو کاروبار و بوارەکانی بەدواداچوون و چاودێری کردن و جێبەجێ کردنی ناوەڕۆکی یاساکە و مافی پێکهاتەکان، کێ لەگەڵ ئەوەیە ئەو ئەنجومەنە، بەڕێز د.بەهار، فەرموو.
بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ئێمە لە لیژنەی یاسایی پێمانوایە کە ئەو ئەنجومەنە پێویست نییە، چونکە ئەوە یاسایە دەردەچێ، جیهەتی چاودێری کردنی دیاری کراوە، کە پەرلەمانە بەدواداچوونی بۆ دەکات، پێویست بە ئەنجومەن ناکات دروست بکرێ.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
بەڕێز کاك سۆران، فەرموو.
بەڕێز سۆران عمر سعید:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ئێمەش لەگەڵ ئەوە نین بار قورسییەکی تر بۆ سەر حکومەت دروست بکرێ، بە پێکهێنانی، بە ئیستیحداسی ئەنجومەنێك، یان دەستەیەکی تر، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
باشە، دەیخەینە وتووێژەوە، ئەوە دەخەینە وتووێژەوە، كێ قسەی لەسەر دەكات؟ با بزانین د.سرود دەڵێ چی؟ فەرموو.
بەڕێز سرود سلیم:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
لە (قانون تنظیم حقوق مكونات الشعب العراقي) بەغدا نووسراوە (یتم إنشاء مجلس مكونات الشعب العراقي)، بە تەصەورم زۆر باشە لە هەرێمی كوردستان عەینی مەجلیسیشمان هەبێ، هەتا تەعقیداتێكیشیان هەبێ لەو یاسایە دەتوانین بنووسین (یتم إنشاء مجلس مكونات شعب كوردستان وینظم ذلك بقانون)، ئەوە بۆ دواڕۆژ، قانونێكی بۆ صیاغە دەكەین، زۆر سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
كێ لەگەڵ ئەوەیە كە ئەو ماددەیە زیاد بكرێ؟ ئەنجومەنێكی ڕاوێژكاری دروست بكرێ، (14) كەس لەگەڵیەتی، كێ دژیەتی؟ (44) كەس دژیەتی، كەواتە پەسند نەكرا، ماددەی دوای ئەو، كە ماددەی (9) دەبێتە ماددەی (7).
بەڕێز د.ڤاڵا فرید إبراهیم:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
ماددەی (7)
كار بە هیچ دەقێكی یاسایی ناكۆك لەگەڵ حوكمەكانی ئەو یاسایەدا ناكرێ.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
كێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ كەس قسەی نییە، بۆیە یەكسەر دەیخەینە دەنگەوە، كێ لەگەڵیەتی؟ (66) كەس لەگەڵیەتی، كێ دژیەتی؟ كەس نییە دژی بێ، كەواتە پەسند كرا.
بەڕێز د.ڤاڵا فرید إبراهیم:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
ماددەی (8)
پێویستە لەسەر لایەنە پەیوەندیدارەكان حوكمەكانی ئەم یاسایە جێبەجێ بكەن.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
كێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ كەس نییە، دەیخەینە دەنگەوە، كێ لەگەڵیەتی؟ (67) كەس لەگەڵیەتی، كێ دژیەتی؟ كەس نییە دژی بێ، كەواتە پەسند كرا.
بەڕێز د.ڤاڵا فرید إبراهیم:
بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.
ماددەی (9)
ئەم یاسایە لە ڕێكەوتی بڵاوكردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمی (وەقائیعی كوردستان) جێبەجێ دەكرێت.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:
كێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ كەس نییە، كەواتە دەیخەینە دەنگەوە، كێ لەگەڵیەتی؟ (67) كەس لەگەڵیەتی، كێ دژیەتی؟ كەس نییە دژی بێ، كەواتە پەسند كرا، هۆیە پێویستكارەكان. د.ڤاڵا فەرموو.
بەڕێز د.ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هۆیە پێویستكارەكان

لەبەر ئەوەی كوردستان – عێراق دەوڵەمەندە بە هەمەجۆری نەتەوەیی و ئاینی و زمانەوانی و لەپێناو ڕێكخستنی مافی ئەو پێكهاتانەی تیایدا پێكەوە دەژین و مسۆگەركردنی پیادەكردنیان بۆ ئەو ماف و ئازادییانەی لە پەیماننامە نێودەوڵەتییەكانی پەیوەندار بە مافەكانی مرۆڤەوە هاتوون و، وەك گەرەنتیەك بۆ مامەڵە كردن لەگەڵ هاووڵاتی كوردستانیی بەپێی پرونسیپی هاووڵاتیبوون بەچاوپۆشین لە جیاكاری ئەندامبوونیان، وە لەپێناو چەسپاندنی گیانی ڕێزگرتن و لێبووردەیی و یەكترقەبوڵكردن لە نێوان پێكهاتەكاندا، ئەوا ئەم یاسایە دەرچووێندرا.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان پێشنیار كرابوو كە ماددەی (3) لەگەڵ ئەو ماددەیە ببێ بە هۆكاری دەرچوواندن، بۆیە ماوەیەكمان دەوێت بۆ داڕشتنەوەی.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، با ناوەكان بنووسین، بێگەر خان فەرموو.

بەڕێز بێگەر دڵشاد تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕێز سەرۆكی لیژنەی یاسایی ئاماژەی پێدا كە ماددەی (3) بهێندرێتە ئێرە، چونكە ئەوە پەیوەندارن بە یەك، بەڵام من بەم شێوەیە داڕشتنێكم بۆ كردووە لەناو هۆیەكانی دەرچوواندندا ئەو دەستەواژەیەی یاخود ئەو ڕستەیەی كە باس لەوە دەكات كە گرەنتییەك بۆ مامەڵە كردن لەگەڵ هاووڵاتیانی كوردستانی، من پێمواية لەبەرئەوەی هەموومان لەناو هەرێمی كوردستان یاخود لە كوردستان دا لەچوارچێوەی هەرێمی كوردستان دا مافمان پارێزراوە، من پێمواية ئەو ڕستەیە دەبێ لاچێ، پێشنیار دەكەم بەم شێوەیە داڕێژرێتەوە، ئامانجی ئەم یاسایە بریتییە لە پاراستنی مافی پێكهاتەكان لە كوردستان ـ عیراق سەرباری مافە دەستووریەكانیان بۆ مافە سیاسی و مەدەنی و كارگێری و ڕۆشنبیری و فێركاری و ئابووریەكان بە پێی یاسا ناوخۆی و نێودەوڵەتییەكان، لەبەرئەوەی كوردستان ـ عیراق دەولەمەندە بە هەمەجۆری نەتەوەیی و ئاینی دەستەبەری ئەو ماف و ئازادیانە دەكات كە لە پەیماننامە نێودەوڵەتیەكانی پەیوەندار بە مافەكانی مرۆڤەوە هاتوون، لە پێناوی چەسپاندنی گیانی ڕێز گرتن و لێبووردەیی و یەكتر قبوڵ كردن لە نێوان پێكهاتەكاندا ئەم یاسایە دەرچووێنرا، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بینێرە بۆ لیژنە پەیوەندارەكان تكایە، كاك علی فەرموو.

بەڕێز علی علی هالۆ:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پێشنیار دەكەم لە جیاتی پێكهاتەكان، هاووڵاتیان بنووسرێ، واتە بەم شێوەیە (لە پێناو چەسپاندنی گیانی ڕێز گرتن و لێبووردەیی و یەكتر قەبوڵ كردن لە نێوان هاووڵاتیاندا، 2/ ئەم پرۆژە یاسایە وەكو پرۆژەكانی تر پڕە لە هەڵەی ڕێزمانی، ئەگەر فاریزە هات پێویست بە (و) ناكات، ئەگەر (و) هات پێویست ناكات فاریزە بنووسرێ، ئەمە بۆ هەیبەتی پەرلەمان جوان نییە واتا ناشرین كردنی زمانی كوردیە، 3/ وەكو هەڤاڵانی لیژنەی قانونی ئیشارەیان پێیدا ئەمە بەعەرەبی نووسراوە و تەرجومەی كوردی كراوە، بۆیە لە زۆربەی ماددەكات هەست دەكەین كە بە روحی كوردی

نەنووسـراوە، دەبـێ بگەڕێیـنەوە بـۆ نوسخە عەرەبـیەکە تـا بە دروسـتی لە هەنـدێ ماددەکان بگەین، ئومێدەوارم لەمەودوا ئەمە ڕەچاو بکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ڕاپۆرتەکان بە زمانی کـوردی بنووسـرێ، هەروەکـو چـۆن لە یاسـای زمانە فەرمییەکان ئەمە تەسبیت کراوە، سوپاس، کاك ابوبکر فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر (هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن ئەم دەقەم نووسـیوە (لەپێنـاو پاراسـتنی پـێکەوە ژیـانی پێکهـاتە نەتەوەیـی و ئاینییەکان کە بـووەتە سـیما و تایبەتمەنـدی کۆمەڵگای کوردسـتانی و بـۆ ڕێکخسـتنی مـاف و ئازادییەکـان کە لە پەیماننـامە نێودەوڵەتییەکـان و جاڕنـامەی جیهـانی مـافی مرۆڤدا هاتوون بە مەبەستی چەسپاندنی پرەنسیپی هاووڵاتی بوون و لێبـووردەیی و یەکتر قبوڵ کردن ئەم یاسایە دەرچووێنرا).

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، تکایە تۆش بینێرە بۆ لیژنە پەیوەندارەکان، کاك غریب فەرموو.

بەڕێز غریب مصطفی :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن تەنهـا تێبینـیم لەسـەر ئەوە هەیە کە هەر کاتێـك وشـەیەکی کوردیمـان هەبـێ واباشترە وشـەیەکی عەرەبـی بە کـوردی کراو بەکارنەهێنین، بـۆ نمـوونە یەکتـر قبـوڵ کردن، وشـەی قبـوڵ عەرەبـیە و دەکرێ پـێکەوە ژیـان وەکـو مامۆسـتا ابـوبکر ئامـاژەی پێی کرد ئەو وشەیە بەکاربێ باشترە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشـە، سـوپاس بـا لیژنە پەیوەنـدارەکان دایبڕێـژنەوە ئەو کـات بیخـوێننەوە دەیخەیـنە دەنگەوە، د.ڤالا فەرموو.

بەڕێز د.ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هۆیەکانی دەرچوواندن

لە پێنـاو پاراسـتن و دەسـتەبەر کردنـی مـافە سیاسـی و مەدەنـی و کۆمەڵـایەتی و رۆشنبیری و ئابوورییەکانی پێکهاتەکان بەپێی یاسا ناوخۆیی و نێودەوڵەتییەکان و بـۆ چەسـپاندنی گیـانی رێزگـرتن و لێبـووردەیی و پـێکەوە ژیـان لەنێـوان هاووڵاتیـانی کوردستانی عێراق ئەم یاسایە دانرا.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵیەتـی بەو شێوەیەی کە خوێنرایەوە؟ (71) کەس لەگەڵدایە، کـێ دژیەتـی؟ کەس نییە دژی بێ، کەواتە پەسند کرا.

کۆی یاسایەکە دەخەینە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە بەو شێوەیەی کە دەنگ لەسـەر ماددەکـانی درا؟ (74) کەس لەگەڵـدایە، کـێ دژیەتـی؟ کەس نیـیە، کەواتە یاسـاکە پەسند کرا، پیرۆزبایی لە گەلـی کوردسـتان دەکەیـن بەبـۆنەی دەرچـوونی ئەم یاسایە، پیرۆزبـایی لە پێکهـاتە جیاوازەکـانی هەرێمـی کوردسـتان و پێکهـاتە ئـاینی و پێکهـاتە ئیتنی و نەتەوەییەکان دەکەین بە بۆنەی دەرچوونی ئەم یاسایە، بێگومان دەرچـوونی ئەم یاسـایە هەنگـاوێکی گرنـگ دەبـێ لە قـوڵ کـردنەوەی گیـانی نێـوان پێکهـاتە جیاوازەکـانی هەرێمـی کوردسـتان و لەهەمـان کـاتیش دا دەرچـوونی ئەم یاسـایە دڵخۆشکەر دەبێ بۆ سەرنج ڕاکێشانی پێکهاتە جیاوازەکانی ناوچە جێ ناکۆکەکان لەو سۆنگەیەی کە هەرێمی کوردستان نایەوێ هیچ چارەسـەرێك بەزۆر بسـەپێنێ بەسـەر

ئەم پێکهاتــانە لەم ناوچــانە، بەڵکــو ئــێمە خوازیــارین لە هەرێمــی کوردســتان و لە دامەزراوە شــەرعیەکانی هەرێمــی کوردســتان کە ناوچەکــانی جــێ نــاکۆك، نــاوچە کوردســتانیەکانی دەرەوەی ئیــدارەی هەرێــم، دانیشــتووانەکانیان بە ویســتی خۆیــان داوای ئەوە بکەن کە بێنە سەر هەرێمی کوردستان، بۆیە لەم سۆنگەیەوە، پێمانوایە کە دەستەبەر کردنی مافەکانیان ڕێگا خۆش دەکات بۆ ئەوەی ئەوانیش پێیان خۆش بێ و حەز بکەن و کار بۆ ئەوە بکەن کە لە چوارچێوەی هەرێمی کوردستان دا بـژین، بۆیە ئەم یاسایە هەنگاوێکی گرنگە لەو پێناوە، دەست خۆشی لە لیژنە پەیوەندارەکان و لە ئەنـدامانی پەرلەمـانی کوردسـتان لە پێکهـاتە جیاوازەکـان دەکەیـن، کە ڕۆڵێکـی کارایـان هەبـوو لە دەرکردنـی ئەم یاسـایە، بەڕێـز مامۆسـتا ماجـد قسـەیەکی هەیە فەرموو.

بەڕێز ماجد عثمان توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خۆم و برایانم لە پێکهاتەی تورکمان و پێکهاتەی کلدو ئاشوور و ئەرمەن، پڕ بە دڵ دەست خۆشی و سوپاسی خۆمان ئاراستەی یەکە بە یەکەی خوشك و برایانمان ئەندامانی پەرلەمانی کوردستان دەکەین لە دەرچوواندنی ئەم یاسایە، جێگەی ڕێز و سـەربەرزیە بـۆ ئـێمە و بـۆ یەکەم جـار لە پەرلەمـانی کوردسـتان یاسـایەکی ئـاوا بـۆ پاراستنی مافی پێکهاتەکان دەربچووێنرێ، بەو هیوایەی کە بتوانین لە داهاتوویەکی نزیـك دا مافەکانمـان لە چوارچێـوەی دەسـتووری کوردسـتان دا زامـن بکرێـت و بە حەقیقـی مافەکانمـان مومارەسـە بکەیـن لە ژێـر ئاڵـای کوردسـتان، سـوپاس بـۆ سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان و سـوپاس بـۆ هەمـوو فراکسیۆنەکان کە بە دڵـی ئـێمە و باشـتر لە داخوازیەکـانی ئـێمە پشـتگیریان لێکـردین، دەسـتتان خـۆش، بـژی برایەتـی کـورد و تورکمـان و کلـد و ئاشـووری و ئەرمەن، هەر سـەرکەوتوو بـن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، سوپاس بـۆ لیژنە پەیوەندارەکان، داوا لە ئەنـدامانی لیـژنەی مافەکـانی مـرۆڤ دەکەیـن کە بچـنەوە جێگاکـانی خۆیـان دەسـتتان خـۆش، پێشـنیارێك هەیە کە بـڕگەی (3 و 2) پـێش و پـاش بخەیـن، کـێ لەگەڵ ئەوەیە کە ئـاڵوگۆڕی بـڕگەی (3) و (2)ی بەرنـامەی کـار بکەیـن، کـێ لەگەڵیەتـی؟ (43) کەس لەگەڵیەتـی، کـێ دژیەتـی؟ (12) کەس دژیەتــی، کەواتە پەســەند کــرا، داوا لە ســەرۆکایەتی لیــژنەی یاســایی دەکەین کە دەست بکەن بە خوێندنەوەی یەکەمی/ ئەو پرۆژە یاسا و بڕیارانەی کە لە بـڕگەی (2) بەرنـامەی کـاری دانیشـتنەکەدا هەن، بە پێـی مـاددەی (71) لە پەیـڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان، ژمارە (1) ی ساڵی (1992)ی هەموار کراو، فەرموو.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕێگای بەڕێزتانەوە داوا لە ئەندامانی لیژنەی یاسایی کاك شوان و مامۆسـتا ابـوبکر دەکەین کە بفەرموون بۆ خوێندنەوەی یەکەمی ئەو پرۆژە یاسایانە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموون، کاك ابوبکر فەرموو.

بەڕێز ابوبکر هەڵەدنی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرۆژە یاسای یەکەم بریتیە لە جێ بەجێ کردن و هەموار کردنی هاوردەکردن و فرۆشتنی بەروبوومە نەوتییەکان ژمارە (9)ی ساڵی (2006) کە پێکهاتووە لە (9) مادده وهۆکارەکانی دەرچوواندن، لەلایەن ئەم پەرلەمانتارە بەڕیزانەی لای خوارەوە واژوو کراوە (1/د.ڕێواز فائق، 2/د.عزت صابر، 3/بێگەرد دڵشاد، 4/ سعید محمد سعید، 5/ گۆران ئازاد، 6/ تەلار لطیف، 7/ ئاواز شێخ جەنگی، 8/زانا عبدالرحمن،9/دلێر مصطفی ،10/ سەرکەوت سەرحەد، 11/خلف احمد، 12/عباس فتاح، 13/قادر وەتمان،14/صالح فەقێ محمدامین،15/گەشە دارا حفید، داواکارین لە بەڕێزتان ئەم پرۆژە یاسایە ئاراستەی لیژنە پەیوەندارەکان بکەن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەم پرۆژە یاسایە ئاراستەی گشت ئەندامانی پەرلەمان و لیژنەی وزە وسەرضاوە سروشتییەکان و لیژنەی کاروباری یاسایی پەرلەمان دەکەین.کاك ابوبكر فەرموو.

بەڕێز ابوبكر عمر هەڵەدنی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

2/ بریتیە لە یاسای کۆمپانیای کوردستان بۆ تەسفیە کردنی نەوت و پێکهاتەکانی کە پێکهاتووە لە (18) مادده بە بێ هۆکاری دەرچوواندن، لەلایەن ئەم بەڕێزانە واژوو کراوە، (فائق مصطفی ، ڕۆزا محمود عثمان، د.پەری صالح، عبدالرحمن علی رضا، شێرکۆ حەمە امین، علی حەمە صالح، پەروا علی، برزۆ مجید، منیرە عثمان، محمود حاجی عمر، ایوب عبدالله) داواکارین لە بەڕێزتان ئاراستەی لیژنە پەیوەندارەکانی بکەن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئاراستەی لیژنەکانی وزە و سەرضاوە سروشتییەکان و لیژنەی دارایی و کاروباری ئابووری و وەبەرهێنان و لیژنەی یاسایی پەرلەمان و گشت ئەندامانی پەرلەمانی دەکەین.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ابوبكر فەرموو.

بەڕێز ابوبكر عمر (هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرۆژە یاسای هەموارکردنەوەی یاسای باری کەسێتی ژمارە (88) ی ساڵی (1959) کە پێکهاتووە لە شەش مادده و هۆیەکانی دەرچوواندن، لەلایەن ئەم پەرلەمانتارە بەڕێزانەی خوارەوە واژوو کراوە، (تەلار لطیف، شیلان جعفر، فیروز گە، گەشە دارا حفید، کەژاڵ هادی، د.پەری صالح، ئاواز شێخ جەنگی، نەجات محمد، سروود سلیم)، داواکارین لە بەڕێزتان ئەم پرۆژە یاسایەش ئاراستەی لیژنە پەیوەندارەکان بکەن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەم پرۆژە یاسایەش ئاراستەی لیژنەی کاروباری کۆمەڵایەتی و منداڵ و خێزان و لیژنەی کاروباری یاسایی و گشت ئەندامانی پەرلەمانی دەکەین، کاك ابوبكر فەرموو.

بەڕێز ابوبكر عمر (هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرۆژە یاسای قەرەبووکردنەوەی قوربانیانی ڕاگواستنی بەزۆرە ملێ لەناوچە سنوورییەکانی هەرێمی کوردستان کە پێکهاتووە لە (17) مادده و هۆیەکانی دەرچوواندن، کە لەلایەن ئەم پەرلەمانتارانەی خوارەوە واژوو کراوە، (د.عبدالله جاسم

ڕێکانی، نەجات محمد عبداللە، فیرۆز گە، ناضم کبیر محمد، هێڤا حاجی، محمد علی یاسین، ڤیان عباس، مەردان خدر، قادر وەتمان، مریم صمد، علی هالۆ، فرحان جوهر، سعید مصیفی، هەورامان گەچێنەیی)، داواکارین لە بەڕێزتان ئەم پرۆژە یاسایەش ئاراستەی لیژنە پەیوەندارەکان بکەن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەم پرۆژە یاسایە ئاراستەی لیژنەی مافەکانی مرۆڤ و لیژنەی دارایی و کاروباری ئابووری و وەبەرهێنان و لیژنەی یاسایی پەرلەمان و گشت ئەندامانی پەرلەمان دەکرێت، کاك شوان فەرموو.

بەڕێز شوان شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرۆژە یاسای پێنجەم، پرۆژە یاسای پاراستنی مافی نەخۆش و پزیشك و کارمەندە تەندروستییەکان کە لە (23) ماددە پێك هاتووە لەگەڵ هۆیەکانی دەرچوواندن، لەلایەن (14) ئەندام پەرلەمانەوە واژوو کراوە، کە ناوەکانیان بەم شێوەیەیە (بەیار طاهر دۆسکی، د.شرین حسنی، د.سراج احمد محمد، شوان شێخ احمد، زۆزان صادق، وحیدە یاقو، تحسین اسماعیل، شیلان شێخ جعفر، حەیات مجید، هێڤا حاجی میرخان، مەردان خدر، ناضم کبیر، عباس غزالی، ئومێد خۆشناو)، تکایە بە ئاراستە کردنی بۆ لیژنەی پەیوەندار.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەم پرۆژە یاسایەش ئاراستەی لیژنەی کاروباری تەندروستی و ژینگە و لیژنەی کاروباری یاسایی و گشت ئەندامانی پەرلەمانی دەکەین، کاك شوان فەرموو.

بەڕێز شوان شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرۆژە بڕیاری دیاری کردنی ڕۆژی (2014/8/3) وەك ڕۆژی جینۆساید کردنی شنگال، کە لە چوار بڕگە پێکهاتووە بێ هۆیەکانی دەرچوواندن دەرچووە و لەلایەن (38) ئەندامی پەرلەمانەوە واژوو کراوە کە ناوەکانیان بەم شێوەیەیە (شامۆ شێخۆ، ئومێد عبدالرحمن، حەیات مجید، فیروز گە، زیاد حسین، امنە زکری، محمد صادق، د.شرین حسنی، فرحان جوهر، صالح بەشارەتی، ڤەمان فیصل، شوان شێخ احمد، دڵشاد شعبان، تحسین اسماعیل، بەشار مشیر، عەباس غزالی، محمد علی یاسین، بەیار طاهر، د.ڤالا فرید، نەجات محمد عبداللە، قادر وەتمان رسول، سعید محمد سعید، ابوبکر هەڵەدنی، سهراب میکایل، شێرکۆ حەمە امین، عبدالرحمن علی رضا، عزت صابر اسماعیل، برزۆ مجید عبداللە، کەمال یەڵدا، د.سروود سلیم، ماجد عثمان، سۆران عمر، د.شوان قەڵادزەیی، ایوب عبداللە، بێستوون فائق، د.پەری، قارەمان قادر، د.سراج شێخ احمد)، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان تکایە بە ئاراستە کردنی بۆ لیژنەی پەیوەندار.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەم پرۆژە بڕیارە ئاراستەی لیژنەی پێشمەرگە و شەهیدان و زیندانیانی سیاسی و جینۆساید و لیژنەی کاروباری یاسایی پەرلەمان و گشت ئەندامانی پەرلەمان دەکەین، کاك صالح فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داواكارم ئاراستەی لیژنەی ناوچە كوردستانیەكانیشی بكەی؟.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، ئاراستەی لیژنەی ناوچە كوردستانیەكانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمیشی دەكەین، كاك شوان فەرموو.

بەڕێز شوان شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پرۆژە بڕیاری تایبەت بە پەنابەران و دیپۆت كراوان، كە لە (8) بڕگە و هۆیەكانی دەرچوواندن لە لایەن (23) ئەندامی پەرلەمانەوە واژوو كراوە، ناوەكانیش بەم شێوەیەیە (سالار محمود، بێگەرد دڵشاد، دلێر ماوەتی، گۆران ئازاد، تەلار لطیف، گەشە دارا، عباس فتاح، سەركەوت سەرحەد، عزت صابر، صالح فەقێ، قادر ڕەزگەیی، سەعید مەسیفی، ئاواز شێخ جەنگی، شێركۆ حەمە امین، قارەمان قادر، محمد علی یاسین، عمر صالح كۆچەر، فیروز گە، د.شوان قەڵادزەیی، زۆزان صادق، علی هالۆ، بەهار عبدالرحمن، عبدالرحمن فارس، ابوكاروان) بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان تكایە بۆ ڕەوانە كردنی بۆ لیژنە پەیوەندارەكان.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئەم پرۆژە بڕیارە ئاراستەی لیژنەی پەیوەندییەكان و ڕەوەندی كوردستانی و لیژنەی كاروباری یاسایی پەرلەمان و گشت ئەندامانی پەرلەمانی دەكەین، زۆر سوپاس بۆ لیژنەی یاسایی، خاتوو حەیات نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز حەیات مجید:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەم پرۆژە یاسایە و ئەوەی پێشووتریش پێویستە ئاراستەی لیژنەی مافی مرۆڤ بكرێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئەمە تایبەتمەندە بە تەخەسوسی یەك لە لیژنە پەیوەندارەكان، بۆیە پێویست ناكات ئاراستەی لیژنەی مافەكانی مرۆڤی بكەین، زۆر سوپاس، مامۆستا غریب فەرموو.

بەڕێز غریب مصطفى:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سێیەم پرۆژە یاسا ئەوەی كە تایبەتە بە باری كەسێتی بە پێویستی دەبینم ئاراستەی لیژنەی ئەوقاف بكرێ.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

ئەوە پەیوەندیدارە بە موشاهەدە، پەیوەندی بە لیژنەی ئەوقافەوە نییە، ئەو پرۆژە یاسایەی لەبەردەمتانە خوێندووتانەتەوە، ئەوە پەیوەندارە بە چۆنیەتی بینینی مناڵ لەلایەن دایك و باوكەوە، لەبەرئەوە پێویستی بە لیژنەی ئەوقاف نییە، كاك سراج فەرموو.

بەڕێز د.سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو پرۆژە یاسایەی ئەمڕۆ پەسەندمان كرد ئەوەش تەحویلی لیژنەی ئەوقاف نەكرا بەداخەوە، بەڵام هەندێك شت هەیە ئینسان دەقیق بێت لەسەر ئەو بوارە ئێمەش كەسانی پسپۆر و شارەزامان تێدایە حەزمان لێیە بابەتەكان دەوڵەمەند تر بكەین، ئەگەر تەحویلی ئێمە كرا چی تێدایە، ئێمەش دوو قسەی لێ دەكەین.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

هیچ موشكیلەی تێدا نییە بەس ئەمەش ئیشتان قورس دەكات و ئامادەكردنی ڕاپۆرت لەسەر پرۆژە یاسایەكە قورس دەكات، سێ لیژنە لەسەری دابنیشێ و ڕاكانی خۆیان گەڵاڵە بكەن، مەسەلەی بینینی مناڵ لەلایەن دایك و باوكەوە پێموا نییە مەسەلەیەكی دینی بێ تا ئاراستەی ئێوە بكرێ، مامۆستان انس قسەیەكت هەبوو؟ فەرمووو.

بەڕێز انس محمد شریف:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەگەر بابەت (حچانە) بێتن حەزانە موتەعەلقە بە بابەتی شەرعی و حەز دەكەین ئاراستەی ئەو بكرێت، ئەگەر بابەت گرێدای وی بێتن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كاك ابوبكر فەرمووو.

بەڕێز ابوبكر عمر (هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێویستە لیژنەی كاروباری ژنانیش لەو یاسایەدا هەبێ.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

پێموانییە پێویستی بە لیژنەی كاروباری ژنان هەبێ، چونكە ئەمە مافی باوك و دایكە، مادام خێزانمان هەیە و مادام لیژنەیەكمان هەیە تایبەتمەندە بە خێزان، لەبەرئەوە پێویست ناكات ئاراستەی لیژنەی كاروباری ئافرەتان بكرێ، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ئەوە لە هەمواری پەیڕەوی ناوخۆ ئەم بابەتە موعالەجە دەكرێ و تەنها ئەو ماددانەی كە پەیوەندارە بە لیژنەیەكی دیاری كراو ئاراستەیان دەكرێ، ناكرێت هەموو پرۆژە یاساكان ئاراستەی ئەم لیژنانە بكرێ بەم زۆریە و ئەو كاتە ئامادەكردنی ڕاپۆرت كارێكی ئەستەم دەبێ، بۆیە مادام لیژنەیەكمان هەیە بەناوی كاروباری كۆمەڵایەتی و منداڵ و خێزان، ئەم بابەتەش پەیوەندی بە خێزانەوە هەیە و پەیوەندی بە دایك و باوكەوە هەیە، بۆیە ئاراستەی لیژنەی مافەكانی ئافرەت و ئاراستەی لیژنەی ئەوقافی ناكەین، بەڕێزان بەم شێوەی هاتینە كۆتایی دانیشتنی ئەمڕۆ، بڕگەی (3) هەڵدەگرین بۆ دانیشتنی داهاتووی پەرلەمان، زۆر سوپاس بۆ ئێوەش.

د. یوسف محمد صادق	**جعفر ابراهیم ئێمینكی**	**فخرالدین قادر**
سەرۆكی پەرلەمانی	جێگری سەرۆكی پەرلەمانی	سكرتێری پەرلەمانی
كوردستان - عێراق	كوردستان – عێراق	كوردستان – عێراق

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە 10
چوارشەممە ڕێکەوتی 29\4\2015
خولی چوارەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (10)
چوارشەممە ڕێکەوتی 2015/4/29

کاتژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی چوارشەممە ڕێکەوتی 2015/4/29 پەرلەمانی کوردستان - عێراق بە سەرۆکایەتی یوسف محمد صادق سەرۆکی پەرلەمان و، بە ئامادەبوونی بەڕێز جعفر ابراهیم ئیمینکی جێگری سەرۆك و، بەڕێز فخرالدین قادر سکرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژمارە (10)ی خولی چوارەمی, ساڵی (2015) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی ماددە (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموارکراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی کوردستان - عێراق, دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاری دا دانیشتنی ژمارەی (1)ی خولی گرێدانی دووەمی ساڵی یەکەم لە خولی چوارەمی هەڵبژاردن لە کات (11)ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی چوارشەممە ڕێکەوتی 2015/4/29 دا بەم شێوەیە بێت:

1 پێشچاو خستن و گفتوگۆ کردنی ناڕازی بوونی بەڕێز سەرۆکی هەرێم لەسەر ماددەی (5) ی یاسای ژمارە (7) ی ساڵی (2014)، یاسای هەمواری یەکەمی یاسای گشتی دەستپاکی لە هەرێمی کوردستانی عێراق ژمارە (3) ی ساڵی (2011).

2- هەڵوەشاندنەوەی بڕیاری پێکهێنانی لیژنەی کاتی بۆ لێکۆڵینەوە و بەدواداچوون بۆ بەجینۆساید ناساندنی تاوانەکانی دژ بە پێکهاتەکانی هەرێمی کوردستانی عێراق ژمارە (22) ی ساڵی (2014)

3- خوێندنەوەی یەکەم بۆ ئەو پرۆژە یاسایانەی خوارەوە بەپێی ماددەی (71) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ژمارە (1) ی ساڵی (1992) ی هەموار کراو:

یەکەم: پرۆژە یاسای بەرەنگار بوونەوەی بازرگانی کردن بە مرۆڤ لە هەرێمی کوردستانی عێراق.

دووەم: پرۆژە یاسای دوورکەوتنەوە لە سووکایەتی کردن بە ئاینەکان لە هەرێمی کوردستانی عێراق.

سێیەم: پرۆژە یاسای ڕاگرتنی کارکردن بە یاسای خانووبەرە ژمارە (9) ی ساڵی (2008) لە هەرێمی کوردستانی عێراق.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

دانیشتنەکەمان بە ناوی گەلی کوردستان دەست پێ ئەکەین، خولی چوارەمی هەڵبژاردن، ساڵی دووەم، دانیشتنی ژمارە (10)، ڕۆژی دانیشتن (2015/4/29)، بەرنامەی کار، بەپێی حوکمەکانی بڕگە یەکی ماددەی (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستانی عێراق، ژمارە (1) ی ساڵی (1992)ی هەموار کراو، دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاریدا کاتی دانیشتنی ژمارە (10) ی خولی بەهارە لە خولی هەڵبژاردنی چوارەمی پەرلەمان لە کاتژمێر (11) ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی چوار شەممە، ڕێکەوتی (2015/4/29) بەرنامەی کاری دانیشتن بەم شێوەیە بێت:

1 پێشچاو خستن و گفتوگۆ کردنی ناڕازی بوونی بەڕێز سەرۆکی هەرێم لەسەر ماددەی (5) ی یاسای ژمارە (7) ی ساڵی (2014)، یاسای هەمواری یەکەمی یاسای گشتی دەستپاکی لە هەرێمی کوردستانی عێراق ژمارە (3) ی ساڵی (2011).

2- هەڵوەشاندنەوەی بڕیاری پێکهێنانی لیژنەی کاتی بۆ لێکۆڵینەوە و بەدواداچوون بۆ بەجینۆساید ناساندنی تاوانەکانی دژ بە پێکهاتەکانی هەرێمی کوردستانی عێراق ژمارە (22) ی ساڵی (2014)
3- خوێندنەوەی یەکەم بۆ ئەو پرۆژە یاسایانەی خوارەوە بەپێی ماددەی (71) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ژمارە (1) ی ساڵی (1992) ی هەموار کراو:
یەکەم: پرۆژە یاسای بەرەنگار بوونەوەی بازرگانی کردن بە مرۆڤ لە هەرێمی کوردستانی عێراق.
دووەم: پرۆژە یاسای دوورکەوتنەوە لە سووکایەتی کردن بە ئاینەکان لە هەرێمی کوردستانی عێراق.
سێیەم: پرۆژە یاسای ڕاگرتنی کارکردن بە یاسای خانووبەرە ژمارە (9) ی ساڵی (2008) لە هەرێمی کوردستانی عێراق.
ئێستا داوا لە بەڕێز سکرتێری پەرلەمان ئەکەین پوختەیەك لە دانیشتنی پێشووی پەرلەمان بخوێنێتەوە.

بەڕێز فخرالدین قادر-سکرتێری پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورە، پوختەی دانیشتنی ژمارە (9) ی کۆبوونەوەی ئاسایی پەرلەمان لە بەرواری (2015/4/21) بەو شێوەیە بوو:
1 دەست پێکردنی دانیشتن لەلایەن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانەوە.
2- خوێندنەوەی پوختەی دانشتنی پێشوو، و خوێندنەوەی ناوی ئەندامانی پەرلەمانی ئامادە نەبوو و ئامادە نەبووی کۆبوونەوەی لیژنەکانی پەرلەمان لەلایەن سکرتێری پەرلەمانەوە.
3- پەسند کردن و گفتوگۆ کردنی پرۆژە یاسای پاراستنی مافەکانی پێکهاتە نەتەوەی و تیرە ئاینییەکان لە هەرێمی کوردستانی عێراق.
4- ئاڵوگۆڕکردنی خاڵی دووەمی بەرنامەی کار بۆ خاڵی سێیەم و بە پێچەوانەوە.
5- خوێندنەوەی یەکەم بۆ حەوت پرۆژە یاسا و بڕیار لەلایەن لیژنەی یاساییەوە.
6- پێشچاوخستن و ناڕازی بوونی بەڕێز سەرۆکی هەرێمی کوردستان لەسەر ماددەی (5) ی یاسای ژمارە (7) ی ساڵی (2014) یاسای هەمواری یەکەمی یاسای گشتی دەستپاکی لە هەرێمی کوردستانی عێراق ژمارە (3) ی ساڵی (2011) بۆ دانیشتنی ئەمڕۆ دواخرا.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، داوا لە بەڕێزتان ئەکەین ناوی ئامادە نەبووانی دانیشتنی پێشووی لیژنەکانی پەرلەمان بخوێننەوە.

بەڕێز فخرالدین قادر-سکرتێری پەرلەمان:

ناوی ئامادە نەبووانی ئەندامانی پەرلەمان کە لە دانیشتنی ژمارە (9) ی ئاسایی لە بەرواری (2015/4/21) مۆڵەت دراون بوون یان بێ مۆڵەت ئامادە نەبوون لە دانیشتنی یەکەم بەم شێوەیە:
1 انور قادر-مۆڵەت
2- ئاری محمد- مۆڵەت
3- باپیر کاملا-مۆڵەت
4- تحسین اسماعیل-مۆڵەت
5- حسین اسماعیل-مۆڵەت
6- دلێر مصطفی -مۆڵەت
7- ڕێواز فائق-ئامادە نەبوو
8- زۆزان صادق-مۆڵەت

9- سهراب میکائیل-مۆڵەت
10- شامۆ شیخۆ-مۆڵەت
11- شرین حسنی-مۆڵەت
12- عمر عینایەت-مۆڵەت
13- عمر مصطفی -مۆڵەت
14- فەرهاد حەمە صالح-مۆڵەت
15- مدینە ایوب-مۆڵەت
لە دانیشتنی دووەم بەم شێوەیەیە:
1 ابراهیم احمد-مۆڵەت
2- انور قادر-مۆڵەت
3- ئاری محمد-مۆڵەت
4- باپیر کاملا-مۆڵەت
5- تحسین اسماعیل-مۆڵەت
6- جمال عثمان-ئامادە نەبوو
7- حسن صالح-مۆڵەت
8- حسین اسماعیل-مۆڵەت
9- دڵشاد شعبان-مۆڵەت
10- دلێر مصطفی -مۆڵەت
11- ڕێواز فائق-ئامادە نەبوو
12- زۆزان صادق-مۆڵەت
13- سهراب میکائیل- مۆڵەت
14- شامۆ شێخۆ- مۆڵەت
15- شرین حسنی-مۆڵەت
16- عبدالله محمود- مۆڵەت
17- عمر عینایەت- مۆڵەت
18- فەرهاد حەمە صالح-مۆڵەت
19- مدینە ایوب- مۆڵەت
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، کۆبوونەوەی لیژنە هەمیشەییەکانی پەرلەمانی کوردستان لە (2015/4/22) تا (4/29) بەم شێوەی خوارەوە بووە.
1 لیژنەی کاروباری پێشمەرگە و قوربانیانی جینۆساید و زیندانیانی سیاسی لە (4/22) کۆبوونەوەی کردووە:
1 محمد صادق-مۆڵەت
2- قادر ئۆتمان-مۆڵەت
3- عبدالرحمن فارس-مۆڵەت
4- باپیر کامەلا- مۆڵەت
5- عبدالله حاجی محمود- مۆڵەت
6- یعقوب گورگیس- مۆڵەت
دووەم: لیژنەی ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم لە (4/22) کۆبوونەوەی کردووە:
1 شامۆ شێخۆ- مۆڵەت
سێیەم: لیژنەی کشتوکاڵ و ئاژەڵداری و ئاودێری و بەنداوەکان لە (4/27) کۆبوونەوەی کردووە:
1 خلف احمد- مۆڵەت بووە

2- ئاواز جنگی-مۆڵەت
چوارەم: لیژنەی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن و هونەر لە (4/27) کۆبوونەوەی کردووە:
1 زانا عبدالرحمن-مۆڵەت
پێنجەم: لیژنەی دەستپاکی لە (4/27) کۆبوونەوەی کردووە:
سەرجەم ئەندامانی ئامادە بوون.
شەشەم: لیژنەی کاروباری پێشمەرگە و قوربانیانی جینۆسیاد و زیندانیانی سیاسی لە (4/27) کۆبوونەوەی کردووە:
1 ئاری محمد-مۆڵەت
2- محمد صادق- ئامادە نەبووە
3- هەورامان حەمە شەریف-مۆڵەت
حەوتەم: لیژنەی داکۆکی کردن لە مافی ئافرەت (4/27) کۆبوونەوەی کردووە:
1 حیات مجید- ئامادە نەبووە
2- کەژاڵ هادی- ئامادە نەبووە
3- مریم صمد- ئامادە نەبووە
هەشتەم: لیژنەی پیشەسازی و وزە و سەرضاوە سروشتییەکان لە (4/27) کۆبوونەوەی کردووە:
1 دڵشاد شعبان- ئامادە نەبوو
2- علی هالۆ- ئامادە نەبوو
3- صالح بەشار- ئامادە نەبوو
4- پراونت نیسان- ئامادە نەبوو
5- بەیار طاهر- ئامادە نەبوو
نۆیەم: لیژنەی دارایی و کاروباری دارایی و وەبەرهێنان لە (4/28) کۆبوونەوەی کردووە:
1 ڕۆزا محمود- ئامادە نەبوو
دەیەم: لیژنەی ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم لە (4/28) کۆبوونەوەی کردووە:
1 سەرجەم ئەندامان ئامادە بوون
یانزە: لیژنەی کاروباری کۆمەڵگەی مەدەنی لە (4/28) کۆبوونەوەی کردووە:
1 محمد علی- مۆڵەت
2- تەلار لطیف- مۆڵەت
دوانزە: لیژنەی کۆمەڵایەتی و منداڵ و خێزان لە (4/28) کۆبوونەوەی کردووە:
1 پەری صالح مۆڵەت
2- ئاواز جنگی- مۆڵەت
3- تەلار لطیف _مۆڵەت
4- منیرە عثمان- مۆڵەت

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك ئاری نوقتەی نیزامییە؟

بەڕێز ئاری هەرسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نوقتەی یەکەمم ئیزافەیەکە بۆ ئەو خوێندنەوەی بەڕێز سکرتێری پەرلەمان خوێندیەوە، راستە ئێمە (4/22) کۆبوونەوەمان ئەنجام داوە، بەڵام هەر بۆ پرۆتۆکۆل و یەکەمجاریش بووە حەز ئەکەین لە پرۆتۆکۆڵ بنووسرێ کە ئێمە کۆبوونەوەکەمان بردە مۆنۆمێنتی هەڵەبجەی شەهید، دوو، داوا لە بەڕێزتان ئەکەم کە بڕگەی یەك و

دوو جێگـۆڕکێی پـێ بکـرێ، داوا لە پەرلەمانتـارانیش ئەکەم کە پشـتیوانیم بـکەن، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

پێم وابێ ئێشکالێکی ئەوتۆ نییە بەرنامەی کار بەشێوەی خـۆی بڕوات، بە تـایبەتی سـەرۆکی دەسـتەی گشـتی دەسـتپاکیش لێـرە ئامـادەیە، بەخێرهـاتنی ئەکـەین، بەڕێـز دکتۆر ئەحـمەد سـەرۆکی گشـتی دەسـتپاکی، بەڵام ئەگەر ئەنـدامانی پەرلەمـان ڕازی بوون لەسەر ئەوە وا ئەکەین، کاك فایەق نوقتەی نیزامییە؟

بەڕێز فائق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئـێمە لە (4/28) لیـژنەی ئـاوەدان کـردنەوە و نیشـتەجێ کـردن کۆبـوونەوەی خۆمـان کـردووە، بانگهێشـتی سـەرۆکی وەبەرهێنانیشـمان کـرد، لەوێ ئامـاژەی پێـنەدراوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دیارە ڕاپرۆتەکەتان نەگەیشتۆتە دەستیان، کاك ئومێد نوقتەی نیزامییە؟

بەڕێز ئومێد خۆشناو:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمڕۆ لە مێژووی کورد ئاسایی نییە کە (7) مانگ بەر لە ئێستا پەرلەمـانی کوردسـتان لەسـەر پێشـنیاری بەڕێـز سـەرۆکی هەرێمـی کوردسـتان بڕیـارێکی مێژوویـی و یەکگرتوومـان دەرکـرد، دوای ئەو (7) مـانگە کە کۆمەڵێـك ڕەهەنـدی هەیە لە چـوونی پێشـمەرگە بـۆ بەشـێکی تـری وڵـات و شـەڕ کـردن لەگەڵ گرووپێکـی تیرۆریسـتی بە هاوکاری یەپەکە و یەپەژە بە خۆشحاڵیەوە ئێستا وەکو کەرنەڤاڵێك لەلایەن خەڵکـی کوردسـتان کە چـۆن بەچـاوی فرمێسـکی هاووڵاتیـانی ئەو وڵاتە بەڕێکـران، ئەمـڕۆ بە خۆشحاڵیەوە پێشوازیان لێ ئەکرێ، و بۆ یەکەمین جار هێزێکی کوردی نیزامی بەنێـو وڵاتێك بڕوات کە وڵاتی تورکیایە، گەلێ جار ئەو وڵاتە ڕێگەی بە زهێزەکان نەدایە هێز بەنێویدا بچێ، بۆیە ئەو تۆمارە پڕ سەروەریانەی کە...

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئومێد ئەوە نوقتەی نیزامی نییە...

بەڕێز ئومێد خۆشناو:

.....داواکارییە، خۆشەویستی یەپەگە و یەپەژە زیـاد بـوو، یەکڕیـزی بەرپـا بـوو، ئەوانە هەمـووی کـاری پەرلەمـانە، داواکـارین، ئەمـڕۆ پەرلەمـانی کوردسـتانیش وەکـو هەڵویستێك بۆ قوربانی دانی ئەو پێشـمەرگانە بـۆ ئەو شـەهیدانە، و ئەو برینـدارانەی ئەو ڕۆژە مێـژووییە ئەگەر لە چوارچێـوەی بەیانـامەیەکیش بـێ، ئێـوەش وەکـو سەرۆکایەتی پەرلەمان بەشێك بن لەو خۆشیانە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سـوپاس، بە دڵنیـاییەوە پەرلەمـانی کوردسـتان هاوشـێوەی دامەزراوەکـانی تـری هەرێمی کوردستان ئەرکی خۆی لەم بوارە جێ بەجـێ کردووە، بڕیاری نـاردنی هێـزی پێشمەرگە بۆ کۆبانێ کە بڕیارێکە ئەم خولەی ئێستای پەرلەمان بە هەموو ئەنـدامانی پەرلەمـان، و بە هەمـوو فراکسـیۆن و دەسـتەی سـەرۆکایەتی شـانازی پێـوە ئەکەن لە دوای ئەوەی بەڕێـــز ســـەرۆکی هەرێـــم و وەزارەتـــی پێشـــمەرگە و لـــایەنە پەیوەندیـدارەکانی تـر هەمـاهەنگی پێویسـت کـرا بـۆ ناردنیـان، لێـرە لە پەرلەمـانی کوردسـتان دەنگـی لەسـەر درا، جـێگەی خۆشـحاڵیە کە دوای جـێ بەجـێ کردنـی ئەرکەکەیان ئەوان بە دڵنیاییەوە چوونی پێشمەرگە بـۆ کۆبـانێ بـووە هـۆی گـۆڕانی هاوسـەنگی هێـز لەوێ، و خۆشـبەختانە نەك کۆبـانێ، بەڵکـو هەمـوو ئەو شـار و

شارۆچکانەی لە دەوروبەری کۆبانێن لەلایەن هێزی پێشمەرگە و پیشتیوانانی تر و لەلایەن شەرڤانان و هێزەکانی یەپەگە و یەپەژە جێگەی دڵخۆشیمانە، و جێگەی دڵخۆشیشە دوای کۆتایی هاتنی موهیمەی هێزی پێشمەرگە و ئەو ئەرکەی پێیان سپاردرابوو، لە (10) ڕۆژی ڕابردوو بە ڕەسمی لە سەرۆکایەتی پەرلەمان ئاگادار کراینەوە کە کاری ئەو هێزە تەواو بووە، و ئەگەڕێنەوە هەرێمی کوردستان، هێزی پێشمەرگە نەك لە کۆبانێ، بەڵکو لەو سنوورەی کە درێژی (1050) کیلۆمەترە توانیانە هاووڵاتی و پێکهاتە جیاوازەکانی هەرێمی کوردستان بپارێزن، ئەوەش جێگەی سەربەرزی ئێمەیە، خوێنی شەهیدانی ئێمە بۆتە هۆی ئەوەی ئەزموونی حوکمڕانی لە هەرێمی کوردستان بەو شێوەی ئێستای بەردەوام بێ، بۆیە بەردەوام پەرلەمان ئەو گوتارەی خۆی دووبارە ئەکاتەوە، دوو نوقتەی نیزامی تر هەیە، بەس تکا ئەکەم نوقتەی نیزامی بێ، فەرموو دکتۆر عیزەت.

بەڕێز د.عزة صابر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوێنێ لیژنەی دارایی و کاروباری وەبەرهێنان کۆبوونەوەی خۆی ئەنجام دا، ڕاپۆرتی خۆی ئامادە کرد، بەڵام، ئیشارەتی پێ نەدراوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دیارە نەگەیشتۆتە دەستی سکرتێری پەرلەمان، خاتوو تەلار فەرموو.

بەڕێز تەلار لطیف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناوم لە لیژنەی کۆمەڵایەتی بە مۆڵەت خوێندرایەوە، من لەو لیژنە نەماوم.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك عومەر.

بەڕێز عمر عینایەت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەکو بەڕێزتان ئەگادارن بەپێی ماددەی (26) ئەندامی پەرلەمان (حەسانە) ی هەیە لە هەر لێدوانێك ئەیدات لە کاتی بەئەنجام گەیاندنی ئەرکەکەی، هاوڕێیەکی ئێمە......

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێمە لە پەرلەمانی کوردستان یاداشتێك ئەدەین، ئەوە پەیوەندی بە بەرنامەی کارەوە نییە، ئێمە لە پەرلەمان تاوتوێی ئەکەین لە پەرلەمان، باشە، ئێستا داوا لە لیژنە پەیوەندیدارەکانی پەرلەمان دەکەین کە بێنە سەر مەنەصە بۆ دەست پێ کردن بە بەرنامەی کار، باشە، ئەو ئیشەمان کوتاییمان پێ هێنا، ئەمە بابەتێکە ئێمە دیراسەی دەکەین پێویست ناکات ئێستا تۆ لێرە قسەی لەسەر بکەی، بەڕێز لیژنە پەیوەندیدارەکان، لیژنەی یاسایی، لیژنەی دەستپاکی بابێنە سەر مەنەصە بۆ دەست پێ کردن بە بەرنامەی کار، کاك (عمر) تکات لێ دەکەم بێدەنگی بپارێزە، کاك سراج نوقتەی نیزامیت هەبوو؟

بەڕێز د.سراج احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە هەمان شێوە لیژنەی ئەوقاف و کارو باری ئاینی لە کاتی دیاری کراوی خۆی کۆبوونەوەی خۆی ئەنجام دا، بەڵام ئەمڕۆ لەو کۆبوونەوەیە ئاماژەی پێنەکرا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشه، لیژنەی دەستپاکی، لیژنەی یاسایی بێنە سەر مەنەصە، تکایە بێدەنگی ڕابگرە، ئەگەر ناتوانی لەجەلسەکە بیت دتوانیت بچیتە دەرەوە، کاك رابوون نوقتەی نیزامیت هەیە؟

بەڕێز رابوون توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەو ئیعتیبارەی بەڕێز (عمر عینایەت) ئەندامی فراکسیۆنی ئێمەیە پێمان وایە دەبوایە

ڕێگەی پێبدەی قسەکانی تەواو بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

هیچ پێویست نەبوو قسەکانی تەواو بکات، چونکە لە بەرنامەی کاردا نییە، بابەتێکە ئێوە یاداشتێکتان بە ناوی فراکسیۆنەکەتانەوە داوەتە دەستەی سەرۆکایەتی و، ئێمە ئێستا لە لێکۆڵینەوەین و لە دوای لێکۆڵینەوەش بە دڵنیاییەوە نامەیەك ئاراستەی ئەنجومەنی دادوەری دەکەین بۆ ئەم بابەتە، لیژنە پەیوەندیدارەکان لیژنەی یاسایی و لیژنەی دەستپاکی، لە پێشدا ئیعتیرازەکە بخوێننەوە ئەو یاسایەی کە لە لایەن پەرلەمانی کوردستانەوە پەسەند کراوە لە لایەن بەڕێز سەرۆکی هەرێمەوە ئیعتیرازی لەسەرە، ئیعتیرازەکە دەخوێنرێتەوە و دەخرێتە دەنگ و ئەگەر ئیعتیرازەکە پەسەند کرا ئەو کاتە ئەو راپۆرتەی حازر کراوە بۆ هەموار ئەوەش دەخرێتە گفتو گۆوە بۆ پەسەند کردنی، بەڵێ، فەرموون.

بەڕێز عمر صالح (عمر کۆچەر):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕیاری ژمارە (2)ی ساڵی (2015) بە پێی دەسەڵاتمان کە لە ماددەی (10)م بڕگەی (1)م خاڵی (2)ی یاسای سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان – عێراق ژمارە (1)ی ساڵی (2005)ی هەموارکراو دیاری کراوە بڕیارماندا بە ڕەتکردنەوەی یاسای ژمارە (7)ی ساڵی (2014) ئاسایی هەمواری یەکەمی یاسای دەستەی گشتی دەستپاکی لە هەرێمی کوردستان – عێراق ژمارە (3)ی ساڵی (2011) کە پەرلەمانی کوردستان لە دانیشتنی ژمارە (13)ی یاسای خۆی لە (2014/11/26) پەسەندی کردووە و، بە نووسراوی ژمارەی چوار لەسەر سێی (222) لە (2015/1/15) بۆ دیوانی سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان نێردراوە، ئەم یاسایە دە گەڕێنینەوە بۆ پەرلەمانی کوردستان بۆئەوەی چاو بخشێنێتەوە بە ماددەی (5)م دا لەبەر ئەم هۆیانە، ناکرێت بە گشتی بگوترێت ئەحکامی ئەم یاسایە پیادە دەکرێت بەسەر هەموو کەسێکی ناو هەرێم لە ناویاندا سەرۆکەکانی دەسەڵاتی یاسا دانان و، جێبە جێ کردن و، دادگەری و، ئەندامەکانی و، ئەوانەی تیادا کارمەندن، باو نییە دەستەیەك لە پەرلەمانەوە دامەزرا بێت و سەرەور بێت بەسەر هەرسێ دەسەڵاتەکان و سەرۆکەکانیاندا لە کاتێك دا بە پێی پرەنسیپی جیا کردنەوەی دەسەڵات و سەربەخۆیی دەسەڵات ئەم دەسەڵاتە گرینگانە لە سنووری دەسەڵاتی خۆیاندا سەروەرن و سەرۆکەکانیان خاوەنی یاسا بەندین، یەعنی حەسانەی یاساییان هەیە، بۆیە ناکرێت وەك کەسێکی ئاسایی هەڵسوکەوتیان لە گەڵدا بکرێت ئەوان بەرجەستەی دەسەڵاتی گەلن، چونکە سەرۆکی پەرلەمان و سەرۆکی باڵای جێبە جێ کردن بە هەڵبژاردن گەیشتوونەتە ئەو پایەیە، زۆربەی دەستووری ئەو وڵاتانەی کە پەیڕەوی ڕێبازی دیموکراتی دەکەن ڕێزیان بۆ ئەو پۆستانە داناوە، یاسا بەندیش یەکێکیانە، ئەم دەسەڵاتانە بە یاسای گەلێ دەستووری دیکەی ئەرکەکانیان و پەیوەندی نێوانیان ڕێکخراوە و ڕێو شوێن و کردەوەی تایبەتی داناوە بۆ لێپرسینەوە لە سەرۆکەکان و ئەندامەکانیان، وێڕای ئەمە

بە پێـی مـاددەی (19) و (87) و (88) لە دەسـتووری عێراقـی دەسـەڵاتی دادوەری سەربەخۆیەو هیچ دەسەڵاتێك لەسەرووی دەسەڵاتی ئەوەوە نییە.
مسـعود بـارزانی سـەرۆکی هەرێمـی کوردستان

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
پێش ئەوەی راپۆرت بخوێنرێتەوە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان لە دوای ئەوەی کە ئەم ئیعتیرازە لە لایەن سەرۆکی هەرێمەوە ئاراستەی پەرلەمان کرا، ئاراستەی لیژنە پەیوەندیدارەکانی پەرلەمانمان کرد و ئەوانیش بە هاوبەشی و لە گەڵ دەستەی گشتی دەستپاکی و لە گەڵ نوێنەری ئەنجومەنی دادوەری کۆبوونەوە، لە دوای ئەوەی کۆبوونەتەوە ئەوان پێیان باشە کە ئیعتیرازەکە وەربگیرێت و راپۆرتێکیان حازر کردووە لەسەر هەموار کردنەکە لەسەرەتاوە ئیعتیرازەکە دەخەینە دەنگەوە بزانین کێ لە گەڵ ئەوەیە کە ئیعتیرازەکە پەسەند بکرێت، ئەگەر ئیعتیراز پەسەند کرا ئەوکات دوو لیژنە پەیوەندیدارەکە راپۆرتی خۆیان دەخوێننەوە و گفتو گۆی لەسەر دەکرێت، ئێستا ئەمە دەخەینە دەنگەوە، کێ لە گەڵ ئەوەیە کە ئیعتیرازی بەڕێز سەرۆکی هەرێم لەسەر یاسای هەمواری (1)ی یاسای گشتی دەستپاکی پەسەند بکرێت؟ کێ لە گەڵیەتی؟، (50) کەس لە گەڵیەتی، کێ دژیەتی؟، (9) کەس دژیەتی، کەواتە پەسەند کرا، ئێستا داوا لە لیژنە پەیوەندیدارەکان دەکەین کە راپۆرتی هاوبەشی خۆیان بخوێننەوە لەسەر هەمواری یاساکە.
بەڕێز د.ڤاڵا فرید:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
بابەت: راپۆرتی هاوبەش سەبارەت بە پڕۆژە یاسای هەمواركردنی (1)ی یاسای دەستەی گشتیی دەستپاکی ژمارە (7)ی ساڵی (2014)، لیژنەی کارو باری یاسایی ولیژنەی دەستپاکی رۆژی چوار شەمە (19)ی نەورۆزی کوردی بەرامبەر بە (2015/4/8)ی زاینی کۆبوونەوەیان ئەنجام دا بۆ تاوتوێ کردنی پڕۆژە یاسای هەمواری (1)ی یاسای دەستەی گشتی دەستپاکی ژمارە (7)ی ساڵی (2014) کە لە پەرلەمانی کوردستان دەرچوویێنرا لە دانیشتنی ئاسایی ژمارە (13) لەڕێکەوتی (2014/11/26) و رەتکردنەوەی لە لایەن سەرۆکی هەرێم بە بڕیاری سەرۆکایەتی هەرێم ژمارە (2)ی ساڵی (2015) و، دوای گەڕانەوەی بۆ پەرلەمان بە نووسراوی سەرۆکایەتی هەرێم ژمارە (د/70) لە (2015/1/29) دوای گفتو گۆ کردن و تاوتوێ کردن هەردوو لیژنە گەیشتنە ئەم ئەنجامانەی خوارەوە:
ماددەی (5)م هەموار دەکرێتەوە و بەم شێوەیە دەخوێنرێتەوە:
ماددەی (5)م حوکمەکانی ئەم یاسایە پیادە دەکرێت بەسەر:
یەکەم: سەرۆکەکانی دەسەڵاتی یاسا دانان و ،جێبە جێ کردن و، دادگەری و، ئەندامەکانیان و، ئەوانەی تیادا کارمەندن بە پێی یاسا بەر کارەکانی تایبەت بەهەر دەسەڵاتێك لە دەسەڵاتە ناوبراوەکان.
دووەم: کەرتی تایبەت بەتایبەتی ئەو کەس و کۆمپانیانەی لە گەڵ قەوارەکانی کەرتی گشتیدا گرێبەستیان ئەنجام داوە.
سێیەم: رێکخستنە سیاسییەکان ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی، ڕێکخراوە حکومییە نیشتمانییەکان، یەکێتیەکان، سەندیکا و، ناوەندە ئاینییەکان، کۆمەڵەکان و، یانەکان، لەو بابەتانەی پەیوەستن بە ڕەوایی سەرضاوەکانی مایە پێدان و جۆری خەرج کردن و بەدوا کەوتنی شۆشتنەوەی مایە.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەست دەکەین بە گفتو گۆ لەسەر راپۆرتەکە کە خۆی هەر لە یەك ماددەش دەبینێتەوە، واتە ئەو ماددەیە لە پڕۆژە هەمووارەکە هەموار دەکرێت و لە دواتر پەسەند دەکرێت، کێ قسە دەکات؟ کێ گفتو گۆی هەیە؟، کاك بەهزاد فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەرویش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دوو تێبینیێت هەین براستی ئێك لسەر عینوانێ وێ یە پێش ئەوەی بێمە سەر ماددا (5) کو دبێژت (تەواو کردنی پڕۆژە یاسای ژمارە (7)ی ساڵی (2014)ی یاسای هەموار کردنی (1)م یاسای دەستەی گشتی دەستپاکی ژمارە (3)ی ساڵی (2013) نەك ژمارە (7)ی ساڵی (2014) وەك ئەوەی لە بەرنامەی کاریشدا هاتیە تەعدیل بکرێت ئەوە خالەك، دوو ماددا (5) (1)م سەرۆکەکانی یاسادانان و جێبە جێ کردن و دادگەری و ئەندامەکانیان تا ئێرە دروستە، بەس (ئەوانەی تیادا کارمەندن)، چونکە ئێستا وازیحە مەسەلەن سەرۆکێت ڤان دەسەڵاتا و ئەندام، بەس کارمەند یەعنی ئیحتیماله جودا بیت ژڤان ژبەر هندێ من پێباشە ئەڤ هەرسێ وشە بێنە لادان (ئەوانەی تیادا کارمەندن)، یەعنی بڤی شێوازی لێ بێت (سەرۆکەکانی دەسەڵاتی یاسا دانان و جێبە جێ کردن و دادگەری و ئەندامەکانیان بە پێی یاسا بەرکارەکانی تایبەت بەهەر دەسەڵاتێك لە دەسەڵاتە ناوبراوەکاندا)، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، کاك دکتۆر شێرکۆ لێرە نییە، کاك قادر فەرموو.

بەڕێز قادر ئۆتمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە مەبەست لەو یاسایەی کە ماددەی (5) و یاساکەش بەگشتی، ئەمە لە راستیدا هەدەفەکەی بەرەنگار بوونەوەی گەندەڵیەو ڕێگرتنە لە بە هەدەردانی (الاموال العامە) لە لایەن فەرمانبەرانی دەوڵەتەوە، جا چی فەرمانبەری پلە نزم بێت، یا خۆد پلە بەرز بێت، بەتایبەت بۆ هەرسێ سەرۆکایەتیەکە، چونکە ئەو هەرسێ سەرۆکایەتیە بڕیاری گرینگی پەیوەست بە دارایی و کارگێری دەر دەکەن، من پێموایە ئەگەر حوکمەکانی ئەم یاسایە بەسەر ئەواندا جێبە جێ نەکرێت لە کاتێکدا کە ئێمە دەستوورمان نییە و یاسا پەیوەندیدارەکانیش، یەعنی بەو سێ سەرۆکایەتیە هیچ حوکمێکی روونی بۆ ئەو مەبەستە تێدا نییە ئەوە موهیمەی دەستەی دەستپاکی یە، لەراستیدا، یەعنی ئەرکی خۆی لە دەستەی دەستپاکی لە دەست دەدات، لەبەر ئەوەی کە پێویستە بۆ هەمووان بێت، مادام راستە دەبوایە لە دەستووردا بێت، بەڵام ئێمە دەستوورمان نییە، بۆیە پێشنیار دەکەم کە دەقی ئەو ماددەیە کە ماددەی پێنجە وەك خۆی بمێنێتەوە یان ئەگەر قسەکردن بێت لەسەر ئەمە دیسان بە شێوازێکی دیکە، یەعنی حوکمەکانی یاساکە بەسەر هەر [3] سەرۆکایەتییەکەدا جێ بە جێ بکرێت، چونکە ئەمە گوزارشتە لە پابەندبوون بە پرەنسیپی مەشروعییەت لە راستیدا، کە هەمووان ملکەچ بین لەبەردەم یاسادا و هەمووان پابەند بین بە یاسا و پابەندبوون بە یاسا و پایەکانی دەوڵەتی قانون، وەختێك کە سەروەری یاسا دەچەسپێ، دەبێت پابەندبوون بەو پرەنسیپە هەبێت، بۆیە پێشنیار دەکەم ماددەکە وەك خۆی بمێنێتەوە لە فەراغی دەستوور و لە فەراغی نەبوونی هیچ حوکمێك لە یاساکانی پەیوەندیدار بە سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان و سەرۆکایەتی پەرلەمان و سەرۆکایەتی حکومەت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، د. فرست فەرموو.

بەڕێز د. فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەندەی من تێبینیم کردبێت و بەراوردم کرد دوای بڕگەی یەکەم، کە باس دەکرێت هەمیشە ئەوەی موتەبەعە لە قانون بە پێی یاسا بەرکارەکان، ئەمە شتێکی نامۆیە ئەوەی ئێمە لێرە دامانڕشتووە بە پێی یاسای هەر دەسەڵاتێك، بۆیە پێشنیار دەکەم بە پێی یاسا بەرکارەکان، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك انور فەرموو.

بەڕێز انور قادر مصطفی :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ ئەوەدام ماددەی [5] هەر بەو شێوەیە بێت کە لە یاسای ژمارە [7] ی ساڵی [2014] لە پەرلەمان پەسسەند کرا و لەگەڵ ئەوە نیم هیچ کەس لە هەرێمی کوردستان لە ئەحکامەکانی یاسای دەستپاکی بەدەر بێت، من ئەو وەڵامم خوێندووەتەوە، وەڵامەکە و پاساوەکە و ڕەتکردنەوەکەشی، پاساوێکی نامەعقول و زۆر بێ بنەمایە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك ئایدن فەرموو،

بەڕێز ئایدن معروف سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی [5] لە بڕگەی دووەم، داڕشتنی ئەم بڕگەیە گشتی ترە لە داڕشتنی ئێستادا، ناگۆنجێت لەگەڵ سیاسەتی ئابووری ئازاد لە حکومەتی هەرێمی کوردستان کە گرتوویەتیبە بەر، دووبارە داڕشتنی ئەم بڕگەیە بە شێوەی پێشنیار کراو، ئەگەری دەستێوەردان لە کاروباری بازرگانی دروست دەکات بە تایبەتی لە پەیڕەو کردنی ئەم حوکمەدا، ئەم بڕگەیە وەکو پێشووی خۆی بمێنێت و سنووردار بکرێت بۆ کەرتی تایبەت لە کاتی ئەنجامدانی گرێ بەست لەگەڵ کەرتی گشتی، بۆیە پێشنیار دەکەم ئەم پرگەیە بەم شێوەیە ڕێك بخرێت [کەرتی تایبەت، کەس یان کۆمپانیا کە لەگەڵ کەرتی گشتیدا گرێ بەستی ئەنجام داوە]، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك ئومێد فەرموو،

بەڕێز ئومێد عبدالرحمن خۆشناو:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەو قسەیەی [کاك انور] کە وشەی نامەعقولی بەکار هێنا، ئەو قسەیەی لە پرۆتۆکۆل بسڕێتەوە.

ئەو رای خۆی وتووە، ئەو دەتوانێ ڕەخنە بگرێت لەو ئیعترازەی کە لە لایەن بەڕێز سەرۆکی هەرێمەوە نێردراوە، رای خۆی وتووە کێشەی تێدا نییە، خاتوو نجاە فەرموو،

بەڕێز نجاة محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتەڤانیا ئاخفتنێت [د. فرست] دکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك سەرکەوت فەرموو،

بەڕێز سەرکەوت سرحەد خلیفە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیـارە بە نیسـبەت مـاددەی پێـنجەم، یەکەم، دەسـەڵاتی سـەرۆکایەتی، دەسـەڵاتی یاسـادانان و جـێ بە جـێ کـردن و دادگەری بەرای مـن بەم شـێوەیە داڕێـژرێتەوە، سەرۆکی دەستە هەڵدەستێت بە کۆکردنەوە و وەرگرتنی زانیاری و وردبینی کردنـی و لێکۆڵینەوە لە راستی و دروستی زانیاری سـەبارەت بە هەر سێ سـەرۆکایەتی، پاشان ئاراستەکردنی بۆ داواکاری گشتی، بۆ ئەوەی بە پێـی یاسا مامەڵەی لەگەڵدا بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك فرحان فەرموو،

بەڕێز فرحان جوهر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن لەگەڵ ئەوەدام کە ئەوەی بـۆ زیـاد بکرێـت، هەمـوو کەسـایەتییە گشـتییەکان یەعنـی لە وڵـات هەر کەسـایەتییەکی گشـتی هەبێـت کە کـاری گشـتی بکـات حوکمەکـانی ئەم یاسـایە بگـرێتەوە، لە بـڕگەی سـێیەم، پـێم باشــە دەزگاکـانی راگەیاندنیشـی بـۆ زیـاد بکرێـت، لەبەر ئەوەی ناویـان نەهـاتووە، ئەوانـیش دەبێـت بگرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئێستا داوا لە لیژنە پەیوەندیدارەکان دەکەین هەر روونکردنەوەیەکتان هەیە لەسـەر قسـەی ئەنـدامان و پاشـان سـەرۆکی دەسـتە ئەگەر روونکـردنەوەی هەیە دەتوانێت پێشکەشی بکات، جەنابت فەرموو مولاحەزاتی خۆت پێشکەش بکە،

بەڕێز د. احمد انور / سەرۆکی دەستەی دەستپاکی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسـبەت مولاحەزە لەسـەر ئەمە، مـن ئەوەی [د. فرسـت]م پـێ باشـە کە دەڵێـت حوکمەکانی ئەم یاسایە جێ بە جێ دەبـن لەسـەر سـەرۆکەکانی یاسادانان و جێ بە جـێ کـردن و دادوەری و ئەوانەی تێـدا ئەنـدامن و کـار دەکەن بە پێـی یاسـا کـار پێکراوەکان، چونکە هەمان زاراوە لە ماددەی پێنجی یاسا تەنافیزە، هـاتووە، لەبەرئەوە جارێکی دیکە تەئکید کردنەوەیە کە دەستەی دەستپاکی حوکمەکانی ئەم یاسایە جێ بە جێ دەکات، بە تەئکید بۆ نموونە شتێکە لە پەرلەمان، قانونی پەرلەمان موراعـات دەکات شتێك بێت رەبتـی ئەنجومەنی وەزیران بێت و قانونی دەسـەڵاتی تەنفیزی جێ بە جێ دەکـات، بەڵام ئەوە مەعنـای ئەوە نییە کە موباشـەرەی سـەڵاحییەتەکانی خۆی ناکـات، بەڵام لەکـاتی سـەلاحیاتی ئەوانە دەبێـت رەچـاوی بکـات و قـانونی ئـێمە تاکە قانون نییە کە لەو هەرێمە تەنافوزە، قانونی تر لە پەرلەمانی کوردستانی بەڕێـز دەرچووە، بۆیە پێم وایە بە پێی یاسا کار پێکراوەکان ئەوەی کە [د. فرست] باسـی کـرد سیاغەیەکی جوانترە ئەگەر نا هەموو ئەوەیە کە [د. ڤاڵا] خوێندییەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، لیژنە پەیوەندیدارەکان،

بەڕێز د. ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

گفتوگۆ لەسەر ئەم بابەتە دەرگای کراوەیە کە لەناو راپۆرتی لیژنەکەدا هاتووە و لە نـاو راپـۆرتی لیـژنەکە بە روونـی ئیشـارەت بەوە دراوە کە یەکەم سـەرۆکەکانی دەسـەڵاتی یاسادانان و جـێ بە جـێ کـردن و دادگەری و ئەنـدامان یـان ئەوانەی تێـدا کارمەنـدن بە پێـی یاسـا بەرکارەکـانی تـایبەت بە هەر دەسـەڵاتێك لە دەسـەڵاتە ناوبراوەکـان، واتە یاسـاکە پیـادە دەکرێـت بەسـەر ئەوانەی کە ناومـان بـرد لە راپۆرتەکەدا نەهاتووە کە ئەو کەسانە بەدەر دەکرێن، بەڵکو لە یاساکە پیادە دەکرێت بەسـەر سـەرۆکی دەسـەڵاتەکان و ئەنـدامەکانیان و ئەو کەسانەی تێدا کارمەنـدن و

پێشـنیار هەبـوو ئەو کەسـانەی تێـدا کارمەنـدن هەڵبگیرێـت، بەڵـام وتوومـانە ئەو کەسانەی تێدا کارمەندن مەبەستمان هەموو ئەو کارمەندانە دەگرێتەوە کە لەهەر دەسـەڵاتێك لەو دەسـەڵاتانە کـار دەکەن، مـادام کارمەنـدە و حکـومیە دەبێـت خـازیع بێـت بـۆ ویلایەتی دەستەی نەزاهە، ئەوەی کە پەیوەنـدی بە کەرتـی تـایبەتەوە هەیە مولاحەزە هەبوو، بەڵام ماددەکە وا دارێژراوە کە کەرتی تایبەت بە تایبەت ئەو کەس و کۆمپانیـانەی کە لەگەڵ قەوارەکـانی کەرتـی گشـتی گـرێ بەسـتیان ئەنجـام داوە و چەند مولاحەزەیەکی لـوغەوی هەیە ئەوەیان لە لایەن [د.احمـد] سـەرۆکی دەسـتەی نەزاهە پێشـکەش بە ئـێمە کـراوە لە کـاتی داڕشـتن و خوێنـدنەوەی بـۆ دەنگـدان بە نەزەری ئیعتیبار وەریدەگرین و ئەو بنەمایەی کە ئیعتیرازی لەسەر گیراوە بنەمایەکی دەستووری یاساییە، بەوەی کە ویلایەتی عـامە لە هەمـوو وڵاتێك بە پێـی دەسـتوور لەسەر کەسەکان تەنیا بۆ سوڵتەی قەزائییە، بۆیە لەسەر ئەو بنەمایە ئیعتیراز لەسـەر مـاددە گیـراوە و بەو شـێوەیەی کە دامانڕشـتەوە و خوێنـدمانەوە بـۆ ئەنـدامانی پەرلەمـان، بەم شـێوەیە لە لـایەن لیژنەکـان ئیتفـاقی لەسـەرکراوە، بە پێـی یاسـا بەرکارەکان پێشنیار کرا و لە لایەن [3] ئەندامەوە تەئیدی کراوە و لە لایەن سـەرۆکی دەستەشـــەوە، ئەگەر بەڕێزتـــان بـــیخەنە دەنگـــدان، بـــۆ ئەوەی لە کـــاتی ســـیاغە داڕێژینەوە ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك عمر کۆچەی تێبینیت هەیە؟

بەڕێز عمر صالح عمر [عمر کۆچەر]:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینیا سەرۆکێ هەرێمێ بەر مەوزوعێ مولاحەزا دەسەڵاتا قەزائی بـوویە و دەسـەڵاتا قەزائی پتـر دیباجا وێ تشتەکێ شکلییە، ڤێ دەستێ ویلایە عـامە وەختـێ دبێژیـت [تصـریح کـان هـذا القـانون علـی کل شـخص] یەعنـی ئەو دەسـەڵاتاهە وەرگرتـی ل دەســت چیــت، بەر هنــدێ ئەنجــومەنێ دادوەرا نــوینەرێ وان ژی هــات و دگەڵ کۆمبوونا مە یا هاوبەش گەهشتینە ڤی سیغەتی کو مە ل راپۆرتێ عەرز کری هەر دێ مینیت و دەسەڵاتیش هەر لسەرە بەس ل دویف ئەو یاسایێ کار پێ دهێتە کرن ل وی وڵاتێ دا و چ ل سەلاحیاتێت ڤێ دەستێ کێم ناکەت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێسـتا ئەم پێشـنیارە دەخەیـنە دەنگـدانەوە، بە دڵنیـاییەوە ئەمـڕۆ کە قسـەم لەگەڵ سـەرۆکی دەسـتە و لیـژنە پەیوەندیـدارەکان کـرد ئەوەی کە نووسـراوە بە پێـی یاسـا بەرکارەکـانی تـایبەت بەهەر دەسـەڵاتێك لە دەسـەڵاتە ناوبراوەکـان، لێـرە مەبەسـت ئەوە نییە بە پێـی ئەو یاسـایانە حەسـانەیان هەبێـت ئەو بەرپرسـانە چ لە پەرلەمـانی کوردستان و دەسەڵاتی یاسادانان، چ لە حکـومەتی هەرێـم و دەسـەڵاتی جێ بە جێ کردن بە سەرۆکایەتی هەرێمیشەوە، چ دەسەڵاتی دادوەری، ئەمە بەو مانـایە نییە کە حەسانەیان هەبێت، بەڵکـو بەو مانـایەیە کە ئیجرائاتی تـایبەت بە لێپرسینەوە تێدایە تـایبەت بە یاسـای دەسـەڵاتەکەی خۆیـان رێکـدەخرێت، بەڵـام ئەو پێشـنیارەی کە کـرا دیسـان پێشـنیارێکی یاسـاییە و دەیخەیـنە دەنـگەوە، کـێ لەگەڵ ئەوەیە کە یاسـا بەرکارەکـانی تـایبەت بە هەر دەسـەڵاتێك بکرێـت بە یاسـا کـار پێکراوەکـان، کـێ لەگڵیدایە؟ [60]کەس لەگڵیدایە، کێ لەگەڵیدا نییە؟ ئـاواز خان تـۆ لەگەڵیدا نـی؟ [1] کەس لەگەڵیدا نییە، کەواتە پەسەند کرا، ئێستا دەقی ماددەکە بخوێننەوە، بـۆ ئەوەی هەمووی بخەینە دەنگەوە،

بەڕێز د. ڤالاّ فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی پێنجەم، حوکمەکانی ئەم یاسایە پیادە دەکرێت بەسەر:
یەکەم: سەرۆکەکانی دەسەڵاتی یاسادانان، جێ بە جێ کردن، دادگەری، ئەندامەکانیان، ئەوانەی تێدا کارمەندن بە پێی یاسا بەرکارەکان.
دووەم: کەرتی تایبەت بە تایبەتی ئەو کەس و کۆمپانیانەی لەگەڵ قەوارەکانی کەرتی گشتیدا گرێ بەستیان هەیە، گرێ بەستیان ئەنجام داوە.
سێیەم : رێکخستنە سیاسییەکان، رێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی، رێکخراوە نا حکومییە نیشتیمانییەکان، یەکێتییەکان، سەندیکاکان، ناوەندە ئاینییەکان، کۆمەڵەکان و یانەکان لەو بابەتانەی پەیوەستن بە رەوایی سەرضاوەکانی مایە پێدان و جۆری خەرج کردن و بەدواکەوتنی شووشتنەوەی مایە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، کێ لەگەڵ ماددەکەیە کە بەو شێوەیەی خوێندرایەوە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، (60) کەس لەگەڵدایە، زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ دانییە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، (3) کەس لەگەڵ دانییە، کەواتە بە زۆرینەی دەنگ پەسەندکرا، زۆر سوپاس بۆ لیژنە پەیوەندیدارەکان، زۆر سوپاس بۆ سەرۆکی دەستەی گشتیی دەستپاکی، ئێستا دەتوانن بگەڕێنەوە شوێنەکانی خۆتان بۆ ئەوەی بچینە سەر تەوەری دووەمی دانیشتنی ئەمڕۆمان، بەڕێزان، ئێستا دەچینە سەر تەوەری دووەمی بەرنامەی کاری ئەمڕۆ کە بریتییە لە هەڵوەشاندنەوەی بڕیاری پێکهێنانی لیژنەی کاتی بۆ لێکۆڵینەوە و بە دواداچوون، بۆ بە جینۆساید ناساندنی تاوانەکانی دژ بە پێکهاتەکانی هەرێمی کوردستان_عێراق ژمارە (22)ی سالی (2014)، بەڕێزان، دوا بە دوای ئەو کۆبوونەوە تایبەی کە لە پەرلەمانی کوردستان بۆ بە دواداچوونی کەیسی ئەو تاوانانەی کە دەرحەق بەپێکهاتەکانی هەرێمی کوردستان بە تایبەتی برا و خوشکە کوردە (ئێزیدییەکان و ئاشوورییەکان و شەبەك و کاکەییەکان)ی ناوچە جێ ناکۆکەکان روویدابوو، هەروەها تورکمان کە لەناوچە جێ ناکۆکەکان لەلایەن گرووپی تیرۆرستی (داعش) روویدابوو، یەکێك لە ڕاسپاردەکانی ئەو دانیشتنە بریتی بوو لە پێکهێنانی لیژنەیەکی تایبەتمەند لە پەرلەمانی کوردستان بۆ بە دواداچوونی بە جینۆساید ناساندنی ئەو تاوانانە، هەروەها لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە داوای ئەوە کرابوو کە لیژنەیەکی لەو شێوەیە پێك بهێنرێت، لێرە لە پەرلەمان گفتوگۆی لەسەر کرا، لیژنەکە بڕیار درا دروست بکرێ، تەنانەت ئەندامانی لیژنەکەش خرانە دەنگدانەوە و دەنگی لەسەر درا، بەڵام لەوکاتەوە تاوەکو ئێستاش ئەو لیژنەیە دەست بەکارنەبووە، لە هەمان کاتیشدا داواکارییەکی لیژنەی کاروباری پێشمەرگە و شەهیدان وقوربانیانی جینۆساید و زیندانیانی سیاسییمان بەدەست گەیشتووە کە داوای هەڵوەشاندنەوەی ئەو لیژنە کاتییە دەکەن، بەو پێیەی کە لیژنەیەکی هەمیشەیی پەرلەمان هەیە کە یەکێك لە ئەرکەکانی بریتییە لە بە دواداچوونی کەیسەکانی جینۆساید، بۆیە ئەم داواکارییە دەخەینە دەنگەوە کە لەلایەن لیژنەی پێشمەرگەوە بۆمان هاتووە، دەیخوێنمەوە و دەیخەینە دەنگەوە، ئەو کات دەنگدانی ئەندامانی پەرلەمان ئەوە ساغ دەکاتەوە کە ئایا لیژنە تایبەتمەندەکە بەردەوام بێ یان لیژنەی پێشمەرگە بەو ئەرکە هەستێت؟ بەڵام با بیخوێنمەوە گفتوگۆی لەسەر دەکەین، بیخوینمەوە چەند ئەندامێکی پەرلەمان بۆیان هەیە رای خۆیان لەسەر ئەم بابەتە بدەن بۆ ئەوەی ئەندامانی پەرلەمانیش بەرضاو روون بن لەسەر ئەم بابەتە، ئێمە کە ناو و واژوومان لە خوارەوە هاتووە داوا دەکەین کە ئەو لیژنە کاتییەی کە بە بڕیاری (22)ی پەرلەمانی کوردستان لە بەرواری (2014/9/23)

لەسەر جینۆساید لەلایەن پەرلەمانی کوردستانەوە پێکهێنرا، هەڵبوەشێتەوە، لەبەر ئەوەی لە ئێستادا لیژنەیەکی هەمیشەیی هەیە کە بەو ئەرکە هەڵدەستێت و ئەمەش بە پێچەوانەی پەیڕەوی ناوخۆیە، لیژنەی کاروباری پێشمەرگە و شەهیدان قوربانیانی جینۆساید و زیندانیانی سیاسی، کێ قسە دەکات لە سەر ئەم بابەتە؟

بەڕێز فخرالدین قادر عارف/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناوەکان (قادر ئۆتمان، د.ڕێواز فائق، د.ڤاڵا، د.شوان قەڵادزەیی).

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز د.ڕێواز نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز د.ڕێواز فائق حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە قەرارێکی تەشریعی ئیلغا دەکەینەوە، بۆچی ئیزنی لیژنەی قانونیت داوە؟ یەعنی بۆ ئەوان لەوێ حزوریان نەبێ؟ چۆن ئێستا قسەکان و تێبینیەکانی هاوڕێکانمان وەردەگیرێ، کێ وەڵامان دەداتەوە؟ بەڕێزت خۆت وەڵام دەدەیتەوە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

نەخێر، ئەو کاتە لیژنەی پێشمەرگە کە داواکاریەکەیان ئاراستە کردووین، دەتوانین ڕێ بەوان بدەین کە ئەوان وەڵام بدەنەوە، تێبینیەکەت دروستە، با لیژنەی پێشمەرگە بێنە سەر سەکۆی لیژنەکان، تکایە با سەرۆکایەتی لیژنەی یاساییش بینە سەر سەکۆی لیژنەکان، بەڕێز کاک گۆران فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان، ئەندامانی پەرلەمان، کاتی خۆشی لە کاتی پێکهێنانی ئەم لیژنەیە هەمان تێبینیمان هەبوو، کە لەبەر ئەوەی لیژنەیەکی هەمیشەیی لە پەرلەمانی کوردستان هەیە زەرورە کارەکە بکات، بەڵام من یەك پرسیارم هەیە ئەم پێشنیارەیان کردووە بۆ هەڵوەشاندنەوە، بەڵام لە بەرامبەردا لیژنەیەك هەیە کە لیژنەی پێشمەرگەیە و ئەم کەیسە کەیسێکی گرنگە و بە جدی پێویستی بە موتابەعەی پەرلەمانی کوردستان هەیە، حکومەتی هەرێمی کوردستان چەند وەزیرێکی راسپاردووە، پرسیارەکە لەلای من ئەوەیە ئێمە لە نێوان هەردوو لایەندا هەم لیژنەیەکی هەمیشەیی پەرلەمانمان هەیە، هەم لیژنەیەکی کاتیمان هەیە، ئایا کەیسی موتابەعەکردنی ئەم تاوانە بۆ بە جینۆساید ناساندن، لەبەر ئەوەی دوو لیژنە هەیە چاودێری نەکراوە؟ ئەگەر وابێت کارێکی خراپمان کردووە، ئەگەر نا پرسیارەکە بە دیوێکی دیکەدا بکەم، لیژنەی پێشمەرگە کە کاری لەم لیژنە کاتیە نەکردووە و ئاگامان لێیەتی لە خولی پێشووەوە، بابڵێین وەرزی دانیشتنی پێشووەوە پێشنیاری ئەوەیان کرد بۆ ئەوەی هەڵبوەشێتەوە، ئایا بۆ خۆیان وەك لیژنەی پێشمەرگە کە بە ئەرکی خۆیان دەزانن، موتابەعەی ئەم کەیسەیان کردووە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوانەی ئەندامی لیژنەکانن، ئەم دوو لیژنەیە کە ئێستا لەسەر سەکۆی لیژنەکانن ئەوان دوایی دەرفەتی قسەکردنیان پێ دەدرێت، بەڕێز کاک فرحان فەرموو.

بەڕێز فرحان جوهر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن لەگەڵ یاداشـتەکەی لیـژنەی پێشـمەرگەمە کە دوای ئەوەی لیژنەیەکـی هەمیشەیی هەیە و حکومەتیش لیژنەیەکی پێکهێناوە، پێموایە پێویستە لیژنەی کاتی هەڵبوەشێتەوە و ئەم لیژنەیە نەمێنێتن، بەڵام بە مانای ئەوەنییە لیژنەی پێشمەرگە و قوربانیانی جینۆساید موتابەعەی ئەم کەیسە نەکات یان هەماهەنگی لەگەڵ لیژنەی حوکومەتـدا نەبێـتن، پێویسـتە بە دوا داچوونی جـدی بـۆ ئەم کەیسـە بکـات، لەبەر ئەوەی تـاوەکو ئێسـتا کەم تەرخەم بـووە، وەکـو دیـارە ئیسـتا کەمتەرخەمیەکـی تێـدا هەیە و وەکو پێویست نەچۆتە پێشەوە کە زۆر پێویستە بۆ ئەمڕۆی گەلی کوردستان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك سۆران فەرموو.

بەڕێز سۆران عمر سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبعەن کارکردن لەو پرسی جینۆسایدە تەخەسوسی چەند لیژنەیەکی جیاوازە، لیژنەی مافەکـانی مـرۆڤ , لیـژنەی پێشـمەرگە و ئەنفـال و جینۆسـاید ,لیـژنەی بەرگـری و داکـۆکیی لە مـافی ئافرەتـان, لیـژنەی یاسـایی، لیـژنەی کـۆمەڵی مەدەنـی, لیـژنەی کۆمەڵایەتی، ئەم موتابەعەیە کە لە تەخەسوسی زۆرینەی لیژنەکاندایە رەنـگە فـۆکس نەخاتە سەر ئەو پرسە بە تەحدید، بـۆیە دروسـت کردنـی لیژنە کاتیەکە لەکاتی خـۆی زۆر گرنگ بوو، رەخنەکەی کە هەیە ئەوەیە کە تەفعیل نەکرا لیژنەکە، تەفعیل نەکرا و کارەکـانی خـۆی نەکـرد، ئەمە مانـای وانیـیە کە ئـێمە لە پرسـی جینۆسـاید کارمـان نەکـردووە، نەخێـر، هەوڵـی جـدی دراوە بە سـەرۆکایەتی بەڕێـزت کاتێـك شـاندی پەرلەمان چووە هۆڵەندا لیژنەی مافەکانی مرۆڤ لەگەڵ بەڕێـز شـێخ شـامۆ, لەگەڵ بەڕێز کاك ئایدن, لەگەڵ بەڕێز کاك د.سروود کە نـوێنەری هەمـوو پێکهاتەکـان بـوون، چـووینەتە دادگـای تـاوانی نێـودەوڵەتی و فـۆرمی دەعـوا تەقـدیم کـراوە، دوو جـار وەڵامی دادگای تاوانی نێودەوڵەتی هاتۆتەوە، حکومەت لیـژنەی کـاتی چـۆتە دادگـای نێـودەوڵەتی، ئەمـانە هەر هەمـووی کـارکردنی جـدی بـووە، بـۆیە هیـوادارم هەڵوەشـاندنەوەی ئەو لیـژنەیە کە پێشـکەش کـراوە نەبێـتە ئەوەی کە پەرلەمـان نەیتوانی لەم پرسە کار بکات و لیژنەکەی هەڵوەشاندەوە, بـۆیە مـن پێمـوایە تەفعیل کردنـی لیـژنەکە کە لە هەمـوو پێکهاتەکـان و تەخەسوسـی لیژنەکـانە گرنگـی زیـاتر دەدات بە کەیسـەکە و لە حکـومەت وەزارەتـی شـەهیدان و ئەنفـال و جینۆسـایدی هەیە، بەڵام لە دوو وەزیـر، لە سـکرتێری ئەنجـومەنی وەزیـران، لە خەڵکـی تایبەتمەنـد لیژنەیەکی تری کاتی بە پەلە و گرنگ و ئۆفیسی تایبەت و بەدواداچـوونی تـایبەتی بـۆ دروسـت کـردووە، ئەمە مانـای گرنگـی پێـدانە، بـۆیە رەنـگە قسـە لەسـەر ئەوە بێـت لیژنەکە تەفعیل بکرێت، نەك هەڵبوەشێنرێتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك د.شوان قەڵادزەیی فەرموو.

بەڕێز عمر مصطفى باوەمیر (د.شوان قەڵادزەیی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیـژنە کـاتیەکە هـیچ گرفتێکـی نیـیە لەبەر ئەوەی لیژنەیەکـی هەمیشـەیی هەیە ئەو لیـژنە کـاتیە هەڵبوەشـێتەوە، چـونکە بە پێـی پەیـڕەو ماددەکـانی (47، 48، 49، 50)

تەركیز لەسەر پێكهێنانی لیژنەی كاتی یاخود لێكۆڵینەوە دەكەن، لەبەر ئەوەی ئێستا پێویستە ئێمە بپرسین ئەو لیژنە كاتییە چ كارێكیان كردووە؟ یان كارەكانیان گەیاندۆتە كوێ؟ بە كام راپۆرت و بە كام سەردانەكانیان كۆمەڵێك زانیاری تەندروستیان كۆ كردۆتەوە بۆ ئەوەی ببێتە پشتیوانێكی باش بۆ لیژنە هەمیشەییەكە تا ئەو كارەساتەی كە ئێمە شەو و رۆژ باسی مەزڵومیەتی شنگال دەكەین چەند بست هانگاویان ناوە؟ كارەكانیان چی بووە؟ نەك ئێستا هەر بە بڕیارێك بەراستی هەڵبوەشێنیەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، كاك بێستوون فائق، فەرموو.

بەڕێز بێستوون فائق محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لەكاتی خۆیشی كەلەسەرەتای ئەم خولەدا پەیڕەو تەعدیل كرا، ئێمە تەرحی ئەمەمان كرد كە جینۆساید، شەهیدان، ئەنفال، زیندانیانی سیاسی، بەڕاستی بێ لیژنەیە لە پەرلەمان، ڕاستە لیژنەی پێشمەرگەو شەهیدان و قوربانیانی جینۆساید هەیە، دەستیشیان خۆش بێت ئەندامانی لیژنەكە ماندوون، جەبهە بە جەبهەی كوردستانیان بەسەر كردۆتەوە، شار بەشار بەدوای كەیسی پێشمەرگەدان، زۆر بەوردی بەدوای كێشەی پێشمەرگەن، بەڵام پرسی پێشمەرگە، پرسێكی جیاوازە لە پرسی شەهیدان و قوربانیانی جینۆساید، ئەمان لەماوەی ئەمساڵەدا تەنها فریای دۆسیەی پێشمەرگە كەوتوون، دۆسیەی پێشمەرگە یەكێكە لە دۆسیە گرنگەكان، ئەمان تەنها فریای ئەوە كەوتوون بەداخەوە نەیانتوانیوە وەكو پێویست ئاگایان لە پرسە گرنگەكانی تری مەسەلەی جینۆساید بێت، یەعنی ئەم لیژنەیە كە تێكەڵ كراوە جینۆساید و پێشمەرگە، دووبابەتی زۆر جیاوازن، دوو وەزارەتی زۆر جیاوازیشن، یەعنی پێشمەرگە بابەتێكی عەسكەری، سیاسی، پەیوەندی بە جەبهەكانەوە هەیە، پەیوەندی بەژیانی پێشمەرگەوە هەیە، جینۆساید و شەهیدانیش بابەتێكی ترە، پەیوەندی بە پرسی جینۆسایدەوە هەیە، ئەوكاتیش ئێمە تەرحمان كرد، كە لیژنەكە جیا بكرێتەوە، ئێستاش جارێكی تر تەرحی دەكەین لە پەیڕەوە تازەكەدا، ئێستا حالیەن پرسی گرنگ هەیە لەسەر جینۆساید، جەنابت دەزانیت لە گەرمیان مەسەلەی موستەشارو ئەنفالچیەكان هەیە، خۆپیشاندان دەكرێت، ناڕەزایی هەیە، لەپەرلەمان ئێمە لیژنەیەكی تایبەتمان نییە لە دۆسیەی جینۆساید و شەهیدان بكۆڵێتەوە، ئەمە بە فەراغێك دەزانم لە لیژنەكانی پەرلەماندا، جارێكی تر تەئكید دەكەمەوە بۆ ئەوەی ئەندامانی لیژنەی پێشمەرگە لەمن زویر نەبن، ئەزانم ئیشی باشتان كردووە، دەستتان خۆش بێت، بەڵام تەنها ئەوەندە فریا كەوتوون كە شەئنی پێشمەرگە باس بكەن، بۆیە فریای جینۆساید نەكەوتوون، بۆیە داوا دەكەم لە پەیڕەوە تازەكەدا جیا بكرێتەوە، لیژنەیەكی تایبەت بۆ جینۆساید و شەهید دروست بكرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز كاك عباس غزالی، فەرموو.

بەڕێز عباس غزالی میرخان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە لەڕاستیدا دەبێت واقیع بینانە بیر بكەینەوە، بزانین ئارەزوومان چییەو دەتوانین چی بكەین؟، جینۆساید بەتەنها بە لیژنەیەك ناكرێت، ئێمە گەورەترین هەنگاو لەحكومەتی هەرێمی كوردستان ئەوەیە كەوا بكات لە عێراق، مولتەزمی بكات ڕێككەوتننامەی ڕۆما ئیمزا بكات، بۆ ئەوەی دادگای لاهای ئیشی خۆی بكات، چونكە

لەوێ دوو وڵات ئەتوانن ئەم کەیسە بجوڵێنن، ئەوەی جێگای خۆشحاڵی بـوو، دوێنـێ بینیم نوێنەری ئەنجومەنی ئاسایش سەردانی دهۆك و ئێرەی کرد، لەڕێگایەکی تـر بـۆ جوڵاندنی مەسائیلی جینۆساید بەبێ ئەوەی وڵاتێك بەشدار بێت لەم ڕێگایە، وە ئەم لیژنـانە وەکـو باسـیان کـرد لیـژنەی کاروبـاری پێشـمەرگە ئیشـیان کـردووە ڕەنـگە نەگەیشتبنە چارەسەر، بەڵام لیژنەکە کاتیەکەش ڕەنـگە هـیچ نەگۆڕێـت، بەڵام چـونکە تەخەصوصـیان هەیە، ئەگەر لایەنێـك بێـتە ئێـرە قسـە لەسـەر ماسـائیلی جینۆسـاید بکرێت، یان نەکرێت، ڕەنگە هیچ لەواقیع نەگۆڕێـت، بـۆیە مـن پێشـنیار دەکەم ڕەنـگە ئەو لیژنە کاتیە وەکو خۆی بمێنێتەوە، ئەگەر ئیشیش نەکات، چونکە ئەگەر لایەنێك بێت وەکو تەخەصوصی ئەتوانن یاسای خۆیـان بـکەن، هەروەکـو ڕاپـۆرتەکەی دکتـۆرە ڤاڵا کە لێرە پێشکەشی کرد، ئێمە زۆر لێی سوودمەند بووین، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك قادر ئۆتمان، فەرموو.

بەڕێز قادر ئۆتمان رسول:

بەڕێز سەرۆکی پە رلەمان.

من لەگەڵ ئەوەدام کە لیژنە کاتییەکە هەڵبوەشێندرێتەوە، لەبەر ئەوەی ئەم لیـژنەی پێشـمەرگەو شـەهیدان و قوربانیـانی جینۆسـاید، هەم کۆمەڵێـك لیـژنەی دیـکەی تایبەتمەنـد هەن، کە ئەمـانە لیـژنەی هەمیشـەین، جـگە لەوەش لیـژنەی باڵـای جینۆسایدیش هەیە، کە لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە دروست کراوە، کە ئـێمە وەکـو لیـژنەی پێشـمەرگە دووجـار لەسـەر ئەم بـابەتە، لەگەڵ لیـژنەی نـاوبراو کۆبـووینەتەوە، وەزیـری شـەهیدان و ئەمرۆ وەزیـری کاروبـاری کۆمەڵایەتیش دەکـرێ بڵـیین لەگەڵ لیـژنەکە کۆبـووینەتەوە، کە ئەوان لە ڕاسـتیدا جـوڵەی باشـیان کـردووە، دەستیان خۆش بێت، بەڵام هەموو لایەك ئاگادارین کە ڕووبەڕووی گرفت و لەمپەری یاسایی بوینەتەوە، من پێم وایە کە ئەمە جوهدی دەوێـت، لەسـەر ئاسـتی دامەزراوە فەرمییەکـان وباڵاکـانی ووڵـاتیش، لەسـەر ئاسـتی قیـادەی سیاسـی، پێویسـتە زەمینـە لەبار بکرێت بۆ چالاکیەکانی ئەم لیـژنەیە لەو دۆسیەیەدا واتە پێویستە پاڵپشتی ئەو لیژنانە بکرێت، کە بۆ ئەو مەبەستە لە ئێستادا هەن، ئێمە تەجروبەی خراپمان لەگەڵ لیژنە هەیە، مەبەست زۆر کردنی ژمارەی لیژنە نییە، تۆ چەند لیژنە دروسـت ئەکەیـت، بەڵـام گرنـگ ئەنجـامە، ئـێمە ئەو هەمـوو تراژیـدیایانە کە لەڕابـردوودا بەسـەر میللەتەکەمـان و خاکەکەمـان هـاتوون، لەڕاسـتیدا نەتـوانراوە وەك پێویسـت لەسـەر ئاسـتی نێـودەوڵەتی بجوڵێنـدرێن، یەعنـی ئەگەر وەفـدی فەرمـیش ڕۆیشـتبێت، یـان لیژنەی تایبەتمەندیش ڕۆیشتبێت، بەڵام لەگەڵ ئەوەدا بەڕاستی پشوو درێژیان پێـوە دیـار نەبـووە، بەنەفەسـێکی کـورت کاریـان لەسـەر ئەو بـابەتە کـردووە، بەتـایبەتی لەسەر ئاستی نێودەوڵەتی، ئەو لەمپەرەی ئێستا ڕووبەڕووی لیژنەی باڵای جینۆساید بووەتەوە، لەڕاستیدا دەبوایە ئەم لەمپەرە نەهێڵرایە، بەلەبەرضاو گرتنـی ئەو هەمـوو تراژیـدیایانەی نمـوونەی کیمیابـاران و ئەنفـال و جینۆسـایدی خەڵکـی کوردسـتان، کە لەدوای ڕاپەڕین ئەبوایە ئەم لەمپەرە نەهێڵدرایە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز شامۆ شێخۆ، فەرموو.

بەڕێز شامۆ شێخۆ نعمۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا وەك کاك سۆران عمر تەئیدا بۆچوونا وی دکەم، پەرلەمانێ کوردسـتانێ چ لە ئاسـتی سـەرۆکایەتیا، چ لەسـەر ئاسـتی پەرلەمانتـارا، چ لەسـەر ئاسـتی لیژنەیێـت پەیوەندیـدار، ئەڤە هەشـت مـانگە دەریغـی نەکرنە شـۆپاندنا رەوشـا یـا خەڵکـێ لـێ

قەوماوى يا كارەساتا ب سەرێ مە هاتى، بەس موخابن ئیرۆ پەرلەمان يا كەفتيیە دناڤبەینا دوو دیتنێن موختلەفدا بەری ئەم بێن بڕیارا هەڵوەشاندنا وێ لیژنێ بدەین خەڵكەك هەیە تەسەورەك ل سەر چێبوویە پەرلەمانێ كوردستانێ ناخوازیت ئەڤێ كارەساتێ ب جینۆساید ناس بکەت، ئەڤێ دیتنا موختەلف بارێ پەرلەمانی گران کریە دناڤ ڤێ خەڵكێ لێ قەوماوی خەڵكەك هەیە فەهمەكێ هوسا ژڤی خەڵكی چێدكەت پەرلەمانێ كوردستانێ ژ ڤی بابەتی رەد دڤێت، ب دیتنا من ئەگەر مە نیەتا هەڵوەشاندنا ڤێ لیژنەیێ هەبا ژی دڤیا مە خۆ ئێك لا كربا، جارێ مە دوو پرۆژێت جینۆسایدێ خاندنا ئێكێ دەرباز كریە، ئێك ژ رۆژا جینۆسایدا شنگالێ يا (8/3) يا دی ژی ناسکرنا كارەساتێ وەك جینۆساید، ئەگەر ئەڤ هەر دوو پرۆژە ب دیتنا من بێنە عەرز كرن و لیژنا مە یا یاسایی سەر بسەكنە تەسەورا من بڕیارەكا مەعنەوی خەڵكێ مە پێویستی پێ هەی پەرلەمانێ كوردستانێ پشتەڤانیەكا مەعنەوی هەبیت ئەڤ خەڵكە ئەڤ گومانە نەمینیت، ئەڤ رەخنە ل سەر پەرلەمان نەمینیت كە پەرلەمان شەرعیەتا ناڤ ماڵا كوردستانی هەی ئەڤ خەڵكە یێ بریندارە پێویستی ب هاریكاریا پەرلەمانی یە نابیت ب ڤی رەنگی، یەعنی هەڵوەشاندن دڤیابا نە نووكە با دڤیا وەختەكێ موناسب با، ڤیا مە خۆ ئێك لا كربا تەبیعیە ئەگەر لیژنا پێشمەرگە ژی ب ڤی كاری رابا نە پروبلیم بوو، بەس ب دیتنا من ئەڤ لیژنە بمینیت دەلیلا ئیهتیماما پەرلەمانی یە ب ڤی كێسی. سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو ئیڤار، فەرموو.

بەڕێز ئیڤار ابراهیم حسین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من تەواوی پشتیوانی خۆم دەخەمە پاڵ قسەكانی كاك بێستوون، لەو قۆناغەدا زۆر زۆر گرنگە كە لیژنەیەكی تایبەتمەند هەبێت بەم پرسە، چونكە پرسێكی گرنگە، بەڵام كاتی خۆی كە ئەم لیژنەیە تەشكیل كرا، ئەوەندەی گوێ لە فراكسیۆنەكان گیرا، ڕەئی لیژنە هەمیشەییەكان وەرنەگیرا، یەعنی زۆربەی لیژنە هەمیشەییەكان كاریان لەسەر ئەم پرسە كردبوو، بەتایبەتی لەگەڵ دروست بوونی ئەم ڕووداوە، بەشێك لەو ئەندامانە لە لیژنەكان، لەم لیژنەیەدا نەبوون، تا ئێستاش بۆ ماوەی (8)مانگە ئەبوایە دەست بەكار بێت، كاری خۆی بكردایەو ڕاپۆرتی هەبوایە، بەڵام كاری خۆی نەكردووە، من لەگەڵ ئەوەدام كە ئەم لیژنەیە هەڵبوەشێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، كاك باپیر كامەلا، فەرموو.

بەڕێز باپیر كامەلا سلیمان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بێگومان وەكو لە پەیڕەوی ناوخۆیدا هاتووە، كاك شوان ئاماژەی پێكرد، بەڵام لەكاتێكدا ئەوەی كاك شوان ئاماژەی پێكرد جێبەجێ دەبێت، كە لیژنەی هەمیشەیی نەبێت، كە لیژنەی هەمیشەیی هەبوو، لیژنەی هەمان پسپۆڕی یان لەهەمان بواردا ناتواندرێت، لیژنەیەكی تایبەت دروست بكرێت، ئەوەی تا ئێستا لەمپەر بووە لەبەردەم لیژنەی كاروباری پێشمەرگەو زیندانیانی سیاسی و قوربانیانی جینۆساید، ئەوە بووە كە لیژنەیەكی تر هەبووە، نەتواندراوە وەكو پێویست ئێمە بچین ئەو كارە بكەین، لەهەمان كاتیشدا لیژنەیەكی تر هەبێت، بەداخەوە وەكو هاوڕێیانیش ئاماژەیان پێكرد، لیژنەكەی تریش نەیتوانیوە لەماوەی ڕابردوودا دەست بەكار بێت و كاری خۆی ئەنجام بدات، لەنێوان هەردوولادا لابەلا ئیش كراوە لیژنەكانی تر ئیشیان كردووە هەریەكە بەپێی پەیوەندیداری بە خۆیەوە، كەواتە تەركیزی نەكراوەتە سەر،

بـۆ باشـتر تەركیـز كـردنە سـەری ئـێمە لەبەردەم دوو ڕێگـادایین یـان ئەو لیـژنەیە هەڵبوەشـێنینەوە، لیـژنەی كاروبـاری پێشـمەرگە هەسـتێت بە ئیشـەكان، یـان دەبێـت لیژنەیەكی تری هەمیشەیی دروست بكەین و تایبەت بێت بەشـەهیدان و قوربانیـانی جینۆسـاید، ڕێـگەی سـێیەممان نیـیە، چـونكە ناكرێـت لیژنەیەكـی تـایبەت هەبێـت و لیژنەیەكی هەمیشەیش هەبێت، بەڵام دەكرێت یان ئەو لیـژنەی ئێمە كە ژمارەكەی (11)یە دەكرێت بە ئیستیسنا زیاد بكرێت، بۆ ئەوەی زیاتر پێ ڕابگات، یـان لیژنەیەكـی تری هەمیشەیی دروست بكرێت وەك كاك بێستوون و ئیڤار خانیش ئاماژەیـان پێكـرد، ئەو لیـژنە هەمیشـەییە تـایبەت بێـت بە قوربانیـانی جینۆسـاید و زینـدانیانی سیاسـی، ئەگەر لەیەك جیـا بكـرێنەوە، ئەگەرنـا دەبێـت ئەو لیـژنەیە هەڵبوەشـێتەوە، منـیش پشتیوانی لەهەڵوەشانەوەی دەكەم، ئەو لیژنە هەمیشەییە بەكاری خۆی هەڵبستێت، یان لیژنەیەكی تری هەمیشەیی تایبەت بەوە دروست بكرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز كاك شوان احمد، فەرمووو.

بەڕێز شوان شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێم بـاش بـوو، ئەگەر لیژنەكە لەمـاوەی ئەو (8)مـانگەی كە ڕابـردووە شـتێكیان هەیە پێمـان خـۆش بـوو بە ڕاپۆرتێك پەرلەمـان و خەڵكیـان لـێ ئاگادار بكردایەتەوە، ئەوەی تـریش دەربـارەی هەڵوەشـاندنەوەی یـان هێشـتنەوەی، بەڕاسـتی برینەكـان قـوڵە، كارەساتەكە زۆر گەورە بووە، لەم قۆناغەشدا من پشتگیری لە شێخ شامۆ دەكەم، كە ئەو لیـژنەیە بمێنێـتەوە، هەروەهـا كـاك سـۆرانیش ئیشـارەتی پێكـرد، ئەگەر لیـژنەكە بشـمێنێتەوە تەفعیـل بكرێـت، ئەگەر ئیزافەشـی بـۆ بكرێـت بـۆ ئەوەی بتوانێـت ئەو لیژنەیە لەماوەی داهاتوودا ئیشێكی زۆر زۆر بـاش بكات، بـۆ ئەوەی هاوكار بێت بـۆ بەجینۆسایدی ناساندنی ئەو قەزییە گەورەیە كەبەسـەر خەڵكی كوردستان و خوشك و برا ئێزیدیەكانمان هاتووە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، دكتۆر سرود سەلیم، فەرموو.

بەڕێز سرود سلیم متی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەتەسـەوری مـن ئەم لیـژنەیە، ئەگەر هـیچ ئیشـێكیش نەكـات، وجـودی ئەم لیـژنەیە لەپەرلەمـان تەئكیـدە كە پەرلەمـان ڕۆڵـی هەیەو ئیهتیمـامی هەیە بـۆ پرۆسـەی بەجینۆساید ناساندنی ئەم كارەساتە، هەروەها پشتیوانی لەقسەكانی بەڕێزان كاك سۆران عمر و شێخ شامۆ و هەموو ئەوانەش كەداوایان كرد بمێنێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز فرهاد فەرموو.

بەڕێز فەرهاد حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ئەو لیژنەیە خۆ هێشتا كارەكانی خـۆی تەواو نەكـردووە تا هەڵبوەشێت، یەعنـی نە بە جینۆسـاید ناسـاندراوە نە هـیچ كـراوە لەوێ لیژنەیەكدا، بە راسـتی ئەوا هەر وەكـو شـتێكی مەعنەوی بـۆ پەرلەمـانی كوردسـتان، بـۆ خەڵكـی كوردستان، بۆ ئەو خەڵكەی كە ئەو جینۆسـایدەی بە سـەر هـاتووە شـتێكی زۆر گـرنگە، لە بەر ئەوە پێویسـتە ئەو لیـژنەیە تەفعیـل بكرێـت و بە هێـزیش بكرێـت خـۆ ئەگەر برادەرانـی لیـژنەی پێشـمەرگە مـن پـێم وا نییە پێیـان نـاخۆش بێـت، نـاخۆش بـوونی بۆچیە؟ لە بەر ئەوە ئەو لیژنەیە زۆر گرنگە من پشتیوانی لەو برادەرانە ئەكەم.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك سالار محمود فەرمووو.

بەڕێز سالار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەم لیژنە کاتییە و بە شێوەیەکی گشتی سەبارەت بە کەیسی شنگال من ئەمەوێ ئەوە بە بیر جەنابتان بینمەوە جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان، کە پەرلەمانەکەمان لەم مەسەلەیەدا بە جۆرێك لە جۆرەکان کەمتر خەم رۆڵی دەرکەوتووە بەو پێیە کە لە دوای رووداوەکانی (8/3) پەرلەمانتارانی کوردستان پرۆژە بڕیاریان پێشکەشی پەرلەمانی کوردستان کردووە بە تەحدید لە (8/17) ی پارساڵ بۆ بڕیاری تاوانی شنگال لەو بڕیارەدا قوربانییەکان بە شەهید هەژمار بکرێن و بە پێی یاسای ماف و ئیمتیازاتی شەهیدان مامەڵە لە گەڵ شەهیدەکان بکرێت و ئەو رۆژە بکرێتە رۆژی تاوانی شنگال بە بڕیار و من رام وایە ئەو لیژنەیە لە سەر ئەو بنەمایە دروست کرا کە ئەو کاتە جۆرێك لە حەساسیەت هەبوو، بەڵام ئێستا کە ئەو ساتە و وەختەیە کە ئێمە دەبێ لەم پەرلەمانە سەبارەت بە پرسی شنگال بڕیار بدەین و چی دی ئەو پرۆژە بڕیارە کە خوێنەوەی یەکەمی بۆ کراوە لای لیژنە مەعنیەکاندا تەئخیر نەکرێت، پرسی شنگال پرسێکە پەیوەستە بە هەرێمی کوردستان پەیوەست نییە بە هیچ هێز و لایەنێك لە ناو هەرێمی کوردستان و لە دەرەوەی هەرێمی کوردستان و مەرجیعیەتیش بۆ پەرلەمانی کوردستانە بڕیار لە مەسیری شنگال لە رووی سیاسی، لە رووی ئیداری بە پیرەوە چوون بۆ ناساندنی ئەو جینۆسایدە لە ئاستی نێودەوڵەتی و هەندێك بڕیاری روو کاڵی لە ئاستی ناوخۆشدا بە پێی پەیوەست بوون لە شتێکی تر کە پەیوەندی بە جینۆساید ناساندنەوە بێت لە ئاستی دونیادا کۆمەڵێك ئیجرائات هەیە لە ناوخۆ بۆ مامەڵە کردن لە گەڵ قوربانییەکان لە گەڵ ئەو رۆژە پەرلەمانی کوردستان دەبێ بڕیار بدات، داواکارم لە جەنابتان لیژنە هەمیشەییەکان رابسپێرن بە نووسینی دوا راپۆرت و پێشکەشی پەرلەمانی کوردستانی بکەن کە ئێمە لیژنەی هەمیشەییش هەبوو لە پەرلەمانی کوردستان هیچ ئیجاب بە لیژنەیەکی کاتی ناکات کە لەوانەیە خەڵکی موختەسی کەمتر تێدا بێت و بۆ بەرضاو روونی جەنابتان زۆربەی لیژنە هەمیشەییەکان سەردانی دەڤەرەکەیان کردووە بەرضاو روونیان داوەتەوە پەرلەمانی کوردستان سەبارەت بە پێویستییەکانی ئەوەی رووداوە تەداعیەکانی و پێویستیەکانی کار کردن بۆ ئایندەیی ئەو مەنتیقەیە، لە بەر ئەوە جارێکی تر تەئکید دەکەمەوە لە ئاستی عامدا، لە ئاستی خەڵکی شنگالدا، لە ئاستی جیا جیاکانی تری رێکخراوەکانی تایبەت بە جینۆسایدان پەرلەمانی کوردستان کەوتووتە بەردەم بەرپرسیاریەتی و بە گلەییشەوە ئەو پرسیارە رووبەرووی ئێمە مانان و هەموو پەرلەمانی کوردستان دەگرێتەوە، داوا لە جەنابتان ئەکەم بە بەرپرسیاریەتی قانونی ئەو پرۆژە بڕیارە با مەسەلەی قانونی خۆی وەرگرێ، سوپاستان ئەکەم.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك صالح فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بەر لە ئەوەی بێت سەر ئەوەی بە ئەم لیژنەوە هەڵبوەشێتەوە یان هەڵنەوەشێتەوە لە راستیدا بۆ خێراتر بچێت ئەم لیژنەیە وەکو لیژنەی پێشمەرگەش لە رابردوودا کارەکانی خێراتر بکردایە بە تایبەت ئەو تاوانانەی کە دەرحەق بە کوردانی ئێزدی ئەنجام درا لەو سنوورە وردە وردە لە ساڵی رابردوودا ئەو

ئاسەوارانەی، ئەو تاوانانەی بەشێکی بەرەو نەمان ئەچێت و ئێمە وەکو لیژنەی ناوچە کوردستانییەکان دوو جار سەردانی مەیدانی ئەو سنوورەمان کردووە رەخنەی و گلەیی و گازندەیی ئەوەیان هەبووە کە ئەو لیژنەیەی حکومەت هاوکار نییە بۆ تومار کردنی هەموو ئەو تاوانانە بۆیە بەشێکی پەیوەندی بە ئەوەیە کە ئەبوو خێراتر ئاسەواری ئەو تاوانانە بە دوکومێنت بکرایە و ئێمە بە راپۆرتی خۆشمان وەکو لیژنە ناوچە کوردستانیەکان ئاراستەی بەڕێز سەرۆکایەتی پەرلەمانمان کردووە و من پێشم وایە ئەم لیژنەیە لە رابردوودا دانراوە ئێمە بەر چاومان روون نییە بۆ راپۆرتێکیان هەبێت بۆ ئەوەی بزانین ئەو لیژنەیە لە ماوەی رابردوودا چی کردووە، بۆیە دەنگدانی ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان لە سەر ئەو بنەمایە بمێنێت یان نەمێنێت لە روانگەی کارەکانیان وایە لە رابردوودا، من وەکو ئەندامێکی پەرلەمان لە راستیدا تەنها شتی عام نەبێت ئەو کارانە نازانم چییان ئەنجامداوە ئەو لیژنەیە لە رابردوودا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ئێستا ئەندامانی دوو لیژنەی پەیوەندیدار، بەڕێز کاك ئاری هەرسین فەرموو.

بەڕێز ئاری هەرسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر شت وترا، بەڵام بە عام ئەگەر تەسنیفی بکەین بە دوو بەش دابەش ئەبێت، یەکێکیان ئەڵێت بمێنێتەوە، یەعنی بۆچوونێك هەیە کە ئەڵێت با بمێنێتەوە، بۆچوونێکیش دەڵێت با نەمێنێتەوە، من حەز دەکەم لەوە دەست پێ بکەم کە من خۆم قەت هەستم بەوە نەکردووە کە پەرلەمانی کوردستان گومانی هەبێت لەوەدا یا خود نەیەوێت ئەو کەیسە بە جینۆساید بناسێت، بۆیە سەیرم لێ دێت لە هۆڵی پەرلەمانی پەرلەمانی کوردستان باسی ئەوەیان دەکرێت مەسەلەی بوونی لیژنەیەکی هەمیشەیی و تەئیید لە گەڵ ئەوە دروست کردنی لیژنەیەکی کاتی ئەوە برای بەڕێزم کاك باپیر کامەلا زۆر جوان ئیشارەی پێ کرد من دووبارەی ناکەمەوە قسەکانی، بەڵام ئەوەی کە زۆر موهیمە، یەعنی بە پێویستی ئەزانم هەندێك حەقیقەتێکی تاڵیشە بەس با باسی بکەین، ئێمە کە هاتینە سەر ئەم لیژنەی پێشمەرگەیە، ئەم لیژنەیەمان گرتە دەست لە گەڵ هاوڕێ بەڕێزەکانمان دوو، سێ دۆلابی بەتاڵمان بەرکەوت، یەعنی چی؟ یەعنی لە گەڵ رێز و خۆشەویستیم بۆ هاوکارەکانمان لە خۆلەکانی پێشوو بە هیچ جۆرێك ئەرشیفێکی دەوڵەمەند لە سەر جینۆساید دروست نەکراوە ئیتر ئەمە خەتای پەرلەمان بووە، خەتای حکومەتی هەرێمی کوردستانی بەر ئەکەوێت من نازانم، ئەم موزوعی هی جینۆسایدە ئەوانەی کە موتابەعەیان کردووە ئیشێکی رۆژێك و دوو رۆژ نییە ئێشێکی بەردەوامە، چونکە هەتا زیاتر بۆی بچیت عیلێمێنتی تازە، تۆخمی تازە ئەدۆزیتەوە، ئەوەی عیلاقە بە سەر جینۆسایدەوە هەیە کە ئەبێ بە ئەرشیفی بکەیت، بۆ ئێمە ئێشێکی ئاسان نییە ئەبێ لە پشت لیژنەیەکی کە بڵێین ئەرکی موتابەعە کردنی جینۆسایدی لە سەرە لە کوردستان ئەبێ لە پشت ئەوەوە یەك تیمی پسپۆری، بەڵام بەراستی پسپۆر نەك موستەشار تەعین کرابێت لە سەر ئەساسی کە کاری باشە، بە راستی تیمێکی پسپور هەبن مەرج نییە لەو موستەشارانەش بن کە لە ناو موئەسەسەی پەرلەماندا دەوام بکەن، لەوانەیە خەڵك هەبێت پسپورێکی زۆر باش بێت، مامۆستا بێت لە جامیعە لەندەن، یان لە جامیعەی سلێمانی یا دهۆك، ئەم تیمە وەکو تیمێکی پشتیوانی بێت بۆ ئەو لیژنە پەرلەمانییە لیژنەکەی حکومەت نازانم کێ بوو لەو بەڕێزانە وا بزانم کاك قەهار بوو ئیشارەیەکی پێدا ئێمە ئەو رۆژ، جارێکی تر بۆ جاری دووەم بوو لە گەڵیاندا

دابنیشین سەر ئەو ئیشانەی کە کردوویانە بە راستی هەتا ئێستا ئینسان ئەو ئینتیباعەی لای دروست دەبێت کە ئەو لیژنەیەی حکومەت دروستی کردووە و زۆر باش ئیشی کردووە و زۆر چالاکە چ لە لوبی کردن لە بەغدا و لە دەرەوە لە ئەوروپا و چ لە سەردانی مەیدانی و کۆکردنەوەی زانیاری و بە ئەرشیف کردنی ئەو دیکومێنتانەی کە هەن لە سەر ئەو جینۆسایدەکەی کە بەرامبەر بە ئێزدیەکان کراوە، من پشتیوانی قسەکانی برای بەڕێزم کاك سۆران عمر ئەکەم لەوەدا کە ئەمە مەسەلەی جینۆساید ئیشی یەك لیژنەی تایبەت نییە، زۆر لیژنەی پێوە مەشغولە، بۆیە گۆڕینەوەی زانیاری لە نێوان لیژنەکاندا هاوکاری کردن زۆر زۆر گرنگە بە تەئکید من خۆم پشتیوانی لەوە ئەکەم کە پێویستە بۆ جینۆساید و شەهیدان و ئەنفال ئەوەی کاك بێستوون فەرمووی صەد دەر صەد (100%) پشتیوانی لێ ئەکەم کە ئەبێ لیژنەیەکی تایبەت هەبێت بەوە، لە بەر ئەرکێکی قۆرسە فەرقێکی گەورەی ئەو لیژنەیەش لە گەڵ هەموو لیژنەکانی تردا ئەوەیە کە ئەمە بوعدێکی نەتەوەیی و نشتیمانی هەیە، هەتا ئەتوانم بڵێیم ناسنامەی نەتەوایەتی هەیە باشترین بەڵگەش بۆ ئەوە بەراورد کردن یا خود باس کردنی جینۆسایدی جولەکەکان لە حەربی عالەمی دووەمدا کە بە قوەترین ئەتوانم بڵێیم، یەعنی پشتیوانی بوو بۆ دروست بوونی دەوڵەتی ئیسرائیل، من نازانم ئایا لە چوارچێوەی ئەم مەشغولیەتەی کە ئێستا ئەم پەرلەمانە هەیەتی مەجال ئەبێت حاڵەتێکی بڵێین ئیستیسنائی ئێمە دابمەزرێنین و ئەم لیژنەی پێشمەرگە و شەهیدان و جینۆساید و ئەمانە بکەین بە دوو کەرتەوە، لیژنەی پێشمەرگە جیا بکەینەوە ئەوانەی تر هەموو بکەونە لایەکی تر، نازانم ئەمە چەند عەمەلییە و چەند سەرەنج هەیە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە پەیوەندی بە پەیرەوەوە هەیە بەڕێز کاك ئاری ئەو کات لە هەمواری پەیرەودا ئەتوانین باس لەو پرسەوە بکەین.

بەڕێز ئاری هەرسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ، منیش بۆ ئەوە وتم نازانم چۆن؟ هیوادارم لە نووسینەوەی پەیڕەوی داهاتوودا ئەو ڕەچاو بکرێت، مەسەلەی تر دیسان موستەمسەکاتی کاك بێستوون کە وتی فیعلەن گلەیەکە لە شوێنی خۆیەتی، یەعنی کە ئینسان شتێکی راست پیوەیە بۆ پێ ناخۆش بێت ئێمە بە تەئکید وەکو پێویست نەمانتوانیوە موتابعەی دۆسیە و کەیسی جینۆساید بکەین بۆ؟ لە بەر ئەو هۆیە سادەیە کە خۆی باسی کرد کاك بێستوون کە ئێمە بە درێژایی هەزار و پەنجا (1050) کیلومەتر موتابەعەمان لە سەر بووە لە جەبهەکان، وەزعی پێشمەرگە، وەزعی تەسلیحیان و مەسەلە فەنییەکانی تر کە لە ناو وەزارەتی پێشمەرگەدا هەن هۆکاری ئەوەش زۆر زۆر سادەیە، چونکە ئێمە ئێستا لە شەڕداین، بۆیە هەموو تەجهیزەکە خراوەتە سەر ئەوە، ئێمە لە لیژنەی پێشمەرگە موناقەشەیەکمان کردووە یا خود بیرۆکەیەکمان بۆ هاتووە کە جگە لە بوونی لیژنەیەکی هەتا جینۆساید هەمیشەیی لە پەرلەمانی کوردستان پێویستە بۆ بەرجەستە کردنی مەسەلەی جینۆساید بەرامبەر خەڵکی کوردستان، لیژنەیەکی باڵا هەبێت لە سەر ئاستی هەموو هەرێمی کوردستان بە ئەندامەتی بڵێین ئەندامی پەرلەمانی کوردستان، نوێنەری حکومەتی هەرێمی کوردستان، کۆمەڵگای مەدەنی، ناوەندە زانستییەکان، لایەنی قەزائی و سەرۆکایەتی هەرێم ئەمانە هەموو تێدا بەشدار بن هیچ نەبێت ئەمە لایەنی سیمبۆلێکی ئەو زولم و زۆریەیە کە لە میللەتەکەمان کراوە، مەسەلەی ئەوەش کە لیژنەی پێشمەرگە پێی ناخۆش بێت کاك فەرهاد واللە بەس پێمان ناخۆش نییە، یەعنی ئەگەر بێت و بڕیار بێت و ئەم لیژنەیە

بمێنێتەوە بەس خۆ دەبێ لیژنەکە بەرهەمی هەبێت، یەعنی نابێت بەس ناو بێت، حەلی وەسەتێك هەیە ئەم پەرلەمانە ئەتوانێت ئەو لیژنە موەقەتە کە دروستی کردووە بە شێوەیەك لە شێوەکان دەمجی نالێین دەمجی بکات، بەلام کەناڵ دورست بکات لە بەینی ئەم لیژنەیە و ئەو لیژنەیەی حکومەتی هەرێمی کوردستان کە پێکەوە هاوکاری یەکتری بن، ئەم لیژنەیە تەقریرەکانی خۆی بێنێتەوە بۆ ئەوێ و لیژنەی حکومەتیش ئەو تەقریرانەی خۆی بەرێتەوە بۆ ئەنجومەنی وەزیران، بەلام بە گشتی، یەعنی ئەگەر سەیری بکەین ئەم لیژنەیە باشترین موقەریر بۆ ئەوەی کە ئەم لیژنەیە پێویستە هەڵبوەشێنێتەوە ئەوەیە کە هەتا ئێستا لەو وەختەی دروست بووە ئەم لیژنەیە بەردێکی نەخستووتەوە سەر داری، هیچ بەرهەمێکی نەبووە لە گەڵ رێز و خوشەویستیمان بۆ ئەندامانی لیژنەکە، بۆیە هەڵوەشانەوەی بە پێویست ئەزانین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، زۆر سوپاس، بەڕێز دکتۆرە ڤاڵا فەرید فەرموو.

بەڕێز د. ڤاڵا فريد ابراهيم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی ئەمن تەرکیزی لەسەر دەکەم تەنها ئەوەیە کە دامەزراندن و دەنگدان لەسەر ئەو لیژنەیە بەهیچ شێوەیەك پێچەوانەی پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان نییە، لەبەرئەوەی هەر لیژنەیەکی کاتی کە دروست دەکرێت و لە پەرلەمان دەنگی لەسەر دەدرێت، حەتمەن بۆ دەعم کردن و ، کارکردن و مومارەسەکردنی بەشێك لە ئیختساساتی لیژنەیەکی هەمیشەییە، واتە هەر لیژنەیەکی کاتی کە دروست دەکرێتن مانای ئەوەنییە کارێکی پێ دەسپێرێت کە لە ئیتخساسی پەرلەمان و ئیختساسی لیژنەکان نەبێ، ئەو لیژنەیە کە دروستکرا بێگومان لەبەر ئەهمیەت دان و گرینگیدان بوو بە تاوانەکان، بەتایبەتی تاوانی جینۆسایدا کە لە (8/3) لە دژی کوردانی یەزیدی ئەنجامدرا، ئەوە وایکرد کە پەرلەمانی کوردستان لە نەبوون یاخود بابلێین مەشغەڵەتی لیژنەی پێشمەرگە کە ناپرژێتە سەر ئەوکارانەی کە بەڕێز سەرۆکی لیژنەکە خۆی ئیشارەتی پێکردو ڕوونی کردەوە، لیژنەیەکی کاتی دروست بکرێتن، ئەو لیژنە کاتییە تایبەتمەند بێ بە مومارەسەکردنی ئەوکارانەی کە پەیوەندی بە جینۆسایدی پێکهاتەکان و کوردانی ئێزیدیەوە هەیە، بۆیە لەڕووی پەیڕەودا بەهیچ شێوەیەك پێچەوانە نییە، بەلام من لەبەرئەوەی ئەندامم لە لیژنەکە ناتوانم بەرگری لە مانەوەی لیژنەکە بکەم، بۆئەوەی نەوترێت لەبەر خۆیەتی، بەلام ئەگەر ئەندام نەبووبام من یەکێك دەبووم کە پێداگریم دەکرد لەسەر مانەوەی لیژنەکەو بە زەرووری دەزانم، بەلام پێشنیارێك بۆ پەرلەمانی کوردستان هیوادارم بە هەند وەربگیرێ، پێم باشە کە هەڵوەشاندنەوەی ئەو لیژنەیە هاوکات بێتن لەگەڵ دەنگدان لەسەر دامەزراندنی لیژنەیەکی هەمیشەیی و هەتا جیاکردنەوەی لیژنەی پێشمەرگە لە لیژنەی جینۆساید و ئەنفال و زیندانیانی سیاسی، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو د. بەهار.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەرکارێك لە پەرلەمان یان لە هەر موئەسەسەیەکی تر دەکرێ، ئێمە پێویستە سەیری هەدەفەکەی بکەین، هەدەف لە دروست بوونی ئەم لیژنەیە لە بیدایەتەوە موسانەدەکردنی لیژنە هەمیشەییەکەی پەرلەمان بوو، لەبەر بەر بڵاوی کارەکان بوو، بۆئەوەی پەرلەمان بتوانێ لەو کارەساتەی کە بەسەر خوشك وبرا ئێزیدیەکانمان

هاتووە لەبواری ئیختساسی خۆیدا بە دەوری خۆیدا هەڵدەستێت ئەمە هەدەفەکە بوو، بەڵام ئێستا ئێمە کە سەیری لیژنەکە دەکەین هەدەفەکەی نەهێناوەتە دی، بۆیە لێرەدا گرینگ ئەوەنییە هەڵبوەشێەوە یان هەڵنەوەشێتەوە؟، بەس گرینگە پەرلەمانی کوردستان لەبواری ئیختساسەکەی خۆیدا دەوری هەبێ لەم کارەساتە، بۆیە ئایا ئەوە دەمج دەکرێت لەگەڵ لیژنەکەی تردا یان تەفعیل دەکرێت بە جۆرێك لە جۆرەکان؟، تا ئێستا بۆ تەفعیل نەبووە؟ ئەوە گرینگە، گرینگە پەرلەمانی کوردستان کاربکات لەسەر ئەو کەیسە، ئیتر لیژنە هەمیشەییەکەی کە ئەم لیژنەیە تەفعیل دەکرێت گرینگ نییە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو بەهار فەرموو.

بەڕێز بەهار عبدالرحمن محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەوکاتەی کە پەرلەمان بڕیاری لەسەر پێکهێنانی ئەم لیژنەیە دا لەسەروبەندی تاوانەکانی شنگال و ئەو حاڵەتانەی کە ڕوویدا، بۆیە لە پەرۆشی سەرجەم پەرلەمانتارانەوە بوو بۆ پێکهێنانی ئەو لیژنەیە، بەڵام دەبێ دان بەوەدا بنێین لەوکاتەدا ڕەچاوی ئەوە نەکرا کە لیژنەیەکی هەمیشەیی هەیە بەناوی قوربانیانی جینۆساید، بۆیە بەپێی پەیڕەوی ناوخۆ ناکرێت تۆ لیژنەیەکی هەمیشەییت هەبێ، لیژنەیەکی کاتیشی بۆ دروست بکەیت، بۆیە دەبێ ئێمە چارەسەری ئەو حاڵەتە بکەین، ئێمە لیژنەکە، خودی لیژنەکە پێکنەهێنراوە لە ئەندامانی لیژنەکە، یەعنی پێکنەهێندراوە تا هەڵی بوەشێنینەوە، ئێمە باس لە بڕیاری پێکهێنانەکەی دەکەین کە هەڵوەشێتەوە، نەك خودی لیژنەکە، چونکە لیژنەکە لە ئەساسەوە پێکنەهێندراوە، هەر ئەوکاتە کە پێکهێندرا ئەو ناڕەزایەتییە هەبوو لەلایەن لیژنەی پێشمەرگە چەندین پەرلەمانتار کە وتیان ئەوە بەپێی پەیڕەوی ناوخۆ ناگونجێ، لەبەرئەوەی لیژنەیەکی هەمیشەیی هەیە، سەبارەت بە پرسی جینۆساید لە ڕاستیدا پرسێکی ئیختساسییە بۆیە فیعلەن پێویست دەکات لیژنەیەکی تایبەتمەند هەبێ، چونکە هەم جینۆسایدی شنگال و، هەموو ئەو جینۆسایدانەی تر کە لە ئەنفال و لە کیمیابارانی هەڵەبجەو لە بارزانییەکان و هەموو ئەو تاوانانەی تر کە هەبووە، پێویست دەکات کە فیعلەن لیژنەیەك هەبێ، ئەو لیژنەیە ئیختساسی بێ، بۆیە بۆ چارەسەری ئەوە دەبێ لیژنەکە هەبێ، بەڵام ئەوە چۆن لە پەیڕەوی ناوخۆ جێی دەکەینەوە، لە پەیڕەوی ناوخۆدا گرینگە ئێمە ڕەچاوی بکەین لە قۆناغی داهاتوودا هەتا ئەوکاتەی لیژنەیەکی هەمیشەیی هەبێ ناکرێ لیژنەیەکی کاتی هەبێ، چونکە پێچەوانە دەردەچێت لەگەڵ پەیڕەوی ناوخۆ، بۆیە دەبێ لە پەیڕەوی ناوخۆ موعالەجەی ئەمە بکرێت بە پێکهێنانی لیژنەیەکی تایبەتمەند، بەڵێ ئێمە لە لیژنەی پێشمەرگە بە گرینگی دەزانین، دان بەوەش دادەنێین لیژنەی پێشمەرگە لەبەرئەوەی کە (4) ئیختساس پێشمەرگە، شەهیدان، قوربانیانی جینۆساید، زیندانیانی سیاسی، ڕەنگە وەکو پێویست ئەو پرسە گرینگە کە قوربانیانی جینۆسایدە یەکلایی نەکرابێتەوە هێندەی سەرقاڵی پرسەکانی تری شەهیدان و پێشمەرگەو زیندانیانی سیاسی بووین، بۆیە بەڵێ هەموومان موتەفقین لەسەرئەوەی کە لیژنەیەك هەبێت، بەڵام دەبێ بەپێی پەیڕەوی ناوخۆیە ڕێکارە یاساییەکان موعالەجەی ئەوە بکەین، جگە لەوەی کە لەڕاستیدا ئێمە وەکو پەرلەمانی کوردستان دوو ئەرکە سەرەکییەکەی خۆمان کە یاسا دەرکردن و بەدواداچوونە، ئێمە ئەرکی بەدواداچوونمان هەیە بۆ ئەو بڕیارانەی کە دەرکراوە بۆ بەجینۆساید ناساندن، لەوەدا کەمتەرخەمی هەبووە کە دەبێ کاری جدی لەسەر بکەین، سەبارەت بەدواداچوونیش ئێمە چەندین جار لەگەڵ وەکو لایەنی مەعنی لەگەڵ وەزارەتی شەهیدان کۆبووینەتەوە، بەڵام دوو بەربەستی

ئەساسیان بۆ ئێمە ڕوونکردووەتەوە، دەڵێت لەبەرئەوەی عیراق ئەندام نییە لە دادگای تاوانەکان ئەمە گرفتێکی سەرەکییە بۆ ئیشەکانی ئێمە، بۆیە دەبێ جەخت بکەین لەوەی کە هەوڵ بدەین ئێمە لە هەرێمی کوردستانەوە فشارێکیش دروست بکەین، هەوڵ بدەین هەوڵەکانمان بۆ ئەوەبێ کە عیراق بەشداربێ لەو ئیتفاقییەی کە کراوەو بەشێك بێ لە دادگای تاوانەکان، جگە لەوەی کە ئەوان گرفتێکی تریان هەیە کە مەسەلەی بەجینۆسایدناساندن پرسێکی نێودەوڵەتییە، ئێمە دەمانەوێ لەسەر ئاستی نێودەوڵەتی بیناسێنین، کاتێك لەناوخۆدا ئێستا یەکێك لەو گرفتانەی کە ڕووبەڕوومان بووەتەوە لە پرسەکانی پێشتردا، لە ناساندنی جینۆسایدە، ئێمە لە چوارچێوەی عیراقدا بە جینۆساید ناساندوومانە، بۆیە لە دەرەوە ئاستی نێودەوڵەتی پێمان دەوترێت ئەوە نووسراوی وەزارەتی شەهیدانە، کە لە وەڵامی ئێمە نووسیویانە، دەڵێت بۆیە کە پێیان دەڵێین ئێوە خۆتان ناساندووتانە ئیتر بۆ هەوڵ دەدەن ئێمە پشتگیریتان بکەین، بۆیە دەبێ ڕەچاوی هەموو ئەوانە بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دلێر فەرموو.

بەڕێز دلێر مصطفی حسن ماوەتی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پێمان باشە ئەو گفتوگۆیە دوابخرێت بۆ زیاتر لێك تێگەیشتن لەگەڵ هەموو لیژنەکان، زەمینەیەکی باشتری بۆ برەخسێنین هەم بۆئەوەی کە ئەو لیژنە فراوانە بکرێتە چەند لیژنەیەك، بۆئەوەی باشتر سەرپەرشتی ئیش و کارەکانی بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك ئاری فەرموو.

بەڕێز ئاری محمد هەرسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

(100%) پشتیوانی لە قسەکانی برای بەڕێزم کاك دلێر دەکەم، بۆ؟ لەبەرئەوەی ئەوە زیاتر هەڵدەگرێت، تەنافوسێکیشە بۆ خۆمان، بۆ ئێمە کە لەگەڵ یەکتریدا لە مەمەڕەکانی پەرلەمان بێ، لەژووری فراکسیۆنەکان بێ، لە دەرەوەی پەرلەمان بێ بەیەکەوە بیروڕا بگۆڕینەوە، بگەینە حەلێکی جەزری و باشتر بۆ ئەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سێ نوقتەی نیزامی هەیە، تکایە نیزامی بێ، بۆئەوەی هەندێك ڕوونکردنەوە بدەین، ئێمەش دوایی ئەو بابەتە دەخەینە دەنگەوە، کاك خلف فەرموو.

بەڕێز خلف احمد معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بەش بە حاڵی خۆم واژووم لەسەر هەڵوەشانەوەی لیژنەکە کردووە، لەسەر دوو بنەما یەکەم: ئەو لیژنەیەی کە هەبووە تاکو ئێستا هیچ کارێکی نەکرد بوو، بێ ئومێد بووم لە لیژنەکە، دووەم: قەناعەتم وابوو لیژنەی موختەس کە پێشنیارێکی لەو جۆرەیان کردووە بۆ هەڵوەشاندنەوەی لیژنەکە ئیمکانیەتی ئەوەیان هەیە، یان ئامادەکاریەکیان کردووە، بۆئەوەی هەنگاوی باشتر بنێن یان هەنگاوبنێن بۆ ئەو مەجالە، بەڵام لە ڕوونکردنەوەی بەڕێزان لە لیژنەی پێشمەرگە گەیشتمە ئەو قەناعەتەی کە ئەم بابەتە وانییە و، ئەوان ئەرکی زۆر قورستریان لەسەرەو ئەوە نابێ، بۆیە ئەگەر ئێمە دەتوانین لەو دانیشتنە لیژنەکەی جەنابیان ئەوەی کە موختەسە وەکو کاك بێستون باسی کرد لێێ جیا بکەینەوە، بتوانین لیژنەکە بکەین بە دوو لیژنە، ئەوە سەحبی واژووکەم دەکەمەوە، ئەگەر ناتوانین ئەوەش بکەین دیسان

سـەحبی واژووکەم دەکەم، لەبەرئەوەی ئەو لیـژنە بمێنێـتەوە و بەهێزتـری بکـات، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. محمد فەرمووو.

بەڕێز د. محمد علی یاسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن دەمەوێ بئـاخڤم نە نـوقتەی نیـزامییە، ئەگەر دەلـیقە هەبـێ بەس دەقـیقەیەك، ئەوکـاتەی کە ئەولیـژنەیە پێکهێنـدرا، ئەوکـاتە ئـێمە نەمانـدەزانی کە لیژنەیەکـی هەمیشـــەیی هەیە، کە ئەو ئیشـــە دەکـــات ئختساســـیە، بەرای مـــن بەپێـــی ئەو خوێنـدنەوەی کە ئێسـتا هەیە، بـابەتەکە زۆر بە شەخسـی وەرگرە، لیـژنەی پێشـمەرگە بەڕێـزان ئێوە بە شەخسـی وەرنەگرن پشـتگیریەك لە ئـیش و کاری ئێـوە دەکات، ئەو ئەنـــدامانەی کە ئەنـــدامیش نیـــنە هەوڵ دەدەن، یەعنـــی بڕیاریـــان داوە ئەوە هەڵبوەشـێنردێت، ئەوانـیش بە شەخسـی وەرنەگـرن بـا ببـنە ئەنـدام لەو لیـژنەیە، موشـکیلە نیـیە، بەڵـام ئێسـتا لەم کـاتەی کە مـن قسـە دەکەم زانیاریمـان هەیە کە شەوی ڕابردوو زیاتر لە (500) کەسی ئێزیدی قەتلو عـام کـراون، ئـێ باشـە لەکاتێکی ئەوهادا بەڕای گشتی هەڵوەشـاندنی لیژنەیەکـی ئەوها چـی دەخولقێنێت؟، ئێمە لە پەرلەمانی کوردستان ئەوەندەی کە ئیش وە کارەکانمان ڕەنگدانەوە میدیاییان هەیە، ئەوەنـدە ڕەنگـدانەوەی واقیعـی نەبـووە، لەبەرئەوەی دەبـێ لەوە بترسـێین ئەوە لەسەر ڕای گشتی چ کارەساتێك ڕوودەدات، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د. فرست فەرمووو.

بەڕێز د. فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە لیژنەی کاتی پەیڕەوی ناوخۆ کە ئینشائەڵلا بەنیازین هەفتەی داهاتوو تەواو ببـین، یەکێـك لە پێشـنیارەکانمان کە دەسـتکاری لیژنەکانمـان کـردیە، جیـاکردنەوەی لیژنەی شـەهیدانە لەگەڵ لیـژنەی پێشـمەرگە، ئەگەر ئەوڕۆ ئەو گفتوگۆیە دوابخەن، ئێمە دڵنیاین لەوە ئەو پەیڕەوە کەمتر لە دوو هەفتە دێتە ناو هـۆڵ، لەبەرئەوە ئەگەر ئەنـدامانی بەڕێـزی پەرلەمـان پەسـەندیان کـرد ئەو جیـاکردنەوەیە، ئەوکـاتی ئەهمیەتیش دانە بەو مەسەلەیەوە، ئەوکاتی هـیچ گلەییەك نییە، بـۆیە ئەگەر ئێسـتا بڕیار بـدەین و هەفتەی دیـکە لیژنەیەکـی تـر تەشـکیل بکەیـن زۆر ئیجابی دەبـێ، بـا ئەمـڕۆ کۆبـوونەوەکە هەڵگـرین لەسـەر ئەو مەوزوعەی قەپـات بکرێـت، ئـێمە بە ڕەزامەندی تەقریبەن هەمو ئەندامانی لیژنە بڕیارمان داوە لیژنەی پێشـمەرگە لەگەڵ لیژنەی قوربانیان و جینۆسیاد زیاد بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو ئاواز فەرمووو.

بەڕێز ئاواز شێخ جەنگی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم وایە ئەو لیژنەیە پێویست بوو لەکاتی بڕیار دەرکردن بـۆ دانـانی ئەو لیژنەیە، پێویسـت بـوو کە دۆکیومێنـت کۆبکـاتەوە لەسـەر جینۆسـایدیی یەزیـدەکان، تـۆ لە مەحـافیلی نێـودەوڵەتی کاتێـك کە داوا دەکەیـت کەیسـەکەت بە جینۆسـاید بناسـێندرێت، پـێم وایە هەر بە پیشـاندانی وێـنەو نەهامەتییەکـان کەیسـەکی بە جینۆسـاید ناناسـرێنێت، کەواتە ئەگەر ئەو لیـژنەیە ئەم کـارانەی نەکـردووە، پـێم وایە ئێسـتا هەلەکەشمان بەجۆرێك لە جۆرەکـان لەدەسـتداوە، بەڵـام ئەوەی کـاك محمد

علی باسی دەكات ئەگەر ئەوە شەوی ڕابردوو ڕوویدا بێ، من داوا دەكەم ئەمڕۆ پەرلەمانی كوردستان داوا لەم لیژنەی مەعنی و لیژنەی پێشمەرگەو جینۆساید بكات، كە زۆر بەزوویی بچنە ئەو شوێنە، هەموو ئەوە ڕووداوە ئەگەر بتوانن لە نزیكەوە نەچنە شوێنی ڕووداوەكە كاك محمد علی، بچنە ئەو جێیە هەوڵ بدەن زۆرترین زانیاری كۆبكەنەوە لەسەر ئەو ڕووداوە، بە دۆكیمێنتی بكەن، بۆئەوەی بتوانین وەكو دەلیل لە رۆژی خۆیدا، لە مەحكەمەی لاهای، لە هەر شوێنێك كە پێویستمان پێ بوو بەكاری بهێنین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، كاك ئاری دەستت دەبینم بەڵام پێش تۆ خاتوو امنە ژكری، قسەیەكت هەبوو؟

بەڕێز آمنة ذكري سعيد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئاخفتنێن من بەڕێز فەرسەت كرن، بەس ڕەخنەی ژی من یا لیژنا پێشمەرگە و جینۆسایدە، هێڤیدارم بە روحەكا ریازی وەربگرن، هەلبەت ئەگەر وان زانی كو شیانێت لیژنا وان دا نینن، یەعنی قورسیا باری لیژنا پێشمەرگە بویە سەبەبا هەندێ كو دیفچوونا كەیسایا جینۆسایدێ نەكەن، پێتڤی نەكر هۆلا پەرلەمانی مژویلی هندێ بكەن بۆ هەندێ كو بریارەكی دەربێخن بۆ هەڵوەشاندنا وێ لیژنێ نووكە ژی هەڤدژی لەگەڵ ئاخافتنێت وان بۆ خۆ ییێت هەین كو ئەڤ لیژنە بمینێتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، كاك ئاری، فەرموو.

بەڕێز ئاری محمد هەرسین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، خۆی تەبعەن ئێمە جوابی كەس نادەینەوە، ئەوە هیچ پێویست ناكات، بەڵام هەر بۆ زانیاری بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان، ئەوانەی كە (قتل عام) كراون لە دەرەوەی سنووری پێشمەرگە كراون، كێ حەددی هەیە لە سنووری پێشمەرگەدا ئێزیدی (قتل عام) بكات؟ مەعنای ئەوەیە لە سنووری داعشدایە، بۆیە سەردان كردنیان شتێكی زەحمەتە، ئەوە یەك، دوو/ پێشنیارێك هەیە با ئەوە بخەینە بەردەم بەڕێز سەرۆكی پەرلەمانەوە، با هەڵوەشاندنەوەی ئەو لیژنەیە هەڵپەسێرین، هەتا ئەو مولاحەزەیەی كە بەڕێز كاك فرست صۆفی فەرمووی لە كاتی هەمواركردنی پەیڕەوی ناوخۆدا ئەو كاتە خۆی بە شێوەیەكی ئۆتۆماتیك ئەو لیژنەیە هەڵدەوەشێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، من دەمەوێت هەندێك ڕوونكردنەوە بدەم لەسەر ئەو بابەتانەی كە باس كران، تەبعەن قسەی زۆر باش كران، كاك باپیر، جەنابت نوقتەی نیزامیت هەیە؟ بەڵێ، فەرموو.

بەڕێز باپیر كاملا سلیمان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە هەموومان لەگەڵ ئەوەداین كە ئەو لیژنەیە دوابخرێ لەو كۆبوونەوەیەدا، بەڵام بەدواخستنی بڕیارێك دەربكەین هەر ئێستا ئەو لیژنەیەی كە هەیە تەفعیل بكرێ، بۆ ئەوەی نەك ماوەی دوو مانگی تر، سێ مانگی تر كارەساتێكی تر دێتە ڕوو، وەكو ئەوەی تر كاتمان لە كیس بچێ، ئەو لیژنەیە كاتی یە با تەفعیل بكرێ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باش، ئەو لیژنەیە هیچ پێویستی بە بڕیاری تەفعیل كردن نییە، چونكە لیژنەكە لەلایەن پەرلەمانەوە دروست كراوە، پێویست دەكات ئیش بكات، بەڵام بەداخەوە

لەبەر ئەوەی لەلایەن فراکسیۆنەکانەوە ئیتیفاق نەبوو لەسەر سەرۆکایەتییەکەی، لە هەمان کاتیش دا لیژنەیەك لە حکومەتی هەرێم دروست کرابوو بۆ بەدواداچوونی کەیسەکە و دۆکیومێنت کردنی، بۆیە لە سەرەتاوە تەفعیل نەبوو، بۆیە دەمەوێت بۆ جەنابتانی ڕوون بکەمەوە، ئەم بابەتە گفتوگۆیەکی زۆری لەسەر کراوە، پێشتریش لە لیژنەی پێشمەرگە، لە نێوان لیژنەی پێشمەرگە و سەرۆکایەتی پەرلەمان قەزییەکە هیچ شەخصی نییە، بەڵام وەکو پەیوەندی بە پەیڕەوی ناوخۆ و پەیوەندی بەوەوە هەیە کە لیژنەیەکی هەمیشەیی لە ناو پەرلەمانی کوردستان بەو ناوەوە هەیە، بۆیە ئەوان داوای ئەوەیان دەکرد کە ئەو صەڵاحییەتە لەوان وەرنەگیرێتەوە، بەدواداچوون لەو کەیسە لە لیژنەی پێشمەرگە و شەهیدان و زیندانیانی سیاسی و قوربانیانی جینۆساید وەرنەگیرێتەوە، سەبارەت بەکاری پەرلەمان لە ڕاستی دا کارمان کردووە، هەندێك کارمان کردووە هەموومان لە پەرلەمانی کوردستان، لیژنە تایبەتمەندەکان لە پەرلەمانی کوردستان، بەڕاستی کاری زۆریش ماوە، من موتەفیقم لەگەڵ ڕای ئێوە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، کە کاری زۆرتریش ماوە کە لە پەرلەمانی کوردستان لەم بوارەدا بیکەین، ئەوەی کە کردوومانە تا ئێستا ئەوەیە کە دانیشتنێکی نائاسایی پەرلەمانمان تەرخان کرد بۆ ئەم کەیسە، بۆ بەدواداچوونی لیژنە پەرلەمانییەکانمان ڕاسپارد، سەردانی مەیدانیمان کرد لەو لیژنانە، ڕاپۆرتی خۆیان هێنایەوە، لە پەرلەمانی کوردستان خستیانە ڕوو، ڕاسپاردەمان پەسند کرد، بڕیارمان لەم بوارەدا پەسند کرد، لیژنەی مافەکانی مرۆڤ، نوێنەری پێکهاتەکان لە هۆڵەندا لە لاهای دەعوایان لەسەر ئەم کەیسە پێشکەش کرد بە دادگای تاوانی نێودەوڵەتی، دەتوانم بڵێم ئەوە یەکەم دەعوای کورد بوو کە لەو دادگایە پەسند بکرێ، دوای ئەوەش ئەو لیژنە تایبەتمەندییەی کە حکومەتی هەرێمیش دروستی کردبوو، بە هەمان شێوە ئەوانیش سەردانی دادگای باڵای تاوانەکانی نێودەوڵەتییان کردبوو، ئەوانیش ڕێ و شوێنی گونجاویان گرتۆتە بەر سەبارەت بەم بابەتە، هەڵبەتە ئەو لیژنەیەی کە حکومەتیش دروستی کردووە لیژنەیەکی چالاك و کاران، هەر بۆ زانیاریتان ئەمڕۆ سەردانی پەرلەمانی کوردستانیان کرد، سەردانی سەرۆکایەتیان کرد، لەگەڵ لیژنەی پێشمەرگە و لیژنەی مافەکانی مرۆڤیش دانیشتوون، ئەوەی کە ئەوان باسیان کرد کاری باشیان کردووە لە دۆکیومێنت کردن، هەڵبەتە خاتوو ئاواز ئەم بابەتە بابەتێکی تەنفیزی یە، دەسەڵاتی جێبەجێ کردن زیاتر لێی بەرپرسە لەوەی کە ئەو کارانە بکات، دۆکیومێنتی ڕووداوەکان بکات، دێکۆمێنتی تاوانەکان بکات، لە هەمان کاتیش دا ڕێکارەکانی تر بگرێتە بەر، ئەرکی پەرلەمان ئەرکێکی چاودێری کردنە، هەرچەندە زیاد لە ئەرکەکەی خۆمان لە بواری چاودێری کردن هەندێك هەنگاومان ناوە، کە هەنگاوی تریش پێویست دەکات بەدوای دا بێ، هەر لەم سۆنگەیەوە، لە سۆنگەی بەدواداچوونی ئەم کەیسە لە دادگای باڵای تاوانەکانی نێودەوڵەتی، ئێمە لە سەرۆکایەتی پەرلەمان نامەیەکمان ئاراستەی بەڕێز سەرکۆماری عیراق کرد، بۆ ئەوەی بەڕێزیان صەڵاحییەتەکانی خۆی بەکار بهێنێ، بە پێی دەستووری هەمیشەیی عیراق پڕۆژە یاسایەك پێشکەش بە ئەنجومەنی نوێنەرانی عیراق بکات، بۆ ئەوەی عیراق ببێ بە ئەندامی دادگای باڵای تاوانەکانی نێودەوڵەتی، نیزامی ڕۆما واژوو بکات، ئەوانیش بەڕێزیان وەڵامیان داینەتەوە کە ڕێ و شوێنەکانی خۆیان دەگرنە بەر لەمڕۆوە، هەڵبەتە هەندێك تەعقیدات لەم بابەتە هەیە، بەڵام ئێمە لە سەردانی داهاتووشمان بۆ بەغدا هەوڵی ئەوە دەدەین کە ئەم کەیسە بڕواتە پێشەوە، سەبارەت بەوەی کە ئێمە لە پەرلەمانی کوردستان بۆچی تا ئێستا ئەو تاوانانەمان بە جینۆساید نەناساندووە؟ ئێوە ئەگەر بیرتان بێ ئەوە لە پەرلەمانی کوردستان وتوویژی لەسەر کرا، باس لەوە کرا کە ئەگەر هەنگاوێکی لەم شێوەیە بگرینە بەر، ئەوە ڕەنگە دادگا نێودەوڵەتییەکان دواتر بە

بیانووی ئەوەی کە ئەم کەیسە لە ئاستی ناوخۆیی کاری لەسەر کراوە، ئەم کەیسە وەرنەگرن لای خۆیان، کاری پێویستی لەسەر ئەنجام نەدەن، هەر ئەمڕۆ لیژنەکەی حکومەتیش کە سەردانیان کردین ئەوانیش زۆرینەیان ڕایان وابوو کە ئەم بابەتە لە پەرلەمانی کوردستان جارێ باس نەکرێ، جارێ پەسند نەکرێ، ئەگەر نا ئێوە دەزانن ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان کە ئەم بابەتە ڕەنگە لە کورترین مەودادا لە پەرلەمانی کوردستان ئەنجام بدرێ، بەڵام ئێمە پێویست دەکات کارێك بکەین کە خزمەت بە دۆزەکە بکات، نەك زیانی پێ بگەیەنێ، هەڵبەتە کاری تریش ماون بیکەین، من هاوڕام لەگەڵ هەندێك لە ئەندامانی پەرلەمان کە باسیان لەوە کرد کە پێویست دەکات پەلە بکرێ لەو پرۆژە بڕیارەی کە خوێندنەوەی بۆ کراوە سەبارەت بە دیاری کردنی ڕۆژی (8/3) بۆ ڕۆژی جینۆسایدی برا و خوشکە ئێزیدییەکانمان، بڕیاری بە شەهید ناساندنی هەموو قوربانیانی ئەو کارەساتانەی کە ڕوویان داوە، کە ئەوە لای لیژنە هەمیشەییەکانی پەرلەمانە، هاوڕام لەگەڵ ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان کە داوای ئەوە دەکەن لیژنە پەیوەندیدارەکان بە زووترین کات ڕاپۆرتی خۆیان ئامادە بکەن، سەبارەت بەم بابەتەی کە ئێستا لە گفتوگۆیە، ئێستا لە ئەنجامی گفتوگۆ ئەوە دەرکەوت کە ڕەنگە باشتر وابێ چاوەڕێی ئەوە بکەین کە هاوزەمان لەگەڵ هەڵوەشاندنەوەی ئەم لیژنەیە لیژنەیەکی تایبەتمەند لە بواری جینۆساید و شەهیدان لە پەرلەمانی کوردستان تەفعیل ببێ، مادام لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانیش، لەو پرۆژە پەیڕەوەی کە وا ئێستا لە قۆناغەکانی کۆتایی یە، بەو شێوەیەی کە سەرۆکایەتی لیژنەی کاتی پەیڕەو بە ئێمەیان وتووە، ڕەنگە حەفتەی داهاتوو بێتە بەردەم پەرلەمان، مادام لە ئەجیندای کاری لیژنەکە بەو شێوەیەی کە لیژنەی شەهیدان و زیندانیانی سیاسی و پێشمەرگە و قوربانیانی جینۆساید ببێ بە دوو لیژنەی هەمیشەیی لە پەرلەمانی کوردستان، بۆیە ئێمەش ئەو پێشنیارە بە باش دەزانین کە ئەم گفتوگۆیە دوابخەین، تا ئەو کاتەی ئەو لیژنە هەمیشەیی یە لە پەرلەمانی کوردستان دروست دەبێ، بۆ ئەوەی خەلەلێك دروست نەبێ لێرەدا، ئەوە دەخەینە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە گفتوگۆ کردن لەسەر هەڵوەشاندنەوەی لیژنەی کاتی بەدواداچوونی تاوانەکانی دژ بە پێکهاتە نەتەوەییەکانی هەرێمی کوردستان ئێزیدی و ئاشوورییەکان دوا بخرێ؟ نوقتەی نیزامی هەیە، ئەوانە وەردەگرین، دواتر تەصویت دەکەین، کاك سالار، فەرموو.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەندێك مەسەلە هەیە پەیوەستە بەو پرۆژانەی کە دەخرێنە بەرنامەی کار و ئەو پرۆژانەشی کە ناخرێنە بەرنامەی کارەوە، دەبێ کۆمەڵێ مەعاییر و بنەما لای دەستەی سەرۆکایەتی و لیژنە مەعنییەکان هەبێ، ئەم بابەتە من پرسیار دەکەم لە لیژنەی مەعنی و لە سەرۆکایەتی بەڕێزی پەرلەمان، بۆ خرایە بەرنامەی کارەوە؟ مقەویماتەکانی چی بوون؟ لە ئێستادا بۆ دەویسترێ هەڵپەسێنرێ؟ ئەگەر ئێمە لە نەتیجە هەر هەڵیوەشێنینەوە مادام ئەم بابەتە بە بڕیار لە ناو پەرلەمانی کوردستان تەشکیل کراوە، جارێکی تر ئەگەر پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانیش هەموار بکرێتەوە و پەسند بکرێ و لیژنەیەکی هەمیشەیی تایبەت بە شەهیدان و جینۆساید دروست بکرێ، دەبێ ئەو فەقەرەیە هەر وەکو ئێستا بێتەوە بەرنامەی کار و هەڵبوەشێتەوە، مادام لە ئێستەوە تاوەکو ئەو کاتەی پەیڕەویش هەموار دەکرێتەوە و هیچ ئومێدێك بەو لیژنەیە نییە، یەعنی ئەم مەسەلەیە بۆ بەم جۆرە بە پێچەوانەی پرسێکی تر کە پێمان وابێ ڕەئی عام بە جۆرێکی تر خوێندنەوەی بۆ دەکات، بەڵکو دەبێ ئێمە ئاراستەی کۆمەڵگا و ڕەئی عامی بکەین، ئەم بابەتە، دروست کردنی ئەم لیژنەیە لە بنەمادا مەهامی خۆی نەپێکا و کاری خۆی نەکردووە، لەبەر ئەوە ئێستا باشترین

ساته وەختە بچینەوە سەر بنەمایەکی دروست، لیژنە هەمیشەییەکە تەفعیل بکرێ، ئاراستە بکرێ، لیژنە نزیکەکانی تری پشتیوان بن و ئەوە هەڵبوەشێتەوە، پەلە بکرێ لە هێنانەوەی پەیڕەوی ناوخۆ، بۆ ئەوەی ئێمە بتوانین لیژنەی شەهیدان و پێشمەرگە بە دوو کەیسی جیا، دوو لیژنەی هەمیشەیی بن، بۆیە بە دیدی من ئەم بابەتە پرسیاری جیدی هەڵدەگرێ، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، چونکە هاتنە بەرنامەی کاری بابەتێك ئەوەندە ئاسان نییە، ئێمە فێربووین لەم پەرلەمانەی کوردستانە ئەو بابەتانەی دەخرێنە بەرنامەی کارەوە یان تەئجیلی دەکەین، یان هەڵدەپەسێنرێن، یان پاش و پێشی دەخەین، ئەوانە دەبێ وەکو مەسەلەیەکی کۆنکریتی لەلایەن سەرۆکایەتی پەرلەمانەوە مامەڵەی لەگەڵ بکرێ، لیژنە هەمیشەییەکانیش هاوکاری سەرۆکایەتی بن، نەك پێش ئەوەی جەلسە دەست پێ بکات ڕەئی لیژنەکان جۆرێکی تر بێ، لە ناو هۆڵی پەرلەمان ڕەئیەکی تر دروست بێ، ببێتە ڕەئی عامی پەرلەمان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك سالار ئەم بابەتە بە یاداشتێك لە (2014/11/11) لەلایەن لیژنەی پێشمەرگەوە ئاراستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان کراوە، چەند جارێکیش نوقتەی نیزامی لە ناو هۆڵی پەرلەمان، لەلایەن ئەندامانی لیژنەی پێشمەرگەوە لەم بوارە گیراوە، داوای ئەوەیان کردووە کە ئەو لیژنەیە هەڵوەشێتەوە، هەڵبەتە ئێمە لە سەرۆکایەتی پەرلەمانیش زۆر هەوڵمان دا لە چوارچێوەی ئەو تەوافوقاتانەی کە لە نێوان فراکسیۆنەکان دەکرێ سەرۆکایەتی ئەم لیژنە کاتیەش تەفعیل ببێ و کارەکانی خۆی ئەنجام بدا، بەداخەوە ئەوەش ئەنجام نەدرا، ئێستا هێنراوەتە ناو بەرنامەی کار بەر مەبنای داواکاری لیژنەی موختەص لە پەرلەمانی کوردستان، ئەندامانی پەرلەمان داوای ئەوە دەکەن کە دوابخرێ، لیژنەی پەیوەندداریش هەر بە هەمان شێوەی ئێستا ڕایان وایە کە ئەم بابەتە دوابخرێ، ڕای پەرلەمانتاران یەکلایی دەکاتەوە کە ئەم بابەتە دوابخرێ و جەنابیشت دەزانی مەسەلەیەکی پەیڕەوییە، ئەندامانی پەرلەمان دەتوانن هەر بابەتێك لە بەرنامەی کاری دانیشتنی پەرلەمان دوابخەن، کاك د.شوان فەرموو.

بەڕێز عمر مصطفى باوەمیر (د.شوان قەڵادزەیی):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە ئەو بابەتە یەعنی هەر وا ئاسان نییە کارەساتێکی مێژووییە، لەبەر بەرژەوەندی بەرضاو تەسکی حزبایەتی لە دوای حەوت مانگ و حەوت ڕۆژ نەتوانرێ سەرۆکایەتی ئەو لیژنەیە دروست بکرێ، پێمان باشە بەڕێزتان وەکو سەرۆکایەتی پەرلەمان کێ بەربەست بووە؟، کێ لەسەر سەرۆکایەتی ویستوویەتی کارەساتێکی جینۆساید لە پێکهاتەکانی خەڵکی کوردستان کە بە جینۆساید نەناسێنرێت لەبەر ئەو بەرژەوەندییە کێ بەرپرس بووە بۆ پەرلەمانتارانی کوردستان و بۆ خەڵکی کوردستانی ڕوون بکەنەوە؟، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ناچینە سەر ئەو بابەتە، چونکە پێویست ناکات ئەم بابەتە لەناو هۆڵی پەرلەمان بورووژێنین، بەڵام پەرلەمانی کوردستان سەرەڕای ئەوەی کە لیژنەکەش دەست بەکارنەبووە و تەفعیل نەبووە لە بەدواداچوونی خۆی نەوەستاوە و وەکو باسمان کرد هەندێ ڕێوشوێن گیراوەتە بەر، کە دەتوانین ئەو ڕێوشوێنانە زیاتر بکەین و تەفعیلی بکەین و ئەو پرۆژە بڕیارانەشی کە ئێستا لای لیژنەکانی پەرلەمانی کوردستانە ئەوانەش بێتەوە ناو هۆڵی پەرلەمان و بڕیاری لەسەر بدرێ، کاك فەرهاد فەرموو.

بەڕێز فەرهاد حەمە صالح (سەنگاوی):
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، هەڵەیەك هەیە بەسەر زمانی هەموومان دا تێ دەپەڕێ، جینۆساید و ئەنفال و کیمیاباران و ئەمانە نابێ بوترێ کارەسات، چونکە کارەسات دەکرێ سروشتی بێ، بومەلەرزەیەکیش کارەساتە، ئەمە تاوانە، تاوانێکی موبەرمەجە و ئەنجام دەدرێ، تێبینی دووەمم ئەوەیە ئێمە پێکهاتەکانی خۆمانمان وەکو پێویست ئاگا لێ نییە و نەمان پاراستوون، بۆیە بەشێك لە کاکەییەکان و شەبەکەکان چوون بۆ لای سیستانی و ئەڵێن ئێمە شیعەین و ئەهلو بەیتین، لەبەرئەوە نابێ ئێمە ئاوا سەیری پێکهاتەکانی خۆمان بکەین، پێویستە زۆر ئاگامان لێیان بێ، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە، سوپاس، ئێستا ئەوە دەخەینە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە بابەتی هەڵوەشاندنەوەی لیژنە کاتییەکە........ کاك شوان نوقتەی نیزامیت هەبوو؟ فەرموو.
بەڕێزشوان شێخ احمد:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
منیش پێم باش بوو کە ئەو یاداشتە لە (11/11) ەوە ئێوەی بەڕێزان لە سەرۆکایەتی پەرلەمان هەوڵێکتان بدابایە کە ئەو لیژنەیە تەفعیل بکرێ، لێرەش لەناو هۆڵی پەرلەمان دوو ڕا دروست بووە، چونکە هاتە ناو بەرنامەی کار و دانرا و بەڕێز کاك سالار باسی کرد، دەنگدان بمێنێ یان نەمێنێ؟ ئەندامانی پەرلەمان یەکلایی بکەنەوە و زۆر سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
بەڵێ، وایە، ئەندامانی پەرلەمان یەکلایی دەکەنەوە، باشە کێ لەگەڵ ئەوەیە کە بابەتی هەڵوەشاندنەوەی لیژنەی کاتی بۆ لێکۆڵینەوە و بەدواداچوون بۆ بەجینۆساید ناساندنی تاوانەکانی دژ بە پێکهاتەکانی هەرێمی کوردستان دوابخرێ؟، کێ لەگەڵ دواخپستنیەتی؟ تکایە ئەوەی لەگەڵیەتی دەست بەرز بکاتەوە؟ (40) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟ (19) کەس دژیەتی کەواتە پەسەند کرا، سوپاس بۆ لیژنە پەیوەندارەکان، دەتوانن بگەڕێنەوە شوێنەکانی خۆتان، لیژنەی یاسایی بمێننەوە بۆ خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژە یاسایەکە، کاك ابوبکر فەرموو.
بەڕێز ابوبکر عمر (هەڵەدنی):
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
پرۆژە یاسای دوورکەوتنەوە لە سووکایەتی کردن بە ئایینەکان کە ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان لە خوارەوە واژوویان کردووە، کە پێکهاتووە لە (11) ماددە و هۆیەکانی دەرچوواندن، ئەم بەڕێزانە ئیمزایان کردووە (سروود سلیم، لینا عزریا بەهرام، جودت جرجیس، کمال یەلدا، مونا قهوەچی، وحیدە یاقۆ، یروانت نیسان، باپیر کامەلا، ماجد بازرگان، ئایدن معروف، محمد سعدالدین) داواکارین لەبەڕێزتان ئاراستەی لیژنە پەیوەندارەکانی بکەن.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
بەڵێ، ئەم پرۆژە یاسایە ئاراستەی لیژنەی کاروباری یاسایی و لیژنەی کاروباری ئەوقاف و کاروباری ئاینی و لیژنەی مافەکانی مرۆڤی دەکەین، کاك ابوبکر فەرموو.
بەڕێز ابوبکر عمر (هەڵەدنی):
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
پرۆژە یاسای ڕاگرتنی کارکردن بە یاسای بەکرێدانی خانووبەرە ژمارە (9)ی ساڵی (2008) کە پێکهاتووە لە (4) ماددە و هۆیەکانی دەرچوواندن لەلایەن ئەم ئەندام

پەرلەمانە بەڕێزانەوە ئاراستە کراوە، (د.شێرکۆ حەمە امین، قارەمان قادر، عادل عزیز، پەروا علـی، منیـرە عثمـان، عبـدالرحمن علـی، بێسـتون فـائق، کەژاڵ هـادی، د.پەری صالح، د.جوان اسماعیل، حسن صالح، ڕۆزا محمود، بـرزۆ مجیـد، شکریە اسماعیل، ئومێـد حەمە علـی، ابـوبکر عمـر عبـداللّه، گەشـە دارا، صـالح فەقـێ محمـد امـین، سـەرکەوت سـەرحەد، مـریم صـمد، سـعید مەسـیفی، تەلـار لطیـف) داواکـارین لە بەڕێزتان ئەم پرۆژە یاسایەش ئاراستەی لیژنە پەیوەندارەکانی بکەن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەم پرۆژە یاسایەش ئاراستەی گشت ئەندامانی پەرلەمان و لیژنەی کاروباری یاسایی پەرلەمان دەکرێ، کاك شوان فەرموو.

بەڕێز شوان شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێـزان ئەنـدامانی پەرلەمـان، پـرۆژە یاسـای بەڕەنگـاربوونەوەی بازرگـانی کـردن بە مرۆڤ کە لە (14) ماددە و هۆیەکانی دەرچوواندن پێکهاتووە، لەلایەن (58) ئەندام پەرلەمانی بەڕێزەوە واژوو کراوە کە ئەم ناوانەی خـوارەوەیە (سالار محمـود، ئێڤار ابراهیم، بەهار عبدالرحمن، نەجیبە لطیـف، ڤیان عباس، حەیاە مجید، کەژاڵ هـادی، ناضـم کبیـر، کەمـال یەڵـدا، پەروا علـی، قـادر ڕەزگەیـی، عبـاس فتـاح، دلێـر مـاوەتی، د.پەری صالح، مریم صمد، د.شێرکۆ حەمە امین، سەرکەوت سەرحەد، تەلار لطیـف، ئاواز شێخ جەنگی، شیلان جعفر، فیروز گە، نەجاە محمـد، منیرە عثمـان، عبـدالرحمن علـی، ایـوب عبـداللّه، عمـر عینـایەت، منـی قهـوەچی، حاجی کـاروان، ڕابـوون توفیـق، حسین اسماعیل، بێستوون فائق، انـور قـادر، قارەمـان قـادر، فـائق مصـطفی ، د.عـزت صابر، صالح فەقێ، دڵشاد شعبان، د.شـرین حسـنی، ڕۆزا محمـود، محمـد سـعدالدین، جـودە جـرجیس، ئـاواز حمیـد، انـس محمـد، ادریـس علـی، ڤەمـان فیصـل، شـوان شـێخ احمـد، د.شـوان قەڵـادزەیی، سـۆران عمـر، ئومێـد حەمە علـی، ابـوبکر عمـر، سـەعید مەسیفی، زانا عبدالرحمن، گەشە دارا، د.ابراهیم احمد، بەشار مشیر اغا، مـدینە ایـوب، زیاد حسین، صالح بەشارەتی)، بەڕێـز سـەرۆکی پەرلەمـان تکـایە بـۆ ڕەوانە کردنـی بـۆ لیژنەی پەیوەندار.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەم پـرۆژە یاسـایە ئاراسـتەی گشـت ئەنـدامانی پەرلەمـان و لیـژنەی پێشـمەرگە و شـەهیدان و قوربانیـانی جینۆسـاید و لیـژنەی کاروبـاری ئافـرەتـان و لیـژنەی مافەکـانی مـرۆڤ و لیـژنەی یاسـایی پەرلەمـانی کوردسـتان دەکـرێ، زۆر سـوپاس بـۆ بەڕێـزان لە لیژنە یاسایی پەرلەمان، کاك سالار نوقتەی نیزامی؟ فەرموو.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم پـرۆژە یاسـایە لەبەرئەوەی لیـژنەی کـۆمەڵی مەدەنـی لەگەڵ ڕێکخراوەکـانی کۆمەڵگەی مەدەنی ئامادەیان کردووە، هەروەها لە هەفتەی پێشوو پرۆژە یاسایەکی تـر تـایبەت بە پەنـابەران و دیپـۆرتکراوان هەر لەلـایەن لیـژنەی کـۆمەڵی مەدەنـی خـۆیەوە ئامـادەکرابوو هیـوادرام هەردوو پـرۆژە ئاراسـتەی ئـێمە بکـرێ، بـۆ ئەوەی دەعمـی لیژنەکـانی تـر بکەیـن کە پشـتیوانی بکـرێ بـۆ دەوڵەمەنـد کردنـی سوپاسـتان دەکەم.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خۆی پەیوەندار نییە بە لیژنەی کۆمەڵی مەدەنی، بـۆیە ئاراستەمان نەکـردووە، بەڵـام ئەوە هەر لە ئێسـتاوە لیـژنە پەیوەنـدارەکان ڕادەسـپێرین کە هەمـاهەنگی لەگەڵ جەنابتان بکەن بۆ ئامادەکردنی ڕاپۆرت، د.سراج فەرموو.

بەڕێز د.سراج شێخ احمد:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
پـرۆژە یاسـای (3) تـایبەت بە ڕاگرتنـی کـارکردن بە یاسـای بەکرێـدانی خـانووبەرە، دەبـووایە تەحـویلی لیـژنەی شـارەوانی بکرابـا، لەبەرئەوەی پەیوەسـتە بە لیـژنەی شـارەوانی لەنـاو قـانونی وەزارەتـی شـارەوانی باسـی ئیجـار و ئەوانە هەیە، دەکـرێ ئێمەش زیاتر بابەتەکە دەوڵەمەند بکەین و دەکرێ تەحویلی ئێمە بکرێ، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
خۆی ئەمە پەیوەندارە بە ڕاگرتنی یاسایەکە نەك ئەوەی هەموارکردنەوەی یان ئەمە بێی گفتوگۆی لەسەر بکەی، ڕاگرتنی یاسایەکە کارکردن بە یاسایەکە، بۆیە ئاراستەی هیچ لیژنەیەکی ترمان نەکرد، بەس تەنها ئاراستەی لیژنەی یاساییمان کردووە، ئەمە پێویست دەکات پەلەی تیا بکرێ، بەڵام ئەگەر دوایی زانیمان پەیوەندیدارە بە ئێوەش ئاراستەی لیژنەکەی ئێوەشی دەکەین، خاتوو پەروا فەرموو.
بەڕێز پەروا علی حەمە:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
منـیش هەمـان ڕام هەیە، بەڵـام هەردوو پـرۆژەکە پەیوەنـدارن بە لیـژنەی کـۆمەڵی مەدەنـی، چـونکە کۆمەڵێـك ڕێکخـراوی تـایبەت هەن بەم پرسـە و ئـێمە کارمـان تیـا کردووە، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە، سوپاس، لەبەرضاوی دەگرین تێبینیەکەتان، مامۆستا غریب فەرموو.
بەڕێز غریب مصطفی حەمە:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
بەنـاوی خـوای بەخشـندەی میهرەبـان، لە دانیشـتنی پێشـوو ئەو پـرۆژە یاسـایانەی کە خـوێنرانەوە، پرۆژە یاسایەك خـوێنرایەوە هەمـواری یاسـای بـاری کەسـی ژمارە (88) ی سـاڵی (1959) هەر ئەو کـاتە مـن ئامـاژەم بەوە کـرد کە پێویسـتە ئاراسـتەی لیـژنەی ئەوقـاف بکـرێ، بەڕێزتـان لە وەڵامـدا فەرمووتـان تـایبەت بە مەسـەلەی حەزانەیە و لیـژنەکەی ئێـوە نـاگرێتەوە، بەڵـام دواتـر کە پـرۆژەکە گەیشـتە دەسـتمان دوو پـرۆژە یاسـایە یەکیـان هەنـدێ بـابەتی زۆر هەسـتیاری تیـایە کە بەڕاسـتی پێویسـتە لیـژنەی ئەوقاف ڕاستەوخۆ قسەی لەسەر بکات.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
بەڕێـز مامۆسـتا غەریـب ئەمە پەیوەنـدی بە دانیشـتانی ئەمڕۆمـان نیـیە، دەتـوانی جەنابت بە یاداشـتێك ئاراسـتەی سـەرۆکایەتی پەرلەمـانی بـکەی، سوپاسـت دەکەیـن، زۆر سوپاس ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان، بەم شێوەیە دانیشتنی ئەمڕۆمان کۆتـایی پێ هات.

فخرالدین قادر	**جعفر ابراهیم ئێمینکی**	**د. یوسف محمد صادق**
سکرتێری پەرلەمانی	جێگری سەرۆکی پەرلەمانی	سەرۆکی پەرلەمانی
کوردستان – عێراق	کوردستان – عێراق	کوردستان - عێراق

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە 11
چوارشەممە ڕێکەوتی 25\5\2015
خولی چوارەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (11)
چوار شەممە رێكەوتی 2015/5/25

كاتژمێر (11)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی چوار شەممە رێكەوتی 2015/5/25 پەرلەمانی كوردستان - عێراق بە سەرۆكایەتی یوسف محمد صادق سەرۆكی پەرلەمان و، بە ئامادەبوونی بەڕێز جعفر ابراهیم ئێمینكی جێگری سەرۆك و، بەڕێز فخرالدین قادر سكرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژمارە (11)ی خولی چوارەمی, ساڵی (2015) ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمەكانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەمواركراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی كوردستان - عێراق, دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمان بڕیاری دا دانیشتنی ژمارەی (11)ی خولی گرێدانی دووەمی ساڵی یەكەم لە خولی چوارەمی هەڵبژاردن لە كات (11)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی چوارشەممە رێكەوتی 2015/5/25 دا بەم شێوەیە بێت:

1 هەڵبژاردنی ئەندامانی لیژنەی ئامادە كردنی پرۆژەی دەستووری كوردستانی عێراق بۆ ڕاپرسی بەپێی بڕگەی یەكەم لە ماددەی دووەمی یاسای ژمارە (4) ی ساڵی (2015) ی یاسای ئامادە كردنی پرۆژەی دەستووری كوردستانی عێراق بۆ ڕاپرسی.

2- گفتوگۆ كردنی پرۆژە یاسای هەموار كردنی یاسای باری كەسیەتی ژمارە (188) ی ساڵی (1959) بەپێی ماددەكانی (72، 74، 75) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان ژمارە (1) ی ساڵی (1992) ی هەموار كراو.

3- خوێندنەوەی یەكەم بۆ ئەم پرۆژە بڕیار و یاسایانەی خوارەوە بەپێی ماددەی (71) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی كوردستان ژمارە (1) ی ساڵی (1992) ی هەموار كراو:

1 پرۆژە یاسای پێداچوونەوە و ڕێكخستنەوەی خانەنشینی مەدەنی و سەربازی.

2- پرۆژە یاسای بەركار كردن و هەمواری یاسای گرتنی ماددەی قاچاخ و قەدەغە كراوی ئاڵوگۆڕ كردن لە بازاڕە نێوخۆییەكانی ژمارە (18) ی ساڵی (2008) ی هەموار كراوی عێراقی فیدراڵ.

3- پرۆژە یاسای هەموار كردنی جێ بەجێ كردنی یاسای جێ بەجێ كردنی عێراق ژمارە (45) ی ساڵی (1980).

4- پرۆژە یاسای هەمواری دووەمی یاسای ژمارە (3) ی ساڵی (1998) یاسای كوژانەوە و ئیفراز كردنی زەوییەكان لە ناو سنووری شارەوانییەكاندا.

5- پرۆژە یاسای یەكەم هەموار كردنی یاسای ژمارە (19) ی ساڵی (2007) ی یاسای وەزارەتی پێشمەرگە.

6- پرۆژە بڕیاری دابین كردنی یەكەی نیشتەجێ بوون بۆ ئەو پێشمەرگانەی كە لە جەنگی دژی تیرۆرستانی داعشدان و خاوەنی هیچ یەكەیەكی نیشتەجی بوون نین.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

دانیشتنەکەمان بە ناوی گەلی کوردستان دەست پێ ئەکەین، خولی چوارەمی هەڵبژاردن، ساڵی دووەم، دانیشتنی ژمارە (11)، ڕۆژی داینشتن (2015/5/25)، بەرنامەی کار، بەپێی حوکمەکانی برگە یەکی ماددەی بیست لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستانی عێراق ژمارە یەکی ساڵی (1992) ی هەموار کراو دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاری دا کاتی دانیشتنی ژمارە (11) ی خولی بەهارە لە خولی هەڵبژاردنی پەرلەمان لە کاتژمێر (11) ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی چوارشەممە ڕێکەوتی (2015/5/20) بەم شێوەیە بێت:
1 هەڵبژاردنی ئەندامانی لیژنەی ئامادە کردنی پرۆژەی دەستووری کوردستانی عێراق بۆ ڕاپرسی بەپێی برگەی یەکەم لە ماددەی دووەمی یاسای ژمارە (4) ی ساڵی (2015) ی یاسای ئامادە کردنی پرۆژەی دەستووری کوردستانی عێراق بۆ ڕاپرسی.
2- گفتوگۆ کردنی پرۆژە یاسای هەموار کردنی یاسای باری کەسیەتی ژمارە (188) ی ساڵی (1959) بەپێی ماددەکانی (72، 74، 75) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ژمارە (1) ی ساڵی (1992) ی هەموار کراو.
3- خوێندنەوەی یەکەم بۆ ئەم پرۆژە بڕیار و یاسایانەی خوارەوە بەپێی ماددەی (71) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ژمارە (1) ی ساڵی (1992) ی هەموار کراو:
1 پرۆژە یاسای پێداچوونەوە و ڕێکخستنەوەی خانەنشینی مەدەنی و سەربازی.
2- پرۆژە یاسای بەرکار کردن و هەمواری یاسای گرتنی ماددەی قاچاخ و قەدەغە کراوی ئاڵوگۆڕ کردن لە بازاڕە نێوخۆییەکانی ژمارە (18) ی ساڵی (2008) ی هەموار کراوی عێراقی فیدراڵ.
3- پرۆژە یاسای هەموار کردنی جێ بەجێ کردنی یاسای جێ بەجێ کردنی عێراق ژمارە (45) ی ساڵی (1980).
4- پرۆژە یاسای هەمواری دووەمی یاسای ژمارە (3) ی ساڵی (1998) یاسای کوژانەوە و ئیفراز کردنی زەوییەکان لە ناو سنووری شارەوانییەکاندا.
5- پرۆژە یاسای یەکەم هەموار کردنی یاسای ژمارە (19) ی ساڵی (2007) ی یاسای وەزارەتی پێشمەرگە.
6- پرۆژە بڕیاری دابین کردنی یەکەی نیشتەجێ بوون بۆ ئەو پێشمەرگانەی کە لە جەنگی دژی تیرۆرستانی داعشدان و خاوەنی هیچ یەکەیەکی نیشتەجی بوون نین.
سەرەتا داوا لە بەڕێز سکرتێری پەرلەمان ئەکەین پوختەیەك لە کۆنووسی دانیشتنی پێشووی پەرلەمان بخوێنێتەوە.

بەڕێز فخرالدین قادر-سکرتێری پەرلەمان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پوختەی دانیشتنی ژمارە 010) لە بەرواری (2015/4/29) بەم شێوەی خوارەوە بوو:
1 دەست پێکردنی دانیشتن لەلایەن بەڕێز سەرۆکی پەرلەمانەوە.
2- خوێندنەوەی پوختەی دانیشتنی پێشوو و خوێندنەوەی ناوی ئەندامانی پەرلەمانی ئامادە نەبووی کۆبوونەوە و لیژنەکانی پەرلەمان لەلایەن سکرتێری پەرلەمانەوە.
3- پەسند کردنی پێشچاو خستن و گفتوگۆ کردنی ناڕازی بوونی بەڕێز سەرۆکی هەرێم لەسەر ماددەی پێنجی یاسای ژمارە (7) ی ساڵی (2014) ی یاسای هەمواری یەکەمی یاسای دەستەی گشتی دەستپاکی لە هەرێمی کوردستانی عێراق ژمارە (3) ی ساڵی (2011).

4- هەڵوەشاندنەوەی بڕیاری پێکهێنانی لیژنەی کاتی بۆ لێکۆڵینەوە و بەدواداچوون بۆ بە جینوساید ناساندی تاوانەکانی دژ بە پێکهاتەکانی هەرێمی کوردستانی عێراق ژمارە (22) ی ساڵی (2014) دواخرا بە دەنگدانی ئەندامانی پەرلەمان.
5- خوێندنەوەی یەکەم بۆ سێ پرۆژە یاسا لەلایەن لیژنەی یاساییەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا داوا لە بەڕێزیان ئەکەین ناوی ئامادە نەبووانی دانیشتنی پێشووی پەرلەمان و لیژنەکانی پەرلەمان بخوێننەوە.

بەڕێز فخرالدین قادر-سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناوی ئەندامانی پەرلەمان کە لە دانیشتنی ژمارە (10) ی ئاسایی لە بەرواری (2015/4/29) ئامادە نەبوون یان مۆڵەت پێدراو بوون ئەمانەن:

1 ادریس علی- مۆڵەت
2- بێگەرد دڵشاد-مۆڵەت
3- تحسین اسماعیل- مۆڵەت
4- جمال مۆرتکە- مۆڵەت
5- جودت جرجیس- مۆڵەت
6- زۆزان صادق- مۆڵەت
7- زولفا محمود- مۆڵەت
8- قەمان فیصل- مۆڵەت
9- عبدالرحمن فارس- مۆڵەت
10- محمد صادق- ئامادە نەبووە
11- مردان خدر مۆڵەت
12- منیرە عثمان- مۆڵەت

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، ڕاپۆرتی بەدواداچوونی کۆبوونەوەی هەفتانەی لیژنە هەمیشییەکانی پەرلەمانی کوردستان لە (2015/4/29) تا (2015/5/20) بەم شێوەیە بوو کە (22) لیژنەن:

1 لیژنەی کشتوکاڵ و ئاژەڵداری و ئاودێری و بەنداوەکان لە (4/29) کۆبوونەوەی کردووە:

1 حسن صالح- ئامادە نەبووە

2- لیژنەی ئاسەوار و خزمەتگوزارییەکانی شارەوانی و گواستنەوە و گەیاندن و گەشت و گۆزار لە (4/29) کۆبوونەوەی کردووە:

1 سراج احمد- مۆڵەت
2- بێگەرد دڵشاد مۆڵەت
3- بهزاد دروێش- مۆڵەت

3- لیژنەی ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم لە (5/3) کۆبوونەوەی کردووە

1 صالح فەقی- مۆڵەت
2- زیاد حسین- مۆڵەت

4- لیژنەی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن و هونەر لە (5/3) کۆبوونەوەی کردووە

1 عمر کۆچەر- ئامادە نەبووە

5- لیـژنەی پەیوەنـدییەکان کاروبـاری ڕەوەنـدی کوردسـتانی لە (5/3) کۆبـوونەوەی کردووە
1 ڕابوون توفیق- مۆڵەت
2- محمد علی- مۆڵەت
3- تحسین اسماعیل- مۆڵەت بووە
4- سەرکەوت سەرحەد- مۆڵەت
6- لیـژنەی کاروبـاری پێشـمەرگە و شـەهیدان و قوربانیـانی جینۆسـیاد و زینـدانیانی سیاسی لە (5/3) کۆبوونەوەی یەکەم
1 ئاری محمد-مۆڵەت
2- قادر ئۆتمان مۆڵەت
3- هەورامان حەمە شەریف مۆڵەت
4- عبدالرحمن فارس مۆڵەت
5- یعقوب گورگیس مۆڵەت
هەمان لیژنە هەمان ڕۆژدا کۆبوونەوی دووەمیان کردووە
1 ئاری محمد مۆڵەت
2- هەورامان حەمە شەریف مۆڵەت
3- عبدالرحمن فارس مۆڵەت بووە
4- یعقوب گورگیس مۆڵەت
8- لیژنەی مافەکانی مرۆڤ لە (5/4) کۆبوونەوەی کردووە
1 زۆزان صادق مۆڵەت
9- لیژنەی ئەوقاف و کاروباری ئاینی لە (5/4) کۆبوونەوەی کردووە
گشت ئەندامانی ئامادە بوون
10- لیـژنەی پەروەردە و خوێنـدنی باڵا و تـوێژینەوەی زانسـتی لە (5/4) کۆبـوونەوەی کردووە
گشت ئەندامانی ئامادە بوون
11- لیژنەی بازرگانی پاراستنی مافەکانی بەکاربەر لە (5/4) کۆبوونەوەی کردووە
1 عبداللە جاسم مۆڵەت
2- زولفا محمود مۆڵەت
3- محمد سعدالدین مۆڵەت
12- لیژنەی دارایی و کاروباری وەبەرهێنان لە (5/4) کۆبوونەوەی کردووە
1 شرین حسنی مۆڵەت بووە
2- صالح فەقی مۆڵەت بووە
3- یراونت نیسان مۆڵەت
13- لیـژنەی کشـتوکاڵ و ئاژەڵـداری و ئـاودێری و بەنـداوەکان لە (5/4) کۆبـوونەوەی کردووە
1 یعقوب گورگیس مۆڵەت بووە
2- حسن صالح مۆڵەت
3- خلف احمد مۆڵەت
14- لیــژنەی پیشەســازی و وزە و سەرضــاوە سروشــتیەکان لە (5/4) کۆبــوونەوەی کردووە

1 على هالۆ- مۆڵەت
2- یروانت نیسان مۆڵەت بووە
3- بەیار طاهر- مۆڵەت
15- لیژنەی کاروباری تەندروستی و ژینگە لە (5/5) کۆبوونەوەی کردووە
1 زلفا محمود مۆڵەت بووە
16- لیژنەی کۆمەڵایەتی و منداڵ و خێزان لە (5/6) کۆبوونەوەی کردووە
1 سرود سلیم ئامادە نەبووە
17- لیژنەی کاروباری تەندروستی و ژینگە لە (5/6) کۆبووەنەوەی کردووە
1 زولفا محمود مۆڵەت
2- شێرکۆ حەمە امین مۆڵەت
18- لیژنەی ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم لە (5/6) کۆبوونەوەی کردووە
1 صالح فەقی مۆڵەت
2- زیاد حسین مۆڵەت
3- امنە زکری مۆڵەت
4- ئامۆ شیخۆ مۆڵەت
5- کنعان نجم الدین مۆڵەت
19- لیژنەی ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم لە (5/10) کۆبوونەوەی کردووە
1 صالح فەقی مۆڵەت
2- زیاد حسین مۆڵەت
20- لیژنەی کاروباری پەرلەمان لە (5/10) کۆبوونەوەی کردووە
1 فەیرۆز گە مۆڵەت
2- زۆزان صادق مۆڵەت
3- ئایدن معروف مۆلەت
4- سعید محمد ئامادە نەبووە
21- لیژنەی کاروباری پێشمەرگە و شەهیدان و قوربانیانی جینۆساید و زیندانیانی سیاسی لە (5/10) کۆبوونەوەی کردووە
1 ئاری محمد مۆڵەت
2- یعقوب گورگیس مۆلەت
22- لیژنەی دارایی و کاروباری ئابوری و وەبەرهێنان لە (5/11) کۆبوونەوەی کردووە
1 شرین حسنی مۆڵەت
2- مدینە ایوب مۆڵەت
3- سۆران عمر ئامادە نەبووە
23- لیژنەی پیشەسازی و وزە و سەرضاوە سروشتیەکان لە (5/11) کۆبوونەوەی کردووە
1 صالح بەشار مۆڵەت بووە
24- لیژنەی کشتوکاڵ و ئاودێری و بەنداوەکان لە (5/11) کۆبوونەوەی کردووە
1 یعقوب گورگیس مۆڵەت بووە
25- لیژنەی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن و هونەر لە (5/11) کۆبوونەوەی کردووە

1 ڤیان عباس مۆڵەت بووە
2- حیات مجید مۆڵەت
3- عمر کۆچەر مۆڵەت
26- لیژنەی کاروباری کۆمەڵگەی مەدەنی لە (5/11) کۆبوونەوەی کردووە
1 محمد علی یاسین ئامادە نەبووە
2- ئێڤار ابراهیم مۆڵەت بووە
3- کمال یلدا مۆڵەت
27- لیژنەی کاروباری تەندروستی و ژینگە لە (5/11) کۆبوونەوەی کردووە
1 مریم صمد مۆڵەت بووە
28- لیژنەی کۆمەڵایەتی و منداڵ و خێزان لە (5/11) کۆبوونەوەی کردووە
1 کەژاڵ هادی مۆڵەت
2- فیرۆز گە مۆڵەت بووە
29- لیژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵا و توێژینەوەی زانستی لە (5/11) کۆبوونەوەی کردووە
1سەرجەم ئەندامان ئامادە بوون
30- لیژنەی دەستپاکی لە (5/12) کۆبوونەوەی کردووە
فرست صۆفی مۆڵەت بووە
2- گۆران ئازاد ئامادە نەبووە
31- لیژنەی بازرگانی و پاراستنی مافی بەکاربەر لە (5/12) کۆبوونەوەی کردووە
1 عبدالرحمن علی مۆلەت بووە
2- عبدالله جاسم مۆڵەت بووە
3- زولفا محمود مۆڵەت بووە
32- لیژنەی دارایی و کاروباری ئابوری و وبەرهێنان لە (5/12) کۆبوونەوەی کردووە
1 مدینە ایوب مۆڵەت بووە
2- ڕۆزا محمود ئامادە نەبووە
3- دڵشاد شعبان ئامادە نەبووە
33- لیژنەی ناوخۆ و ئاسایش و ئەنجومەنە خۆجێیەکان لە (5/14) کۆبوونەوەی کردووە
1 عبدالله حاجی محمود مۆڵەت بووە
2- ابو بکر عمر مۆڵەت بووە
3- برزۆ مجید مۆڵەت بووە
4- حسین اسماعیل مۆڵەت بووە
5- محمد سعدالدین مۆڵەت بووە
34- لیژنەی کاروباری تەندروستی و ژینگە لە (5/17 کۆبوونەوەی کردووە
1 شێرکۆ حمە امین مۆڵەت بووە
35- لیژنەی کاروباری کۆمەڵگەی مەدەنی لە (5/18) کۆبوونەوەی کردووە
1 سالار محمود مۆڵەت
2- ئیڤار ابراهیم مۆڵەت
36- لیژنەی کاروباری کۆمەڵایەتی و منداڵ و خێ.ان لە (5/18) کۆبوونەوەی کردووە
سەرجەم ئەندامان ئامادەی کۆبوونەوەکە بوون

37- لیـژنەی کاروبـاری پێشـمەرگە و شـەهیدان قوربانیـانی جینۆسـاید و زینـدانیانی سیاسی لە (5/18) کۆبوونەوەی کردووە
1 قادر ئۆتمان مۆڵەت
2- هەورامان حەمە شەریف مۆڵەت
3- عبدالرحمن فارسی مۆڵەت
4- باپیر کاملا مۆڵەت
5- عبدالله حاجی محمود مۆڵەت
6- یعقوب گورگیس مۆڵەت
38- لیژنەی ئەوقاف و کاروباری ئاینی لە (5/18) کۆبوونەوەی کردووە
1 هەورامان حەمە شەریف مۆڵەت
2- لینا عزریا مۆڵەت
39- لیـژنەی پویەنـدیەکان و کاروبـاری ڕەوەنـدی کوردسـتانی (5/18) کۆبـوونەوەی کردووە
1 ڕابوون توفیق ئامادە نەبووە
2- وحیدە یاقو مۆڵەت
3- قادر ئۆتمان ئامادە نەبووە
40- لیژنەی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن و هونەر لە (5/18) کۆبوونەوەی کردووە
1 عمر کۆچەر مۆڵەت بووە
41- لیـژنەی کشـتوکاڵ و ئاژەڵـداری و ئـاودێری و بەنـداوەکان لە (5/18) کۆبـوونەوەی کردووە
1 فرهاد سەنگاوی مۆڵەت
2- یعقوب گورگیس مۆڵەت
42- لیــژنەی پیشەســازی وزە و سەرضــاوە سروشــتیەکان لە (5/18) کۆبــوونەوەی کردووە
1 شێرکۆ جودت مۆڵەت بووە
2- صالح بەشار مۆڵەت بووە
43- لیژنەی پەروەردە و خوێندنی باڵا و تـوێژینەوەی زانسـتی لە (5/18) کۆبـوونەوەی کردووە
1 وحیدە یاقۆ مۆڵەت بووە
2- شوان قەڵادزەیی مۆڵەت
3- مردان خدار مۆڵەت
4- زۆزان صادق- مۆڵەت
44- لیژنەی دارایی و کاروباری ئابوری و وەبەرهێنان لە (5/19) کۆبوونەوەی کردووە
1 شێرکۆ جودت مۆڵەت
45- لیـژنەی ئاسـەوار و خزمەتگوزارییەکـانی شـارەوانی و گواسـتنەوە و گەیانـدن و گەشت و گۆزار لە (5/19) کۆبوونەوەی کردووە
1 کمال یلدا مۆڵەت
2- صالح بەشار مۆڵەت
3 سراج احمد مۆڵەت
4- علی هالۆ مۆڵەت

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، لیژنەی کاروباری یاسایی هەفتانە کۆبوونەوەی ئاسایی خۆیان بە ئەنجام گەیاندووە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئێستا ئەچینە سەر بڕگەی یەکەم لە بەرنامەی کاری دانیشتنی ئەمڕۆ کە بریتییە لە (هەڵبژاردنی ئەندامانی لیژنەی ئامادە کردنی پڕۆژەی دەستووری کوردستانی عێراق بۆ ڕاپرسی بەپێی بڕگەی یەکەم لە ماددەی دووەمی یاسای ژمارە (4) ی ساڵی (2015) ی یاسای ئامادە کردنی پڕۆژەی دەستووری کوردستانی عێراق بۆ ڕاپرسی)، دوو نەقتەی نیزامی هەیە، بەڵام تکایە نوقتەی نیزامی بن، فەرموو مامۆستا عومەر.

بەڕێز عمر کۆچەر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز داخازێ دکەم ئەڤ خشتا لیژنا جارەکا دی ڤەگەڕێت ڤە، چنکی ئەڤ تەعاروزا چێت بیتن گەلەك جارا، مەسەلەن لیژنا ل ڕۆژا دووشەمبی سکرتێر...

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

مامۆستا لەگەڵ بەڕێز جێگری سەرۆکی پەرلەمان ئامادەمان کردووە، لەگەڵ خشتەی تازە دەست بەکار ئەبن، فەرموو دکتۆر سیراج.

بەڕێز سراج شێخ احمد :

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داوا ئەکەم تا تەواو ئەبم سینگت فراوان بێ، داوای ڕوون کردنەوەت لێ ئەکەم سەبارەت بە پرۆژە یاسای هەمواری باری کەسەی ژمارە (188) ی ساڵی (1959)...

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە نوقتەی نیزامی نییە، پەیوەندی بە بەرنامەی کارەوە نییە.

بەڕێز د. سراج شێخ احمد:

پەیوەندی بە بەرنامەی کاری داهاتووەوە هەیە، ڕوون کردنەوەیە...

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئاخر پەیوەندی بە ئێستاوە نییە، سوپاس بۆ بەڕێزت، فەرموو کاك نازم، دکتۆر سراج هاتی لە دەستەی سەرۆکایەتی ڕوون کردنەوەمان پێدای.

بەڕێز ناضم کبیر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لە یاداشتەکەی هەر چوار فراکسیۆنەکە ئەکەین، دەربارەی هەڵبژاردنی ئەندامانی........

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە نوقتەی نیزامی نییە، ئەگەر قسەت هەیە دوایی ئەتوانی قسەکانی خۆت بکەی لە چوارچێوەی بەرنامەی کار، فەرموو خاتوو حەیات.

بەڕێز حیات مجید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسە کردنی من نوقتەی نیزامییە، بە تایبەت لەسەر برگەی یەکەم کە لە قانونەکە هاتووە ئەڵێ کە لە یاسای ئامادە کردنی پڕۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان هاتووە لە ماددەی دوو لە فەقەرەی یەك ئەڵێ لیژنەکە بە دەنگی زۆرینەی ڕەهای ئەندامانی پەرلەمان هەڵئەبژێرێ کە ئەکرێ ئەندامی پەرلەمان بن یان لە دەرەوەی پەرلەمان بن بە مەرجێ پسپۆڕ یان خاوەن ئەزموون بن، و ڕێژەی ژنان و نوێنەرایەتی

پێکهاتەکان لەخۆ بگرێ، بە مەرجێ پسپۆڕ یان خاوەن ئەزموون بن، ئێمە وەکو ئەندام تا ئێستا سیڤی هیچ یەك لەو بەڕێزانەمان بەدەست نەگەیشتووە، لە بۆکسی کەسمان نییە تا بزانین ئەو کەسانە پسپۆڕن یان خاوەن ئەزموونن، بۆ مەسەلەی ئافرەتانیش ئەوە ئافرەتی تێدایە بە خۆشحاڵیەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، سەبارەت بە مەسەلەی سیڤی راستە باشتر وابوو سیڤی لەگەڵ ناوەکان بهاتبایە، بەڵام داوا نەکراوە لەلایەن یاساکە، بەداخەوە فراکسیۆنەکان زۆر دواکەوتن لە هێنانی ناوی کاندیدەکانیان، هەندێ لە فراکسیۆنەکان دوێنێ ناوەکانیان رادەستی دەستەی سەرۆکایەتی کردووە، بەڵام ئەوە عەرقەلە دروست ناکات بۆ ئیشەکە، پێم وابێ ئەوانەی کاندید کراون ئەندامی پەرلەمانی تێدایە، و هەندێ لە ڕاوێژکارەکانی پەرلەمانی تێدایە، ئەوەی ئێمەش سەرنجمان داوە ئەو مەرجانەی لە یاساکە داوا کراوە تێیان دایە، بەڕێز عەبدالرەحمان عەلی.

بەڕێز عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من مولاحەزەیەکم لەسەر کۆبوونەوەی لیژنەکان هەیە، و ناوخوێنەوەی ئێوە کە مۆڵەتە یان غائیبە، باسی کۆبوونەوەی لیژنەی بازرگانی و پاراستنی مافی بەکاربەر کراوە، وادیارە لە (12) مانگ لە کۆبوونەوە بووە، من لە (11) مانگ لەگەڵ کاك ماجید بە سەعات بەیەکەوە بووین، باسی ئەوە نەکراوە (12) مانگ کۆبوونەوە بێ، ئێمە (12) مانگ لە لیژنەکەی لە لیژنەی بەنداوەکان و ئاودێری بە فەرمی لە مەنتیقەی سەنگاو بووین کەچی بە مۆڵەت نووسراوە، ئەوە بۆ پرۆتۆکۆل...

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

مامۆستا ئەتوانی ئەوەی باست کرد بە یاداشتێك بیدەی بە بەڕێز سکرتێری پەرلەمان و بەڕێز جێگری سەرۆکی پەرلەمان، و کە خشتەی دانیشتنی لیژنەکان ڕێکخرا ئەوکات ئەو کێشانەش کۆتایی دێت.

بەڕێز عبدالرحمن:

من لەحزەیەك غیاب نەبووم، مۆڵەتیشم وەرنەگرتووە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عومەر.

بەڕێز عمر عینایەت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەی نەکرد.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك محمد.

بەڕێز محمد صادق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناوی من لەلایەن سکرتێرەوە خوێندرایەوە کە لە دانیشتنی ژمارە (10) ئامادە نەبووم، بەڵام بە ئیمزاو و بە خەتی خۆم ئەو ڕۆژە ئامادە بووم، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەتوانی بەڕێزیشت یاداشتێك بدەی بە سەرۆکایەتی بۆ ئەو بابەتە، فەرموو مامۆستا ماجید.

بەڕێز ماجد عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە کاندیدی تورکمان..........

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوەش، با بڕۆینە سەر بەرنامەی کار.

بەڕێز ماجد عثمان :

پێنج دەقە مەجالم بدێ، ئەچینە دەرەوە گفتوگۆیەك ئەکەین و دێینەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە فەرموو، فەرموو كاك بەهزاد.

بەڕێز بەهزاد دروێش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەپێی پەیڕەوی ناوخۆ بڕیاردەری لیژنە ئەبێ ئاگاداری ئەندامان بکات بۆ ئامادە بوون، لە (4/29) ناوێ من هاتە خاندن کە مۆڵەت بووم، تەبعەن مۆڵەت نەبووم، بەس ئگادار نەبووم، بە.........

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزیشت ئەتوانی بە یاداشتێك ئەوە ئاراستەی سەرۆکایەتی بکەی، تکایە با بەرنامەی کار دەست پێ بکەین کە بریتییە لە (هەڵبژاردنی ئەندامانی لیژنەی ئامادە کردنی پرۆژەی دەستووری کوردستانی عێراق بۆ ڕاپرسی بەپێی بڕگەی یەکەم لە ماددەی دووەمی یاسای ژمارە (4) ی ساڵی (2015) ی یاسای ئامادە کردنی پرۆژەی دەستووری کوردستانی عێراق بۆ ڕاپرسی.)، سەرەتا داوا لە بەڕێز سکرتێری پەرلەمان ئەکەم ناوەکان بخوێنێتەوە، هەندێ ڕوون کردنەوە ئەدەم، دوایی هەر کەس قسەی خۆی هەیە بیکات، فەرموو.

بەڕێز فخرالدین قادر-سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پاڵپشت بە حوکمی بڕگەی یەکەم لە ماددەی دووی یاسای ئامادە کردنی پرۆژەی دەستووری کوردستانی عێراق بۆ ڕاپرسی ئەو بەڕێزانە لەلایەن فراکسیۆنەکانی پەرلەمانەوە کاندید کراون بۆ لیژنەی دەستووری:

1- نەمر کەچۆ هسام
2- فرست صۆفی
3- ڤالا فرید
4- سیروان عدنان میرزا
5- عثمان علی
6- عبدالفتاح عبدالرزاق محمود
7- عبدالحکیم خسرۆ
8- شۆرش مصطفی رسول
9- بەهار محمود فتاح
10- کوێستان محمود
11- عدنان عثمان محمد
12- گۆران ئازاد محمد
13- خامۆش عمر عبدالله

14- چێنەر علی احمد
15- ارکان قادر علی
16- خلیل ابراهیم محمد
17- ابو بکر عمر عبدالله
18- دانا دارا حسین
19- منی یوحنا یعقوب

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا ناوەکان ئەنووسرێ بۆ قسە کردن، بەڕێزان لە ماوەی ڕابردوو چەند کۆبوونەوەیەك لە دەستەی سەرۆکایەتی لەگەڵ فراکسیۆنەکانی پەرلەمان ئەنجام درا، بۆ ڕێکەوتن لەسەر ناوی ئەندامانی لیژنەی دەستووری بەو شێوەی لە یاساکە هاتووە، لە ئەنجامی سێ کۆبوونەوە دەرئەنجامەی بەو شێوەیە بوو کە لەبەر دەستانە ئێستا، تەنیا ئیشکالێك ماوەتەوە، ئەوەبوو کە بەپێی ئەو لیکتێگەیشتنانەی لە کۆبوونەوەکان ئەنجام درا نوێنەرێك بۆ چوار حیزبی ناو پەرلەمان دیاری کرا کە ئێستا وابزانم نوێنەرەکەیان ئامادە نییە، و پێم وابێ قسەی خۆیان هەیە لەسەر ئەو بابەتە کە قسەکانی خۆیان ئەکەن، و ناویان نووسیووە بۆ ئەوەی قسە بکەن، نوێنەری پێکهاتەی تورکمانیش کە بە پێی یاساکە پێویست ئەکات لە لیژنەکە هەبێن جیاوازیەك هەبوو لە نێوان ئەندام پەرلەمانانی بەڕێزی نوێنەری پێکهاتەی تورکمانەکان لەسەر ناوەکان، زۆرینەیان پشتگیری لە کەسێك ئەکەن، و کاندیدێکی تریش هەیە کە یەکێ لە ئەندامانی پەرلەمان پشتگیری لێ ئەکات، بۆ ئەوەی ئەو خیل\فە نەیەتە ناو پەرلەمان ئێمە لە دەستەی سەرۆکایەتی پێمان باش بوو کە هەفتەیەك مۆڵەتیان پێ بدەین بۆ ئەوەی ئەو بابەتە لە نێوان خۆیان ساغ بکەنەوە، واتە نوێنەرێکی تەوافوقی پێکهاتەی تورکمان بێتە ناو هۆڵی پەرلەمان و دەنگی لەسەر بدرێ، بەڵام ئەگەر لەماوەی ئەو هەفتەیەش نەتوانن ئیتیفاقی لەسەر بکەن ئەوە بەپێی ئالیەتێك وائەکەین کە کاندیدی زۆرینەی خۆیان بە شێوەیەك لە شێوەکان بهێننە ناو هۆڵی پەرلەمان بۆ ئەوەی دەنگی لەسەر بدرێ، بەڵام هێشتان پێمان باش بوو دەرگایەك بێلینەوە بۆ ڕێککەوتنی خۆیان لەسەر ئەو نوێنەرەی کە پێویستە ئەکات لە لیژنەکە هەبێ، چونکە لەوێ لەیاساکە باس لەوە کراوە کە نوێنەری پێکهاتەی تورکمان و کلد و ئاشووری و سریان، نوێنەری نەتەوە جیاوازەکانی تری هەرێمی کوردستان بەشدار بن لە لیژنە دەستوورییەکە، ئێستا ئەو بەڕێزانەی ئەیانەوێ ناوی خۆیان تۆمار بکەن بۆ قسە کردن لەسەر ئەو بابەتە، دوایی لە دوای تەواو بوونی قسە کردن دەنگدان لەسەر ئەندامانی لیژنەکە ئەنجام ئەدەین، فەرموو کاك ئەبو کاروان، فەرموو کاك ئاری.

بەڕێز ئاری هەرسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە تەئکید بە حوکمی ئەوەی کە ئێمە هێشتان نەبووین بە دەوڵەت مۆدێلی دیموکراسی لە کۆمەڵگەی هەرێمی کوردستان لەسەر ئەساسی سازان و تەوافوق لەگەڵ یەکتر تێگەیشتن و گوێ گرتن لە یەکتری و قبوڵ کردنی یەکتری وەکو سەرەتایەکی فێربوون لە دیموکراسیەت هەموومان ئەو مۆدێلەمان قبوڵ کردووە، ئەو مولاحەزاتانەی هەمە لەسەر ئەو هەڵبژاردنەی ئەمڕۆ بە کورتی عەرزی بەڕێزتان ئەکەم، یەکەم، لە ماددەی دوو بڕگەی چوار بڕیارەکانی لیژنە بە سازان ئەبێ، تەئکید

ئەکەمەوە لەسەر وشەی سازان، لە هۆیەکانی دەرچوواندن ئەڵێ لە پێناو هینانەکایەی سازان، سازان لە مەعنی کێ؟ لە هیچ شوێنێکی ئەو قانونە نەنووسراوە ئەو سازانە لە نێوان کۆمەڵێك ئەحزاب و لایەنی سیاسی لە کوردستان ئەکرێ، کەواتە ئەوە شتێکی زۆر گشتگیرە، زۆر بەداخەوە ئەو چوار حیزبە سیاسییەی کە لە کۆبوونەوەی پێشووش ناوم بردن، حیزبی سۆشیالیست، حیزبی شیوعی، بزووتنەوەی ئیسلامی، و ئاڕاستەی سێەم، نوێنەریان نابێ بەپێی ئەو تەوافوقەی لەو لیستە خوێندرایەوە لەو لیژنەیە، زۆر سەیرە تۆ قبوڵی بکەی خەڵکێك کە بەشداری هەڵبژاردنی نەکردووە، تاکە کەسی مەعنەوییە لەم وڵاتە بەس لەبەر ئەوەی پسپۆڕە قبوڵت بێ لە لیژنەکە حازر بێ، بەڵام نوێنەری حیزبێکی زل کە بە هەزاران خەڵك دەنگی پێداوە، ڕابردوویەکی پڕ شۆرش گێری هەیە، خزمەتی کردوون گیان فیدایی کردووە، نوێنەری نەبێ لەو لیژنە، بۆیە من جگە لەوەی ڕەخنەی خۆم ئاراستەی هەموو لایەنە سیاسیەکان ئەکەم بە حیزبەکەی خۆشمەوە، ئەوە خواردنی حەقی ئەو لایەنە سیاسیانەیە، بەهیچ جۆرێك قبوڵم نییە، بۆیە ئەو پێشنیارە ئەکەم، لە ماددەی دوو لە بڕگەی دوو هاتووە ئەڵێ لیژنەکە لە (21) ئەندام زیاتر نەبێ، مەعنای ئەوەیە هیچ موشکیلە نییە کەمتر بێ، ئالیاتی دانانی ئەو (21) کەسە و کەمتر نەبێ لێرە دانەنراوە، کەواتە ئیجتیهادی لـایەنە سیاسیەکان لەم پەرلەمانە دەورێکی گەورەی ئەبێ، بۆیە پێشنیار ئەکەم، ئەوە هیچ کە هەر یەك لە کەمینەکان یەکی یەك ئەندامی هەبێ...

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە پەلە بکە، چونکە کاتت نەماوە.

بەڕێز ئاری هەرسن:

زۆر پەلە ئەکەم، ئەوە سێ، حیزبی سوشیالیست، حیزبی شیوعی، و بزووتنەوەی ئیسلامی و ئاراستەی سێیەم یەکی ئەندامێك، ئەو پێنج حیزبەش یەکی ئەندامێك، هەر یەك لە پێنج حیزبەکەش بۆی هەبێ یەك کەس لە دەرەوە بێنێ، هیوادارم خوای گەورە یارمەتیمان بدات، یەکڕیزی خۆمان بپارێزین.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو ئەبو کاروان.

بەڕێز عبدالرحمن فارس:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە هەر لە سەرتاوە کە بە فشار کراین بە گرووپێك، ڕەتی ئەو هەڵوێستەمان کردووە، تەئکیدمان کردووە ئەو میکانیزمەی دانرەوە بۆ هەڵبژاردنی لیژنە (21) کەسیەکە، دوورە لە ناوەڕۆکی یاساکە و سازانی نیشتیمانی، بۆیە ئەو یاداشتەی ئێستا ئەیخوێنینەوە، و دەست خۆشی لە (39) پەرلەمانتار دەکەین کە پشتگیری یاداشتەکەی ئێمەیان کردووە کە هەموو فراکسیۆنەکانیشی تێدایە تەنیا فراکسیۆنی (کۆمەڵی ئیسلامی) نەبێت، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان: بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، بە پێی یاسای ژمارە (4)ی ساڵی (2015)ی پەرلەمانی کوردستان یاسای ئامادە کردنی پرۆژەی دەستووری کوردستان – عێراق بۆ ڕاپرسی بۆ هەڵبژاردنی ئەندامانی لیژنەکە بە شێوەیەك مامەڵە لە گەڵ پێکهێنانی دا کرا دوورە لە ناوەڕووکی یاساکە و سازانی نیشتمانی، کە هەموو لـایەنە سیاسییەکانی هەرێم لەسەری کۆکن، بەو پێیەی دەستوور بۆ هەموو خەڵکی کوردستانەو، ئێمەش دەمانویست بۆ

ئامادەكردنی پرۆژەی دەستوورەكەمان لە لایەن چەند حیزبێكەوە پاوەن نەكرێن، بەڵكۆ بۆ سەرجەم هاووڵاتیانی كوردستان و نەوەكانی داهاتووی ئەم نیشتمانەمان بێت بە هەموو پێكهاتە نەتەوەیی و ئاینی و كۆمەڵایەتیەكانییەوە، لە دواجاریشدا دەستوور ببێتە ڕاستە ڕێگای بەدیهێنانی ئامانجی نیشتمانی و نەتەوەیمان بۆ ڕێكخستنی پەیوەندی سەرجەم دامەزراوەكان و گەل بەرەو گەیشتن بە قەوارەیەكی سەربەخۆ ، بەڕێزان لە سۆنگەی بەرپرسیاریەتی مێژوویمانەوە لە پرسێكی ئاوا گرینگ دا بڕیارماندا بە ڕەتكردنەوەی ئەو میكانیزمەی بۆ لیژنە (21) كەسیەكە ڕێكخراوە بە شێوەی قۆرخ كاری و بەش بەشێنەی حیزبی بەرتەسك و ڕەچاونەكردنی توانا و پسپۆڕییەكانی پێكهاتە فرەییەكەی گەلەكەمان كە لە ئاست بایەخ و گرینگی ئەم پرسە چارەنووس سازەدا نییە، ناوی پەرلەمانتارەكان (عبدالرحمن فارس (ابو كاروان) (ئازادی)، باپیر كاملا (ئاڕاستەی سێیەم)، عبدالله حاجی محمود (سۆشیالیست)، وەحیدە یاقو (كلدانی سریانی ئاشووری)، سالار محمود (فراكسیۆنی سەوز)، سەعید مەسیفی (فراكسیۆنی سەوز) ، ناضم كبیر (فراكسیۆنی زەرد)، شوان شێخ احمد (فراكسیۆنی زەرد)، ڤیان عباس (فراكسیۆنی زەرد)، زیاد حسین (فراكسیۆنی زەرد)، بشار مشیر (فراكسیۆنی زەرد)، ئاواز حمید حسین (فراكسیۆنی زەرد)، شامۆ شێخۆ (فراكسیۆنی زەرد)، حیات مجید (فراكسیۆنی زەرد)، فیروز گە (فراكسیۆنی زەرد)، تحسین اسماعیل (فراكسیۆنی زەرد)، مەردان خدر مصطفی (فراكسیۆنی زەرد)، نجاە محمد عبالله (فراكسیۆنی زەرد)، عباس غزالی (فراكسیۆنی زەرد)، شیلان جعفر (فراكسیۆنی زەرد)، ڤەمان فیصل (فراكسیۆنی زەرد)، ئاری محمد هەرسین (فراكسیۆنی زەرد)، عمر عینایەت (فراكسیۆنی گۆڕان)، ئێڤار ابراهیم حسین (فراكسیۆنی گۆڕان)، د.شوان قەڵادزەیی (فراكسیۆنی بزووتنەوەی ئیسلامی)، یعقوب گۆرگیس (فراكسیۆنی الرافدین)، لینا عزریا (فراكسیۆنی الرافدین)، ئایدن معروف (فراكسیۆنی توركمان)، محمد سعدالدین (فراكسیۆنی توركمان)، ماجد عثمان (فراكسیۆنی توركمان)، سرود سلیم (ابناو النهرین)، كمال یڵدا (فراكسیۆنی مجلس الشعب الكلدانی السریانی الاشوری)، جودت جرجیس (فراكسیۆنی توركمان)، مدینە أیوب (فراكسیۆنی زەرد)، كاك فەرهاد سەنگاوی بە تەحەفزەوە واژوی كردووە، مریم صمد (فراكسیۆنی سەوز)، د.محمد علی یاسین (فراكسیۆنی زەرد)، منى نبی قەهوەجی (فراكسیۆنی پێشكەوتووی توركمان)، غریب مصطفی (فراكسیۆنی یەكگرتووی ئیسلامی)، زۆر سوپاسیان دەكەین و دەستیشیان خۆش بێت و، دەستی ئەو لایەنانەو ئەو پەرلەمانتارانەش خۆش بێت، كە هەڵوێستیان بە بەردەوامی پشتگیری بوو، پشتگیریان لە سازانی نیشتمانی كردو، زۆر سوپاسیان دەكەین.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، كاك سۆران نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز سۆران عمر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو ڕەنگ و ناوانەی خوێندیەوە ڕەنگی پورتەقاڵی كەم بوو، بۆیە منیش لە فراكسیۆنی (كۆمەڵی ئیسلامی) پورتەقاڵی، بووی واژو دەكەم، بۆئەوەی نەڵێت ئێمە تێدا نەبووین.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، كاك ناضم فەرموو.

بەڕێز ناضم كبیر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پشــتگیری تەواوی قســەكانی بــرای بەڕێــزم كــاك (ئــاری) دەكەم و، پشــتگیری لە و یاداشتەی كە (ابو كاروان) خوێندیەوە دەكەم، هیواداڕین پێداچوونەوەیەك هەبێت بۆ ئەوەی كە سازان جێگای خۆی بگرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز كاك رابوون فەرموو.

بەڕێز رابوون توفیق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ســەبارەت بە نــوێنەرایەتی پێكهــاتەی توركمــان لە لیــژنە دەســتووریەكەدا بەڕێــز ســەرۆكی پەرلەمــان زمنیــیەن ئامــاژەی پــێ كــرد ئەگەر ئەو لایەنــانە نەگەنە ئیتیفــاق زمنییەن سەرۆكی پەرلەمان ئاماژەی پێ كرد كە ڕەنگە كاندیدی زۆرینەی نــاو كــۆتلەی توركمانی بخرێتە دەنگدانەوە و پەسەند بكرێت، من سەرنجی پەرلەمانتارە بەڕێزەكان و سەرۆكایەتی پەرلەمان بــۆ ئەوە ڕادەكێشم، كە لە ڕووی یاساییەوە ئــالیەتێكی لەو چەشنە نییە كە كاندیدی زۆرینەی برا توركمانەكانمان بخرێتە دەنگدانەوەو پەسەند بكرێــت یــان بە مانــایەك لە ماناكــان بە داوای لــێ بــووردنەوە بســەپێنێت، لە ڕووی یاساییەوە برا توركمانەكانمان مافیان هەیە زیاتر لە كاندیدێك پێشكەش بكەن، واتە ئەگەر بۆ نمــوونە براتوركمانەكــان خۆیــان (2) كاندیــدیان هەبــوو و نەگەیشــتنە ئیتیفــاق هەردوو كاندیدەكە مافی ئەوەیان هەیە بێنە بەردەم پەرلەمــان و بخــرێنە دەنگدانەوە ئەوەی زۆرینە بەدەست دەهێنێت لە پەرلەمــان لە ڕووی یاســاییەوە دەبێتە كاندیــدی برا توركمانەكانمان،....

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

جا ئەگەر تۆزێك دەرفەتــم بــدەیتێ بــۆ ئەوەی شــتێكت پــێ بــڵێم، هەواڵێكــت پــێ بــڵێم، ئێستا نوێنەری پێكهاتەی توركمان داوایان كرد كە بڕۆنە دەرەوە بۆئەوەی ڕێــك بــكەون لەســەر كاندیــدێك و، ئێســتا یاداشــتێكیان داوە بە مــن، مــن چاوەڕێی كــاك (ئایــدن)ش دەكەم بێتەوە ناو هۆڵی پەرلەمان، پێموابێت ڕێككەوتوون لەســەر كاندیــدێك هەر (5) یان.

بەڕێز رابوون توفیق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من خۆشــحاڵ دەبــم ئەگەر بــگەنە ئیتیفــاق، چــونكە هەڵوێســتی ئــێمە پشــتگیری كردنــی ئەوانە و تەبــعەن پشــتگیری ئەوانیــش دەكەیــن كە بــگەنە ئیتیفــاق هەر لە ئێســتاوە پیرۆزباییان لێدەكەم ئەگەر بگەن بە ئیتیفاق، بەڵێ سەبارەت بە مەسیرەیەكی كــورتی پێكهاتنی ئەو لیژنە دەستووریە، تەبعەن بە گوێرەی سیستەمی (سانتلیگۆ) كە دواجــار پەنای بۆ برا لەبەرئەوەی دیار بوو فراكسیۆنەكان نەگەیشتنە ئەنجامێك كە هەمــوویان لەسەری كۆك بن، بەم جۆرە دابەش دەكرا لە گەورەوە بــۆ بچــووك دەبــوو بە (7)، (5)، (4)، (2)، (1)، یەك بــۆ بــرا توركمانەكــان و یەك بــۆ بــرا پێكهــاتەی كلــدو ئاشــووری و ئەرمەنەكــان، هەڵــبەتە ئێســتا ئەگەر ئەوانەی كە دەیانەوێــت موتــابەعەی ئەو لیــژنە دەســتووریەو پێكهــاتەی لیــژنە دەســتووریەكە بــكەن دەبیــنن كە فراكســیۆنی ئــێمە فراكسیۆنی (گۆڕان) نەرمییەكی زۆری نواندووە و، هەڵوێستمان پشــتگیری كــردن بــوو بۆئەوەی بگەینە ئەنجامێك و ئیتیفاقێك و پێشتریش پێشمان وابــوو و ئێســتاش پێمــان وایە كە دەبوو ئاراستەی (چەپ) لەو لیژنە دەستووریەدا حزوری هەبێت، ئێمە نەرمــی

تەواومـان نوانـد، ئێسـتاش پێمـان وایە دەبـوایە ئەو بـابەتە حیسـابی بـۆ بکرێـت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك بەهزاد فەرموو.

بەڕێز بەهزاد دەروێش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز دبێژم یا گرینگە ئەم بگەهینە حەلەکێ براستی ئەڤە هێشتا نە بییە هەیڤەك مە ئەڤ یاسایە یا دەرێ خستی ڤێ گاڤێ داخواز دێتە کرن، یەعنـی گەلەك جارا مە دگوت ئەڤە (23) ساڵە ئەم نەبینە خودان دەستوور ئەگەر دخیلالێ هەیڤەکێ دا جارەکادی ئەم بێن ڤان گەنگەشا بکەینەڤە یان قانوون بێتە تەعدیل کرن ئیزەن لێرە مەجالێ هندێ نینە، ژبەر هندێ ئەم دبێژین یەعنـی براستـی یـان دڤێـت سـازان پێشوەخت هاتبا کرن پێش ڤێ جەلسێ یان ژی دڤێت بەردوام بین و پەسەند بکەین ئەڤ ناڤێت هاتینە ڤێرێ دا بگەهینە ئەنجامان براستـی یان ژی ئەو ناڤێت کو زۆر، تەبعەن یەعنـی ئیحتیماڵە ئەگەر مەسەلێت یاسای نە ئەگەر ئەم هەمـی پشتگیریا هەمی پێکهاتا دەین، هەمـی ڕۆشنبیرا دکەیـن، هەمـی کەسا دکەیـن کو بەشداربن دنڤێسینا دەستووری دا براستی، بەس دڤێرێ دا ئەگەر مەجال نەبیت یان دڤێت ئەو لایەنێت کو زۆر کورسی هەین کورسییێت خۆ بدەنە ئەڤێت ماین دا بگەهینە حەلەکێ یان ژی وەکو گۆتی بەردەوام لدیڤ یاسایێ کو ئەڤ یاسایە بەحسا هنـدێ دکەتـن کو چەنـد شـەرتەکێت ئەساسـی تێـدا هەنە کـو (خـودان ئەزمـوون بیـت و، ڕێـژا ژنـان و، نوینەرێـت پێکهاتا) وا بـزانم ئەڤە ژی یـا هـاتیە ڕەچـاو کـرن، خاڵا دووماهیێ بەڕێـز سـەرۆکی پەرلەمـانی، مـن پێباشـە وەختـێ نـاڤ بێنە خوانـدن پسـپۆریەکە بەرامـبەر پسـپۆری بێتە خوانـدن مەسـەلەن دەرچووین یاسایێ یە بـۆ دڵنیایی ئەگەر سـیڤیش نەبیت ئەڤەلەهوو، چونکە زۆر نینە (20) ناڤن وەختێ ناڤ دێتە خواندن بەرامبەر وێ ژی کا دەرچووینێ یاسایێ یە داکو دڵنیاییەك دروست بیت بـۆ ئەنـدامێت پەرلەمـانی دابشێن دەنگدانێ لسەر ڤی ئەساسی بدەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز کاك باپیر فەرموو.

بەڕێز باپیر کامەلا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیـارە ئەوەی کە دەر دەکەوێـت تـا ئێسـتا ئەوەی کـاك (رابـوون) باسـی کـرد و ئەوەی بـرادەرانیش باسـیان کـرد بەڕێککەوتـن نەگەیشـتوونەتە ئەوەی کە ئەو لیـژنەیە پێـك بێـنن، بەڵـکـو ڕێکـارێکی ترمـان گرتـووتەبەر ئەویـش سیسـتەمی (سـانتلیگۆ) بـووە، ئێستاش دەرەنجام دەرکەوتووە کە ئەو سیستەمە سەرکەوتوو نابێت، هەموویان تێدا بەشدار ناکەین و، رەخنەو گلەیی زۆریش هەیە لە زۆربەی زۆریان، تورکمانەکانیش نە گەیشـتوونەتە یەك، ئەگەر بـرا تورکمانەکـانیش بـگەنە یەك باشتریشـە، بـۆیە مـن پێشنیار دەکەم ئەگەر بکرێت و ئەندامانی پەرلەمانی کوردستان پشتگیری لـێ بکەن ئەو کۆبوونەوەیە دوابخەین بۆ هەفتەی داهاتوو بەڵکو بگەینە دەرەنجامێکی باشتر، ئەمە تەنیا پێشـنیارە و بەشـێکی قسەکانیشـم پێشتر کرا لە لایەن زۆربەی بەتـایبەتی کاك (ئـاری هەرسین) و، کاك (رابوون) ئاماژەی پـێ کرد و، کاك (ابـو کـاروان)ش ئەو یاداشـتەی خوێنـدەوە و زۆربەی بـرادەرانیش رەخـنەو سـەرنجەکانیان لە گەڵ بیـرو

بۆچوونی ئێمە تێك دەكاتەوە (41) ئەندام پەرلەمانیش واژویان كردووە، ئێستا بۆتە (41) ئەندام كە پێشتر (39) بوو، ئەگەر بكرێت هەموو لایەك ڕەزامەندی لەسەر بدات بە باشتری دەزانم بۆ كامڵ تر بوونی ئەو لیژنەیە و بە گەیشتن بە سازانی نیشتمانی ئەو كۆبوونەوەیە دوا بخرێت، ئەو بڕگەیە بۆ كۆبوونەوەی داهاتوو بۆ ئەوەی بتوانین بگەینە چارەسەرێك، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز دكتۆر شوان فەرموو.

بەڕێز عمر مصطفى (د.شوان قەڵادزەیی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو یاسایەی كە پەسەند كرا هەمووی باسی سازان دەكات لەبەرئەوە ئێستا حەزف كردن و پەراوێز خستن و فەرامۆش كردن و پێشێل كردنی مافی ئەو ئەندامانە، كە لە ڕابردوودا وەكو لایەنێك لایەنە ئیسلامییەكان كە شتێك فەزڵی پێوە بكەن ئەو خەباتەی ئێمەیە كە لە شاخ هەمان بووە و ئێستاش بە هەمان ناو نیشان ماوینەتەوە، بەڵام جەنابتان بە یاسایەكی ڕۆژئاوایی (سانتلیگۆ) كە ئەمە نە نەصی (قورئانە) نە هیچە مادام دەبێتە مایەی پێشێل كردنی مافی خەڵك دەبوو پەیڕەو نەكرابایە، لەبەرئەوە كاتێك كەوا هەمووشمان چووینە ناو حكومەتەوە ئێمە دەنگێكین، بەڵام بە ئاراستەی خۆمان و بە سیاسەتی خۆمان و بە نەخشەی خۆمان موعارەزەین، دوور لە دەستەی سەرۆكایەتی پەرلەمانی كوردستان لە ئۆپۆزیسیۆنی پێشوو دەبوو ئەو كورسییەی ئێمە هەر پێش كورسیەكانی تر دیاری كرابایە وەكو نرخێك، ئیحتیرامێك بۆ ئۆپۆزیسیۆن لە هەرێمی كوردستاندا بەو شێوازەی كە هەیە، بەڵام بەداخەوە ئەو سیاسەتەی كە پەیڕەو كرا بۆ پلیشاندنەوەی ئێمە، سیاسەتێكە ئەمڕۆ لە تاریخا پێی دەڵێن سیاسەتی (ڕەش)، كۆمەڵێك سیقیش پێشكەش كراون هی ئەو لایەنانە هەمووی ئەندامی حیزبین هەمووی نە سیقیان لەگەڵدایە ئێستا بە ئێمە تەوافوق كراوە دەستی بۆ بەرز بكەنەوە، ئەمە بەراستی ئەو خولە یەكێكە لەو سیمایانەی كە ئەم خولی (4)م پەرلەمانی كوردستان یەعنی حیساباتی لەسەر دەكرێت، لەبەرئەوە بەهەر شێوازێك بوایە دەبوو بەراستی بە پێی سازان بوایە شوێنی ئەو خەڵكە كرابایە لە ناویدا، بەڵام ئێستا تۆ دێی باسی (چەپ) دەكات، ئایا لە هەرێمی كوردستان هەموو ئەوانەی كە لە (80) كان باسی شۆڕشی پرۆتۆتالییان دەكرد ئێستا بەس یەك لایەن ماوە (چەپ) بێت؟، دیارە لایەنەكانی تر هەموویان لێ پاشگەز بوونەوە، ئەو كورسیەتان بۆیە دیاری كرد بۆئەوەی كەوا بزوتنەوەی (ئیسلامی) لەگەڵ ئەو (3) لایەنە كێشەو مەشاكلی بۆ دروست بێت، چونكە خۆتان دەزانن بە ئێمە یەك لایی نا كرێتەوە، نە من نوێنەری ئەوانم نە ئەوان نوێنەری ئێمەن، بەس بۆ نەبوونی ئێمە لە ناو ئەو (21) ئەندامانەدا جگە لە ستەم جگە لە سیاسەتێكی زۆرینە بۆ كوژانەوە و خامۆش كردنی لایەنەكانی تر شتێكی تر نییە، ئەوە پیرۆزیشتان بێت، بەڵام هەموو ئەو دروشمانەی كە باس دەكران لە چاكسازی لە چی و لە چی كوا لە كوێ دەبینینەوە؟، بەس ئەوە دەمێنێتەوە كەوا كەمینە بە سیاسەتێكی دروست كراو پشتگوێ بخرێت، ئیهمال بكرێت، حیسابی بۆ نەكرێت، و لە وانەیە زۆریش باس لەوە دەكەن ئێمە زۆر داكۆكی لەوە دەكەین كەوا ئەو دەستوورە مەسەلەی ئاینی پیرۆزی (ئیسلام) تیادا سەرضاوەی سەرەكی یاسادانان

بێت لەوانەیە یەكێك لەو هۆیانەی كەوا ئێمەی لێ دوور خرابێتەوە ئەو بابەتە بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

دەزانی هەر لە ئێستاوە پێویست بە تەئویل و ئەو شتانە ناكات لەبەر خاتری ئەوە دوور خرابێتەوە، ئەو بڕگەیە لە دەستووردا هەموار بكرێت نازانم ئەم شتانە پێویست دەكات هەر لە ئێستاوە گۆمان و تەفسیری موئامەرەو ئەم شتانە ئیش پێنەكرێت، جەنابت هەقی خۆتە قسەكانی خۆت بكەی، بەڵام ئەمەی كە جەنابت لە ئاخیرەوە باست كرد تۆمەت بار كردنێكی بێ بنەمایە، كاك شوان فەرمووو.

بەڕێز شوان شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من پشتگیری قسەی زۆربەی بەڕێزان دەكەم كە قسەكانیان كرد، ئێمە كە باس لە سازان دەكەین پێم باشە بەڕێزتان ئەگەر مودەیەك بدەن مەسەلەن ناڵێم هەفتەیەك لەوانەیە لەبەرەئەوەی كە زەرورەتە لە ماوەی مانگێك دا تەواو بكرێت، بەڵام چەند سەعاتێك لەگەڵ فراكسیۆنەكان كۆبوونەوەیەك بكرێت بۆئەوەی تەهمیشی ئەو حیزبانەش نەكرێت یا خۆد ئەوان هەست پێنەكەن كە تەهمیش كراون لەو پرۆسە چارەنووسسازە بۆئەوەی ئەوانیش بێن بەشداری بكرێن، دەكرێت ئێمە بەراستی ئەوانەی كە كورسیە زۆرەكانیشمان هەیە دەكرێت چاو پۆشییەك، مرورەتێكمان هەبێتن تا بتوانین دڵی ئەو (4) حیزبەش رازی بكەین كە بێن لەگەڵ ئێمەدا بەشدار بن بۆئەوەی لە ناو ئەو پەرلەمانە، ئێمەش پێویستمان بەوانە تەنیا ئەوان پێویستیان بە ئێمە نییە، ئێمەش پێویستیمان بەوان دەبێت لە داهاتووش بۆئەوەی ئەو پرۆسەیە بە باشترین شێوە بەرەو پێشەوە ببەین، من داوا دەكەم بەڕێزتان كۆبونەوەكە چەند سەعاتێك ڕابگرن بۆئەوەی كۆبوونەوەیەكی سەرۆكایەتی فراكسیۆنەكان بكرێت تا ئەوكاتە بگەینە نەتیجەیەك كە بە دڵی هەموو ئەندامانی پەرلەمان و خەڵكی كوردستان بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، مامۆستا جمال فەرمووو.

بەڕێز جمال عثمان (جمال مۆرتكە):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەڤاڵانی پەرلەمان باسی ئەو بابەتەیان زۆر كرد، پشتگیری بۆچوونەكانیان دەكەم، من یەك بابەت باس دەكەم، بە حوكمی خەبات و مێژووی ڕابردوومان ئەو (4) لایەنە ئەگەر لە مەوقعی پەرلەمانیشیان تاكە كورسییەكیان هەبێت، تەبعەن ئەگەر ئاوڕیەك بدەینە مێژووی خەباتی دوور و درێژی نەتەوەیی و نیشتمانیمان جێگەی پەنجەیان دیارە، لە ناو كۆمەڵگای كوردەواری ئەمڕۆ، ئەوانە هەموو سەركردەكانیان جێگەی بایەخن، جێگەی شانازین و مێژووش شاهیدە، بۆیە من لەڕوانگەی خۆمەوە بەراستی بەنەقسی دەزانم هەموو ئەو (4) لایەنە بەشدار نەبن لە دەستوور، چونكە ئێمە پێكهاتەی ئەمڕۆ بە تایبەتی زروفی ئێستای كوردستان پێویستی بە تەبایی هەیە، پێویستی بە یەك ڕیزی هەیە، پێویستی بەوەیە نێو ماڵی كورد پتەو بكەین بۆ ئایندەیەكی گەش ڕەچاومان دەكات، ئێستا كوردستان لەژێر تەوژمێكی زۆر مەترسیدار دایە، بۆیە من ئەو هەنگاوەی ئێستا دەبینم لەو كاتەدا فەرامۆش كردنی بەو شێوازەی بەراستی مەوزوعی من سیاسیش نییە، مەوزوعم لە ڕوانگەی

دەروونی خۆمەوە دەڵێم پێویستە حیزبی (شیوعی) بەشدار بێت، پێویستە (بزۆتنەوەی ئیسلامی) بەشدار بێت، پێویستە (سۆشیالیست) بەشدار بێت، پێویستە (ئاراستەی سێیەم) بەشدار بێت، پێویستە هەموو ئەو لایەنانەکان بەشدار بن کە تا دوێنێ ئەم پەرلەمانەیان بە خوێنی کادرو پێشمەرگەکانیان دروست کرد، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاک دکتۆر محمد فەرموو.

بەڕێز د.محمد علی یاسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری تەواوی، تەواویش نە، بەس پشتگیریەکی (تام) لە نێوان تەواو (تام) دا هی کاك (ابو کاروان) و کاك (ئاری هەرسین) دەکەم، هەروەها ئەو یاداشتەی کە لە لایەن کاك (ابو کاروان) خرایە ڕوو، بەڕێزان دەستوور موئەسەسەیە، دامەزراوەیە، دامەزراوە بە بێ بەش کردن دانامەزرێت، هەندێك لە لایەنەکان بێبەش کراون کە لە خەباتی رزگاریخوازی باشووری کوردستاندا دەستێکی باڵایان هەبووە ئێستاش دەبێت لە خەباتی موئەسەساتی کردن و دامەزراوەیی بەشداریان پێ بکەین، دەبێ بەشداربن، وەکو ئەندامێکی پەرلەمان نیگەرانم لە بەشداری پێنەکردنی، ئەوان لەبەرئەوە لەگەڵ رێزم بۆ هەموو ئەندامانی ئەو لیژنەیە، بەڵام ئامادە نیم دەنگ بەو لیستەیە بدەم هەر چەندە کەسانی خاوەن توانا لە ناویاندا هەن و برادەرانی خۆم تیادا هەن، بەڵام ئامادە نیم دەنگی بدەمێ، بڕوا ناکەم پشتکیری (41) پەرلەمانتار و ئیمزا کردنیان بۆ ئەو بابەتەی ئەم (4) فراکسیۆنە یەك کورسییانە پشتگیریان شتێکی هەر وابێت، دەبێت بەرضاو وەربگرێ و پشتگیری ئەو ڕایە دەکەم کە هەر هیچ نەبێت بۆ ماوەیەك کۆبوونەوەکە دوا بخرێت و هەندێ گفتو گۆی دیکە بکەین لەسەر ئەو بابەتە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك سالار فەرموو.

بەڕێز سالار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوێنێ (5/19) یادی یەکەم هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستان بوو، (23) ساڵە ئێمە نەبووینەتە خاوەن دەستوور، دەستووریش واتە بنەمای بە دامەزراوی کردن لە ئاستی دروشمدا هەموومان قسەی ڕەونەقدار لەسەر پرسی بەدەستووری کردن دەکەین، بەڵام ئێمە دوا وادە بۆ پرسی دەستوور (8/19)ی ئەم ساڵە، پەرلەمانی کوردستان لە بەردەم بەرپرسیاریەتیەکی گەورەو تاقی کردنەوەیەکی یەکلا کەرەوەدایە، ئایا ئێمە لەم پرسەدا موەفەق دەبین یان جارێکی تر دێینەوە ئەزمەکان بە ئەزمەی ترو دەستووریش دەکەینە کارتی یەکلا کردنەوەی ململانێیە سیاسییەکان، بۆیە ڕام وایە پشتیوانی کردنی ئەو بەڕێزانەی کە هاوکارمانن لێرە ناکاتە ئەوەی ئەمە ئەصڵی مەسەلەکە بێت، ئەمە هەنگاوە بۆ مەسەلەی بە دەستووری کردن، واتە پرسی دەستوور لەبەشداری کردن و بەشەداری نەکردنی ئەوان گرینگتر و گەورەترە و هەمووشیان ڕای ئێمەمایان دەزانن لەسەر بەشداری کردنی ئەوان کە پێویست بۆ بەشدار بن، بەڵام لە پێناو گەیشتن بەوەی کە هەنگاوە قانوونییەکان پەك نەخرێت و چەندین مانگ لە ڕابردوو دا ئێمە تەحەمولمان کرد بۆئەوەی بتوانین بگەینە سازانێك لەسەر ئەم پرسە، ئێستاش هیواداریت ئەو هێزە سیاسییانەی کە

قوربانی بەخشی گەورە بوون لە مێژووی رزگاری کوردستاندا و لە دامەزراندنی ئەم پەرلەمانەش دا ئەمەش بە سنگ فراوانییەوە وەربگرن و، ئەو واژویانەش وەکو کارتێك بەکار نەهێنرێت بۆ یەك خستنی ئەم پرۆسەیە ئەوان با قوربانی بدەن لە پێناو ئەوەی ئێمە ببین بە خاوەن دەستوور و ئەم پەرلەمانە ئەوانە بیخەنە بەردەم تاقی کردنەوە، ئایا لەم ماوەی (3) مانگەدا ئێمە دەتوانین هەنگاوە عەمەلییەکان بنێین یان هەر لیژنە بە لیژنە دەسپێرین، لەبەرئەوە ڕام وایە ئەم بابەتە بابەتێکی سونائییە، راستە جورێك لە ئیجحافی تێدایە، بەڵام پرسی دەستوورەکە گەورەو گرینگترە و ئەوان لە (4) ئەندامی بەڕێز (3) کورسیشیان بۆ ئامادە کرابوو، بەڵام دیارە تەوافوقەکە لە نێوان ئەوان و بەرامبەرەکانیشیانەوە دروست نەبوو دەبوو هەمووشیان بەشداربن، ئێستا ئێمە لە قۆناغێك داین لە چوار چێوەی بەرنامەی کاردا بۆئەوەی دەنگ بدرێ بە ئەندامانی لیژنەی دەستووری، من داواکارم لە هەموو ئەندامانی پەرلەمان کە ئێستا هەموومان لەسەر بنەمای عاتیفی قسە دەکەین پێش ئەوەی ئەم پێکهاتنە بێت لەسەرئەوە لە ناو فراکسیۆنەکانی خۆمان جەختمان بکردایەتەوە لەبەرئەوە ناکرێت لەسەر ئەم بیانوانە ئەمڕۆ ئەو بەرنامەی کارە بە ئاراستەیەکی تردا ببرێت و پێویستە دەنگدان لەسەر ئەندامانی لیژنە دەستوورییەکە بکرێت کە کاری خۆیان بکەن و پەرلەمانی کوردستان بەتایبەتی و بەتایبەتی تریش سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان دەبێت زۆر لە نزیکەوە ئەو کاتەی لەبەر دەستدا ماوە بیقۆزێتەوە بۆئەوەی ئێمە پڕۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان دوای پێداچوونەوەی بیخەینە بەردەم خەڵکی کوردستان و لەسەر بنەمای دەستووری چارەسەری هەر بۆشاییەکی یاسایی بکرێت بۆئەوەی ئۆباڵی تاریخی جارێکی تر نەکەوێتە ئەستۆمان، کە لە لای خەڵکی کوردستان تووشی ئیحراجییەکی گەورە ببین.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، کاک ئاری نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز ئاری محمد (ئاری هەرسین):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، هیوادارم ڕێگە نەدەی کە باسی عاتیفە و لاڕێبردن و ئەم قسانە، هەر کەس بۆی هەیە دەلیلی خۆی بێنێتەوە، بەڵام نەك قسەی مەبدەئی خەڵکی تر بە عاتیفە لێك بداتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، کاک عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من سەرەتا سەرنجتان بۆ یەك بابەت ڕادەکێشم کە لە قانوونەکە وشەی سازان هاتووە لە هیچ قانوونێکی دونیا سازان نییە، کەواتە ئەم (21) کەسە کە دەبنە ئەندامی ئەم لیژنەیە کەسێکیان ناڕازی بێت لە هەر یەکێ لە تێپەڕاندنی هەریەکە لەو بەندانەی ناو دەستوورەکە تێناپەڕێت ئەوە خاڵی یەکەم، خاڵی دووەم: سەقفی زەمەنی دانەنرا بۆ ئەو وادەیەی دوای (90) ڕۆژەکە، خاڵی سێیەم: وادەی ڕاپرسیەکە دیاری نەکرا ئەمە وەکو سەرنجێکی گشتی لەسەر یاساکە، من خۆم پشتگیری لە قسەکانی (حیات) خان دەکەم، ئەم (19) کەسەی کە ئێستا ناوەکانیان لەبەردەستی ئێمەدایە لەوانەیە هەموویان خەڵکی شایستە و بەڕێز بن، بەڵام بەداخەوە من

زۆربەی زۆریان نا ناسم، ئەمە یەعنی زەحمەتە بۆ من دەنگ بدەم بە کەسێك کە نەی ناسم کە سیڤیەکەی نە بینم نەزانم ڕابردووی چییە توانای چییە لەبەرئەوە پشتگیری تەواوی قسەکانی کاك (ئاری هەرسین) و (حیات) خانیش دەکەم، لە هەمان کاتدا من پێشنیاری ئەوە دەکەم وەکو ئەو برادەرانە باسیان کرد ئەو (4) لایەنانەی کە نوێنەریان نییە ڕابردوویەکیان هەیە لە خەباتی رزگاریخوازی نەتەوەیی کورد دا و، هەروەها ئێستا پێگەیەکی جەماوەریان هەیە، هەروەها ئێستا لە بەرەکانی جەنگ دا بە فیعلی شەهید دەدەن بەرگری لەم هۆڵە دەکەن کە ئێمە لێرە لیژنەکە تێدا دروست دەکەین، ناکرێت ئەوانە بێبەش بکرێن و، ئەگەر بکرێت ئەمە پێشنیارێکە دەیکەم (1) کەس کە دیاری کراوە من نازانم ئەوان خۆیان ڕازی دەبن یان نا بۆیان بکرێت بە (2) ئەندام بۆئەوەی تەوەجوهە عیلمانییەکە جیا بکرێتەوە لە تەوەجوهە ئاینییەکە، چونکە ئەوان ئێستا حالیەن (2) تەیارن (3) تەیاریان وەکو من لێ بزانم علمانین و یەکێکیان ئاینییە، مەزهەبییە، لەبەرئەوە ئەگەر بکرێت بە (2) ئەندامیش بۆیان من وەکو پێشنیارم کرد نازانم خۆیان چەند قایل دەبن یان قایل نابن؟، پشتگیری تەواوی قسەکان و راپۆرتەکەی (ابو کاروان) دەکەم و، پشتگیری تەواوی قسەکانی (حیات) خان و کاك (ئاری هەرسین) دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، خاتوو فیروز فەرموو.

بەڕێز فیروز گە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیریا قسەکانی کاك (ئاری) و (ابو کاروان)ی و (حیات) خانێ دکەم، من وەکو جێگرا بەرپرسێ لیژنا مافێ مرۆڤی پاڵپشتی تەواوی خۆم بۆ ئەو حیزبە سیاسیانەی دەردەبڕم کە لە پەرلەمانی کوردستان خاوەنی (1) کورسین، پێمان وایە ئەو هێزانە هێزی خەباتکاری نیشتمانین و پێویستە لە لیژنەی دەستووری بەشیان هەبێتن، چونکە پێگەی ئەوان بە ژمارەی کورسی نینە بەڵکو ئەوان دەبێت بەشداربن، چونکە ئێمە کە باسی سازان دەکەین دەبێت بە کردار سازان هەبێت نە بە کۆتا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك ئۆمێد فەرموو:

بەڕێز ئۆمێد عبدالرحمن (ئۆمێد خۆشناو):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یاساکەمان دەرکرد بابەتەکە سازان بوو، رۆحی یاساکە بریتییە لە سازان و لە ئەنجامیشدا کاتێك دەبینە خاوەنی دەستوور دیسانەوە دەبێت سازانمان هەبێت لە ماوەی ساڵانی ڕابردوو سازان و تێگەیشتنی هاوبەش نەبووە لەبەرئەوە تا ئێستا ئێمە خاوەنی دەستوور نین و، لایەنێکیش بە تەنیا بەرپرسیار نییە هەموومان بەرپرسیارین کە جێی سەرنج و تێبینیەکانمان لە دەستوور نەبووەتەوە، بۆیە سازان نەبووە و دەستوورمان نییەن خێرە لیژنەیەك دروست دەبێت بۆ دروست بوونی دەستوور هێنانە ئارای دەستوور و سازانی دەستوور ئەو لیژنەیە بە سازان نەبێتن، بۆیە ئێمە ئەوە ڕادەگەیەنین بۆ مێژوو هەڵوێستی ڕەسمی فراکسیۆنی (پارتی دیموکراتی کوردستان) لەو سێ کۆبۆنەوەی کە کراوە رامانگەیاندووە، ئێمە لەگەڵ ئەوەدا بووینە بە سازان ئەو لیژنەیە دروست بکرێت و هیچ لایەنێك تێدا فەرامۆش نەکرێت، ئەوەی بووە رێکەوتن نەبووە لە نێوان فراکسیۆنەکان، پەنامان بۆ شێوازێك

بـردووە كاتێـك نەگەیشـتووینە رێكەوتـن، بـۆیە بەو شـێوازە دابەش كـراوە، پێـوەری كورسـی پەرلەمـانی لەبەر چـاو گیـراوە، پشـتگیری یاداشـتەكە دەكەیـن، نـاكرێ هـیچ لایەنێـك لەم وڵـاتەدا لە نووسینەوە و ئامادەكردنی دەسـتوور فەرامـۆش بكرێـت لە پرۆسـەیەكی نیشـتمانی داینـە و ئەو یاداشـتەی [41] ئەنـدامانی پەرلەمـان واژوویـان كـردووە دەبێـت بە نەزەری ئیعتیبـار وەربگرێـت، ئەمە بە نیسـبەت ئێمە مەبـدەئە و عـاتیفە نیـیە، لە یەكەم رۆژەوە تـا ئێسـتا یەك فـاریزە و نـوقتە لە قسـەكانمان نەكشاینەتەوە و ناكرێـت هـیچ لایەنێك فەرامۆش بكرێت، تەوافـوقیش لەم وڵـاتەدا بریتـی نییە لە تەوافـوقی نێـوان پێـنج لـایەن، تەوافـوقی هەمـوو پێكهاتەكـانی ئەم وڵـاتەیە، بە نیسـبەت مـافی پێكهاتەكانیش ئەوەی لـای ئێمە مەبـدەئە، مافیان زامـن بێـت، ئەوان لە داخلـی خۆیـان بڕیـار لەسـەر چـی دەدەن حەقـی ئێمە نییە كاندیـدی ئەوان دیـاری بكەیـن، هەرچەنـد بە خۆشحاڵییەوە هەردوو لـایەن لە خۆشـك و برایـانی مەسـیحی و توركمـان لەم بـابەتە یەكلـایی بـووینەتەوە و دووبـارە داوا دەكەیـن لە پرۆسـەیەكی نیشـتمانیداین و لە هەنگـاوە سـەرەتاییەكانی ئەم پرۆسـە نیشـتمانییەدا دەبێـت سـازان هەبێـت و داواكاری ئەوان بە نەزەری ئیعتیبـار وەربگیرێـت و ئەو كـات دەتـوانین هەنگاوەكـانی ئاینـدە بە متمـانەی زیـاتر بهـاوێژین، ئەگەر نـا پـێم وایە لە دەسـتپێكی خـراپ داینـە و متمـانە كـاڵتر دەبێـت و ئەنجـامێكی باشـمان لەم پرۆسـە نیشتمانییە نابێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو كاك گۆڕان،

بەڕێز گۆڕان ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من لە روانگەی باوەڕ بوونم بە دیمۆكراسی و دەستاودەستكردنی دەسەڵات بـاوەڕم بە تەعەدودیەتـی فـرە حزبـی حەقیقـی و راسـتەقینە هەیە، نەك وێنەیـی و لەو روانـگەیەوە ئەو پەڕی رێـز و حـۆرمەتم هەیە بـۆ خەبـات و قوربانیـدان و هەڵوێسـت و ماندووبۆنی هەر چوار حزبەكە، كە من نەیدەویست قسە بـكەم، بەڵام یەك پرسیارم لا دروست بووە، ئەگەر ئێمە هەوومـان بەو شـێوەیە قسە دەكەیـن من تێناگەم كـێ بڕیاری دا نوێنەرەكان بەو شێوەیە دەستنیشان بكرێت؟ ئەمە لای من بـوویتە مەتەڵ، مـن دەبیـنم یاداشـت [40] كەس ئیمـزای كـردووە بەشـێكی زۆری سـەرۆكی فراكسیۆنەكان بە شێوەیەكی تر قسە دەكەن، ئەگەر وایە بـۆ ئەو نـاوانە دیـاری كـرا؟ ئەگەر وایە بـۆ گەیشـتن بەو ئیتیفـاقە كە ئەگەر دژی پرۆسـەی سـازان بێـت، پرۆسـەی نیشـتمانی تێك دەدات؟ ئومێـدەوارم لە دەسـتەی سـەرۆكایەتی وەڵامەكەم دەسـت كەوێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو كاك شێركۆ،

بەڕێز د. شێركۆ حەمە امین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

مـن لە راسـتیدا كـاتی خۆشـی كە موناقەشـەی ئەم پـرۆژەیە كـرا ئەو پرسـیارەم كـرد و وەڵامەكەشـم دەسـت نەكەوت، بـۆ [21] كەس نەبـوو؟ بـۆ [19] نەبـوو؟ بـۆ [17 و 23] نەبـوو؟ ئەو بنەمـایە چـی بـوو كە لەبەر چاو گیرابـوو بـۆ دانـانی ئەم [21] كەسـە؟ بە دڵنیای ئێسـتاش وەڵامـی ئەو پرسیارەم دەسـت ناكەوێـت، خـاڵێكی تـر، هەروەكـو ئەو بەڕێـزانە وتیـان، مـن رێـزی زۆرم هەیە بـۆ خەبـاتی تـاك بە تـاكی خەڵكـی هەرێمـی

کوردستان بۆ قوربانیدانی حزب بە حزبی هەرێمی کوردستان و بۆ هەموو ئەو دڵۆپە خوێنانەی کە لە پێناوی چ ئەم رۆژە چ سەروەربوونی یاسا و چ دەنگی ئازاد و چ میدیای ئازاد و چ دەستەبەرکردنی سیستەمێکی حوکمڕانی مرۆڤ دۆست لە هەرێمی کوردستان رژاون، سەری رێزیان بۆ دادەنوێنم و تەقدیرم هەیە بۆ یەکەم پێشمەرگە هەر لە کۆماری کوردستانەوە تا دەگاتە ئێرە و پێشتریش لە شۆڕشی [شێخ عبیدالای نەهری]یەوە و هەموو شۆڕشەکانی کورد بە بێ جیاوازی، بەڵام ئەمە ناکاتە ئەوەی لە ژێر چەتری وشەی سازان هەر وەکو هاوڕێم [کاک سالار و کاک گۆران] وتیان، لە ژێر چەتری سازان جارێکی تر لە ماوەی [23] ساڵی حوکمڕانی کوردی نەیتوانیوە خاوەنی دەستوور بێت، دیسان ئەمجارە پەك بخرێتەوە و ئۆباڵەکەی بخرێتە ئەستۆی پەرلەمانی کوردستان، بۆیە من دەپرسم لە راستیدا هەموو ئەو بەڕێزانەی کە ئێستا بە جۆرێك لە جۆرەکان ئەم قسانە دەکەن پێشتر لە کۆبوونەوەی فراکسیۆنەکان بوون و دەیانتوانی ئەو کاتە باشتر و جدی تر و لێبڕاوانەتر بەرگرییان لە بەشداری هەموو لایەك بکردایە، لەگەڵ ئەوەی من لە [100%] لە روانگەی ڕوا بوونم بە دیمۆکراسی، بە مافی بەشداریکردنی تاك بە تاکی هەرێمی کوردستان، لەگەڵ ئەوەدام هەموو خەڵکی هەرێمی کوردستان بە جۆرێك لە جۆرەکان لە نووسینەوە و ئامادەکردنی داڕشتنی دەستوور جێ پەنجەیان هەبێت، نەك ئەو بەڕێزانەی کە نوێنەریان هەیە لە پەرلەمان، بۆیە لە راستیدا هیوادارم هەموومان پێکەوە هەم سازان و هەم سازشێکی بەکۆمەڵ بکەین، بۆ ئەوەی کە ئێستای هەرێمی کوردستان لەمە زیاتر لە پرسی بێ دەستووری نەمێنێتەوە، ئەوەی کە هەر جارە و بە بیانوویەك هەوڵ بدرێت فۆرمێکی یاسایی دابنرێت، بۆ داتاشرێت بۆ دەربازبوون لەم قۆناغە، بۆیە من وێرای پشتگیریکردنم لە بەشداری کردنی هەموو پێکهاتەکانی خەڵکی هەرێمی کوردستان و هەموو حزب و ئەکادیمسیت، پشتگیری قسەکانی [کاك سالار و کاك عمر و کاك گۆران] دەکەم و هیوادارم کە ڕوابوون بە بەشداری کردن ڕوابوونێکی تەواو بێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاتت تەواو بوو، فەرموو کاك عەلی،

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی لای ئێمە نموونەی باڵایە و چاوی لێدەکەین دیمۆکراسیەتە، لەم پرسە بە خۆشحاڵییەوە پەنا بۆ سیستەمی سانتلیگۆ براوە کە لە رۆحی دیمۆکراسی لە دایك بووە، واتە ئەمەیە دەبێت دیمۆکراسیەت وەك نموونەیەکی باڵا وەربگری کە هەموومان رۆژانە بەستەزمانانە پێداگری لێدەکەین یان عەدالەت وەك نموونەیەکی باڵا وەرگرین، من هەرگیز لە جوهد و ماندووبوونی ئەو حزبانە کەم ناکەمەوە کە خوێنی زۆریان رێشتووە و خەباتی گەورەیان کردووە و بەشێکیان زیاتر لە نیو سەدە خەباتیان هەیە، بەڵام ئەم پرسە پرسێکی دیمۆکراسییە بە تەواوەتی، یەعنی ئەگەر ئەوان [5 و 6] کورسیان هەبا ئێمە بە هەمان شێوە مامەڵەمان لەگەڵیان دەکرد، واتە ئەمە مامەڵەی حزب نییە وەك فۆرمی حزبەکە، بەڵکو مامەڵە لەگەڵ بنەمایە، لە کوێ عەدالەت هەبووە [6 و 1] یەکسان بێت بە یەك و لە کوێ دیموکراسیەت هەبووە؟ سیستەمی سانتلیگۆش لەسەر ئەم بنەمایە دانراوە، بۆیە بە رەئی من شتێکی زۆر دەقیقە پەنای بۆ ببەین و حاڵەتێکی تر من نامەوێت ئەم شتە بە لاڕێدا ببرێت، بۆ ئەوەی کاریگەری نەرێنی نەبێت بۆ سەر ئەو لیژنەیەی کە دروست دەبێت، بکرێت بە ئەوە بەرەی دین و بەرەی دژەدینە، لای ئێمە ئەمە بڕاوەتەوە و بنەمایەکی

سابتە کە پێویستە ئاینی پیرۆزی ئیسلام سەرضاوەی سەرەکی دەستوور بێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك بێستون،

بەڕێز بێستون فائق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

[کاك علی] قسەکانی منی کرد، ئەگەر من پێشتر بوومایە رەنگە ئەو ئەم قسانەی وتی بایە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك ئومێد،

بەڕێز ئومێد حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە بڕوای من دەستوور بنەمایی ترین پرسە کە لە مێژوی هاوچەرخی باشووری کوردستان هاتووتە ئارا و هێزە سیاسییەکان و دام و دەزگا فەرمییە پەیوەندیدارەکان گەڵاڵەیان کردووە و لە ئێستادا بڕیار لە چارەنوسسازترین لە پرسی دەوڵەتسازی کردن دەدەین لە رێگەی ئەو لیژنە پەرلەمانییەوە، سەرباری پشتیوانیمان بۆ ئەوەی هەموو پێکهاتە سیاسی و ئاینی و کۆمەڵایەتی و ئێتنیکییەکان بەشدار بن، بەڵام باوەڕم وایە گرنگی پرسەکە گەورەیە و وادەکات دامەزراندن و سەر لە نوێ رێکخستنی پرۆسەی نووسینەوەی دەستوور بە تەواوی ئەمڕۆ بکەوێتە رێ، مادام یاساکە سازانی بە بنەما گرتووە لە رێگەی ئەو نوێنەرانەی کە لە لیژنەکەدا هەن و ئەو نوێنەرانەی کە هێزە سیاسییەکان دیاریان کردووە یان ئەو نوێنەرەی بۆ چوار هێزە سیاسییەکە دیاری کراوە دەتوانێت تەواوی روئیای سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابووری و فەرهەنگی ئەوان بباتە ناو لیژنەکەوە، مادام سازان بنەمایە، هەموو هێزی سیاسی ئەگەر یەك نوێنەریشی هەبێت دەتوانێت بە تەواوی بەرگری لە راوبۆچوونی سیاسی و کۆمەلایەتی خۆی بکات، جگە لەمە هەموو ئەو ئەندامانەی پشتیوانیان لەم یاداشتە کردووە دەتوانن لە لیژنە دەستوورییەکەدا لە رێگەی نوێنەری فراکسیۆنی خۆیانەوە لەناو لیژنەکەدا بە شێوەیەك کار بکەن کە پشتیوانی بێت لە خستنە ئارا و جێگیر کردنی رۆئیای سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابووری و ئایدۆلۆژی ئەو هێزە سیاسیانەی بە پێی ئەو سیستەمەی وەك میکانیزم سەرخرا بۆ دیاری کردنی لیژنەکە دەتوانن هەڵگری ئەو پەیامە بن لەناو لیژنەکە کە ئەو چوار هێزە سیاسییە هەیەتی، بۆیە من پشتیوانی لە پەیامەکەی [کاك سالار] دەکەم بۆ هەر چوار هێزە سیاسییەکە، پرسی دەستوور بنەڕەتی ترین و چارەنووسسازترین پرسە لە مێژووی تازەی هەرێمی کوردستان، بۆیە پێویست نییە لەمە زیاتر دوا بخرێت و زۆر گرنگ و بەرپرسیارانەیە کە هەمووومان و ئەو ئیشەش بە هەمووومان دەکرێت پرسێکی نیشتمانی گەورەیە و هەمووومان بە رۆحیەتی گەورەی نیشتمانییەوە و دڵنیام کە هەمووومان ئەو رۆحییەتەمان هەیە و هەڵگری ئەو رۆحییەتەین کە ئەم پرسە سەر بخەین، بۆ ئەوەی انشاواللە لە ئایندەی نێزیکدا کوردستان ببێتە خاوەنی دەستووری خۆی، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك خلف،

بەڕێز خلف احمد معروف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەڵبەت هەندێك لە برادەرەكان قسەكانیان كرد و نامەوێت دووبارەی بكەمەوە، بەڵام حاڵەتێك هەیە ئێمە لە سەرەتا كە چووینە گفتوگۆ بۆ رێكەوتن لەسەر لیژنەكە و بە پێی یاسا سازانمان كرد لەسەر مەبدەو بۆ گفتوگۆكان، لە لای من وەك ئەندامی پەرلەمان سەیرە و لەسەرەتاوە ناومان تەقدیم كردووە بۆ رێكەوتن و چووین رێكەوتنێكمان ئیمزا كردووە و ئێستا بە جۆرێكی تر باس لە مافی چوار حزبەكە و پێكهاتەكان بكەین، من وەك مەبدەو بۆ چەسپاندنی بنەماكانی دیموكراسی بە شێوەیەكی زۆر باش لەسەر بابەتی گرنگ و گەورە وەك پرۆژەی دەستوور و ئامادەكردنی پرۆژەی دەستوور زۆر لەگەڵ ئەوەم چوار حزبەكە و هەموو ئەو لایەنانەی خۆیان بە مەغدور دەزانن بەشدار بوونایە، بەڵام كەی؟ ئەو كاتەی لەسەر چەسپاندن یان دروستكردنی یاسا قسەمان لەسەر بكردبا، ئەوكات بە شێوازێك بمانتوانیتایە یاساكە داڕێژین كە لە ناو مەبدەئی سازان جێگای ئەندامانی ئەوانیشمان بكردایەتەوە، بەڵام كە من بێم شەڕ لەسەر چەسپاندن یان ناردنی زیاتری ئەندامانی خۆم یان حزبەكەم بكەم و لە بڕی سێ، چوارم هەبێت، پێنجم هەبێت، عەدەدێكی بەرزترم هەبێت، دوای ئەوەی كە رێكەوتنم كرد شەڕی ئەوە بكەم لە راستیدا جگە لەوەی دەبێتە هۆكارێك یان موبەڕەڕێك كە زیاتر لە [20] ساڵی رابردوو نەمانتوانیبێت ئەساسێك بۆ دانانی پرۆژەی دەستووری هەرێمی كوردستان كە ئەمە عەیبێكی سیاسی گەورەیە لەسەر ئەزموونی سیاسی هەرێمی كوردستان بە هەموو پێكهاتەكان و حزبەكانی كوردستان، جگە لەوەی دەمانەوێت درێژە بەو عەیبە سیاسییە گەورەیە بدەین، هیچ شتێكی تری لێ ناخوێنمەوە، بۆیە هیوادارم ئاراستەی كار و ئیشەكانی پەرلەمان بە ئاراستەیەك بڕوات كە بتوانین پرۆژەی دەستوور بە باشی ئامادە بكەین و بچێت بۆ راپرسی و دیسان ئەو عەیبە نەكەوێتە ئەستۆی ئێمە لەو خولەی ئێستای پەرلەمانی كوردستان، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، فەرمووو كاك انور،

بەڕێز انور قادر مصطفی :

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دیارە دەستوور بۆ هەموو خەڵكی كوردستانە، من لەگەڵ ئەوەدام هەموو حزبەكان و نوێنەری هەموو خەڵكی كوردستان لەم دەستورەدا بەشدار بێت لە نووسینەوەی دەستوور، بەڵام ئەوەی كە دەبینم ئەو چوار حزبە و بە شێوەیەك لە نووسینەوەی دەستوور بەشدار بن كە عەدالەتی تێدا بێت، بەڵام من ئەو راپۆرتەم بینی كە [ابو كاروان] خوێندییەوە بەشی هەرە زۆری ئەوانەی ئیمزایان كردبوون لە فراكسیۆنی زەرد بوون، مەبەستم ئەوەیە ئەوان یەك لەسەر سێی ئەو كورسییەیان هەیە ئەگەر مەلسەلە موزایەدە نییە و لە خەمی ئەوەدان، دەتوانن بە تەوافوق چارەسەری ئەمە بكەن، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

پێشنیار بۆ كەس مەكە فراكسیۆنەكەی تۆش دەتوانێت هەمان شت بكات، فەرمووو كاك ئومێد نوقتەی نیزامی؟

بەڕێز ئومێد عبدالرحمن خۆشناو:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

زۆر باسی ئەوە دەکرێت، من وتم ڕێکەوتن نەکرایە، من دەڵێم فراکسیۆنی پارتی ئەوەی کە هەیە و داوامان کردووە لەوە کەمتر بێت، لایەنەکانی دیکە جێگەیان بێتەوە، بەڵام وا باس دەکرێت هیچ ڕێکەوتنێك لە ناو فراکسیۆنەکان نەکراوە ئەو قسانەی کە ئێستا کردوومانە لە یەکەمین کۆبوونەوە کردوومانە بە شاهیدی ئەو بەڕێزانەی لە کۆبوونەوەکان بوون، حازر بووینە لەوە کەمترمان هەبێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، فەرموو کاك عبدالرحمن،

بەڕێز عبدالرحمن علی رضا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی زۆری کرا، تەنیا یەك شت دەڵێم، تکایە ئەوی من گوێم لە قسەکانە لەم هۆڵی پەرلەمانە دەبینم بە دوو ئاراستە قسە دەکرێت، ئاراستەیەکیان بەرەیەك هەیە پشتیوانی ئەو چوار حزبە دەکات و بەرەیەکیش دژایەتی دەکات، لە ڕاستیدا هیچ بنەمایەکی نییە، سیستەمێك پەیڕەو کراوە کە سیستەمی سانتلیگۆیە و میکانیزمەکە وا گیراوەتە بەر بەو شێوازە بووە، من تێناگەم ناو تەسلیم کراوە، هەموو شتێك تەواو بووە، ئێستا بۆ ئەو موناقەشە گەرم و گوڕە دروست بووە لێرە؟ لەبەر ئەوە تکایە با هەموو قسەکانمان بکەینە ئەوەی کە دەستوورێکی باشمان هەبێت بۆ هەرێمی کوردستان، سازان کراوە لە مەسەلەکە، بۆیە ناکرێت ئەگەر حزبێك تێدا نەبوو هیچ ڕەئی و پێشنیار نەبێت، ڕەئی و پێشنیاری خۆیان بە نووسراو ئاراستەی ئەو [21] کەسە بکەن، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان لە کۆتایی ئەو قسانەی کە ئێوە کردتان، تکایە ئیتر با کۆتایی پێ بێنین، چونکە زۆربەی قسەکان کرا، [امنە خان و بێگەردخان] ئەگەر قسەیەکی تر پێویست ناکات با کۆتایی پێ بێنین، ئەم بابەتە بابەتی کۆبوونەوەی سەرۆکایەتی پەرلەمان و سەرۆکی فراکسیۆنەکان بوو، لە سێ کۆبونەوەی یەك لە دوای یەك کە ئەم کۆبوونەوانە هەندێك جار چوار سەعاتی خایاندووە بۆ زانیاری جەنابتان ئەو کۆبوونەوانە پێش واژوو کردنی یاساکە لە لایەن بەڕێز سەرۆکی هەرێمی کوردستان دەست پێکرا بوو، بۆ ئەوەی بە زووترین کات ئێمە بتوانین ئیستیحقاقی پەرلەمانی کوردستان کە پێویستە لەسەری ئەنجام بدات بە ئەنجامی بگەیەنین و ئەندامانی لیژنە دەستوورییەکە بەو شێوەیەی کە هەموو لایەك ڕێك بکەون لەسەری ئامادە بکرێن و تەنانەت بەرنامەمان وابوو کە هەر لە حەفتەی یەکەم و دووەمی ئەو ماوەیەی کە خۆمان بۆ خۆمان داناوە و پەرلەمان بۆ خۆی داناوە کە پێویست دەکات لە ماوەی یەك مانگ ئەو پرۆسەیە ئەنجام بدات وامان دانابوو لە حەفتەی یەکەم و دووەم ئەو پرۆسەیە ئەنجام بدرێت، دەمەوێت بە بەڕێزتان ڕابگەیەنیم کە هەر لە کۆبوونەوەی یەکەم پرسی نوێنەری پێکهاتەکان نوێنەری [کلدان و ئاشوور و سریان و ئەرمەن] لەگەڵ پرسی پێکهاتەی [تورکمان] یەکلاکرایەوە و کە نوێنەرایەتیان چۆن بێت لە لیژنە و پرسی ئەوان یەکلا کرایەوە، ئەوەی کە لە سێ کۆبوونەوەی یەك لە دوای یەکەکان بەردەوام قسەی لەسەر کرا بریتی بوو لە نوێنەرایەتی کردنی ئەو چوار حزبە بەڕێزە لە لیژنە دەستوورییەکە، زۆر هێنرا و براو ئەو باسە وەکو باسم کرد بە درێژایی چەند سەعاتێك لەو سێ کۆبوونەوە باس و خواسی لێکرا، بەڵام ڕێکەوتنی لەسەر نەکرا بەو شێوەیەی کە

هەمووان لەسەری رازی بن، هەڵبەت ئەوەی کە هەندێك لە ئەندامانی پەرلەمان باسیان کرد راستە تەنانەت تا ئاستی ئەوەی لە هەندێك لە کۆبوونەوەکان باس لەوە کرا کە سێ لەو بەڕێزانە نوێنەرایەتیان هەبێت لە لیژنەکە و دیسان رێکەوتنی لەسەر نەکرا، بۆیە هەرچی زیاتر گفتوگۆ لەسەر ئەم بابەتە بکرێت پێم وابێت رەنگە سوودێکی ئەوتۆی نەبێت، چونکە گفتوگۆی زۆری لەسەر کراوە، ئێستا ئێمە پابەندین بە ماوەیەك کە پەرلەمان بۆ خۆی دیاری کردووە کە لە ماوەی مانگێك لیژنە دەستورییەکە دروست بکرێت، بۆ زانیاری بەڕێزتان لە [2015/4/23] پرۆژە یاسای ئامادەکردنی پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان بۆ راپرسی چووتە بواری جێ بە جێ کردنەوە، چونکە بە پێی یاساکە بە پێی بڕگەی ماددەی کۆتایی یاساکە لە دوای دەرچوونی یاساکە ئەڕواتە بواری جێ بە جێ کردنەوە، لە [2015/4/23] لە لایەن بەڕێز سەرۆکی هەرێمەوە یاساکە ئیمزا کراوە و لەو کاتەوە یاساکە چووەتە بواری جێ بە جێ کردنەوە ئێستا ئێمە [2] رۆژمان لەبەردەم ماوە بۆ یەکلاییکردنەوەی ئەم پرسە، من دڵنیایی تان دەدەمێ ئەگەر بمانزانیبا بە گفتوگۆ دەتوانین ئەنجامێکی باش بەدەست بێنین بۆ گەیشتن بە رێکەوتن لە نێوان ئەم چوار حزبە و فراکسیۆنەکانی تری پەرلەمان ئەوا بە دڵنیاییەوە درێژەمان دەدا بە گفتوگۆکان، بەڵام گەیشتە بن بەست، ئێستاش پێم وابێت گفتوگۆی زیاتر پێویست نییە ئەوەی کە پێویستە ئێستا ئێمە ئیستیحقاقی خۆمان بەو شێوەیەی کە لە یاساکەدا هاتووە جێ بە جێ بکەین و ئەو ئەندامانەش کە واژوویان کردووە دەتوانن لە فراکسیۆنەکانی پەرلەمان دوایی دیدی تر بێننە کایەوە، بۆ ئەوەی کە هەندێك لە ئەندامانی لیژنە دەستورییەکە کە ئەمڕۆ دەنگیان پێدەدرێت وازنامە پێشکەش بکەن و لە بڕی ئەوان ئەندامانی ئەم چوار لایەنە بێنە ناو لیژنە دەستوورییەکەوە و نوێنەری ئەوانیش کە دیاری کراوە بە پێی رێچکەی سیستەمی سانتلیگۆ کە سیستەمێکی دیمۆکراسییە لە وڵاتانی تریش پشتی پێ دەبەسترێت بۆ یەکلایی کردنەوەی ئەم جۆرە ململانێیانە و ئەو کورسییەش بۆ ئەوان پارێزراو دەبێت و هەر کورسییەکی تریش کە لە لایەن فراکسیۆنەکانی ترەوە ئیستیقالەی لێدەکەن، بۆ ئەوەی بدرێت بە نوێنەری پێکهاتەکانی تر، ئەمە رێگە ناگرێت، هەر چارەسەرێکی تریش رێ بکەون ئێمە بە دڵنیاییەوە دەیهێنینە ناو هۆڵی پەرلەمان و دیگرینە بەر، بەڵام هەموو ئەمانە رێگە لەوە ناگرن کە لیژنە دەستوورییەکە رای ئەوانیش وەربگرێت، تەنانەت ئەندامیشیان نییە لە لیژنە دەستوورییەکە و دتوانرێت رایان وەربگرێت لە هەموو پرسەکان و نەك هەر ئەوان، بەڵکو ئێمە رێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی مان هەیە کە زۆر زیندوون و هەر لە ئێستاوە دەستیان کردووە بە گفتوگۆکردن لەسەر پرۆژە دەستووری هەرێمی کوردستان، زانکۆکانمان هەیە کە ئێستا ئێمە دانیشتووین لە پەرلەمان بۆ ئەم پرسە ئێستا کۆنفرانسی زانستی لە زانکۆی سەلاحەددین هەیە لەسەر ئەم پرسە کە خەڵکانی ئەکادیمی و مامۆستایانی زانکۆ و دادوەرە بەڕێزەکان بەشدارییان کردووە، دەبێت ئالییەتێك بگرینە بەر کە ئێمە لە دەستەی سەرۆکایەتی بە دڵنیاییەوە موسڕین لەسەر ئەوەی نوێنەرایەتی زۆرترین خەڵك بەشداری لەو وتووێژە دەستوورییە بکات، بۆیە تەنانەت ئەگەر ئەمڕۆ ئەو لیژنەیە لە پەرلەمانی کوردستان پەسەند بکرێت و ئەمە دەرگا داناخات لەبەردەم هەر تەوافوقێکی تر ئەگەر ئەنجام بدرێت، بەڵام ئێستا لەبەر ئەوەی ئیستیحقاقێکمان هەیە پێویستە لە ماوەی یەك مانگ دا ئەو لیژنە یەکلا بکرێتەوە،

ئەمڕۆ رەنگە دوا كۆبوونەوە بێت بتوانین ئەو پرسە یەكلا بكەینەوە و رەنگە هەر بەیانیمان ماوە و پشووی كۆتایی حەفتە دەست پێدەكات، بۆیە دەنگدان لەسەر پرۆسەكە ئەنجام دەدەین و لیژنەكە ناوەكان دەخوێندرێتەوە دەنگدانی لەسەر دەكرێت، هەر رێكەوتنێكی تر دوایی كرا دەتوانرێت قسەی لەسەر بكرێت، پێم وابێت كۆتایی پێهات و هەر قسەیەك بكرێت دووبارە دەبێت، باشە، نوقتەی نیزامی امنەخان؟

بەڕێز امنە زكری سعید:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بۆ هندێ كو ل پرۆتۆكۆلێ دا خەلەتی نەهێتە نقیسین جەنابێ تە ئاماژە بقێ چەندێ دا كو یاسا [2015/4/23] هاتیە ئیمزا كرن، ئەوا كو مە ل راگەهاندنێ دا دیتی ل[2015/4/30].

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

[2015/4/23] یاساكە ئیمزا كراوە، خاتوو بێگەرد فەرموو،

بەڕێز بێگەرد دڵشاد تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من تەنیا روونكردنەوەیەكی بچووك دەدەم بۆ هاقاڵەكانم لە ناو پەرلەمان و بۆ خەڵكی كوردستانیش، باس لەوە دەكرێت كە ئێمە رێكنەكەوتووین جەنابی سەرۆكی پەرلەمان، ئێمە رێككەوتووین لەسەر سیستەمی سانتلیگۆ و هەموومان بە پێی ئەو سیستەمە ئەوانەی كە ناوەكانمان پێشكەشی جەنابت كردووە رێككەوتووین لەسەر ئەو سیستەمە، لەبەر ئەوە با باسی ئەوە نەكرێت بەشێكمان ریكنەكەوتوین و بەشێكمان لە یەكلایی كردنەوەی ناوەكان رەزامەند نەبووین ئەمە یەكەم، دووەم، ئەو دانیشتنەی ئەمڕۆ دەبوایە لە راستیدا پێم باشە رەخنەیەك ئاراستەی جەنابتان بكەین، چونكە ئێمە رێككەوتووین دەبوایە ناوەكان بخرابایە دەنگدانەوە، بەڵام ئێوە دەرگای موناقەشەتان كردەوە، ئەمە حاڵەتێكی ئاساییە هەموو هاقاڵان رای خۆیان وت، بەڵام ئێستا حاڵەتێك هاتووتە پێشەوە ئایا ئێمە مەبدەئیەن دەمانەوێت ئەو لیژنەیە تەشكیل بێت، بۆ ئەوەی هەرێمی كوردستان ببێتە خاوەنی دەستوور یان دەمانەوێت موماتەڵە بە كات بكەین؟ سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، سەبارەت بە رەخنەكەت هەموو بابەتێك كە دێتە ناو هۆڵی پەرلەمان، ئەندامان مافی ئەوەیان هەیە گفتوگۆی لەسەر بكەن و وەكو باسم كرد ئێمە لەبەردەم ئیستیحقاقێكین كە ناكرێت پێشێلی بكەین، كاك ئاری فەرموو،

بەڕێز ئاری محمد عبدالرحیم [ئاری هەرسین]:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

وەكو عورف و ئسولێكی پەرلەمانی من روخسەت دەخوازم هۆڵەكە بەجێ دێڵم ، چونكە ئەم هەڵبژاردنە بە هەڵبژاردنێكی نادیمۆكراسی و بە زوڵم دەبینم لەو چوار لایەنە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، جەنابت ئازادی لە دەربرینی هەر هەستێك، خاتوو ڤیان فەرموو،

بەڕێز ڤیان عباس عمر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕێـز سـەرۆکێ پەرلەمـان ئەز دێ بەحسێ شـێوازێ وێ لیسـتێ کەم کـو نـووکە بەردەستێ مەیە، ژ نڤیسینگەها بەڕێز سکرتێرێ سەرۆکێ پەرلەمانی هاتییە، نە ژمارە و نە مێژوو ل سەرە و نە تەسدیق بویە و نە ئیمزا ل سەرە،

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەمە تەنیا بـۆ ئاگاداری ئێـوە بـووە لەسـەر ئەم بـابەتە، بەڕێـزان ئێسـتا جـارێکی تـر ناوەکان دەخوێندرێتەوە لە لایەن سکرتێری پەرلەمان، کاك ابو کاروان نـوقتەی نیزامـی هەیە؟

بەڕێز عبدالرحمن فارس عبدالرحمن [ابو کاروان]:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پرسیارێکم هەیە وەڵامم دەوێت، ئایا سیستەمی سانتلیگۆ یاسایەکە لە عێراق کاری پێکراوە؟ ئایا ئەو سیستەمە لە کوردستان کاری پێکراوە؟ یاسایەك هەیە نـاوی سیسـتەمی سـانتلیگۆ بێـت لە کوردسـتان؟ ئەمە یەك، دووەم، ئـێمە [41] کەس لە هەموو فراکسیۆنەکان واژوویان کردووە، [18] هی فراکسیۆنی پارتییە کە سوپاسیان دەکەین سوپاسی هەمو ئەوانی تریش دەکەیـن کە تەنـانەت پشـتگیریان نەکـردووین، بەڵام [23] بە [18]، نەك نیوە زیاتر پارتییە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، خاتوو امنە فەرموو،

بەڕێز امنە زکری سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مەبەست ژ سیستەمێ سانتلیگۆ ئەوە نییە کو رێکەوتن لسەر نەهاتییە کرن، ئەوە کو نوختە خیلافا مە گەل فراکسیۆنێن دیتر ئەڤە بوو هەر چوار حزبێن ئێك کورسی بەدەر بـن ژ سیسـتەمێ سانتلیگۆ، ئەو [15] کورسـیکێن دمینن لسـەر هەر پێنج حـزبێن ناڤ پەرلەمـانێ بێـنە دابەشـکرن و ئەڤە هەم عەدالەت بـوو و هەم ژی بەشـداری کرنـا لایەنێن دی یێن سیاسی بوو ل لیژنا دەستووری.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، وەکو باسمان کرد ئەم باس و خواسە سێ کۆبوونەوەی سێ ، چوار سەعاتی بەردەوامی لەگەڵ خۆیدا هێناوە، ئێستا ئەوەی رێکەوتنی لەسـەر کراوە ئەو نـاوانەی دراوەتە دەستەی سەرۆکایەتی بخرێتە دەنگدانەوە، سیستەمی سـانتلیگۆ لە هەرێمـی کوردسـتان ئیشـی پێـدەکرێت، ئەمە ئـالییەتە، لە کـاتی نەگەیشـتن بە ئەنجامێـك یـان حسابکردنی کورسی بـۆ نمـوونە لە هەڵبژاردنەکـانی عێرق کە ئەنجام درا سیستەمی سـانتلیگۆ بەکـار هێنـرا، لە کوردسـتانیش ئەو هەڵبژاردنـانە پەیڕەو کـرا، داوا لە بەڕێـز سکرتێری پەرلەمان دەکەین کە ناوەکان بخوێنتەوە:

بەڕێز فخرالدین قادر عارف/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم نـاوانە لەلایەن فراکسیۆنەکانی پەرلەمـانی کوردسـتان کاندیـد کـراون بـۆ لیـژنەی دەستووری:

1- نمر کەچۆ هسام
2- فرست صۆفی علی
3- ڤالا فرید ابراهیم
4- سیروان عدنان میرزا

5- عثمان علی ویسی
6- عبدالفتاح عبدالرزاق محمود
7- عبدالحکیم خسرو
8- شۆڕش مصطفى رسول
9- بەهار محمود فتاح
10- کوێستان محمد عبدالله
11- عدنان عثمان محمد
12- گۆران ئازاد محمد
13- خامۆش عمر عبدالله
14- چێنەر علی احمد
15- ارکان قادر ولی
16- خلیل ابراهیم محمد
17- ابوبکر عمر عبدالله
18- دانا دارا حسین
19- منی یوحنا یاقو

هەروەها پێکهاتەی تورکمان رێککەوتن لەسەر ناوی (کامران نشأت بکر).

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا دەیخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە بەو شێوەیەی کە خوێندرایەوە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، (71) کەس لەگەڵ دایە، کێ لەگەڵ دانییە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، (1) کەس لەگەڵ دانییە، کەواتە بە زۆرینەی دەنگ پەسەندکرا، ئێستا دەچینە سەر بڕگەی دووەم لە بەرنامەی کار کە بریتیە لە گفتوگۆکردنی پڕۆژە یاسای هەموارکردنی یاسای باری کەسی ژمارە (188)ی ساڵی (1959)، بە پێی ماددەکانی (70، 72، 74، 75) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ژمارە یەکی ساڵی (1992)ی هەموارکراو، بۆیە داوا لە لیژنە پەیوەندیدارەکانی پەرلەمانی کوردستان دەکەین (لیژنەی یاسایی، لیژنەی ئەوقاف، لیژنەی کاروباری کۆمەڵایەتی و خێزان و منداڵ) بێنە سەر سەکۆ بۆ گفتوگۆکردنی ئەو پڕۆژە یاسایە، کاك عباس نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز عباس غزالی میرخان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕەنگە نوقتەیەکی نیزامی نەبێ، بەڵام پەیوەست بێ بە دەستووری هەرێم، جەنابت فەرمووت کە ئێستا زانکۆی سەلاحەدین دیدارێکی زانستییانەی هەیە کە ئەمەش پسپۆری تایبەتە بە بواری یاساوە، پێشنیار دەکەم کە جەلسەکەمان هەڵبگرین هەموومان بچین سوود لەو زانستە پسپۆڕیانە وەربگرین بۆ دەستووری هەرێمی کوردستان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوە پێویست دەکات ئەندامانی لیژنەکە بڕۆن بۆ ئەو دیدارە، فەرموون بەڕێزان لە سەرۆکایەتی سێ لیژنە پەیوەندیدارەکە راپۆرتی خۆتان بخوێننەوە، دواتر دەقی پڕۆژە یاسا ئەسڵیەکەش بخوێننەوە بۆ ئەوەی گفتوگۆی لەسەر بکەن.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەك موتەبەع یەكەم جار پرۆژەكە دەخوێنینەوە، دواتر راپۆرتەكە، پرۆژەی هەمواری یاسای باری كەسی ژمارە (188)ی ساڵی (1959).
ماددەی یەكەم: كاركردن بە بڕگەی چوار لە ماددەی (57) لە یاساكە رادەگیرێت و لە هەرێمدا ئەم دەقە دەچێتە شوێنی:
أ- هەریەك لە دایك و باوك مافی بینینی منداڵەكانیان هەیە كە لە ژیاندا بوون, لە كاتی نەمانی ئەوانیشدا یان یەكێك لەوان یان لە پاش نەمانی پەیوەندی هاوسەری لە نێوانیاندا ئەو مافە بۆ باپیر و نەنك و مام و پور و خاڵ دەبێت.
ب- تەنها دایەنی منداڵ (باوك یان دایك) مافی سەرپەرشتیكردن و بڕیاردانی بوارەكانی ژیانی پەروەردە و فێركردن و كۆمەڵایەتی منداڵەكەی هەیە تا تەمەنی (18) ساڵ.
ج- دایەن كراو دەتوانێ بە پێی بڕیاری دادگا هەر كاتێك ویستی هەر یەكە لە دایك و باوكی ببێنێ و لەگەڵیدا بڕوات و لەلاشی بمێنێتەوە بە پێی یاسا.
د- دیتن لە پاش ماوەی شیرەخۆری مانگێ جارێك دەبێت و لە (24) كاتژمێر كەمتر نابێت و لە ماڵی داینكراودا نابێت، بە پێی داخوازی ئەویش دەبێت، پاش كۆتایی هاتنی دیتنەكە لەسەریەتی دایەنكراوەكە بداتەوە دەستی دایەنەكەی بە پێچەوانەوەشەوە تا مانگێك مافی دیتنی نامێنێت.
هـ- لەگەڵ رەچاوكردنی بڕگەكانی پێشوودا بینینی دایەنكراو و بوونی لەگەڵ دایك و باوكیدا یان بنەچەكانیان، یان لە كاتی لە دەستدانی دایەنەكەدا و بە پێی حوكمی دەرچوو لە دادگای باری كەسی و لە كاتی بوونی ناكۆكی لە نێوانیاندا ئەوە دایەنكراو لە یەكێك لە نزیكترین ماڵەكانی چاودێری كۆمەڵایەتی دادەنرێت.
و- قەدەغەكردنی سەفەركردن لە دایەنكراو بۆ دەرەوەی وڵات تەنها بە رەزامەندی دایك و باوكی نەبێت لە كاتی نەمانی هەردووكیاندا بە رەزامەندی بنەچەكانیان دەبێت.
ز- لە حاڵەتی نەهێشتنی دایەن بۆ جێبەجی كردنی حوكمی دیتن و لەگەڵدابوون بە بێ پاساوێكی رەوا لەلایەن دادوەری تایبەتمەندەوە ئاگادار دەكرێتەوە، ئەگەر دووبارەشی كردەوە ئەوە دادوەر بۆی هەیە دایەنكردنەكە بە شێوەی كاتی بگوێزێتەوە بۆ ئەو كەسەی لە دوای ئەو خاوەن مافە بۆ ماوەیەك كە دەیخەملێنێت بە مەرجێك لە (6) مانگ زیاتر نەبێت.
ح- ئەندامی داواكاری گشتیی لە دادگای باری كەسیدا چاودێری بە چاكی جێبەجی كردنی بڕگەكانی سەرەوە دەكات و لە كاتی بوونی سەرپێچیشدا ئیجرائاتی دروست وەردەگرێت.
ماددەی دووەم: وەزیری داد بۆی هەیە رێنمایی دەربكات بۆ ئاسان جێبەجی كردنی حوكمەكانی ماددەی یەكەمی ئەم یاسایە.
ماددەی سێیەم: راگرتنی كار بە بڕیاری ژمارە (18)ی ساڵ (2001).
ماددەی چوارەم: كار بە هیچ دەق و بڕیاریكی دژی بە حوكمەكانی ئەم یاسایە ناكرێت.
ماددەی پێنجەم: دەبێ ئەنجومەنی وەزیران و لایەنی پەیوەندیدار حوكمەكانی ئەم یاسایە جێبەجی بكەن.
ماددەی شەشەم: ئەم یاسایە لە رۆژی دەرچوونیەوە جێبەجی دەكرێت و لە رۆژنامەی فەرمی (وقائیعی كوردستان)دا بڵاو دەكرێتەوە.

هۆیەكانی دەرچوون
لەبەر ئەوەی یاسای باری كەسی ژمارە (188)ی ساڵی (1959) بە شێوەیەكی روون حوكمەكانی رێك نەخستووە و ئامانجەكانی دەرچوونی یاساكەی نەپێكابوو، لە پێناویدا دەركرابوو، هەروەها بڕگەی چوارەم لە یاساكە كە رێكرا و رۆڵی باوكی لە پەروەردەكردنی منداڵەكانی كەم دەكاتەوە، ئەگەر چی لای كۆمەڵگەی كوردەواری وا باوە كە منداڵ بە ئەندازەی كە پێویستی بە دەروونی پاك و شاوی سارد هەیە، پێویستی بە باوكیشی هەیە و چاوگ و بەدگومان بەرامبەر بە باوك بە پێچەوانەی رێساكانی گەردوون و بنەماكانی ژیان و حوكمەكانی شەریعەتی ئیسلامە كە سەرضاوەی یەكەم و تاكە سەرضاوەیە بۆ یاسای باری كەسی، هەروەها جاڕنامە و پەیماننامەی نێودەوڵەتی پەیوەندیدار بە مافی مرۆڤ و مافی منداڵەوە لە پێناوی چارەسەركردنی كەم و كوری ئەم برگەیە ئەم یاسایە دەركرا.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

د.ڤاڵا فەرموو.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

راپۆرتی هاوبەش سەبارەت بە پرۆژە یاسای هەمواركردنی یاسای باری كەسی ژمارە (188)ی ساڵی (1959)، لیژنەی كاروباری یاسایی و ئەوقاف و كاروباری ئاینی و كاروباری كۆمەڵایەتی و منداڵ و خێزان، رۆژی یەكشەممە 27/ گوڵانی 2715ی كوردی، بەرامبەر بە (2015/5/17)ی زاینی كۆبوونەوەیان ئەنجامدا بۆ تاوتوێكردنی پرۆژە یاسای هەمواركردنی یاسای باری كەسی ژمارە (188)ی ساڵی (1959) كە لەلایەن ژمارەیەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشكەش كراوە، دوای خوێندنەوەی یەكەمی لە دانیشتنی ژمارە (9)ی ئاسایی لە رۆژی سێشەممە، بەرواری (2015/4/21) رەوانەی لیژنەكان كراوە، دوای گفتوگۆكردن و تاوتوێكردن لیژنەكان گەیشتنە ئەم ئەنجامەنەی خوارەوە، ناونیشانی یاساكە بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە:
هەمواری دووەمی جێ بەجێ كردنێ یاسای باری كەسی ژمارە (188)ی ساڵی 1959ی هەمواركراو لە هەرێمی كوردستان – عێراق
ماددەی یەكەم: بڕگەی (4) لە ماددەی 57 لە یاسای ژمارە (188)ی ساڵی 1959 لە هەرێمی كوردستان لە كار دەخرێت و ئەمەی خوارەوە جێگەی دەگرێتەوە:
أ- هەریەك لە دایك و باوك مافی بینینی منداڵەكانیان هەیە لە پاش دابڕان و نەمانی پەیوەندی هاوسەرگیری لە نێوانیاندا لە كاتی نەمانی ئەوانیش یان یەكێك لەوان ئەو مافە باپیر و نەنكیش دەگرێتەوە.
ب- تەنها دایەنی منداڵ (باوك یان دایك) لە دوای نەمانی ئەوانیش بەپێی یاسا بەركارەكان ئەو كەسەی مافی دایەنی هەیە سەرپەرشتی پەروەردەو فێركردن و بواری كۆمەڵایەتی منداڵ دەكات تا تەمەنی (18) ساڵ.
ج- كات و شوێنی دیتن لە ماوەی شیرە خۆریدا بە پێی بریاری دادگا دەبێ و بە پێی بەرژەوەندی دایەنكراو.
د- پاش شیرەخۆری ماوەی دیتنی حەفتانە (12) كاتژمێر زیاتر نەبێت و لە شوێنێك كە كەسی داواكاری بینین (غیر حاضن) دیاری دەكات پاش كۆتایی هاتنی بینینەكە دەبێ دایەنكراو بداتەوە دەستی دایەن بە پێچەوانەوە تا مانگێك مافی بینینی نابێت.

هـ- ئەگەر دایەن رێگەی لە بینینی دایەنکراو گرت بەبێ پاساوی رەوا لە لایەن جێ بەجێ کاری داد (منفذ العدل) ئاگادار دەکرێتەوە، ئەگەر دووبارەی کردەوە بەپێی بڕیاری دادگای تایبەتمەند بۆ ماوەی مانگێك دایەنی دەگوازرێتەوە بۆ ئەو کەسەی کە بەپێی یاسای بەرکار رێکخراوە.
ح- سەفەرکردنی داینکراو بۆ دەرەوەی وڵات تەنها بە رەزامەندی دایك و باوکی دەبێت، لە کاتی نەمانیاندا کەسی دایەن بەپێی یاسا مافی ئەو بڕیارەی دەبێت، هەر لایەکیان سەفریان پێ کرد دەبێت بەڵێن نامەییەك بدات کە پابەند بێت بە گەڕانەوەی بۆ وڵات.
ت- ئەندامی داواکاری گشتی لە دادگای باری کەسیدا چاودێری بە چاکی جێ بەجێ کردنی بڕگەکانی سەرەوە دەکات و لە کاتی بوونی سەرپێچیشدا (رێکاری یاسایی) دروست وەردەگرێت.
ماددەی دووەم: وەزارەتە پەیوەندیدارەکان رێنمایی پێویست دەردەکەن بۆ ئاسان جێ بەجێ کردنی ئەم یاسایە.
ماددەی سێیەم: راگرتنی کارکردن بە بڕیاری ژمارە (8)ی ساڵی (2001).
ماددەی چوارەم: کار بە هیچ یاسا و بڕیارێکی دژ بە حوکمەکانی ئەم یاسایە ناکرێت.
ماددەی پێنجەم: پێویستە لە سەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێ بەجی بکەن.
ماددەی شەشەم: ئەم یاسایە لە رۆژی بڵاوبوونەوەی لە رۆژنامەی فەرمی (وەقائیعی کوردستان) جێ بەجێ دەکرێت.

هۆیەکانی دانانی ئەم یاساییە
بە مەبەستی پێدانی دەرفەتی یەکسان بە باوك و دایك بۆ پەروەردەی منداڵەکانیان و جێ بەجێ کردنی بنەماکانی شەریعەت و جاڕنامەو پەیماننامە نێودەوڵەتییەکان تایبەت بە مافەکانی مرۆڤ و مافی منداڵان و چارەسەرکردن و کەم کردنەوەی دەرهاوێشتە نەرێنییەکانی جیابوونەوە لەسەر منداڵان، ئەم یاسا دەرچوێندرا.
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، لیژنە هاوبەشەکان داوا دەکەن کە بەڕێزتان ئەوە بخەنە دەنگدانەوە کە راپۆرتەکە ببێت بە ئەسڵ و دەنگدان لەسەر ئەو ماددانە بێ کە لە راپۆرتەکەدا دەق نووسکراوە، زۆر سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
تکایە سەرۆکی فراکسیۆنەکان، ئەندامانی فراکسیۆنەکان ئاگادار بکەنەوە بێنەوە ناو هۆڵی پەرلەمان، چونکە ئێستا نیساب بۆ دەنگدان نییە، تەنها دەمەوێ پێش ئەوە لێرە روونکردنەوەیەك بە بەڕێزتان بدەم ئەو بابەتەی بەڕێز (د.سراج) باسی کرد پەیوەندی بەم پڕۆژە یاسایەوە هەیە کە ئێستا لەبەر دەستی ئێوەدایە، بەڕێزان، ئەندامانی پەرلەمان، لە کاتی خوێندنەوەی یەکەم بۆ ئەم پڕۆژە یاسایە بە هەڵە لەلایەن بەشی کاروباری لیژنەکانی پەرلەمانەوە پڕۆژە یاسایەکی تر بۆ هەمواری یاسای باری کەسێتی هاوپێچ کراوە لەگەڵ ئەم پڕۆژە یاسایە، نێردراوە بۆ لیژنە پەیوەندیدارەکانی پەرلەمان، نێردراوە بۆ ئەندامانی پەرلەمان، ئەو پڕۆژە یاسایەی کە هاوپێچ کراوە بە هەڵە هاوپێچ کراوە، هیچ ئەرزشێکی یاسایی نییە ئێستا لە پەرلەمانی کوردستان، چونکە هێشتا خوێندنەوەی یەکەمی بۆ نەکراوە، ئەوەی کە خوێندنەوەی یەکەمی بۆ کراوە تەنها ئەم پڕۆژە یاسایەیە، ئێمە لە رێگەی بەڕێز

سـكرتێری پەرلەمـانەوە ئاگـاداری كاروبـاری لیژنەكانمـان كـردووە و هەڵەیەی كە بە سـەریاندا تێپەڕیـووە و كێشـاویانەتەوە، پـێم باشـە گفتوگـۆ بكەیـن لەسـەر ماددەی یەكەم، دوایـی دەتـوانی ئەوەش كە دەقـی راپـۆرتەكە كە دەكـرێتە بنەمـا بیخەیـنە دەنگدانەوە، ئەو كاتەی كە نیساب تەواو دەبێت، لە راپۆرتەكە و دەقی پڕۆژە یاساكە بخوێننەوە بۆ ئەوەی دەنگدانی لەسەر بكەین، بەڵێ، فەرموو د.ڤاڵا.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ناونیشانی پڕۆژەكە بەم شێوەیە دەخوێندرێتەوە:

هەمـواری دووەمـی جـێ بەجـێ كردنـێ یاسـای بـاری كەسـی ژمـارە (188)ی سـاڵی 1959ی هەموار كراو لە هەرێمی كوردستان – عێراق.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

لە دەقی پڕۆژە یاساكەش هەر وایە؟ بیخوێنەوە تكایە.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە پڕۆژە یاساكەدا عینوانەكە بەو شێوەیە هاتووە:

پڕۆژە هەمـواری یاسای باری كەسی ژمارە (188)ی ساڵی (1959)، بەڵام ئەمە لەبەر ئەوەی لە یاسـایەكی فیـدراڵیە ئـێمە تەعـدیلی تەتبـیقەكە دەكەیـن، بـۆیە بەو شێوەیەمان لێكردووە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بە پێـی دەسـتووری عێـراق پێویسـت دەكـات یاسـا ئیتیحادییەكـان كە لە هەرێمـی كوردسـتان هەمـوار دەكـرێن هەمـواری جـێ بەجـێ كـردن بكـرێن، كـێ قسـەی هەیە لەسەر ناونیشان؟ كاك عباس فەرموو.

بەڕێز عباس غزالی میرخان:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بە پێی یاسا هەرێمی كوردستان تەنها سێ پارێزگا دەگرێتەوە، ناوچەكانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمی كوردستانیش كاتێ كە دەگەڕێنەوە، بـۆ ئەوەی تووشـی ئیشكالیەت نەبین، هەرێم هەڵگیرێتن (كوردستان_عێراق) بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بـۆ بەڕێـزت، بەڵام بەڕێـز (كاك عبـاس) ئەمە لە عێراقدا جـێ بەجـێ دەبێـت، یەعنـی بـۆ نمـوونە لە پارێزگـای كەركـووك ئێسـتا ئەوە جـێ بەجـێ بـووە، ئەوە هەمواركراوە لە عێراق، ئەگەر بە هەڵەدا نەچووبێتم، بەڕێـزان لە لیـژنەی كۆمەڵایەتی ئەگەر هەڵەنەبین، بەڕێز خاتوو گەشە فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

نەخێر لە عێراق نەكراوە ئەم تەعدیلە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

نیسـاب هەیە، باشـە، لیـژنە پەیوەندیـدارەكان سـەبارەت بەم راپـۆرتە داوا دەكەن كە راپۆرتی هاوبەشی كە ئامادەیان كردووە بكرێتە بنەما بۆ گفتوگۆكردن، بەڕێـزان، ئێستا ئەمە دەخەیـنە دەنگـدانەوە، كـێ لەگەڵـدایە؟ تكایە دەسـت بەرزكـاتەوە، (54) كەس لەگەڵـدایە، زۆر سـوپاس، كـێ لەگەڵ دانییە؟ تكایە دەسـت بەرزكـاتەوە، كەس نییە لەگەڵـدا نەبێـت، كەواتە پەسـەندكرا، زۆر سـوپاس، لەسـەر ناونیشـان (كـاك عبـاس) پێشـنیارێكی هەبـوو كە هەرێـم لاببرێـت و ناونیشـانی پڕۆژە یاسـاكە وای لێبێـت كە

هەمـواری دووەمـی جـێ بەجـێ کردنـی یاسـای بـاری کەسـی ژمـارە (188)ی سـاڵی (1959)ی هەموارکراو لە کوردستان_عێراق، لیژنە پەیوەندیدارەکان راتـان چییە لەسـەر ئەم بابەتە؟ فەرموو بەڕێز د.بەهار.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر ئەم یاسایە یاسایەکە پەیوەندی بە جێ بەجێ کردنەوە هەیە لە مەحاکم، ئێمە هەمووما لەگەڵ ئەوەین کە ئەو یاسایانەی لێرەوە دەردەکرێ ناوچەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمیش بگرێتەوە، ئەوە لە رووی دەستووریشەوە نـاوچەی جـێ نـاکۆکن، بەڵام من لە رووی عەمەلییەوە روونکردنەوەکەم دەدەم، لە رووی عەمەلییەوە ئێمە ئەگەر هەرێمیشمان لابرد محاکمەکانی ناوچەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم ئایا جێ بەجێی یاسایەك دەکەن کە لە هەرێمـی کوردسـتان، کە لە پەرلەمـانی کوردسـتانەوە تەعدیلی لەسـەر کـراوە؟ من پێمـوایە لە رووی عەمەلییەوە جێ بەجێـی نـاکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز د.سراج فەرموو.

بەڕێز سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی (د.بەهار) دەڵێ، راستە، وایە، بەڵام ئێمە یاسا بـۆ ئەمـڕۆ دانـانێین، بـۆ داهاتوو دایـدەنێین، لەوانەیە لە داهـاتوودا ئەم ناوچـانە بگەڕێـنەوە ژێـر رکێفـی خۆمـان، چـی تێدایە ئەگەر ئەوەی کە (کاك عباس) پێشنیاری کرد وەکو ئەو باس دەکاتن، پێشتریش بوویتە عورفێك لە پەرلەمانی کوردستان، ناوی هەرێم لە زۆربەی پرۆژەکان لاچووە بـۆ ئەوەی کارەکان وەکو خۆی بڕوات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خۆی ناوتان نەنووسـی بـوو، کاك بێسـتون و کـاك حـاجی کـاروان، باشـە، کـاك بێسـتون فەرموو.

بەڕێز بێستون فائق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببـوورە، مـادام قسـەی بەدوا داهــاتـ مـن پێشـنیار دەکەم لیـژنەی یاسـایی کە سەرپەرشـتی کۆبـوونەوەی دارشـتنی راپۆرتەکـان دەکەن رۆژانە پـان حەفتـانە لەگەڵ لیــژنە مەعنییەکــان، یەعنــی وردە وردە خـۆتــان رابێــنن لەگەڵ ئەوەی هەرێمــی کوردسـتان لـابەن، ئیتـر بـۆ ئەوەی هەم خەڵکـی کوردسـتانیش وردە، وردە رابێنـین لەسەر ئەوەی هەرێمەکەی لاببەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، بەڕێزان دەیخەینە دەنگدانەوە، کاك سالار فەرموو.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە محاکم لە ناوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێم بەشێك لە دادوەر و ئیدیعای عام سـەر بە هەرێمـی کوردسـتانن، نمـوونەش بـۆ ئەوە مەخمـور و خانەقین، بـۆیە یاسـاکانی هەرێمـی کوردسـتان دەتـوانرێ لەسـەر ئاسـتی محـاکمیش لە نـاوچە کوردستانییەکانی دەرەوەی هەرێم کاری پێ بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا دەیخەینە دەنگدانەوە، تکایە بیخـوێننەوە بـۆ ئەوەی بیخەیـنە دەنگەوە، کاك فرست نوقتەی نیزامیت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز د.فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە یاسای باری کەسیەتیمان هەیە کە یەکەم هەموارکردنی کراوە و بەشێکیشی ئیشکالی لەسەرە لێرە، بەس بە تایبەتی سەبارەت بە ژنی دووەم، لێرە لەگەڵ ئەو ناوچانەی کوردستانی، ئایا ئێمە دەتوانین ئەو بڕگەیەی کە دەڵێین کوردستان_عێراق ئەگەر دەیخەیتە دەنگدان مەشمولە بۆ کۆی یاساکە یاسای باری کەسی یان تەنها بۆ ئەو بڕگەیە؟ ئەگەر وابێت چۆن دێیت و یاسا تەجزیئەکەی، خۆ ئێمە نایەین یاسایەکی نوێ دانێین، ئێمە بڕگەیەك لە یاسای باری کەسیەتی هەموار دەکەین، یەعنی تۆ چۆن دەکرێ بێی ئەو بڕگەیە بڵێی والله ئەوە کوردستان_عێراق، بەس یاسای باری کەسیەتی ئەوەی تر پەیوەندی بە زواج و تەلاق و ژنی دووەم و مەسائیلی دیکەی نەفەقەیە بێی بڵێی والله تەنها بۆ هەرێمی کوردستانە، ئەمە کێشەمان بۆ دروست دەکات، ئەگەر بڕیارە بیکەن فەرموو بۆ هەمووی بکەن، بۆ ئەوەی ئەو موشکیلەیەش نەمێنێ، خەڵك بچێ ژنی دووەم لە مەخمور و ئەوانە مارە بکات، ئەگەر نا چۆن دەکرێ لە شوێنێك وابێت لە ئەوەی تر بە جۆرێکی تر، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا ئەوە دوو را هەیە لەسەر ئەم بابەتە، ئەوەی کە لە راپۆرتەکەدا هاتووە دەیخەینە دەنگەوە، دەنگی نەهێنا ئەوەی تر دەخەینە دەنگەوە، پێمواببێت ئەو بۆچوونە یاساییانەش کە باس کرا سەبارەت بەم پڕۆژە یاسایە بۆچوونی دروستن، سەبارەت بە ئیختیساسی مەکانی محاکم لە کۆی یاسای باری کەسیەتی و جوزئێك لە یاسای باری کەسیەتی کە ئەم هەموارەیە پێویست دەکات ئەمە لەبەر چاو بگرین ، بۆیە تکایە بیخوێننەوە بەڕێز دکتۆرە ڤاڵا ، فەرموو.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەمواری دووەمی جێبەجێکردنی یاسای باری کەسی ژمارە (188)ساڵی (1959)ی هەموارکراو لە هەرێمی کوردستان_عێراق.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵیەتی؟ (35) کەس لەگەڵیەتی ، کێ دژیەتی؟ (3)کەس دژیەتی کەواتە پەسەندکرا ، ماددەی یەکەم ، نوقتەی نیزامی کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆرکی پەرلەمان.

من لە یاساییەکان دەپرسم ئێمە بۆمان هەیە یاسایەك ساڵی (1959) دەرچووە هەمواری بکەین؟ یاسای ئێمەش نەبووە ، هەرێمی کوردستانیش نەبووە لەو کاتەدا.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی وەڵام ئەدەنەوە ، بەڵێ ، فەرموون.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ مافی هەموارکردنی یاسا هەیە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە ، ماددەی یەکەم.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید ابراهیم:

ماددەی (1): بڕگەی (4) لە ماددەی (57) لە یاسای ژمارە (188)ی ساڵی (1959) لە هەرێمی کوردستان لە کار دەخرێت و ئەمەی خوارەوە جێگەی دەگرێتەوە:
أ-هەریەك لە دایك و باوك مافی بینینی منداڵەکانیان هەیە لە پاش دابڕان و نەمانی پەیوەندی هاوسەری لە نێوانیاندا, لە کاتی نەمانی ئەوانیش یان یەکێك لەوان .ئەو مافە باپیر و نەنکیشی دەگرێتەوە.
ب-تەنها دایەنی منداڵ (باوك یان دایك) لە دوای نەمانی ئەوانیش بەپێی یاسا بەرکارەکانن ئەو کەسەی مافی دایەنی هەیە سەرپەرشتی پەروەردە و فێرکردن و بواری کۆمەڵایەتی منداڵ دەکات تا تەمەنی (18) ساڵ.
ج- کات و شوێنی دیتن لە ماوەی شیرەخۆریدا, بە پێی بڕیاری دادگا دەبێت , بەپێی بەرژەوەندی دایەنکراو.
د- پاش شیرەخۆری ماوەی دیتنی هەفتانە (12) کاتژمێر زیاتر نەبێت و لە شوێنێك کە کەسی داواکاری بینین (غیر حاضن) دیاری دەکات , پاش کۆتایی هاتنی بینینەکە دەبێ دایەنکراو بداتەوە دەستی دایەن بە پێچەوانەوە تا مانگێك مافی بینینی نابێت.
هـ- ئەگەر دایەن ڕێگەی لە بینینی دایەنکراو گرت بەبێ پاساوی ڕەوا لە لایەن جێ بەجێ کاری داد ئاگادار دەکرێتەوە, ئەگەر دووبارەی کردەوە بەپێی بڕیاری دادگای تایبەتمەند بۆ ماوەی مانگێك دایەنی دەگوازرێتەوە بۆ ئەو کەسەی کە بە پێی یاسای بەرکار ڕێکخراوە.
ح- سەفەرکردنی داینکراو بۆ دەرەوەی وڵات تەنها بە ڕەزامەندی دایك و باوکی دەبێت, لە کاتی نەمانیاندا کەسی دایەن بە پێی یاسا مافی ئەو بڕیارەی دەبێت, هەر لایەکیان سەفریان پێ کرد دەبێت بەڵێن نامەییەك بدات کە پابەند بێت بە گەڕانەوەی بۆ وڵات.
گ- ئەندامی داواکاری گشتی لە دادگای باری کەسی دا چاودێری بە چاکی جێ بە جێ کردنی بڕگەکانی سەرەوە دەکات و لە کاتی بوونی سەرپێچیشدا (ڕێکاری یاسایی) دروست وەردەگرێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە دەقی پڕۆژە ئەسڵییەکەش بیخوێننەوە ، بوو بە ئەساس ، باشە ، باشە ، باناوەکان بنووسرێن ، بەڕێز دکتۆرە بەهار نوقتەی نیزامی؟ فەرموو.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێم باشە ئەو بڕگەی (4) لە ماددەی (57) کە لە ئەسڵی یاسای ئەحوالی شەخسیدا هاتووە بیخوێنینەوە بۆ ئەوەی زیاتر بەرضاوی ئەندامانی بەڕێز ڕوون بێت ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

هەر زۆر باشە ، بەس با ناوەکان بنووسرێ ، تەواو بوون ، شتێکی باشە بیخوێننەوە دەقی ئەسڵی یاساکە.

بەڕێز فخرالدین قادر عارف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ئەندام پەرلەمانە بەڕێزانە گفتوگۆی ماددەی یەکەم ئەکەن ، پێشتر (سهام عمر ، حاجی کاروان ناوی خۆیان نووسیوە ، تەلار لطیف ، فەرهاد سەنگاوی ، ئاواز جەنگی ، حەیات مجید ، مەدینە ایوب ، فرسەت صۆفی ، ڤیان عباس ، عباس غزالی ، شوان شێخ احمد ، نجیبە لطیف ، جوان اسماعیل ، پەروا علی ، حسن صالح ، شێرکۆ حەمە امین ، غەریب مصطفی ، مریم صمد ، امنە زکری ، منیرە عثمان ، محمود حاجی عمر ، عمر عینایەت ، شکریە اسماعیل).

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
خاتوو کەژاڵ نەقتەی نیزامی؟ فەرموو.
بەڕێز کەژاڵ هادی فەقێ:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
من دوێنێ بەیەك تەلەفۆن لەگەڵ حاجی کاروان هەردووکمان ناوی خۆمان لای سکرتێری پەرلەمان نووسی ، بەڵام مافی كاك حاجی کاروانی داو مافەکەشی بە من نەدا ، سوپاسی دەکەم.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
ئەوە لە بیری چووە بەڕێز سکرتێری پەرلەمان ، بەڕێز دکتۆر سراج تکایە دەقی ماددەکە بخوێنەوە ، جەنابت دەیخوێنیتەوە؟ بەڵێ فەرموو.
بەڕێز د.سراج احمد حمدامين:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
بڕگەی (4) لە ماددەی (57) لە یاسای ژمارە (188)ی ساڵی (59) بەو شێوەیە هاتییە کە ئێستا داوای لابردنی کراوە (للاب النقر فی شۆن حچون و تربيته و تعليمه حتى يتم العاشره من العمر ، و للمحكمه ان تأذنه بتمديد حچانه الصغير حتى اكماله الخامسه عشره ، اذا يبت لها بعد الرجوع الى الجان المختصه الگبيه منها و ال ان مصلحه الصغير تقتچى بژلك على ان لايبيت الى عند حاضنته) ، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
زۆر سوپاس ، ئێستا ئەندامانی پەرلەمان قسە ئەکەن ، بەڵام ئاگاداربن کە پابەندین بە کاتی قسەکردن کە بریتییە لە (3)خولەك ، خاتوو سهام عمر فەرموو.
بەڕێز سهام عمر قادر:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
تێبینیا من لسەر بڕگا (10)یە ماددا (1) سەبارەت بڕگا (10) پێشنیار دکەم یان ئیزافەك بهێتە سەر کرن یان ئەڤ پێشنیارا ئەز پێشکەش دکەم ببیتە بڕگەکا دی کو هەریا هاڤ ڕایە دگەل ڕامانە ئەڤێ بڕگەها هەنێ ، بۆ نموونە د ڤێرێدا هاتیە کو حەفتانە نابیتن کو (12)کاتژمێرا زیاتر نەبیتن ماوەی بینینی منداڵ ، ئەز پێشنیار دکەم ئەگەر ئیزافە بیتن یان ژی جودا بڕگەك بهێتە دان ڤی شێوازی بهێتە کرن بە ڕەزامەندی دایەن ماوەی دیتنی هەفتانە لەلایەن داواکاری بینین دەکرێت درێژبکرێت بۆ (24)کاتژمێر بە ئاگاداری بەڕێوبەرایەتی جێبەجێکردن کە سەر بە وەزارەتی دادە ، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە ، سوپاس ، خاتوو کەژاڵ هادی فەرموو.
بەڕێز کەژاڵ هادی فەقێ:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
من سەرنجێکم هەیە ، دەتوانم بڵێم گلەیەکیشم لە سەرۆکایەتی پەرلەمان هەیە ئەگەر لێمی قەبوڵ بکەن ، دواتریش لەسەر بڕگەی (د) پێشنیارێکم هەیە ، پرسە کۆمەڵایەتییەکان لەم دۆخەی هەرێمی کوردستاندا بەڕاستی کەوا پرسی کۆمەڵایەتی چارەنووس سازن زیاتر فەرامۆش کراون ، زیاتر گرنگی بە پرسە سیاسی و داراییەکان دەدرێن ئەمان هەم سیاسی چارەنووسسازن ، ئەمانیش کۆمەڵایەتی چارەنووسسازن ، دووجار ئێمە لە پرسی کۆمەڵایەتی جارێکیان پەیوەندی بە پرسی ژنانەوە هەبووە ،

ئەمجارەش پەیوەندی بەم پرسە کۆمەڵایەتییەوە هەیە کەوا داواکارییەکی زۆر زۆری تاکەکانی کۆمەڵگای لەسەرە لەگەڵ دوو بابەتی گرنگی سیاسی ڕەبت دەکرێتن تەنانەت کەناڵەکانی ڕاگەیاندنیش بە پێی پێویست ئاماژە بەم بڕگەی دانیشتنی کۆبوونەوەی ئەمڕۆی پەرلەمانی کوردستان ناکات ، بڕگەی (د) پێشنیارەکەمان ئەوەیە ئێمە وەکو لیژنەی کاروباری کۆمەڵایەتی لەگەڵ ئەوەدابووین کە (24)سەعات بێ حەفتانە دیتنەکە زیادبکەین ، چونکە ئەوە مافی هەموو منداڵێکە بێ سۆزی ببینێ لای دایك و باوکی ، بەڵام لێرە کراوەتە (12)سەعات و زیاتر نەبێت یەعنی دەرگای لێقەپات کرایە ، ئێمە پێشنیارێکی دیکەمان هەیە وەکو ئەندامانی لیژنەی کاروباری کۆمەڵایەتی دڵنیاشم کە زۆربەی ئەندامانی ئەو لیژنەیە و زۆربەی پەرلەمانتارانیش تەئیدی ئەمە دەکەن ، ئەم دیتنی منداڵە بڕگەی (د) پاش شیرە خۆرەیی ماوەی دیتنی هەفتانە ببێتە (15) ڕۆژ جارێك واتە دوو هەفتە جارێك بکرێت بە (24)کاتژمێر ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە ، سوپاس ، سەبارەت بە ڕەخنەکەت تازە ڕاپۆرتی لیژنەکەتان حازربووە ئەوەندە گرینگیمان پێداوە کە هەر حازربووە خستوومانەتە بەرنامەی کارەوە ، بەڕێز کاك حاجی کاروان فەرموو.

بەڕێز کەنعان نجم الدين احمد (حاجی کاروان):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕگەی (أ) باسی ئەوە ئەکات لەکاتی نەمانی دایك و باوك ئەوجا نەنك و باپیرە ئەتوانن ببینن ، لەهەمان کاتدا کوردەواری خۆمان قسەیەکی هەیە ئەڵێ (جەرگی جەرگمە) یەعنی ئەو باپیرە و ئەو نەنکە ئەگەر لە ژیاندا بمێنن یەعنی ئەوان ناتوانن ببینن؟، بۆیە من ئەڵێم ئەگەر لیژنەی یاسایی ئەو بڕگەیە زیادبکەن یەعنی ئەوانیش مافی بینینیان هەبێ نەك کە دایك و باوك بمرن ئەوجا ئەوان ببینن ، لە بڕگەی (ج) وەلەو من نازانم ئەگەر پڕۆژە یاساکە لە یاسای عیراقییە ئەگەر هەموارکرابێتەوە ئەڵێ لەو شوێنە ئەبینرێ کە پێی ئەوترێ (اتحاد المرآة العيراقيه) لەیاسای قەدیم ، ئەوەبۆتە تەرجومەکراوی لە هەردوو ڕێکخراوی ئافرەتان و ژنان ئەبینرێن زۆرجار گلەیی زۆر ئەکرا لەلایەن پیاوانەوە قسەیان پێ ئەوترا لە بەعزە شوێنەوە ئەوە بۆ ئەوەی ئەو شوێنە دیاری نەکرێ ، یەعنی هەر ڕێکخراوێك بێ نەبێت بە ڕەئی من ، ئەگەر شوێنێکی دیاری کراو هەبێ بەڕەئی من وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەڵایەتی بێ ئەگەر لێرە دیاری بکرێ ، ئەگەر دیاریش نەکرێ ئەوە شوێنەکە دیارە باوك لای خۆیەتی و دایك لای خۆیەتی ، بەڵام ئەگەر لە حاڵەتێکدا شوێنەکە نەبوو کوێ بێ باشە؟ جا لێرە شوێنەکە دیاری نەکراوە کات و شوێنی دیتن کەیە؟ کاتەکە دیاری کرا بەڵام شوێنەکە دیاری نەکرا ، بۆیە بەڕەئی من ئەبێ موئەسەسەیەك بێ سەر بە حکومەت بێ نەك سەر بە ڕێکخراوێك بێ ، لایەنێك بێ ، خاڵێکی تر من پشتگیری خوشکە سوهام ئەکەم کە (12) لای کەم بکرێتەوە (24) سەعات لای باوك بمێنێتەوە یان لەگەڵ دایك بمێنێتەوە ، حەفتانەش بێت ئەوە زۆر باش ئەبێ ، سوپاستان ئەکەم.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس ، خاتوو تەلار فەرموو.

بەڕێز تەلار لطيف محمد:

هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆڵەکان

١٠٥

ساڵی/ ٢٠١٥ – بەرگی سەدو پێنج

چاپی یەکەم/ ساڵی ٢٠١٩

پێڕیست

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (١٢) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – پێنج شەممە ٢٠١٥/٥/٢٦ ل ٥
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (١٣) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە ٢٠١٥/٦/٢ ل ١٠٣
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (١٤) ی خولی چوارەمی هەڵبژاردن – چوارشەممە ٢٠١٥/٦/٩ `ل٢١٧
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (١٥) ی خولی چوارەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە ٢٠١٥/٦/١٦ `ل٢٤٧
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی (١٦) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – چوارشەممە ٢٠١٥/٦/١٧ ل ٢٨٣
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (١٧) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە ٢٠١٥/٦/٢٣ ل ٣٢٩
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (١٨) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە ٢٠١٥/٦/٢٩ ل ٣٧٧
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (١٩) خولی چوارەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە ٢٠١٥/٦/٣٠ ل ٤٨٣

بەڕێز قاڵا ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هۆیەکانی دەرچواندنی ئەم یاسایە بەم شێوەیە دەخوێنرێتەوە (لە پێناو پاڵپشتی کردنی باری دارایی هەرێمی کوردستان و بەردەوامی پروسەی گەشە پێدان و پێشخستن ئەو شێوەی بەرژەوەندی گەلەکەمان دەستەبەر بکات ئەم یاسایە دەرچوێنرا.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵیەتی؟، (٥٦) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟، (١٠) کەس دژیەتی، کەواتە پەسەند کرا، کۆی یاساکە کێ لەگەڵیەتی؟، (٥٧) کەس لەگەڵیەتی، کێ دژیەتی؟، (١٥) کەس دژیەتی، کەواتە پەسەند کرا، زۆر سوپاس بۆ لیژنەی دارایی دەتوانن بگەڕێنەوە شوێنی خۆتان، لیژنەی یاسایی لەسەر مەنەصە بمێننەوە بۆئەوەی بڕگەی (٢)م لەبەرنامەی کار بەڕێوەببەین، بڕگەی (٢)م لەبەرنامەی کار بریتییە لە گفتو گۆ کردنی پڕۆژە یاسای ڕاگرتنی کار کردن بە یاسای بەکرێدانی خانوبەرە ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠٠٨) لە هەرێمی کوردستان بە پێی ماددەکانی (٧٢) و (٧٤) و (٧٥) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان ژمارە (١)ی ساڵی (١٩٩٢)ی هەموار کراو، فەرموون لیژنەی یاسایی ئەصڵی پڕۆژەکە و ڕاپۆرتی خۆتان لەسەر پڕۆژە یاساکە بخوێننەوە.

بەڕێز د.بەهار محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پڕۆژە یاسای کار کردنی ڕاگرتنی بە کرێدانی خانوبەرە ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠٠٨) لە هەرێمی کوردستان – عێراق.

ماددەی (١) کار نەکردن بە حوکمەکانی یاسای بەکرێدانی خانوبەرە ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠٠٨) درێژ دەکرێتەوە بۆ ماوەی (٢) ساڵ تا (٢٠١٧/٧/١٥).

ماددەی (٢)م کار نەکردن بە بڕیاری ژمارە (٢٢٠)ی ساڵی (٢٠٠١).

ماددەی (٣)م پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبە جێ بکەن.

ماددەی (٤)م ئەم یاسایە لەڕۆژی بڵاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمی وەقائعی کوردستان دەچێتە بواری جێبە جێ کردنەوە، هۆیەکانی دەرچوونی ئەم یاسایە: بەهۆی ئەم یاسایە کێشەی کۆمەڵایەتی لەنێوان کرێچی و خاوەن موڵك دروست دەبێت تا کاتێك هەموار دەکرێت کە کار کردن بە حوکمەکانی ئەم یاسایە ڕادەگیرێت.

بەڕێز قاڵا ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بابەت/ ڕاپۆرتی لیژنە سەبارەت بە پڕۆژە یاسای ڕاگرتنی یاسای بە کرێدانی خانوبەرە ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠٠٨) لە هەرێمی کوردستان، لیژنەی کار و باری یاسایی ڕۆژی (چوارشەممە) (٢٠)ی جۆزەردانی کوردی بەرامبەر بە (٢٠١٥/٦/١٠)ی زایینی کۆبوونەوەی ئەنجامدا بۆ تاوتوێ کردنی پڕۆژە یاسای ڕاگرتنی کار کردن بە یاسای بەکرێدانی خانوبەرە ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠٠٨) لە هەرێمی کوردستان، کە لە لایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کراوە، دوای خوێندنەوەی یەکەمی پڕۆژەکە لە دانیشتنی ئاسای ژمارە (١٠)ی ڕۆژی (چوارشەممە) لە بەرواری

(٢٠١٥/٤/٢٩) ڕەوانەی لیژنەکەمان کراوە، دوای گفتوگۆ کردن و تاوتوێ کردنی گەیشتە ئەم ئەنجامانەی خوارەوە:
یاسای ژمارە (٢)ی (٢٠١٥) ڕاگرتنی کار کردن بە یاسای بەکرێدانی خانوبەرە ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠٠٨) لە هەرێمی کوردستان.
ماددەی (١)م کار نەکردن بە حوکمەکانی یاسای بە کرێدانی خانوبەرە ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠٠٨) درێژ دەکرێتەوە بۆ ماوەی (١) ساڵ تا ڕۆژی (١٥/٧/ ٢٠١٦).
ماددەی (٢)م بڕیاری ژمارە (٢٢٠)ی ساڵی (٢٠٠١) هەڵدەوەشێتەوە.
ماددەی (٣)م پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبە جێ بکەن.
ئەم یاسایە لە ڕۆژی دەرچوونیەوە کاری پێدەکرێ و لە ڕۆژنامەی فەرمی (وەقایعی کوردستان) بڵاو دەکرێتەوە.
هۆیەکانی دەرچواندنی ئەم یاسایە، لەبەر ئەوەی ئەم یاسایە کێشەی کۆمەڵایەتی لە نێوان خاوەن مۆڵك و کرێچی لێدەکەوێتەوە تا دەرکردنی یاسایەکی گشتگیر کە سەرجەم یاسا و بڕیارەکانی ئەم بوارە لە خۆ بگرێت ئەم یاسایە دەرچووێندرا، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان داوا لە بەڕێزتان دەکەم کە ڕاپۆرتی لیژنەی یاسایی بکرێت بە ئەساس بۆ دەنگدان لەسەری.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، د. بەهار فەرموو،

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو فراکسیۆن و ئەندامە بەڕێزانەی پەرلەمان کە چوونە دەرەوە داوایان کرد لە بڕگەکانی تر بەشدار بن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

چاوەڕێ دەکەین کە بێنە ناو هۆڵی پەرلەمان و رامان سپاردووە کە بانگ بکرێن بۆ هۆڵی پەرلەمان، کاك عمر نوقتەی نیزامی؟

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە پەیڕەودا نییە چاوەڕێی خەڵك بین بێتە ژوور.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ ڕاستە، لیژنەی یاسایی داوای ئەوەیان کرد کە ڕاپۆرتەکەیان ببێت بە بنەما، کێ لەگەڵیدایە؟ (٥٢) کەس لەگەڵیدا یە، کێ لەگەڵیدا نییە؟ کەس نییە، کەواتە پەسەند کرا، بەڕێزان لیژنەی یاسایی پێشتر تەوزیحتان پێ دەدەن لەسەر ڕاپۆرتەکە و لەسەر پرۆژە یاساکە بۆیە ئەمە ئاسانکاری دەکات بۆ وتووێژەکان لەسەر بڕگە وماددەکانی یاساکە، فەرموو،

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، د. بەهار فەرموو.

بەڕێز د. بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بۆ ئەوەی زیاتر روون بێت بۆچی داوای راگرتنی ئەو یاسایە دەكەین؟ و داوای هەڵوەشانەوەی بڕیاری (٢٢٠) دەكەین؟ بۆ ئەوەی بزانین ئەمە لە چی هاتووە؟ جەنابتان دەزانن كە عەقدی ئیجار عەقدێكە قانونی مەدەنی تەنزیمی كردووە، بەڵام لە دوایدا كە قانونێكی خاص دەردەچێت بە ئیجاری عقار ژمارە (٨٧) ساڵی (١٩٧٩)، الخاز یقید العام، واتە عەقدی ئیجاری عەقار خازع دەبێت بۆ قانونەكە كە بریتییە لە قانونی ئیجار عقارە ژمارە (٨٧) ساڵی (١٩٧٩)، بەڵام ئەم یاسایە كە هاتووە، بۆ ئەوەی باڵانسێك رابگرێت لە نێوان موئەجیر و موستەئجیر كە هەر دوو لایەنی عەقدی ئیجارن، هاتووە زۆرتر باڵانسەكەی و هاوسەنگیەكەی بەلای موستەئجیر دا شكاندووە بە جۆرێك كە موئەجیر بە هیچ شێوەیەك بۆی نییە موستەئجیر دەر بكات لە ئەو شوێنەی كە داوەتی بە كرێ، هەتاكو خۆی بە ئیرادەی خۆی چولی نەكات، مادام موستەمرە لە پێدانی كرێكەی، ئەمە وای كردووە كە جۆرێك لە تێكچوونی هاوسەنگی نێوانیان دروست دەكرێت و لە رەد فەعلی ئەمە لە تەتبیقاتی مەحاكمەكان، چەند بڕیار و یاسا دەرچووە بۆ چاككردنەوەی ئەم باڵانسە، بەڵام لە ئەم بڕیارانە لە جیاتی هاوسەنگیەكەی چاك بكات ئەم جارە بەلای موئەجیر دا شكاندووە، یاسای ژمارە (٩) ساڵی (٢٠٠٨) كە ئێستا داوای راگرتنی كار پێكردنی دەكەین، عەدالەتەكەی وا تێك داوە كە عەقدی ئیجاری كردووە بە عەقدی ئژعان، عەقدی ئژعان واتە یەكێك لە لایەنەكانی ئیرادەی نییە و ئیرادەی تەسلیمی بەرامبەر دەبێت، بە پێی ئەم یاسایە گەڕاوەتەوە بۆ قانونی مەدەنی و بە پێی قانونی مەدەنی هەر كاتێك موئەجیر موددەی عەقدەكە تەواو بێت دەتوانێت موستەئجیر دەربكات كە ئەمەش وای كردووە ئەم بڕیارە لە سالحی كرێ نشینەكان نییە وای كردووە كە خازع بن بۆ ئیرادەی ساحب مولكەكان، ئەم بڕیارە بەم شێوەیە باڵانسەكەی تێكداوە، بڕیاری (٢٢٠) ساڵی (٢٠٠١) كە داوای هەڵوەشانەوەی دەكەین، لە ئیدارەی سلێمانی دەرچووە، كاتێك كە قانونی ژمارە (٩) دەرچووە لە یەكێك لە بڕگەكانی دەڵێت كار بە هیچ یاسا و بڕیارێك ناكرێت پێچەوانەی ئەمە بێت، كە مەفروز بوو یاسای ژمارە (٢٢٠) ساڵی (٢٠٠١) هەڵبوەشێتەوە، بەڵام كە ئیدارەی سلێمانی لە مەحاكم ئیشی پێكراوە و لە هەولێر ئیشی پێنەكراوە و لەگەڵ (كاك ابوبكر و تەلار خان) دیراسەی ئەم بابەتەمان كردووە و لەگەڵ مەحاكمی سلێمانی كۆبووینەتەوە و پرسیاری ئەوەمان كرد كە ئەساسی قانونی كاركردنتان بە بڕیاری ژمارە (٢٢٠) چییە؟ دەڵێن، لە لیژنەی یاسایی خولی پێشووی پەرلەمان نووسراوان بۆ هاتووە كە كار بەمە بكەین، لیژنی یاسایی بۆی نییە نووسراو بكات بڵێت كار بەم بڕیارە بكەن، بۆیە سەرەرای ئەمە سیمای دوو ئیدارییە، ئەساسە قانونی یەكەی تەواو نییە، بۆیە داوای هەڵوەشانەوەی ئەم بڕیارەمان كردووە، بەڵام ئەمانەی ئێمە داوامان كردووە هیچی حەلی كێشەكە ناكات، ئێمە كێشەیەكمان هەیە پێویستە هاوسەنگی و عەدالەت بۆ هەردوو لا بگەڕێنینەوە، بۆیە كاك(ابوبكر و تەلار خان) بەردەوام لەسەر خەتین لەگەڵ خەڵكی موختەس و

حاكمە بەڕێزەكان، گەڵاڵەی پرۆژەیەكمان كردووە كە یاسایەكی تایبەت دەركەین بە ئیجاری ئەقار، هەتا ئەوكاتە حەلی كاتی وەكو پاراستنی مەسالحی كرێنشینەكان داوای كار كردن بە یاسای ژمارە (٩)ساڵی (٢٠٠٨) و هەڵوەشانەوەی بڕیاری (٢٢٠) دەكەین، چونكە ئەمە كاری پێناكرێت لە ڕووی یاسایی، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

ڕوونكردنەوەی ترتان نەمان لیژنەی یاسایی؟ فەرموو تەلار خان.

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من وێڕای پشتگیری لە قسەكانی (د. بەهار) یاسای ژمارە (٩)، بۆیتە گرفتی تەواو بۆ دادگاكان لە ڕووی جێ بە جێ كردنەوە، چونكە كاتێك چەند گرنگە یاسا دەربچێت گرنگتر ئەوە كە جێ بە جێ بكرێت، ئەم تەناقو ز تەعاروزە لە بەینی یاساكان وای كردووە كە نە مافی خاوەن موڵك و نە مافی كرێچی بپارێزرێت و گرفتی تەواوی دروست كردووە بۆ دادگاكان لە ڕووی جێ بە جێ كردنەوە، بۆیە ئەگەر هاتوو ئەم ڕاگرتنە بە شێوازێ بێت و لە ساڵ كەمتر نەبێت، نەك تا ٢٠١٦/٧/١٥ بەس لە ساڵ كەمتر نەبێت، چونكە وەك (د. بەهار) ئاماژەی پێكرد كە ئەو پرۆژەیە گەڵاڵە و هیچی نەماوە ئامادە بكرێت و ئیمزای بۆ كۆبكرێتەوە و هاوسەنگی دروست بكەین، چونكە ئیش كردنی مەحاكمی سلێمانی و دەوروبەری لەسەر ماددەی (٢٢٠) وای كردووە كە شێوازی كاركردنی جیاواز بێت لەگەڵ هەولێر و دهۆك لە ڕووی كاركردن، لە كاتی وەستانی یاسا (٢٢٠) و ژمارە (٩) كۆمەڵێك گرفتی یاسایی دروست دەبێت، بۆیە ئەگەر لە ساڵ كەمتر نەبێت باشترە هەتا بتوانین هاوسەنگی دروست بكەین، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، د. ڤاڵا فەرموو،

بەڕێز د. ڤاڵا ابراهیم فرید:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

(د. بەهار و تەلارخان) لەلیژنە تەخویل كراون كە بەدواداچوون بۆ ئەم بابەتە بكەن و سوپاسیان دەكەین بۆ ئەو ڕوونكردنەوانەی كە دوای بەدواداچون بۆ ئەندامانی پەرلەمان، بەڵام تێبینی لەسەر یاسای بە كرێدان بە شێوەی گشتی بۆ ئەندامانی پەرلەمان ڕوون دەكەینەوە كە ئەمە بە گشتی یاساكان هێشتا نەفەسی ئیشتراكیان پێوە دیارە، كە كاتی خۆی یاساكە پشتی پێ بەستووە، واتە بە فەلسەفەی ئیشتراكی كە تێیدا قورسایی بۆ دابینكردنی مافی نیشتەجێ بوون بۆ هاووڵاتیان تەحویل كراوە، بۆ ئەستۆی دەوڵەمەند و خاوەن موڵك و خاوەن خانووەكان، بۆیە هەمواركردنەكان كە كراون تەنها تووشی ئەو ڕوانەگەیەیان كردووە بە پێی ئەوەی كە توند بوونی كێشەی كرێچی و قووڵ بوونەوەی كێشە كۆمەڵایەتی و ئابوورییەكان كە لەم دەروازەیەوە سەرچاوەی گرتووە كەمی بكەنەوە، بۆیە ئێمە لێرە كە ئەم یاسایە ڕادەگرین یاخود ئەو هەموارەی ئەو یاسایە ڕادەگرین، بەڵام تەنها ماوەی ساڵێكمان داوە بە لیژنەی خۆمان كە لیژنەی یاساییە، لە ماوەی ئەو ساڵە لەگەڵ كەسانی پسپۆڕ تاوتوێی ئەو بابەتە بكەین و بتوانین بە زووترین كات هەمواری ئەم یاسایە بكەینەوە بە شێوەیەك كە بتوانین تەوازن ڕابگرین لە

نێوان بەرژەوەندی هەردوولا، هەم بەرژەوەندی کرێچی، هەم بەرژەوەندی خاوەن موڵك، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا دەست بە گفتوگۆ دەکەین، تکایە ناونیشانی پرۆژە یاساکە بخوێننەوە بۆ ئەوەی بیخەینە گفتوگۆوە.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاگرتنی کار کردن بە یاسای بە کرێدانی خانوو بەرە ژمارە (٩)ی ساڵی ٢٠٠٨ لە هەرێمی کوردستان

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، کێ قسەی هەیە لەسەر ماددەیە؟ باشە، د.فرست فەرموو.

بەڕێز د.فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕۆژی (٢١/ ٢٠١٤/٩) ڕاپۆرتێکم لە پەرلەمان پێشکەش کرد وەکو بیرۆکە، باسی ئەو کێشەم کرد کە ئەمە کێشەیەکە سەر هەڵدەداتەوە، ئێستاش دەمەوێ لە عینوانی ئەو قانونەی کە ئێستا ڕای دەگرین دەست پێ بکەم، کە هەفتەی داهاتووە ڕاگرتنی کارکردن بە یاسای بە کرێدانی خانووبەرە ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠٠٨) لە هەرێمی کوردستان، ئێمە لەم یاسایە کێشەمان بە تەواوی لەگەڵ یەك ماددە هەیە، کە ماددەی یەکەمە، لە ماددەی یەکەمی ژمارە (٨)ی ساڵی (٢٠٠٩) ماددەی سێیەمی یاسای ژمارە (٨٧)ی ساڵی (١٩٧٩)ی ڕاگرتووە، کە لەوێ لە ماددەی سێیەمیدا یاسای ژمارە (٨٧)ی ساڵی (١٩٧٩) هاتووە کە ئەگەر کرێچی کرێ بدات و بمێنێتەوە لە خانووەکە بەردەوام دەبێت، بۆیە لە ساڵێ (٢٠١٠) یاسای ژمارە (١٦) لە پەرلەمان دەرچوو، تەنها کارکردنی بەو ماددەیە ڕاگرت، نەك هەموو یاساکە، لەبەر چی؟ لەبەر ئەوەی ئەو یاسای ژمارە (٩) ساڵی (٢٠٠٨) تەنها ئەمەی تێدا نییە، نیسبەشی دیاری کردووە، ئەگەر ئەو خانووە هی سەکەنی بێت ئەوەندە لەسەدە نابێ لە قیمەتی گشتیی خانووەکە و عەقارەکە زیاتر بێ، ئەگەر خانووەکە هی تیجاری بێ نابێ زیاتر بێ، بۆیە ئەمە کێشەی بۆ باجی خانووبەرەش دروست کردووە، چونکە هەندێك لە عەقدەکان بە پێی یاسای ساڵی (١٩٥١)ی مەدەنی کراون، لەو ماوەیە، چونکە لە ساڵی (٢٠٠٢) وەکو باسم کرد تاوەکو ساڵی (٢٠١٥) کار بە یاسای ژمارە (١٦)ی ساڵی (٢٠١٠) کراوە، بۆیە بە تەسەوری من لەبەردەم دوو ئەگەردایین، ئێمە لە عینوانی یاساکە، ئەگەری یەکەم: ئەوەیە ئەگەر ئێمە پێمانوایە لە هەموو ساڵێك ئێمە ئەو دەردە دەدەینە کرێچی و چاوەڕێی ئەو حاڵەتە بکات و، لە سلێمانیش بە قەرارێك کار کراوە کە ئێستا تەعلیقێکیش لەسەر ئەوە دەدەم، من پێموایە ئێمە یان دەبێ بە دوایی بگەڕێینەوە بۆ ماددەی ژمارە (٣) لە ساڵی ژمارە (٨٧)ی ساڵی (١٩٧٩) ئەگەر وایە هەموو ساڵێك پێویست بەو ڕاگرتنە ناکاتەوە، یان ئەوەیە ئێمە بە تەواوی وەکو بەڕێزان لە

لیژنەی یاسایی باسیان کرد، بە تەواوی ئێمە بەو یاسایە دابچینەوە، بەراستی ئەمە جەنگێکی دەروونییە لەگەڵ کرێچی و لەگەڵ خاوەن خانووش دەیکەین، بە دەیان خەڵك پەیوەندی دەکات، بە تایبەتی لە شاری سلێمانی ئەم بڕیارە کێشەیەکی یەکجار گەورەی دروست کردبوو، من دەست خۆشی لە هاوڕێکانم لە لیژنەی یاسایی دەکەم کە بە تەواوی هەڵیان وەشاندۆتەوە، هەروەها لەو دەرفەتەش دەمەوێ ئەمە بقۆزمەوە، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، تەنها ئەو قەرارە نییە، قەراری دیکەش هەیە لە مەحاکمی سلێمانی، لێرە قانون هەیە لەوێ کاری پێ دەکرێت، لەبەر ئەوە من پێشنیار دەکەم ئێمە لەم قۆناغەدا تاوەکو تەعدیلی دەکەین، چونکە دەڵێ دەرفەتی تەعدیل کردن دەدەین...

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

دیارە کاتت تەواو بووە، زۆر سوپاس، بەڕێز د.سراج فەرموو.

بەڕێز د.سراج شێخ احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ئەوەندە داوا دەکەم لە لیژنەی یاسایی ڕوونکردنەوەیەکمان بدەنێ، ئایا خیلالی ئەم ساڵە بەدیل چییە؟ یەعنی باس لەوە دەکەم کە تاوەکو (١٥/ ٧/ ٢٠١٦) بەدیل چییە؟ بەچ یاسایەك کار دەکرێت؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز تەلار خان فەرموو.

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە دوای ڕاگرتنی ئەم یاسای ژمارە (٩)یە کە ئەگەر لە ساڵێك زیاتر نەبێ، لە ئێستادا گەڵاڵەی پڕۆژەیەك کراوە لەگەڵ لیژنەی یاسایی، هەروەها لەگەڵ کۆمەڵێك لە دادوەرە بەڕێزەکان، هەروەها ئەو لیژنەیەی کە دروست بووە لە نێوان پەرلەمان و ئەنجومەنی دادوەری، کار لەسەر ئەوە کراوە ئێستا چەند ماددەیەك قسەی لەسەر کراوە و چەند ماددەیەکی تر ماوە کە کاری لەسەر بکرێت، بۆ ئەوەی ئێمە بتوانین لە ماوەی لە ساڵ کەمتر نابێت ئەو پڕۆژەیە کاری لەسەر دەکرێ کە هاوسەنگی لە نێوان خاوەن موڵك و کرێچیش دەستەبەر دەکات ئەمە بەشێکی، لەم حاڵەتەشدا کە ئێستا (٢٢٠)یش ڕادەگیرێت، هەروەها بەشێکی دەچێتەوە سەر یاسای ئیجاری عەقاری کۆن، بەشەکەی تریشی بە یاسای قانونی مەدەنی کاری پێ دەکرێ و گرفت لە ئێستادا دروست نابێت لە ڕووی جێ بەجێ کردنی یاساکە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

د.بەهار فەرمووو.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر ویستم ئەوە بڵێم دەگەڕێینەوە سەر یاسا کۆنەکە، بەڕێز تەلار خان ئاماژەی پێدا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك گۆران فەرمووو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەواو پشتگیری قسەکانی برای بەڕێزم (د.فرست) دەکەم، بە فیعلی ئێمە حاڵەتێکی ناخۆشە هەموو ساڵێك ئەو قانونە تەئجیل دەکەینەوە، بەڵاَم رەخنەیەکیش لە خۆمان دەگرین وەکو پەرلەمانتار، ئێمە لە خولی پێشوو و لەم خولەیەش بەراستی پرۆژەی جدی تەواو پێشکەش نەکراوە، یا بۆ هەڵوەشاندنەوەی یاخود بۆ پرۆژەیەکی نوێ کە بەراستی باشترین حەل ئامادەکردنی پرۆژە یاسایەکی تازەیە، هەروەها ئەو پرۆژەیەی کە لەبەر دەستی ئێمەش بوو کارمان لەسەر کرد، ئەگەر ئەو پرۆژەیەش نەبووایە وەکو ئەمری واقیع بریتییە لە مەسەلەی راگرتن، بۆیە بەراستی ئومێدەوارم هەموومان هاوکاربین کەوا بتوانین پرۆژە یاسایەکی نوێ گەڵاڵە بکەین کە وەك دکتۆرە باسی کرد، بەرژەوەندی هەردوولای تێدا پارێزراو بێ و لەسەر مەبنای ئەم حاڵەتەش ئێمە ئەمجارە درێژکردنەوەکەمان تەنها بۆ یەك ساڵ کرد، نەك بۆ دوو ساڵ، چونکە پێشووتر هەموو جار بۆ دوو ساڵ دەکرا، بۆ ئەوەی زیاتر بکەوینە ژێر زەغتێکی کاتەوە، بتوانین ئەمجارە بە پرۆژە یاسایەکی نوێ ئەم مەوزوعە کۆتایی پێ بێنین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کەواتە بیخوێننەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدانەوە.

بەڕێز د.ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

راگرتنی کار کردن بە یاسای بە کرێدانی خانوو بەرە ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠٠٨) لە هەرێمی کوردستان.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا دەیخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، (٤٨) کەس لەگەڵدایە، زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ دانییە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، کەس نییە لەگەڵی نەبێت، کەواتە پەسەندکرا، ماددەی یەکەم بخوێننەوە تکایە.

بەڕێز د.قاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١):

کار نەکردن بە حوکمەکانی یاسای بە کرێدانی خانووبەرەی ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠٠٨) درێژ دەکرێتەوە بۆ ماوەی یەك ساڵ تا رۆژی ٢٠١٦/٧/١٥.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە؟ بەڕێز کاك قادر فەرموو.

بەڕێز قادر ئۆتمان رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە راستیدا من لەگەڵ کار نەکردن بەو یاسایە دام، بەڵام بەر لەوەی کە لە پەرلەمان گفتوگۆی کار نەکردنی بەو یاسایە کرابا، دەبوایە ئێمە لایەنی جێ بەجێ کارمان بانگ کردبایە لەسەر جێ بەجێ کردنی یاسای دابینکردنی خانووی نیشتەجێ بوون بۆ دانیشتووان کە بە شێوەیەك ئەو قانونە جێ بەجێ کراوە کە لە راستیدا تەنها ئامرازێك بووە بۆ خۆ دەوڵەمەندکردنی کۆمەڵێك بەرپرس، بە مەبەستی تیجاری بەکار هێنراوە، ئەگەر جەنابیشتان بڵێن هیچ ژمارەیەکی یاسایی داوای ئەوەی نەکردووە کە بۆ ئەم مەبەستە لایەنی جێ بەجێ کار بێتە پەرلەمانی کوردستان تاوەکو بزانرێ بۆچی بەو شێوەیە کراوە، لە کاتێکدا بۆ چارەسەرکردنی کێشەی سەکەن ئەم یاسایە دەرکراوە، کە خەڵکی کەم دەرامەت و هەژار نەیتوانیوە سوودی لێ ببینێ...

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك قادر ئەوە یاسای دادگاکانە.

بەڕێز قادر ئۆتمان رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ، بەڵام هۆکاری ئەوەی کە بۆچی حکومەت تەنها یاساکەی لە پێناو بەرژەوەندی کۆمەڵێك بەرپرس بە ناراستەوخۆ، خەڵکێك بەڵێندەرە راستەوخۆ، بەڵام لە ئەساسدا بەڵێندەری راستەقینە نییە، ئەوەتا ئێمە دەبینین کە چۆن پرۆژەکان فەشەلیان هێناوە، قسەکەی من لەسەر ئەوەیە کە ئەم یاسایە بەڵێ جێ بەجێ کراوە، بەڵاَم لەبەرژەوەندی خەڵکی هەژار و کەم دەرامەت جێ بەجێ نەکراوە، بۆیە حکومەتی هەرێمی کوردستانیش نەیتوانیوە کێشەی سەکەن چارەسەر بکات، من مەبەستم لەوەیە، من لەگەڵ راگرتنی....

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك قادر، نوقتەیەکی نیزامی، ئەم یاسایە جێ بەجێ نەکراوە تاوەکو ئێستا.

بەڕێز قادر ئۆتمان رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەی حوکمەکانی بە کام یاسا زەوی تەرخان دەکات بۆ ئەو پرۆژانەی کە موڵکی گشتییە و لە هەمان کاتدا سامانی گشتیشی بۆ تەرخان دەکات؟ بەڵێ، من لەگەڵ راگرتنی کار نەکردنم بەو یاسایە، لەبەر ئەوە کە کێشەی کۆمەڵایەتی زۆر دروست بووە بە تایبەتی لە دوای قەیرای دارایی، چەندین پێشمەرگە رۆژانە تەلەفۆن دەکات کە خاوەن خانووەکان دەریان دەکەن، دوا قسەم ئەوەیە ئەوە باڵەکە نە کرێچییە و نە خاوەن خانوو و خاوەن موڵکە، ئەوە باڵەکە لە ئەستۆی حکومەتە، هەموومان ئەم راستیە دەزانین، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ئەم یاسایە کار کردن بە راگرتنی هەر وەکو باسی لێوە کرا دادپەروەری تێدا نییە، بەڵکو دادپەروەریەکە ئەوەیە کە ئێمە بتوانین یاسایەکی کامل لە پەرلەمانی کوردستان دەر بکەین، بۆ ئەوەی بتوانین بەسەر ئەو گرفت و کێشانەدا زاڵبین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز د.فرست فەرموو.

بەڕێز د.فرست صۆفی علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە عینوانەکەش گوتم ئێستاش لە ماددەی یەك ئەوە تەئکید دەکەمەوە، پێموایە ئێمە کێشەمان لەگەڵ ماددەکانی تری یاسای ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠٠٨) نییە، ئێمە تەنها کێشەمان لەگەڵ ماددەی یەکەمی یاسای ژمارە (٩)ی ساڵی (٢٠٠٨) هەیە، بۆیە لە ساڵی (٢٠١٠) وایان کردووە، یەعنی تەنها ماددەی یەکەمی یاسای (٩)ی ساڵی (٢٠٠٨)یان راگرتووە، بۆیە پێشنیار دەکەم تەنها ماددەی یەکەم رابگرین، ئەمە باشترە، وەکو باسم کرد کێشەی تریشی بۆ زۆر لایەنی تر و بە تایبەتی باج و خانووبەرە دروست کردووە، چونکە ئیزدواجیەتێك دروست دەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك صالح فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ ئەوەم کە ئەم یاسایە ساڵانە بەردەوام هەموار بکرێتەوە، بەڕێزانی لیژنەی یاسایی ئەگەر لەم ماوە دیاری کراوە بۆیان جێ بەجێ دەکرێ ئەوە کارێکی باشە، ئەگەر پرۆژەیەکی باشیان گەڵاڵە نەکردووە پێویست بەوە دەکات ماوەکە زیاتر بێ، هەروەها من لەگەڵ ئەوەم ماوەکەش نەکەوێتە کاتی پشوودا، شەرت نییە ساڵێك، (١٤) مانگ بێ، یان (١٠) مانگ بێ، لە کاتی پشووەکە نەبێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

خاتوو زۆزان فەرموو.

بەڕێز زۆزان صادق سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرسیارا من لە لیژنەیا یاسایی ئەوە کو سەبەب چییە هەتا ساڵەکی بدەنە دریَ ژکرنا ڤی یاسایێ؟ ئەوە یەك، یا دووێ: لە خولی چوویشدا ئیحتیماڵە ئەڤ ماددەیە خستیە بەرنامەی کاریدا کو بێتە تەعدیل کرنێ، هەتاکو نووکە تەنێ مایە بەرنامەیدا، یەعنی چ چارەکرن بۆ نەهاتیە کرنێ، لەبەر هەندێ پرسیار و پێشنیارا من ئەوە، ئەز پێشنیار دکەم کو شەش هەیڤ بێنە دانانێ، نەك ساڵەکێ، ئەگەر بشهێنی ئەو لیژنە پێکهینای یان ئەو کەس و پسپۆڕ و تایبەتمەندێن وان ژ بەحس لێ کری کو شوێنی بەداو داچوونێ لەسەر ڤی بابەتی بکەن بۆ هاریکاریا واندا، ئەگەر بشێت ماوەی شەش هەیڤا دا پرۆژەیەکی پێشکەش بکەن ل سەر ڤێ ماددەی دێ باشتر بیتن ل ساڵەکێ، چونکە لە فائیدەی خەڵکیدا بیتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك بەیار فەرموو.

بەڕێز بەیار طاهر سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز بە خۆ لەگەڵ هەندێ نیمە ئەڤ یاسایە بێتە راگرتن، چونکە چەندین جارا ئەڤ یاسایە هاتیە راگرتن، بە دیتنا من دەبوایە بچیتە بواری جێ بەجێ کرنێدا، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، لە دادگەهامە یا دیتی چەندین کیشە و دەعاوی سەر ڤێ حاڵەتێ یا هەی و بە تایبەتی ئەو حاڵەتێت سەر قفلی، حاڵەتێت (الایجار من الباطن)، بە دیتنا داکو ئەڤ دادگەها سەرێ وا رەحەت کەین ژ ڤان ئاریشەیا پێتڤیا ئەڤ یاسایە بێتە جێ بەجێ کرن وەکی یاسای مەدەنی، هەروەسا ژی خیلالی ڤان (٢٠) ساڵادا چەندین حاڵەتێت هاتینە چارەسەر کرن، خەڵکێت دوکاندار پێت شیاین دگەل خودانێ مولکا بگەهنە تەفاهومەکی، دیتنا من ئەگەر ئەم ڤێ یاسایێ جێبەجێ بکەین دەمێکی گەلەك کورتدا دێ چارەسەریا هەمی ئاریشەیا دێتە کرن، دیسا دیتنا من تڤیابا ئەم ل پەرلەمانێ کوردستانێ بەلانسەکێ لناڤ بەینا بەرژەوەندا هەمی لایەنا وەربگرین تایبەتی خاوەن ملکا ژی دیسا کرێچیا ژی، دیتنا من ل حالاتێ مەحکەما مە دیتی گەلەك حالەتا دوکاندار پتریێ موستەفید بوو ژ خودان مولکی خیلالی کارێ وێ دوکانێدا، ئیحتیمالا هەی جارەکا دی بێژم گەلەك جارادا سەرقفلی، ژبەر هەندێ دیتنا من ئەڤ یاسایە تڤیا بێتە جێبەجێ کرن و ئەڤ تەعدیلە نەیەتە پەسەند کرن ژ لایێ پەرلەمانێ کوردستانێ، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز دکتۆر عبدلله فەرموو.

بەڕێز د.عبدلله جاسم رجب:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

مە گۆتییە ئەز پێشنیارکەم ماددەکا دی ئیزافەکەین، ئەگەر ئەڤ یاسا هاتە پەسەندکرنیش، ئەڤ تەعدیلە، ژ لایێ پەرلەمانێ کوردستانێ ڤە ماددەکادی ئیزافەکەین کو پەرلەمان پابەند بیتن ب زووترین کات یاسایەکی بەدیلی کونجاو دەربێخیتن نەکو بێلین مەسەلەن کەمتر سالەکا یان خیلالی فەترەکا کەمتر بیتن ئەڤ ئاریشە حەل ببێ، چونکی ئاریشە تەقریبەن لناڤ کۆمەڵکای زۆر زۆر بەربڵاوبووی حەتا ڤێ گاڤێ چ ئاریشا بۆ نەدیتیا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز دكتۆر سراج فەرموو.

بەڕێز د. سراج احمد حمدامین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من داوا ئەکەم لە حاڵەتێك یاسایەك ڕابگرین ئەگەر ئەتو ئەلتەرناتیڤت پێبی، بەدیلت پێبی، ئەمە تا ساڵێك ڕابوەستین تاوەکو یاسایەکی نوێ دەرئەکەین بەڕاستی ئێمە تووشی، بەڕای من تووشی هەندێك کێشە بین سبەینێکە نەتوانین خۆمانی لێ خەلاس بکەین، جا من پێشنیار دەکەم ساڵێك بۆ حازری پڕۆژە یاسایەك زۆرە یان بۆ هەمووارکردنەوەی زۆرە عەلەل ئەقەل بە دوو، سێ مانگ بتوانی ئەوەی لیژنەی یاسایی باس دەکرێتن خۆمانی لێ خەلاس بکەین، تەسەور دەکەم هەر بابەتێك بیتن بە دوو مانگ، بە سێ مانگ ئەگەر هەوڵەکان چڕبکەینەوە خۆمانی لێ خەلاس دەکەین، بەڕای من ساڵێك زۆرە، پاشان ئەوەش ڕانەگیرێت هەتاوەکو ئەو پڕۆژە یاسایەی ئەوان وا خەریکن تەعدیلی ئەکەن ئەو کاتە ڕاگرتنەکە دەستپێبکا و لەبەر ئەوەی من وا تەسەور دەکەم تووشی کێشەیەك دەبین لەوانەیە نەتوانین خۆمانی لێخەلاس بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز دكتۆر شێرکۆ فەرموو.

بەڕێز د. شێرکۆ حەمەامین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

فەلسەفەی دەرکردنی یاسا ئەوەیە کە زۆرترین خەڵك سوودمەند بێت لێی، لائیحەکە بە جۆرێك تەنزیم بکا کە لە قازانجی زۆرینەی خەڵکا بشکێتەوە، بە پێی ئەوەی بە ئێمە گەیشتووە بە تایبەتی لە پارێزگای سلێمانی، ڕەنگە هەر لەسەر ئەو بنەمایەش لە خولەکانی پێشوو ڕاگیراوە، لەکاتی جێبەجێکردنی ئەمە بەشێکی زۆری خەڵك لێی زەرەرمەند دەبێت کەمینەیەك لێی سوود مەند دەبێت، بۆیە لە ڕاستیدا من لەگەڵ ڕاگرتنەکەم، بەڵام لەهەمان کاتدا بۆ ئەوەی تۆ بابڵێین ئەوەی کە باس دەکرێت خاوەن موڵکەکانیش لێی سوودمەندبن، بۆیە وەکی بەڕێزان لە لیژنەی یاسایش وتیان لەو ماوەی کە خۆیان جوهدی باشی لەسەر بکەن بتوانرێت هەمواریێکی باش، یاسایەکی گونجاو پێشکەش کرێت، بۆیە من لەگەڵ ڕاگرتنیم، هیچ بۆشاییەکی یاسایی، هیچ خەلەلێکیش دروست ناکات، لەبەر ئەوەی لە بنەمادا ئێستا خۆی کارکردن بەم یاسایە ڕاگیراوە، یەعنی واتا ئێستا دادگاکان خۆ کار بەمە ناکەن تا ئەگەر ئێمە قەرارمان دا ڕایگرین ئیتر بۆشایی

یاسایی دروست بێت و کێشەی گەورە دروست بێت لەبەر ئەوەی خۆی ئێستا کاری پێناکرێت لە شوێنەکاندا، بۆیە هیچ کێشەیەك دروست نابێ، من لەگەڵ ڕاگرتنەکەدام، بەڵام وەکو ئەو بەڕێزانەش خۆیان وتیان بتوانن یاسایەکی باش لەو ماوە ئامادەبکەن بۆ ئەوەی دەنگی لەسەر بدرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز کاك سالار فەرموو.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ئەساسا دەرکردنی ئەم یاسایە لەگەڵ بەرکاربوونیدا گرفتی لەڕێگای دادگاکاندا بۆ دروست بووە، لە بنەماش وەکو گۆران ئاماژەی پێکرد ڕێوشوێنی یاسایی بەدیلی جەزری بۆ دانەنرا، ئێمە ئەم یاسایەمان ڕاگرتووە بۆ ساڵێك ڕامانگرتووە لە ٧/١٥ـەوە جارێکی تر بەرکار ئەبێت، جارێکی تر کێشە بۆ دادگاکان و خەڵکی تریش دروست ئەبێ، بۆیە لە ماددەی یەکەمدا کە نووسراوە تاوەکو ٢٠١٦/٧/١٥ ڕابگیرێ فەقەرەیەك ئاماژە پێبکرێ لەو ماوەیەدا یاسایەکی گشتگیر لەپەرلەمانی کوردستانەوە دەربکرێ تەواوی ئەو یاساو بڕیارانەی کە لەو بوارە دەرکردوون پڕبکاتەوە بۆ ئەوەی ئێمە گرێنتی ئەوە بکەین بۆ ساڵی داهاتوو جارێکی تر لە بەرنامەی کاردا ئەم پڕۆژە یاسایەو ڕاگرتنی کارکردن بە یاسای ژمارە (٩) نایەتەوە ناو هۆڵی پەرلەمان و موناقەشە بکەین، چونکە من بەو عومرەی لە پەرلەمانی کوردستان بووم ئەمە چوارەمین جارە ئەم بابەتە درێژ ئەکرێتەوە لە پەرلەمانی کوردستان لە کاتێکدا ئیمکانی ئەوە هەیە ئەم یاسایە کە خەلەلی هەیە پەرلەمانی کوردستان هەموارێکی گشتگیر یان یاسایەکی نوێ دەربکا و ئەو یاسایە ئیلغا بکاتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، دکتۆرە ڤاڵا فەرموو.

بەڕێز ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئیشارەت درا بەوەی کە لە ساڵی ٢٠١٠ تەنها ماددەیەك لە یاساکە ڕاگیراوە، بەڵێ ڕاستە لە ساڵی ٢٠١٠ تەنها یەك ماددە لە هەمواری یاساکە ڕاگیرابوو وەکو ئەوەی یاساکە ڕانەگیرابوو، بەڵام لە ساڵی ٢٠١٢ یاسای ڕاگرتنی کارکردنە بە یاسایی بەکرێدانی خانووبەرە واتا هەموو یاساکە ڕاگیراوە، بە ئیسناد لەسەر مەبدەئی ئیستقراری موعامەلات لیژنەی یاسایی بڕیاریدا کە کۆی یاساکە ڕابگرێتن بۆ ئەوە ئەوەی کە مەحاکم لەسەری ڕۆیشتووە لە ساڵی ٢٠١٢، لە ساڵی ٢٠١٣ هەمان پەیڕەوبێتن لەو ساڵەش کە ڕایدەگرین بۆیە تەجزیئەی یاساکەمان نەکرد بۆ ئەوەی ئیستقراری موعامەلات تێك نەدەین لە خەڵك و هەروەها لە مەحاکمیش، دەنا پێشتر تەنها یەك ماددە ڕاگیرابوو لە تەعدیلەکە بەڵێ ئەوەیان ڕاستە، ئەوەشی کە پەیوەندی بەوەوە هەیە کە فەقەرەیەك زیادبکەین خۆمان پابەندبکەین بەڕێزان باسکراوە کە تا ڕۆژی ٢٠١٦/٧/١٥ کە دەڵێی تەنها ساڵێکە ئەمن ڕامگرتووە، لێرانەش لە ڕوونکردنەوەی یەکەمان وتمان لیژنەی یاسایی بەڵێنمان داوە کە کاربکەین لەسەر ئەو بابەتە، بەڵام ئێمە چاوەڕێی ئەندامانی پەرلەمانیش

دەکەین کە ئەو بابەتە ببێتە خەمی ئەوانیش، بە زووترین کات پرۆژەیەکی ڕێك و پێکی بۆ ئامادە بکەن و پێشکەش بە پەرلەمانی بکەن بۆ ئەوەی ئێمەش لە لیژنەی یاسایی بە زووترین کات کاری لەسەر بکەین، ئەوە جگە لەوەی کە خۆشمان کارمان کردووە وەك و ئەندامانی لیژنە، کار لەسەر ئامادەکردنی پرۆژەش دەکەین، بۆیە ئەگەر ئەسباب موجیبەش بخوێننەوە لەوێش دیارە کە کاریش دەکەین بۆ دەرکردنی یاسایەکی گشتگیر، بۆیە ئێمە بە هیچ شێوەیەك لەگەڵ ئەوە نین کە فەقەرەیەکی تێدا بێت لەو فەقەرەیەدا خۆمان ئیلزام بکەین بۆ ئەوەی یاساکە دەربکەین لەبەر ئەوەی مەفهومی موخالف وازحە لەناو یاساکەدا، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ببورە تەلارخان ناوت نووسیبوو فەرموو.

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەر لەسەر ئەوەی کە کارکردن یاخود ڕاگرتنی تەنها یەك برگە یان یەك مادده لەو یاسایە گرفت دروست دەکات، جارێکی دیکە هاوسەنگی ناپارێزێ لە نێوان خاوەن موڵك و کرێچی، ئیجحافە جارێکی دیکە بۆ مافەکانی کرێچی، بۆیە زۆر زۆر گرنگە ئەم یاسایە کۆی یاسایەکە کاری پێنەکرێ، ئەوشمان لە یاد نەچێ ئێستا کۆمەڵێك گرێبەستکراوە، گرێبەستکراوە لە هەولێر و دهۆك بە یاسایەك لە سلێمانی بە یاسایەکی دیکە ئەمەش گرفتێکی دیکە دروست ئەکا، لە ئێستادا ئەگەر ببینین سەیر ئەکەین زۆربەی زۆری خاوەن موڵکەکان وای لێهاتووە بە پێی ئەم یاسایانەی ئێستا خانوو نادەن بە مەبەستی نیشتەجێبوون، بەڵکو خانووەکان ئەدەن بە کرێ بۆ کۆمپانیا و دەوائیرەکان ە ئەمەش دیسان گرفتی کرێچی لە هەرێمی کوردستان زیاد دەکات، بۆیە گرنگە کۆی یاساکە کاری پێنەکرێ، منیش لەگەڵ ئەوەدام بەڕاستی کە لە ساڵ زیاتر نەبێ بۆی ئێمە هەم وەکو خۆمان وەکو لیژنەی یاسایی و پەرلەمان پابەندین بەو کاتە، لەهەمان کاتیشدا ئێستا پرۆژەکەلە تەواو بووندایە بۆ ئەوەی بە زووترین کات کاری لەسەر بکەین و بخرێتە بەرنامەی کارەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێز دکتۆرە بەهار فەرموو.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەگەر ئێمە هەرچەندە لە ساڵی ٢٠١٠ واکرابێت ئێمە تەنیا ماددەیەك ڕابگرین ئەوا خەلەلێکی یاسایی دروست دەبێ، چونکە ئەگەر سەیری یاسایی ژمارە (٩)ی ساڵی ٢٠٠٨ بکەین لە ماددەی یەکەمیدا ئەڵێ (قانونی ئیجاری، عەقاری ڕەقەم (٨٧) ڕائەگیرێ) دوایی ئەڵێ لە ماددەی دووەمدا ئیستیمرار ئەکرێ بە ئیشکردن پێی هەتاوەکو چوار ساڵ بۆ ئەو ئیجارارنەی ئەغرازی سەکەنە و ئەوانەی بۆ غەیری ئەغرازی سەکەنە بۆ دوو ساڵ باقی ئەگەڕێتەوە بۆ قانونی مەدەنی، کەواتە لێرە ئەگەر هەموو یاسایەکە ڕانەگرین ئێمە تێکەڵاویەك دروست ئەکەین لە نێوان یاسایی مەدەنی یاسای ژمارە (٩)ی ساڵی ٢٠٠٨ لەگەڵ یاسای ژمارە (٨٧)ی ساڵی ١٩٧٩، بۆیە ئەگەر هەرچەندە لە ساڵی ٢٠١٠ واکرابێت ڕاستر ئەوەیە کە هەموو یاساکە ڕابگیرێ، ئەوەی کە

ئێمە خۆمان پابەندبکەین بەماوەیەکی کەمەوە ئێمە با ساڵەکە تەسبیت بکەین هیچ ڕێگریەك نییە ئەگەر لە پێش ساڵەکە پرۆژەکە حازر بوو ئێمە یاساکە پەسند دەکەین، بەڵام ساڵەکە تەسبیت دەکرێ و ناشبێ ئێمە لە مەتنی یاسادا بڵێین خۆمان پابەند دەکەین بەوەی یاسایە لە هۆیەکانی دەرچوواندن وتوومانە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز کاگۆران فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من بەڕێزان ئەندامانی لیژنە کردیان لەسەر ئەوە، بەڵام ئەم نیقاشەی ئێستا دووبارە دەبێتەوە هەموو جار هەمان نیقاش دووبارە دەبێتەوە ئێمە وەك لیژنەی یاسایی مولزەم نین بەوەی یاسایەك پێشکەش بکەین بۆ حەلی ئەم مەوزوعە وەك لیژنەی یاسایی، وەك ئەوەی هیچ لیژنەیەکیش لە پەرلەمان مولزەم نییە، ئەوە فراکسیۆن هەیە، ئەندامانی پەرلەمان هەیە هەموو ساڵ کەدێتە سەر درێژکردنەوە دەگوترێ بۆ قانونێك نییە؟ بەڵام من دەڵێم من دەپرسم ئەی بۆ ئەو قانونە ئامادە نەکراوە؟ ڕۆژانە دەیەها پرۆژە یاسا ئامادە دەکرێ، خوێندنەوەی یەکەمی بۆ دەکرێ لەوانەیە بۆ ئێمە قورس بێ ئیشیشیان لەسەر بکەین لە هەندێك لایەنەوە کەم و کوڕیان تێدایە، بەڵام ئەگەر ئەو مەوزوعە ئەوها جەوهەرییەو بە نیسبەت هەمووومان جێگای ئیهتیمامە ناکرێ لە ڕۆژی موناقەشەکردن لەسەر درێژکردنەوەی قانونەکە هەموو جارێ تووشی ئەو نیقاشە بین، ئەگەر بە فیعلی وایە پرۆژە یاسایەك دەبێ هەمووومان هاوکاربین، ئامادەی بکەین، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، خۆی نا نیزامییە، بەڵام دوو ئەندام پەرلەمان دوایی ناویان نووسی بەڕێز کاك عمر عینایەت و کاك بهزاد دەرویش، فەرموو کاك عمر.

بەڕێز عمر عینایەت حەمە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

فیعلەن ئەوەی من تەواوە ناوم نەنووسیبوو، بەڵام لە ئەنجامی قسەکردنی هاورێکاندا ئەڵێ قسە قسە ئەهێنێت، من ئەپرسم لە بەڕێز لیژنەی یاسایی کە حەقیانە ڕاستە ئەوان ئەتوانن یاساکە پێشکەش نەکەن، لەسەر هەر (١٠) ئەندام پەرلەمانێك ئەتوانێ پێشکەشی بکا، لەم پەیڕەوی ناوخۆ ئەوەی کە هەمواریان کردۆتەوە ئەو حەقەشیان لە ئەندام پەرلەمانتارەکان وەرگرتۆتەوە کە دەسەڵاتی جێبەجێکردنی پرۆژە یاساکان بنێرنەوە، بۆچی دەسەڵاتی دادوەری ئەم پرۆژە یاسایە ئەگەر ئەوەندە کێشەی هەیە لەگەڵ مەسەلەی ئیجار و موئەجیر و موستەئجیرا بۆچی تا ئێستا یاسایەك بۆ ئێمە نانێرێ؟ من داوا ئەکەم لە ئەندامانی لیژنەی یاسایی، سەرجەم ئەندامانی پەرلەمان کە با ئێمە پەلە بکەین بۆ دەستوور (٩٠) ڕۆژمان داناوە، مەنتیقیی تێدایە (١٣) مانگ دابنێین بۆ یاسای ئیجار لە کوردستاندا، بۆتە مەسەلەیەکی موزمین لە هەموو کوردستاندا ئەوە لە (٣) خولی پێشوو موعالەجە نەکراوە ئێمەش بیگەیێنینە خولی دوای خۆمان، لەبەر ئەوە من داوا لە هەموو ئەندامانی پەرلەمان دەکەم کێ زانیاری هەیە، کێ توانای هەیە لە ئەمڕۆوە کار

بكا، داوا له دەسەڵاتی دادوەریش بکەین ئەوانیش پڕۆژە یاسایەکمان بۆ بنێرن ئێمەش کاری لەسەر بکەین، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز کاك بهزاد فەرموو.

بەڕێز بهزاد درویش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دوێنێ ناوی خۆ نقیسی بوو جا نازانم ئەگەر نەهاتبیتە نقیسین، سکرتێر بیرکردبی، ئیحتیماله یەعنی ئەندام پەرلەمان بەحس کردبیت هەندێ کو خەلکێت هاوڵاتی هەژار ئەڤێت کرێچی ڕاستی ئەڤ نەهێنە ئیستیغلال کردن، ئەڤ پرسە بێتە چارەکرن من پێم باشە جا کا ماددەك ئیزافە بەکەین یانیش بکەینە بڕیارەك یانیش هەر سێ لیژنە پەرلەمانێ تەبیعیە وەکی کاك گۆران بەحس کر مولزەم نین، بەڵام چونکی ئەڤ بابەتە گەلەکی گرنگە هەرسێ لیژنەی دارایی و شارەوانی و ئاوەدانکردنەوە پرۆژەکی دیراسە بکەن گەل لایەنی پەیوەندیدار تەبعەن لەگەڵ حکومەت و ڕێکخراوی پەیوەندیدار پرۆژەیەك بێتە پێشکەش کردن کو بشێین چارەسەریا ڤێ کێشە بکەین، چونکی ڕاستی وکی بەحسێ تە کرن نزیکی سەد هەزار کرێچیا لە هەرێمێ کوردستانێ هەنە با ئەڤ پرسە بێتە چارەکرن، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز دکتۆرە بەهار فەرموو.

بەڕێز د.بەهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەوەی کە ئێمە ئیشارەتمان پێدا ئێمە لە پەیوەندی بەردەوامداین لەگەڵ دەسەڵاتی دادوەری بۆ ئامادەکردنی ئەو پڕۆژە یاسایە، بەڵام لە ئێستادا بە پێی پەیڕەوی ناوخۆ ئەوان بۆیان نییە ڕاستەوخۆ پرۆژە پێشکەشی پەرلەمان بکەن، بەڵام ئێمە لە پەیوەندی ڕاستەوخۆداین لەگەڵیانداو، بەهاوکاری تەواوی ئەوان ئێمە ئەو پڕۆژەیە حازردەکەین، هەر لە زمنی ئەوانەشدا ئەوا ڕاپۆرتێکیان داوینەتێ کە تەوسیاتی پڕۆژەکەی تێدایە ئەمە هی دەسەڵاتی دادوەرییە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، بەڕێز کاك گۆران فەرموو.

بەڕێز گۆران ئازاد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مەحاکم و دەسەڵاتی دادوەری هیچ کێشەیان لەسەر تەتبیقی ئەم قانونە نییە، ئەسڵەن ئەوان لەوانەیە هەندێکیان بەشی زۆری پێیان باشە تەتبیق بکرێ، بەڵام لە تەتبیقا کێشە بۆ خەڵکی تر دروست دەبێ، بۆیە من چ بچم لەگەڵ ئەوان دابنیشم بڵێم وەرن ئێوە مەشاکیلتان چییە، ئەوان ئەڵێن ئێوە وەکو پەرلەمانی کوردستان مادام لە تەتبیقا ئێمە مەشاکیل ئەبینینەوە ئەوەی کاك شێرکۆ دەیڵێ، ئەوەی ڕەفیقەکانمان وتیان ئەڵێن خەڵکی هەژار، خەڵکی کەم دەرامەت زەحمەت لە ئەندام پەرلەمانەکان دەکەن ئێمە ڕامانگرتووە ئەم قانونە ئەگەرنا مەحاکم کێشەی نییە لە

تەتبیقا، ئەوەی دکتۆرە بەهار وتی دەقیقە ئەوان هاوکاری ئێمەش دەکەن، وتیان ئێمە هاوکاریشتان دەکەین بۆ ئەوەی شتێکی متەوازن ڕابگرن، بەڕاستی ئێمە وەك ئەندامی پەرلەمان بمبوورن ئەم قسە ئەکەم زۆرجار خۆمان خۆمان بە شك نابی بە قانون پابەند بکەین یەعنی هەتا لەسەر سیفەی ئیستیعجالیش یەعنی خۆمان ئەندامی پەرلەمانین لە لیژنەکانین هیچ مانعێکی قانونی نییە بەیانی سێ سەرۆك لیژنە مەوعیدێکی هاوبەش دانێین ئالییەتێك دانێین بۆ ئەوەی پرۆژە یاسایەك حازربکەین، بۆ ئەوەی کۆببینەوە، بۆ ئەوەی وۆرك شۆپ بکەین، بۆ ئەوەی سیمینار بکەین، بۆیە ناکرێ ئێمە لەناو هۆڵی پەرلەمان برگە و مادده بۆخۆمان دابنێین، خۆمان خۆمان پابەند بکەین، ئێمە دائیمەن حکومەت لایەنی تر پابەند دەکەین ئەوەکەی تر واجب و ئەرکی خۆمانە کە کارەکان جێبەجێ بکەین، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ماددەکە بخوێننەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگەوە.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١):

کار نەکردن بە حوکمەکانی یاسای بە کرێدانی خانووبەرەی ژمارە (٩)ی ساڵی ٢٠٠٨ درێژ دەکرێتەوە بۆ ماوەی یەك ساڵ تا ڕۆژی ٢٠١٦/٧/١٥.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لەگەڵدایە بادەستی بڵند بکات تکایە؟، (٥١) کەسی لەگەڵدایە، کێی لەگەڵدا نییە؟، (٤) کەسی لەگەڵدا نییە؟، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، بۆ ماددەی دووەم، تکایە.

بەڕێز د. ڤالا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٢):

بڕیاری ژمارە (٢٢٠)ی ساڵی ٢٠٠١ هەڵدەوەشێتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ قسەی هەیە لەسەر ئەم ماددەیە، با ناوی بنووسین، کاك قەمان فیصل، فەرموو.

بەڕێز قەمان فیصل سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە هەڵوەشان و ڕاگرتنی دوو بابەتی لەیەك جوودان، بەهیچ شێوەیەك لەڕووی یاساییەوە لەگەڵ یەکتری تەکیف ناکرێن، چونکە هەڵوەشان کۆتایی بەژیانی یاسا یان بڕیار دێنێت، بەڵام ڕاگرتن بەستراوە بەکاتەوە، ئەمە لەحاڵەتێکدا، لەحاڵەتێکی تریشدا بەهیچ شێوەیەك ئاماژە لە عینواندا بەوە نەدراوە کە بڕیارێکی تریش لەگەڵ خۆیدا هەڵدەوەشێنێتەوە، ئالێرەدا پرسیارێك دروست دەبێت، ئەگەر هاتوو ئەو ماوە چونکە یاسا لەسەر فەرەزیات دادەندرێت، موشەریع پێشبینی دەکات، ئەگەر بێت و ماوەی ئەو ساڵەی کە کۆتایی پێهاتووە، هیچ یاسایەکی تریش دەستی بۆ نەبراو ئەمەی تر فەعال بوو، کەواتە ئەو هەڵوەشانەش هیچ قیمەتێکی نامێنێت،

لەبەر ئەوە ئەمە بڕیارێکی سەربەخۆیەو دەبێت بڕیارێکی تر دەربچێت بۆ ئەوە ئەمە هەڵبوەشێنێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز قادر ئۆتمان، فەرموو.

بەڕێز قادر ئۆتمان رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا هەروەکو بەڕێزان لەلیژنەی یاسایی ئاماژەیان پێدا، ئەو بڕیارە تەنها لەسنووری پارێزگایەك جێبەجێ کراوە، کۆمەڵێك کەیس ئێستا لە دادگان، کە دەرئەنجامی دەرچوونی ئەو بڕیارەیە، بۆ نموونە یەك لەو کەیسانە ئەوەی ڕانیەیە، لە قەیسەری هاوژین، بەڵام من پێم باشەو لەگەڵ هەڵوەشانەوەی ئەو بڕیارەداین، بەڵام با ئەو بڕیارە بە بڕیارێکی تر هەڵبوەشێنینەوە، نەك بەیاسا بڕیارەکە هەڵبوەشێنینەوە، حەزیش دەکەم لەو بارەیەوە بەڕێزان لە لیژنەی یاسایی ڕوونکردنەوە بدەن، هەم لەسەر بەدیلی بڕیارەکە، کە ئەمە گرفتی بەرزی و نزمی کرێیە، هەم لەسەر ئەوەی کە ئاڕاستەیانم کرد، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، دکتۆر شێرکۆ، فەرموو.

بەڕێز د. شێرکۆ حمه امین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا من حەزەکەم ئەو بەڕێزانە کە بەحوکمی ئەوەی بەدواداچوونیان کردووە، بەتایبەتی لەسەر بڕیار(٢٢٠)ی ساڵی ٢٠٠١، چونکە ئەمە بڕیارەکەیە، یەعنی ڕوونکردنەوەی زیاترمان بدەنێ، هەر تەنها هۆکەی ئەوەیە کە کاتی خۆی لە پارێزگای سلێمانی، ئەمە دەرکراوە، یاخود کێشەی بۆ خەڵك دروست کردووە، چونکە ڕەنگە دیوی تریشی بە ئێمە گەشتبێت، چونکە تەنها تایبەتە بەمەسەلەی خانووی بازرگانی، موڵکی بازرگانی، تایبەت نیە بەموڵکەکانی ترەوە، بۆیە پێم خۆشە ڕوونکردنەوەی زیاتر بدەن، لەسەر ئەوەی کە بەهانەیان چیە، کە ئەم بڕیارە هەڵبوەشێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێز انور قادر، فەرموو.

بەڕێز انور قادر مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەگەڵ ئەوەدام کە بڕیاری(٢٢٠)ی ساڵی ٢٠٠١ هەڵبوەشێتەوە، چونکە ئەم بڕیارە لەپارێزگایەك جێبەجێ دەبێت و لە پارێزگایەکی تر جێبەجێ نابێت، لەو پارێزگایەش کێشەیەکی زۆری دروست کردووە، لەنێوان کرێچی و خاوەن موڵك، بۆ نموونە من لەنزیکەوە ئاگادارم لەنێوان کرێچی و خاوەن موڵك لە بازاڕێکی شاری ڕانیە کێشەی گەورە هەیە، بۆیە من لەگەڵ ئەوەدام کە هەڵبوەشێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، لیژنەی یاسایی ڕوونکردنەوەتان چییە، دکتۆرە بەهار فەرموو.

بەڕێز د. بهار محمود فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەسەرەتاشەوە ئیشارەتمان بەوەداوە، کە بڕیاری ژمارە (٢٢٠)ی ساڵی ٢٠٠١ کە دەرچووە، گەڕاوەتەوە بۆ یاسای مەدەنی، یەعنی گەڕاوەتەوە بۆ کارکردن بە یاسای مەدەنی، لەیاسای مەدەنیشدا، هەرکاتێك ماوەی عەقدەکە کۆتایی هات خاوەن موڵك بەبێ سەبەب ئەتوانێت کرێچی دەر بکات، بۆیە ئەمە تێکچوونی بەڵانسەکەیە، ئەمە لەلایەك، لەلایەکی تریشەوە ئەم سیمای دوو ئیدارەییە، نابێت بڕیارێك لە پارێزگایەك جێبەجێ بکرێت و لەیەکێکی تریش جێبەجێ نەکرێت، ئەمە دووەم، خاڵی سێیەم: کە یاسای ژمارە(٩)ی ساڵی ٢٠٠٨ دەرچوو، کە بەدوای ئەودا دەرچووە، بڕگەیەك هەیە ئەڵێت کار بەهیچ یاساو بڕیارێك ناکرێت کە پێچەوانەی ئەمە بێت، کەواتە ئەمە خۆی لەخۆیدا بڕیاری ژمارە (٢٢٠)ی هەڵوەشاندۆتەوە، بۆیە کارپێکردنەکە ئەساسێکی یاسایی تەواوی نەبووە، لەبەر ئەم هۆکارانە داوای هەڵوەشانەوە دەکەین، سەبارەت بە بڕیاری ژمارە (٢٢٠) لە عینواندا ئیشارەتی پێ نەکراوە، دەبێت بڕیارێکی سەربەخۆ بێت، ئەوە ڕاستە، ئەمە جیاوازە لە کار نەکردن بە یاسای ژمارە(٩)، بەڵام موتەعەلیقە بە مەسەلەی ئیجاری عەقارەوە، ئەگەر ئێمە ئەو بڕیارە هەڵنەوەشێنینەوە لەبەر ئەو هۆکارانەی کەوتم تێکەڵیەك ڕوودەدات، مادام پەیوەستە بە هەمان مەوزوعەوە، هیچ ڕێگریەك نیە لەوەی لێرەدا هەڵیبوەشێنینەوە، بەڵێ بەقەصد وتوومانە ئەوەیان کارکردن پێی ڕائەگیرێت، بەڵام ئەمەیان هەڵئەوەشێتەوە، ئەمانەوێت بڕیاری ژمارە(٢٢٠) بەیەکجاری بمرێنین، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، خاتوو تەلار لەتیف، فەرموو.

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕیاری (٢٢٠) کاتی خۆی کە دەرکراوە، ئەو بڕیارە ڕاستە لەڕووی ئاوەدانکردنەوەوە شتێکی باشە، وە سیمایەکی باشی هەبوو، لە دروست کردنی باڵەخانە تیجارییەکاندا کە کارێکی باش بکرێت، لەڕووی پاراستنی مافی کرێچی ئەو باڵانسەی ڕانەگرتووە، بەتایبەتی ئێمە ڕاستە لە بڕیارەکەدا بۆ خانووی نیشتەجێبوون و هەروەها بۆ تیجارییەکانیش بوو، بەڵام دوای ئەوەی نیشتەجێبوون کاری پێ نەکرا، بۆ تیجارییەکان کاری پێکرا، لە تیجاریشدا گرفتی زۆری بۆ ئەو کەسانە دروست کردووە کە کرێچین بەدوو شێواز، یەکێکیان هەر کرێچیەو مانگانە کرێ دەدات، ئەوی تریان بە شێوازی سەرقوفڵی، ڕاستە سەرقوفڵی لەڕووی یاساییەوە چوارچێوەیەکی یاسایی نییە، بەڵام ئەو کەسە پارەیەکی زۆر، مەبلەغێکی زۆر دەدات، ئەمەش گرفت دروست دەکات لەنێوان ئەو کەسەی کە سەرقوفڵەکەی داوە، لەگەڵ خاوەن موڵك، بەو شێوەی کە خاوەن موڵك وائەزانێت کە ئەو سەرقوفڵەی دا، ئەبێت بەخاوەنی ئەو موڵکە، خاوەن موڵکیش دیسانەوە کرێی لێ دەسەنێت بەشێوازێکی تر، لەکاتێکدا ئەو بیداتەوە بەکرێ، یان هەر مامەڵەیەکی تری پێوە بکات لەڕووی یاساییەوە نایاساییە، بۆ ئەوەی ئێمە بتوانین چوارچێوەیەکی یاسایی لەهەمان کاتدا تەئکید دەکەمەوە لە باڵانسی هاوسەنگی لەنێوان خاوەن موڵك و کرێچی ڕابگرین، چ ئەوانەی نیشتەجێ بوونە، چ ئەوانەشی بازرگانین، ئەبێت ئەم بڕیارە ڕابگیرێت، تەئکید لەقسەکەی

دکتۆره بەهاریش دەکەمەوە، بەڵێ ئەمە سیمای دوو ئیدارەییە، وای کردووە کە تەنها لە سلێمانی جێبەجێ دەکرێت و لەهەولێرو دهۆك جێبەجێ ناکرێت، ئەمەش کۆمەڵێك گرفت و کێشەی یاسایی و کۆمەڵایەتیشی لێ کەوتووەتەوە، بۆیە پەرلەمان بەرپرسە لەوە، ئێمە لەسەردانێکمان لەگەڵ بەڕێزت بۆ ئەنجومەنی دادوەری، و لە مەحکەمەی تەمیز کە ئەو پرسیارەمان کرد، ڕووبەڕوی خۆمانیان کردەوە، کە ئەوە پەرلەمانی کوردستانە ئەو بڕیارەی ڕانەگرتووە، بۆیە پێویستە ئەم بڕیارە ڕابگیرێت، لەماوەی ئەو ساڵەدا کاری جدی بکەین بۆ ئەوەی ئەو یاسایە دەربچێت هەتا بتوانین پاراستنی مافی خاوەن موڵك و کرێچیش دیاری بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، دکتۆر فرست، نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز د. فرست صۆفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەپێی ئەو پرەنسیپەی کەوا لە یاسا هەیە، پرەنسیپی پلە بەندی یاسایی، یەعنی من نازانم ئەوە پرسیارێکە تا ئێستا کە دەیکەم، ئەمە لەپەرلەمان دەرنەچووە، لە سوڵتەی تەشریعی دەرنەچووە، لەماوەی ٢٠٠٨ تا ئێستا، چەندجارێك یاسای تایبەت بەمە لە سوڵتەی تەشریعی دەرچووە، مانای وایە هیچ عورفێکی نیە پەرلەمان قەرارێکی تەنفیزی هەڵبوەشێنێتەوە بۆ ئەوەی تەعاروز نەکات لەگەڵ یاسا، یاسا مادەیەکی ڕاگرت یان یاسایەکی ڕاگرت، یەعنی تەواو ئەوەی لەخوار یاساوەیە تۆماتیکیەن ڕادەگیرێت، مانای وایە کە تا ئێستا کار بەو قەرارە کراوە موخالیفی یاسا کار بەو بڕیارە کراوە، وێڕای پشت ڕاستکردنەوەی قسەکانی کاك ڤەمان، بەڵام من پرسیارەکەم ئەوەیە ئایا دەکرێت لەڕووی یاساییەوە ئاماژە بە قەرارێك بدرێت کە لە پەرلەمان دەرنەچووە ڕایبگرێت، ئایا قانون کە دەرچوو بەخۆی قەرارەکە ڕاناوەستێت، ئەوەی تا ئێستا مەحاکم لە سلێمانی کردوویەتی موخالفی یاسا نەبووە، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، خاتوو تەلار فەرموو.

بەڕێز تەلار لطیف محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کاتێك کە ئەم بڕیارە دەرچووە لەکاتی دوو ئیدارەیی بووە، ئەو کاتە سوڵتەی تەشریعی هەبووە، ئەو بڕیارانە هەمووی تەنها بڕیاری (٢٢٠) نەبووە، چەندین بڕیاری تر هەبووە کە لەو کاتەدا کاری پێکراوە، کۆمەڵێك بڕیار دەرچووە کە تایبەت بەیاساکانی باری کەسێتی بووە، بە یاسای سزادانی عێراقی بووە، بە یاسای ئیجاریش ئەمە بووە، بەڵام ئەوەیە ئەو بڕیارانەی کە تایبەت بوون بە باری کەسێتیەوەو یاسای سزادانی عێراقی، بەیاسا لەپەرلەمانی کوردستان لەکاتی تەوحیدی دوو ئیدارەییدا ڕاگیراوە بە بڕیار، بەڵام ئەمە ئاماژەی پێ نەکراوە، ئێمەش لە سەردانەکەماندا لەگەڵ دکتۆرە بەهار و کاك ابو بکر هەڵەدنی، تەئکیدمان لەو خاڵانە کردۆتەوە، بەڵام هەڵەکە ئەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە یەکەم: پێویست بوو ئەو بڕیارانەی کە لەخولی پێشووی پەرلەماندا، لەکاتی درێژکردنەوەدا ئەبوایە تەئکیدیان لێ بکردایەتەوە کە کار بەهیچ نەصێکی تر ناکرێت، کە

ئەوە ئامـاژەی پـێ نەكـراوە، لەبەر ئەوەی ئامـاژە بەو بڕیـارانە كـراوە كە لەكـاتی دوو ئیدارەییـدا لەهەولێـر دەرچـووە، بەڵام ئامـاژە بەو بڕیـارە نەكـراوە كە (٢٢٠) لە سـلێمانی دەرچـووە، دووەم: ئەگەڕێـتەوە بـۆ ئەوەی كە مەحـكەمەی تەمیـز لەكاتێكـدا كە ڕاسـتە ئەو بە سـیفەی ئیسـتیئنافی تەمیز كراونەتەوە، بەڵام ئەو بڕگەی كە تایبەتە بە تەعویزات و بە ئیعـادەی تەقـدیرەوە، جـارێكی تر ئەگەڕێتەوە مەحكەمەی تەمیز لە هەولێر ئەوان هەموویان تەصدیق كردووە، تەصدیق كردنی ئەو بڕیارانە ئەوە لەڕووی یاساییەوە جـارێكی تـر بەردەوام بـوونی مەحـكەمەی سـلێمانی بـووە لەسەر جێبەجێكردنی ئەو یاسایە، بۆیە ئەوان پێویستیان بەوە هەیە كە ئێستا تەئكید بكـرێتەوە بە یاسا كار لەسەر هەڵوەشانەوەی ئەو بڕیارە بكرێت، تا ئەوانـیش بتـوانن كـار بەوە نەكەن و ئەو سیمای دوو ئیدارەییە نەمێنێت، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، كاك ابوبكر هەڵەدنی داوای ئەوەی كردووە، چەند خولەكێكی بدەینێ، فەرموو.

بەڕێز ابوبكر عمر عبدالله (هەڵەدنی):

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەرئەوە بوو من بیرم چـوو، بەهەمـان شـێوە فراكسـیۆنی بـزووتنەوەش، ئـێمە جـاری پێشـووتر بـایكۆتی هۆڵەكەمـان كـرد لەسـەر یاسـای قەرز، بـۆیە دەنگـی ئەوانـیش لەپـاڵ دەنگـی ئـێمەدا، فراكسیۆنی بزووتنەوەش ئەمڕۆ بایكۆتی هۆڵەكەیان كردووە لەسەر یاسای قەرز، سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، تكایە دەقی ماددەكە بخوێننەوە، تا بیخەینە دەنگەوە.

بەڕێز د. ڤاڵا فرید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی (٢):

بڕیاری ژمارە (٢٢٠)ی ساڵی ٢٠٠١ هەڵدەوەشێتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كێ لە گەڵییەتـی؟ چـل و هەشـت (٤٨) كەس لە گەڵییەتـی، كـێ دژییەتـی؟ دوو كەس دژییەتـی، كەواتە پەسەند كرا، سەرەنجەكانی ئێوە دروست بوون بەڕێز كاك ڤەمان، بەڕێز دكتـۆر فرسـەت، بەڵام ئێسـتا كێشـەیەكی یاسـایی هەیە بە داخەوە لە دادگاكـان كـار بەو بڕیـارە ئەكـرێ بـۆیە پێویست بوو ئەو بڕیارە لە لایەن پەرلەمـانی كوردسـتانەوە بووەسـتێنرێت یـان هەڵبواشـێتەوە، فەرموون مادە سێ بیخوێنەوە.

بەڕێز د. ڤاڵا فرید:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

مادەی سێ، پێویستە لە سەر ئەنجـومەنی وەزیـران و لایەنە پەیوەندیـدارەكان حوكمەكـانی ئەم یاسایە جێبەجێ بكەن.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كێ قسەی هەیە لە سەر ئەم مادەیە؟ كەس نییە، كەواتە ئەیخەینە دەنگەوە، كێ لە گەڵییەتی؟ چل و حەوت (٤٧) كەس لە گەڵییەتی، كێ دژییەتی؟ كەس نییە، كەواتە پەسەند كرا، مادەی چوار فەرموو.

بەڕێز د. ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

مادەی چوار، ئەم یاسایە لە ڕۆژی دەرچوونیەوە كاری پێ دەكرێ و لە ڕۆژنامەی فەرمی وەقایعی كوردستان بڵاو دەكرێتەوە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

كێ قسە هەیە لە سەر ئەم مادەیە؟ بەڕێز كاك صالح فەقی فەرموو.

بەڕێز صالح فەقێ:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە یاساییەكی نۆیمان دەرنەكردووە تا لە ڕۆژی دەرچوونیەوە كاری پێ بكرێ لە رووی سیاغەوە باشترە بڵێین كار نەكردن بە راگراتنی ئەم یاسایە بەردەوام دەبێت لە بری ئەو یاسایە.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

یاسایەكی تازەیە، یاسایە تەواو.

بەڕێز صالح فەقی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

كار نەكردن پێوە بەردەوام بێت، كار نەكردن بە راگرتنی ئەم یاسایە پێوە بەردەوام بێت.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڵێ، باشە ئەوە دوای لیژنەی یاسایی قسەی خۆیان هەبێت، بەڕێز كاك ڤەمان فەرموو.

بەڕێز ڤەمان فیصل:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێش ئەو مادەی یەك پێشنیارم هەیە ئەویش ئەوەیە كە كار بە هیچ دەقێك نەكرێت پێچەوانەی حوكمەكانی ئەم یاسایە بێت بۆ ئەوەی لە دادگاكاندا تووشی كێشەی نەبین مەسەلەن ئەو مەخرەجە بهێڵێت، یەعنی كار بە دەقێك یان یاسا و شتێك بكرێت پێچەوانە بێتن و، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە، سوپاس، لیژنەی یاسایی ڕوونكردنەوەتان چییە؟

بەڕێز د. ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشنیارەكە وەردەگرێت لیژنەی یاسایی سیاغەی دەكەینەوە و دەخەینە دەنگدانەوە لە رێی بەڕێزتانەوە بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە.
بەڕێز د. ڤالا فرید :
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
دوایی دیراسە کردنی یاسای راگرتن ساڵی (٢٠١٢) و ساڵی (٢٠١٣) دیارە ئەو یاسا و بڕیارانەی کە رامان گرتووە بە روونی ئاماژەمان پێداوە بۆیە پێمان وایە رێگا نەگرین یان ئەو دەقە ئیزافە نەکەین کە کار بە هیچ یاسایێك و دەقێك و بڕیارێك نەکرێ دژی و ناکوك بێتن لە گەڵ ئەوەی کە لەم یاسایەدا هاتووە، بۆ ئەوەی رێگری نەکرێتن لە جێبەجێ کردنی ئەو یاسانەی کە بە راگرتنی ئەو یاسانە بەرکار دەبنەوە و دەخرێنە بەرکار و جێبەجێ کردن بە تایبەتی یاسای مەدەنی و هەروەها یاسای بە کرێ دانی خانوو بەرە، سوپاس.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە، سوپاس، بەڕێز دکتۆرە بەهار فەرموو.
بەڕێز د. بەهار محمود:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
تەبیعەتی ئەم یاسایە جیاوازە لە یاساکانی تر بۆیە ئەو برگەیە پێویست ناکات بۆ ئیزافە بکرێت تەبیعەتی یاساکانی تر تۆ کۆمەڵێك تێدا ریز ئەکەی ئەڵێی کار بە هیچ یاسایەك ناکەی بە پێچەوانەی حومەکانی ئەمە بێت، بەڵام لێرە ئێمە حوکمان نەوتووە یاسایەکمان راگرتووە بڕیارێکمان هەڵوەشاندووتەوە بۆیە پێویست ناکات ئەو برگەیە.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
باشە، سوپاس، کەواتە ماددەکە بیخوێنەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگەوە.
بەڕێز د. ڤالا فرید:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
ماددەی چوار، لە رۆژی دەچوونییەوە کاری پێ دەکرێت و لە رۆژنامەی فەرمی وەقایعی کوردستان بڵاو دەکرێتەوە.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
کێ لە گەڵییەتی؟ پەنجا و شەش (٥٦) کەس لە گەڵییەتی، کێ دژییەتی؟ کەس نییە دژی بێت، کەواتە پەسەند کرا.
بەڕێز د. ڤالا فرید:
بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.
هۆیەکانی دەرچوواندنی ئەم یاسایە لە بەر ئەوە ئەم یاسایە کێشەی کۆمەڵایەتی لە نێوان خاوەن مۆڵك و کرێچی لێ دەکەوێتەوە و تا دەرکردنی یاسایێکی گشتگیر کە سەرجەم یاسا و بڕیارەکانی ئەم بوارە لە خۆ بگرێت ئەم یاسایە دەرچووێندرا.
بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:
کێ قسەی هەیە لە سەر هۆیەکانی دەرچوواندن؟ بەڕێز دکتۆر فرست فەرموو.
بەڕێز د. فرست صۆفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕگەی دووەمی ئەسباب زۆر باشە بەس بڕگەی یەکەم هاتووە لە بەر ئەوەی ئەم یاسایە کێشەی کۆمەڵایەتی، ئەگەر قبولیان بێت ئەم سیاغەی دەخوێنمەوە : تا چارەسەر کردنی تەواوی کێشە یاسایەکانی پەیوەست بە کرێدانی خانوو بەرە و دەرکردنی یاسایێکی گشتگیر کە سەرجەم یاسا و بڕیارەکانی ئەم بوارە لە خۆ بگرێت ئەم یاسایە دەرچووێندرا.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، تکایە بینێرە بۆ لیژنەی یاسایی.

بەڕێز د. ڤالا فرید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیارەکەی دکتۆر فرسەت بۆ دراشتنەوەی هۆیەکانی دەرچوونـدان پەسەند کرا و لیژنە بەو شێوەیە داڕشتەوە، هۆیەکانی دەرچوواندنی ئەم یاسایە : تا چارەسەر کردنی کێشەکانی پەیوەست بە کرێدان و دەرکردنی یاسایێکی گشتگیر کە سەرجەم و یاسا و بڕیارەکانی ئەم بوارە لە خۆ بگرێت ئەم یاسایە دەرچووێندرا.

بەڕێز د. یوسف محمد صادق/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ لە گەڵییەتی بەو شێوەیە کە خوێنرایەوە؟ شەست و سێ (٦٣) کەس لە گەڵییەتی، کێ دژییەتی؟ یەك کەس، کەواتە پەسەند کرا، هۆی پرۆژە یاساکە ئەیخەینە دەنگەوە، کێ لە گەڵییەتی؟ شەست و یەك (٦١) کەس لە گەڵییەتی، کەواتە پەسەند کرا، پیرۆزبایی لە خەڵکی کوردستان ئەکەین بە بۆنەی دەرچوونی ئەم یاسایە، کێ دژییەتی؟ پەسەند کرا ئیتر بەس بزانین چەند کەس دژییەتی، وایە حەقی خۆتانە رای خۆتان بڵێین، چوار کەس دژییەتی، کەواتە پەسەند کرا، کۆبوونەوەکەمان هەڵئەگرین بۆ سبەینێ کاتژمێر دە، بەڕێزان کۆبوونەوەی سبەیمان کاتژمێر دە ئەبێت، زۆر سوپاس.

فخرالدين قادر	جعفر ابراهيم ئێمينكی	د. یوسف محمد صادق
سکرتێری پەرلەمانی	جێگری سەرۆکی پەرلەمانی	سەرۆکی پەرلەمانی
کوردستان – عێراق	کوردستان – عێراق	کوردستان - عێراق